LIVIU MĂRUIA
ADRIAN CÎNTAR
LAVINIA BOLCU
MIRCEA ARDELEAN
DOREL MICLE
ANDREI STAVILĂ
OANA BORLEA

ArheoGIS

Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş
Rezultatele cercetărilor de teren

Editura BioFlux
Cluj-Napoca 2011

Referenţi:
Drd. Dan Leopold Ciobotaru, Manager Muzeul Banatului Timişoara
Prof. univ. dr. Violeta Simona Zonte, Director coordonator Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional a judeţului Timiş

Editura BioFlux
Str. Ceahlău, nr. 54
400488 Cluj-Napoca, România
http://www.editura.bioflux.com.ro

ISBN 978-606-8191-23-2
Această lucrare poate fi distribuită gratuit în format electronic.
Responsabil pentru imprimare este utilizatorul.

Modalitate de citare:
Măruia, L.; Micle, D.; Cîntar, A.; Ardelean, M.; Stavilă, A.; Bolcu, L.; Borlea, O., Horak, P.; Timoc, C.; Floca, C.; Vidra, L. (2011), *ArheoGIS. Baza de date a siturilor arheologice cuprinse în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş. Rezultatele cercetărilor de teren*, Editura BioFlux Cluj-Napoca, 2011, 601 p.

Activitatea depusă în cei patru ani (2006-2010) pentru repertorierea obiectivelor arheologice din Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş nu ar fi avut sorţi de izbândă dacă demersul nostru nu s-ar fi bucurat de sprijinul generos al multor „actori”. În acest context, gratitudinea noastră se îndreaptă spre conducerea Universităţii de Vest Timişoara, care făcut posibilă achiziţionarea aparaturii de specialitate, fără de care activitatea de cercetare nu ar fi fost posibilă.

Raporturile cu Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional, partenerul nostru în proiectul de cercetare ştiinţifică, au cunoscut mereu valori pozitive, cauzate în primul rând de sprijinul şi susţinerea d-nei director, prof. univ. dr. Violeta Zonte şi a consilier (pe atunci) Dan Leopold Ciubotaru (actualul director al Muzeului Banatului Timişoara).

Rolul domnului Leonard Dorogostaiski, în întreaga activitate desfăşurată în acest interval de timp, este una deosebită şi nu poate fi punctată, în totalitatea sa, în acest context. Fără sprijinul său moral şi material proiectul nu s-ar fi realizat în forma sa actuală. Spaţiul de lucru pus cu mărinimie la dispoziţia noastră, a reprezentat laboratorul în care s-a desfăşurat întreaga activitate de procesare a datelor şi redactare a lucrării, motiv pentru care îi mulţumim cu căldură.

Sfaturile, sugestiile, imboldurile, dar şi sprijinul material şi logistic al Lorenei Vlad au constituit un ajutor deosebit în realizarea şi finalizarea prezentului demers. Îi adresăm şi pe această cale mulţumirile noastre.

Proiectul acesta ar fi fost mult îngreunat dacă, încă de la început, în munca noastră, nu am fi beneficiat de implicarea activă a numeroşi studenţi, atraşi în farmecul investigaţiilor şi descoperirii Banatului de „dincolo de hartă”. Unii dintre aceştia au venit şi au plecat... Alţii, prinşi de „microbul” cercetării, au rămas, au crescut şi au descoperit, alături de noi, care sunt paşii de la purtatul prismei (în vara călduroasă a lui 2006) şi până la ultimele click-uri de *mouse* din vara lui 2010 şi apariţia pe coperta cărţii. Rolul fiecăruia în realizarea proiectului reiese din lecturarea paginilor acestui studiu.

Timişoara, 08.08.2010

Autorii

Motto:
„Nimic nu cere mai multă prudenţă decât adevărul”
(Baltasar Gracian y Morales)

Trăim într-o epocă în care opreliştile ce ne ţineau în chingile ideologiei au fost spulberate. Într-o epocă în care, paradoxal, tocmai principiile care au determinat aceste transformări au fost cele care, în ultimele două decenii, au dus şi la proliferarea libertină a cuvântului scris. În toţi aceşti ani, hârtia sau spaţiul virtual au promovat atât valori reale cât şi contribuţii cu pretenţii de operă ştiinţifică care, chiar şi pentru unii dintre autori, sunt doar simple mijloace, de cele mai multe ori eficiente, de a accede în poziţii îndelung visate în ceasuri de reverii adânc ascunse în sipetul ambiţiilor personale. În acest noian de titluri, valorii adevărate îi este din ce în ce mai greu să răzbată şi, adesea, este înecată în oceanul în care fierb laolaltă semidoctismul, mediocritatea şi incompetenţa, fără zăgazurile date de valorile eticii profesionale şi principiile morale.

Şi totuşi, această ceaţă înabuşitoare este, din când în când, risipită de lumina firavă a unor apariţii. A unor contribuţii reale la cunoaşterea vreunui domeniu, contribuţii muncite şi nutrite de pasiunea pentru profesiune şi pentru lucrul bine făcut. *ArheoGIS. Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş* este una dintre acestea.

Rod al eforturilor unor tinere cadre universitare de la Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie a Universităţii de Vest, lucrarea este o necesitate izvorâtă din dorinţa comună a specialiştilor şi autorităţilor de a clarifica inexactităţile care s-au strecurat în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş.

Cartea este, în esenţă, un repertoriu arheologic şi, poate, ştiind acest lucru, am putea avea reţineri. Reţineri induse, în mare parte, de unele dintre repertoriile ce au proliferat în ultima vreme şi care, prin lipsa de acribie şi analiză critică au bagatelizat, în mod nedrept, aceasta producţie ştiinţifică. Din fericire, în acest caz, lucrurile nu stau aşa.

În cadrul acestor prezentări, după o etapă preliminară, a clasicului studiu livresc – bibliografic şi cartografic- în care autorii au introdus şi un binevenit studiu al imaginilor satelitare, folosite pentru vizualizarea acelor monumente care pot fi (încă!) văzute din spaţiu, urmează expunerea punctuală a cercetărilor. În acest demers laborios, verificarea efectivă a localizării siturilor din Listă a fost făcută prin cercetări perieghetice minuţioase care, atunci când a fost cazul, au fost repetate până când neclarităţile au fost risipite, obţinându-se, unde a fost posibil, o localizare indubitabilă a acestora. Totodată materialele arheologice descoperite pe suprafaţa siturilor au fost prelucrate şi analizate atent pentru a se verifica atribuirile cronologice şi culturale ale acestora. Pe întreg parcursul expunerii, ori de câte ori a fost necesar, autorii au făcut detalierile sau rectificările de rigoare. Parcurgerea textului în integralitatea sa ne oferă o imagine elocventă a judiciozităţii demersurilor ştiinţifice ale colegilor noştri, demersuri ale căror rezultate nu lasă loc vreunor erori sau interpretări. Acestea ar fi, pe scurt, câteva dintre cele mai importante realizări ale cărţii.

Colegii noştri au constatat şi o serie de erori: nu au putut fi localizate siturile de la Pădureni-*Selişte* şi Bencecu de Sus - *Cetatea Dosul*, Periam - necropolele Hallstatt şi Laténe, Voiteg - *Selişte* şi nu au putut fi documentate siturile paleolitice de la Izvin - *După Vii*, Unip - *Oceala* (corect *Ocoale*), Stanciova - *Grădişte*, sau cel roman de la Sânnicolau Mare - *Cărămidărie*, dacă ar fi să le menţionăm doar pe câteva.

Despre aceste erori suntem datori să facem câteva precizări. Lista cu pricina s-a zămislit în anii ’50 şi a inclus o serie de descoperiri care, la acea dată, au fost considerate importante pentru patrimoniul arheologic al fostei regiuni Timişoara. În lista publicată în 1956 sunt trecute doar două situri, cele de la Covăsinţ din actualul judeţ Arad (*Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R.*, Ed. Academiei, 1956, p. 11). Nucleul monumentelor arheologice ce figurează în actuala Lista a Monumentelor Istorice, Secţiunea Arheologie, în număr de 23, a fost propus în anul 1967 de către Marius Moga (*Arhiva Muzeului Banatului*, dosar 11/1967, filele 160-179). Comparând datele de atunci, constatăm că erorile demonstrate acum de colegii noştri, nu se regăsesc în acea listă. Astfel, la Bencecul de Jos figurează microtoponimul de *Dosul*, fără a se menţiona existenţa unei cetăţi, la Unip în punctele *Dealul Cetăţuica* şi *Ocoale* se precizează doar „movilă cu aşezare din orânduirea

comunei primitive", la Izvin-*După Vii* se aminteşte doar de „descoperiri preistorice", iar la Stanciova-*Grădişte* se spune doar de o cetate şi nicidecum despre descoperiri paleolitice. În aceeaşi propunere, la Periam se vorbeşte atât despre două aşezări din epoca bronzului de la *Sura Secimii* şi *Movila cu Şanţ*, cât şi de o „necropolă din prima epocă a fierului", toate situate la est de localitate. Din păcate, la completările ulterioare ale listei, din motive care nu ne sunt cunoscute, datele lui Marius Moga au fost modificate, în mod nesemnificativ pentru un neavizat, dar fundamental pentru un specialist. Aceste date, eronate sau inexacte, apar pentru prima dată în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş din anul 1979 (*Arhiva Muzeului Banatului*, dosar11/1981), care, mai apoi, au fost preluate, *ad litteram*, de toate celelalte liste.

Cercetarea propriu-zisă şi prelucrarea datelor au mai inclus însă şi o foarte importantă latură educaţională. În toate aceste etape au fost implicaţi în mod activ studenţi şi masteranzi de la Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie a universităţii timişorene, ale căror nume se regăsesc pe copertă. În miile de ore de muncă şi osteneală, aceştia au deprins întregul evantai al tehnicilor cercetării perieghetice moderne astfel încât, la rându-le, oricând, vor putea să efectueze, cu bune rezultate, cercetări similare. După mine, acesta este un alt beneficiu, poate cel mai important, al eforturilor colegilor noştri.

Întreg conţinutul cărţii *ArheoGIS. Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor istorice a judeţului Timiş*, prin grija autorilor pentru acurateţea informaţiei –datorate în primul rând rigorii şi profesionalismului cu care au fost aplicate metodele de cercetare- la care se adaugă conciziunea şi claritatea textului, fac din aceasta o apariţie remarcabilă, care se încadrează pe deplin în spiritul esenţial al cercetării ştiinţifice, conţinut şi de cuvintele lui Baltasar Gracian y Morales: *„Nimic nu cere mai multă prudenţă decât adevărul"*.

Prof. univ. dr. Florin Draşovean
Timişoara, 8 ianuarie 2011

AB, S.N.	*Analele Banatului. Serie Nouă. Muzeul Banatului. Timişoara*
AC	*Aradul Cultural. Inspectoratul pentru Cultură. Arad*
AE	*Archaeologiai Értesitö. Budapesta*
AH	*Archaeologia Hungarica. Budapesta*
AIIA Cluj	*Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie Cluj Napoca*
AISC	*Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj Napoca*
AMCS	*Arheologia Medievală. Muzeul Caraş-Severin*
AMN	*Acta Musei Napocensis. Muzeul de Istorie. Cluj-Napoca*
AMP	*Acta Musei Porolissensis. Muzeul de Istorie şi Artă. Zalău*
AO	*Arhivele Olteniei. Craiova*
Apulum	*Apulum. Acta Musei Apulensis. Alba Iulia*
ATS	*Acta Terae Septemcastrensis. Universitatea „Lucian Blaga". Sibiu*
Banatica	*Banatica. Muzeul Judeţean Caraş-Severin. Reşiţa*
BAR. IS	*British Archaeological Reports. International Series. Oxford*
BMMN	*Buletinul Muzeului Militar Naţional. Bucureşti*
Carpica	*Carpica. Muzeul judeţean de istorie şi artă. Bacău*
CCA	*Cronica Cercetărilor Arheologice. Comisia Naţională de Arheologie. Bucureşti*
Crisia	*Crisia. Muzeul Ţării Crişurilor. Oradea*
Dacia	*Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institut „V. Pârvan". Bucureşti*
Dacia N.S.	*Dacia. Nouvelle Series. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institut „V. Pârvan". Bucureşti*
EN	*Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie şi Istoria Artei. Cluj-Napoca*
Erdély Múzeum	*Erdélyi Muzeum. Cluj*
FA	*Folia Archaeologica*
Gemina	*Gemina, Muzeul Banatului. Timişoara*
MCA	*Materiale şi Cercetări Arheologice. Bucureşti*
PB	*Patrimonium Banaticum. Timişoara*
PZ	*PRAEHISTORISCHE ZEITSCHRIFT. Berlin*
RAC	*Revista Arhivelor. Cluj Napoca*
RI	*Revista Istorică. Bucureşti*
RISBC	*Revista Institutului Social Banat Crişana. Timişoara*
RMM.MIA	*Revista muzeelor şi monumentelor. Seria monumentelor istorice şi de artă. Bucureşti*
RMMN	*Revista Muzeului Militar Naţional*
RVM	*Rad Vojvodjanskih Muzeja. Novi Sad*
SAC	*Situri Arheologice Cercetate în perioada 1983-1992, vol. 1, Brăila, 1996 ; vol. 2. Bucureşti, 1997*
SCC	*Studii şi Comunicări de Etnografie şi Istorie. Caransebeş*
SCIV(A)	*Studii şi Cercetări de Istorie Veche şi Arheologie. Bucureşti*
SGB	*Studii de Geografie a Banatului. Universitatea de Vest din Timişoara*
SIB	*Studii de istoria Banatului. Universitatea de Vest din Timişoara*
SMIM	*Studii şi materiale de istorie medie. Bucureşti*
TD	*Thraco-Dacica. Institutul de Tracologie. Bucureşti*
Tibiscum	*Tibiscum. Studii şi comunicări de etnografie-istorie. Caransebeş*
Tibiscus	*Tibiscus. Muzeul Banatului. Timişoara*
Ziridava	*Ziridava. Muzeul Judeţean Arad*

Lucrarea *ArheoGIS. Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş. Rezultatele cercetărilor de teren* are la bază proiectul de cercetare ştiinţifică *eGISpat Timiş. Repertoriul topografic al siturilor din Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie*, proiect având ca şi parteneri Universitatea de Vest din Timişoara (Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie, Catedra de Istorie şi Facultatea de Chimie, Biologie, Geografie, Departamentul de Geografie) respectiv Ministerul Culturii şi Cultelor, Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional a judeţului Timiş. Activitatea propriu-zisă de cercetare ştiinţifică s-a desfăşurat pe o perioadă de patru ani (august 2006 – august 2010), interval în care au fost parcurse următoarele etape:

I. Etapele preliminare:

1. Achiziţionarea aparaturii de specialitate şi instruirea personalului:

Începând cu anul 2004, Universitatea de Vest din Timişoara a început achiziţionarea unor echipamente şi *software*-uri specializate, fără de care o astfel de întreprindere nu ar fi fost posibilă, cel puţin din punct de vedere strict tehnic. De asemenea, încă de la început se cuvin menţionate mai multe aspecte specifice care au vizat activitatea de topografiere a obiectivelor arheologice din LMI Timiş 2004. Un prim aspect vizează pregătirea profesională a membrilor echipei de cercetare, care urmau să efectueze o investigaţie interdisciplinară a unui sit arheologic, ce necesita evidenţierea şi diferenţierea elementelor antropice de cele naturale în cazul unei ridicări topografice cu aplicare în arheologie. În majoritatea cazurilor, ridicările topografice ale siturilor arheologice din România s-au efectuat prin intermediul unor firme specializate în topografie, specialiştii acestora fiind **topografi** care **lucrau sub coordonarea** unor arheologi. Specificul proiectului *eGISpat Timiş*, care avea ca şi obiectiv principal, **identificarea, delimitarea şi topografierea** unor situri arheologice dispuse în întreg arealul judeţului şi din care aproape jumătate nu dispuneau de nici un fel de indicii de localizare, nu a permis implicarea în proiect a unor firme de topografie, costurile fiind, în aceste condiţii, mult prea mari. Membrii proiectului *eGISpat Timiş* au desfăşurat, înainte de demararea acestuia, mai multe activităţi de cercetare arheologică de teren, soldate cu topografierea, între altele, a siturilor arheologice de la Jupa „Tibiscum”, Mehadia, Sânnicolau Mare „Selişte”, Şag „Mlaca”, etc. În urma experienţei de teren şi pentru a spori volumul informaţional conţinut de ridicarea topografică, echipa de cercetare a impus, ca şi necesitate, colectarea cu mare acurateţe a datelor topometrice ale terenului pentru reconstituirea tridimensională a obiectivului arheologic, pe lângă planurile topografice obişnuite.

2. Semnarea contractului de cercetare ştiinţifică şi stabilirea caietului de sarcini:

Un alt element specific demarării unui astfel de proiect a fost dat de dificultatea stabilirii structurii administrative a acestuia. Caietul de sarcini a fost precizat şi întocmit de aşa natură încât să cuprindă cât mai multe din elementele necesare unei fişe detaliate a unui obiectiv arheologic. Standardele unei astfel de fişe, itemii care urmau a fi completaţi, tipologia hărţilor, schiţelor şi planurilor topografice, reperele de localizare precise, care să nu lase loc ambiguităţilor şi confuziilor, modalităţile de prelucrare a datelor etc., au fost propuse, în lipsa unor astfel de criterii oficiale şi standardizate la nivel naţional, de către echipa noastră. Pentru întocmirea modelului fişei de sit echipa de cercetare a trebuit să parcurgă o îndelungată activitate de documentare juridico-administrativă, să ţină cont de regulamentele, procedurile şi recomandările forurilor abilitate şi să propună completări ale acestora, în acele puncte în care teoria era depăşită de practică. Pentru ca rezultatele să corespundă unor criterii standardizate şi lipsite de ambiguităţi şi confuzii, în fiecare etapă de cercetare, de la faza de documentare, cercetare în teren sau de procesare a datelor, s-au parcurs aceeaşi paşi, bineînţeles adaptaţi realităţilor obiective ale fiecărui punct arheologic în parte.

Programul *eGISpat* este derulat de către Ministerul Culturii şi Cultelor în parteneriat cu Institutul Naţional al Monumentelor Istorice şi ESRI România, având ca scop realizarea unui Sistem Informaţional Geografic (*SIG*) pentru protecţia patrimoniului cultural naţional imobil şi fundamentarea acestuia.

Necesitatea implementării unui astfel de proiect derivă din o serie de carenţe cum ar fi: inexistenţa unui sistem informatic de inventariere a patrimoniului imobil, complet şi unitar, atât din punct de vedere al funcţionalităţii, cât şi din punctul de vedere al teritoriului acoperit sau lipsa unui sistem coerent de colectare a informaţiilor care să furnizeze Ministerului Culturii

şi Cultelor datele necesare unei etape de evaluare. Lipsa acestora are drept consecinţă directă imposibilitatea fundamentării unei strategii coerente şi eficiente privind protecţia integrată a patrimoniului imobil[1].

Programul *eGISpat* se desfăşoară în conformitate cu procedurile specifice proiectelor de cercetare-dezvoltare. În consecinţă, Institutul Naţional al Monumentelor Istorice asigură coordonarea tuturor demersurilor necesare atingerii obiectivelor acestui program, astfel încât Sistemul Informaţional Geografic (*SIG*) pentru protecţia patrimoniului cultural naţional imobil (arheologie şi monumente istorice) să corespundă necesităţilor de gestionare integrată a datelor de către Ministerul Culturii şi Cultelor.

Proiectul se desfăşoară pe perioada a 8 ani (2006-2013), perioadă în care programul îşi propune să colecteze, structureze şi să prezinte informaţii din domeniul mediului şi al planificării spaţiale a teritoriului României. Interpretarea şi corelarea acestor categorii de informaţii va permite obţinerea de noi date privind domenii de importanţă majoră pentru protecţia patrimoniului imobil dintre care enumerăm: influenţa factorilor naturali asupra patrimoniului imobil, tipurile de riscuri la care este supus patrimoniul imobil, modalităţi de management eficient al acestora, precum şi corelarea cu acţiuni ale altor instituţii ale administraţiei centrale, judeţene şi locale.

Programul *eGISpat* are la bază o serie de prevederi legislative europene[2], precum: *Convenţia europeană pentru protecţia patrimoniului arheologic* (revizuită)[3]; *Convenţia europeană pentru protecţia patrimoniului arhitectural al Europei*[4]; *Convenţia europenană a peisajului*[5]; *Directiva Consiliului Europei privind Studiul de Impact asupra Mediului* (EIA Directive 85/337/EC, amendată de Directivele 97/11/EC şi 2003/35/EC)[6]; *Directiva Consiliului Europei privind informaţiile spaţiale privind infrastructura* (*The INfrastructure for SPatial InfoRmation in Europe iniţiative* (INSPIRE), adoptată la 24.06.2005; Rezoluţia (76)28/1976 privind adaptarea legilor şi regulamentelor la cerinţele conservării integrate a patrimoniului arhitectural. Toate acestea au fost ratificate şi de către România, actualmente fiind în lucru armonizarea legislaţiei româneşti cu cea europeană.

Şi în România, în domeniul inventarierii siturilor arheologice sau al zonelor cu potenţial arheologic, începând de la OG nr. 43/2000 privind *Protecţia patrimoniului arheologic* (cu modificările aduse prin L. 378/2001 şi L. 462/2003), continuând cu alte norme juridice şi metodologii publicate (OMCC nr. 2458/2004 privind *Instituirea Regulamentului Repertoriului Arheologic Naţional*, sau OMCC nr. 2392/2004 privind *Instituirea de Standarde şi proceduri arheologice*), apare din ce în ce mai necesară importanţa colectării informaţiilor referitoare la siturile arheologice, standardizarea şi diseminarea acestora.

În domeniul inventarierii monumentelor istorice, principala reglementare juridică o constituie Legea nr. 422/2001 privind *Protejarea monumentelor istorice*. Aceasta conţine un întreg capitol (Titlul II, CAPITOLUL II: *Evidenţa şi clasarea monumentelor istorice*) cu prevederi referitoare la inventarierea şi procedurile de clasare şi declasare a monumentelor

---

[1]Detaliile şi prezentarea proiectului la Ministerul Culturii şi Cultelor, *Programul naţional de implementare a unui Sistem Informaţional Geografic (GIS) pentru protecţia patrimoniului cultural naţional imobil (arheologie şi monumente istorice)*, Bucureşti, nov. 2005, http://www.cultura.ro/Files/GenericFiles/ProgramGIS.pdf, (05.08.2010).

[2]Pentru o punere în temă vezi şi S. Nistor, *Protecţia patrimoniului cultural în România. Culegere de acte normative*, Bucureşti, 2002 ; Ministerul Culturii, *Monumente istorice. Manualul administraţiei publice locale*, Bucureşti, 2000; Ministerul Culturii, *Ghid legislativ. Arheologie*, Bucureşti, 2000 ; I. Opriş, *Ocrotirea patrimoniului cultural. Tradiţii, destin, valoare*, Bucureşti, 1986; idem, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, Bucureşti, 1994 ; I. Oberländer-Târnoveanu, *Un viitor pentru trecut. Ghid de bună practică pentru păstrarea patrimoniului cultural*, Bucureşti, 2002.

[3]Adoptată la Conferinţa de la La Valetta (Malta) la 16 ianuarie 1992 şi implementată în România prin Legea nr. 150 din 24 iulie 1997, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 175 din 29 iulie 1997.

[4]Adoptată la Conferinţa de la Granada (Spania) din 3 octombrie 1985 şi implementată în România prin Legea nr. 157 din 7 octombrie 1997, publicată in *Monitorul Oficial* nr. 274 din 13 octombrie 1997.

[5]Adoptată la Conferinţa de la Florenţa la 20 octombrie 2000 şi implementată în România prin Legea nr. 451 din 8 iulie 2002, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 536 din 23 iulie 2002.

[6]Prevederile au fost implementate în România prin Legea Mediului nr. 137 din 29/12/1995 (cu modificările ulterioare) şi prin H.G. nr. 918 din 22 august 2002 privind stabilirea procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului şi pentru aprobarea listei proiectelor publice sau private supuse acestei proceduri (publicată în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 686 din 17 septembrie 2002).

istorice. Aceste prevederi au fost mai apoi detaliate în norme juridice care reglementează aspecte specifice inventarierii şi clasării, prin OMCC nr. 2682/24.06.2003 şi 2314/16.07.2004.

Astfel, în OG 43/2000 privind protecţia patrimoniului arheologic se precizează că:

- Ministerul Culturii şi Cultelor este autoritatea administraţiei publice centrale de specialitate care răspunde de elaborarea strategiilor şi normelor specifice de cercetare în vederea protejării patrimoniului arheologic şi care urmăreşte aplicarea acestora. (art. 3, alin. (2));
- Zonele cu patrimoniu arheologic reperat se includ în cadastrul de specialitate al zonelor protejate naturale şi construite. (art. 8, alin. (2));
- În domeniul protejării patrimoniului arheologic, Ministerul Culturii şi Cultelor îndeplineşte, direct sau prin instituţiile sale subordonate, următoarele atribuţii (art. 12):
  f) instituie şi actualizează Lista cuprinzând zonele de patrimoniu arheologic reperat, elaborează şi urmăreşte metodologia de avizare a lucrărilor din aceste zone;
  h) administrează baza de date care alcătuieşte Repertoriul Arheologic Naţional;
- Se instituie Repertoriul Arheologic Naţional, administrat de Ministerul Culturii şi Cultelor, potrivit regulamentului aprobat prin ordin al ministrului culturii şi cultelor, în termen de 60 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanţe, care va cuprinde date ştiinţifice, cartografice, topografice, imagini, planuri, precum şi orice alte informaţii privitoare la (art. 17):
  a) zonele cu potenţial arheologic cunoscut şi cercetat, zonele cu potenţial arheologic cunoscut şi necercetat, precum şi zonele al căror potenţial arheologic devine cunoscut întâmplător sau ca urmare a cercetărilor arheologice preventive sau de salvare;
  b) monumentele, ansamblurile şi siturile istorice în care s-au efectuat sau sunt în curs de desfăşurare cercetări arheologice;
  c) informaţii ştiinţifice privind bunurile mobile descoperite în zonele sau la monumentele istorice prevăzute la lit. a) şi b);
- Înscrierea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor arheologice în Repertoriul Arheologic Naţional se face în două grupe, A şi B, corespunzător grupei în care acestea au fost clasate în Lista cuprinzând monumentele istorice (art. 18).

Obiectivele generice ale programului *eGISpat* vizează, între altele[7]:

a) crearea unei baze de date care să cuprindă datele referitoare la arhiva aerofotografică;

b) constituirea unei surse de informaţii obiective şi actuale pentru administraţia centrală şi locală privind patrimoniul imobil;

c) crearea unor seturi de date conforme cu specificaţiile şi standardele europene;

d) îmbunătăţirea radicală a cantităţii şi calităţii informaţiilor privind patrimoniul imobil;

e) asigurarea unui flux de date continuu între DJCCPCN (implicate ca furnizori sau utilizatori ai sistemului informatic) al cadastrului monumentelor istorice;

f) îmbunătăţirea activităţii de colectare de date statistice şi de monitorizare a patrimoniul imobil;

g) furnizarea unui suport grafic de precizie pentru reprezentarea şi distribuţia spaţială a patrimoniului imobil;

h) utilizarea datelor ca suport pentru decizii în exercitarea funcţiilor de administrare, restaurare, conservare şi promovare a patrimoniului imobil;

i) implementarea strategiilor şi politicilor sectoriale.

Ulterior demarării şi finalizării proiectului *eGISpat Timiş. Repertoriul topografic al siturilor din Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie*, a fost publicat OMCC nr. 2260 din 18.04.2008 privind aprobarea *Normelor metodologice de clasare şi inventariere a monumentelor istorice*, în care sunt detaliate normele deja utilizate şi de către membri proiectului *eGISpat Timiş* în activitatea lor din 2006-2007.

Pentru desfăşurarea proiectului *eGISpat Timiş* s-au semnat contractele nr. 1966 din 21.08.2006 (partea întâi) şi contract nr. 30 din 08.08.2007 (partea a doua), având ca şi contractor Ministerul Culturii şi Cultelor, Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional al Judeţului Timiş, respectiv Universitatea de Vest Timişoara (Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie, Catedra de Istorie şi Facultatea de Chimie, Biologie, Geografie,

[7] http://www.cultura.ro/Files/GenericFiles/ProgramGIS.pdf, p. 16-17.

Departamentul de Geografie) ca şi prestator (director de proiect lect. univ. dr. Dorel Micle, membri în proiect asist. univ. drd. Liviu Măruia, asist. univ. drd. Mircea Ardelean, prep. Adrian Cîntar).

Negocierea laturii financiare a proiectului de cercetare ştiinţifică a întâmpinat, de asemenea, anumite dificultăţi, în contextul în care nu putea fi făcută, *a priori*, nici măcar o estimare a suprafeţei totale a siturilor care fac parte din LMI Timiş, şi care urmau a fi topografiate. Deoarece raportul de calcul trebuia stabilit la începutul demarării contractului, iar valoarea se calcula la hectar topografiat şi la fişă de sit, au trebuit căutate şi găsite soluţii, acceptate de comun acord atât de către contractor cât şi de prestator.

II. Demararea şi desfăşurarea proiectului de cercetare ştiinţifică:

1. Baza informaţională - LMI Timiş 2004:

Activitatea de cercetare demarată pentru proiectul *eGISpat Timiş* a avut la bază Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie, Ediţia 2004. Această listă oficială a monumentelor arheologice din judeţul Timiş, care figurează ca atare la toate instituţiile cu atribuţii în domeniul patrimoniul cultural naţional, de la forurile judeţene şi până la Ministerul Culturii, cuprinde 57 de poziţii, împărţite în situri de importanţă naţională (categoria A, 5 poziţii) şi situri de importanţă locală (categoria B, 52 poziţii). Aceste 57 de poziţii de sit, nu vizează tot atâtea obiective arheologice distincte ci, în multe cazuri, este vorba de acelaşi punct topografic, dar care prezintă elemente arheologice din epoci diferite. Doar simpla studiere a Listei Monumentelor Istorice din judeţul Timiş, Secţiunea Arheologie ne arată, în aceste condiţii, existenţa a 44 de locaţii distincte, din lista de 57, locaţii care trebuiau identificate în teren.

De asemenea, cu foarte puţine excepţii, forurile şi autorităţile locale care au în arealul lor de competenţă aceste situri monument istoric au avut cunoştinţă de existenţa lor în realitate, deşi procedurile, normele şi standardele teoretice le erau binecunoscute. Majoritatea siturilor arheologice din LMI Timiş 2004 (şi aici nu le avem în vedere pe cele „cu probleme” privind identificarea, ci pe cele „vizibile”, precum fortificaţii de pământ sau piatră, fortificaţii liniare, situri investigate prin cercetări arheologice sistematice etc.) se află într-un proces de degradare accentuată, cauzată de diverşi factori. Despre punerea lor în valoare, prin amenajare şi integrarea în circuitul turistic, nu poate fi vorba în această etapă.

Cele 57 de poziţii ale LMI Timiş 2004 sunt, în comparaţie cu cele ale judeţelor vecine, Arad (142 de poziţii), Hunedoara (136 poziţii) sau Caraş-Severin (305 poziţii), într-un raport de netă inferioritate care nu reflectă, nici pe departe, realităţile obiective din teren. La nivel naţional, Timişul ocupă detaşat penultima poziţie ca număr de situri, fiind „depăşit” în acest clasament doar de judeţul Brăilă, majoritatea celorlalte judeţe având cel puţin 130 de poziţii de monumente arheologice înscrise în LMI.

În judeţul Timiş, pe lângă cele 57 de situri ale LMI (din care cel puţin jumătate sunt complet nereprezentative, aşa cum se va vedea mai jos) se găsesc, aşa cum bine se ştie, alte câteva sute de situri arheologice, dintre care numeroase au o valoare şi importanţă mult mai mare decât cele din LMI. Potenţialul arheologic al judeţului Timiş este unul extraordinar, fapt relevat şi prin descoperirea, de către membri echipei proiectului *eGISpat Timiş*, în cei doi ani de cercetări de teren, a circa 300 de situri arheologice inedite, dispuse în întreg arealul judeţului Timiş, situri care au fost identificate exclusiv în contextul muncii de realizare a proiectului.

Structura acestei liste a monumentelor, din informaţiile accesibile nouă, se pare că a fost formulată, într-o primă formă, în mai 1979, când a fost aprobată de Consiliul Popular Judeţean Timiş[8]. Ulterior, aceasta a fost completată şi reformulată în 1992, 2003, 2004 şi, recent, în 2008, dar fără a suporta modificări semnificative. Încă de la începutul activităţii de documentare asupra obiectivelor cuprinse în LMI Timiş 2004, am constatat existenţa a numeroase elemente care au făcut ca desfăşurarea proiectului propriu-zis să comporte dificultăţi, uneori insurmontabile.

Există situri care nu se regăsesc niciunde în bibliografia consultată de noi sau informaţiile sunt generale şi superficiale (şi sunt cazuri în care această documentare asupra unor situri a

[8]Consideraţii generale asupra introducerii unor obiective (Unip „Dealu Cetăţuica”, Unip „Ocoale”, Ofseniţa „Gomila”, Moşniţa Veche „Satu Bătrân”) în această listă la Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din pământ*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 149, 153, 175.

durat întreaga perioadă de doi ani de desfăşurare a proiectului, perioadă în care s-au purtat inclusiv numeroase discuţii cu specialişti arheologi, cunoscători ai realităţilor de teren ale judeţului Timiş, fără nici un fel de rezultat!). Cele mai reprezentative exemple, în acest context, sunt siturile din LMI Timiş 2004 de la Bencecu de Jos – Cetatea „Dosul" (fortificaţie medievală), Giarmata – „Cetăţuica" (fortificaţie medievală), Izvin – „După Vii" (aşezare paleolitică), Pădureni – „Selişte" (aşezare neolitică), Ianova – „Cetatea turcească" (cetate turcească, *Sic*!), Ofseniţa – „Gomila" (câmp de tumuli de epoca bronzului), Voiteg – „Selişte" (aşezare medievală), Stanciova – „Grădişte" (aşezare paleolitică), Giroc (fortificaţie de pământ din epoca bronzului), Unip „Ocoale", Unip „Dealu Cetăţuica" (aşezări paleolitice), Moraviţa „La cărămidărie" (aşezare neolitică) etc.

Un alt gen de dificultăţi au fost generate de reperele şi indiciile de localizare. Câteva exemple generale în acest sens: Becicherecu Mic – Situl arheologic „Dealul Crucii", localizat în punctul numit „Satul vechi" (asupra acestui sit nu există bibliografie dar, totuşi, pe hărţile cadastrale am putut localiza situl – de fapt, în acest areal larg se află încă alte patru situri, databile în epoca bronzului şi epoca post-romană, mult mai mari, mai bogate şi mai importante decât obiectivul medieval vizat de LMI); Bencecu de Jos – Cetatea „Dosul", amplasată la 1,2 km NV de sat (în LMI Timiş 1992 lipseşte virgula dintre cele doua cifre, situl fiind, aşadar, amplasat la 12 km NV de sat, ceea ce înseamnă 2 km V de localitatea Murani! Pentru identificarea sa în teren s-a desfăşurat o activitate de doi ani, constând în zeci de ieşiri pe teren şi sute de km parcurşi, activitate soldată cu descoperirea a alte zeci de puncte arheologice în arealul Bencecu de Jos – Pişchia – Fibiş – Bencecu de Sus); Giarmata – „Cetăţuica", amplasat la 4 km de sat, fără indicarea punctului cardinal (activitatea de identificare a acestui punct, care nu este menţionat în bibliografie şi nu apare în toponimia locului, a durat doi ani, vezi *infra*); Giroc – Cetate de pământ (lipseşte orice alt indiciu de localizare sau toponimie, singura precizare fiind că datează din epoca bronzului); Izvin - „După Vii" (în LMI Timiş 2004 în acest punct este plasată o aşezare paleolitică; în bibliografia de specialitate nu există aşa ceva, iar în teren, după aproape un an de cercetări, am descoperit o bogată aşezare post-romană); Moşniţa Veche – „Satu Bătrân" (în cazul acestui punct arheologic este o confuzie referitoare la locaţie, toponimie şi atribuire cronologică, vezi *infra*); Pădureni – „Selişte" (singurul indiciu privind acest sit, în lipsa oricărei informaţii bibliografice, este dat de toponimul în sine care, pe hărţile topografice, acoperă un areal de cca. 200 ha, la sud de localitate; cercetările de teren întreprinse în mai multe zile şi perioade ale anului, au descoperit obiective arheologice medieval-târzii de mici dimensiuni şi câteva fragmente preistorice atipice şi dificil de încadrat cultural); repere vagi şi confuze există şi în cazul siturilor de la Unip „Dealul Cetăţuica", Unip „Oceala" (inclusiv grafia toponimului este eronată, punctul fiind de fapt „Ocoale", un areal de câteva sute de hectare, dispus între meandrele fosile ale râului Pogăniş şi unde intensele cercetări de teren au evidenţiat importante aşezări, databile în diverse epoci istorice, dar nu şi în paleolitic, aşa cum era precizat în LMI); aşezarea medievală de la Voiteg „Selişte" (care nu are nici un alt indiciu de localizare şi nu apare menţionat în nici o sursă bibliografică) a fost imposibil de reperat, întrucât toponimul respectiv nu există în hotarul cadastral al Voitegului, iar în contextul desfăşurării unor periegheze s-ar descoperi, cu siguranţă, numeroase aşezări medievale.

Atribuirile cronologice ale siturilor au reprezentat un alt element de specificitate al LMI Timiş 2004. O bună parte dintre siturile înscrise în această listă s-au dovedit a fi, în urma verificărilor din teren, complet eronate ca şi atribuire cronologică şi culturală. În acest context general, dorim să aducem în atenţie doar cazurile siturilor „paleolitice" de la Izvin „După Vii", Unip „Dealul Cetăţuica", Unip „Oceala" (*sic!*), Stanciova „Grădişte", sau al sitului „roman" de la Sânnicolau Mare „La fabrica de cărămizi". Intensele cercetări de teren, care au vizat, în cazul siturilor incerte ca şi localizare din LMI, un areal larg de investigare, au arătat numeroasele inadvertenţe ale listei oficiale a siturilor arheologice monument istoric din judeţul Timiş.

2. Documentarea bibliografică, cartografică şi analiza imaginilor satelitare:

Pornind de la informaţiile furnizate de LMI Timiş 2004, următorul pas a vizat documentarea bibliografică şi cartografică pentru a afla informaţiile necesare identificării, cu precizie, a obiectivului arheologic în teren. În etapa preliminară de identificare a siturilor, nu a interesat întreaga informaţie bibliografică despre punctul arheologic vizat, ci doar acele date care să ajute la localizarea sa în teren, detaliile informaţionale urmând a fi abordate în

contextul redactării fişelor de sit. Aşa cum precizam şi mai sus, volumul informaţional despre cele 44 de obiective arheologice distincte a fost variat şi poate fi împărţit în următoarele categorii:

a) obiective arheologice investigate prin săpături arheologice sistematice, cu rezultate publicate şi care nu au generat dificultăţi în identificarea lor în teren: Timişoara „Cioreni", Bucovăţ „Gruiul cu cremene", Chişoda „Gomila", Făget „Cetate", Herneacova „Cetate", Hodoni „Pocioroane", Hodoni „Pustă", Jdioara „Cetate", Mănăştiur „La mănăstire", Opatiţa „Călăşturi", Remetea Mare „Gomila lui Gabor", Româneşti „Dumbrăviţa", Româneşti „Peştera cu Apă", Sânnicolau Mare „Selişte", Satchinez „Grădişte";

b) obiective arheologice investigate prin săpături arheologice sistematice, cu rezultate publicate parţial sau complet inedite, care au generat dificultăţi de identificare în teren: Voiteg „Groapa cu Vulpi";

c) obiective arheologice neinvestigate, cu informaţii bibliografice superficiale, dar care sunt monumente vizibile, cunoscute de localnici sau identificabile în hărţile topografice sau imaginile satelitare: Alioş „Cetatea turcească", Chişoda „Valu roman", Ianova „Cetatea turcească", Maşloc „Şanţul turcilor", Seceani „La cetate" etc.;

d) obiective arheologice menţionate LMI Timiş, regăsibile în sursele documentare, dar a căror identificare concretă în teren a presupus investigarea unui areal vast: Giarmata „Cetăţuica";

e) obiective arheologice cu atribuire cronologică eronată în LMI, fără bibliografie, dar care au putut fi identificate în teren prin coroborarea altor categorii de informaţii (discuţii cu localnicii, informaţii cartografice sau analiza indicilor revelatori din imaginile satelitare): Izvin „După Vii", Unip „Dealu Cetăţuica", Unip „Ocoale", Stanciova „Grădişte" etc.;

f) obiective arheologice menţionate în LMI, despre care nu a putut fi regăsită nici o informaţie şi care nu au putut fi identificate în teren: Pădureni „Selişte", Bencecu de Jos „Cetatea Dosul";

g) obiective arheologice înscrise eronat în LMI Timiş 2004, Secţiunea Arheologie, dar uşor de identificat prin vizibilitatea lor în teren: Timişoara „Parcul Botanic" (obiectiv care ar trebui să facă parte din Lista Monumentelor Istorice. Secţiunea Monumente Istorice);

h) obiective arheologice menţionate în LMI, dar care nu au putut fi identificate în teren şi au fost înlocuite cu obiective mult mai reprezentative din arealul administrativ al aceleiaşi localităţi: Necropola din Hallstatt şi Laténe de la Periam înlocuită cu obiectivul Periam „Movila cu şanţ", respectiv aşezarea medievală Voiteg „Selişte" înlocuită cu *tell*-ul fortificat Voiteg „La Vii SV".

Un rol deosebit de important, mai ales în etapa de redactare a fişelor de sit, l-au constituit hărţile istorice habsburgice, reprezentând prima ridicare topografică militară a Banatului (1769-1772) şi cea de-a doua ridicare topografică militară a Banatului (1806-1869). Prima ridicare cartografică a Banatului (scara aproximativă 1:28.800)[9] furnizează date deosebite pentru reconstituirea peisajului geografic de dinainte de masivele lucrări de hidroamelioraţii şi amenajarea teritoriului, surprinzând vechile cursuri de râuri şi braţe de divagare, pentru zona de câmpie joasă. Hărţile cu zona vestică a Câmpiei Banatului figurează concentrările şi dispunerea câmpurilor de tumuli, multe dintre aceste movile jalonând posibile trasee prin mlaştini, care acum au fost asanate, iar peisajul este radical schimbat (vezi *infra* discuţia de la fişa de sit Checea 1). Traiectul celor trei linii de valuri „romane" este figurat, de asemenea, cu mare acurateţe pe aceste hărţi, surprinzând sectoare care actualmente nu mai sunt vizibile, fiind distruse sau degradate. O parte dintre fortificaţiile de pământ ale Banatului de câmpie, unele cunoscute cercetării ştiinţifice de specialitate, dar şi unele inedite, apar figurate cu simbologia specifică (Alioş „Cetatea Turcească", Unip „Dealu Cetăţuica", Giroc „Mescal" – vezi şi *infra* discuţia detaliată de la fişa Giroc 2).

A doua ridicare topografică militară a Banatului, realizată în prima jumătate a sec. XIX, surprinde mutaţiile de peisaj survenite în contextul acţiunilor masive de sistematizare, figurând multe elemente arhitectonice cu conotaţie arheologică (valuri, şanţuri, fortificaţii, toponime). Unitarizarea, georeferenţierea, coroborarea cu programul *Google Earth*™ şi

[9] *Die „Josephinische Aufnahme" – Siebenbürgen und das Banat von Temes / Transylvania and Temes*, Arcanum Adatbázis Kft., Budapest, 2005. Materialul cartografic este disponibil, la înaltă rezoluţie, şi *on-line* pe *website*-ul http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Josephinische_Landaufnahme, (07.08.2010).

publicarea *on-line* pe *website*-ul www.arcanum.hu[10] , oferă un instrument de lucru extrem de util şi important pentru identificarea unor obiective arheologice (vezi *infra* fişa Ofseniţa).

Materialul cartografic utilizat în etapa de documentare a constat şi din hărţi topografice moderne, scara 1:100.000 şi scara 1:25.000, emise de Direcţia Topografică Militară, ediţiile 1962 (versiunea alb-negru) şi 1975 (versiunea color), care au reprezentat un instrument de lucru deosebit de util. De asemenea, în anumite situaţii (Becicherecu Mic, Moşniţa Veche, Remetea Mare, Sânnicolau Mare, Sacoşu Turcesc, etc.) autorităţile publice locale ne-au pus la dispoziţie, cu amabilitate, planurile cadastrale, scara 1:2000, 1:1000, pe care am putut regăsi unele informaţii importante pentru identificarea obiectivelor arheologice. Planurile cadastrale la scară mare, care conţin Planurile Urbanistice Zonale ale comunităţilor respective, reprezintă instrumente de lucru utile în întreprinderea de stabilire a statutului juridic al obiectivelor arheologice din Lista Monumentelor Istorice, având ca şi finalitate integrarea în circuitul de protecţie, stabilit de legislaţia în vigoare.

Hărţile topografice 1:25.000 sunt indispensabile activităţii de cercetare în teren, pornind de la etapele preliminare de identificare a toponimelor şi până la urmărirea elementelor geomorfologice de detaliu. Pentru eliminarea confuziilor şi ambiguităţilor de poziţionare a obiectivelor arheologice descoperite în teren, suportul cartografic de detaliu trebuie utilizat obligatoriu. Au fost situaţii în care arealul de poziţionare general al obiectivelor menţionate în LMI Timiş a putut fi precizat doar prin analizarea hărţilor topografice 1:25.000, aşa cum a fost cazul Pădureni „Selişte”. Utilitatea deosebită a acestor hărţi a fost precizată îndeosebi în contextul activităţii de identificare şi cartare a tumulilor din hotarele cadastrale ale localităţilor Checea, Nerău sau Vizejdia, movilele de pământ reprezentând repere importante în reţeaua naţională de triangulaţie, fiind figurate cu mare acurateţe pe suportul cartografic. Un element care scade valoarea acestora, cel puţin pentru zonele de câmpie şi, mai ales periurbane, este lipsa de actualitate, hărţile având o vechime de 35 de ani. Peisajul geografic s-a modificat substanţial în anumite areale (zona Moşniţa Veche, Unip, Chişoda, Giroc, Timişoara etc.) datorită atât lucrărilor de îmbunătăţiri funciare, cât şi datorită dezvoltării urbane. Amplasarea, spre exemplu, a obiectivelor arheologice de la Moşniţa Veche „Satul bătrân”, Chişoda „Gomila”, Unip „Ocoale” pe hărţile topografice 1:25.000, ediţia 1975, prezintă o relevanţă scăzută, peisajul actual fiind radical modificat faţă de cel de acum trei decenii şi jumătate. În majoritatea celorlalte situaţii suportul informaţional oferit de acest material cartografic este unul actual şi deosebit de util.

În ceea ce priveşte importanţa utilitarului *Google Earth™* în realizarea proiectului, aceasta a fost inferioară în momentul desfăşurării acestuia faţă de prezent. Între 2006-2007 arealul de acoperire cu imagini de înaltă rezoluţie se rezuma la existenţa unor benzi, grupate pe axa Timişoara – Arad, astfel încât cea mai mare parte a suprafeţei judeţului Timiş, îndeosebi extremităţile estice, vestice şi sudice nu dispuneau de o asemenea facilitate (pentru detaliile problematicii vezi *infra* L. Bolcu, *Utilizarea programului Google Earth™ în realizarea proiectului eGISpat Timiş*).

3. Echipa şi logistica de teren:

Pentru derularea activităţii de teren echipa de investigaţie a fost formată, întotdeauna, din minim un arheolog şi unu până la patru studenţi, familiarizaţi cu activitatea de cercetare în teren. În cadrul proiectului, desfăşurat între august 2006 – decembrie 2007, la activitatea de cercetare de teren au participat următorii:

- Liviu Măruia (asist. univ. drd., arheolog); Dorel Micle (lect. univ. dr., arheolog) coordonare activitate de cercetare în teren pentru identificarea şi delimitarea obiectivelor arheologice; operare Staţie Totală, operare prismă;
- Adrian Cîntar (prep. univ., arheolog): operare Staţie Totală, participant activităţi cercetare în teren pentru identificarea şi delimitarea obiectivelor arheologice;
- Mircea Ardelean (lect. univ. drd., geograf): operare Staţie Totală;
- Leonard Dorogostaiski (inginer, voluntar): participant activităţi cercetare în teren pentru identificarea şi delimitarea obiectivelor arheologice; operare Staţie Totală; operare prismă

[10] Arcanum Adatbázis, *Second Military Surveys of Hungarian Kingdom on Google maps,* http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html, (07.08.2010).

- Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Oana Borlea, Lucian Vidra, Marius Stanciu, Cosmin Matei, Ştefan Boldişor (studenţi, voluntari): participant activităţi cercetare în teren pentru identificarea şi delimitarea obiectivelor arheologice; operare Staţie Totală; operare prismă;
- Alexandru Berzovan, Alice Abagiu (studenţi, voluntari): participant activităţi cercetare în teren pentru identificarea şi delimitarea obiectivelor arheologice;

Pe lângă aceştia, la activităţile de teren au mai participat, sporadic, şi studenţii Tiberiu Uritescu, Tiberiu Olah, Mihaela Vasile, Alina Apostu, Daniela Şuticău, Margareta Măndoiu, Natalia Mihai, Alin Bătrân, Teodora Titiroaga, Cristina Băltăreţu, Radu Răzvan, Borteş Andrei.

Aparatura de specialitate utilizată în desfăşurarea proiectului a fost achiziţionată prin câştigarea unor granturi pentru dotări de laboratoare, finanţate de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, precum şi din fonduri proprii ale Universităţii de Vest din Timişoara. O parte din aparatură a fost achiziţionată pe parcursul desfăşurării proiectului. Logistica utilizată în etapele de achiziţie şi procesare a datelor a constat din următoarele echipamente:

- Autoturisme Dacia 1310; Dacia Logan
- Staţie Totală Leica TCR 1205 şi accesorii (trepied, baston şi prismă)
- Staţie Totală Leica TC 407 şi accesorii (trepied, baston şi prismă)
- Receiver GPS MIO P550
- Statie grafica FS Celsius M440
- Staţii emisie-recepţie Motorola
- Eclimetru laser Leica A8
- Camera foto Sony DSC-R1

4. Cercetarea arheologică de teren:

a) informările la faţa locului (informări la localnici şi autorităţi publice locale):

Prin specificul proiectului, membri echipei de cercetare au fost prezenţi în numeroase locaţii din judeţ, prilej cu care a trebuit să intre în relaţie cu autorităţile locale pentru culegerea de date despre locaţia unor situri cu indicii de amplasament incerte, sau despre regimul juridic, topografic şi cadastral al acestora. În majoritatea cazurilor ne-am bucurat de amabilitatea şi concursul funcţionarilor primăriilor respective, (de exemplu la Remetea Mare, Sânnicolau Mare, Moşniţa Nouă, Sacoşu Turcesc sau Moraviţa). Reversul medaliei a fost oferit de unul dintre funcţionarii primăriei Voiteg care, deranjat de faptul că nu aveam ţinutele „domnilor” de la oraş şi, în plus, depăşisem programul de audienţe cu 15 minute, neţinând cont că noi veneam de pe teren, căutând un sit care era în patrimoniul primăriei domniei sale, ne-a poftit vehement afară din sediul primăriei, numindu-ne „ciubucari”, în virtutea faptului că ne depăşeam atribuţiile de profesori de catedră şi lucram la un proiect de cercetare în afara programului didactic. Îi „mulţumim” călduros şi pe această cale! În acelaşi context, ne îndreptam întreaga „gratitudine” pentru „promptitudinea” răspunsului unor funcţionari din primăria Banloc care, în urma vizitei noastre de la sediul primăriei din august 2007 pentru dobândirea informaţiei topografice necesare localizării unui punct arheologic aflat în arealul de competenţă al acestei primării, s-au angajat să transmită informaţia ceruta în maxim o săptămână. Nu dispunem de această informaţie nici până în ziua de astăzi!

De asemenea, în anumite situaţii am primit informaţii deosebit de utile de la pasionaţi ai istoriei locului, aşa cum a fost cazul d-lor Eftimie Ivănoiu (Remetea Mare, care ne-a însoţit în teren pentru identificarea punctelor arheologice de la „Gomila lui Pituţ”, „Gomila lui Gabor”, „Cetate”) sau Vasile Ianoşev (Pişchia, care ne-a pus la dispoziţia, cu mărinimie, monografia redactată şi publicată de domnia sa şi care ne-a fost un util instrument de lucru, alături de informaţiile amabile oferite). Nu putem decât să ne exprimăm regretul faptului că nu cunoaştem numele unui bătrânel din localitatea Româneşti care, timp de două zile, în septembrie 2007, ne-a ajutat la identificarea în teren a siturilor paleolitice de la Româneşti „Dealul Viei” şi „Dumbrăviţa” şi a avut mărinimia de a ne găzdui în propria casă. Tuturor le mulţumim cu căldură.

Nu putem omite ajutorul deosebit de preţios oferit de numeroşi localnici, anonimi pentru noi, din multe dintre localităţile în care am desfăşurat cercetări de teren pentru identificarea unor situri arheologice despre care indicaţiile bibliografice şi cartografice erau extrem de sărace sau lipseau cu desăvârşire. Discuţiile purtate cu foşti ingineri agronomi, preşedinţi de C.A.P., tractorişti, ciobani, oameni în vârstă, etc. pentru identificarea unor toponime care nu există în hărţile topografice de mare acurateţe pe care le aveam noi la dispoziţie sau în

planurile cadastrale ale primăriilor, au restrâns mult arealul de investigaţie sau chiar au oferit date precise pentru descoperirea unor situri (cazul, spre exemplu, al obiectivelor de la Stanciova „Grădişte" sau Unip „ Dealu Cetăţuica"). Cu acest prilej am adunat şi un bogat folclor despre comori uriaşe, morminte blestemate, cetăţi misterioase şi tunele care străbat Banatul în lung şi în lat şi pe care nimeni nu îndrăzneşte să le cerceteze! În aceste condiţii, multe dintre ieşirile noastre pe teren la siturile „problematice" ca şi localizare (de exemplu Pădureni „Selişte", Voiteg „Selişte", Stanciova „Grădişte", Giarmata „Cetăţuica", Bencecu de Jos „Dosul", Sânnicolau Mare „Cărămidărie", Izvin „După Vii", Moraviţa „La Cărămidărie", Unip „Oceala" şi „ „Dealu Cetăţuica", Ofseniţa „Gomila", etc.) au devenit adevărate anchete sociologice, în care trebuia să „cernem" o informaţie pestriţă, incertă şi variată.

b) cercetarea arheologică de teren pentru identificarea şi delimitarea arealelor obiectivelor arheologice din LMI Timiş 2004:

Activitatea de identificare, delimitare, topografiere, culegere de date arheologice şi de reconstituire a mediului ambiant pentru obiective dispuse la scara unui judeţ întreg a generat, de asemenea, anumite elemente specifice. Faptul că aproape jumătate din siturile înscrise în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş, Secţiunea Arheologie, nu dispuneau de nici un indiciu privind localizarea, a determinat desfăşurarea unor intense cercetări arheologice de teren (periegheze), desfăşurate în cele mai diferite şi, uneori, dificile condiţii, fiind parcurşi zilnic zeci de km pe arături, noroaie, terenuri desfundate, pante de dealuri sau de munte. Condiţiile meteorologice diferite de lucru (canicule de peste 40^0 C în cazul identificării şi topografierii tumulilor din hotarele localităţilor Nerău, Vizejdia sau Ofseniţa; viscolele şi ploile de la Stanciova, Remetea Mare „Gomila lui Gabor", Unip „Ocoale"; terenurile desfundate de la Izvin „După Vii" sau Dejan „Cărămidarie", etc.) au reprezentat elemente specifice muncii de cercetare de teren.

De asemenea, multe dintre obiectivele arheologice topografiate au impus o abordare care trebuia să depăşească obstacolele naturale: situl arheologic de la Unip „ Dealu Cetăţuica" este acoperit în proporţie de 80% de o vegetaţie formată din arbuşti spinoşi, pentru topografierea obiectivului cu o suprafaţă de 6,3 ha lucrându-se efectiv doua săptămâni, majoritatea punctelor fiind citite după ce purtătorul prismei parcurgea târâş pe sub spini, câţiva metri; situaţii similare am întâlnit şi în cazul siturilor de la Făget „Cetate", Jdioara „Cetate", Herneacova „Cetate", etc.; obiectivele arheologice de la Seceani „La Cetate", Ianova „Cetatea turcească" sau Bucovăţ „Gruiul cu cremene" erau acoperite, la momentul vizitei noastre, cu urzici şi scaieţi de peste 2 metri înălţime care au trebuit parcurşi de zeci de ori pentru culegerea celor câteva sute de puncte pentru reconstituirea tridimensională; pentru ridicarea topografică tridimensională a sectorului cu locuire umană din „Peştera cu Apă" de la Româneşti a fost necesară pregătirea speologică şi echipamentul specific parcurgerii cavităţilor subterane; pentru topografierea siturilor de la Sânnicolau Mare „Selişte" sau Giarmata „Cetăţuica" am fost nevoiţi să parcurgem zeci de km pe o arătură noroioasă şi desfundată de ploile primăverii. În aceste condiţii, pentru străbaterea a sute de km pedestru, sau de „rezolvare" a unor dificultăţi din teren (traversarea de mlaştini, pâraie, târâşuri prin sau pe sub spini, parcurgerea de suprafeţe noroioase sau alunecoase, escaladarea unor obstacole – ziduri de cetăţi, pereţi abrupţi, etc., căţărarea în copaci înalţi pentru imagini de ansamblu al unor situri, parcurgerea de peşteră, etc.) membrii echipei de cercetare de teren au trebuit să dispună de o condiţie fizică bună, disponibilitate la efort şi experienţa activităţii pe teren accidentat. Multe dintre obiectivele arheologice au fost investigate în urma unor campări cu cortul, în cele mai diferite condiţii de teren şi meteorologice.

Cei aproape doi ani de cercetări de teren au impus deplasarea în locaţii dintre cele mai variate, majoritatea siturilor fiind departe de căile de comunicaţie (şosele sau drumuri carosabile), astfel încât, la finalul proiectului, s-au contorizat circa 18.000 km conduşi pe drumuri de pământ, drumuri forestiere sau în afara oricărui drum. Îndemânarea dobândită în depăşirea numeroaselor obstacole ivite pe parcurs, în condiţiile în care aparatura de lucru trebuia transportată până aproape de punctul de lucru, a făcut ca maşinile noastre personale să devină adevărate autovehicule de teren, comportându-se, în majoritatea cazurilor exemplar.

c) adaptarea tehnicilor de topografiere la realităţile geografice locale:

Pentru ridicarea topografică s-a folosit două Staţii Totale Leica TC 407, respectiv Leica TCR 1205, precum şi accesorii (trepied, baston şi prismă). Prima operaţiune a constat din

identificarea sitului pe teren şi a limitelor acestuia, în acest scop realizându-se o periegheză sistematică a arealului. După determinarea limitelor sitului, s-a trecut la alegerea punctului de staţie astfel încât dintr-o singură locaţie să fie vizibile cât mai multe puncte caracteristice. S-au determinat coordonatele geografice (lat/long) ale punctului de staţie care au fost transformate în coordonate Stereo 70. În unele cazuri punctele caracteristice erau mascate de vegetaţie sau de diverse forme de relief, astfel că a fost necesară schimbarea punctului de staţie, operaţie care poate interveni de mai multe ori. Personalul necesar pentru ridicarea topografică a constat din 2 sau 3 persoane: un operator staţie totală şi unul sau doi operatori prismă (la siturile arheologice mai complexe şi mai întinse s-a lucrat cu două prisme). Operatorii de la prismă au fost reprezentaţi de persoane familiarizate cu munca de cercetare arheologică, în vederea stabilirii corecte a punctelor caracteristice şi a limitelor sitului. Punctele caracteristice au fost luate la intervale care au ţinut de situaţia locală: în cazul unei aşezări larg evazate, ştearsă în relief care se identifică doar prin urmele de cultură materială ceramică, reperele pentru ridicarea limitelor şi a punctelor de cotă (în vederea realizării reprezentării tridimensionale) au fost mai distanţate (5-8 m); pentru siturile unde se păstrează ziduri sau fundaţii de case, distanţele dintre punctele caracteristice au fost de 0,2-1 m.

III. Procesarea informaţiei pentru proiectul de cercetare ştiinţifică:

1. Crearea planurilor topografice:

Datele rezultate în urma măsurătorilor au fost convertite din formatul nativ al programului de achiziţie al staţie într-un format accesibil programelor de tip *GIS*. Fiecare ridicare topografică s-a considerat un *job* separat pentru care s-a creat câte un director (*folder*). Fişierele cu extensia *.gsi* (formatul nativ) au fost importate utilizând programul de descărcare a datelor din staţie *Leica Geo Office Tools* şi au fost salvate sub extensia *.csv*. S-a deschis acest fişier în programul *MS Office Excel* şi se prelucrează primar datele pentru a putea fi citite de programul *ArcMap (ArcGIS 9.1*). Prelucrarea constă în suprimarea primei coloane corespunzătoare *ID*-ului punctelor şi introducerea pe primul rând în capul de tabel a numelui axei coordonatelor pe care o reprezintă valorile de pe coloana respectivă (respectiv *x, y* sau *z*). După această modificare extensia fişierului a fost schimbată în *.txt* şi sub acest format datele au fost importate în programele de tip *GIS* pentru prelucrare, *ArcMap (ArcGIS)* sau *CartaLinx*. Tot în această etapă s-a realizat şi verificarea datelor pentru a descoperi anterior oricăror prelucrări orice neconcordanţă cu realitatea din teren. Verificarea a urmărit aspecte legate de: coordonatele punctelor, altitudinea lor, concordanţa cu harta topografică etc.

Pentru realizarea planului sitului punctele rezultate în urma ridicării topografice au fost suprapuse în programul *ArcMap* peste o hartă topografică georeferenţiată a zonei sau o aerofotogramă pentru a încadra situl în zonă. Pe hartă s-a delimitat aria de protecţie a sitului aşa cum a fost ea identificată şi în teren prin ridicarea topografică şi s-au trecut elementele constitutive ale aşezării atunci când a fost cazul (ziduri, ruine, urme de case, fundaţii). Au fost figurate de asemenea, elemente ale cadrului înconjurător care se constituie ca repere marcante vizibile în peisaj în vederea identificării sitului (drumuri, vetre de localităţi, gospodării izolate, hidrografia, linii de înaltă tensiune şi stâlpii asociaţi etc.). Planul a fost completat cu elemente necesare orientării şi citirii lui: scară, direcţia nord şi coordonatele Stereo70, precum şi o legendă.

În afara planului de situaţie, pentru fiecare sit arheologic s-au realizat o serie de modelări al căror rezultat este reprezentat prin blocdiagrame ce prezintă situl tridimensional în aria în care s-a efectuat ridicarea topografică. Acest lucru scoate în evidenţă mai mult decât planul o serie de caracteristici ale lui: situarea de regulă pe înălţimi, evidenţierea zonelor mai abrupte şi a celor mai line, fizionomia zidurilor sau a valurilor ş. a. Modelarea tridimensională s-a realizat prin modulul *Spatial Analyst* din cadrul programului *ArcMap (ArcGIS 9.1)*, folosindu-se mai multe metode de interpolare (*IDW, Krigging, Spline*), în funcţie de aranjamentul punctelor.

2. Întocmirea fişelor de sit:

În baza contractului de cercetare ştiinţifică, informaţia acumulată în urma investigaţiilor arheologice de teren a fost procesată şi predată beneficiarului, în speţă Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural a Judeţului Timiş, sub forma unor fişe de sit standardizate, după următorul format:

Fişa analitică a sitului: (reprezintă denumirea localităţii)

1. date despre localizare sit:
a. cod sit: reprezintă codul RAN al obiectivului arheologic.
b. cod SIRUTA: codul localităţii respective.
c. cod LMI: codul sitului, înscris în LMI Timiş 2004.
d. localitate: numele localităţii.
e. unitate administrativă superioară: numele unităţii administrative de care aparţine localitatea în arealul căreia se află obiectivul arheologic.
f. punct: punctul toponimic unde este amplasat obiectivul arheologic.
g. reper localizare: repere generale de amplasament ale obiectivului arheologic.
h. reper hidrografic: repere generale de poziţionare ale obiectivului arheologic, în raport cu o sursă permanentă de apă.
i. parcelă cadastrală: numele şi numărul parcelei cadastrale, preluat din hărţile cadastrale ale consiliului local.
j. regim juridic: statutul juridic al parcelei/parcelelor care suprapun obiectivul arheologic.
k. forma de relief: se bifează forma de relief generală din listă.
l. descriere geografică: descrierea locaţiei cu specificul elementelor microgeografice în care este amplasat obiectivul arheologic.
m. suprafaţă sit: suprafaţa, exprimată în hectare, a arealului topografiat.
n. stare de conservare: s-a subliniat gradul de conservare al monumentului arheologic în momentul cartografierii sale.
o. date GPS: latitudine, longitudine, altitudine: coordonatele spaţiale ale zonei centrale a obiectivului arheologic.
p. stare actuală: s-a menţionat starea terenului la momentul realizării ridicării topografice a sitului.
2. date arheologice despre sit:
a. cod ansamblu: subdiviziunea codului RAN a obiectivului arheologic.
b. nume ansamblu: denumirea obiectivului arheologic, aşa cum este ea cunoscută în literatura de specialitate sau cum apare menţionată în LMI Timiş 2004.
c. tip ansamblu: se bifează tipologia cunoscută din nomenclatorul oficial al siturilor arheologice din România.
d. datare: se precizează datarea generală a obiectivului, pornind de la datele furnizate de literatura de specialitate a obiectivului arheologic, date coroborate cu observaţiile preliminare efectuate asupra materialului arheologic recoltat din teren.
e. perioada: reprezintă o subîmpărţire, utilizând itemii de periodizare cunoscuţi din nomenclatorul oficial al siturilor arheologice din România.
f. cultura: acest câmp a putut fi completat doar în cazul siturilor investigate prin cercetări arheologice sistematice, cu rezultate publicate. Analiza preliminară a materialului arheologic recoltat în cercetările de teren nu a permis, în acea etapă, precizări cronologice şi atribuiri culturale de detaliu.
g. faza culturală: acest câmp a fost legat indisolubil de precedentul şi a putut fi completat doar în puţine situaţii.
h. observaţii: rolul câmpului este acela de a puncta observaţii generale despre amploarea investigaţiilor arheologice, cât şi importanţa sau relevanţa ştiinţifică a descoperirilor.
3. imagini
a. fotografii de suprafaţă: în acest câmp se introduc fotografiile de suprafaţă cele mai reprezentative ale obiectivului arheologic, realizate în momentul efectuării ridicării topografice, după ce au fost prelucrate în programul *CorelDraw(R).12* .
b. fotografii satelitare: pentru completarea acestui câmp, s-a utilizat programul *Google Earth*™ , fiind salvată şi prelucrată o imagine cu locaţia sitului.

c. fotografii artefacte: în etapa desfăşurării proiectului, elemente obiective (lipsa de timp) nu au permis completarea acestui câmp.
4. date cartografice:
a. harta sitului: reprezintă suportul cartografic, creat pe baza ridicării topografice cu Staţia Totală, în care sunt precizate principalele elemente de planimetrie ale obiectivului arheologic.
b. harta topografică: s-a realizat un crop dintr-o hartă topografică 1:25000, care a fost prelucrat astfel încât să se surprindă locaţia exactă a amplasamentului sitului.
c. harta GIS: reprezintă suportul cartografic, creat pe baza ridicării topografice cu Staţia Totală, conţinând planurile 2D simple (doar curbele de nivel şi elementele de planimetrie ale obiectivului), 2D color (modelul numeric al terenului peste care sunt suprapuse elementele de planimetrie ale obiectivului), 3D (reconstituirea virtuală a elevaţiei terenului, exportată în formatul .jpg, surprinzând elementele morfologice specifice obiectivului).
5. bibliografie: sunt precizate sursele bibliografice generale şi de detaliu, utilizate în redactarea prezentei fişe de obiectiv.
6. alte informaţii despre sit: câmpul cuprinde informaţii generale despre starea de conservare sau despre riscurile de degradare la care este supus obiectivul arheologic.

Timpul scurt avut la dispoziţie pentru activitatea de cercetare în teren, dar şi pentru procesarea şi prelucrarea datelor în laborator (august 2006 - decembrie 2007), a făcut ca în formatul de fişă prezentat mai sus informaţiile despre obiectivul arheologic să nu poată fi detaliate la nivelul dorit. Experienţa a arătat că pentru procesarea întregului volum informaţional acumulat în contextul activităţii de identificare, delimitare şi topografiere a siturilor arheologice din LMI Timiş 2004, au mai fost necesari încă peste doi ani de muncă (ianuarie 2008 - august 2010).

IV. Redactarea monografiei siturilor arheologice din Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş, 2004:

După încheierea şi predarea datelor, conform stipulaţiilor celor două contracte de cercetare ştiinţifică, informaţiile istorico-geografice şi materialul arheologic recoltat în teren în intervalul 2006-2007, au fost procesate detaliat, în vederea unei prezentări monografice. Încă de la început, trebuie să precizăm că intenţia studiului este aceea de a prezenta şi aborda unitar strict informaţiile culese din teren, fără a avea pretenţia unei lucrări de arheologie clasică. Trebuie ţinut cont şi de faptul că majoritatea obiectivelor arheologice din LMI Timiş 2004 nu s-au bucurat de investigaţii arheologice sistematice, astfel încât materialul arheologic recoltat din teren poate fi considerat ca fiind inedit.

De la procesarea primară a materialului arheologic şi până la redactarea fişelor de sit detaliate, membri echipei de cercetare au parcurs mai multe etape, desfăşurate pe parcursul a peste doi ani. Aşa cum precizam şi mai sus, în contextul activităţii de identificare a obiectivelor arheologice din LMI Timiş, au fost descoperite alte câteva sute de obiective arheologice, majoritatea inedite. Procesarea materialului arheologic s-a realizat unitar, cuprinzând atât obiectivele înscrise în listă, cât şi cele colaterale, non-LMI. A rezultat, astfel, un volum informaţional important, care a determinat şi apariţia unor indicative „ciudate" pentru obiectivele LMI, generate de procesarea globală a materialului arheologic (de ex. Giroc, Obiectiv 2; Unip Obiectiv 2; Unip, Obiectiv 6; Stanciova, Obiectiv 2; Dejan, Obiectiv 9 etc.).

Prima operaţiune a constat în spălarea şi sortarea materialului arheologic recoltat în teren. Ulterior s-a trecut la fotografierea de înaltă rezoluţie (minim 7 MP) a fiecărui artefact, fotografie executată din două unghiuri (faţă/verso). Un element important a fost reprezentat de numărul mare de artefacte care trebuiau fotografiate într-un timp scurt şi în condiţii de bună calitate, astfel încât s-au aplicat numeroase metode şi formule tehnice de eficientizare a procesului. Stocarea informaţiei digitale (cca. 125 GB, reprezentând peste 100.000 de fotografii de artefacte), dar şi operarea eficientă cu aceasta a determinat crearea unor baze informaţionale.

Materialul arheologic brut a fost sortat, inventariat şi clasat, iar piesele tipice şi reprezentative au fost desenate. Această activitate, dat fiind volumul mare de date, a fost

efectuată de mai multe persoane (studenţi), fapt care a putut generă o oarecare lipsă de unitaritate stilistică în redarea grafică. Desenul artefactelor s-a desfăşurat sub coordonarea şi supravegherea unor arheologi familiarizaţi cu această activitate.

După desenare şi marcarea cu indicativul specific (localitatea, numărul obiectivului şi al artefactului), piesele arheologice au fost fotografiate din nou, la scară. Fiecare dintre aceste fotografii a fost apoi procesată în programul *Corel Photo-Paint 12*., spre a se elimina umbrele sau *backgroud*-ul şi s-au creat fişiere distincte, nominalizate specific. Desenele au fost scanate şi procesate în acelaşi program de editare, urmărind-se, de asemenea, eliminarea neclarităţilor de imagine şi curăţarea pixelilor, fiecare desen fiind exportat apoi în formatul .jpg, nominalizat specific.

Pentru redactarea fişelor de sit detaliate a fost necesară o activitate complexă de documentare bibliografică de detaliu pentru fiecare obiectiv, care a fost apoi coroborată cu toate celelalte categorii de date: geografice, topografice, arheologice etc.

Partea teoretică a lucrării cuprinde articole tematice, care punctează o parte din activităţile desfăşurate în activitatea de realizare a proiectului de cercetare ştiinţifică şi în etapele ulterioare de procesare a informaţiilor.

V. Concluzii

În ansamblul său, activitatea de redactare a lucrării *ArheoGIS. Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş. Rezultatele cercetărilor de teren* a presupus un efort substanţial, desfăşurat într-un interval de patru ani, sub auspiciile unei sintagme care **ar trebui** să guverneze orice activitate: **muncă în echipă.**

Această parte a lucrării abordează punctual fiecare obiectiv arheologic din Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie 2004, prezentând detaliat informaţiile care au putut fi acumulate despre obiectivul respectiv în urma coroborării datelor bibliografice cu cele culese din teren, în intervalul 2006-2010. Scopul unui asemenea demers a fost acela de a prezenta „dosarul” actualizat al obiectivelor arheologice, devenind un instrument de lucru util atât specialiştilor cât şi administraţiei publice locale care are în administrare un obiectiv de patrimoniu. De asemenea, trebuie precizat faptul că artefactele integrate fişelor de sit provin exclusiv din cercetări de teren, astfel încât nu pot avea valoarea celor descoperite în urma unor cercetări arheologice de săpătură. Ele constituie elementul probatoriu pentru stabilirea unor atribuiri culturale generale, îndeosebi în cazul obiectivelor despre care, până în acest moment, nu existau nici un fel de informaţii, iar periodizările din LMI s-au dovedit a fi eronate (situaţia siturilor „paleolitice” de la Stanciova, Izvin sau Unip, de exemplu). În contextul în care materialul arheologic recoltat din cele 44 de obiective distincte are o limitare cronologică din paleoliticul superior şi până la începuturile sec. XIX, echipei de cercetare i-a fost imposibil să emită precizări cronologice sau atribuiri culturale de detaliu. Prezentarea materialului arheologic, atât sub formă de fotografie digitală, cât şi de desen, oferă celor interesaţi un instrument de lucru care va permite alte nuanţări de detaliu. În cazul obiectivelor investigate prin cercetări arheologice sistematice, informaţiile utilizate în prezentul studiu se bazează strict pe datele publicate, putând apărea anumite inadvertenţe între cele enunţate de noi şi realităţile descoperite prin săpătură (în cazul obiectivelor investigate, dar publicate superficial).

Baza informaţională pe care am utilizat-o în derularea proiectului de cercetare, din care a rezultat prezentul studiu, este reprezentată de Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie 2004.

LISTA MONUMENTELOR ISTORICE. SECŢIUNEA ARHEOLOGIE, 2004
Judeţul Timiş[1]

Nr. crt.	Cod LMI 2004	Denumire	Localitate	Adresă	Datare
1.	TM-I-s-B-06049	Situl arheologic de la Timişoara	municipiul TIMIŞOARA	"Cioreni"	
2.	TM-I-m-B-06049.01	Aşezare medievală timpurie	municipiul TIMIŞOARA	"Cioreni"	Epoca medievală timpurie
3.	TM-I-m-B-06049.02	Aşezare daco-romană	municipiul TIMIŞOARA	"Cioreni"	sec. III - IV Epoca daco-romană
4.	**TM-I-s-A-06050**	Fortificaţiile cetăţii Timişoara	municipiul TIMIŞOARA	Calea Aradului 1 Parcul Botanic	sec. XVIII Epoca medievală târzie
5.	TM-I-s-B-06051	Cetate de pământ	sat ALIOŞ; comuna MAŞLOC	"Cetatea Turcească"	sec. XIV - XV Epoca medievală
6.	TM-I-s-B-06052	Situl arheologic "Dealul Crucii"	sat BECICHERECU MIC; comuna BECICHERECU MIC	"Satul vechi"	sec. XIV - XV Epoca medievală
7.	TM-I-s-B-06053	Cetatea "Dosul"	sat BENCECU DE JOS; comuna PIŞCHIA	"Dosul", la 1,2 Km. NV de sat	sec. XII - XIV Epoca medievală
8.	TM-I-s-B-06054	Tell -ul de la Bucovăţ	sat BUCOVĂŢ; comuna REMETEA MARE	"Gruniul cu cremene"	mil. IV a. Chr. Neolitic
9.	**TM-I-s-A-06055**	Cetatea Morisena	sat CENAD; comuna CENAD		sec. X - XVII Epoca medievală
10.	TM-I-s-B-06056	Câmp de tumuli	sat CHECEA; comuna CHECEA	În hotarul satului	mil. II a. Chr. Epoca bronzului
11.	TM-I-s-B-	Tell -ul de la Chişoda	sat CHIŞODA;	"Livezile", la 1 Km	mil. IV a. Chr.

[1] Cf. http://www.dccpcnjtimis.ro/monumenteTM.htm. Aceeaşi lista pe *website*-ul Ministerului Culturii şi Patrimoniului Naţional http://www.cultura.ro/sectiuni/Patrimoniu/Monumente/lista/timis.pdf.

	06057		comuna GIROC	NE de sat	Neolitic
12.	TM-I-s-B-06058	Val roman	sat CHIŞODA; comuna GIROC	Extravilan, între CET şi Şag	mil. I p. Chr. Epoca romană
13.	**TM-I-s-A-06059**	Cetatea medievală de la Făget	oraş FAGET	"Cetate",la 500 NE de oraş	sec. XV - XVII Epoca medievală
14.	TM-I-s-B-06060	Cetăţuica	sat GIARMATA; comuna GIARMATA	"Cetăţuica", la 4 km de sat	sec. XIV - XV Epoca medievală
15.	TM-I-s-B-06061	Cetate de pamânt	sat GIROC; comuna GIROC		mil. II a. Chr. Epoca bronzului
16.	**TM-I-s-A-06062**	Aşezarea fortificată de la Herneacova	sat aparţinator HERNEACOVA; oraş RECAŞ	"Cetate"	mil. I a. Chr. Hallstatt, Latène
17.	TM-I-s-B-06063	Situl arheologic de la Hodoni	sat HODONI; comuna SATCHINEZ	"La Picioroane"	
18.	TM-I-m-B-06063.01	Necropolă	sat HODONI; comuna SATCHINEZ	"La Picioroane"	sec. XI - XII Epoca medieval timpurie
19.	TM-I-m-B-06063.02	Aşezare	sat HODONI; comuna SATCHINEZ	"La Picioroane"	mil. III a. Chr. Neolitic
20.	TM-I-s-B-06064	Aşezare	sat HODONI; comuna SATCHINEZ		sec. III - IV Epoca daco-romană
21.	TM-I-s-B-06065	Cetate turcească	sat IANOVA; comuna REMETEA MARE	"Cetate Turceasca", la 2 km S de sat	sec. XIV - XVI Epoca medievală
22.	TM-I-s-B-06066	Aşezare	sat aparţinator IZVIN; comuna RECAŞ	"După vii"	mil. VI a. Chr. Paleolitic
23.	**TM-I-s-A-06067**	Cetatea Jdioarei	sat JDIOARA; comuna CRICIOVA		sec. XIII - XVI. Epoca medievală
24.	TM-I-s-B-06068	Cetate medievală	sat MARGINA; comuna MARGINA		sec. XIV - XVI Epoca medievală
25.	TM-I-s-B-06069	Cetate de pamânt	sat MAŞLOC; comuna MAŞLOC	"Şanţul turcilor"	sec. XIV Epoca medievală
26.	TM-I-s-B-06070	Aşezarea şi biserica medievală de la Mănăştur	sat MĂNĂŞTUR; comuna MĂNĂŞTUR		sec. XIV Epoca medievală
27.	TM-I-m-B-06070.01	Ruine biserica	sat MĂNĂŞTUR; comuna MĂNĂŞTUR		sec. XIV Epoca medievală
28.	TM-I-m-B-06070.02	Aşezare	sat MĂNĂŞTUR; comuna MĂNĂŞTUR		sec. XIV - XVII Epoca medievală
29.	TM-I-s-B-06071	Aşezare	sat MORAVIŢA; comuna MORAVIŢA	"Islaz", "La Cărămidari"	mil. III a. Chr. Neolitic
30.	TM-I-s-B-06072	Tumuli	sat MOŞNIŢA VECHE; comuna MOŞNIŢA NOUĂ	"Satul batrân"	mil. II a. Chr. Epoca bronzului
31.	TM-I-s-B-06073	Câmp de tumuli	sat NERĂU; comuna TEREMIA MARE		mil. II a. Chr. Epoca bronzului
32.	TM-I-s-B-06074	Tumuli	sat OFSENIŢA; comuna BANLOC	"Gomila"	mil. II a. Chr. Epoca bronzului
33.	TM-I-s-B-06075	Fortificaţie medievală	sat aparţinator OPATIŢA; oraş DETA		sec. XII - XVI Epoca medievală
34.	TM-I-s-B-06076	Aşezare	sat PĂDURENI; comuna PĂDURENI	"Selişte"	mil. III a. Chr. Neolitic
35.	TM-I-s-B-06077	Necropolă	sat PERIAM; comuna PERIAM		mil. I a. Chr. Hallstatt, Latène
36.	TM-I-s-B-06078	Situl arheologic de la Remetea Mare, punct "Gomila lui Gabor"	sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE	"Gomila lui Gabor"	
37.	TM-I-m-B-06078.01	Aşezare	sat REMETEA MARE; comuna REMETEA	Gomila lui Gabor"	Epoca medieval timpurie

			MARE		
38.	TM-I-m-B-06078.02	Aşezare	sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE	"Gomila lui Gabor"	mil. I a. Chr. Hallstatt, Latène
39.	TM-I-s-B-06079	Mănăstire (ruine)	sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE	"Cetate"	sec. XII - XVI Epoca medievală
40.	TM-I-s-B-06080	Aşezare	sat ROMÂNEŞTI; comuna TOMEŞTI		mil. VI a. Chr. Paleolitic
41.	TM-I-s-B-06081	Situl arheologic de la "Peştera cu Apă"	sat ROMÂNEŞTI; comuna TOMEŞTI	"Peştera cu apă"	
42.	TM-I-m-B-06081.01	Aşezare	sat ROMÂNEŞTI; comuna TOMEŞTI	"Vârful lui Filip"	Perioada de tranziţie la epoca bronzului
43.	TM-I-m-B-06081.02	Aşezare în peşteră	sat ROMÂNEŞTI; comuna TOMEŞTI	"Peştera cu apă"	Neolitic
44.	TM-I-s-B-06082	Cetate de pamânt	sat SATCHINEZ; comuna SATCHINEZ	"Grădişte"	sec. XIII - XVI Epoca medievală
45.	TM-I-s-B-06083	Aşezare	oraş SÂNNICOLAU MARE	"Viile"	mil. II a. Chr. Epoca bronzului
46.	TM-I-s-B-06084	Aşezare romană	oraş SÂNNICOLAU MARE	"La Fabrica de cărămizi"	sec. II - III Epoca romană
47.	TM-I-s-B-06085	Aşezare medievală	oraş SÂNNICOLAU MARE	"Selişte"	sec. XII - XIII Epoca medievală timpurie
48.	TM-I-s-B-06086	Cetate de pământ	sat SECEANI; comuna ORŢISOARA		sec. XII - XIV Epoca medievală
49.	TM-I-s-B-06087	Aşezare	sat aparţinator STANCIOVA; oraş RECAŞ	"Grădişte"	mil. VI a. Chr. Paleolitic
50.	TM-I-s-B-06088	Aşezare	sat UNIP; comuna SACOŞU TURCESC	"Oceala"	mil. VI a. Chr. Paleolitic
51.	TM-I-s-B-06089	Aşezare	sat UNIP; comuna SACOŞU TURCESC	"Dealul Cetăţuica"	mil. VI a. Chr. Paleolitic
52.	TM-I-s-B-06090	Tumuli	sat VIZEJDIA; comuna GOTTLOB		mil. II a. Chr. Epoca bronzului
53.	TM-I-s-B-06091	Aşezare medievală	sat VOITEG; comuna VOITEG	"Selişte"	sec. XII - XIV Epoca medievală
54.	TM-I-s-B-06092	Situl arheologic de la Voitec	sat VOITEG; comuna VOITEG	La 3 km V de sat	
55.	TM-I-m-B-06092.01	Necropolă	sat VOITEG; comuna VOITEG		sec. X Epoca medievală timpurie
56.	TM-I-m-B-06092.02	Aşezare	sat VOITEG; comuna VOITEG	La 3 km. V de sat	mil. II a. Chr. Epoca bronzului
57.	TM-I-m-B-06092.03	Necropolă	sat VOITEG; comuna VOITEG		mil. II a. Chr. Epoca bronzului

Pentru întocmirea repertoriului siturilor arheologice din LMI Timiş am optat pentru utilizarea unor fişe standardizate, care să cuprindă cât mai multe informaţii despre obiectivul arheologic vizat. Activitatea de redactare a acestora a presupus mai multe etape distincte, care au implicat participarea întregii echipe de cercetare, după cum urmează:

- istoricul cercetărilor şi procesarea datelor bibliografice despre sit: Liviu Măruia;
- datele geografice despre sit (punct, reper localizare, reper hidrografic, descriere geografică, coordonate GPS şi Stereo 70): Liviu Măruia, Dorel Micle;
- prelucrarea imaginilor (*Google Earth*, imagini de suprafaţă, hărţi topografice): Liviu Măruia, Dorel Micle, Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă;
- realizarea planurilor topografice: Adrian Cîntar, Liviu Măruia, Dorel Micle, Mircea Ardelean;
- analiza parametrilor morfografici şi morfometrici: Dorel Micle, Florin Petru Horak;

- analiza datelor istorice despre sit: Liviu Măruia; Dorel Micle
- fotografia digitală a artefactelor: Liviu Măruia, Lavinia Bolcu, Lucian Vidra;
- desenarea artefactelor: Oana Borlea, Elena Pîrpîliţă, Ioan Vedrilă, Andreea Gogoşanu (coordonatori Dorel Micle, Călin Timoc);
- procesarea digitală a fotografiilor şi a desenelor scanate: Liviu Măruia, Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu;
- inserarea imaginilor în fişiere: Liviu Măruia, Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu;
- consideraţii asupra importanţei sitului (starea de conservare, starea actuală, importanţa şi relevanţa ştiinţifică, importanţa turistică, propunere de restaurare): Liviu Măruia

Structura fişei de sit utilizată în analizarea celor 44 de obiective distincte din LMI Timiş prezintă următorul format:

I. Date LMI Timiş 2004:
a. informaţii LMI 2004: informaţiile cu care se completează acest câmp sunt preluate întocmai cum apar ele în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş, Secţiunea Arheologie, 2004; preluarea lor se face pentru a indica punctul de plecare şi datele iniţiale folosite pentru identificarea siturilor în teren.
b. cod eGISpat 2010: reprezintă *ID*-ul obiectivului arheologic, creat de către membrii proiectului de cercetare în contextul procesării datelor. Acesta cuprinde numele localităţii şi cifra sitului, creată aleatoriu, în ordinea procesării datelor. Materialul arheologic a fost procesat unitar, cuprinzând atât situri LMI, cât şi obiective descoperite cu acest prilej, dar care nu fac parte din lista monumentelor. Au putut să apară astfel situaţii în care obiectivele LMI să deţină un astfel de cod care poate părea ieşit din context (Giroc 2, Unip 2, Unip 6, Dejan 9, Moşniţa Veche 30, etc.).
II. Istoricul cercetărilor: acest câmp cuprinde, sintetic, toate categoriile de informaţii pe care le-am putut regăsi despre obiectivul arheologic în cauză. Prin acesta s-a încercat şi lămurirea confuziilor sau inadvertenţelor care există în raport cu unele situri.
III. Date geografice despre sit:
a. punct: acest câmp este completat cu microtoponimul aferent zonei în care a fost descoperit situl, acesta putând fi, fie cel uzitat şi cunoscut de către localnici, fie cel prezent pe hărţile topografice. În cazul celor din urmă menţionăm ca prezenţa acestuia pe hartă nu marchează un punct fix, ci, cel mai adesea un întreg areal care este cunoscut cu acea denumire (ex.: *Selişte*, *Cărămidărie* etc.).
b. reper localizare: acesta este generat de un procedeu de triangulaţie, realizat în programul *Global Mapper* (s-a folosit versiunea de trial a acestui *software*). Pentru a realiza aceasta, folosind ca suport harta topografică georeferenţiată, scara 1: 100 000, se măsoară, distanţa în linie dreaptă de la sit la anumite repere geografice fixe (cel mai adesea biserici) din centrul a trei localităţi apropiate, începând cu cea în a cărui hotar cadastral se regăseşte situl. Se consemnează distanţa măsurată cu ajutorul *Measure Tool*, prezentă în bara de unelte, sub meniul principal, precum şi punctul cardinal aferent sitului, relativ la poziţia reperului geografic.
c. reper hidrografic: în cadrul acestei rubrici se consemnează distanţa până la cel mai apropiat curs de apă, măsurată în acelaşi program. Această măsurare se face faţă de versantul cel mai apropiat, în cel mai apropiat punct faţă de centrul sitului, consemnându-se, de asemenea, şi punctul cardinal. Prezintă o relevanţă strict orientativă şi este irelevant în cazul unor obiective al căror peisaj iniţial a fost substanţial modificat de lucrările moderne de regularizări şi îmbunătăţiri funciare.
d. descriere geografică: sunt punctate elementele microreliefului relevante pentru amplasamentul sitului.
e. coordonate GPS: coordonatele date sunt convertite din formatul gradelor decimale (specifice tipurilor de *GPS* portabil cu care s-a lucrat), în cel cu grade,

minute şi secunde, sexazecimale, din sistemul *WGS 84*. Tot aici se completează şi valoarea altitudinii, cu menţiunea că aceasta este preluată din hărţile topografie (scara 1:25.000, ediţia 1975) în coroborare cu imaginile satelitare, dat fiind că receptorul *GPS* prezintă cel mai adesea erori în calcularea altitudinii.

f. coordonate Stereo 70: reprezintă coordonatele naţionale, care au fost convertite cu ajutorul unor programe specializate de conversie, versiunile gratuite: *Total Transform* şi *TransDatRo*.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului: în acest câmp se inserează două imagini satelitare. Prima este o imagine de ansamblu a sitului în relaţie cu localitatea de a cărui teritoriu administrativ aparţine, orientată în direcţia nordului geografic. Cea de a doua este o imagine de detaliu care prezintă elementele de geomorfologie specifice sitului, fără însă a respecta orientarea nord. Aceste imagini au fost prelucrate cu ajutorul *CorelDraw(R).12* indicându-se cursurile de apă şi microtoponimele. Preluarea imaginilor satelitare s-a făcut din *Google Earth*^{TM}, unde s-a selectat opţiunea de exagerare optica a elevaţiei terenului de până la 3.

h. imagini de suprafaţă: se inserează fotografiile digitale realizate la faţa locului şi acestea prelucrate la rândul lor în *CorelDraw(R).12,* evidenţiindu-se reperele fixe vizibile, nordul geografic şi arealul sitului.

i. harta topografică: se inserează harta topografică, scara 1:25.000, pe care este indicată localizarea obiectivului. Acest lucru se face prin realizarea unui crop dintr-un trapez cu scara 1:25000, dintre cele editate de Direcţia Topografică Militară în 1975. Pasul următor este reprezentat de editarea acelui crop în *CorelDraw(R).12*, dat fiind ca de multe ori a fost necesară alipirea a două sau mai multe cropuri din trapeze diferite pentru a putea reprezenta poziţionarea sitului în relaţie cu localitatea modernă*,* respectiv în *Paint* pentru redarea arealului sitului. Uneori, în situaţii în care acest lucru se preta, harta topografică georeferenţiată a fost exportată din programul Global Mapper (versiunea *free trial*) sub format .kmz. Harta este deschisă apoi prin programul *Google Earth*^{TM} şi exportată ca şi imagine.

j. planuri topografice reprezintă prelucrările *GIS* ale datelor spaţiale culese din teren cu Staţia Totala: planuri 2D cu marcarea reliefului şi a elementelor caracteristice, planuri 2D cu indicarea curbelor de nivel, precum şi planul topografic 3D, ce reprezintă modelul numeric tridimensional al terenului.

k. analiza parametrilor morfografici şi morfometrici: în cadrul acestui câmp se prezintă şi se analizează cu ajutorul *GIS* factorul panta şi aspectul.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: tipul sitului este dat conform categoriilor standard normate de către cIMEc, prezente şi în varianta electronica a Repertoriului Arheologic Naţional.

b. datare: aceasta este o datare generală, bazată atât pe informaţiile despre sit prezente în literatura de specialitate, cât şi pe baza materialului arheologic colectat din teren.

c. material arheologic: în acest câmp se include un scurt comentariu analitic al artefactelor culese cu prilejul cercetărilor arheologice de teren, dar şi a celor vizibile *in situ*, precum şi statistica materialelor prelevate spre analiză (numărul fragmentelor ceramice tipice, respectiv a celor atipice, numărul fragmentelor ceramice desenate, numărul pieselor de altă natură, etc.)

d. fotografii şi desene artefacte: se inserează, în format tabelar, fotografiile digitale ale artefactelor desenate, faţă – verso, precum şi versiunea digitală a desenelor de artefacte realizate la scară. Pentru editarea ambelor categorii de imagini s-a folosit *CorelPhoto-Paint(R).12*

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: se consemnează pe scurt, după cum se poate observa în teren, incluzându-se şi o clasificare generică cu privire la iminenţa pericolului de distrugere şi a tipului acestuia.

b. stare actuală: aceasta este reprezentată de realitatea terenului în momentul cercetării: arabil, pârloagă, păşune, acest element fiind relevant cu

privire la cantitatea şi calitatea materialului arheologic recoltat, dat fiind că acţiunile agricole asupra solului, de arare, fărâmiţare etc., pot scoate la iveală o cantitate mai mare de material arheologic, dar o pot şi afecta prin accentuarea fragmentării sau dispersia pe o suprafaţă mai mare etc.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: pentru a reda importanţa şi relevanţa ştiinţifică a sitului se face coroborarea informaţiilor prezente în literatura de specialitate cu observaţiile efectuate în teren, în momentul cercetării şi analiza materialului, vizând totodată şi stabilirea importanţei sitului.
d. importanţa turistică: acest câmp reprezintă o încercare de integrare a obiectivului arheologic în peisajul geografic şi cultural al arealului limitrof.
e. propunere de restaurare: aici se prezintă considerente generale asupra unor eventuale proiecte de restaurare.
VI. Periegheză:
a. data cercetărilor de teren: se consemnează momentul efectuării cercetării de teren, în format zz/ll/aaaa.
b. autorii investigaţiilor: se face consemnarea numelor celor care au participat la cercetarea arheologică de teren.
VII. Bibliografie: în acest câmp se înscrie lista bibliografică specifică sitului.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare medieval timpurie municipiul TIMIŞOARA "Cioreni" Epoca medievală timpurie; Aşezare daco-romană municipiul TIMIŞOARA "Cioreni" sec. III - IV Epoca daco-romană.

b. cod eGISpat 2010: Timişoara, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Cu prilejul unor lucrări de nivelare de pe terenul experimental al Institutului Agronomic Timişoara, lucrări care au afectat suprafaţa terenului până la o adâncime de 0,70 m, au fost scoase la suprafaţă numeroase urme arheologice. Cercetările arheologice de salvare[1] au fost iniţiate în anii 1981-1982, fiind conduse de Adrian Bejan şi Doina Benea (în aşezarea rurală de sec. II-IV), de Alexandru Rădulescu (în necropola de sec. X d. Hr.) şi de Florin Medeleţ (la mormântul dacic de incineraţie de sec. IV î. Hr.). În cadrul aşezării au fost dezvelite integral patru locuinţe, dintre care una este de tip semibordei şi trei de tip bordei. În aceeaşi locaţie a fost descoperit şi un mormânt de incineraţie dacic, databil în sec. IV î. Hr.[2], cât şi o necropolă de sec. X-XI, din care s-au dezvelit 20 de morminte (13 recuperate şi determinate antropologic)[3]. Descoperirile de la Timişoara „Cioreni” se regăsesc în numeroase studii sau lucrări de sinteză care vizează habitatul rural al sec. II-IV din Banatul de câmpie. Din materiale publicate şi consultate de noi, nu reiese că în acest punct s-ar afla şi o aşezare medieval timpurie, astfel încât informaţia din LMI Timiş 2004 (cod TM-I-m-B-06049.01) poate reprezenta o greşeală sau o confuzie în publicarea listei, fiind vorba doar de necropola datată în sec. X-XI.

Cercetarea de teren sistematică desfăşurată cu prilejul topografierii sitului cu ajutorul Staţiei Totale (octombrie 2006) a evidenţiat sporadice fragmente ceramice, situl fiind complet distrus de lucrările de amenajări agricole ale anilor '80 şi de activităţile agricole ulterioare. Doar prezenţa la faţa locului a profesorului Adrian Bejan, unul dintre membri colectivului de săpături arheologice de salvare, a putut certifica existenţa sitului, indiciile din teren fiind actualmente complet dispărute.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Câmpia Cioreni”.

b. reper localizare: la 690 m SV de cantonul C.F.R. Ronaţ, în curba căii ferate Timişoara - Sânnicolau Mare; la 700 m VNV de Gara CFR Ronaţ şi la 7 km NV de catedrala din Timişoara.

c. reper hidrografic: la 950 m N de versantul drept al Pârâului Beregsău.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat actualmente pe un teren care a suferit profunde transformări în perioada modernă, datorate lucrărilor de desecări, îmbunătăţiri funciare şi amenajarea teritoriului, astfel încât considerentele iniţiale de ordin geomorfologic în alegerea locaţiei, nu mai sunt astăzi decelabile în detaliu. Studiul hărţilor topografice şi observaţiile de teren, relevă amplasarea sitului pe un interfluviu dintre două braţe de divagare, actualmente regularizate, din bazinul hidrografic al Pârâului Bega Veche (care pe hărţile topografice apare denumit în acest sector atât Pârâul Niarad, cât şi Pârâul Beregsău). Iniţial situl Timişoara „Cioreni” specula acest teren mai înalt, înconjurat de areale inundabile şi mlăştinoase.

e. coordonate GPS: 45 47 47 N; 21 09 34 E, 88, 7 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 484592; 201665.

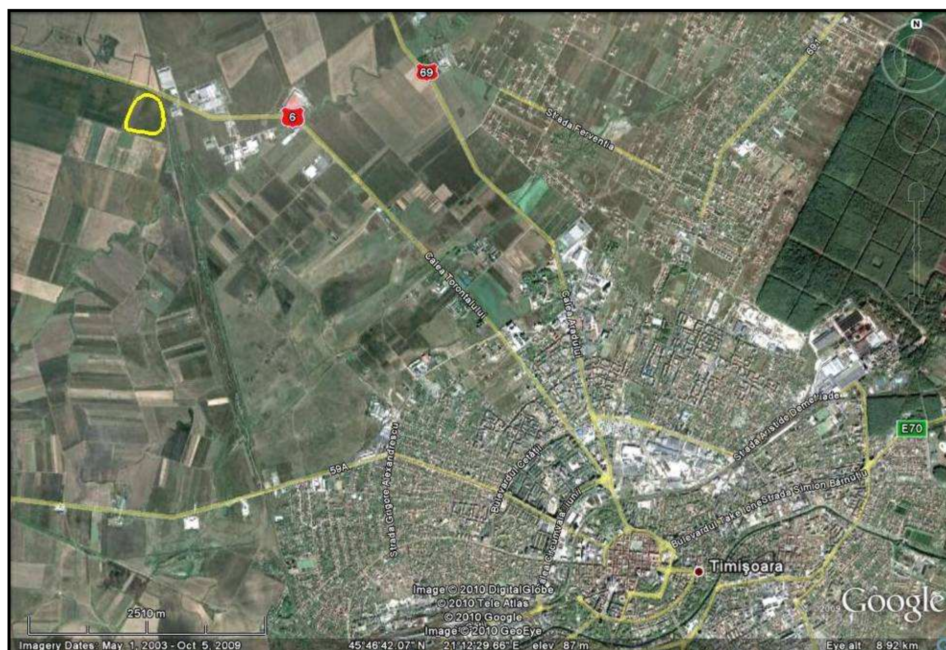
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

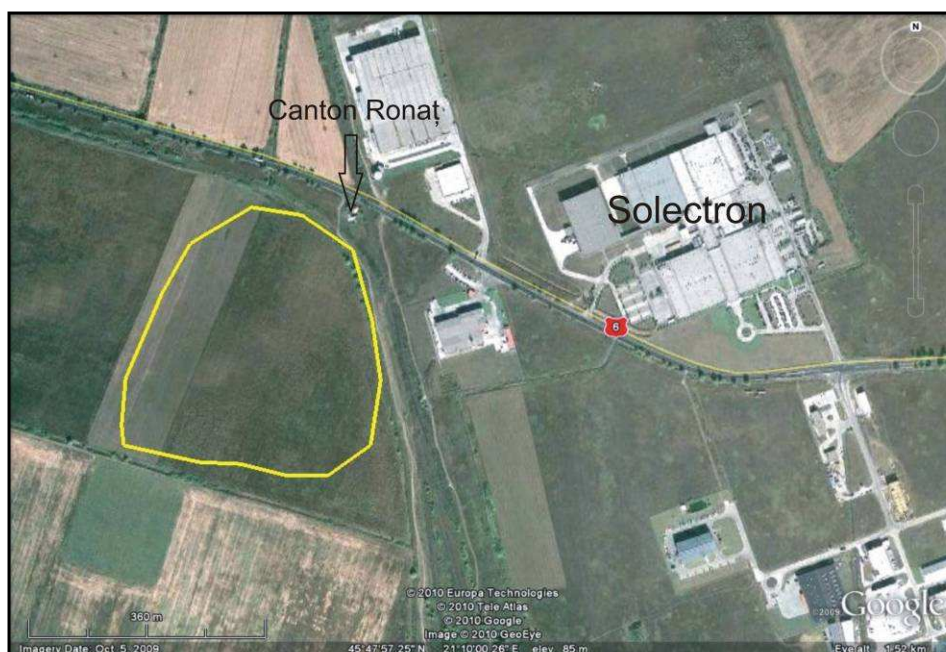
---

[1] Asupra detaliilor investigaţiilor arheologice, vezi A. Bejan, D. Benea, *Aşezarea din secolele III-IV e.n. de la Timişoara – Cioreni*, în *MCA*, 15, 1983, p. 381-383; D. Benea, A. Bejan, M. Mare, *Aşezarea daco-romană de la Timişoara – Cioreni*, în *SIB*, 12, 1986, p. 21-31; Al. Rădulescu, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 62-63.

[2] F. Medeleţ, A. Bejan, *Un mormânt de incineraţie dacic descoperit la Cioreni – Timişoara*, comunicare prezentată la *Simpozionul Naţional de Tracologie*, Craiova, 1983 (inedit, cf. D. Benea, A. Bejan, M. Mare, *op. cit.*, p. 29, nota 2).

[3] Cf. M. Muntean, *Determinarea antropologică a scheletelor provenite din necropola medievală timpurie de la Timişoara-Cioreni (sec. X d.Chr.)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 535-554.

h. imagini de suprafaţă:

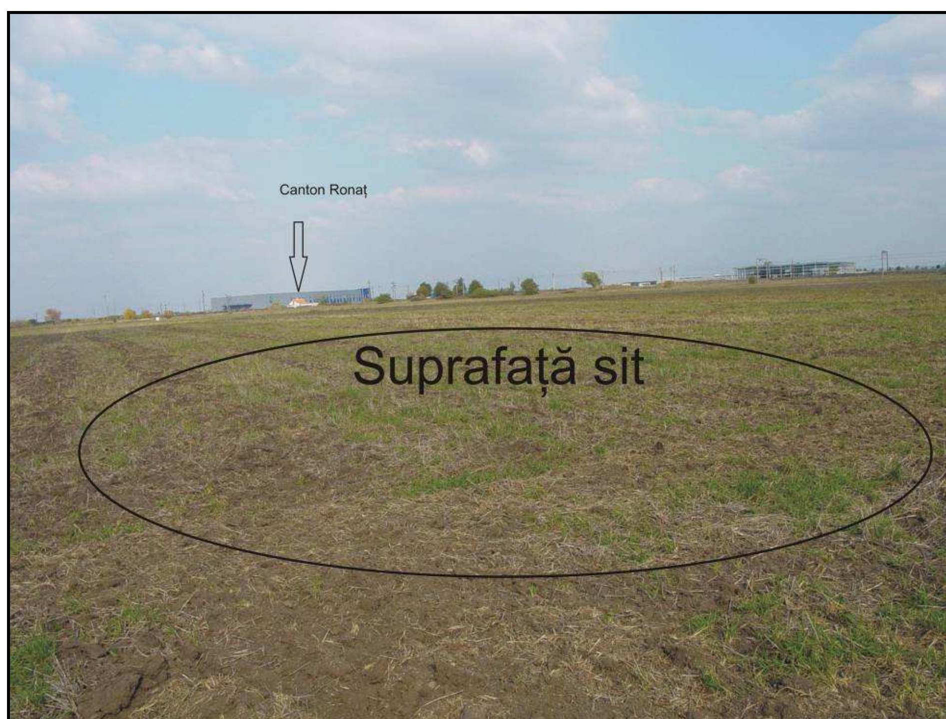

Fig. 1. Situl Timişoara „Cioreni" văzut dinspre SSV

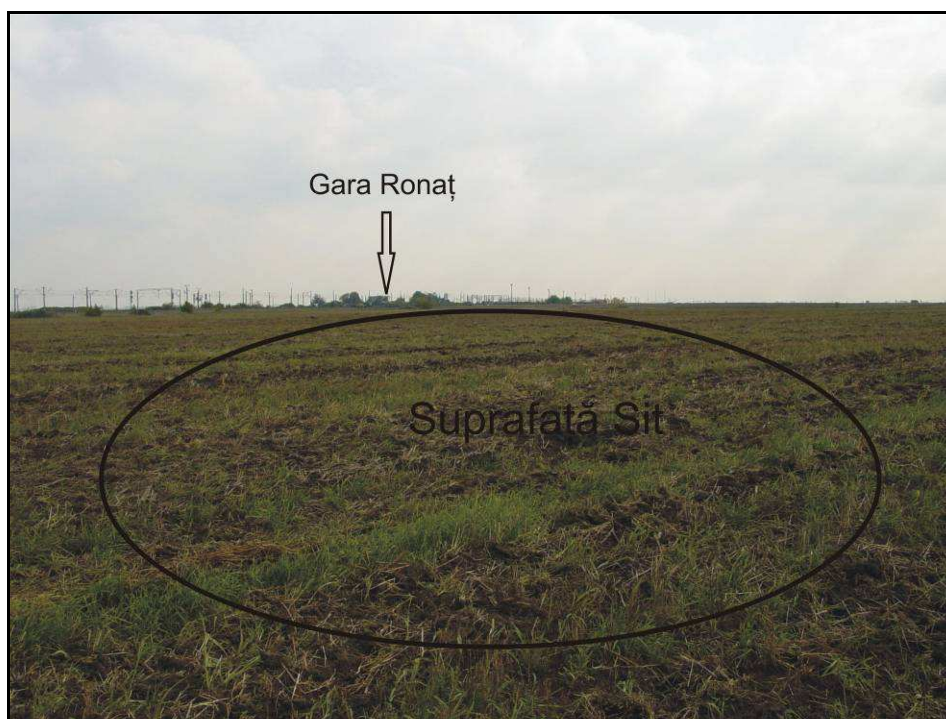
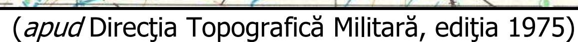

Fig. 2. Situl Timişoara „Cioreni" văzut dinspre NNV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Timişoara 1

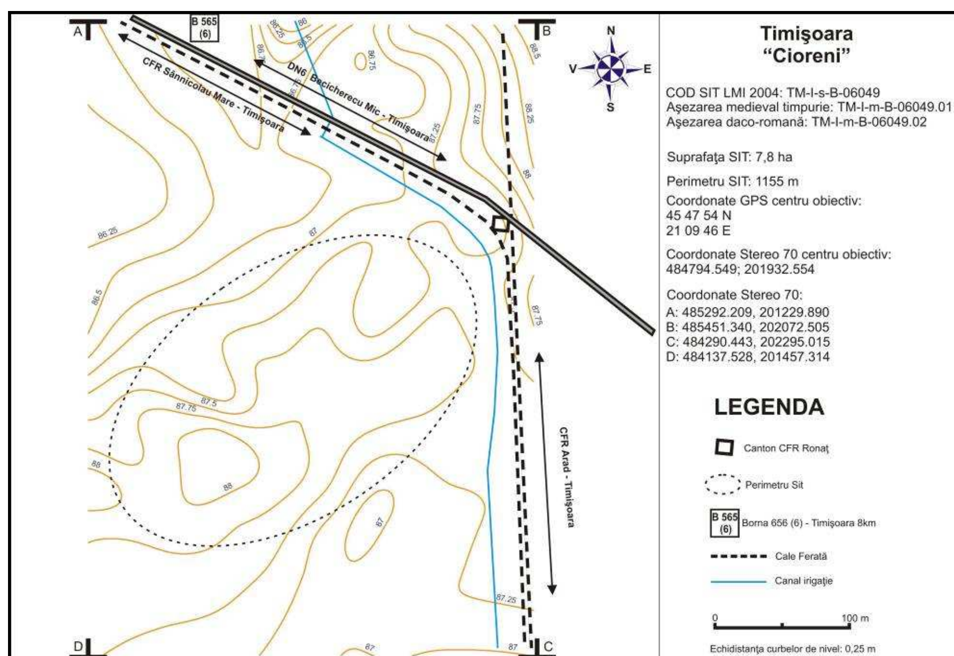

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Timişoara 1

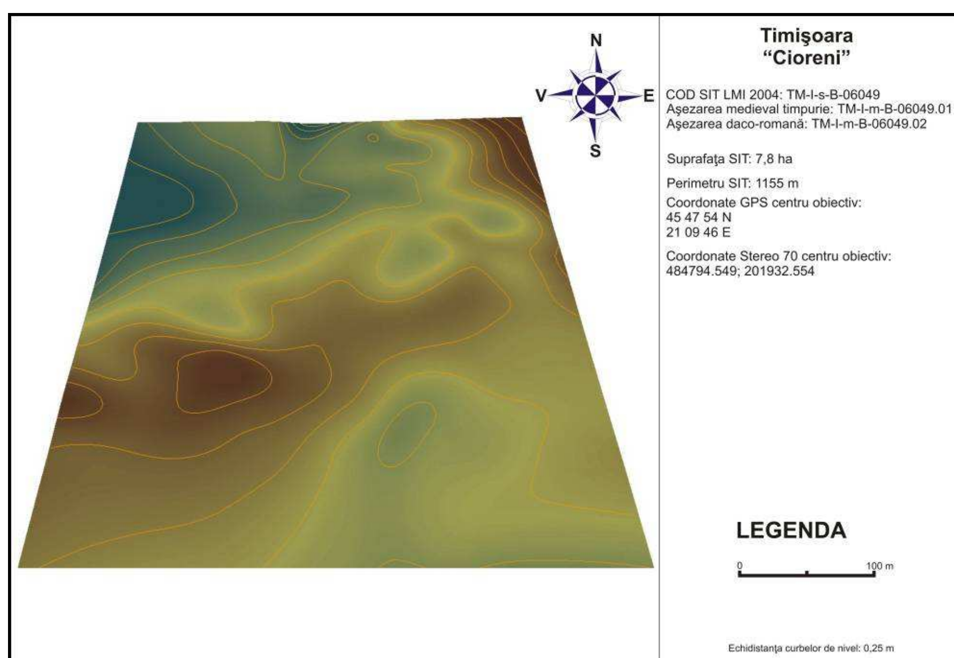
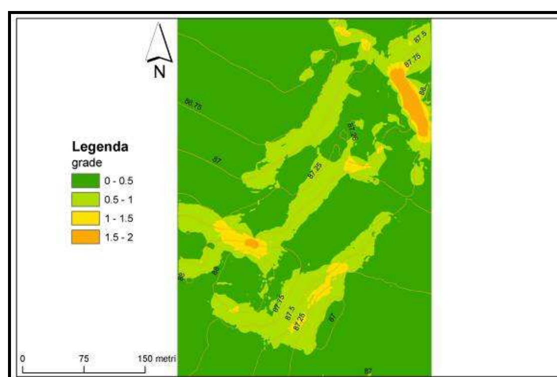
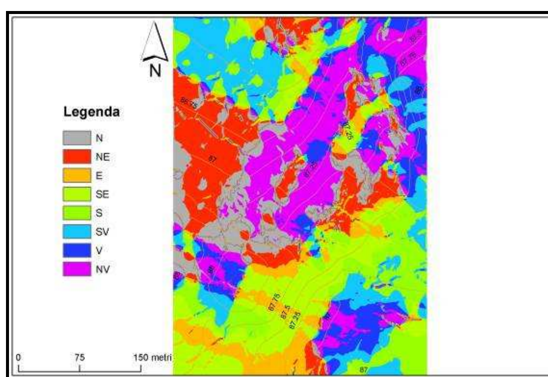

Fig. 5. Planul topografic 3D, Timişoara 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află în câmpia joasă, pe un grind care astăzi este insesizabil în teren datorită lucrărilor agricole intensive şi a amenajărilor funciare diverse care l-au aplatizat; unghiul pantelor este cca. 1 – 1.5 grade, irelevant în condiţiile în care peisajul iniţial a fost alterat.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află localizată pe o suprafaţă de teren aproape plană, deranjată pe aliniamentul SV – NE de brazdele de arătură care creează umbriri artificiale; în situaţia de faţă se poate doar opina că locuitorii acestei aşezări să fi beneficiat de o expoziţie favorabilă faţă de Soare.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă şi necropolă.

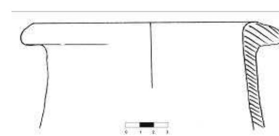
b. datare: epoca dacică (mormântul de incineraţie de sec. IV î. Hr.); epoca post-romană (aşezarea rurală de sec. II – IV d. Hr.); epoca medieval-timpurie (necropolă de sec. X-XI d. Hr.).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren efectuate cu prilejul ridicării topografice a sitului au descoperit sporadice artefacte arheologice din care au fost prelevate în vederea studiului următoarele categorii: fragmente ceramice tipice desenate (3), fragmente ceramice atipice (4), fragmente osoase (2).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Timisoara 1_1 a

Foto Timisoara 1_1 b

Desen Timişoara 1_1

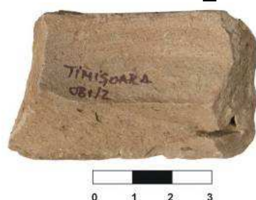

Foto Timisoara 1_2 a

Foto Timisoara 1_2 b

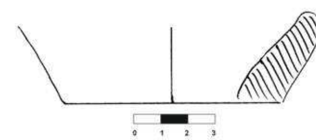
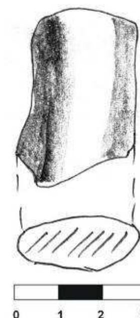

Desen Timişoara 1_2

Foto Timisoara 1_3 a

Foto Timisoara 1_3 a

Desen Timişoara 1_3

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte slabă.

b. stare actuală: teren arabil.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: situl arheologic de la Timişoara „Cioreni”, în urma cercetărilor arheologice de salvare din anii 1981-1982 şi a publicării rezultatelor, reprezintă unul din rarele obiective post-romane de pe teritoriul Banatului de câmpie, cercetat prin săpătură. De asemenea, necropola medieval-timpurie a reprezentat unul din puţinele obiective de acest gen cercetate arheologic de pe teritoriul Banatului. Distrugerea şi dispariţia sitului nu impune menţinerea acestuia în LMI Timiş, astăzi acesta practic nemaiexistând.

d. importanţa turistică: în contextul în care obiectivul arheologic este complet distrus de lucrările de amenajări teritoriale moderne, la faţa locului nu sunt vizibile elemente arheologice demne de a fi integrate circuitului turistic.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 14.10.2006.

b. autorii investigaţiilor: Adrian Bejan, Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studenta Oana Borlea.

VII. Bibliografie:

Bejan, Adrian, *Aşezări rurale daco-romane din Banat din sec. III-IV e.n. în lumina unor recente cercetări arheologice*, în *AB, S.N*, 1, 1981, p. 22.

Bejan, Adrian, *Contribuţii arheologice la cunoaşterea aşezărilor rurale daco-romane din Banat în lumina descoperirilor de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 158.

Bejan, Adrian, *Contribuţii arheologice la cunoaşterea aşezărilor rurale româneşti, databile în secolele VIII-IX, din sud-vestul României*, în *AMN*, 22-23, 1985-1986, p. 232.

Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 40-42

Bejan, Adrian, *Habitatul rural de sec. III / IV-VII / VIII din spaţiul actual românesc. Metodologia cercetării (I)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 528-529.

Bejan, Adrian, *La Dacie de South-Ouest (le Banat) aux IVe-VIIe siècles reflétée par les découvertes archéologiques*, în *Orbis Antiquus. Studia in Honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 380.

Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Aşezarea din secolele III-IV e.n. de la Timişoara – Cioreni*, în *MCA*, 15, 1983, p. 381-383

Benea, Doina, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, Timişoara, 1996, vol. 1, p. 293

Benea, Doina, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, Timişoara, 1999, vol. 2, p. 217

Benea, Doina, *Interferenţe spirituale în aşezările daco-romane din sud-vestul Daciei în secolele III-IV*, în *Sargetia,* 26, 1995-1996, 1, p. 369-384

Benea, Doina; Bejan, Adrian, *Viaţa rurală în sud-vestul Daciei în secolele II-IV (I)*, în *AMN*, 24-25, 1987-1988, p. 254-255

Benea, Doina; Bejan, Adrian; Mare, Mircea, *Aşezarea daco-romană de la Timişoara – Cioreni*, în *SIB*, 12, 1986, p. 21-31.

Mare, Mircea, *Tipuri de locuinţe din Banat între sec. IV-IX d.Hr.*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 116-117

Mare, Mircea, *Obiecte de cult din perioada secolelor III/IV-IX din Banat*, în *AB, S.N.,* 10-11, 2002-2003, 1, p. 199-232

Mare, Mircea, *Banatul între secolele IV-IX,* Timişoara*,* 2004, p. 37, 209
Mare, Mircea, *Cercetări arheologice în aşezări rurale din mileniul I d.Hr. efectuate în perimetrul municipiului Timişoara*, în *Studia Historica et Archaeologica. In Honorem Magistrae Doina Benea*, Timişoara, 2004, p. 231-233.
Mateş, Cosmin, *Creştinismul în Dacia în secolele IV-VI p.Chr.*, în *Sargetia*, 31, 2003, p. 306.
Micle, Dorel, *Câteva observaţii privind descoperirile de „terra sigillata" în aşezările rurale din Dacia de sud-vest*, în *In Memoriam Dumitru Tudor*, Timişoara, 2001, p. 130.
Muntean, Marius, *Studiul antropologic al scheletelor provenite din necropola medievală timpurie de la Simeria Veche (jud. Hunedoara)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 355.
Muntean, Marius, *Determinarea antropologică a scheletelor provenite din necropola medievală timpurie de la Timişoara-Cioreni (sec. X d.Chr.)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 535-554.
Radu, Ortansa, *Plastica neolitică de la Chişoda-Veche şi câteva probleme ale neoliticului din nordul Banatului*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 72.
Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 62-63.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Fortificaţiile cetăţii Timişoara; municipiul TIMIŞOARA; Calea Aradului, 1 Parcul Botanic; sec. XVIII; Epoca medievală târzie.

b. cod eGISpat 2010: Timişoara, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

Cucerirea habsburgică a Banatului din octombrie 1716 va genera semnificative transformări în structura şi planimetria vechii cetăţi a Timişoarei, care nu mai corespundea noilor viziuni strategico-militare coordonate de Curtea de la Viena. La 25 aprilie 1723 se pune piatra de temelie a fortificaţiei de tip „Vauban" a Timişoarei, o primă fază fiind încheiată în 1757, iar a doua în 1765, lucrările fiind coordonate de arhitectul Kaspar Dissel[1]. Dezvoltarea urbanistică deosebită pe care a cunoscut-o oraşul pe parcursul sec. XIX a făcut ca impresionanta fortificaţie a sec. XVIII să reprezinte un element sufocant şi restrictiv. În atare condiţii, cea mai mare parte a fortificaţiilor Timişoarei au fost demolate între anii 1891-1910. Unul dintre sectoarele păstrate ale fortificaţiei bastionare, este şi acest mic fragment din Parcul Botanic.

Considerăm că includerea fragmentului din fortificaţia habsburgică a Timişoarei în Secţiunea Arheologie din LMI Timiş 2004 reprezintă o confuzie, obiectivul respectiv făcând parte, cu siguranţă, din Secţiunea Monumente Istorice, alături de obiectivele cu codurile LMI TM-II-a-A-06103 şi TM-II-m-A-06103.03. Nu există nici o raţiune, în acest context, de menţinere a obiectivului în discuţie în Secţiunea Arheologie ci, eventual, de transferare a sa în Secţiunea Monumente Istorice din cadrul LMI Timiş.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Calea Aradului, nr. 1", în incinta Parcului Botanic Timişoara.

b. reper localizare: fragmentul de fortificaţie păstrat este amplasat în incinta Parcului Botanic Timişoara, pe latura dinspre Strada Gheorghe Dima, între Spitalul Clinic Municipal Timişoara şi Casa Adam Müller Güttenbrun.

c. reper hidrografic: la 1 km N de actualul versant drept al Canalului Bega.

d. descriere geografică: descrierea geografică a monumentului de arhitectură militară medievală târzie, în contextul amplasării în intravilanul Timişoarei, aproape de zona centrală a sa, nu prezintă vreo relevanţă în acest context. Peisajul geografic actual în care se integrează fragmentul de fortificaţie este fundamental schimbat faţă de momentul funcţionării sale, orice referire la relaţia cu mediul fiind inutilă.

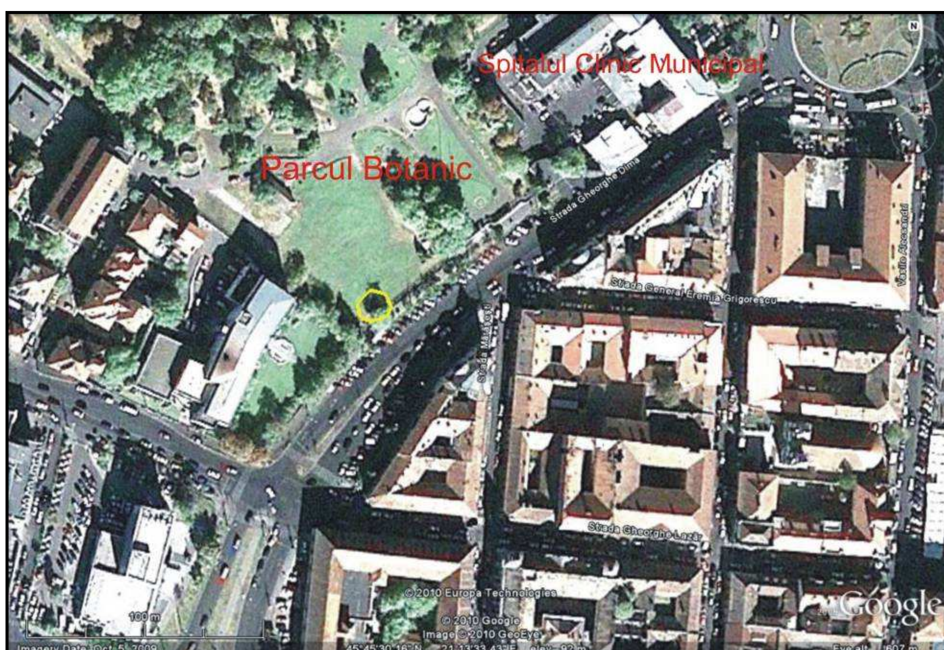
e. coordonate GPS: 45 45 30 N; 21 13 31 E, 90 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 480121; 206579.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] Întreaga problematică a construirii fortificaţiilor Timişoarei, cu detaliile aferente, la M. Opriş, *Timişoara. Mică monografie urbanistică*, Bucureşti, 1987, 33-95; idem, *Timişoara: monografie urbanistică. Descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timişoarei*, Timişoara, 2007, *passim*; I. Munteanu, R. Munteanu, *Timişoara. Monografie*, Timişoara, 2002, p. 174-176; I. Haţegan, *Prin Timişoara de odinioară. De la începuturi până la 1716*, Timişoara, 2006, p. 92 şi urm.; D. Buruleanu, Fl. Medeleţ, *Timişoara: povestea oraşelor sale*, Timişoara, 2006, p. 20-23; Al. Cuţara, *Timişoara: monografie artistică*, Timişoara, 1999, *passim*; V. Capotescu, *Arhitectura militară bastionară din România. Cetatea Timişoarei*, Timişoara, 2008, *passim*;

h. imagini de suprafaţă:

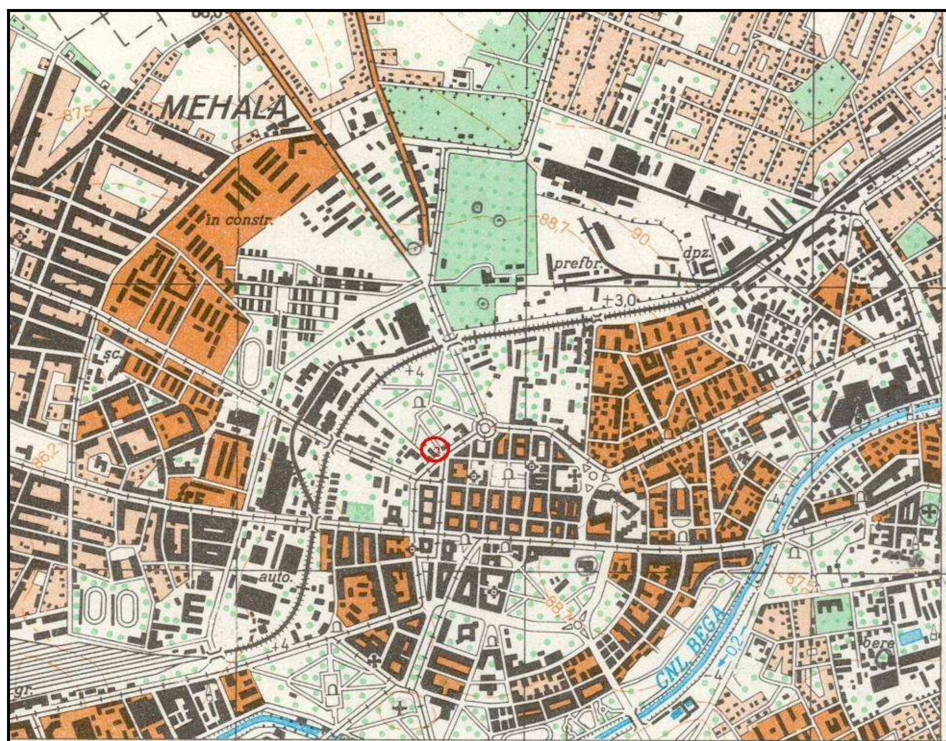

Fig. 1. Situl Timişoara „Parcul Botanic" văzut dinspre E

Fig. 2. Situl Timişoara „Parcul Botanic" văzut dinspre SV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

Fig. 3. Amplasarea Sitului Timişoara „Parcul Botanic” în cadrul fortificaţiei bastionare a Timişoarei (*apud* A. Cuţara, *Timişoara: monografie artistică*, Timişoara, 1999, p. 5)

j. planuri topografice:

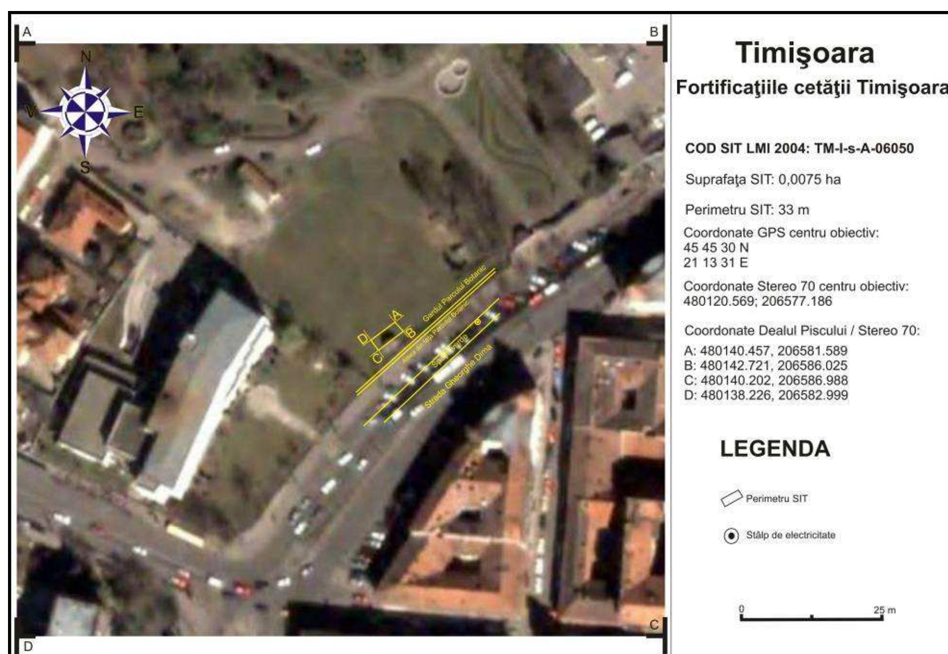

Fig. 3. Planul fragmentului de fortificaţie de la Timişoara „Parcul Botanic” suprapus peste imaginea satelitară

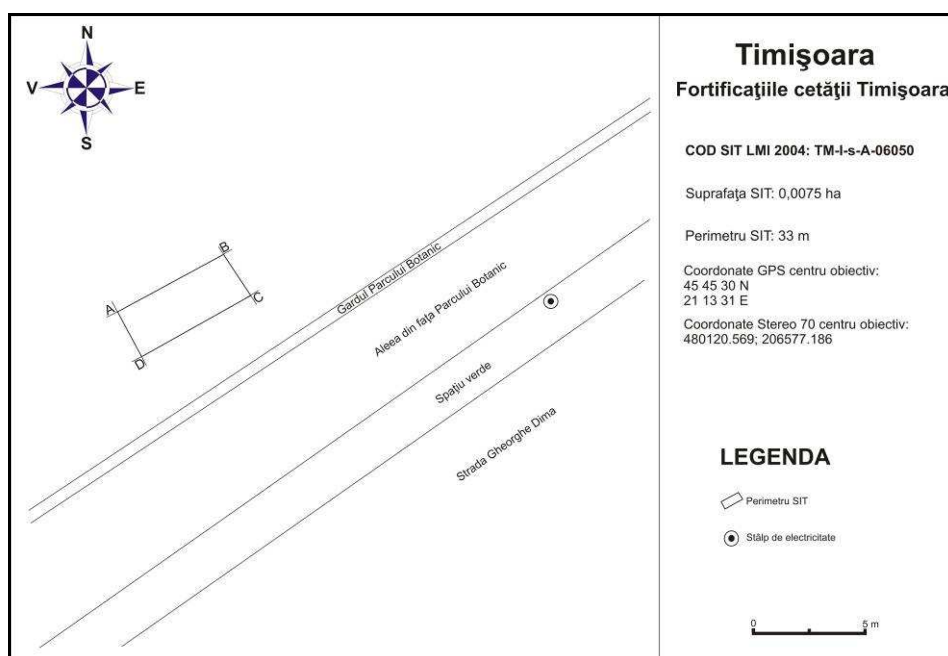

Fig. 4. Planul de situaţie al fragmentului de fortificaţie de la Timişoara „Parcul Botanic”

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie.
b. datare: începutul sec. XVIII.
c. material arheologic: prin natura obiectivului, amplasat în Parcul Botanic din centrul Timişoara, apare evident că cercetările perieghetice nu pot descoperi materiale arheologice.
d. fotografii şi desene artefacte: -.

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: slabă
b. stare actuală: Parcul Botanic Timişoara.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: fragmentul de fortificaţie din acest punct, prin dimensiunea sa redusă (cca. 4 m lungime şi o înălţime păstrată de cca. 3 m) nu poate

reprezenta singur un element arhitectonic important. El trebuie integrat şi privit în contextul a ceea ce înseamnă fortificaţiile medievale târzii ale Timişoarei.

d. importanţa turistică: în contextul restaurării clădirilor istorice ale Timişoarei şi a fortificaţiei mult mai bine păstrate de la „Bastion", şi sectorul de zid din cărămidă din Parcul Botanic poate reprezenta un element de atracţie turistică.

e. propunere de restaurare: decizia restaurării monumentelor istorice din cadrul Municipiului Timişoara aparţine forurilor abilitate în domeniu, respectivul monument fiind unul de for public.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 20.10.2006.

b. autorii investigaţiilor: Adrian Cîntar şi studentul Matei Cosmin.

VII. Bibliografie:

Buruleanu, Dan Nicolae; Medeleţ, Florin, *Timişoara: povestea oraşelor sale*, Timişoara, 2006, p. 20-23

Capotescu, Valentin, *Arhitectura militară bastionară din România. Cetatea Timişoarei*, Timişoara, 2008

Cuţara, Alexandru, *Timişoara: monografie artistică*, Timişoara, 1999

Haţegan, Ioan, *Prin Timişoara de odinioară. De la începuturi până la 1716*, Timişoara, 2006, p. 92 şi urm.

Munteanu, Ioan, Munteanu, Rodica, *Timişoara. Monografie*, Timişoara, 2002, p. 174-176

Opriş, Mihai, *Timişoara. Mică monografie urbanistică*, Bucureşti, 1987, p. 33-95

Opriş, Mihai, *Timişoara: monografie urbanistică. Descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timişoarei*, Timişoara, 2007

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate de pământ; sat ALIOŞ, comuna MAŞLOC; "Cetatea Turcească”; sec. XIV – XV; Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Alioş, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Fortificaţia de pământ apare cu simbolul specific pe hărţile topografice habsburgice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Punctul arheologic apare menţionat sumar în studiul lui Al. Rădulescu[1] şi repertoriul lui S.A. Luca[2], fără a se furniza indicii suplimentare privind localizarea precisă, tipul fortificaţiei sau datarea. Identificarea în teren nu a impus dificultăţi deosebite echipei de investigaţie, aceasta fiind vizibilă pe imaginile satelitare şi ortofotoplanuri. De asemenea, fortificaţia le este binecunoscută localnicilor din Alioş, care păstrează în memoria colectivă existenţa unei „cetăţi” în punctul numit sugestiv „Cetatea turcească”. Locaţia respectivă a fost investigată în vederea topografierii cu staţia totală şi pentru culegerea de artefacte de la suprafaţa terenului de către membri echipei proiectului *eGISpat Timiş* în luna august 2007.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: "Cetatea Turcească".

b. reper localizare: la 2,1 km SE faţă de biserica ortodoxă din Alioş; la 4,65 km NE faţă de biserica ortodoxă din Maşloc şi la 6,5 km SV faţă de biserica ortodoxă din Chesinţ.

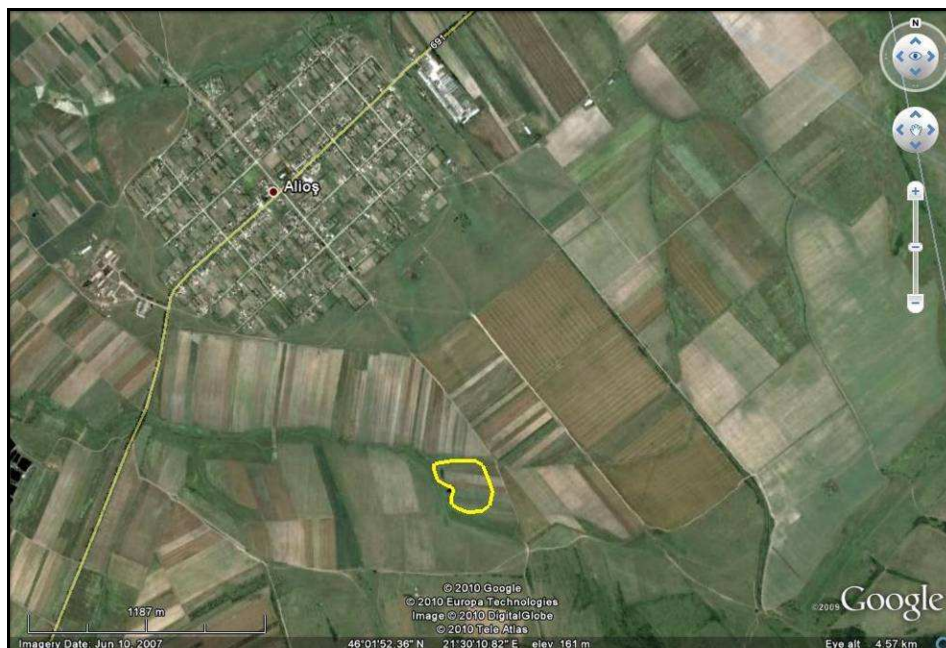
c. reper hidrografic: la 200 m N de versantul drept al pârâului Valea Afundă, afluent stânga a pârâului Fibiş.

d. descriere geografică: fortificaţia de pământ este amplasată pe terasa superioară din versantul drept al pârâului Valea Afundă (are apă doar la precipitaţii bogate), în preajma unui izvor care a fost captat şi alimentează o pescărie. Pe latura de SV se află pârâul Valea Afundă, iar pe partea de NE un canal de desecare modern.

e. coordonate GPS: 46 01 27 N; 21 30 05 E, 160 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 508658; 229218.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] Al. Rădulescu, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie: scurt istoric*, în *SIB,* 23-24-25, 1999-2001, p. 67.

[2] S.A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 23 (punctul 1 d).

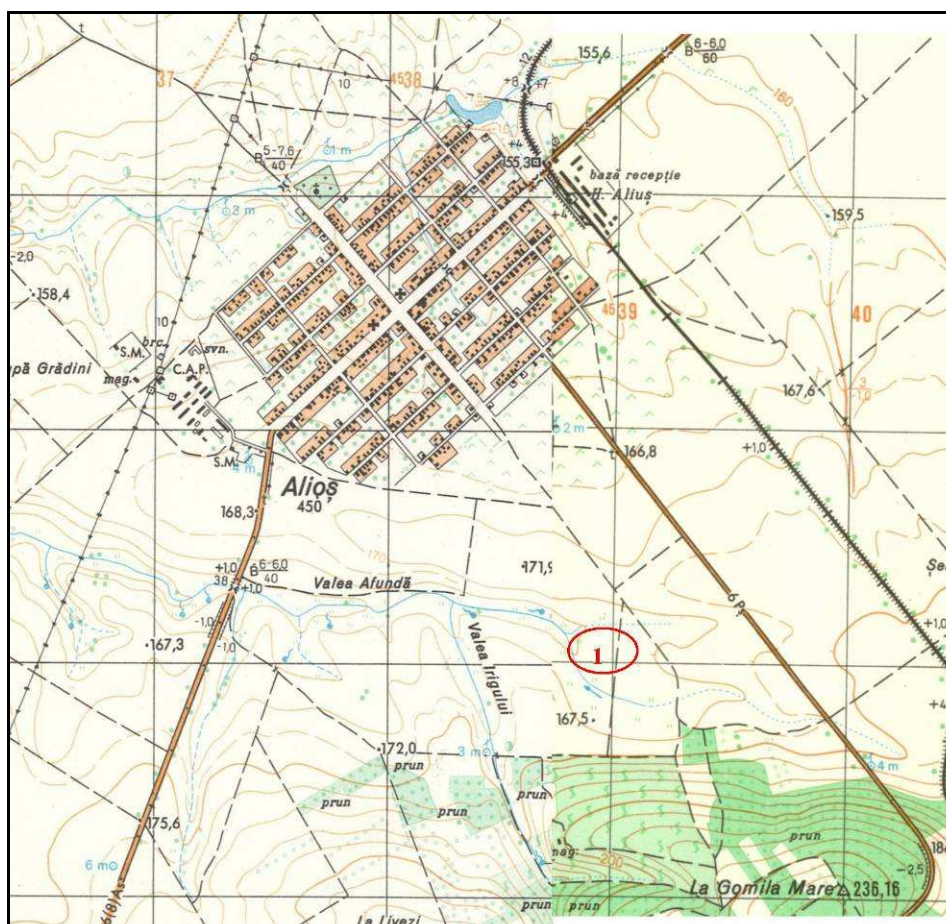

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 1. Situl Alioş 1 văzut dinspre SV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

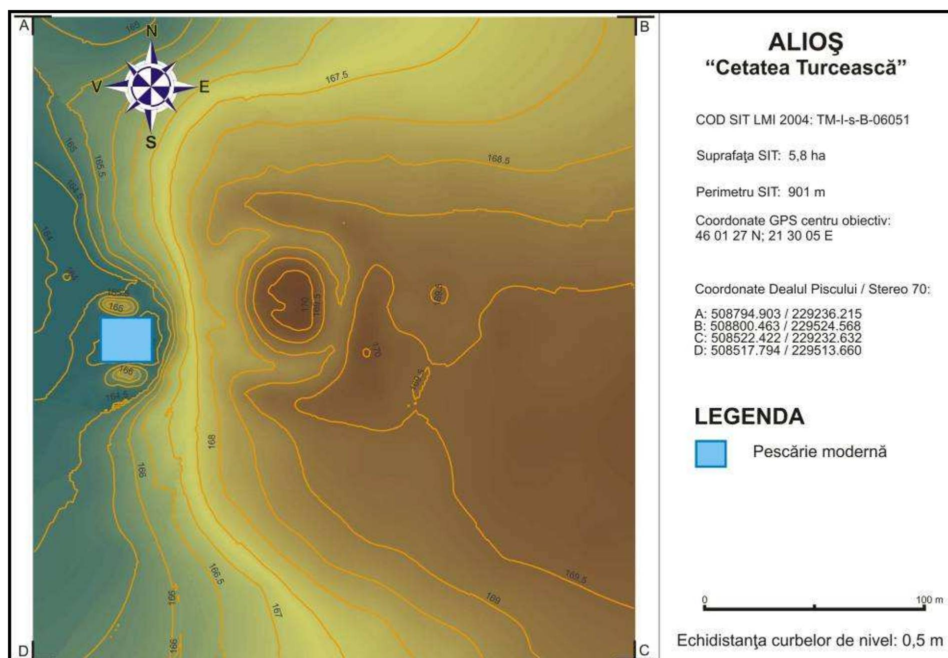

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Alioş 1

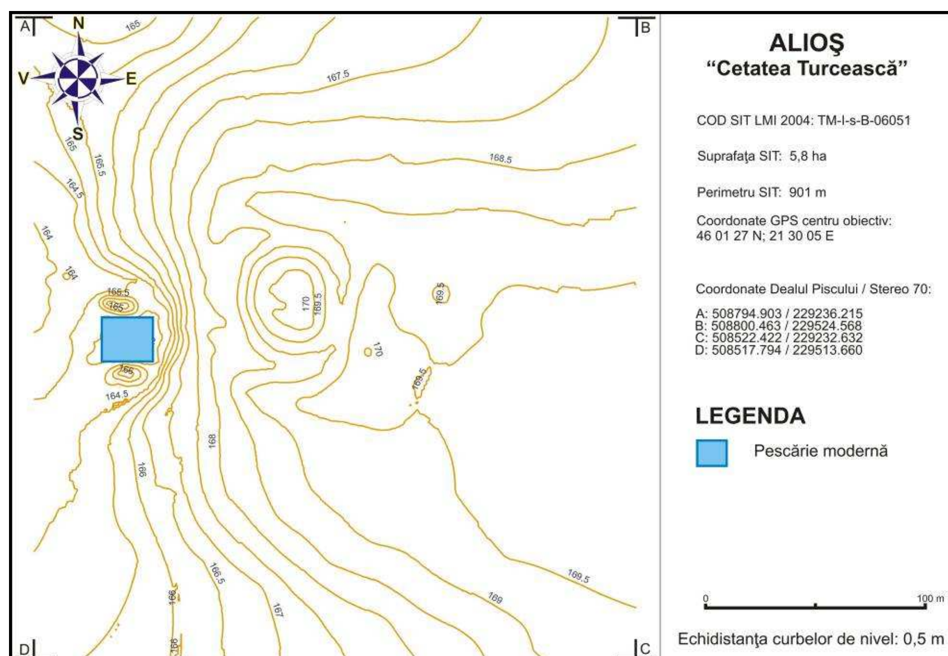

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Alioş 1

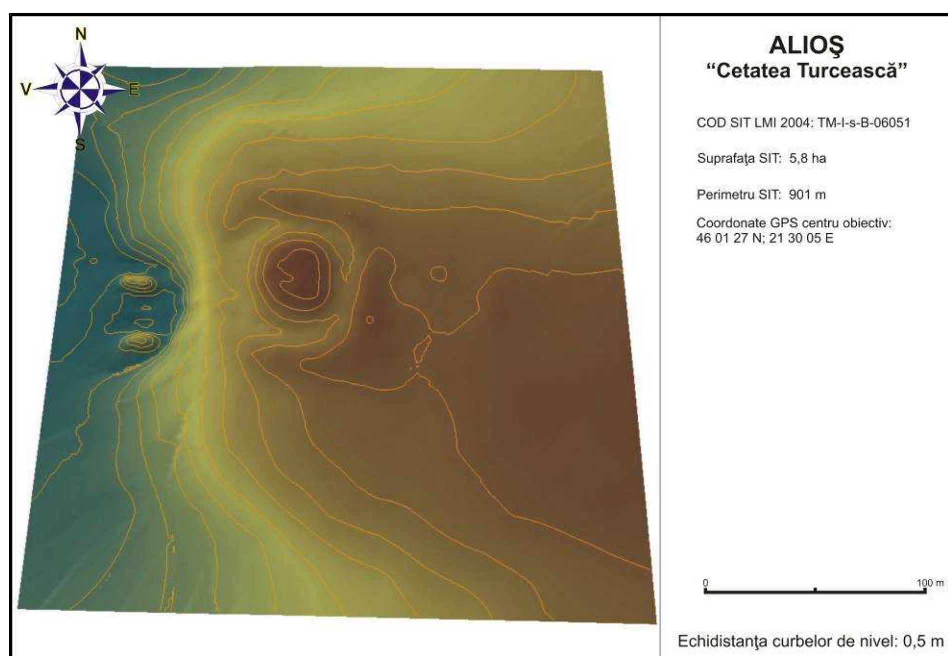
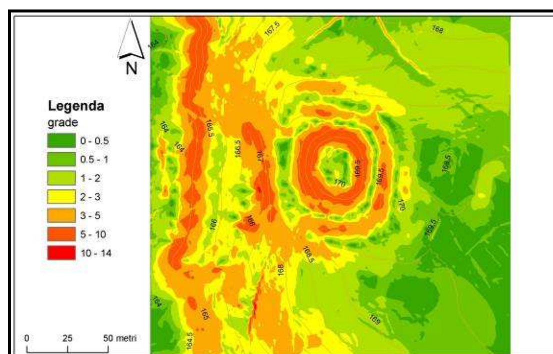
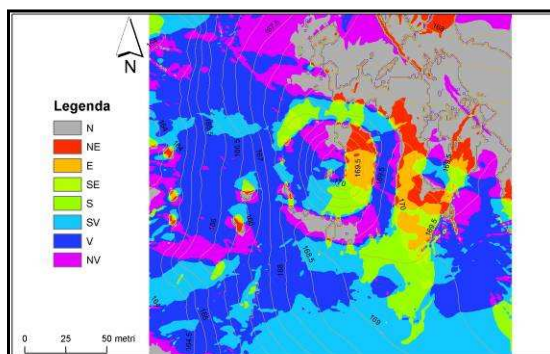

Fig. 4. Planul topografic 3D, Alioş 1

k. analiza parametrilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: arealul din interiorul incintei fortificate este plan între 0 şi 1 grad; panta şanţului şi valului de apărare din prima incintă, cea interioară, este cuprinsă între 5 şi 10 grade, păstrând încă intervenţia antropică în amenajarea fortificaţiei; panta valului şi şanţului exterior este uşor aplatizată, cuprinsă între 3 şi 5 grade (doar în unele locuri spre 10 grade) indicând o colmatare naturală a şanţului coroborată cu tasarea valului; căderea de pantă dinspre V reprezintă fruntea terasei pe care este aşezată fortificaţia, panta acesteia fiind de cca. 10-14 grade, ceea ce reprezenta un obstacol natural propice alegerii locaţiei de către constructorii fortificaţiei; arealul din vecinătatea de E a fortificaţiei, care este relativ plat, între 0 şi 1 grad, reprezintă podul terasei, el fiind locuit, datorită aspectului de platou propice unei aşezări rurale, lucru dovedit de descoperirile de artefacte arheologice.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: zona centrală a incintei fortificate este ilustrată de roza expoziţională pe cele opt direcţii, indicând faptul că este uşor rotunjită cu căderi de pantă spre exterior; valul de apărare este evidenţiat, la rândul lui, de expoziţia faţă de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei; arealul din vecinătatea de V a fortificaţiei (fruntea terasei), ilustrat de culoarea albastru-închis, este evidenţiat şi de acest parametru; arealul de E din vecinătatea fortificaţiei, în special cel cu expunere S, SE şi SV, reprezintă zona cea mai indicată locuirii umane, cu sursă de lumină şi căldură naturală, fapt demonstrat şi de descoperirile arheologice.

IV. Date istorice despre sit:

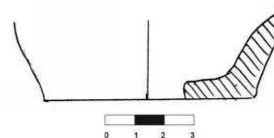
a. tip sit: fortificaţie de pământ şi aşezare deschisă.
b. datare: epoca bronzului (cultura Tiszapolgar şi Bz D); epoca Latène; epoca prefeudală (sec. VIII-IX); epoca medieval timpurie (sec. XII-XIII) epoca medieval dezvoltată (sec. XIV-XVI)[3].
c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au evidenţiat un foarte bogat material ceramic, dispus atât în interiorul incintei fortificate, cât şi pe platoul de la E de aceasta. În lipsa unor săpături arheologice şi în contextul descoperirii unor fragmente ceramice datând din epoca bronzului şi până în Evul Mediu dezvoltat, cronologia fortificaţiei nu se poate realiza cu precizie. Fortificaţia este reprezentată de un şanţ cu a adâncime actuală de cca. 1 m şi o deschidere pe coamă de aproximativ 6-7 m. Forma este cvasicirculară, cu diametrul interior de cca. 15 m. Aşezarea şi fortificaţia sunt amplasate pe un promontoriu cu expunere sudică, în punctul în care Valea Afundă se deschide spre Valea Fibişului. Complexul arheologic a evoluat în jurul izvorului, singurul punct cu apă permanentă din zonă. În urma cercetărilor arheologice de teren s-a recoltat un număr eşantionar de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (53); fragmente ceramice tipice nedesenate (9); fragmente ceramice atipice (114); fragmente chirpic (1); fragmente silex (1); fragmente material litic (4).
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Alioş 1_1 a

Foto Alioş 1_1 b

Desen Alioş 1_1

[3] Datare efectuată pe baza analizei întregului material arheologic recoltat în urma cercetărilor arheologice de teren, împreună cu prof. dr. Ghe. Lazarovici.

Foto Alioş 1_2 a

Foto Alioş 1_2 b

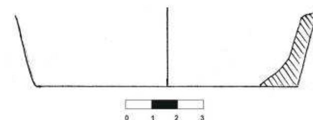
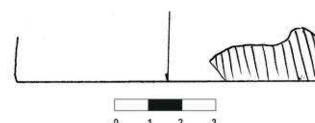

Desen Alioş 1_2

Foto Alioş 1_3 a

Foto Alioş 1_3 b

Desen Alioş 1_3

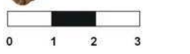

Foto Alioş 1_4 a

Foto Alioş 1_4 b

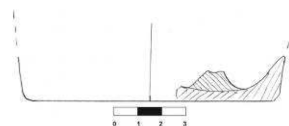

Desen Alioş 1_4

Foto Alioş 1_5 a

Foto Alioş 1_5 b

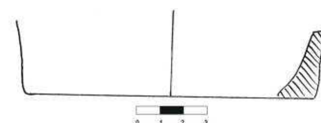

Desen Alioş 1_5

Foto Alioş 1_6 a

Foto Alioş 1_6 b

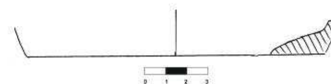

Desen Alioş 1_6

Foto Alioş 1_7 a

Foto Alioş 1_7 b

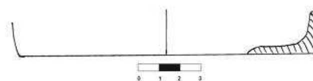
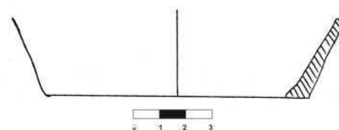

Desen Alioş 1_7

Foto Alioş 1_8 a

Foto Alioş 1_8 b

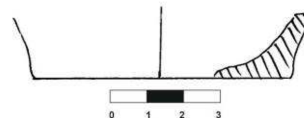
Desen Alioş 1_8

Foto Alioş 1_9 a

Foto Alioş 1_9 b

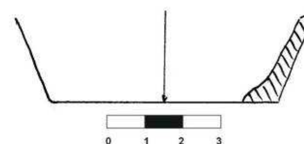
Desen Alioş 1_9

Foto Alioş 1_10 a

Foto Alioş 1_10 b

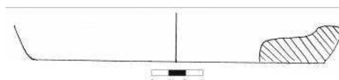
Desen Alioş 1_10

Foto Alioş 1_11 a

Foto Alioş 1_11 b

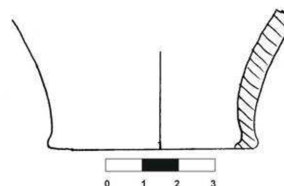
Desen Alioş 1_11

Foto Alioş 1_12 b

Foto Alioş 1_12 a

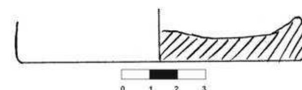
Desen Alioş 1_12

Foto Alioş 1_13 a

Foto Alioş 1_13 b

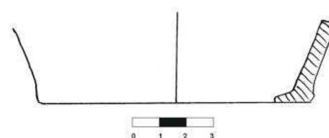
Desen Alioş 1_13

Foto Alioş 1_14 a

Foto Alioş 1_14 b

Desen Alioş 1_14

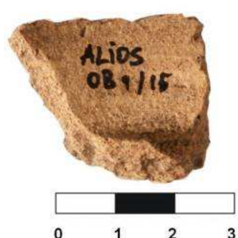
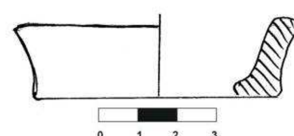

Foto Alioş 1_15 a

Foto Alioş 1_15 b

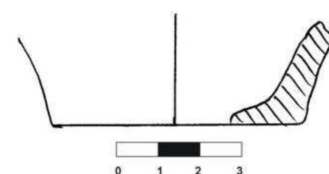
Desen Alioş 1_15

Foto Alioş 1_16 a

Foto Alioş 1_16 b

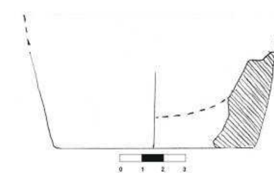
Desen Alioş 1_16

Foto Alioş 1_17 a

Foto Alioş 1_17 b

Desen Alioş 1_17

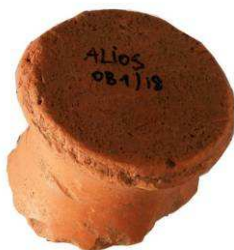
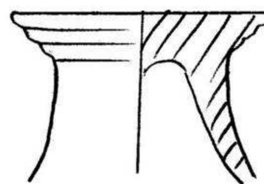

Foto Alioş 1_18 a

Foto Alioş 1_18 b

Desen Alioş 1_18

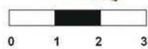
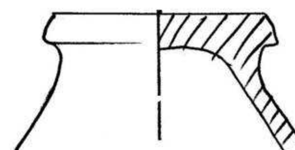
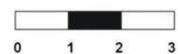

Foto Alioş 1_19 a

Foto Alioş 1_19 b

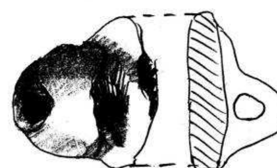
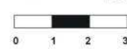
Desen Alioş 1_19

Foto Alioş 1_20 a

Foto Alioş 1_20 b

Desen Alioş 1_20

Foto Alioş 1_21 a

Foto Alioş 1_21 b

Desen Alioş 1_21

Foto Alioş 1_22 a

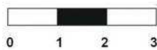
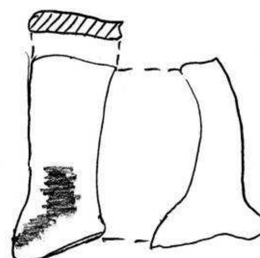
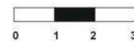

Foto Alioş 1_22 b

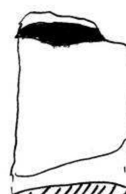
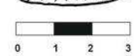
Desen Alioş 1_22

Foto Alioş 1_23 a

Foto Alioş 1_23 b

Desen Alioş 1_23

Foto Alioş 1_24 a

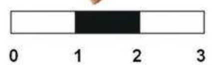
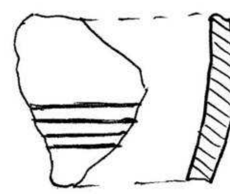
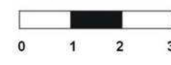

Foto Alioş 1_24 b

Desen Alioş 1_24

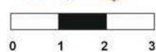

Foto Alioş 1_25 a

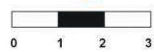
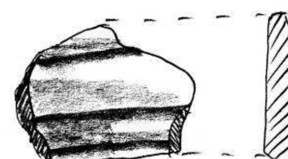
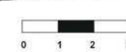

Foto Alioş 1_25 b

Desen Alioş 1_25

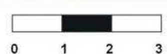
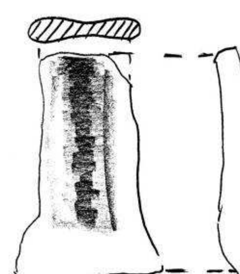
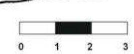

Foto Alioş 1_26 a

Foto Alioş 1_26 b

Desen Alioş 1_26

Foto Alioş 1_27 a

Foto Alioş 1_27 b

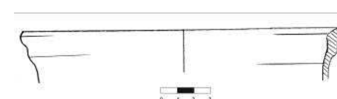

Desen Alioş 1_27

Foto Alioş 1_28 a

Foto Alioş 1_28 b

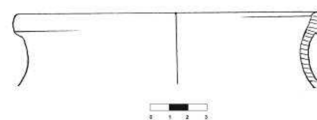

Desen Alioş 1_28

Foto Alioş 1_29 a

Foto Alioş 1_29 b

Desen Alioş 1_29

Foto Alioş 1_30 a

Foto Alioş 1_30 b

Desen Alioş 1_30

Foto Alioş 1_31 a

Foto Alioş 1_31 b

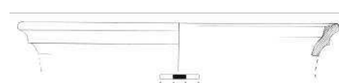

Desen Alioş 1_31

Foto Alioş 1_32 a

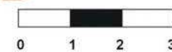

Foto Alioş 1_32 b

Desen Alioş 1_32

Foto Alioş 1_33 a

Foto Alioş 1_33 b

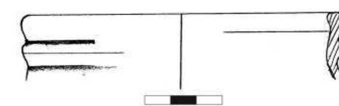

Desen Alioş 1_33

Foto Alioş 1_34 a

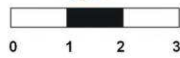

Foto Alioş 1_34 b

Desen Alioş 1_34

Foto Alioş 1_35 a

Foto Alioş 1_35 b

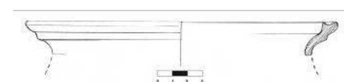

Desen Alioş 1_35

Foto Alioş 1_36 a

Foto Alioş 1_36 b

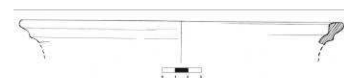

Desen Alioş 1_36

Foto Alioş 1_37 a

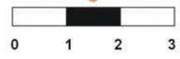
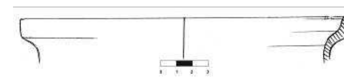

Foto Alioş 1_37 b

Desen Alioş 1_37

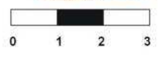
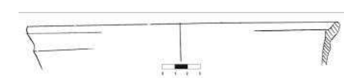

Foto Alioş 1_38 a

Foto Alioş 1_38 b

Desen Alioş 1_38

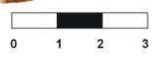

Foto Alioş 1_39 a

Foto Alioş 1_39 b

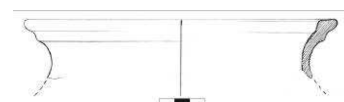
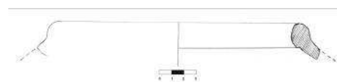

Desen Alioş 1_39

Foto Alioş 1_40 a

Foto Alioş 1_40 b

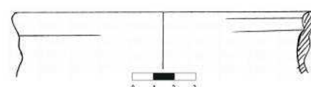
Desen Alioş 1_40

Foto Alioş 1_41 a

Foto Alioş 1_41 b

Desen Alioş 1_41

Foto Alioş 1_42 a

Foto Alioş 1_42 b

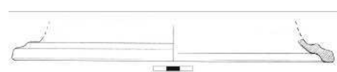
Desen Alioş 1_42

Foto Alioş 1_43 a

Foto Alioş 1_43 b

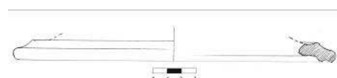
Desen Alioş 1_43

Foto Alioş 1_44 a

Foto Alioş 1_44 b

Desen Alioş 1_44

Foto Alioş 1_45 a

Foto Alioş 1_45 b

Desen Alioş 1_45

Foto Alioş 1_46 a

Foto Alioş 1_46 b

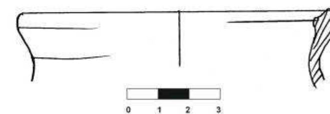

Desen Alioş 1_46

Foto Alioş 1_47 a

Foto Alioş 1_47 b

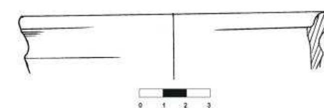

Desen Alioş 1_47

Foto Alioş 1_48 b

Foto Alioş 1_48 a

Desen Alioş 1_48

Foto Alioş 1_49 a

Foto Alioş 1_49 b

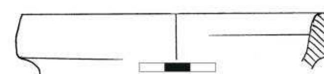

Desen Alioş 1_49

Foto Alioş 1_50 a

Foto Alioş 1_50 b

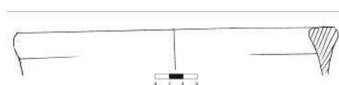

Desen Alioş 1_50

Foto Alioş 1_51 a

Foto Alioş 1_51 b

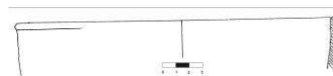

Desen Alioş 1_51

Foto Alioş 1_52 a

Foto Alioş 1_52 b

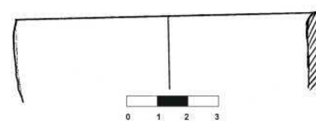

Desen Alioş 1_52

Foto Alioş 1_53 a

Foto Alioş 1_53 b

Desen Alioş 1_53

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună.

b. stare actuală: teren arabil şi pescărie modernă.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: starea de conservare bună şi abundenţa artefactelor la suprafaţa terenului sugerează existenţa unui sit arheologic deosebit de important. În contextul demarării unor eventuale campanii de săpături arheologice s-ar lămuri, între altele, structura şi funcţionalitatea acestor fortificaţii de pământ, amplasate îndeosebi în extremităţile Dealurilor Lipovei, la contactul cu Câmpia Înaltă a Vingăi.

d. importanţa turistică: obiectivul arheologic Alioş „Cetatea turcească” se pretează integrării în itinerarii de turism cultural, ţinând cont de accesul relativ uşor, fiind amplasat la cca. 1 km S de ultimele case din Alioş. La sit se poate ajunge în perioadele lipsite de precipitaţii, urmând drumul de pământ care părăseşte localitatea, mergând în paralel cu drumul pietruit de acces la Halta C.F.R. „Gomila”. „Cetatea turcească” de la Alioş poate fi inclusă în circuite de vizitare alături de alte obiective arheologice din zonă: „Drumul Năzdrăvenilor”, reprezentat de un sector de peste 1 km lungime din traiectul valului „roman” II, amplasat la 500 m N de Alioş; fortificaţia de pământ de epoca bronzului de la Alioş „Valea Alioşu”[4]; fortificaţiile de pământ de la Maşloc „Şanţul turcilor” şi Chesinţ „Grădişte”; traiectul valului „roman” III şi „Oul lui Traian” de la Chesinţ „Valea Ţiganilor”; fortificaţia de pământ preistorică de la Firiteaz. Toate aceste puncte arheologice, în contextul promovării şi mediatizării lor cu ajutorul autorităţilor publice locale sau judeţene, pot deveni importante zone de atracţie turistică.

[4] Asupra detaliilor de localizare şi elementelor constitutive ale acesteia, vezi L. Dorogostaiski, *Utilizarea imaginilor satelitare, ortofotogramelor, hărţilor topografice, GPS-ului şi fotografioei digitale la realizarea perieghezelor. Studiu de caz: descoperirea fortificaţiei preistorice de la „Valea Alioşu”, Alioş (com. Maşloc, jud. Timiş)*, în *SIB*, 32-33, 2008-2009, p. 256-274.

e. propunere de restaurare: în cazul demarării unor cercetări arheologice sistematice, fortificaţia de pământ de la Alioş „Cetatea turcească" se pretează restaurării şi integrării circuitului turistic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 14.08.2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia; Mircea Ardelean şi studenţii Andrei Stavilă; Lavinia Bolcu.

VII. Bibliografie:

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 23 (punctul 1 d).

Rădulescu, Alexandru *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie: scurt istoric*, în *SIB,* 23-24-25, 1999-2001, p. 67.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Situl arheologic "Dealul Crucii"; sat BECICHERECU MIC, comuna BECICHERECU MIC; "Satul vechi"; sec. XIV – XV, Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Becicherecu Mic, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Menţionarea în LMI Timiş 2004 a acestui sit a generat numeroase dificultăţi de identificare în literatura de specialitate. Informaţiile oferite de D. Benea[1], M. Mare[2] sau S.A. Luca[3], referitoare la punctele arheologice din hotarul comunei Becicherecu Mic nu oferă indicii detaliate privind omonimia vreunuia dintre punctele menţionate cu cel vizat de LMI Timiş 2004. În atare condiţii este foarte probabil ca situl arheologic de pe „Dealul Crucii" să nu apară menţionat în bibliografie, cu excepţia LMI, putând fi considerat ca sit inedit, despre care lipsesc detaliile de orice natură. Numeroasele discuţii purtate cu autorităţile locale şi cu localnicii din Becicherecu Mic au arătat că aceştia aveau cunoştinţă despre o veche vatră a satului, amplasată în locul numit „Dealul Crucii". În primăvara anului 2006 sătenii au montat şi sfinţit o troiţă în respectiva locaţie. Cercetările arheologice de teren desfăşurate la începutul lunii octombrie 2006 au acoperit un areal larg, încercându-se identificarea eventualelor obiective arheologice din jurul toponimului cunoscut al „Dealului Crucii". Cu acest prilej s-au identificat şi cercetat mai multe obiective arheologice databile în epoca bronzului şi epoca post-romană. Arealul din jurul troiţei unde localnicii plasează „Dealul Crucii" (pe hărţile topografice, ediţia 1:25.000 acest toponim nu apare figurat) atestă existenţa unei bogate aşezări deschise multistratificate, pe care am considerat-o, în lipsa unor alte indicii, ca fiind cea vizată de LMI Timiş 2004 şi am topografiat-o ca atare.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Dealul Crucii".

b. reper localizare: la 4,45 km NNV de biserica ortodoxă din Becicherecu Mic; 5,6 km ESE de biserica ortodoxă din Biled; 5,6 km SSV de biserica ortodoxă din Hodoni.

c. reper hidrografic: la 980 m NNE de versantul stâng al Pârâului Apa Mare.

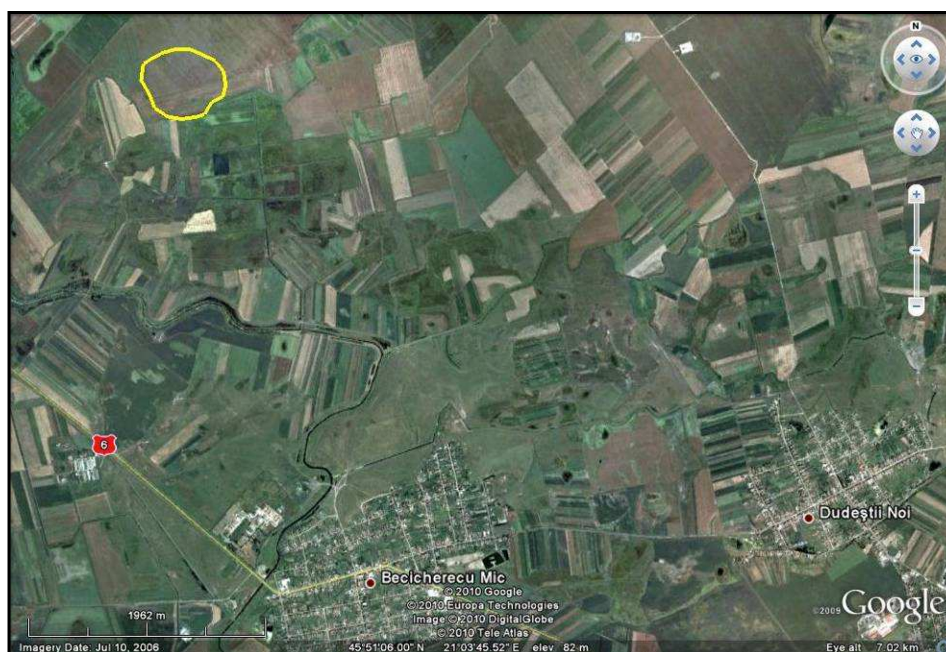
d. descriere geografică: situl este amplasat la limita geografică dintre trei subunităţi morfologice ale Câmpiei de Vest: Câmpia Timişului, Câmpia Jimboliei şi Câmpia Înaltă a Vingăi. Aşezarea multistratificată de la Becicherecu Mic „Dealul Crucii" se află la limita sudică a arealului inundabil din bazinul hidrografic al Pârâului Apa Mare, afluent dreapta al Râului Bega Veche, pe un promontoriu cu o uşoară înclinaţie spre sud. Poziţia este deosebit de favorabilă, flancând un larg areal inundabil, străbătut actualmente de cursul regularizat al Pârâului Apa Mare. Întreaga zonă de la N de obiectivul arheologic abundă în situri arheologice, în poligonul cuprins între actualele localităţi Becicherecu Mic, Biled, Hodoni şi Satchinez.

e. coordonate GPS: 45 52 26 N; 21 01 59 E; 90 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 493655; 192151.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, vol. I, Timişoara, 1996, p. 230.
[2] M. Mare, *Banatul între secolele IV-IX*, vol. I, Timişoara, 2004, p. 157.
[3] S.A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 33.

h. imagini de suprafaţă:

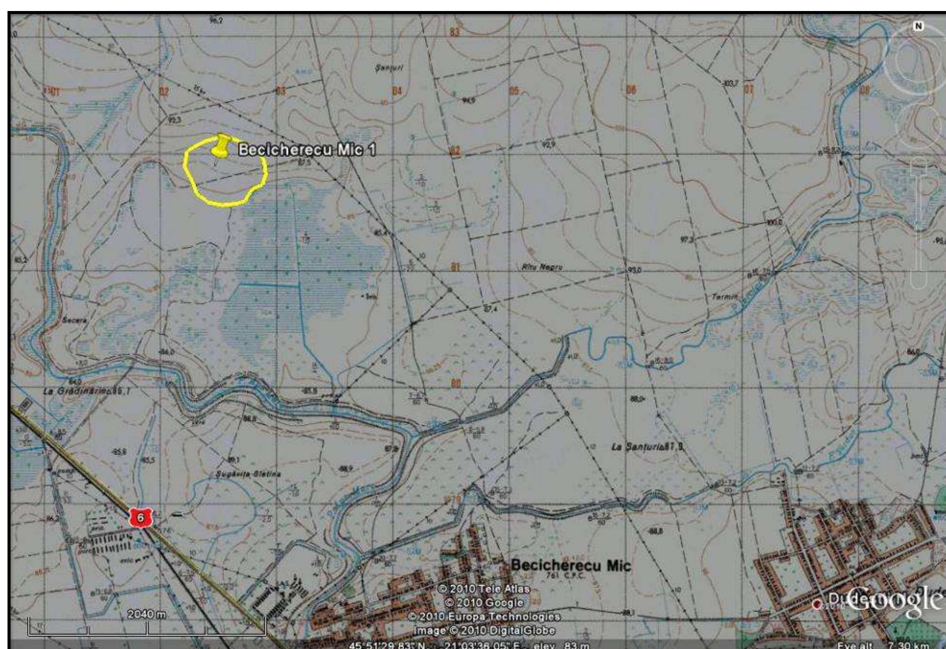

Fig. 1. Situl Becicherecu Mic 1 văzut dinspre E

Fig. 2. Imagine generală a sitului Becicherecu Mic 1

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

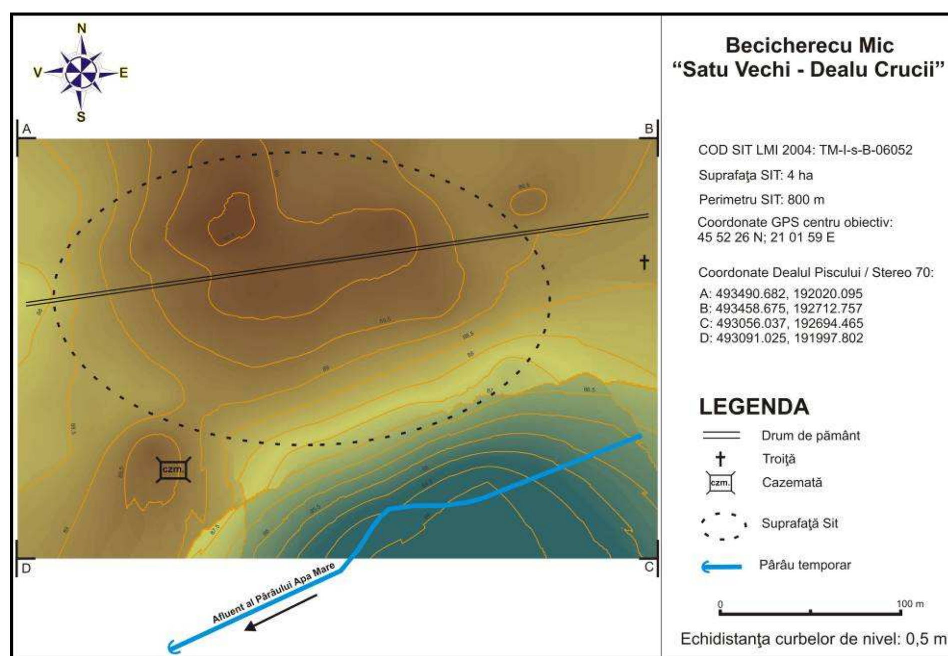

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Becicherecu Mic 1

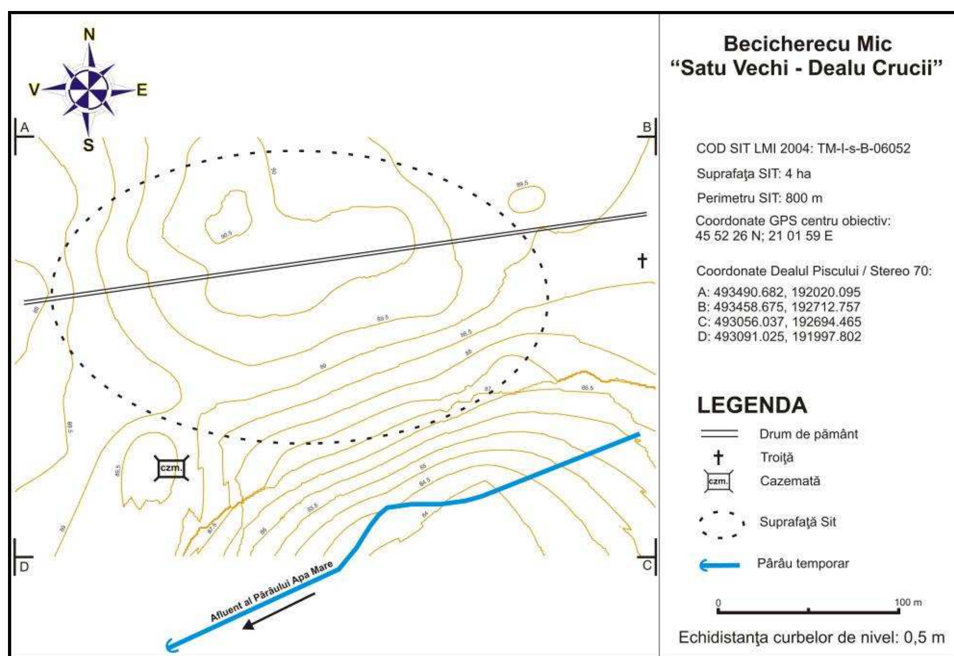

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Becicherecu Mic 1

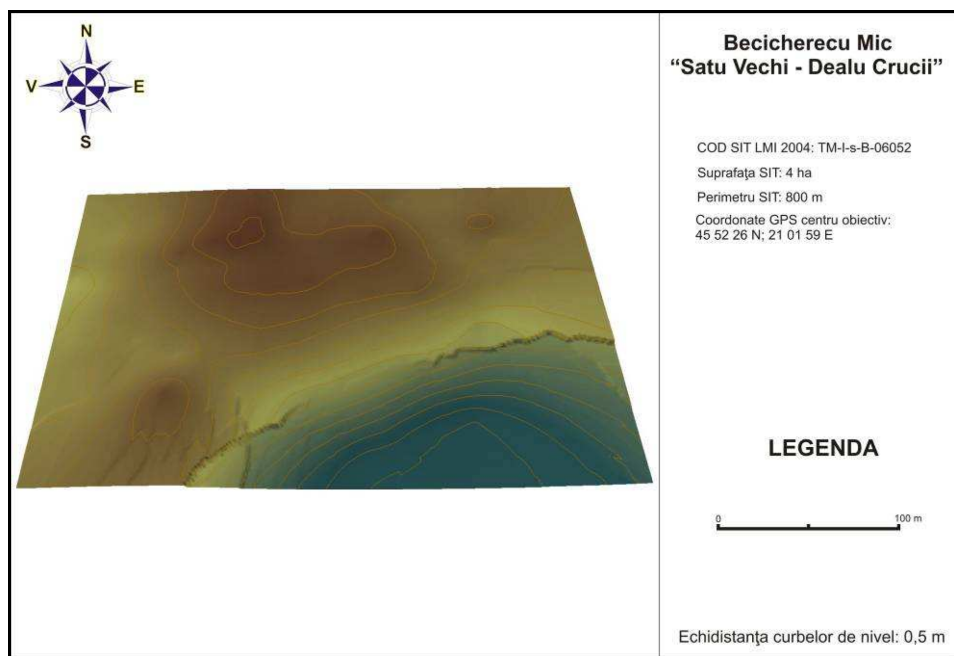
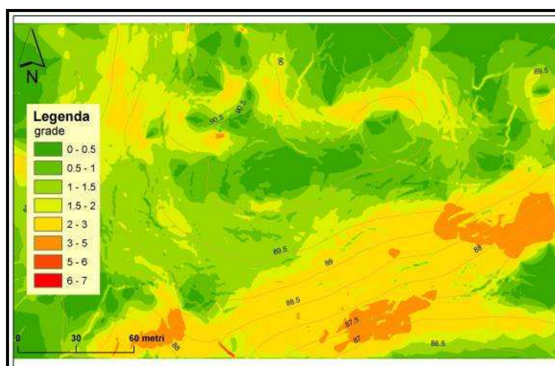
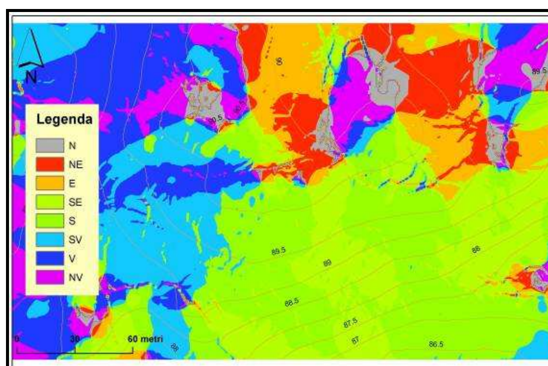

Fig. 5. Planul topografic 3D, Becicherecu Mic 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: platoul central al zonei cartografiate este aproximativ plat, cuprins între 0 şi 1,5 grade, cu o uşoară pantă de 1,5 - 3 grade spre N şi NV, iar la S şi SE panta este mai accentuată, cu un unghi cuprins între 2 şi 5 grade. Accesibilitatea pantei explică alegerea locaţiei pentru o aşezare umană, unghiul pantei fiind ideal pentru scurgerea apelor pluviale, pentru construirea de locuinţe şi pentru practicarea agriculturii de subzistenţă.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: platoul central al zonei cartografiate, conform hărţii expoziţie, prezintă un punt central puţin mai înalt, motiv pentru care orientarea pantelor este radială evidenţiind o expunere către cele opt puncte cardinale; întreaga latură de S şi SE a platoului pe care se află situl arheologic, are o expunere favorabilă locuirii, Soarele iluminând şi încălzind locuinţele în mod natural.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă.

b. datare: epoca neolitică, epoca post-romană, epoca prefeudală (sec. VIII-IX); epoca medieval timpurie (sec. XII-XIII)[4].

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetării arheologice de teren (periegheză), la suprafaţa solului erau vizibile numeroase fragmente ceramice şi de cărămidă, dintre care noi am recoltat, în vederea studiului, un număr de fragmente ceramice tipice (10); fragmente ceramice atipice (17); fragmente cărămidă medievală (3).

d. fotografii şi desene artefacte:

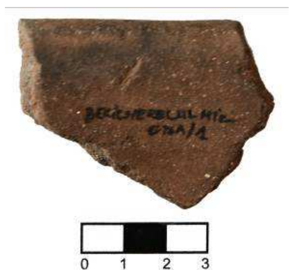
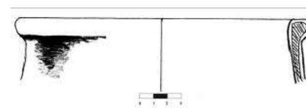

Foto Becicherecu Mic 1_1 a

Foto Becicherecu Mic 1_1 b

Desen Becicherecu Mic 1_1

Foto Becicherecu Mic 1_2 a

Foto Becicherecu Mic 1_2 b

Desen Becicherecu Mic 1_2

4 Datare efectuată pe baza analizei întregului material arheologic recoltat în urma cercetărilor arheologice de teren, împreună cu prof. dr. Gh. Lazarovici.

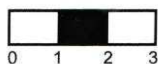

Foto Becicherecu Mic 1_3 a

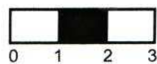

Foto Becicherecu Mic 1_3 b

Desen Becicherecu Mic 1_3

Foto Becicherecu Mic 1_4 a

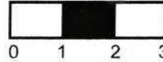
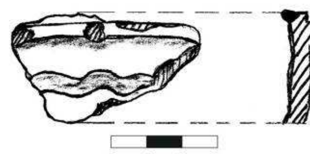

Foto Becicherecu Mic 1_4 b

Desen Becicherecu Mic 1_4

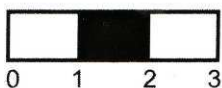

Foto Becicherecu Mic 1_8 a

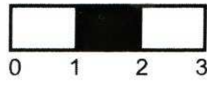
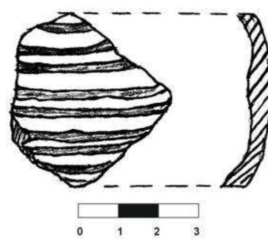

Foto Becicherecu Mic 1_8 b

Desen Becicherecu Mic 1_8

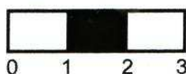

Foto Becicherecu Mic 1_9 a

Foto Becicherecu Mic 1_9 b

Desen Becicherecu Mic 1_9

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună.

b. stare actuală: teren arabil, partea centrală fiind afectată de construcţia unui buncăr de beton de mari dimensiuni din anii '50 ai secolului XX.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: în urma investigaţiilor preliminare de teren efectuate pentru ridicarea topografică, situl arheologic de la Becicherecu Mic „Dealul Crucii" se prefigurează ca fiind o importantă staţiune arheologică. Densitatea şi diversitatea arheologică a materialului vizibil la suprafaţa terenului ar impune, ca necesitate, demararea unor campanii de săpături arheologice sistematice. Prezenţa în vecinătate a altor situri arheologice, unele chiar mai bogate în material arheologic decât cel avut în vedere acum, face din acest areal o importantă locaţie de interes pentru viitoare studii de specialitate.

d. importanţa turistică: accesul dificil (drum de pământ de 4 km lungime de la ieşirea spre N din Becicherecu Mic), dificultatea orientării în teren datorate lipsei reperelor majore, cât şi lipsa unor vestigii de interes pentru publicul larg neavizat, nu impun, în situaţia actuală, integrarea acestui obiectiv arheologic în circuitul turistic. Doar prin mediatizarea şi punerea în valoare a tumulilor din hotarele localităţilor Becicherecu Mic, Biled, Satchinez (unii dintre aceştia bine reliefaţi în terenul din jur), a fortificaţiei de pământ de la Satchinez „Grădişte”, alături de rezervaţia ornitologică şi peisagistică din această ultimă localitate, şi obiectivul de pe „Dealul Crucii” va putea fi integrat în circuitele de turism cultural ale Banatului de câmpie.
e. propunere de restaurare: în eventualitatea demarării unor campanii de cercetări arheologice sistematice, care să scoată la lumină complexe deosebite, obiectivul arheologic s-ar putea preta la o restaurare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 04.10.2006.
b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar.

VII. Bibliografie: -

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetatea "Dosul"; sat BENCECU DE JOS, comuna PIŞCHIA; "Dosul", la 1,2 Km. NV de sat; sec. XII - XIV Epoca medievală

b. cod eGISpat 2010: -

II. Istoricul cercetărilor:

„Cazul” Bencecu de Jos „Dosul” a reprezentat şi continuă să reprezinte una dintre marile „enigme” ale LMI Timiş 2004. În primul rând reperele de localizare ale obiectivului din versiunile mai vechi ale Listei Monumentelor Istorice (1992) omit virgula, situl fiind amplasat astfel la *12 km NV de sat*, ceea ce reprezintă, cu siguranţă, o greşeală de tehnoredactare, în atare condiţii locaţia corespunzând cu centrul localităţii Seceani.

Verificările minuţioase ale bibliografiei de specialitate, analiza hărţilor şi planurilor topografice habsburgice, precum şi consultarea izvoarelor documentare, nu au permis identificarea în hotarul actualei localităţi Bencecu de Jos a vreunei fortificaţii medievale. Analiza imaginilor satelitare şi a ortofotoplanurilor a furnizat numeroase „piste” dar care, în urma verificărilor de teren, nu s-au dovedit a fi obiectivul vizat.

S-au purtat discuţii constructive pe această temă cu specialişti avizaţi în domeniu, precum Alexandru Rădulescu sau Zsuzsanna Kopeczny, care nu aveau date despre o astfel de fortificaţie sau chiar un simplu sit medieval la Bencecu de Jos. În avanpremiera investigaţiilor efective de teren ne-am informat la autorităţile locale de la primăria comunei Pişchia, care aveau cunoştinţă despre existenţa în arealul de autoritate al comunei a unui sit LMI şi, cu toată disponibilitatea arătată, nu au putut preciza unde anume se găseşte acest toponim. De asemenea, am primit informaţii preţioase de la d-l Vasile Ianoşev, autorul unei valoroase monografii a comunei Pişchia, dar nici domnia sa nu ne-a putut preciza locaţia punctului vizat. Discuţiile cu numeroşi localnici din Bencecu de Jos (oameni în vârstă, tractorişti, ciobani, foşti ingineri agronomi) nu au putut limpezi ambiguitatea unui astfel de punct toponimic, fără a mai fi vorba despre o eventuală fortificaţie, de orice natură ar fi ea, despre care nimeni nu avea nici un fel de informaţie. Singurele indicii toponimice se regăsesc în harta topografică 1:25.000, ediţia 1975 unde, între localităţile Bencecu de Jos şi Bencecu de Sus îşi are obârşia un pârâu temporar care formează Valea Dosului. În versantul drept al acestei văi, în dreptul unei foste ferme de recoltare a fructelor, se regăseşte toponimul „Dos” (coordonate GPS 45 54 07 N; 21 23 19 E; 155 m altitudine). Punctul respectiv se află la 3,5 km V de biserica ortodoxă din localitate şi nu la 1,2 km NV „de sat”.

Lipsa oricăror indicii bibliografice, ambiguitatea datelor din LMI şi neconcordanţa acestora cu hărţile topografice au determinat demararea unor campanii de cercetare sistematică de teren în vederea identificării eventualei fortificaţii medievale. Pe parcursul a zeci ieşiri în teren (august 2006 – decembrie 2008) a fost investigat întregul bazin hidrografic al Pârâului Valea Dosul, atât în sezonul cald, cu vegetaţie, cât şi în cel rece, fără vegetaţie. Întregul sector superior al văii este acoperit de plantaţii de pomi fructiferi, dispuse în terase, care au modificat substanţial peisajul iniţial. Cercetările minuţioase nu au descoperit nici un fel de elemente arheologice, cu atât mai mult vreo fortificaţie. În atare condiţii, arealul de investigaţie a fost lărgit şi pe cursul inferior al Pârâului Valea Dosului, până în punctul în care acesta confluează cu Pârâul Beregsău, la 150 m E de ultimele case din Pişchia. Cu acest prilej au fost descoperite mai multe puncte arheologice, între care şi unul deosebit de important pe „Dealul Ţiglărie”. A fost cercetat şi întregul versant stâng al Pârâului Beregsău între confluenţa cu Pârâul Valea Dosului (în aval) şi Pârâul Băcin (în amonte), descoperindu-se alte puncte arheologice, unele deosebit de importante, dar nu şi o fortificaţie medievală.

Cercetările de teren au vizat şi întreg cursul inferior al Pârâului Băcin, între confluenţa cu Pârâul Beregsău şi latura de NV a localităţii Bencecu de Jos, verificându-se terasele, boturile de terasă, promontoriile şi interfluviile, prilej cu care s-au descoperit alte obiective arheologice, din mai multe epoci istorice, dar nu şi fortificaţia menţionată de LMI. Pornindu-se de la menţiunea de localizare din LMI Timiş 2004, conform căreia situl se află la „1,2 km NV de sat”, am investigat şi întreg cursul Pârâului Valea Fâneţelor, afluent dreapta al Pârâului Băcin, identificând alte obiective arheologice, dar nu şi fortificaţia vizată.

Unul dintre aceste obiective, reprezentat de o aşezare deschisă multistratificată şi o posibilă fortificaţie de pământ extrem de degradată a fost topografiată, în contextul propunerii de revizuire a LMI Timiş.

De asemenea, în versantul drept al Pârâului Valea Fâneţelor există două toponime cu conotaţie arheologică: „Dealul Bătrân” (202,4 m altitudine) şi Dealul Golgota, puncte pe care le-am verificat cu atenţie, fără a descoperi urme arheologice. Suprafaţa acestor dealuri a fost substanţial modificată de amenajările şi terasările unor plantaţii de vie, care existau aici până în anii '70 ai sec. XX.

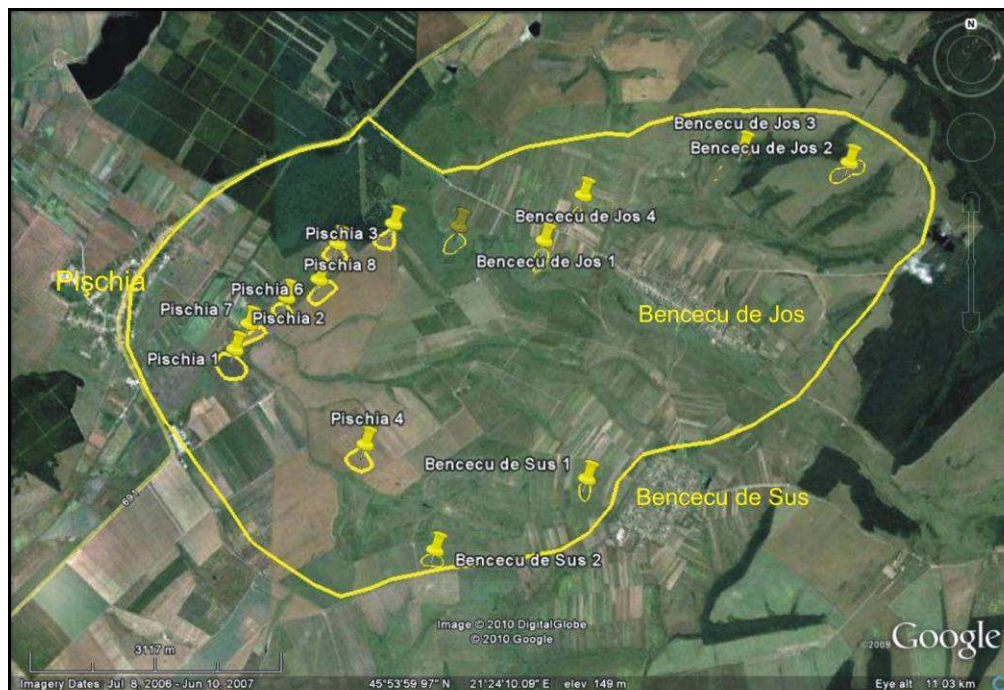

Fig. 1. Imagine Google Earth cu suprafaţa arealului investigat şi amplasarea obiectivelor arheologice descoperite

În temeiul rezultatelor acestor investigaţii, „Cetatea Dosul” nu a putut fi identificată în teren. Ca şi în cazul altor obiective care se regăsesc doar în LMI şi nu apar menţionate în literatura de specialitate sau în izvoarele documentare, pare foarte probabil ca acestea să fi fost incluse de Constantin Răileanu[1], pe baza unor date reale de teren dar care, din motive care astăzi ne scapă, să ofere indicii de localizare, atribuire şi cronologie ambigui sau eronate. Nu este exclus, ca în contextul lucrărilor de amenajare şi terasare a plantaţiilor de pomi fructiferi de pe Valea Dosului să se fi descoperit un sit important (nu neapărat o fortificaţie medievală!!!), ajuns la cunoştinţa domnului Răileanu şi care să furnizeze pentru LMI indicii cel puţin „ciudate”. Situaţii similare sunt reprezentate, între altele, de siturile „paleolitice” de la Izvin „După Vii”, Unip „Dealu Cetăţuica”, Unip „Ocoale” sau Stanciova „Grădişte”.

Considerăm că, pe baza datelor culese despre „Cetatea Dosul”, aceasta nu îşi justifică prezenţa în LMI Timiş, eliminarea sa devenind o necesitate.

III. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: august 2006 – decembrie 2008.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia; Mircea Ardelean, Adrian Cîntar, Leonard Dorogostaisky şi studenţii Andrei Stavilă; Lavinia Bolcu, Cosmin Matei, Lucian Vidra.

IV. Bibliografie: -

[1] Unul dintre autorii primei liste a Monumentelor Istorice şi Arheologice din jud. Timiş, aprobată de Consiliul Popular al Judeţului Timiş în aprilie 1979.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: tell-ul de la Bucovăţ; sat BUCOVĂŢ; comuna REMETEA MARE; "Gruniul cu cremene"; mil. IV a. Chr. Neolitic

b. cod eGISpat 2010: Bucovăţ, Obiectiv 1

II. Istoricul cercetărilor:

Amplasarea obiectivului arheologic în marginea localităţii moderne, face ca el să fie cunoscut localnicilor dintotdeauna. Aceştia culegeau de pe sit cremeni pentru amnare, locul respectiv intrând în conştiinţa colectivă drept „Cremeniş" sau „Gruiul cu Cremene". De asemenea, pământul de bună calitate al *tell*-ului şi accesul uşor, i-a determinat pe localnici să extragă lut pentru construcţii şi pentru nivelarea fostelor braţe de divagare cuprinse în interfluviul dintre cursurile Begăi şi Timişului, braţe fosile care străbat localitatea modernă. Partea de răsărit a aşezării a fost distrusă pe o lungime de 20 m de excavările localnicilor. În 1972, învăţătorul din sat îi aduce materiale de pe „Gruiul cu Cremene" lui Florin Medeleţ[1], iar între 1973-1975 se desfăşoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice, sub conducerea lui Gh. Lazarovici. Suprafeţele săpate se plasează în partea de E a staţiunii, dar sunt efectuate sondaje şi în celelalte sectoare. Rezultatele investigaţiei permit conturarea şi definirea unui orizont neolitic specific, denumit „Grupul Bucovăţ"[2] în cadrul Culturii Banatului. Numeroase studii publicate despre neoliticul Banatului fac referire, în diverse contexte, la descoperirile de la Bucovăţ. La sfârşitul lunii septembrie 2006, membri proiectului *eGISpat Timiş*, efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală şi întocmesc fişa de sit aferentă.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cremeniş", „Gruiul cu cremene".

b. reper localizare: la 860 NE de biserica ortodoxă din Bucovăţ; la 2,55 km NV de biserica ortodoxă din Bazoşu Nou şi la 2,78 km SSE de biserica ortodoxă din Remetea Mare.

c. reper hidrografic: la 2,3 km S de actualul versant stâng al Canalului Bega.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic se prezintă sub forma unui *tell*, bine reliefat în terenul din jur, amplasat în marginea de NE a localităţii Bucovăţ. Analiza hărţilor istorice, topografice, analiza imaginilor satelitare şi a ortofotoplanurilor, cât şi observaţiile de teren, coroborate cu indiciile bibliografice, permit evidenţierea unor elemente de paleogeografie. Cotele topografice din arealul din jurul *tell*-ului arată că ne aflăm pe cumpăna de ape dintre bazinele hidrografice ale Timişului (S) şi Begăi (N). Energia de relief extrem de scăzută a făcut ca, până la lucrările de hidroamelioraţii din epoca modernă, întreaga zonă să fie străbătută de numeroase braţe de inundare. *Tell*-ul speculează un teren mai înalt între numeroasele mlaştini existente. Actualmente, peisajul este radical modificat şi redat agriculturii moderne.

e. coordonate GPS: 45 45 21 N; 21 23 16; 91 m altitudine.

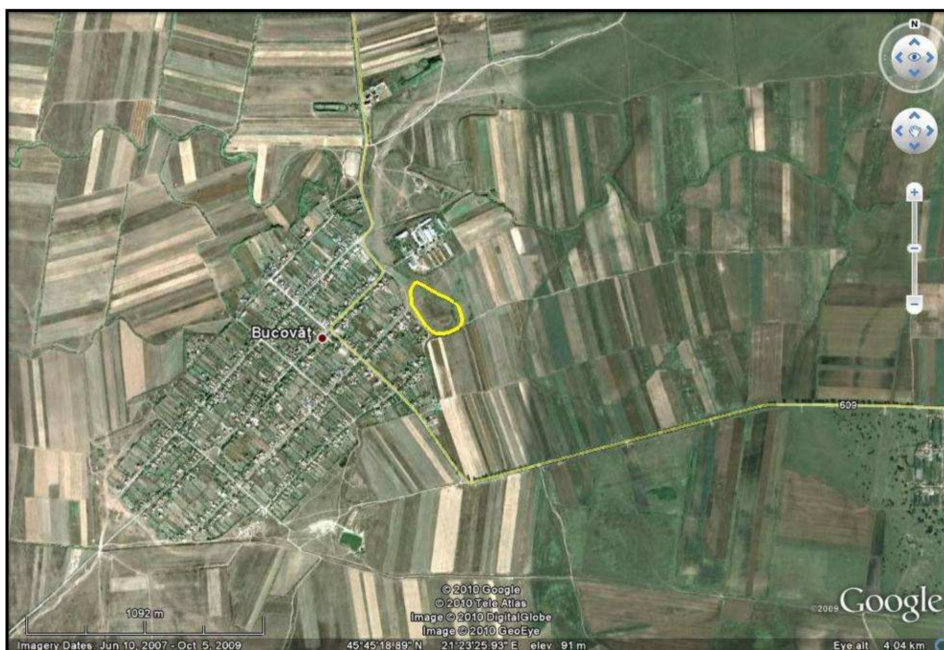
f. coordonate Stereo 70: 479528; 219199.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

---

[1] Asupra detaliilor descoperirii obiectivului şi evoluţia cercetărilor arheologice, vezi Gh. Lazarovici, *Bucovăţ, „Cremeniş" (jud. Timiş)*, în Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean (ed.), *Cultura Vinča în România (Origine, evoluţie, legături, sinteze)*, Timişoara, 1991, p. 54-58; C.M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului şi Epocii Cuprului din România,* Iaşi, 2006, p. 375-387.

[2] Gh. Lazarovici, *Sincronisme etno-culturale în neoliticul timpuriu din Sălaj şi din vestul României*, în *AMP*, 9, 1985, p. 69-92.

h. imagini de suprafaţă:

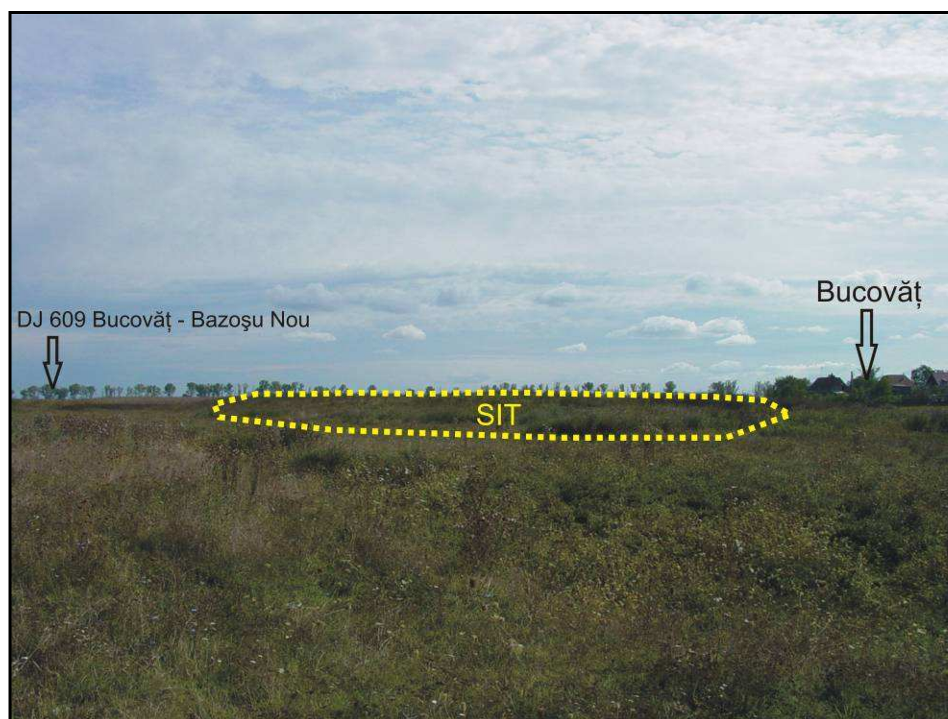

Fig. 1. Situl Bucovăţ 1 văzut dinspre NV

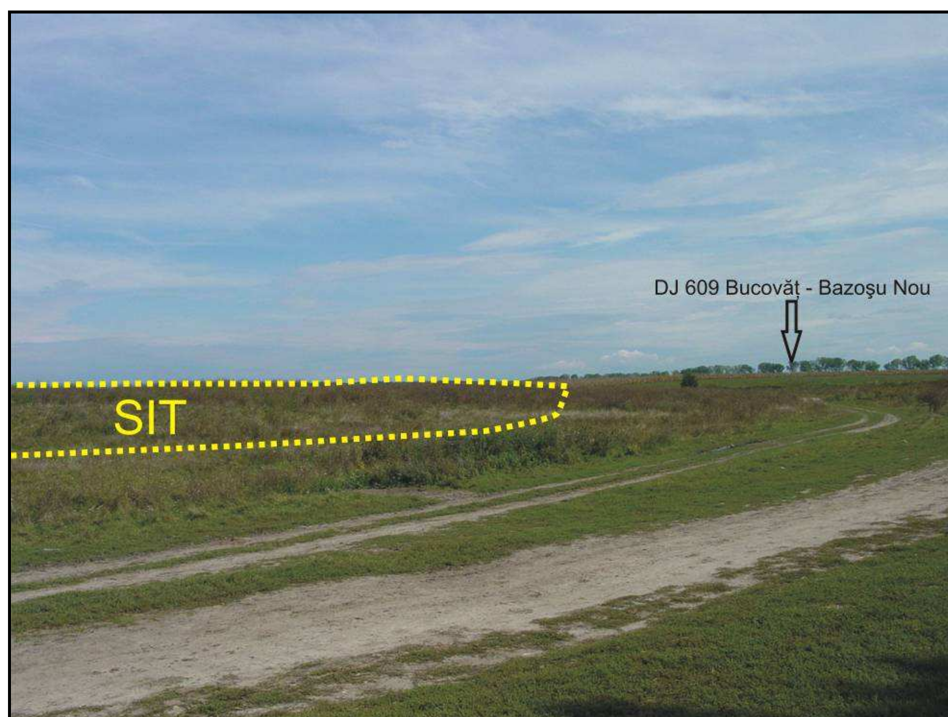

Fig. 2. Extremitatea de SE a obiectivului văzută dinspre VSV

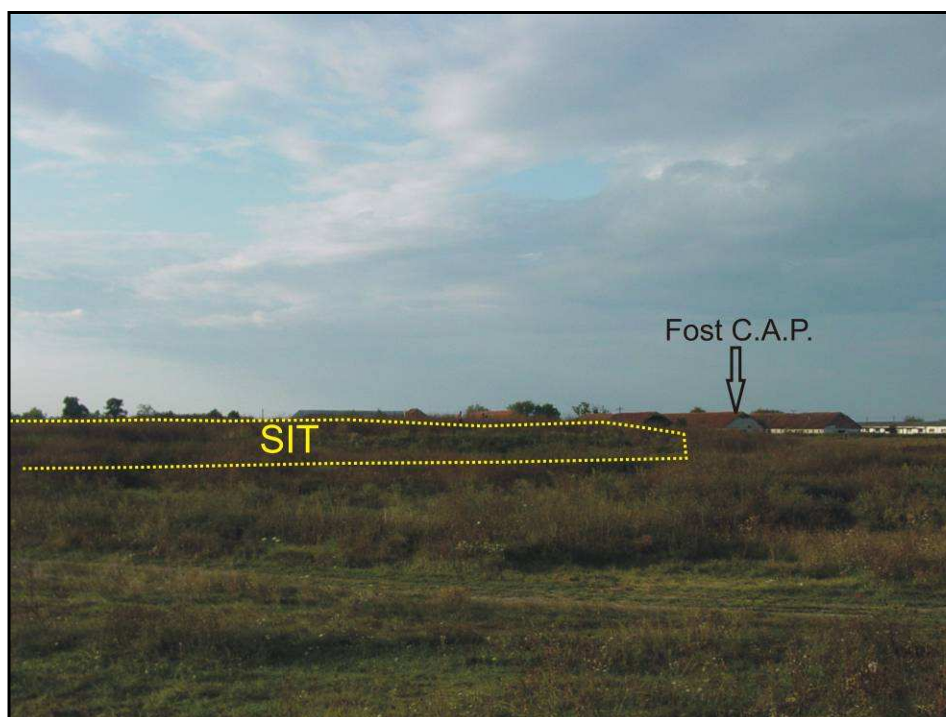
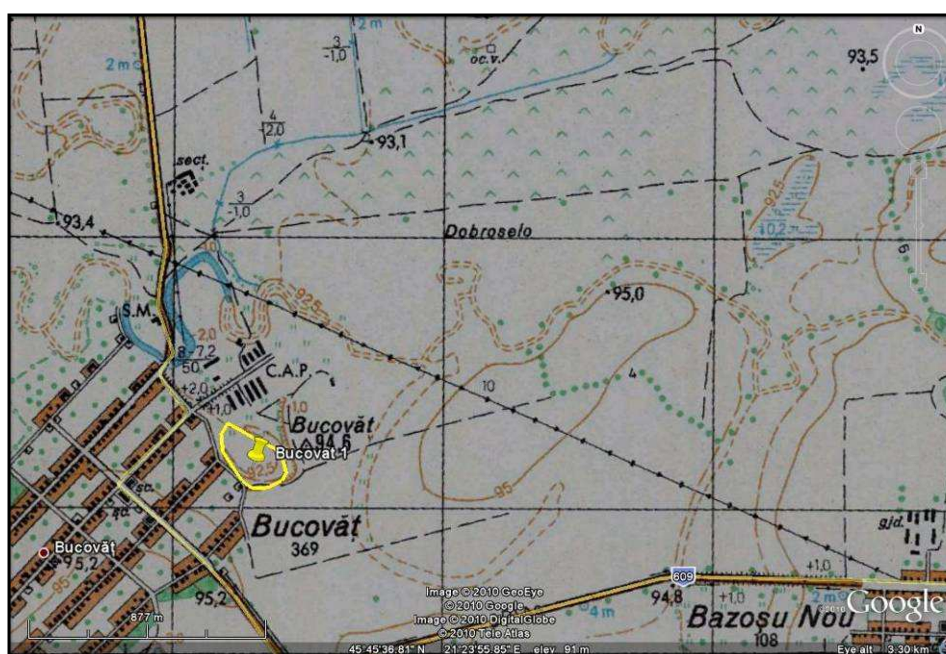

Fig. 3. Bucovăţ 1 văzut dinspre NE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

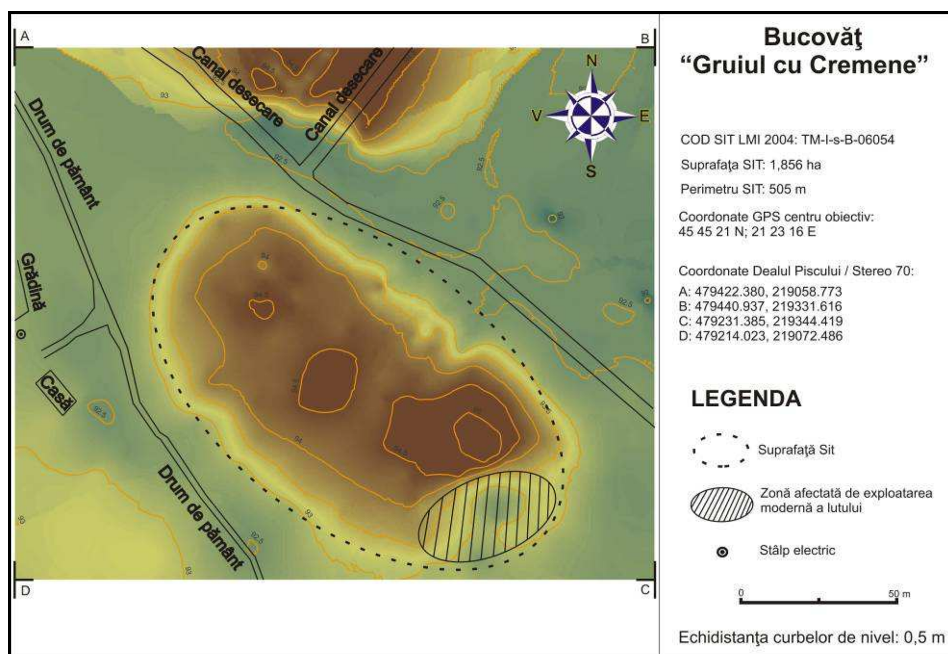

Fig. 4. Planul topografic 2D color, Bucovăţ 1

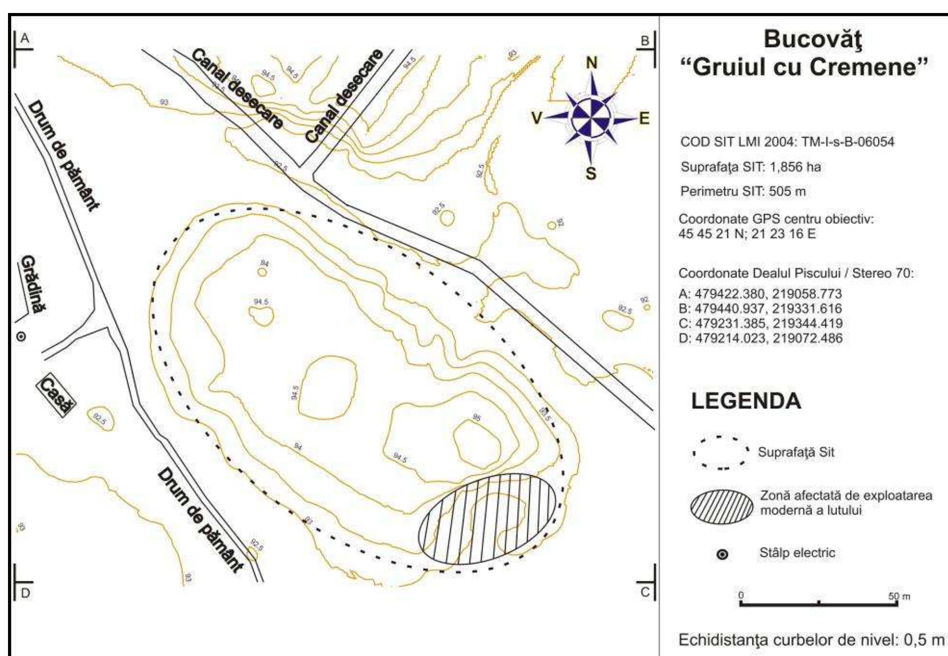

Fig. 5. Planul topografic 2D curbe de nivel, Bucovăţ 1

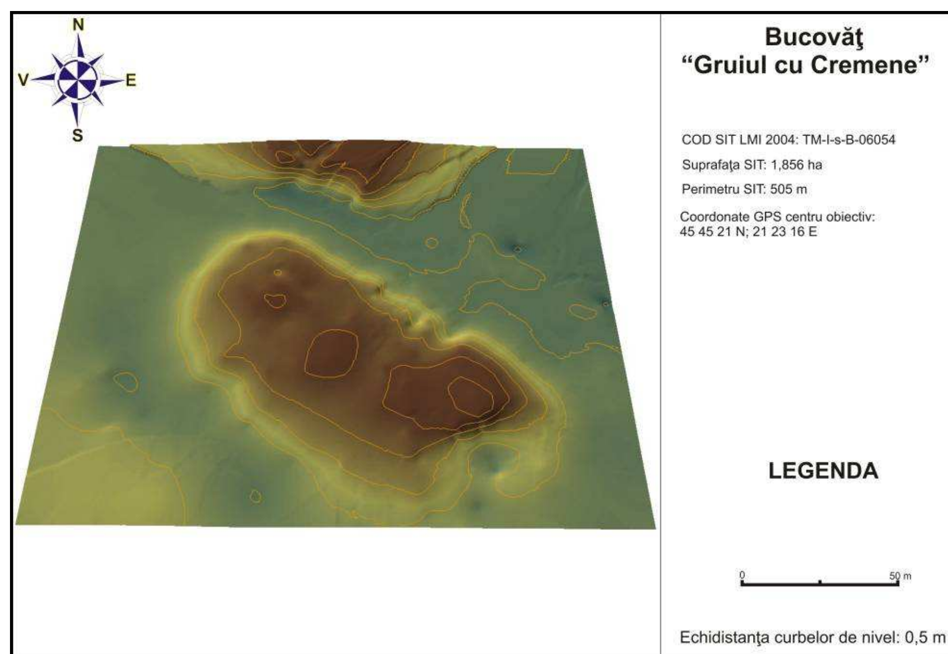
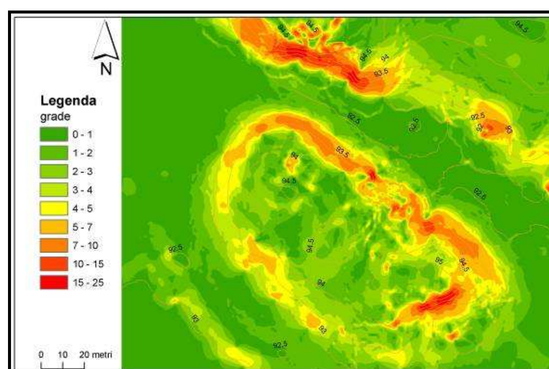
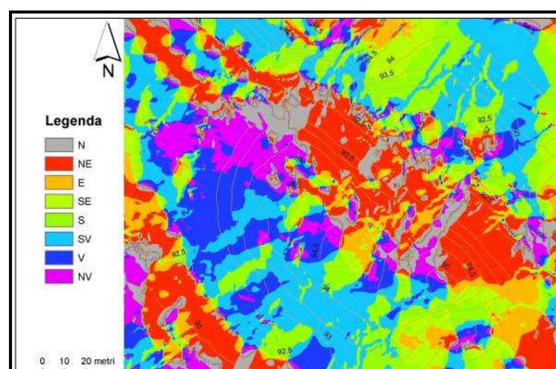

Fig. 6. Planul topografic 3D, Bucovăţ 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma elipsoidală a sitului arheologic este una de origine antropică, platoul central fiind relativ plat, cu un unghi cuprins între 0 şi 3 grade (datorat bulversărilor ulterioare, inclusiv cele cauzate de săpăturile arheologice sistematice); latura de N şi NE a *tell*-ului prezintă o pantă uşor accentuată, de cca. 5 - 15 grade, dovadă a activităţii antropice, cauzată, probabil de adâncirea şi amenajarea unui meandru natural al unui râu, azi dispărut; pe latura de SE a *tell*-ului se observă o zonă cu o pantă de cca. 15 – 25 grade cauzată de extragerea de lut din epoca modernă.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma elipsoidală a *tell*-ului cauzează şi o expoziţie faţă de Soare uşor radială, pe toate cele opt puncte cardinale; se observă faptul că, în cazul unui *tell*, nu expoziţia este cea care primează în rândul parametrilor geomorfologici, locaţia fiind în general mică şi fortificată, destinată îndeosebi locuirii şi nu practicării agriculturii (nici măcar de subzistenţă); platoul central a fost, probabil, locuit în întregime, neţinându-se cont de *expoziţie,* deşi zona cea mai favorabilă a fost cea de S şi SE.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: *tell*.

b. datare: epoca neolitică (Grupul Bucovăţ).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren, desfăşurate în mai multe ocazii, au constatat puţinătatea artefactelor la suprafaţa terenului, fapt generat şi de pârlogirea puternică a arealului sitului. Majoritatea artefactelor recoltate de noi provin de pe latura de SE, din gropile de extracţie a lutului, care distrug sistematic obiectivul arheologic, secţionând straturile arheologice şi podinile locuinţelor neolitice. Una dintre aceste gropi moderne taie podeaua unei locuinţe, aflate la 3 m adâncime faţă de actuala suprafaţă a *tell*-ului, podea reprezentată de un strat masiv de lutuială, cu numeroase fragmente ceramice şi cu o grosime de cca. 15 cm. În umplutura acestor gropi moderne, pe lângă gunoiul modern, am surprins şi piese ceramice de sec. XVIII, care sugerează că încă din acea perioadă lutul care formează *tell*-ul neolitic a fost exploatat de localnici. Pentru întocmirea prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (10); fragmente ceramice tipice nedesenate (1); fragmente ceramice atipice (28); fragment aşchie de silex atipică (1); fragmente chirpic (5).

d. fotografii şi desene artefacte:

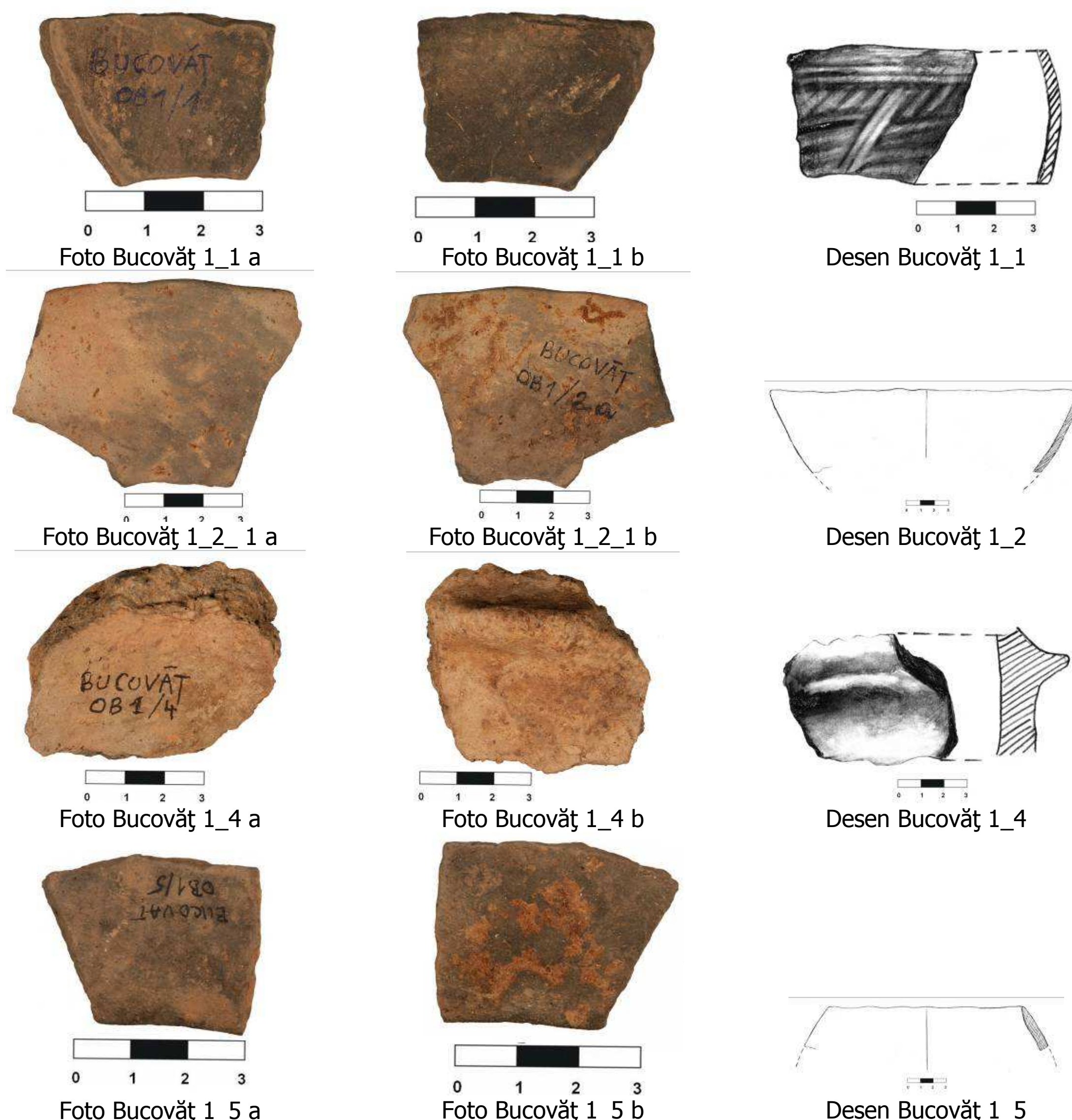

Foto Bucovăţ 1_1 a | Foto Bucovăţ 1_1 b | Desen Bucovăţ 1_1

Foto Bucovăţ 1_2_ 1 a | Foto Bucovăţ 1_2_1 b | Desen Bucovăţ 1_2

Foto Bucovăţ 1_4 a | Foto Bucovăţ 1_4 b | Desen Bucovăţ 1_4

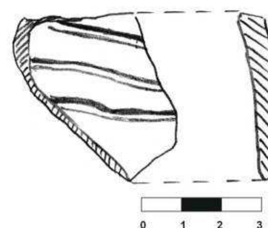
Foto Bucovăţ 1_5 a | Foto Bucovăţ 1_5 b | Desen Bucovăţ 1_5

Foto Bucovăţ 1_6 a

Foto Bucovăţ 1_6 b

Desen Bucovăţ 1_6

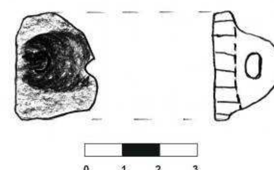

Foto Bucovăţ 1_7 a

Foto Bucovăţ 1_7 b

Desen Bucovăţ 1_7

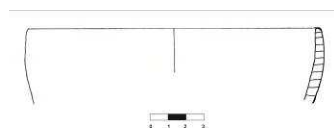

Foto Bucovăţ 1_8 a

Foto Bucovăţ 1_8 b

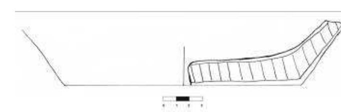
Desen Bucovăţ 1_8

Foto Bucovăţ 1_9 a

Foto Bucovăţ 1_9 b

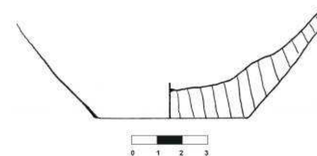
Desen Bucovăţ 1_9

Foto Bucovăţ 1_10 a

Foto Bucovăţ 1_10 b

Desen Bucovăţ 1_10

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: medie (degradat în partea de SE de exploatările moderne de lut).
b. stare actuală: zonă pârlogită la marginea localităţii, cu o bogată vegetaţie de scaieţi şi urzici în sezonul cald.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au arătat-o campaniile sistematice de săpătură arheologică, staţiunea de la Bucovăţ „Gruiul cu cremene” este una reprezentativă pentru arheologia neoliticului bănăţean, definind grupul cultural omonim.
d. importanţa turistică: în stadiul actual de păstrare şi punere în valoare, situl arheologic de la Bucovăţ „Gruiul cu cremene” nu se pretează integrării în circuitul turistic. Totuşi, amplasamentul favorabil, în marginea localităţii moderne, la doar 15 minute de mers cu maşina de Timişoara ar putea face, în viitor, din acest obiectiv unul demn de interes pentru

traseele de turism cultural. Implicarea specialiştilor şi a autorităţilor locale ar putea atrage fonduri pentru restaurarea şi promovarea respectivului obiectiv. Situl de la Bucovăţ poate intra în circuite de vizitare, alături de punctele arheologice din apropiere, de la Remetea Mare „Cetate" şi „Gomila lui Gabor" sau parcul dendrologic de la Bazoşu Nou. Uşurinţa accesului la sit ar putea face din acesta un punct arheologic didactic, prin vizitarea lui în cadrul excursiilor şcolare. Existenţa în arealul de competenţă al Consiliului Local Remetea Mare a trei situri importante (Remetea Mare „Cetate" şi „Gomila lui Gabor", Bucovăţ „Gruiul cu cremene"), cu acces uşor şi reprezentativitate pentru istoria naţională, oferă acesteia o oportunitate deosebită de dezvoltare durabilă.

e. propunere de restaurare: vestigiile importante şi spectaculoase scoase la lumină de cercetările arheologice din anii '70, dar care acum sunt astupate, ar putea fi redezvelite, restaurate şi integrate circuitului turistico-arheologic (vezi, între altele, situaţia din situl neolitic de la Ţaga, jud. Cluj, unde locuinţele epocii au fost reconstituite).

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 23.09.2006

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studenţii Matei Cosmin, Măndoiu Margareta

VII. Bibliografie:

Bochiş, Bogdan, *Contribuţii la repertoriul aşezărilor Tiszapolgár din Banatul românesc,* în *PB,* 3, 2004, p. 56.

Comşa, Eugen, *Parures néolithiques en coquillages marins découvertes en territoire roumain*, în *Dacia, N.S.* ,17, 1973, p. 61.

Kalmar-Maxim, Zoia, *Materiale neo-eneolitice intrate în colecţia Muzeului de istorie al Transilvaniei (I)*, în *AMN,* 21, 1984, p. 392.

Kalmar-Maxim, Zoia; Corbu, Alexandru, *Data processing of archaeological materials from the Vinča and Banat culture*, în *Archaeometry in Romania,* 2, 1989, p. 93.

Lazarovici, Gheorghe, *Despre eneoliticul timpuriu din Banat*, în *Tibiscus,* 4, 1975, p. 20-21.

Lazarovici, Gheorghe, *Unele probleme ale ceramicii neoliticului din Banat*, în *Banatica,* 3, 1975, p. 20-21

Lazarovici, Gheorghe, *Fragen der neolithischen Keramik im Banat*, în *Festschrift für Richard Pittioni zum siebzigsten Geburtstag*, Viena, 1976, p. 203.

Lazarovici, Gheorghe, *Periodizarea culturii Vinča în România*, în *Banatica*, 4 1977, p. 26.

Lazarovici, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 188.

Lazarovici, Gheorghe, *Die Periodisierung der Vinča-Kultur in Rumänien*, în *PZ*, 56, 1981, 2, p. 179-181.

Lazarovici, Gheorghe, *Principalele probleme ale culturii Tiszapolgár în România*, în, *AMN*, 20, 1983, p. 5, 16.

Lazarovici, Gheorghe, *Migration et diffusion dans les cultures du Banat et de l'Alföld*, în *Rubané et Cardial*, 1990, p. 21.

Lazarovici, Gheorghe, *Bucovăţ, „Cremeniş" (jud. Timiş)*, în Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean (ed.), *Cultura Vinča în România (Origine, evoluţie, legături, sinteze)*, Timişoara, 1991, p. 54-58.

Lazarovici, Gheorghe; Kalmar-Maxim, Zoia, *Parţa. Despre arhitectura culturii Banatului*, în *Tibiscum,* 8,1993, p. 41-42.

Lazarovici, Cornelia-Magda; Lazarovici, Gheorghe, *Arhitectura Neoliticului şi Epocii Cuprului din România,* Iaşi, 2006, p. 375-387.

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice în Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 51.

Moga, Marius; Bochiş, Bogdan, *Ceramica Tiszapolgár de la Româneşti-Peştera cu Apă (com. Curtea, jud. Timiş). Săpături Marius Moga, 1948*, în *AB, S.N.,* 9, 2001, p. 86.

Radu, Ortansa, *Plastica neolitică de la Chişoda-Veche şi câteva probleme ale neoliticului din nordul Banatului*, în *Tibiscus,* 5, 1979, p. 72.

Rus, Dana; Lazarovici, Gheorghe, *On the Developed Neotithic Architecture in Banat*, în *Banatica,* 11, 1991, p. 88.

Stoia, Adriana, *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1975)*, în *Dacia, N.S.*, 20, 1976, p. 275.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetatea Morisena; sat CENAD, comuna CENAD; sec. X – XVII; Epoca medievală

b. cod eGISpat 2010: Cenad, Obiectiv 1

II. Istoricul cercetărilor:

Situaţia de la Cenad este una dintre cele mai complexe în ceea ce priveşte istoriografia problematicii. Abundenţa izvoarelor documentare despre Cenad este una impresionantă, făcând din acesta un important centru urban fortificat şi ecleziastic al Evului Mediu, despre care s-au scris sute de studii[1]. Cenadul a jucat un rol major în politica strategică a Mureşului Inferior, din sec. X şi până în sec. XVI, iar influenţa spirituală a bisericilor de Cenad a fost una deosebită asupra întregului Banat de câmpie. Cu toate acestea, investigaţia modernă a evoluţiei fortificaţiilor, bisericilor şi aşezării civile este pusă în mare dificultate de suprapunerea totală a localităţii moderne peste situl arheologic, acesta fiind astfel afectat de intervenţiile de după sec. XVIII. Elementele structurale ale fortificaţiei şi oraşului medieval au fost distruse complet şi nivelate la începutul secolului al XVIII-lea, când s-au produs colonizările şi sistematizările habsburgice[2]. Indiciile cele mai importante asupra topografiei aşezării şi fortificaţiei medievale ne parvin din descrierea călătorului turc Evlia Celebi[3] şi din schiţele inginerului topograf italian Luigi Ferdinando Marsigli[4]. Planul lui Marsigli reprezintă, şi până în ziua de azi, cea mai importantă sursă a planimetriei cetăţii Cenadului.

Încă din sec. XIX descoperirile întâmplătoare de artefacte sau structuri edilitare vechi, readuc în atenţia opiniei publice existenţa unor vestigii arheologice în vatra localităţii moderne. În 1864[5] se produce descoperirea întâmplătoare a unor schelete depuse în sicrie de piatră, iar în 1868, cu ocazia demolării vechii biserici din centrul localităţii, au fost descoperite fundaţii şi elemente arhitectonice care puteau să aparţină mănăstirii ortodoxe a Sf. Ioan Botezătorul, construită de Ahtum, la sfârşitul sec. X. Observaţiile pe care le fac la faţa locului arheologii Flóris Romer şi Imre Henszelmann cu acest prilej, sugerau că fortificaţia iniţială de la Cenad ar aparţine unui castru roman sau mănăstirii de sec. X. Descoperirile întâmplătoare din sec. XIX de pe raza localităţilor Cenad, Periam şi Sânnicolau Mare impun constatarea că o parte dintre acestea ar aparţine epocii romane, ele fiind preluate ca atare de istoriografia

---

[1] O sinteză a informaţiilor la Gh. Cotoşman, *Din trecutul Banatului. Comuna şi bisericile din Giridava – Morisena – Cenad*, Timişoara, 1935, *passim*; A. Bejan, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 112-115 (cu bibliografia); D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, 76-82; 153-155 (cu bibliografia); S.M. Heitel, *Despre biserica lui Ahtum de la Morisena (Cenad)*, în *SMIM*, 23, 2005, p. 9-22; A. Madgearu, *Contribuţii privind datarea conflictului dintre ducele bănăţean Ahtum şi regele Ştefan I al Ungariei*, în *Banatica*, 12, 1993, 2, p. 5-12; I. Haţegan, *Cronologia Banatului, II/2. Vilayetul de Timişoara*, Timişoara, 2005, *passim*; idem, *Scurtă istorie a Cenadului*, pe http://www.cenad.ro/content/dr-ioan-ha%C5%A3egan-scurt%C4%83-istorie-cenadului, (27.07.2010). Pentru bibliografia maghiară, inaccesibilă nouă, vezi A.A. Rusu, *Bibliografia fortificaţiilor medievale şi premoderne din Transilvania şi Banat*, Reşiţa, 1996, nr. 169, 419, 670, 939, 1061.

[2] Cf. P. Iambor, *Aşezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII)*, Cluj Napoca, 2005, p. 82.

[3] Evlia Celebi, în M. Holban (red.), *Călători străini despre Ţările Române*, vol. 6, Bucureşti, 1976, p. 647-648.

[4] Cf. M. Rusu, *Castrul roman Apulum şi cetatea Alba Iulia*, în *AIIA Cluj*, 22, 1979, p. 56; P. Iambor, *op. cit.*, p. 83. Asupra aspectelor de cartografie austriacă referitoare la Banat, vezi şi Gh. Sebestyén, *Unele cetăţi ale Banatului şi desenele lui Marsigli*, în *RMM.MIA*, 15, 1984, 1, p. 48-49; I. Căzan, *Cartografia austriacă în secolul al XVIII-lea (1700-1775). Caracteristici şi reprezentanţi*, în *RI*, 13, 2002, 3-4, p. 191-206; S. Mureşan, *The Representation of the Danubian Banat District in the Eighteenth Century Austrian Cartography*, în *Danue-Cris-Mures-Tisa Euroregion Geoeconomical Space of Sustainable Development*, Timişoara - Novi-Sad – Szeged - Tübingen, 1999, p. 251-255; A. Rusu, C. Rudneanu, *Călători străini despre Banat şi Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, în *SIB*, 2, 1970, p. 143; E. Glück, *Documente cartografice arădene la Bologna*, în *AC*, 2000, 2, p. 95-96; idem, *Documente cartografice rare privind teritoriul românesc*, în *RAC*, 4, 1998, 1-2, p. 157-159; idem, *Zona Aradului în cartografia europeană a secolului XII-XIII*, în *AC*, 1, 2000, p. 68-72; V. Neagu, *Cartografi din secolul al XVI-lea în colecţiile Muzeului Militar Naţional*, în *BMMN*, 1, 2003, 1, p. 133-137;

[5] I. Henszelmann, *Archeologiai kirandulas Csanadra (Excursie arheologică la Cenad)*, în *Archeologiai Kozlemenyek*, 8, 1871, p. 2-34 (*non vidit, apud* Al Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 47). Vezi şi R. Theodorescu, *Un mileniu de artă la Dunărea de Jos (400-1400)*, Bucureşti, 1976, p. 106-107.

modernă[6]. În perioada interbelică o serie de descoperiri întâmplătoare intră în patrimoniul Muzeului Banatului din Timişoara.

Cercetările arheologice de la Cenad debutează în anii 1974-1975, fiind iniţiate de o echipă de specialişti ai Institutului de Istorie şi Arheologie din Cluj Napoca şi ai Muzeului Banatului Timişoara[7]. Cercetările vor fi reluate în campaniile anilor 1986, 1994 şi 1995, efectuându-se mai multe secţiuni şi sondaje în diverse puncte din intravilanul localităţii moderne[8]. Un colectiv coordonat de P. Iambor, S. Heitel, D. Tănase a continuat investigaţiile arheologice sistematice în anii 2000, 2001, 2002, rezultatele fiind în curs de procesare şi vor face obiectul unui studiu monografic[9]. Condiţionarea amplasamentului secţiunilor şi suprafeţelor de existenţa construcţiilor moderne nu a permis o cercetare punctuală, care să lămurească semnificativ locuirea medievală şi, eventual, romană. Pe baza datelor acumulate şi publicate până în prezent, **nu există nici o dovadă a unui nivel de locuire romană**, piesele invocate fiind într-adevăr romane, dar aflate în context secundar, probabil rulate în evul mediu. Doar publicarea completă a rapoartelor de săpătură va fi în măsură să lămurească această problemă, încă disputată.

---

[6] O bibliografie minimală a problematicii vizează Al Borza, *Informations nouvelles sur le camp romain de Cenad*, în *Dacia, N.S.*, 9-10, 1941-1944, p. 551-553 (recenzia critică a lui C. Daicoviciu, *Asupra unor lucrări în legătură cu Dacia romană*, în *AISC*, Cluj Napoca, 4, 1941-1943, p. 302-312; idem, în *Dacica. Studii şi articole privind istoria veche a pământului românesc*, Cluj Napoca, 1969, p. 294-303); S. Regep, *A fragment of Roman funerary stelae from Cenad (Timiş County)*, în *SIB*, 22-23, 2002-2003, p. 195-198; E. Nemeth, *Graniţa de sud-vest a Daciei Romane. Probleme actuale*, in *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Cluj-Napoca 2001, 411-418; E. Nemeth, *Relaţii politice şi militare între Pannonia şi Dacia în epoca romană*, Cluj Napoca, 2007, *passim* (cu bibliografia). Vezi şi studiul extrem de interesant al lui I. Ferenczi, *Opinii vechi şi noi în legătură cu drumurile între Dacia, Pannonia şi Moesia Superior prin „Barbaricum"*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 111-125 (cu o analiză critică surselor bibliografice despre descoperirile „romane" de la Cenad). Vezi şi analiza critică a prezenţei „romane" de la Cenad la Al. Flutur, *Cărămizile ştampilate ale Legiunii XIII Gemina de la Cenad şi Sânnicolau Mare*, în *AB, S.N.*, 18, 2010, p. 63-68.

[7] P. Iambor, Şt. Matei, A. Bejan, *Cercetări arheologice în aşezarea feudal-timpurie de la Cenad (1974, 1975)*, în *Ziridava*, 14, 1982, p. 89-108.

[8] Vezi P. Iambor, Şt. Matei, A. Bejan, *Cenad, jud. Timiş*, în *CCA – campania 1994,* 1995, p. 19; P. Iambor, Şt. Matei, *Cenad, jud. Timiş*, în *CCA – campania 1995*, 1996, p. 31; P. Iambor, *op. cit.*, p. 85-86; 203-206; A. Bejan, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 112-115.

[9] Informaţii amabile Dana Tănase de la Muzeul Banatului Timişoara, căreia îi mulţumim şi pe această cale.

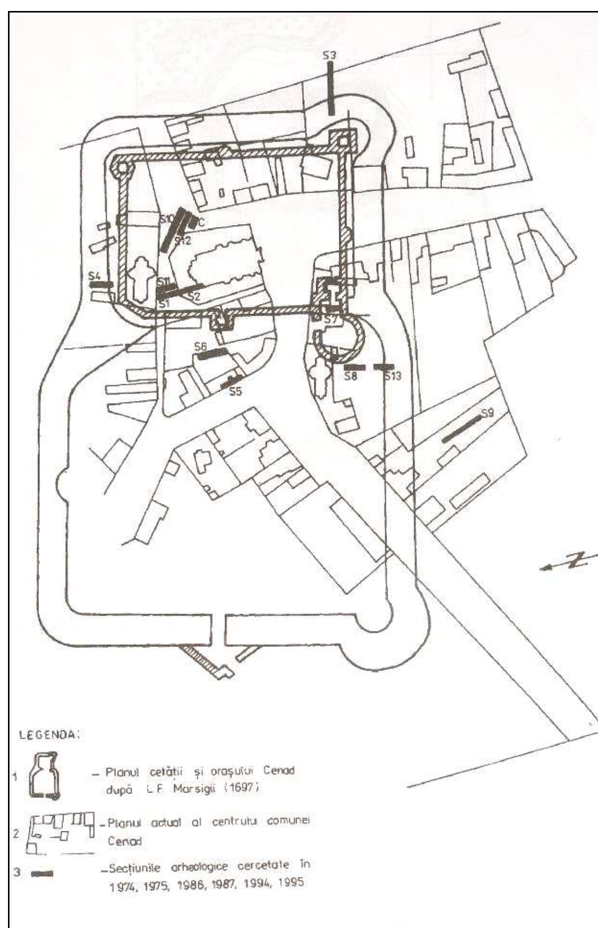

Fig. 1. Planul săpăturilor arheologice de la Cenad (*apud* P. Iambor, *Aşezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII)*, Cluj Napoca, 2005, p. 348)

Topografierea cu ajutorul Staţiei Totale a întregului sit arheologic de la Cenad reprezintă, în situaţia dată, o întreprindere lipsită de relevanţă. Existenţa localităţii moderne, cu locuinţe, anexe gospodăreşti, construcţii de for public, nu permit baleierea sistematică a terenului, în vederea surprinderii elementelor morfologice specifice şi a diferenţelor de nivel, care în situaţia de faţă sunt de maximum 5 m, pe o suprafaţă de câteva zeci de hectare. Lipsa, la suprafaţa terenului, a elementelor arhitectonice din vechea fortificaţie nu permite, de asemenea, transpunerea lor în planul topografic. Ridicarea topografică va avea relevanţă doar în contextul demarării unor campanii de cercetări arheologice mult mai amănunţite care să verifice şi să orienteze în teren elementele constitutive ale fortificaţiei, edificiilor ecleziastice şi aşezării medievale.

În contextul în care topografierea arheologică digitală interesează doar pentru a surprinde elevaţia terenului şi nu a clădirilor actuale (care fac subiectul unei topografii cadastrale) echipa noastă a considerat inutil un astfel de demers ce nu ar fi avut rezultate ştiinţifice cu caracter arheologic. Experienţa anterioară dobândită cu prilejul topografierii urbane a sitului de la Ciacova a demonstrat argumentaţia de mai sus.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Intravilanul localităţii”.

b. reper localizare: situl arheologic se circumscrie, în bună parte, localităţii moderne, nucleul fiind, cel mai probabil, în jurul actualei Biserici Catolice.

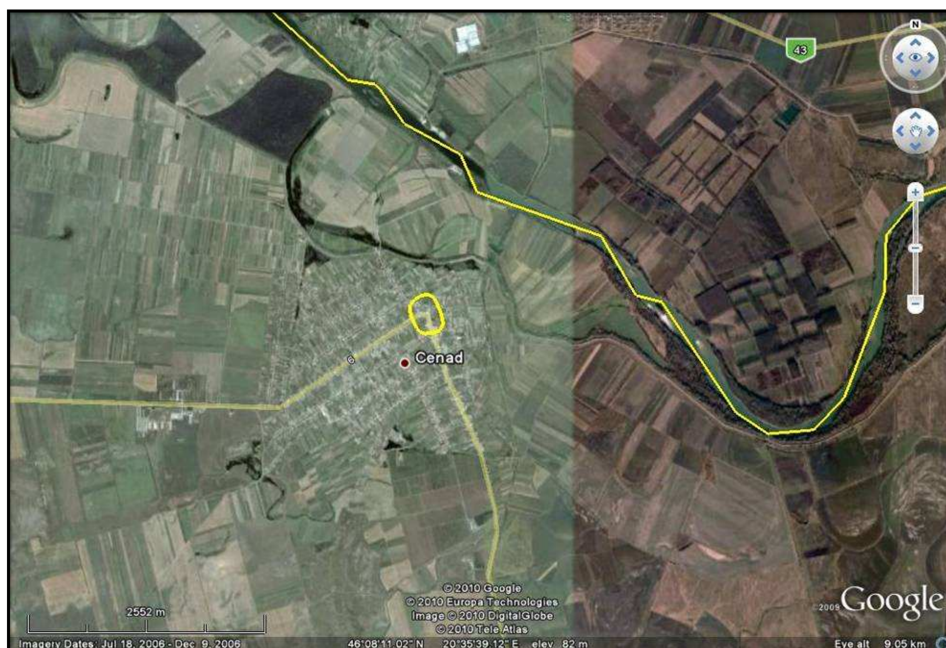
c. reper hidrografic: la 1,4 km S de versantul stâng al râului Mureş.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic situl este localizat în Câmpia Mureşului Inferior, subunitate a Câmpiei de Vest. Topografic, situl este complet acoperit de localitatea modernă Cenad şi are o altitudine absolută de 88,1 m şi altitudine relativă faţă de albia Râului Mureş de 4 m.

e. coordonate GPS: 46 08 18 N 20 35 11 E; 88,1 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 521804; 159199.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

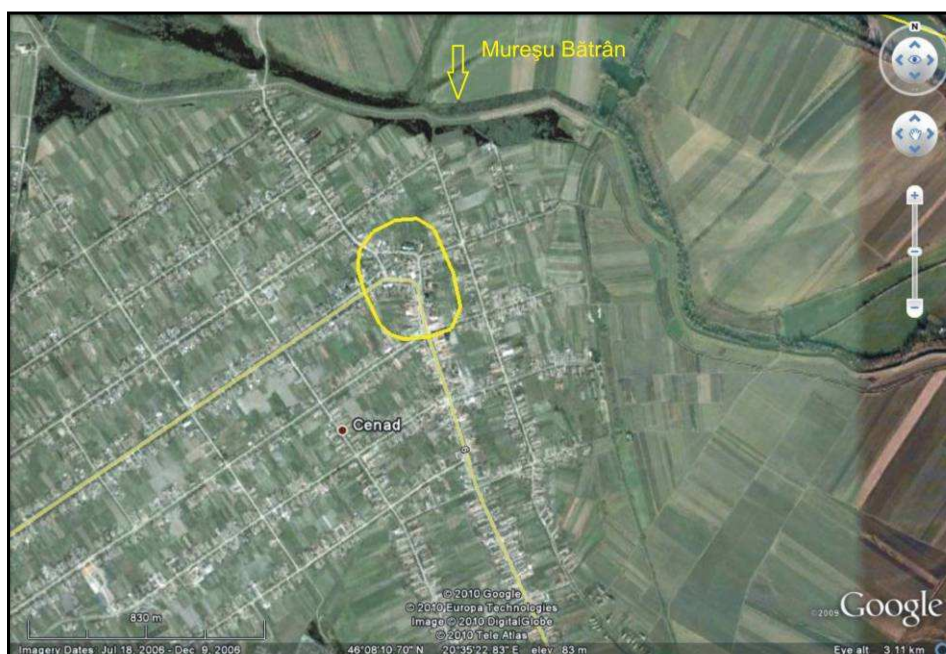

Fig. 2. Amplasamentul Sitului Cenad 1 pe o fotografie aeriană (foto Johann Wunder, la 30.04.2003, *apud* http://www.cenad.ro/)

i. imagini de suprafaţă:

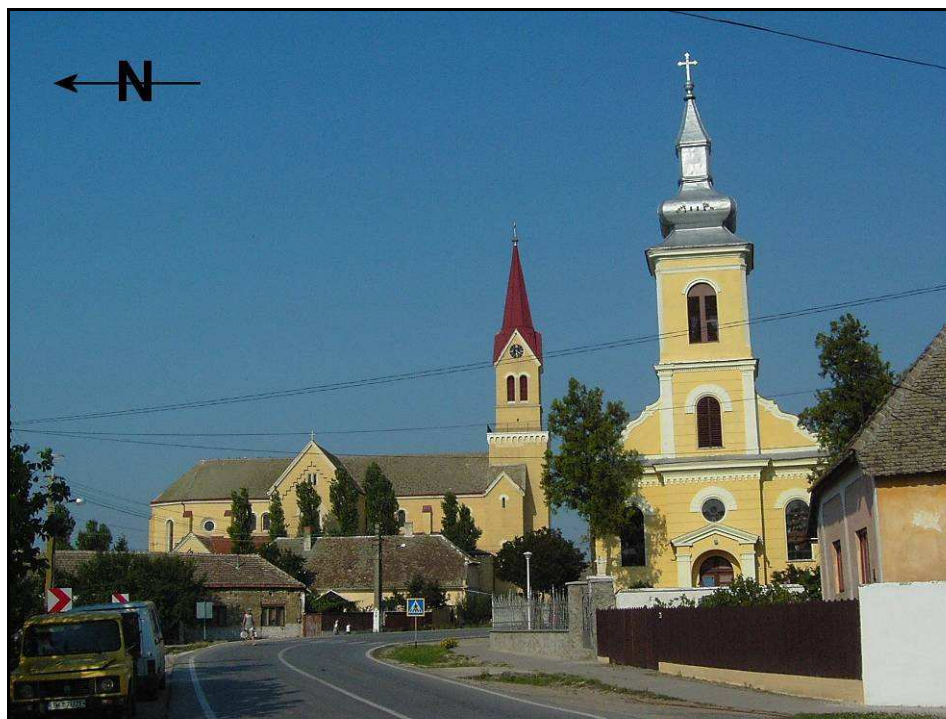
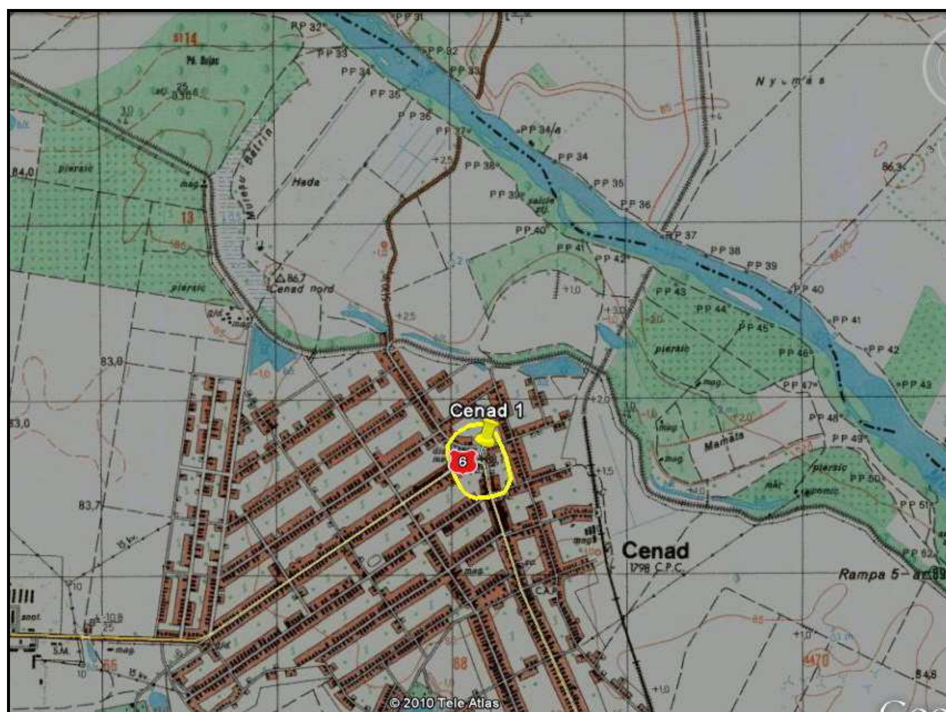

Fig. 3. Centrul presupus al Cetăţii Cenadului

j. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

k. planuri topografice:

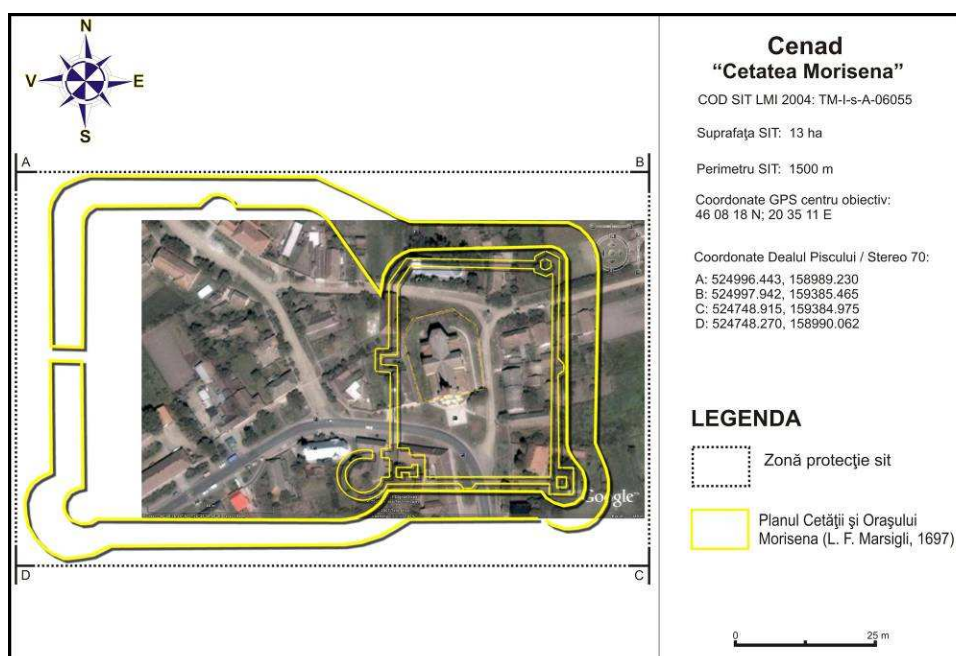

Fig. 4. Suprapunerea planului fortificaţiei peste imaginea satelitară

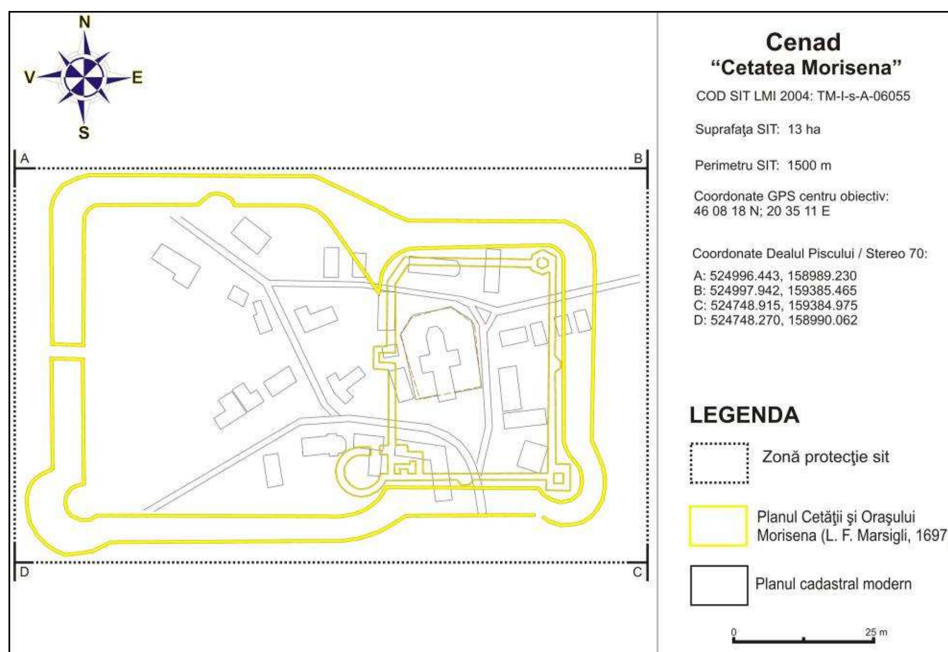

Fig. 5. Planul fortificaţiei şi planul cadastral rezultat prin digitizarea clădirilor şi infrastructurii moderne

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare urbană fortificată şi centru ecleziastic.

b. datare: epoca bronzului; epocă romană (?); epoca medieval timpurie; epoca medieval dezvoltată; epoca medieval târzie.

c. material arheologic: a fost recoltat în primăvara anului 2010 din intravilanul localităţii (din grădinile imobilelor cu nr. 1369 şi 1556), motiv pentru care nu este reprezentativ la nivelul întregului obiectiv arheologic. Prezenţa localităţii moderne care suprapune în totalitate fortificaţia şi aşezarea medievală, impietează demararea unei campanii de cercetare arheologică sistematică de teren. Materialul arheologic analizat de noi a constat din fragmente ceramice medieval-dezvoltate şi târzii (majoritatea atipice), cât şi din fragmente de cahle şi pipe „turceşti".

d. fotografii şi desene artefacte:

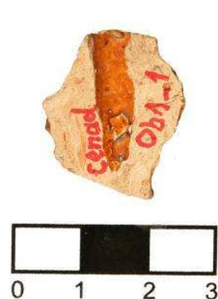
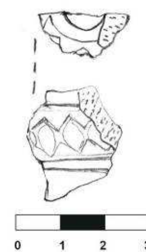

Foto Cenad 1_1 a

Foto Cenad 1_1 b

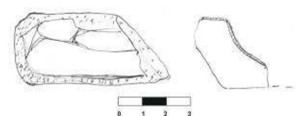
Desen Cenad 1_1

Foto Cenad 1_2 a

Foto Cenad 1_2 b

Desen Cenad 1_2

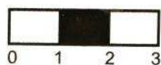

Foto Cenad 1_3 a

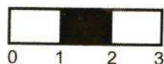
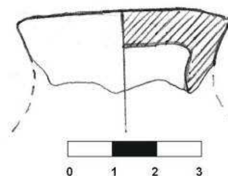

Foto Cenad 1_3 b

Desen Cenad 1_3

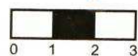

Foto Cenad 1_4 a

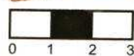
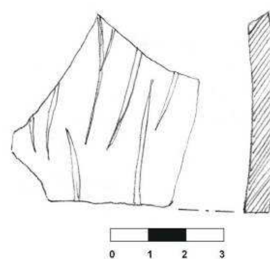

Foto Cenad 1_4 b

Desen Cenad 1_4

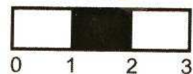

Foto Cenad 1_5 a

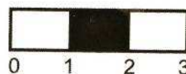
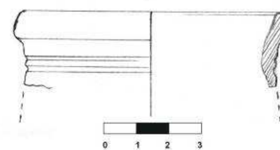

Foto Cenad 1_5 b

Desen Cenad 1_5

Foto Cenad 1_6 a

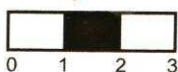
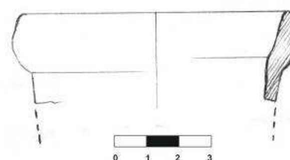

Foto Cenad 1_6 a

Desen Cenad 1_6

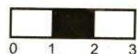
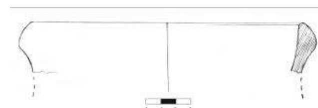

Foto Cenad 1_7 a

Foto Cenad 1_7 b

Desen Cenad 1_7

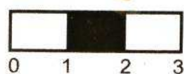

Foto Cenad 1_8 a

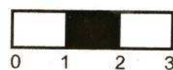
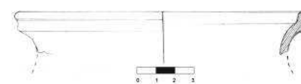

Foto Cenad 1_8 b

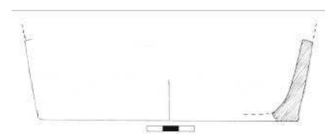
Desen Cenad 1_8

Foto Cenad 1_9 a

Foto Cenad 1_9 b

Desen Cenad 1_9

Foto Cenad 1_10 a

Foto Cenad 1_10 b

Desen Cenad 1_10

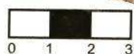
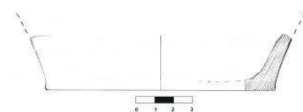

Foto Cenad 1_11 a

Foto Cenad 1_11 b

Desen Cenad 1_11

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: distrugerea totală şi sistematică de la începutul sec. XVIII a fortificaţiei din piatră şi a celei de pământ, cât şi construirea localităţii moderne, face să nu se mai păstreze la suprafaţa terenului elemente arhitectonice vizibile.

b. stare actuală: intravilanul localităţii Cenad.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: bogăţia datelor documentare scrise despre Cenadul Evului Mediu fac ecoul unui sit de o importanţă deosebită. Aşa cum au arătat-o şi rezultatele campaniilor 1974, 1975, 1986, 1994, 1995, sub actuala localitate modernă se află vestigii de mare interes pentru istoria medievală a Banatului de Câmpie. Amploarea destul de redusă a investigaţiilor arheologice sistematice, condiţionate şi de existenţa localităţii moderne, cât şi publicarea sumară a materialului arheologic descoperit face să persiste încă incertitudinea asupra prezenţei romane la Cenad, suprapusă de locuirea medievală. Situl arheologic de la Cenad „Cetatea Morisena" rămâne, şi în aceste condiţii, unul reprezentativ al LMI Timiş.

d. importanţa turistică: vestigiile arheologice vizibile actualmente la suprafaţa terenului nu se pretează includerii în circuite turistice. Demararea unor campanii de cercetare arheologică sistematică ar putea reprezenta o oportunitate extraordinară în acest sens, mai ales că întreaga comunitate a Cenadului are o largă deschidere spre promovarea valorilor culturale locale, inclusiv prin fiinţarea unui muzeu local, unde sunt expuse şi descoperirile arheologice din zona localităţii[10]. Cenadul dispune de o poziţie geografică favorabilă dezvoltării turistice,

---

[10] Asupra activităţii desfăşurate de comunitatea Cenad, vezi *website*-ul oficial de prezentare, extrem de bine întocmit, www.cenad.ro.

prin amplasarea sa de-a lungul DN 6, Timişoara – Szeged. Turistul care ajunge la Cenad poate vizita, pe lângă obiectivele culturale ale comunei, habitatele naturale deosebite, incluse în Parcul Natural Lunca Mureşului.

e. propunere de restaurare: demararea unor campanii de cercetare arheologică sistematică ar putea scoate la lumină vestigii care să se preteze la o restaurare şi integrare în circuitului turistic local şi regional.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: iulie 2007, mai 2010

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Simona Regep

VII. Bibliografie:

Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII,* Timişoara, 1995, p. 112-115.

Bejan, Adrian, *Contribuţii arheologice la cunoaşterea aşezărilor rurale româneşti, databile în secolele VIII-IX, din sud-vestul României*, în *AMN*, 22-23, 1985-1986, p. 230, 233;

Bejan, Adrian, *La Dacie de South-Ouest (le Banat) aux IVe-VIIe siècles reflétée par les découvertes archéologiques*, în *Orbis Antiquus. Studia in Honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 380.

Benea, Doina, *Banatul în timpul lui Traian*, în *AB, S. N.,* 3, 1994, p. 309-318;

Benea, Doina, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, vol. I, Timişoara, 1996, p. 239-240.

Borza, Alexandru, *Information nouvelles sur le camp romain de Cenad*, în *Dacia,* 9-10, 1941-1944, p. 551-553.

Cotoşman, Gheorghe, *Din trecutul Banatului. Comuna şi bisericile din Giridava – Morisena – Cenad*, Timişoara, 1935, *passim*.

Drăgoescu, Maria, *Descoperiri arheologice şi numismatice pe teritoriul Banatului între anii 1872-1918*, în *AB, S. N.,* 4, 1995, p. 322.

Dulea, Olivian, *Consideraţii privind locuirea în Banat şi Transilvania în secolele VII-VIII d.Hr. (I. Aşezări)*, în *AB, S. N.,* 9, 2001, p. 229.

Evlia Celebi, în M. Holban (red.), *Călători străini despre Ţările Române*, vol. 6, Bucureşti, 1976, p. 647-648.

Ferenczi, Ioan, *Opinii vechi şi noi în legătură cu drumurile între Dacia, Pannonia şi Moesia Superior prin Barbaricum*, în *Tibiscus*, III, 1974, 111-127

Flutur, Alexandru, *Cărămizile ştampilate ale Legiunii XIII Gemina de la Cenad şi Sânnicolau Mare*, în *AB, S.N.*, 18, 2010, p. 63-68.

Gudea, Nicolae; Moţu, Ion, *Observaţii în legătură cu istoria Banatului în epoca romană*, în *Banatica,* 7, 1983, p. 194.

Haţegan, Ioan, *Cronologia Banatului, II/2. Vilayetul de Timişoara*, Timişoara, 2005, *passim*.

Haţegan, Ioan, *Scurtă istorie a Cenadului*, pe http://www.cenad.ro/.

Heitel, Suzana, M, *Despre biserica lui Ahtum de la Morisena (Cenad)*, în *SMIM*, 23, 2005, p. 9-22.

Henszlmann, Imre, *Archeologiai kirandulas Csanadra (Excursie arheologică la Cenad),* în *Archeologiai Kozlemenyek*, 8, 1871, p. 2-34

Hügel, Peter, *Trei ipostaze ale văii inferioare a Mureşului de la Traian la Hadrian*, în *Ziridava,* 22, 2000, p. 34.

Iambor Petru; Matei, Ştefan; Bejan, Adrian, *Cenad, jud. Timiş*, în *CCA – campania 1994,* 1995, p. 19;

Iambor, Petru, *Aşezări fortificate din Transilvania (sec. IX-XIII)*, Cluj-Napoca, 2005.

Iambor, Petru, *Contribuţii documentare privind unele aşezări româneşti din vestul ţării la începutul feudalismului*, în *AMN*, 17, 1980, p. 172.

Iambor, Petru; Matei Ştefan, *Cenad, jud. Timiş*, în *CCA – campania 1995*, 1996, p. 31.

Iambor, Petru; Matei, Ştefan; Bejan, Adrian, *Cercetări arheologice în aşezarea feudal-timpurie de la Cenad (1974, 1975)*, în *Ziridava,* 14, 1982, p. 89-108.

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 65-66.

Madgearu, Alexandru, *Contribuţii privind datarea conflictului dintre ducele bănăţean Ahtum şi regele Ştefan I al Ungariei*, în *Banatica*, 12, 1993, 2, p. 5-12.

Mare, Mircea, *Banatul între secolele IV-IX,* Timişoara, 2004, p. 163.

Matei, Ştefan, *Câteva consideraţii despre arhitectura romanică în Banat*, în *Banatica*, 2, 1973, p. 311.

Matei, Ştefan, *Fortificaţiile de pe teritoriul Banatului în lumina izvoarelor scrise*, în *Banatica*, 5, 1979, p. 256-260.
Matei, Ştefan; Iambor, Petre, *Observaţii privind aşezările fortificate din Transilvania în perioada feudalismului timpuriu*, în *AMN*, 17, 1980, p. 512-513
Mărghitan Liviu, *Banatul în lumina arheologiei,* Timişoara, 1985, vol. 3, p. 28-29, 32-33.
Mărghitan, Liviu, *Consideraţii referitoare la geneza şi evoluţia societăţii dace pe meleagurile bănăţene*, în *Ziridava,* 12, 1980, p. 45, 47, 64, 133, 170;
Mărghitan, Liviu, *Urme romane pe cursul mijlociu şi inferior al Mureşului*, în *Ziridava* 3-4, 1974, p. 90;
Mitrea, Bucur, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en République Socialiste Roumaine*, în *Dacia, N.S.,* 15, 1971, p.198.
Moga, Marius, Gudea, Nicolae, *Contribuţii la repertoriul arheologic al Banatului*, în *Tibiscus,* 4, 1975, p. 142-143.
Moga, Vasile, *Detaşamentele legiunii a XIII-a Gemina în Dacia*, în *Apulum,* 10, 1972, p. 156-157.
Németh, Eduard, *Die südwestlische Grenze der Römischen Provinz dakien. Allgemeine Bemerkungen*, în *AB, S. N.,* 7-8, 1999-2000, p. 388.
Nemeth, Eduard, *Graniţa de sud-vest a Daciei Romane. Probleme actuale*, în *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Cluj-Napoca 2001, 411-418.
Nemeth, Eduard, *Relaţii politice şi militare între Pannonia şi Dacia în epoca romană*, Cluj Napoca, 2007, *passim*.
Oţa, Silviu Ioan, *Populaţii nomade de stepă din Banat (secolele XI-XIV) I. Pecenegii şi cumanii*, în *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*, Brăila, 2004, p. 504.
Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 47.
Regep, Simona, *A fragment of Roman funerary stelae from Cenad (Timiş County)*, în *SIB*, 22-23, 2002-2003, p. 195-198.
Rusu, Mircea, *Castrul roman Apulum şi cetatea Alba Iulia*, în *AIIA Cluj*, 22, 1979, p. 56;
Theodorescu, Răzvan, *Un mileniu de artă la Dunărea de Jos (400-1400)*, Bucureşti, 1976, p. 106-107.
Toma - Demian, Nicoleta, *Repertoriul descoperirilor monetare dintre anii 275-383 p.Chr. din jud. Timiş*, în *AB, S. N.,* 10-11, 2002-2003, 1, p. 176.
Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 76-82; p. 153-155.
Wollmann, Volker, *Preocupări şi cercetări de epigrafie asupra Banatului roman*, în *SCC,* 2, 1977, p. 367.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Tell -ul de la Chişoda; sat CHIŞODA; comuna GIROC; "Livezile", la 1 Km NE de sat; mil. IV a. Chr.; Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: Chişoda, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Toponimul sitului este în mod real „Gomilă", cel de „Livezi", desemnând un sector alăturat din hotarul localităţii, care a fost extins şi asupra movilei de pământ de tip *tell*[1]. Obiectivul a fost descoperit în primăvara anului 1976 cu ocazia unei periegheze, când a fost prelevat un material arheologic bogat (fragmente ceramice, unelte de piatră, os şi silex) recoltate de la suprafaţa terenului. Primele investigaţii arheologice au fost efectuate de către Ortansa Radu în 1977, continuându-se şi în anii 1978-1979. În anul descoperirii s-au efectuat măsurători şi ridicarea topografică a aşezării în vederea întocmirii proiectului de săpătură arheologică. În cele trei campanii sistematice de săpături, au fost descoperite complexe de locuit cu inventar bogat, atât ceramic, cât şi litic sau osteologic[2]. Aşa cum a reieşit din investigaţiile arheologice, grosimea stratului de cultura prezintă o medie de 2 m, dar sunt şi situaţii în care coboară până la peste 3 m. În literatura de specialitate situl este cunoscut drept „aşezarea neolitică de la Chişoda Veche".

Dezvoltarea urbanistică deosebită pe care a cunoscut-o Timişoara în ultimii 30 ani, dar mai ales după anul 2000, când în arealul periurban al oraşului a explodat piaţa imobiliară prin construirea de cartiere rezidenţiale şi spaţii comerciale, a generat un pericol din ce în ce mai mare de distrugere a obiectivelor arheologice. Aducem în discuţie, în acest context, doar punctele arheologice cunoscute pentru că, cu siguranţă, în lipsa unei supravegheri de către specialişti a **tuturor** lucrărilor edilitare din arealul periurban al Timişoarei, multe situri arheologice au putut fi distruse. Cu o situaţie oarecum similară s-a confruntat şi situl arheologic de la Chişoda „Gomila", care se afla în pericol de distrugere prin construirea şi extinderea unei hale industriale, în anii 2005-2006. Evoluţia extinderii construcţiilor industriale se poate lesne observa analizând imaginile satelitare *Google Earth* dintre 2003-2009. În zona sitului discutat acum se observă limpede cum magazinul Real 2 este construit peste traseul valului roman II, şi el monument în cadrul LMI Timiş (vezi mai jos). În septembrie 2006, în contextul demarării proiectului *eGISpat Timiş*, membri echipei de cercetare sunt conduşi la sit de către prof. dr. Florin Draşovean, prilej cu care se efectuează ridicarea topografică a obiectivului şi se prelevează artefacte şi ecofacte de la suprafaţa terenului.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Gomila", „Livezi".

b. reper localizare: la 1,5 km VSV de biserica ortodoxă din Chişoda; 3 km V de biserica ortodoxă din Giroc; 3,2 km SSE de biserica din cartierului Fratelia.

---

[1] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1983, p. 122.

[2] Asupra rezultatelor investigaţiilor şi impactul acestora în istoriografia neoliticului pe teritoriul Banatului, vezi îndeosebi O. Radu, *Plastica neolitică de la Chişoda-Veche şi câteva probleme ale neoliticului din nordul Banatului*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 67-76; Fl. Draşovean, *Aşezarea neolitică de la Chişoda Veche (jud. Timiş)* în Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean, *Cultura Vinča în România (Origine, evoluţie, legături, sinteze)*, Timişoara, 1991, p. 71-72; Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 145, 152, 155; idem, *„Şocul" Vinča C în Transilvania. Contribuţii la geneza eneoliticului timpuriu*, în *AMP*, 11, 1987, p. 33-56; idem, *Migration et diffusion dans les cultures du Banat et de l'Alföld*, în *Rubané et Cardial*, Liège, 1990, p. 21; C.M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului din România*, vol I, Iaşi, 2006, p. 502; Gh. Lazarovici, Zoia Kalmar Maxim, *Parţa. Despre arhitectura culturii Banatului*, în *Tibiscum*, 8, 1993, p. 41-42; A. Oprinescu, *Răspândirea culturii Tiszapolgár-Româneşti în Banat*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 45; Fl. Medeleţ; I. Bugilan, *op. cit.*, p. 122; Fl. Draşovean, *Connections between Vinča C and Tisa, Herpály, Petreşti and Bucovăţ cultures in norther Banat*, în *Banatica*, 11, 1991, p. 209-211; idem, *The Petreşti Culture in Banat*, în *AB, S.N.*, 3, 1994, p. 139-140; idem, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat*, Timişoara, 1996, p. 109; idem, *Relation of Vinča culture phase C with the Transylvanien region*, în Fl. Draşovean (ed.), *The Vinča Culture, its Role and Cultural Connections*, 1996, p. 273-275; idem, *Transilvania şi Banatul în neoliticul târziu. O contribuţie la originile culturii Petreşti*, în *Apulum*, 40, 2003, p. 41; Fl. Draşovean, T. Mariş, *Aşezarea neolitică târzie de la Zlaşti (jud. Hunedoara)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 100; B. Bochiş, *Contribuţii la repertoriul aşezărilor Tiszapolgár din Banatul românesc*, în *PB*, 3, 2004, p. 56; S. A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 70 şi urm.

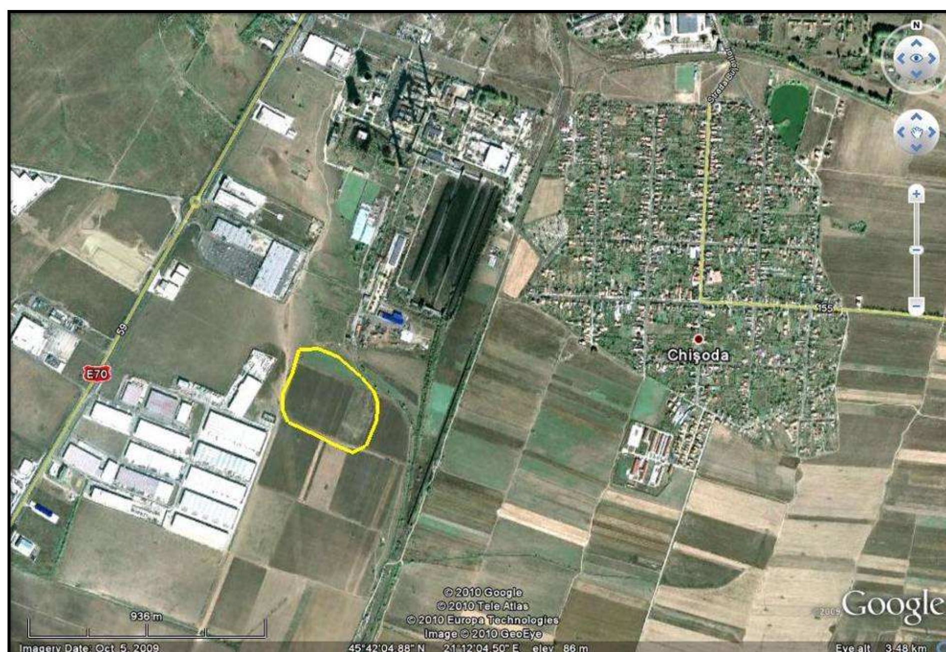
c. reper hidrografic: la 4,9 km SSE de actualul versant stâng al Canalului Bega şi la 6,2 km N de actualul versant drept al Râului Timiş.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic, situl este amplasat în Câmpia Timişului, subunitate a Câmpiei de Vest. Atât analiza hărţilor topografice austriece, de dinainte de lucrările de desecări şi hidroamelioraţii, cât şi a celor actuale, arată că obiectivul arheologic ocupă un spaţiu geografic mai înalt, ferit de inundaţii sau înmlăştinire, speculând o terasă morfologică profilată cu cca. 2 m faţă de terenul din jur. Doar anumite gropi moderne de extracţie a lutului, dispuse în extremitatea de NE a sitului, înspre liniile de garare a vagoanelor de la CET Timişoara, adună apa freatică şi de precipitaţii. Locuirea intensă din epoca neolitică, dar şi reutilizarea locului în epoca medievală, au determinat apariţia unui *tell*, bine profilat faţă de terenul din jur.

e. coordonate GPS: 45 41 56 N; 21 11 35 E; 87, 5 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 473639; 203759.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 1. Situl Chişoda 1 văzut dinspre V

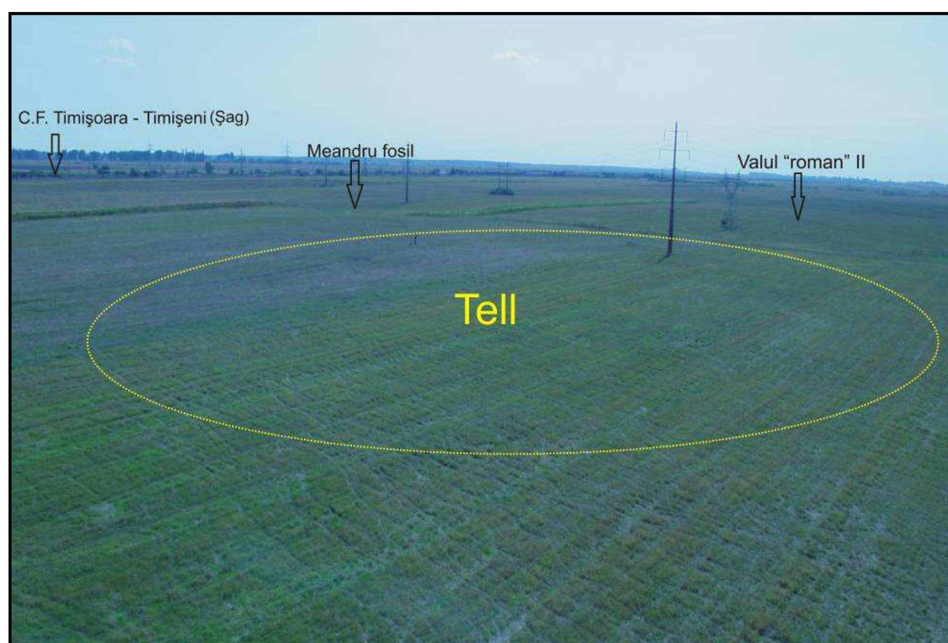

Fig. 2. Chişoda 1 văzut dinspre NV, de pe un releu GSM

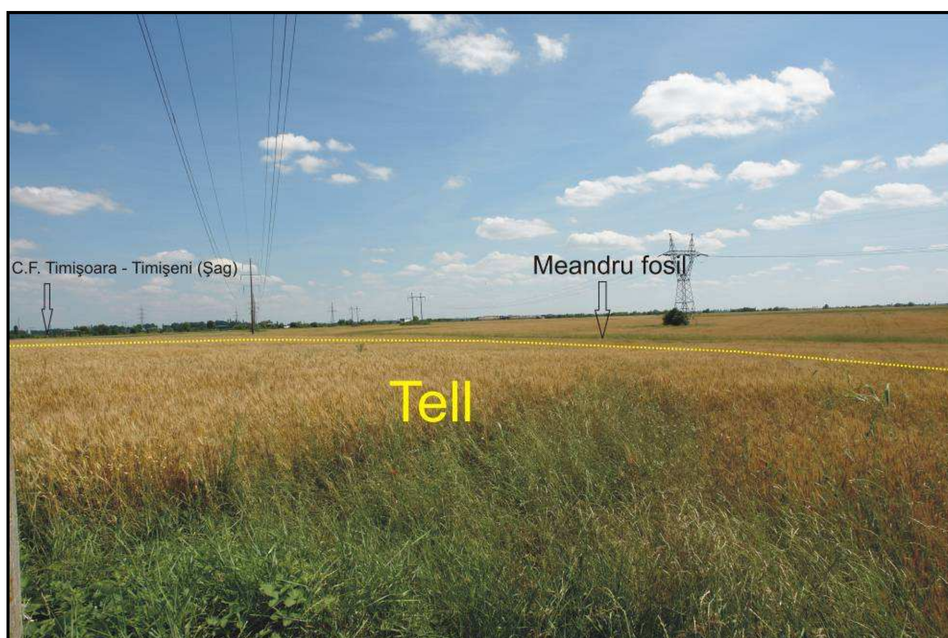

Fig. 3. De pe Chişoda 1 vedere spre SE, spre calea ferată Timişoara Sud - Timişeni

Fig. 4. Chişoda 1 văzut dinspre NV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

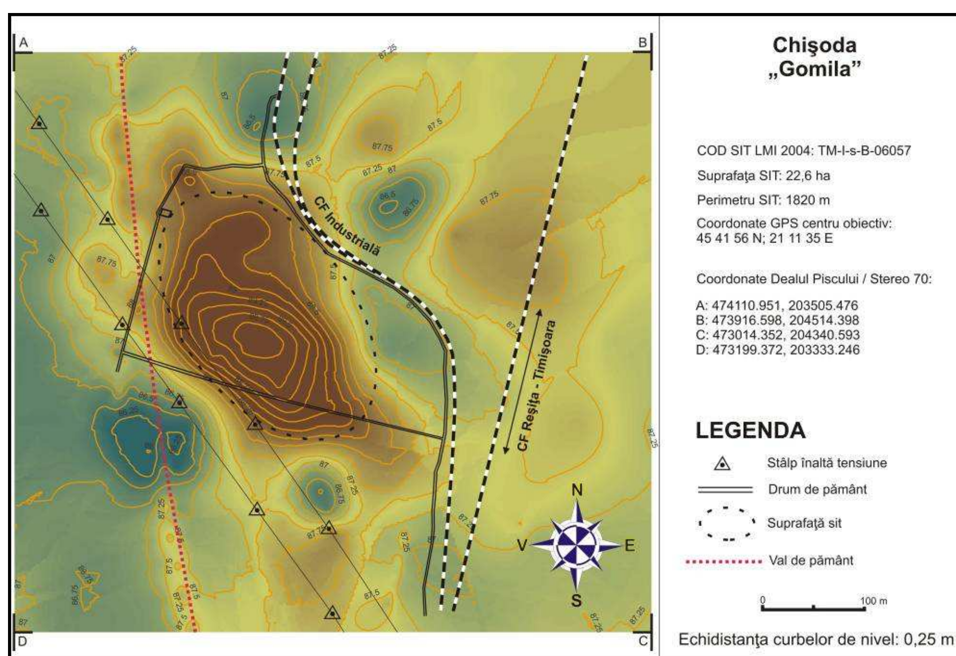

Fig. 5. Planul topografic 2D color, Chişoda 1

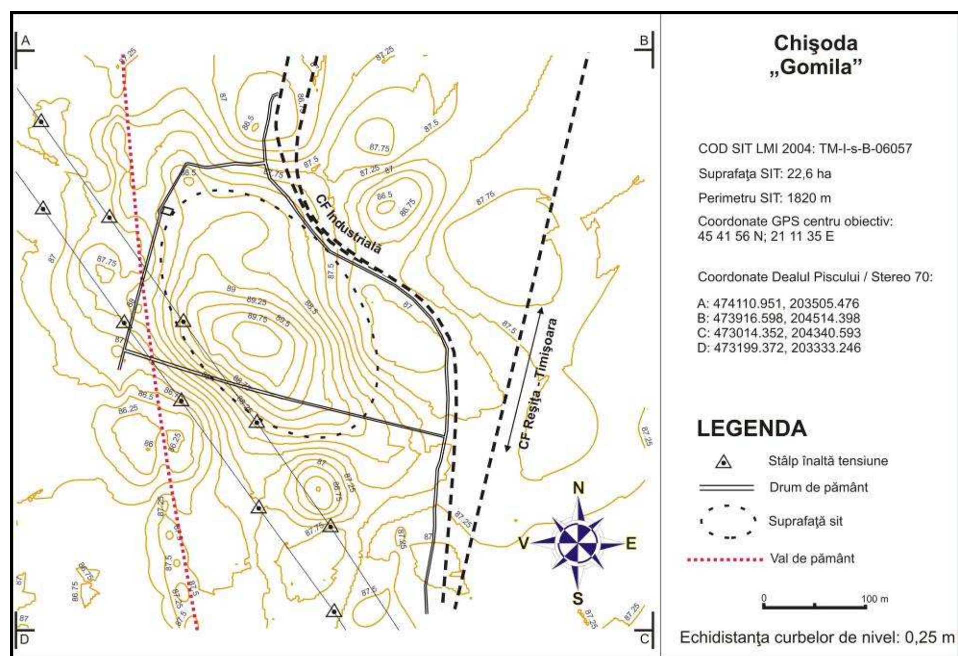

Fig. 6. Planul topografic 2D curbe de nivel, Chişoda 1

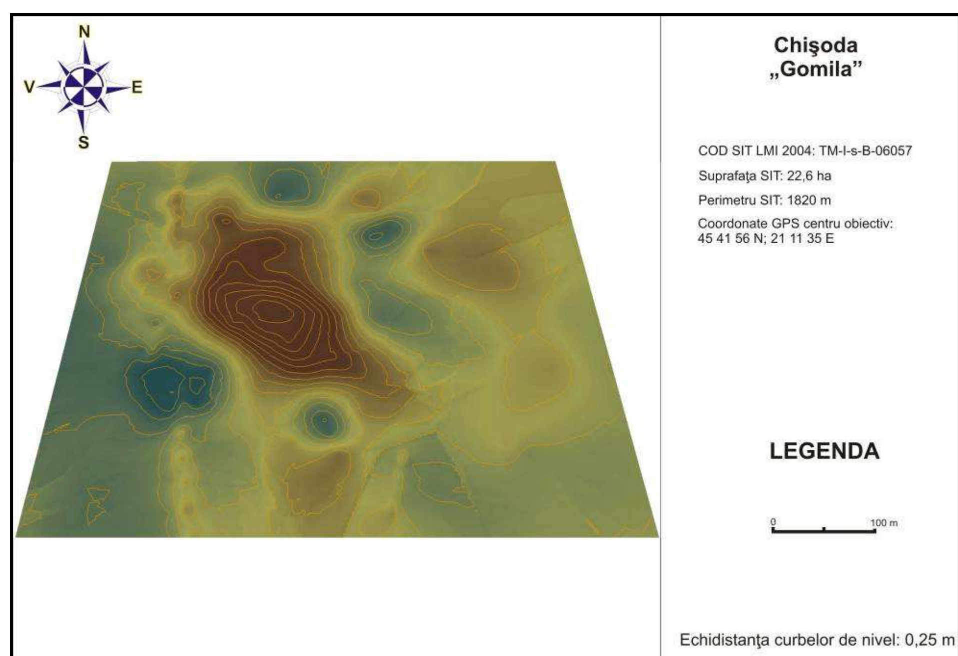
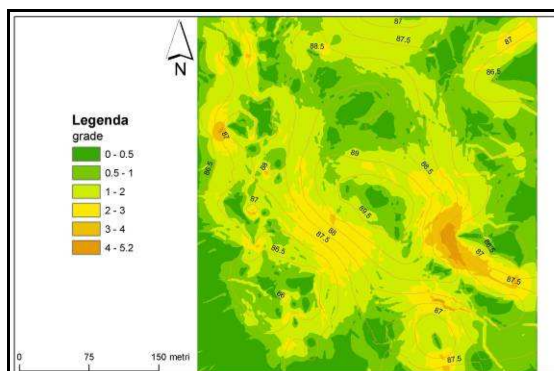
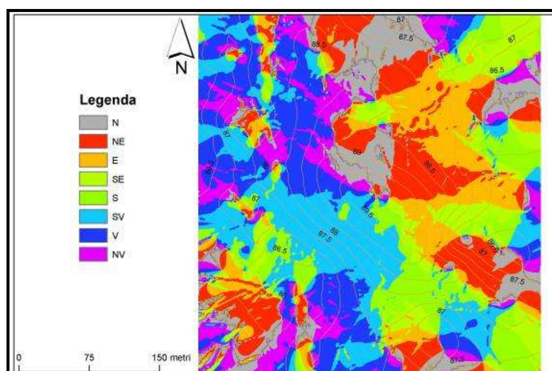

Fig. 7. Planul topografic 3D, Chişoda 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: *tell*-ul este uşor aplatizat prezentând o pantă de cca. 2 - 4 grade pe aproape toate laturile; platoul central este aproape plat, cu o pantă de 0 – 2 grade; deşi în teren este bine profilat, unghiul mic al pantei *tell*-lului indică o intervenţie antropică semnificativă, ca rezultat al amenajărilor agricole moderne, însă este de presupus că în preistorie profilul acestuia să fi fost mult mai accentuat.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: datorită formei relativ elipsoidale, *tell*-ul prezintă o expoziţie în rozetă, cu pante expuse către toate punctele cardinale; zona cea mai favorabilă locuirii se află la S şi SE dar, conform descoperirilor arheologice, întreaga platformă a *tell*-lui a fost locuită intens.

IV. Date istorice despre sit:

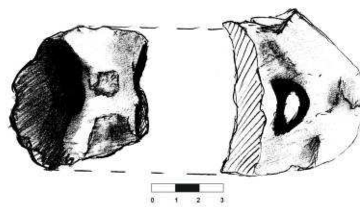
a. tip sit: *tell*.
b. datare: epoca neolitică târzie şi epoca medieval dezvoltată.
c. material arheologic: cercetările arheologice de teren desfăşurate cu prilejul ridicării topografice a sitului, în septembrie 2006, au surprins la suprafaţa terenului un bogat material arheologic, reprezentat din fragmente ceramice neolitice şi medieval dezvoltate, cât şi fragmente osteologice, unele dintre acestea cu urme de prelucrare. O parte dintre ele au fost recoltate în vederea studiului: fragmente ceramice tipice desenate (62); fragmente ceramice tipice nedesenate (29); fragmente ceramice atipice (165); fragmente material litic (4); fragmente material osteologic (2); fragmente chirpic (2).
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Chişoda 1_1 a

Foto Chişoda 1_1 b

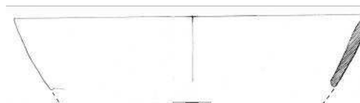
Desen Chişoda 1_1

Foto Chişoda 1_2 a

Foto Chişoda 1_2 a

Desen Chişoda 1_2

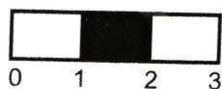
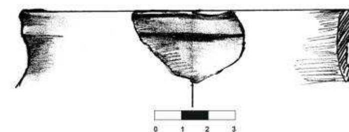

Foto Chişoda 1_3 a

Foto Chişoda 1_3 b

Desen Chişoda 1_3

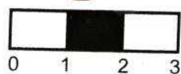

Foto Chişoda 1_4 a

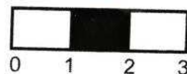
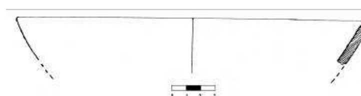

Foto Chişoda 1_4 b

Desen Chişoda 1_4

Foto Chişoda 1_5 a

Foto Chişoda 1_5 b

Desen Chişoda 1_5

Foto Chişoda 1_6 a

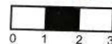
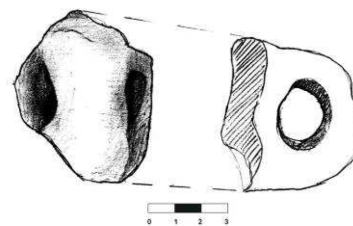

Foto Chişoda 1_6 b

Desen Chişoda 1_6

Foto Chişoda 1_7 a

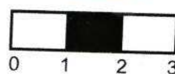
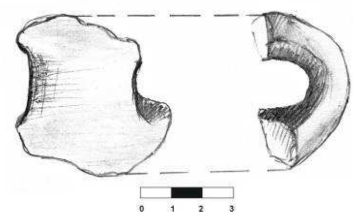

Foto Chişoda 1_7 b

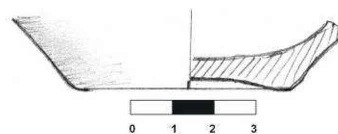
Desen Chişoda 1_7

Foto Chişoda 1_8 a

Foto Chişoda 1_8 b

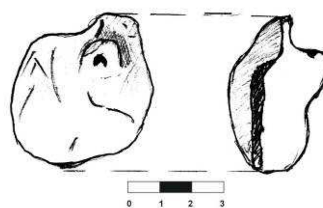
Desen Chişoda 1_8

Foto Chişoda 1_9 a

Foto Chişoda 1_9 b

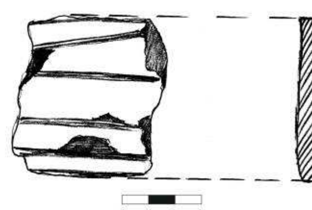
Desen Chişoda 1_9

Foto Chişoda 1_10 a

Foto Chişoda 1_10 b

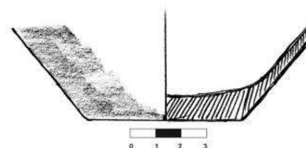
Desen Chişoda 1_10

Foto Chişoda 1_11 a

Foto Chişoda 1_11 b

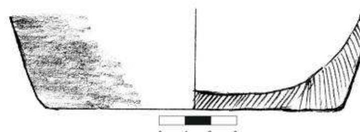
Desen Chişoda 1_11

Foto Chişoda 1_12 a

Foto Chişoda 1_12 b

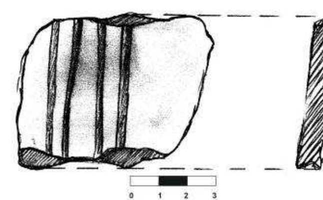
Desen Chişoda 1_12

Foto Chişoda 1_13 a

Foto Chişoda 1_13 b

Desen Chişoda 1_13

Foto Chişoda 1_14 a

Foto Chişoda 1_14 b

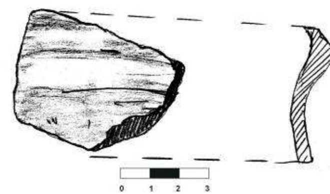

Desen Chişoda 1_14

Foto Chişoda 1_15 a

Foto Chişoda 1_15 b

Desen Chişoda 1_15

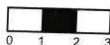

Foto Chişoda 1_16 a

Foto Chişoda 1_16 b

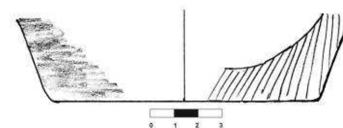

Desen Chişoda 1_16

Foto Chişoda 1_17 a

Foto Chişoda 1_17 b

Desen Chişoda 1_17

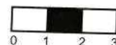

Foto Chişoda 1_18 a

Foto Chişoda 1_18 b

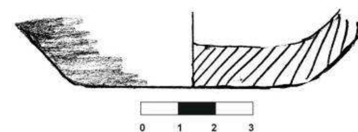

Desen Chişoda 1_18

Foto Chişoda 1_19 a

Foto Chişoda 1_19 b

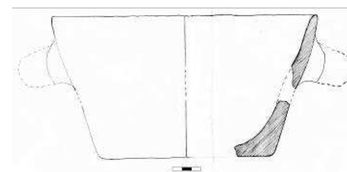

Desen Chişoda 1_19

Foto Chişoda 1_20 a

Foto Chişoda 1_20 b

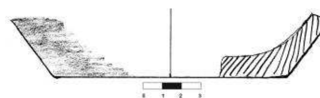

Desen Chişoda 1_20

Foto Chişoda 1_21 a

Foto Chişoda 1_21 b

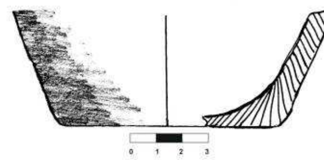

Desen Chişoda 1_21

Foto Chişoda 1_23 a

Foto Chişoda 1_23 b

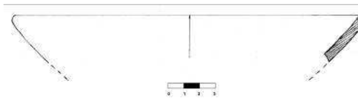

Desen Chişoda 1_23

Foto Chişoda 1_24 a

Foto Chişoda 1_24 b

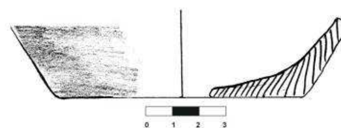

Desen Chişoda 1_24

Foto Chişoda 1_25 a

Foto Chişoda 1_25 b

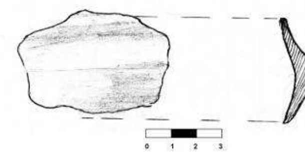

Desen Chişoda 1_25

Foto Chişoda 1_26 a

Foto Chişoda 1_26 b

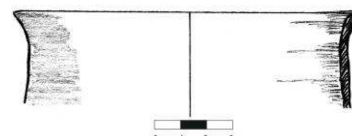

Desen Chişoda 1_26

Foto Chişoda 1_27 a

Foto Chişoda 1_27 b

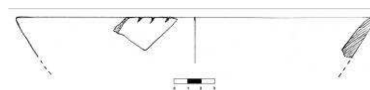
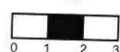
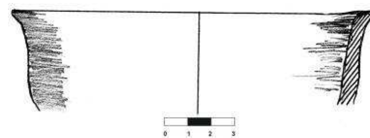

Desen Chişoda 1_27

Foto Chişoda 1_28 a

Foto Chişoda 1_28 b

Desen Chişoda 1_28

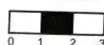

Foto Chişoda 1_29 a

Foto Chişoda 1_29 b

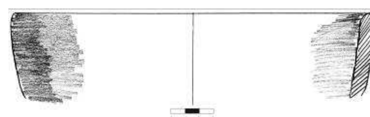

Desen Chişoda 1_29

Foto Chişoda 1_30 a

Foto Chişoda 1_30 b

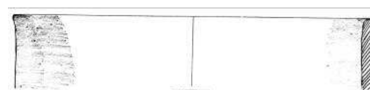
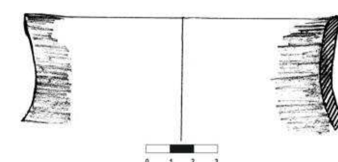

Desen Chişoda 1_30

Foto Chişoda 1_31 a

Foto Chişoda 1_31 b

Desen Chişoda 1_31

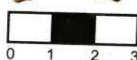

Foto Chişoda 1_32 a

Foto Chişoda 1_32 b

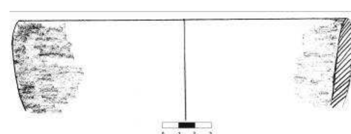

Desen Chişoda 1_32

Foto Chişoda 1_33 a

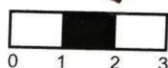

Foto Chişoda 1_33 b

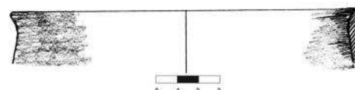

Desen Chişoda 1_33

Foto Chişoda 1_35 a

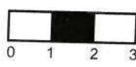

Foto Chişoda 1_35 b

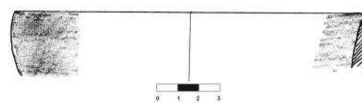

Desen Chişoda 1_35

Foto Chişoda 1_36 a

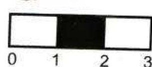

Foto Chişoda 1_36 b

Desen Chişoda 1_36

Foto Chişoda 1_37 a

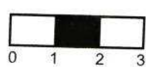

Foto Chişoda 1_37 b

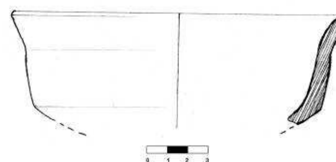

Desen Chişoda 1_37

Foto Chişoda 1_38 a

Foto Chişoda 1_38 b

Desen Chişoda 1_38

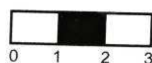
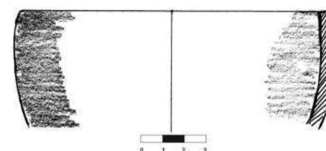

Foto Chişoda 1_39 a

Foto Chişoda 1_39 b

Desen Chişoda 1_39

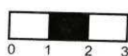
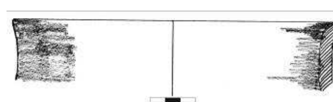

Foto Chişoda 1_40 a

Foto Chişoda 1_40 b

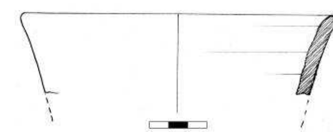
Desen Chişoda 1_40

Foto Chişoda 1_41 a

Foto Chişoda 1_41 b

Desen Chişoda 1_41

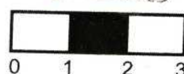

Foto Chişoda 1_42 a

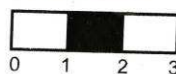
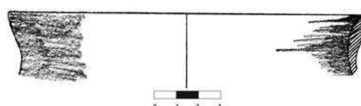

Foto Chişoda 1_42 b

Desen Chişoda 1_42

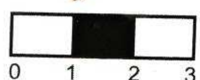

Foto Chişoda 1_43 a

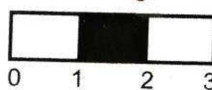
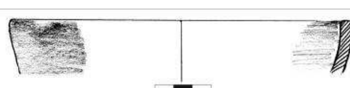

Foto Chişoda 1_43 b

Desen Chişoda 1_43

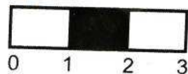

Foto Chişoda 1_45 a

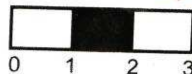
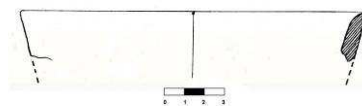

Foto Chişoda 1_45 b

Desen Chişoda 1_45

Foto Chişoda 1_46 a

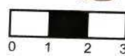
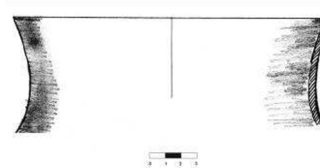

Foto Chişoda 1_46 b

Desen Chişoda 1_46

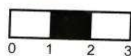

Foto Chişoda 1_47 a

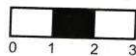
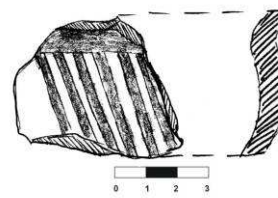

Foto Chişoda 1_47 b

Desen Chişoda 1_47

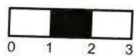

Foto Chişoda 1_48 a

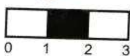
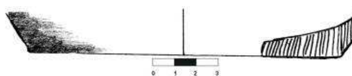

Foto Chişoda 1_48 b

Desen Chişoda 1_48

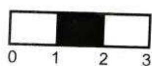

Foto Chişoda 1_49 a

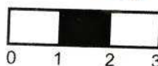
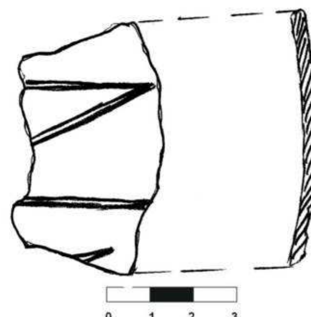

Foto Chişoda 1_49 b

Desen Chişoda 1_49

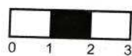
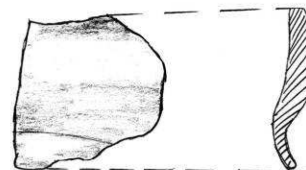

Foto Chişoda 1_50 a

Foto Chişoda 1_50 b

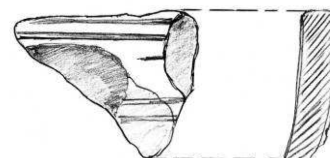
Desen Chişoda 1_50

Foto Chişoda 1_51 a

Foto Chişoda 1_51 b

Desen Chişoda 1_51

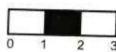

Foto Chişoda 1_52 a

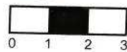
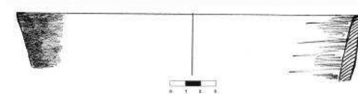

Foto Chişoda 1_52 b

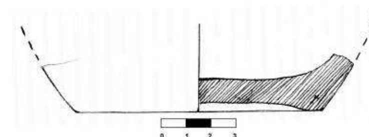
Desen Chişoda 1_52

Foto Chişoda 1_53 a

Foto Chişoda 1_53 b

Desen Chişoda 1_53

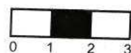
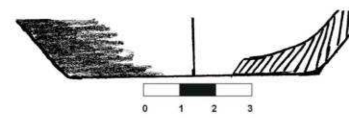

Foto Chişoda 1_54 a

Foto Chişoda 1_54 b

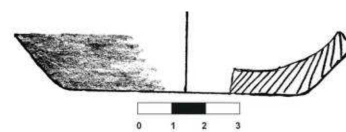

Desen Chişoda 1_54

Foto Chişoda 1_55 a

Foto Chişoda 1_55 b

Desen Chişoda 1_55

Foto Chişoda 1_56 a

Foto Chişoda 1_56 b

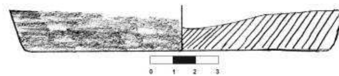

Desen Chişoda 1_56

Foto Chişoda 1_57 a

Foto Chişoda 1_57 b

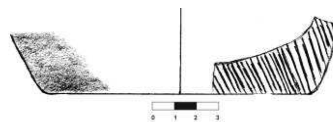

Desen Chişoda 1_57

Foto Chişoda 1_58 a

Foto Chişoda 1_58 b

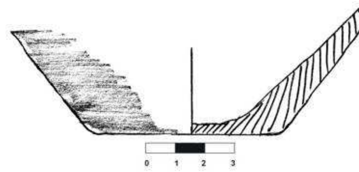

Desen Chişoda 1_58

Foto Chişoda 1_60 a

Foto Chişoda 1_60 b

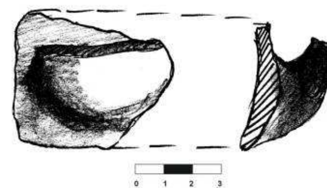

Desen Chişoda 1_60

Foto Chişoda 1_61 a

Foto Chişoda 1_61 b

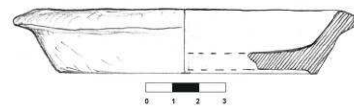
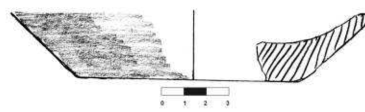

Desen Chişoda 1_61

Foto Chişoda 1_62 a

Foto Chişoda 1_62 b

Desen Chişoda 1_62

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în pericol de degradare datorită lucrărilor agricole moderne şi a extinderii suprafeţelor construite industriale.

b. stare actuală: teren arabil.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au arătat-o rezultatele investigaţiilor arheologice de la sfârşitul anilor '70 ai sec. XX, situl arheologic de la Chişoda „Gomila" este unul deosebit de important pentru înţelegerea fenomenelor culturale ale neoliticului târziu din Banat. Cu toate acestea, amploarea relativ redusă a cercetărilor arheologice nu a oferit o imagine de ansamblu asupra habitatului neolitic şi, sporadic, medieval de aici.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de prezervare şi punere în valoare, situl arheologic de la Chişoda „Gomila" nu se pretează încadrării în circuitele de turism cultural, un public neavizat neavând ce să observe la suprafaţa terenului. Apropierea de Timişoara, în vecinătatea căilor majore de comunicaţie (la cca. 350 m E de drumul european E 70) ar putea face din acest obiectiv arheologic un punct de interes turistic. Pentru aceasta, situl ar trebui investigat prin cercetări arheologice sistematice, iar elementele descoperite să fie restaurate şi integrate circuitului turistico-ştiinţific.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va impune, eventual, restaurarea elementelor arhitectonice descoperite.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 13.09.2006.

b. autorii investigaţiilor: Florin Draşovean, Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean.

VII. Bibliografie:

Bochiş, Bogdan, *Contribuţii la repertoriul aşezărilor Tiszapolgár din Banatul românesc*, în *PB,* 3, 2004, p. 56.

Draşovean, Florin, *Connections between Vinča C and Tisa, Herpály, Petreşti and Bucovăţ cultures in norther Banat*, în *Banatica*, 11, 1991, p. 209-211.

Draşovean, Florin, *Aşezarea neolitică de la Chişoda Veche (jud. Timiş)* în Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean, *Cultura Vinča în România (Origine, evoluţie, legături, sinteze)*, Timişoara, 1991, p. 71-72.

Draşovean, Florin, *The Petreşti Culture in Banat*, în *AB, S.N.,* 3, 1994, p. 139-140.

Draşovean Florin, *Relation of Vinča culture phase C with the Transylvanien region*, în *The Vinča culture, its Role and Cultural Connections*, Timişoara, 1996, p. 273-275.

Draşovean, Florin, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat,* Timişoara, 1996, p. 109.

Draşovean, Florin, *Transilvania şi Banatul în neoliticul târziu. O contribuţie la originile culturii Petreşti*, în *Apulum,* 40, 2003, p. 41.

Draşovean, Florin; Mariş, Tiberiu, *Aşezarea neolitică târzie de la Zlaşti (jud. Hunedoara)*, în *AB, S.N.,* 6, 1998, p. 100.

Gogâltan, Florin, *Tell-uri în Orientul Apropiat şi Bazinul Carpatic. O scurtă privire comparativă asupra habitatului preistoric (I)*, în *ATS,* 3, 2004, p. 66-67.

Lazarovici, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p.145, 152, 155.

Lazarovici, Gheorghe, *„Şocul" Vinča C în Transilvania. Contribuţii la geneza eneoliticului timpuriu*, în *AMP*, 11, 1987, p. 33-56.

Lazarovici, Gheorghe, *Migration et diffusion dans les cultures du Banat et de l'Alföld*, în *Rubané et Cardial*, Liège, 1990, p. 21-37.

Lazarovici, Gheorghe; Kalmar Zoia Maxim, *Parţa. Despre arhitectura culturii Banatului*, în *Tibiscum*, 8, 1993, p. 41-42.

Lazarovici, Cornelia-Magda; Lazarovici, Gheorghe, *Arhitectura neolicului şi epocii cuprului din România*, vol. I*,* Iaşi, 2006, p. 502.

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologiece din Banatul românesc. Repertoriu,* Sibiu, 2006, p. 70-71.

Mărghitan, Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, Timişoara, vol.1,1979, p. 60.

Medeleţ, Florin; Bugilan Ion, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica,* 9, 1987, p. 121.

Oprinescu, Adriana, *Răspândirea culturii Tiszapolgár-Româneşti în Banat*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 43-50.

Radu, Ortansa, *Plastica neolitică de la Chişoda-Veche şi câteva probleme ale neoliticului din nordul Banatului*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 67-76.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Val roman; sat CHIŞODA; comuna GIROC; Extravilan, între CET şi Şag; mil. I p. Chr.; Epoca romană.

b. cod eGISpat 2010: Chişoda, Obiectiv 2

II. Istoricul cercetărilor:

Problematica valurilor de pământ care străbat Banatul de la sud la nord este una dintre cele complexe şi nelămurite aspecte ale cercetării istorice româneşti. Chiar dacă dezbaterea istoriografică este una de substanţă[1], tocmai cercetările, atât de teren cât şi cele arheologice, sunt cele care dispun de numeroase carenţe. Valurile de pământ apar figurate pe majoritatea hărţilor topografice ale Banatului, începând cu sec. XVIII şi până în ziua de astăzi, reprezentând repere majore în cartografia Banatului de Câmpie.

[1] O bibliografie minimală vizează I. Bogdan-Cătăniciu, *Evolution of the system of defense works in Roman Dacia*, în *BAR. IS*, 116, Oxford, 1981; idem, *Cercetări aerofotografice pe valurile din Dobrogea. Aspecte demografice*, în *Orgame/Argamum. Supplementa*, 1, 2006, p. 407-428; Al. Borza, *Valul roman de la Timişoara"*, în *RISBC*, 10, 1942, p. 375-393; idem, *Banatul în timpul romanilor*, Timişoara, 1943; A. Cucu, *Studiu la harta istorică a Banatului de azi. Dacia Ripensis (Ripensis din trecut)*, Timişoara, 1927; idem, *Valurile romane din Banat. Drumurile romane din Banat*, în *AB*, 2, 1929, 1, p. 41-52; idem, *Harta comparativă a Daciei după coordonatele geografice ale lui Ptolemeu*, Timişoara, 1928; T. Simu, *Drumuri şi cetăţi romane din Banat*, Lugoj, f. a., p. 23-25; E. Dörner, V. Boroneanţ, *O contribuţie cu privire la datarea valurilor de pământ din vestul ţării noastre*, în *Ziridava*, 2, 1968, p. 7-21; Fl. Draşovean, D. Benea, M. Mare, M. Muntean, D. Tănase, M. Crânguş, F. Chiu, D. Micle, S. Regep-Vlascici, Al. Szentmiklosi, A. Ştefănescu, C. Timoc, *Săpăturile arheologice preventive de la Dumbrăviţa. DN – varianta ocolitoare Timişoara km. 549+076 – DN 69 km. 6+430*, Timişoara, 2004; E. Garam, P. Patay, S. Soproni, *Sarmatches wallsistem im Karpatenbeckken*, Budapest, 1983; K. Horedt, *Cu privire la problema valurilor de pământ din Banat şi Crişana*, în *SCIV*, 16, 1965, 4, p. 725-730; idem, *Zur Frage der grossen Erdwälle an der mittleren und unteren Donau*, în *Actes du IX[ème]Congrès International d'Etudes sur les Frontières Romains, Mamaia, 6-13 Septembre 1972*, Bucureşti, 1974, p. 207-214; E. Nemeth, *Armata în sud-vestul Daciei romane*, Timişoara, 2005; E. Nemeth, A Rustoiu, H. Pop, *Limes Dacicus Occidentalis. Die Befestigungen im Westen Dakiens vor und nach der römischen Eroberung*, Cluj Napoca, 2005; E. Nischer, *Historisch-Kartograpisch Darstelungen der „Römer Schanzen" im Banat*, în *Debreceni Szemle*, 8, 1934, p. 172-185; S. Sporoni, *Der spätrömische Limes zwischen Esztergom und Szentendre*, Budapest, 1978; idem, *Die letzten Jahrzeschte des Pannonischen Limes*, München, 1984; D. Benea, *Cu privire la graniţa de sud-vest a Daciei romane. Stadiul cercetărilor româneşti*, în *Apulum*, 45, 2008, p. 29-51 (o versiune prescurtată a articolului la D. Benea, *Betrachtungen über die südwestgrenze der Römischen Provinz Dakien. Der stand der Rumänischen forschungen*, în D. Aparaschivei (ed.), *Studia Antiqua et Medievalia. Miscellanea in honorem annos LXXV peragentis Professoris Dan Gh. Teodor oblata*, Iaşi, 2009, p. 113-131).

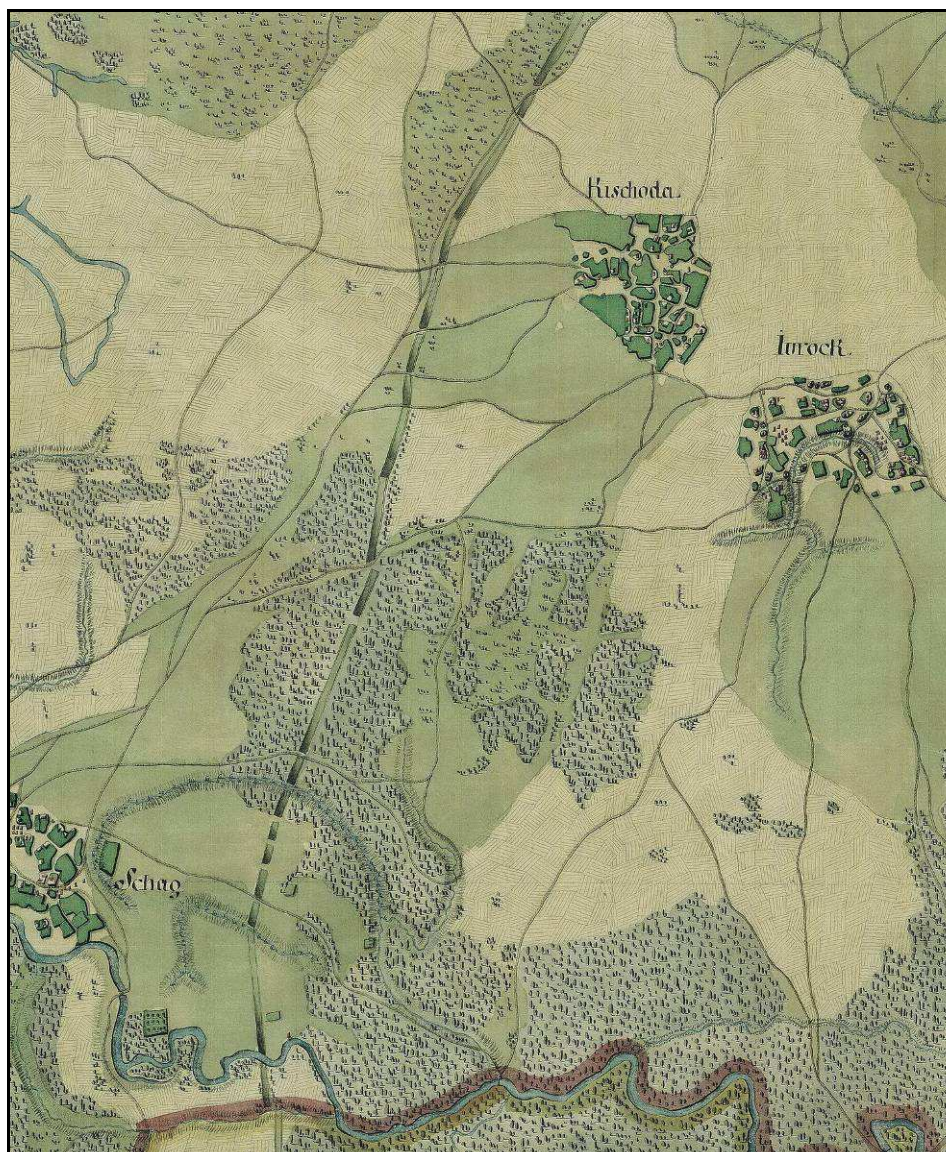

Fig. 1. Traseul Valului II pe prima ridicare iosephină (1769-1772)

Zeci de studii au abordat traseul, funcţionalitatea, datarea şi atribuirea culturală dar, cu toate acestea, aceste edificii importante şi spectaculoase prezintă foarte multe aspecte nelămurite[2]. Într-un studiu consacrat cercetărilor de arheologie medievală din Banatul de câmpie[3], dar care reprezintă un excurs mult mai larg asupra istoriografiei cercetărilor arheologice bănăţene, Al. Rădulescu menţionează că valurile au fost cartate în anii '70-'80 ai sec. XX de către Constantin Răileanu. Întreprinderea acestuia a rămas, după ştiinţa noastră, inedită. În lipsa unor săpături arheologice sistematice şi punctuale întrebările care persistă în continuare sunt: cine le-a construit, când au fost edificate, cum sunt construite, care este funcţionalitatea lor şi de ce au fost edificate. Până la ora actuală, pe teritoriul de astăzi al

[2] În acest cadru se înscrie şi lucrările mai vechi ale lui I. Pontelly, *Római vagy avar emlékek-e a délmagyrországi párhuzamos, régi müsáncvonalak?*, în *TRÉT*, X, 1883, pp. 139-140; în *TRÉT*, 2, 1886, 4, p. 187-209. Pontelly prezintă „ringurile avare” din Câmpia Tisei şi Banat, comentând unele izvoare medievale, cum ar fi o descriere a unui călugăr de la mănăstirea St. Gallen (Elveţia), care văzuse aceste „ringuri” la 884.

[3] Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 49.

Banatului, valurile au fost investigate, după datele pe care le deţinem noi, în următoarele puncte[4]:

- Valul I, cel mai vestic, se pare că a fost cercetat incidental în contextul investigaţiilor arheologice sistematice de la Hodoni „Pustă". Traseul valului se poate lesne observa pe imaginile satelitare şi ortofotoplanuri traversând de la SSV-NNE respectiva aşezare (vezi *infra*, fişa analitică a obiectivului Hodoni 2).
- Valul II, cel median, singurul care a fost investigat prin cercetări arheologice punctuale la Covăsânţ (jud. Arad, la nord de Mureş totuşi)[5], Pişchia[6] şi Dumbraviţa[7]. În contextul săpăturilor arheologice de salvare de pe traiectul autostrăzii Arad – Timişoara, fortificaţia liniară de pământ a fost investigată în anul 2010 de către o echipă condusă de Ovidiu Bozu, rezultatele fiind inedite în momentul redactării prezentului studiu.
- Valul III, cel estic şi cel mai bine păstrat nu a fost investigat prin cercetări arheologice sistematice. O observaţie stratigrafică a fost publicată[8] asupra unui profil natural de la Chesinţ „Valea Ţiganilor", într-un sector în care acest pârâu temporar secţionează traseul valului III.

Între 2006-2009 membri proiectului *eGISpat Timiş*, însoţiţi de numeroşi studenţi, au efectuat mai multe cercetări arheologice interdisciplinare neinvazive asupra celor trei valuri din Banat: analiza imaginilor satelitare şi a ortofotogramelor; periegheze pentru stabilirea traseul exact şi analizarea elementelor specifice morfografice şi morfometrice; corelarea traseului valurilor cu elementele de geomorfologie şi peisaj natural; topografierea şi cartografierea acestora punctuală; prospecţiuni geofizice, etc. Astfel de investigaţii au fost efectuate la Hodoni, Biled, Opatiţa, Şag, Timişoara, Chişoda, Dumbrăviţa, Giarmata, Murani, Pişchia, Fibiş, Alioş, Zăbrani, Chesinţ, Neudorf, Charlottenburg, Remetea Mică, Bencecu de Jos, Bencecu de Sus, Ianova, Remetea Mare, Moşniţa Veche, Bucovăţ, Sacoşu Turcesc, Birda, Berecuţa etc[9].

În ceea ce priveşte traseul valului „roman" din hotarul localităţii Chişoda, în sectorul cuprins între traversarea Timişului, lângă mănăstirea Şag (în S) şi CET Timişoara (în N), acesta a fost investigat în mai multe situaţii, în intervalul 2006-2007. Sectorul topografiat cu Staţia Totală şi care se regăseşte în planurile anexate prezentului studiu, este plasat în extremitatea de SV a *tell*-ului neolitic de la Chişoda „Gomila", ridicarea topografică realizându-se în acelaşi context.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Valu roman".

b. reper localizare: sectorul în cauză al valului „roman" are un traseu de 7,46 km, dispus între punctele notate de noi drept Chişoda 2 A (în N) şi Chişoda 2 C (în S). Punctul cel mai nordic se opreşte în colţul de SE al magazinului Real 2 Timişoara, care a distrus traiectul valului. De asemenea, traiectul său este întretăiat de calea ferată Timişoara – Şag, aproximativ la jumătatea distanţei dintre staţiile CFR Şag „Timişeni" şi Timişoara CET. Punctul cel mai sudic este reprezentat de locul în care valul traversează actualul curs al Timişului, la SSV de Mănăstirea Şag, în punctul toponimic „Mlaca".

[4] Un scurt istoric al cercetărilor şi opiniilor istoriografice la S. Regep-Vlascici, M. Crânguş, în Fl. Draşovean et alii, *op. cit.*, p. 11-14.

[5] E. Dörner, V. Boroneanţ, *O contribuţie cu privire la datarea valurilor de pământ din vestul ţării noastre*, în *Ziridava*, 2, 1968, p. 7-21.

[6] Cercetări inedite Fl. Medeleţ din 1976, în Pădurea Pişchia, când a fost secţionat un sector foarte bine păstrat al valului II, cf. V. L. Ianoşev, *Pişchia. Sat şi comună bănăţeană de pe malul Beregsăului*, Timişoara, 2007, p. 51-55, 153-154 (fig. 5). D-l Ianoşev ne-a furnizat amabil şi alte informaţii verbale despre investigaţiile d-lui Medeleţ, alături de care a participat la săpături. Ne exprimăm gratitudinea faţă de domnia sa şi pe această cale.

[7] Fl. Draşovean et alii, *op. cit.*, p. 7-22 (cu bibliografia).

[8] E. D. Pădureanu, *Contribuţii la repertoriul arheologic de pe Valea Mureşului Inferior şi a Crişului Alb*, în *Crisia*, 15, 1985, p. 32.

[9] Un prim raport a fost prezentat de D. Micle, L. Măruia, M. Török – Oance, A. Cîntar, C. Timoc, A. Stavilă, *The Linear Earthworks System in Timis County (SW Romania, Banat region) – a synchronic approach*, la *International Aerial Archaeology Conference AARG 2010*, Bucharest, Romania 15 – 18 September 2010.

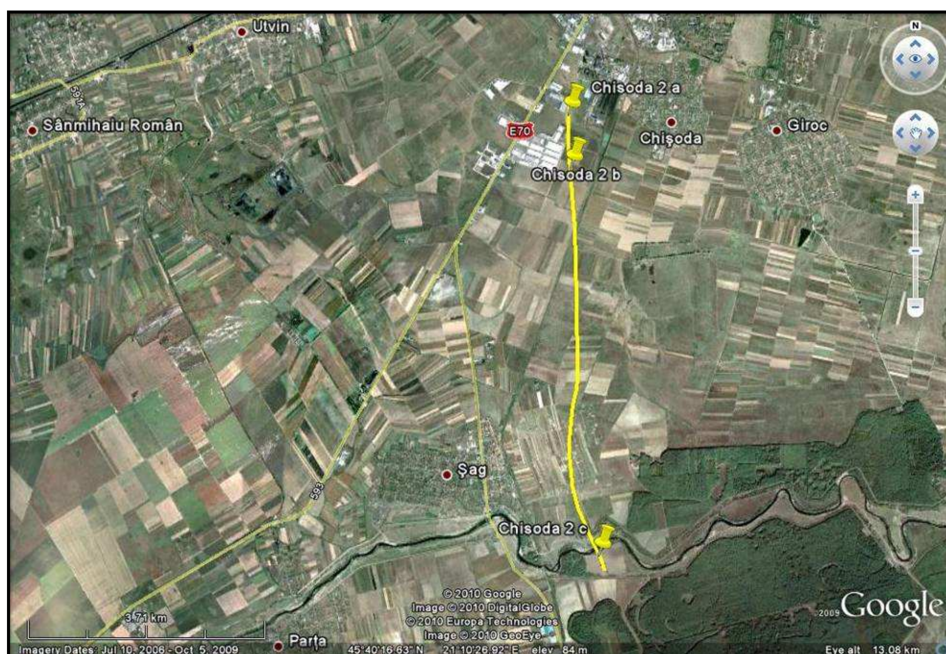
c. reper hidrografic: traseul valului II este cuprins între actualul curs al râului Timiş (în S, punctul Chişoda 2 C) şi 7,1 km N de versantul drept al aceluiaşi râu (punctul Chişoda 2 A)

d. descriere geografică: traseul valului „roman" II pe acest sector de 7,46 km străbate un sector mai înalt al Câmpiei Timişului, neafectat de inundaţii sau de existenţa unor braţe fosile de divagare. Hărţile topografice indică în acest areal mai multe toponime: „Gomila" (în zona nordică, lângă *tell*-ul de la Chişoda, Obiectiv 1); „Valu roman" (un sector de cca. 1 km lungime, din punctul în care este secţionat de calea ferată Timişoara CET - Şag, spre S, sector bine păstrat în teren); „Mănăstirea" (cota topografică 88,6 m altitudine, amplasată la 1 km NV de locaşul de cult omonim); „Icloda" (la 250 m E de staţia CFR Şag „Timişeni", de-a lungul drumului de acces la mănăstire); „Sălişte", la 300 m SV de mănăstire, la N de actualul dig drept al Râului Timiş; „Mlaca" (la S de Timiş, între albia majoră şi digul stâng). Pe traseul de aproape 7,5 km al valului există sectoare în care acesta este bine păstrat, dar şi sectoare în care este degradat sau distrus. Arealele degradate sunt: zona nordică, afectată de construirea halelor industriale, a drumurilor de acces şi a unui supermarket; zona centrală, afectată de rambleul căii ferate; zona cuprinsă între Şag Est şi mănăstirea omonimă, afectată grav de construirea unui cartier rezidenţial, începând cu anul 2006, care suprapune total traseul valului; zona de traversare a Timişului, afectată de lucrările de canalizare şi construcţie a digurilor de protecţie. Atragem atenţia, cu acest prilej, asupra numeroaselor lucrări edilitare din arealul periurban al Timişoarei sau localităţilor adiacente care **NU** au avizul de descărcare de sarcină arheologică, în aceste condiţii multe situri arheologice fiind degradate sau distruse.

e. coordonate GPS: Chişoda 2 A (45 42 08 N; 21 11 29 E; 87 m altitudine); Chişoda 2 B (45 41 41 N; 21 11 30 E; 87,5 m altitudine); Chişoda 2 C (45 38 25 N; 21 11 51 E; 87, 5 m altitudine).

f. coordonate Stereo 70: Chişoda 2 A (474015; 203647); Chişoda 2 B (473181; 203629); Chişoda 2 C (467113; 203795).

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

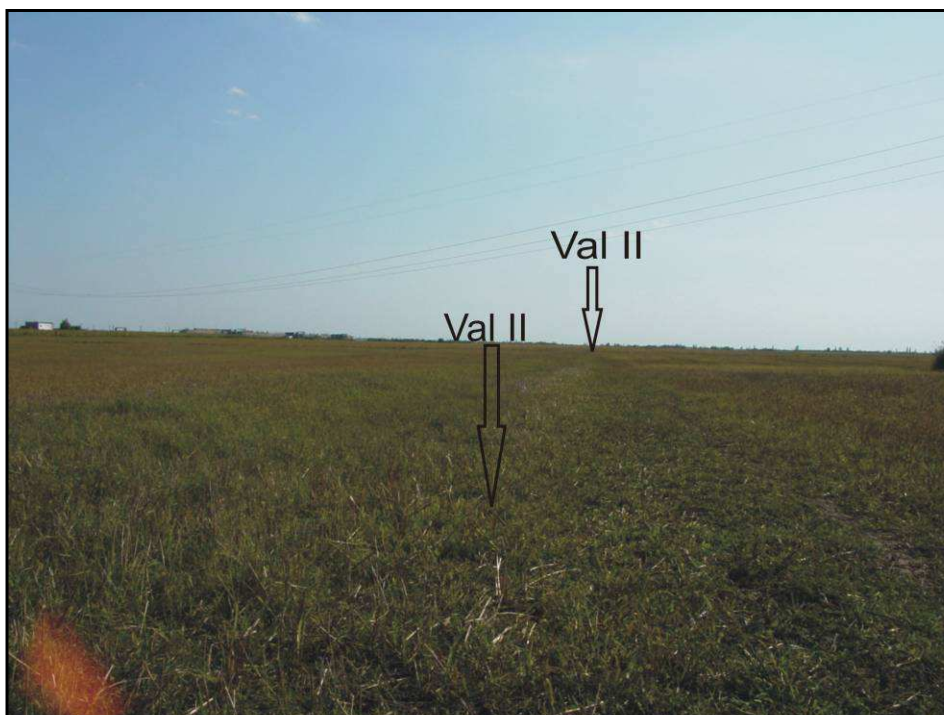

Fig. 2. Traseul valului II văzut dinspre NNV

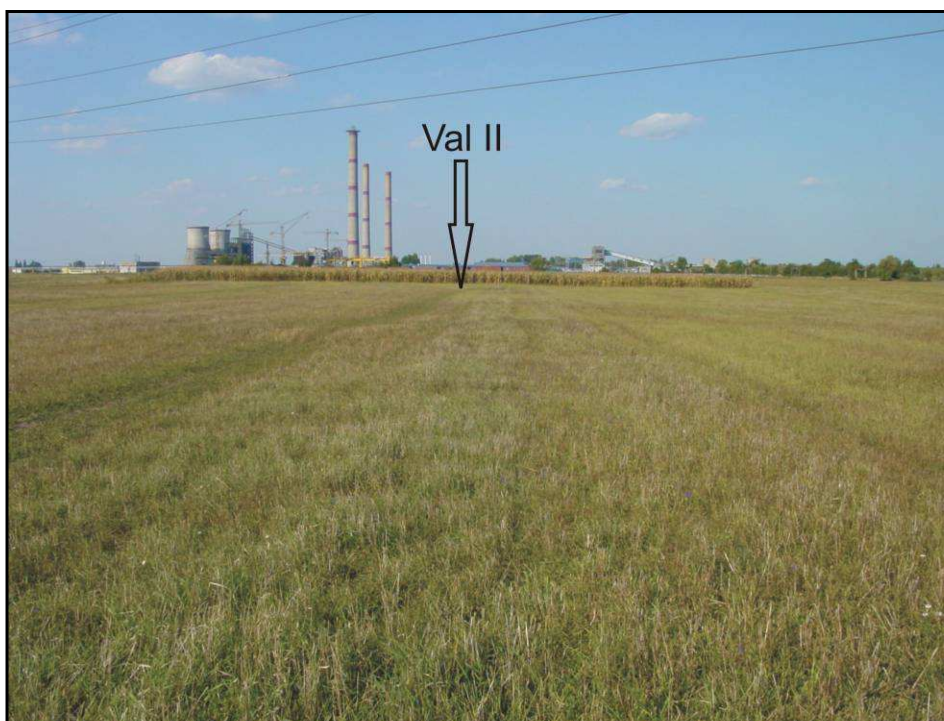

Fig. 3. Traseul valului II văzut dinspre SSE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

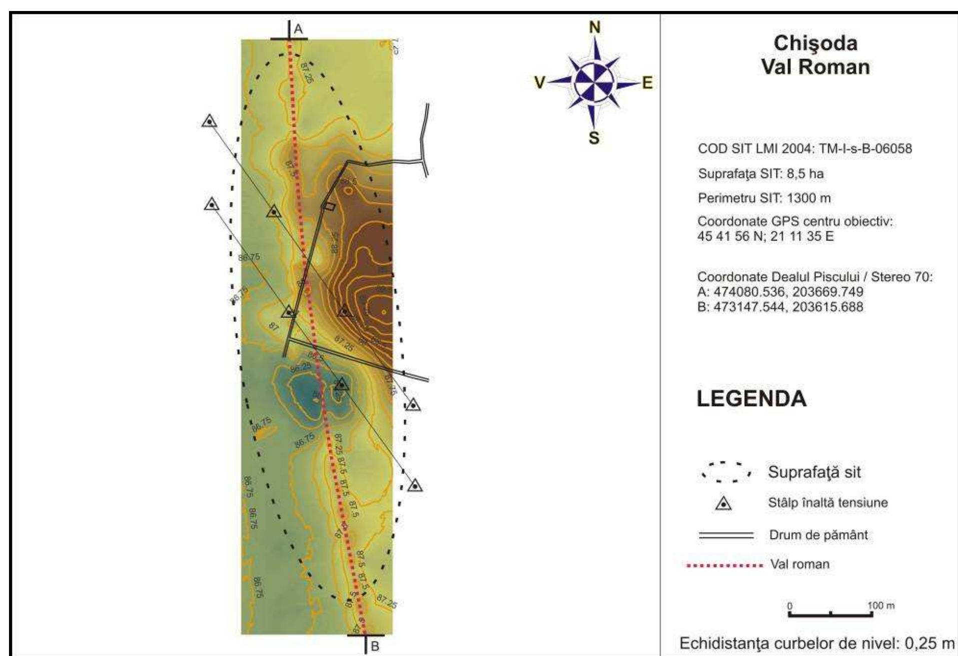

Fig. 4. Planul topografic 2D color, Chişoda 2

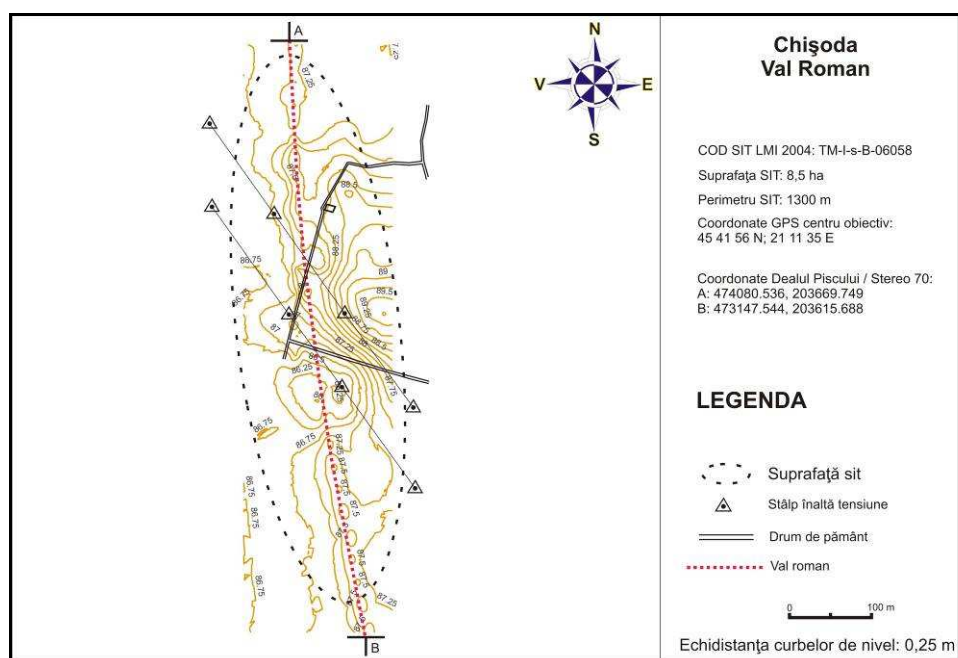

Fig. 5. Planul topografic 2D curbe de nivel, Chişoda 2

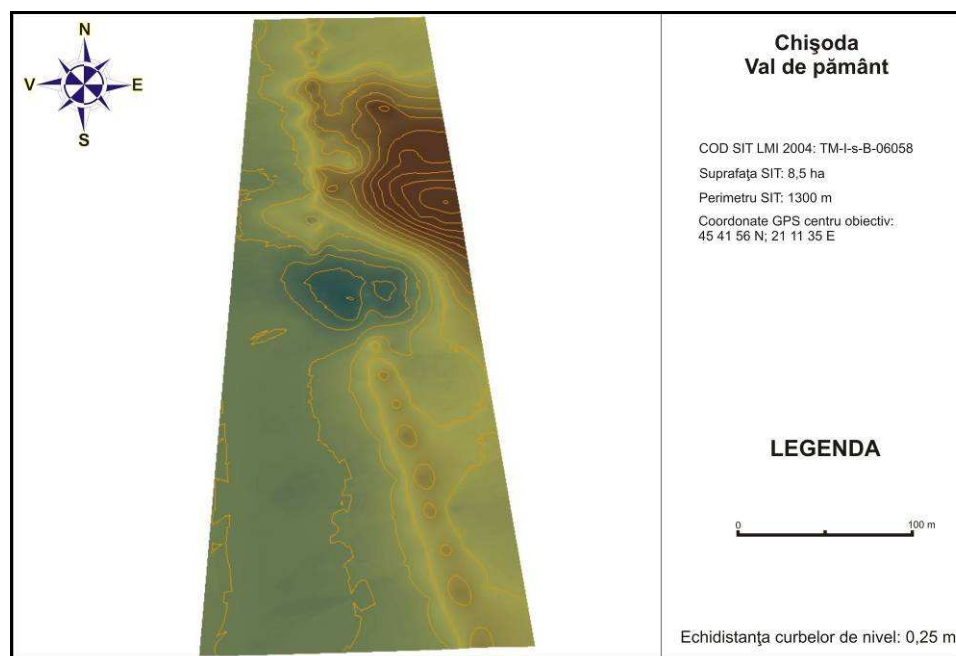

Fig. 6. Planul topografic 3D, Chişoda 2

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie liniară de pământ.

b. datare: puţinele investigaţii arheologice efectuate asupra acestor fortificaţii liniare nu au putut stabilii cu precizie momentul edificării lor, astfel încât plaja de datare este largă şi vagă. Numeroasele opinii istoriografice atribuie aceste fortificaţii epocii romane dar, până la demararea unor investigaţii arheologice punctuale, nu se poate preciza când anume au fost edificate cele trei linii de valuri de pământ.

c. material arheologic: cercetarea arheologică sistematică de teren desfăşurată de-a lungul acestui sector de pe traseul valului II a dus la descoperirea unor puncte arheologice cu staţiuni din mai multe epoci istorice (din neolitic şi până în evul mediu dezvoltat), dar nici una dintre acestea nu poate fi pusă în legătură explicită cu valul. O situaţie aparte o reprezintă situl arheologic de la Şag „Mlaca”, amplasat pe malul sudic al Timişului, în punctul în care valul II traversează râul şi unde analiza imaginilor satelitare şi verificările minuţioase de teren (inclusiv ridicarea topografică cu Staţia Totală) au relevat existenţa unui sit important care ar putea fi pus în legătură cu fortificaţia liniară. Credem că, pentru lămurirea datării acestor fortificaţii, trebuie căutate acele locaţii în care cercetările de teren de orice natură ar fi ele, identifică situri care pot fi coroborate. Astfel de situri potenţiale am identificat, în urma investigaţiilor de teren, în următoarele locaţii: pe traseul valului I la Hodoni „Pustă”; pe traseul valului II la Opatiţa „Iarc”, Şag „Mlaca”, Giarmata „Satu Bătrân NV” etc.; pe traseul valului III la Berecuţa „Iabuca Vest”; Giarmata SE; Chesinţ „Oul lui Traian”; Chesinţ „Valea Lungă” etc. În acest context, am luat în calcul, în situaţia unor obiective arheologice care pot fi puse în relaţie cu valurile, elementele morfostrategice: traversările de cursuri de apă, punctele dominante pentru control etc., obiectivul de la Şag „Mlaca” înscriindu-se în prima categorie. În urma cercetărilor de teren s-a descoperit un foarte bogat material ceramic databil în epoca bronzului, epoca dacică, post-romană, feudal-timpurie şi dezvoltată, dar nu şi piese romane sau de factură romană. Până la ora actuală nu am descoperit obiective arheologice care să poate fi puse în relaţie cu valul II, pe traseul din hotarul cadastral al localităţii Chişoda.

d. fotografii şi desene artefacte: -

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: alternantă, reprezentată de sectoare în care se păstrează bine, intercalate de sectoare în care este distrus sau degradat.

b. stare actuală: preponderent teren arabil, dar şi construcţii industriale, cale ferată, cartier rezidenţial, dig de protecţie al Timişului.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: importanţa ştiinţifică a valului „roman" de la Chişoda nu mai trebuie subliniată, dar trebuie integrată în contextul general al fortificaţiilor liniare care străbat Banatul de la sud la nord. Teritoriul actual al judeţului Timiş este traversat de cele mai lungi sectoare ale acestor valuri, monumente arheologice de o valoare cultural-ştiinţifică deosebită. Includerea în cadrul LMI Timiş, doar a unui scurt sector al valului median din hotarul cadastral al localităţii Chişoda este, cu siguranţă, o carenţă a acestei liste. Toate cele trei valuri, în ansamblul lor, reprezintă monumente unitare care trebuie protejate, studiate, integrate patrimoniului cultural-ştiinţific şi turistic naţional. Doar pe teritoriul judeţului Timiş există sectoare foarte bine păstrate ale acestora: pe traseul valului I la Biled, Hodoni; pe traseul valului II la Moraviţa, Roviniţa Mică, Opatiţa, Jebel, Pădureni, Şag, Chişoda, Giarmata, Pişchia, Fibiş, Maşloc, Alioş; pe traseul valului III la Berecuţa, Birda, Liebling, Sacoşu Turcesc, Bucovăţ, Moşniţa Nouă, Remetea Mare, Ianova, Bencecu de Sus, Bencecu de Jos, Remetea Mică (sectoare păstrate cu înălţimi de până la 3,5 m), Charlottenburg, Alioş. Toate aceste locaţii ar trebui incluse în Lista Monumentelor Istorice, Secţiunea Arheologie a judeţului Timiş, formând un ansamblu şi un tot unitar. Demararea unor cercetări arheologice interdisciplinare în viitor (topografia şi cartografia exactă a traseului lor, periegheza sistematică, prospecţiunile geofizice şi săpăturile în punctele cheie) vor fi în măsură să lămurească, poate, o parte din problemele pe care încă le ridică aceste valuri „romane".

d. importanţa turistică: fortificaţiile liniare de pe teritoriul Banatului sunt edificii militare defensive unice în Europa care ar putea reprezenta, prin punerea lor în valoare, un element de atracţie turistică deosebită, cu rol benefic în dezvoltarea durabilă a comunităţilor pe teritoriul cărora trece traseul valului respectiv. Starea actuală a acestor monumente nu permite integrarea lor în circuite turistice adresate publicului larg neavizat, dar un bun management al cercetării ştiinţifice, coroborat cu un marketing inteligent, ar putea face din aceste vestigii, importante atracţii turistice. Faptul că aceste fortificaţii se află şi pe teritoriul a alte două ţări vecine, Serbia şi Ungaria, permite demararea şi derularea unor proiecte regionale transfrontaliere, cu finanţare europeană. Sectorul din valul II de pe teritoriul localităţii Chişoda, prin poziţia sa în apropierea Municipiului Timişoara, poate reprezenta, în contextul unor lucrări de punere în valoare, un obiectiv turistic cu potenţial.

e. propunere de restaurare: în contextul demarării unor proiecte de cercetare sistematică şi punctuală, sectoare din traseul valului se pretează la restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: septembrie 2006 – noiembrie 2007

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean, Leonard Dorogostaiski

VII. Bibliografie:

Benea, Doina, *Cu privire la graniţa de sud-vest a Daciei romane. Stadiul cercetărilor româneşti*, în *Apulum*, 45, 2008, p. 29-51

Benea, Doina, *Betrachtungen über die südwestgrenze der Römischen Provinz Dakien. Der stand der Rumänischen forschungen*, în D. Aparaschivei (ed.), *Studia Antiqua et Medievalia. Miscellanea in honorem annos LXXV peragentis Professoris Dan Gh. Teodor oblata*, Iaşi, 2009, p. 113-131

Bogdan-Cătăniciu, Ioana, *Evolution of the system of defense works in Roman Dacia*, în *BAR. IS*, 116, Oxford, 1981

Bogdan-Cătăniciu, Ioana, *Cercetări aerofotografice pe valurile din Dobrogea. Aspecte demografice*, în *Orgame/Argamum. Supplementa*, 1, 2006, p. 407-428

Borza, Alexandru, *Valul roman de la Timişoara"*, în *RISBC*, 10, 1942, p. 375-393

Borza, Alexandru, *Banatul în timpul romanilor*, Timişoara, 1943

Cucu, Adam, *Studiu la harta istorică a Banatului de azi. Dacia Ripensis (Ripensis din trecut)*, Timişoara, 1927

Cucu, Adam, *Harta comparativă a Daciei după coordonatele geografice ale lui Ptolemeu*, Timişoara, 1928

Cucu, Adam, *Valurile romane din Banat. Drumurile romane din Banat*, în *AB*, 2, 1929, 1, p. 41-52

Dörner, Egon; Boroneanţ, Vasile, *O contribuţie cu privire la datarea valurilor de pământ din vestul ţării noastre*, în *Ziridava*, 2, 1968, p. 7-21

Draşovean, Florin; Benea, Doina; Mare, Mircea; Muntean, Marius; Tănase, Daniela; Crânguş, Mariana; Chiu, Florentina; Micle, Dorel; Regep-Vlascici, Simona; Szentmiklosi, Alexandru; Ştefănescu, Atalia; Timoc, Călin, *Săpăturile arheologice preventive de la Dumbrăviţa. DN – varianta ocolitoare Timişoara km. 549+076 – DN 69 km. 6+430*, Timişoara, 2004

Garam, E.; Patay, P.; Soproni, S., *Sarmatches wallsistem im Karpatenbeckken*, Budapest, 1983

Horedt, Kurt, *Cu privire la problema valurilor de pământ din Banat şi Crişana*, în *SCIV*, 16, 1965, 4, p. 725-730

Horedt, Kurt, *Zur Frage der grossen Erdwälle an der mittleren und unteren Donau*, în *Actes du IXème Congrès International d'Etudes sur les Frontières Romains, Mamaia, 6-13 Septembre 1972*, Bucureşti, 1974, p. 207-214

Ianoşev, Vasile Livius, *Pişchia. Sat şi comună bănăţeană de pe malul Beregsăului*, Timişoara, 2007, p. 51-55, 153-154

Nemeth, Eduard, *Armata în sud-vestul Daciei romane*, Timişoara, 2005

Nemeth, Eduard; Rustoiu, Aurel; Pop, Horea, *Limes Dacicus Occidentalis. Die Befestigungen im Westen Dakiens vor und nach der römischen Eroberung*, Cluj Napoca, 2005

Nischer, E., *Historisch-Kartograpisch Darstelungen der „Römer Schanzen" im Banat*, în *Debreceni Szemle*, 8, 1934, p. 172-185

Pădureanu, Eugen, *Contribuţii la repertoriul arheologic de pe Valea Mureşului Inferior şi a Crişului Alb*, în *Crisia*, 15, 1985, p. 32.

Simu, Traian, *Drumuri şi cetăţi romane din Banat*, Lugoj, f. a., p. 23-25

Sporoni, S., *Der spätrömische Limes zwischen Esztergom und Szentendre*, Budapest, 1978

Sporoni, S., *Die letzten Jahrzeschte des Pannonischen Limes*, München, 1984

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetatea medievală de la Făget; oraş FĂGET; "Cetate", la 500 NE de oraş; sec. XV – XVII; Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Făget, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Cetatea medievală a Făgetului se înscrie, prin numeroasele documente păstrate care o menţionează, în evenimentele tulburi ale veacurilor XVII-XVIII[1], fiind revendicat atât de turci cât şi de habsburgi. Documentele atestă existenţa cetăţii Făgetului relativ târziu, abia în anul 1548[2], cu ocazia unei donaţii a nobilului Ioan de Bozwar către fiica sa, Dorotheea, eveniment care are loc la castelul nobilului Iakob Bekeş din Făget. Cetatea şi cu aşezarea civilă adiacentă va fi implicată în numeroase evenimente politico-militare între 1548-1701, moment când este distrusă, alături de toate celelalte fortificaţii ale Banatului (cu excepţia Timişoarei şi Aradului), în virtutea stipulaţiilor păcii de la Karlovitz din 1699. O descriere a cetăţii Făget o găsim la călătorul turc, Evlia Celebi[3], care atribuie construirea acestei cetăţi unei femei cu numele de Tilen. Tot acesta ne aduce informaţii planimetrice, cetatea fiind de formă pătrată, acoperită cu şindrilă. Apare ca având ostaşi şi material de război, dar fără piaţă şi bazar. Planimetria fortificaţiei de la Făget, atât înainte de demolare, cât şi imediat după această operaţiune este figurată în planurile şi schiţele lui Marsigli[4], care precizează existenţa a două cetăţi, una interioară, militară şi alta exterioară, „civilă", situaţie care va fi confirmată şi de investigaţiile arheologice.

---

[1] Pentru o abordare a evenimentelor prezentate de izvoarele documentare scrise vezi, între altele, P. Frigyes, *Krasso vármegye története,* vol. II, Budapesta, 1884, p. 148; L. Böhm, *Dél-Magzarország vagy az úgnevezett Bánság külön történelme*, vol. I, Pesta, 1867, p. 256; J. Szentkláray, *Krassó vórmegye óshajdana*, Budapest, 1900, *passim*; idem, *Száz év Délmagyarország újabb történetéböl*, Temeswar, 1879; Cristina Feneşan, *Consituirea principatului autonom al Transilvaniei*, Bucureşti, 1997, p. 187; Cristina Feneşan-Bulgaru, *Problema instaurării dominaţiei otomane asupra Banatului Lugojului şi Caransebeşului*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 223; P. Ursulescu, *Ţinutul Făgetului în hotarele Principatului autonom al Timişoarei până la ocuparea de către otomani (1541-1658)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 49; R. Păiuşan, C. Sav, *Lupta antiotomană în Banat şi Mihai Viteazul*, în *SIB*, 9, 1983, p. 29; A. Decei, *Încercările lui Sigismund Bathory de a elibera Banatul şi Timişoara de turci*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 174; D. Tomoni, *Monografia oraşului Făget*, idem, D. Tomoni *Făget. Monografie istorică,* Lugoj, 1999, p. 34-52; A. Păuncu, *Evenimente făgeţene în date 1548-1992*, Deva, 1992, *passim*.

[2] N. Densuşianu, *Documente privitoare la istoria românilor, vol. 2, partea 4. 1531-1552,* Bucureşti, 1894, p. 424-425. Vezi şi D. Tomoni, *Făget. Monografie istorică,* Lugoj, 1999, p. 27; C. Feneşan, *Administarţie şi fiscalitate în Banatul Imperial 1716-1849,* Timişoara, 1994, p. 56.

[3] Evlia Celebi, în M. Holban (red.), *Călători străini despre Ţările Române*, vol. 6, Bucureşti, 1976, p. 647-648. Vezi şi A. Rusu, C. Rudneanu, *Călători străini despre Banat şi Transilvania (sec. XVIII-XIX),* în *SIB,* 2, 1970, p. 143, M. Guboglu, *Călătoria lui Evlia Celebi Efendi în Banat*, în *SIB*, 2, 1970, p. 23-61.

[4] Asupra acestei problematici vezi L. Groza, *Cetatea Făgetului în scrisorile şi planurile contelui Marsigli*, în *La curţile dorului*, Făget, 1, 1996, 2, p. 4; Al. Rădulescu, *Cetatea medievală a Făgetului*, în *Clio*, 2, 1993, 6-7, p. 3; Gh. Sebestyén, *Unele cetăţi ale Banatului şi desenele lui Marsigli*, în *RMM.MIA*, 15, 1984, 1, p. 48-49. Asupra schiţelor şi hărţilor din arhivele militare austriece referitoare la Banatul sec. XVIII, vezi A. Krischan, *Banat forschung als aufgabe*, München, 1999 (cf. D. Ţeicu, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 13); G. Butond, *Cartografie şi istoria originilor la Bod Pétar*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 10, 2006, 1, p. 51-65; L. Groza, *Banatul în hărţi şi documente vieneze: 1784*, Lugoj, 2003; I. Căzan, *Cartografia austriacă în secolul al XVIII-lea (1700-1775). Caracteristici şi reprezentanţi*, în *RI*, 13, 2002, 3-4, p. 191-206; S. Mureşan, *The Representation of the Danubian Banat District in the Eighteenth Century Austrian Cartography*, în *Danue-Cris-Mures-Tisa Euroregion Geoeconomical Space of Sustainable Development*, Timişoara - Novi-Sad – Szeged - Tübingen, 1999, p. 251-255; Gh. Sebestyen, *O pagină din istoria arhitecturii în România. Renaşterea*, Bucureşti, 1987, p. 94-98; Al. Rădulescu, *Colecţia de hartă veche a Muzeului Banatului, sursă de informare multidisciplinară*, în *Analele Banatului – Etnografie*, 2, 1984, p. 317-342.

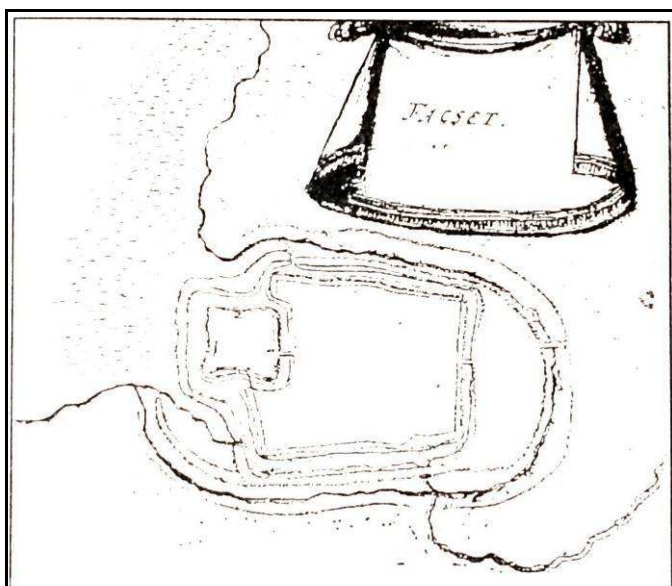

Fig. 1. Cetatea Făgetului în planurile lui Marsigli (*apud* D. Tomoni, *Făget. Monografie istorică*, Lugoj, 1999, p. 53)

Chiar dacă a avut o existenţă scurtă, de numai un veac şi jumătate, cetatea Făgetului şi târgul dezvoltat în jurul său, au polarizat o intensă viaţă social-economică, la finalul Evului Mediu şi începuturile epocii moderne[5].

Marele proiect iniţiat de regretatul Radu Popa de identificare în teren şi investigare sistematică a monumentelor de arhitectură medievală, îşi va găsi ecoul şi în cercetările demarate în anii ´80 ai secolului XX în Ţara Făgetului, la Gladna Română, Mănăştiur, Margina şi Făget de către o echipă complexă din care au făcut parte, între alţii, R. Popa, D. Căpăţână, Al. Rădulescu, E. Stoica, V. Achim, D. Marcu, Z. Pinter, D. Tomoni[6]. În cazul cetăţii Făgetului, poziţia sa atipică pentru o fortificaţie, la poalele unui deal, fără vizibilitate asupra terenului din jur, a generat descrieri fanteziste ale sale în literatura mai veche maghiară, care o plasa, firesc, într-un punct dominant[7]. Cercetările sistematice de teren, desfăşurate în vara anului 1986 au identificat locaţia potenţială a cetăţii, în acel moment complet acoperită cu pământ şi dispărută şi din memoria colectivă a localnicilor.

Între 1987-1998 s-au desfăşurat şapte campanii de cercetări arheologice sistematice[8], soldate cu rezultate ştiinţifice deosebite referitoare la planimetria celor două fortificaţii:

---

[5] P. Binder, *Lista localităţilor din Banat de la sfârşitul secolului al XVII-lea*, în *SIB*, 2, 1970, p. 66.

[6] Pentru o punere în temă vezi R. Popa, D. Căpăţână, Al. Rădulescu, D. Tomoni, *Cetatea Făgetului (jud. Timiş). Cercetările arheologice din campaniile 1987-1988*, în *RMMN*, 1, 1991, p. 23-38; D. Tomoni, *Făget. Monografie istorică*, Lugoj, 1999, p. 58-64; D. Ţeicu, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 15; Al. Rădulescu, *Cercetările de la Mănăştiur (jud. Timiş)*, în *MCA*, 1980, p. 579-587; idem, *Mănăştiurul de Bega (jud. Timiş), secolul XIV-XVII. Date preliminare*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88; idem, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 65 şi urm.; O discuţie mai largă asupra arheologiei medievale la I. M. Ţiplic, *Arheologia şi istoria la începutul mileniului trei*, în *Banatica*, 18, 2008, p. 161-190 (cu bibliografia).

[7] Întreaga discuţie la D. Tomoni, *op. cit.*, p. 41 şi urm. (cu bibliografia în cauză).

[8] R. Popa, D. Căpăţână, Al. Rădulescu, D. Tomoni, *op. cit.*; idem, *Şantierul arheologic Făget „Cetate"*, în *CCA - campania 1992*; D. Căpăţână, *Şantierul arheologic Făget „Cetate"*, în *CCA - campania 1994*; D. Căpăţână, Al. Rădulescu, D. Tomoni, *Şantierul arheologic Făget „Cetate"*, în *CCA - campania 1995*; D. Căpăţână, Al. Rădulescu, D. Tomoni, *Şantierul arheologic Făget „Cetate"*, în *CCA - campania 1998*; D. Tomoni, *op. cit.*, p. 58-64; idem, *Cercetările arheologice de la cetatea Făgetului*, în *Făgeţeanul*, 2, 1995, 3, p. 2; idem, *Descoperiri numismatice în zona Făgetului*, în *Timisensis*, 5, 1998, 2-3, p. 11; M. Şandor-Chicideanu, *Creşterea patrimoniului numismatic al Muzeului Banatului în perioada 1979-1989*, în *AB, S.N.*, 2, 1993, p. 412; E. Stoica, *Cahlele sobelor de teracotă de la cetatea Făgetului*, în *Făgeţeanul*, 2, 1995, 3, p. 8. Vezi şi ciclul de articole al lui Al. Rădulescu, *Cetatea medievală a Făgetului (II)*, în *Clio*, 2, 1993, 1-2, p. 4; idem, *Cetatea medievală a Făgetului (III)*, în *Clio*, 2, 1993, 3-4, p. 3; idem, *Cetatea medievală a Făgetului (IV)*, în *Clio*, 2, 1993, 5-6, p. 3; idem, *Cetatea medievală a Făgetului (V)*, în *Clio*, 2, 1993, 7-8, p. 3.

cetatea de piatră şi cea de pământ, cât şi cu descoperirea unui bogat material arheologic (ceramică, numeroase fragmente de cahle, piese diverse de metal, monede etc.). Lipsa unei publicări monografice a rezultatelor investigaţiilor impietează lumea ştiinţifică în cunoaşterea unuia dintre monumentele medievale reprezentative ale Banatului. S-au stabilit elementele fundamentale ale sistemelor de fortificaţii, structurile constitutive interne ale acestora şi s-a putut preciza datarea târzie a fortificaţiei (sec. XVI-XVII). În acelaşi context al dezvelirii structurilor de fortificaţie, s-a trecut la restaurarea zidurilor pentru integrarea în circuitele de vizitare turistică, fiind printre puţinele monumente arheologice ale judeţului Timiş care s-a bucurat de o asemenea întreprindere. În luna septembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş*, întreprind ridicarea topografică cu Staţia Totală şi notează cu atenţie observaţiile de teren în vederea întocmirii prezentei fişe de sit.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetate”.

b. reper localizare: la 1 km NNE de biserica ortodoxă a oraşului, la 300 m N de DJ 682 Făget – Birchiş.

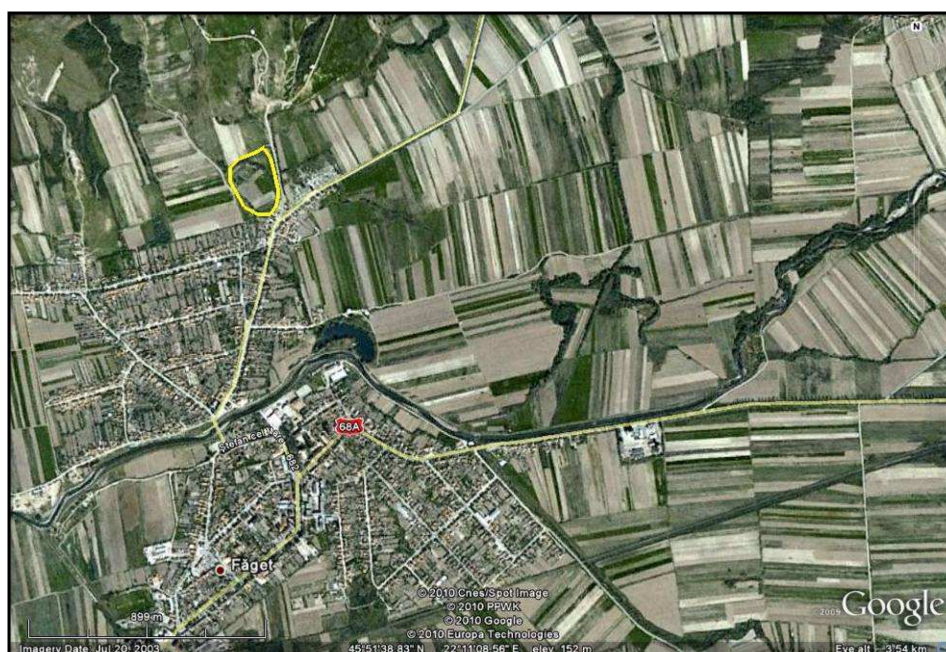
c. reper hidrografic: pe versantul drept al pârâului rezultat din confluenţa Pârâului Valea Râpelor cu Pârâul Valea Coşteiului, afluent dreapta al Râului Bega.

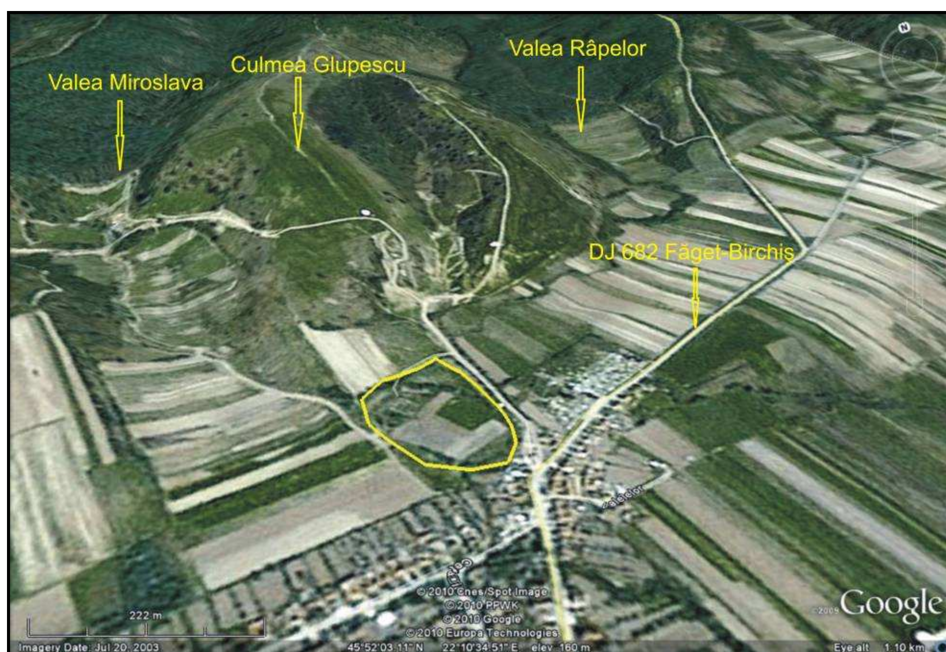
d. descriere geografică: cetatea de piatră este amplasată la poalele sudice ale Dealului Culmea Mangot (204,5 m altitudine), subunitate a Dealurilor Lipovei, într-o zonă mlăştinoasă, fără perspectivă asupra terenului din jur. Fortificaţia de pământ se află în imediata apropiere a cetăţii, pe latura de S, pe o terasă înconjurată din trei părţi de Pârâul Valea Râpelor, în grădinile localnicilor de pe Strada Cetăţii. Atât cât se poate observa astăzi la suprafaţă, densitatea de locuire, relevată în bogăţia de material arheologic, se plasează pe această latură de S a sitului.

e. coordonate GPS: 45 51 58 N; 22 10 26 E; 160 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 489139; 280764.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

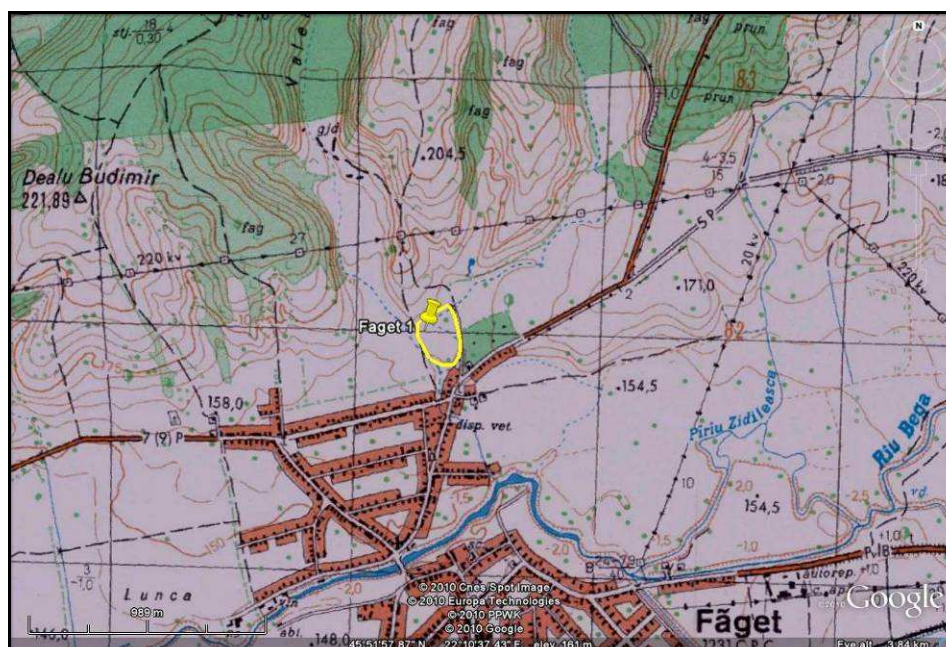

h. imagini de suprafaţă:

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

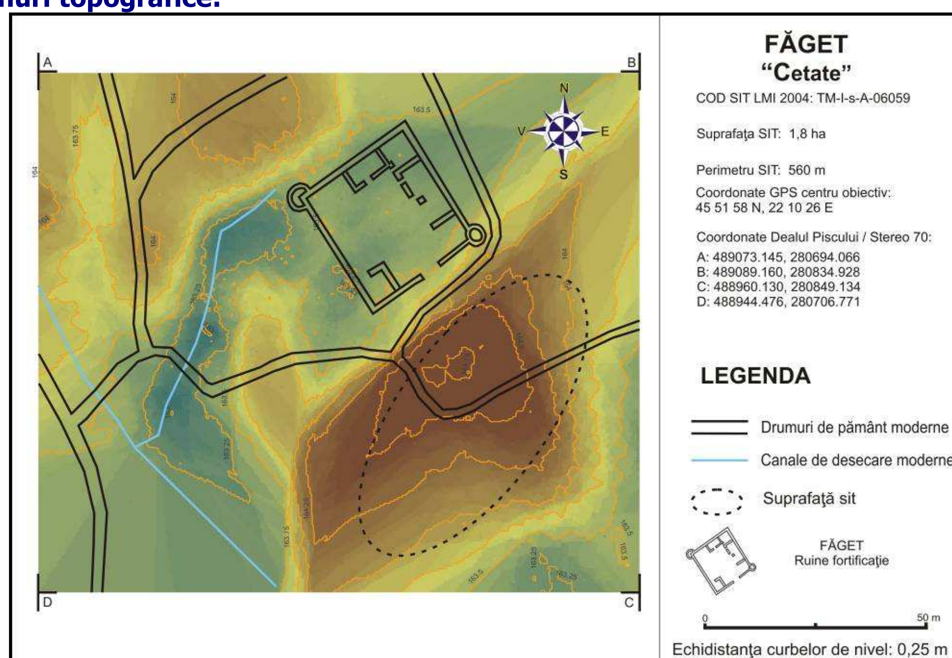

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Făget 1

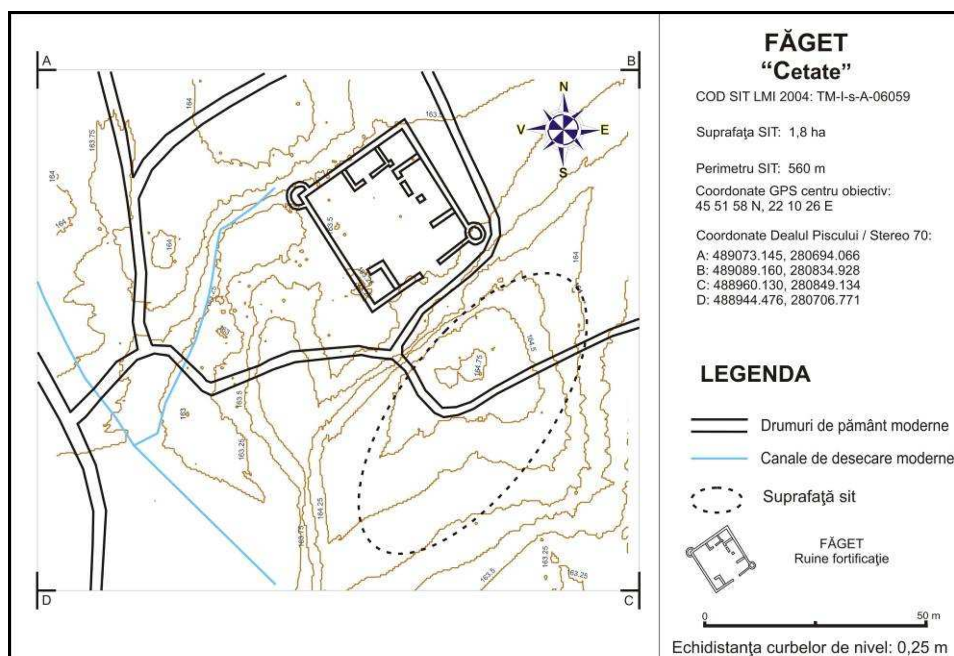

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Făget 1

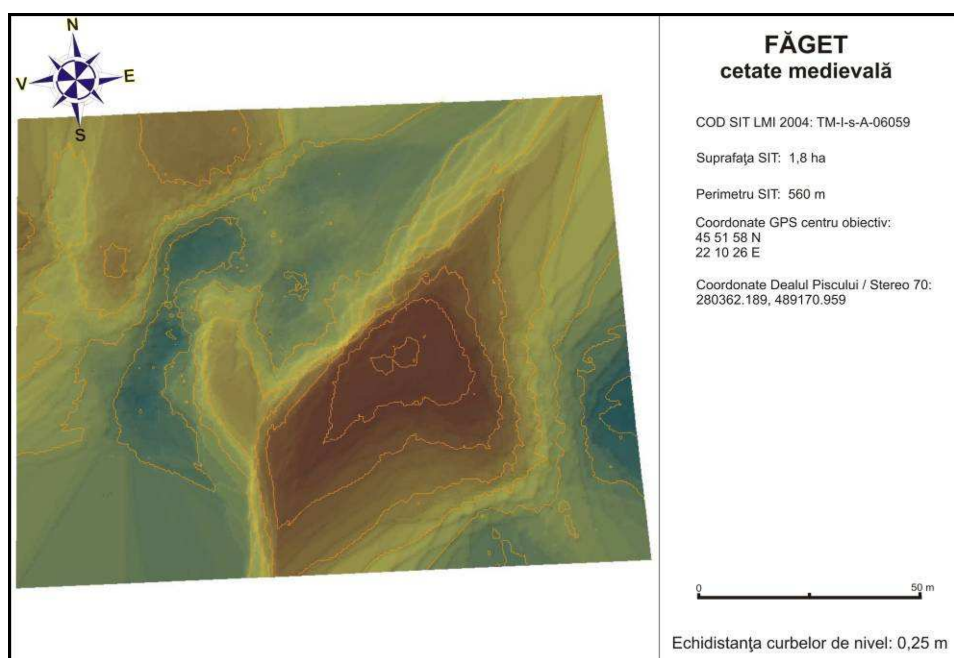
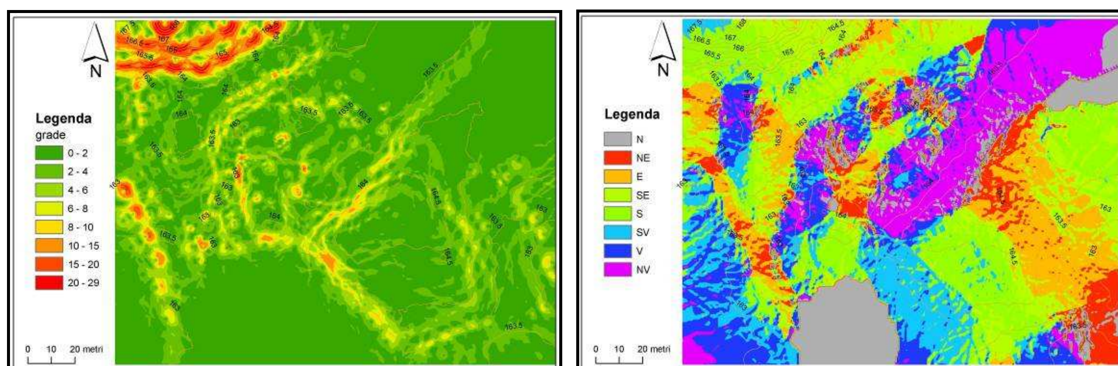

Fig. 4. Planul topografic 3D, Făget 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: cetatea se află pe o suprafaţă plană, dar mai joasă (posibil la origine mlăştinoasă), pante mai accentuate existând doar spre NNV, spre Dealul Glupescu, cca. 20 – 29 grade; platoul dinspre SE pe care s-a aflat în evul mediu fortificaţia de pământ (palanca), este uşor înălţată, prezentând o pantă spre exterior de cca. 6 – 10 grade; atât platoul inferior care găzduieşte cetatea de piatră, cât şi platoul superior pe care se află fortificaţia de pământ sunt relativ plane, cu un unghi de maxim 2 grade; drumul din pământ şi piatră de pe latura de V se află pe un terasament cu 0.5 m mai înalt decât terenul din jur, ceea ce creează dinnou o pantă destul de accentuată de cca. 10 – 15 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: cetatea de piatră a fost construită pe considerente strict strategico-militare şi nu a ţinut cont de factorul expoziţie, în schimb fortificaţia de pământ este construită pe un platou cu o uşoară înclinaţie spre S şi SV, care îi avantaja din punct de vedere al luminozităţii şi căldurii solare; diferenţele de pantă, luate în calcul pentru analiza expoziţiei faţă de Soare, nu sunt foarte mari, astfel încât influenţa acestora în alegerea amplasamentului este minoră; indicii morfometrici şi morfografici, în cazul Cetăţii Făgetului, arată ca aceştia nu au jucat un rol determinant în stabilirea elementelor de habitat.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: cetate de piatră şi fortificaţie de pământ

b. datare: sec. XVI-XVII

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren desfăşurate cu prilejul ridicării topografice cu Staţia Totală a sitului, au evidenţiat artefacte arheologice exclusiv pe latura de S a obiectivului, în zona în care săpăturile arheologice, coroborate cu planurile lui Marsigli, plasează fortificaţia de pământ. Materialul arheologic recoltat constă exclusiv din fragmente ceramice de mai multe facturi, o parte din acesta fiind desenat şi inclus în prezentul studiu: fragmente ceramice tipice desenate (31); fragmente ceramice tipice nedesenate (2); fragmente ceramice atipice (34).

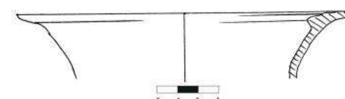
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Făget 1_1 a

Foto Făget 1_1 b

Desen Făget 1_1

Foto Făget 1_2 a

Foto Făget 1_2 b

Desen Făget 1_2

Foto Făget 1_3 a

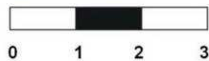
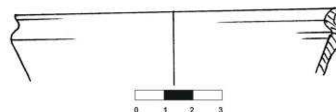

Foto Făget 1_3 b

Desen Făget 1_3

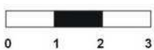

Foto Făget 1_4 a

Foto Făget 1_4 b

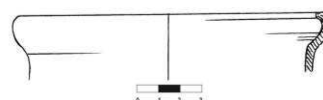
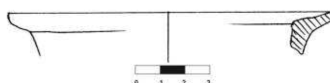

Desen Făget 1_4

Foto Făget 1_5 a

Foto Făget 1_5 b

Desen Făget 1_5

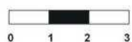

Foto Făget 1_6 a

Foto Făget 1_6 b

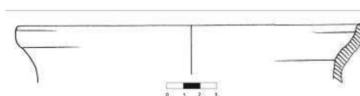

Desen Făget 1_6

Foto Făget 1_7 a

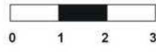

Foto Făget 1_7 b

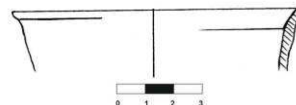

Desen Făget 1_7

Foto Făget 1_8 a

Foto Făget 1_8 b

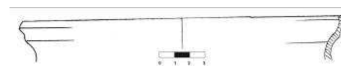

Desen Făget 1_8

Foto Făget 1_9 a

Foto Făget 1_9 b

Desen Făget 1_9

Foto Făget 1_10 a

Foto Făget 1_10 b

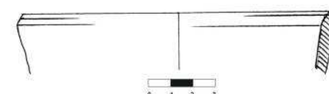

Desen Făget 1_10

Foto Făget 1_11 a

Foto Făget 1_11 b

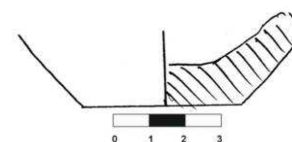

Desen Făget 1_11

Foto Făget 1_12 a

Foto Făget 1_12 b

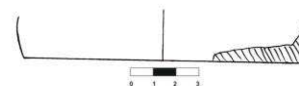

Desen Făget 1_12

Foto Făget 1_13 a

Foto Făget 1_13 b

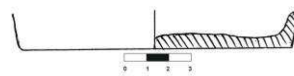

Desen Făget 1_13

Foto Făget 1_14 a

Foto Făget 1_14 b

Desen Făget 1_14

Foto Făget 1_15 a

Foto Făget 1_15 b

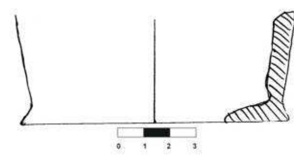

Desen Făget 1_15

Foto Făget 1_16 a

Foto Făget 1_16 b

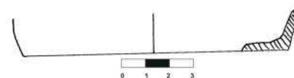

Desen Făget 1_16

Foto Făget 1_17 a

Foto Făget 1_17 b

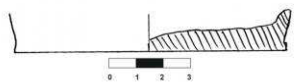

Desen Făget 1_17

Foto Făget 1_18 a

Foto Făget 1_18 b

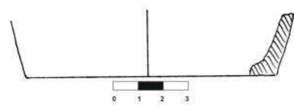

Desen Făget 1_18

Foto Făget 1_19 a

Foto Făget 1_19 b

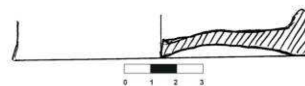

Desen Făget 1_19

Foto Făget 1_20 a

Foto Făget 1_20 b

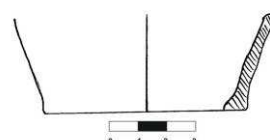

Desen Făget 1_20

Foto Făget 1_21 a

Foto Făget 1_21 b

Desen Făget 1_21

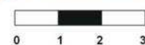

Foto Făget 1_22 a

Foto Făget 1_22 b

Desen Făget 1_22

Foto Făget 1_23 a

Foto Făget 1_23 b

Desen Făget 1_23

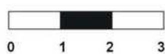
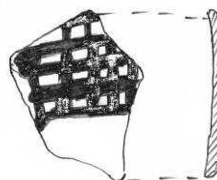
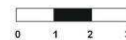

Foto Făget 1_25 a

Foto Făget 1_25 b

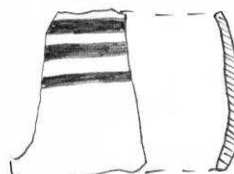
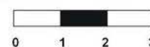
Desen Făget 1_25

Foto Făget 1_26 a

Foto Făget 1_26 b

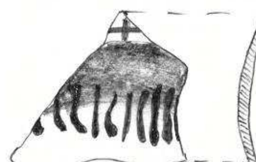
Desen Făget 1_26

Foto Făget 1_27 a

Foto Făget 1_27 b

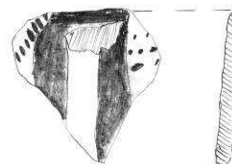

Desen Făget 1_27

Foto Făget 1_28 a

Foto Făget 1_28 b

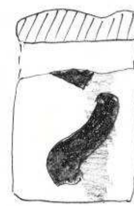
Desen Făget 1_28

Foto Făget 1_29 a

Foto Făget 1_29 b

Desen Făget 1_29

Foto Făget 1_30 a

Foto Făget 1_30 b

Desen Făget 1_30

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: cetatea de piatră a fost restaurată cu prilejul cercetărilor arheologice din anii '80-'90 ai secolului XX, dar lipsa unor măsuri periodice de conservare, face ca şi această restaurare să intre în degradare, datorită mediului umed în care este amplasată cetatea. Fortificaţia de pământ se găseşte în terenurile agricole ale localnicilor din Făget, lucrările moderne nivelând şi tasând elementele de fortificare, precum şanţul de legătură cu cetatea de piatră.

b. stare actuală: zonă mlăştinoasă, cu canale de desecare şi teren arabil.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: multitudinea datelor oferite de izvoarele documentare şi coroborarea cu informaţiile relevate de descoperirile arheologice, fac din cetatea Făgetului unul din cele mai importante monumente medieval-târzii ale Banatului. Publicarea parţială a datelor arheologice vitregeşte cercetarea istorică de indicii extrem de preţioase, care pot lămuri multe dintre problemele stăpânirii otomane şi tranziţiei spre epoca modernă, într-un ţinut cu foarte multe şi interesante vestigii, cum este Ţara Făgetului.

d. importanţa turistică: încă de la debutul cercetărilor arheologice, cetatea Făgetului a atras atenţia istoricilor şi arheologilor şi asupra potenţialului său turistic extraordinar, astfel încât, în paralel cu cercetarea arheologică, s-a procedat la conservarea şi restaurarea zidurilor fortificaţiei de piatră. Fiind singura fortificaţie de acest tip cunoscută până în prezent în Ţara Făgetului, monumentul arheologic se poate lesne înscrie în circuitele turistice ale zonei, ţinând seama de mai mulţi factori favorizanţi: accesibilitate uşoară, la marginea oraşului Făget; amplasarea într-o regiune cu numeroase obiective arheologice (biserica fortificată şi târgul de la Mănăştiur, fortificaţia şi târgul medieval de la Margina, fortificaţia medievală de la Gladna Română, aşezarea de epoca bronzului de la Surducu Mic, staţiunile paleolitice de la Coşava şi Româneşti etc.), cultural-etnografice (numeroasele biserici de lemn care fac faima regiunii), elementele peisagistice cu un farmec aparte (atât pe văile şi culmile ce urcă spre N, spre sălbaticele Dealuri ale Lipovei, cât şi spre lumea de codri, ape repezi, peşteri şi sate arhaice dinspre Munţii Poiana Ruscăi). Cu toate acestea slaba mediatizare, cât şi insuficienta punere în valoare nu fac, încă, din cetatea Făgetului un obiectiv căutat de turişti.

e. propunere de restaurare: obiectivul arheologic a fost restaurat în contextul desfăşurării campaniilor arheologice de dezvelire a sa. Lipsa unei atenţii susţinute din partea autorităţilor publice locale face ca şi opera de restaurare efectuata acum mai puţin de două decenii să intre într-un proces lent dar sigur de degradare.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 13.09.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă

VII. Bibliografie:

Barnea, Alexandru, *Cronica cercetărilor arheologice efectuate în anii 1981 –1988 de Institutul de Arheologie din Bucureşti*, în *SCIVA,* 40, 1989, 3, p. 300

Barnea, Alexandru, *Cronica cercetărilor arheologice efectuate în anii 1989 de Institutul de Arheologie din Bucureşti*, în *SCIVA,* 41, 1990, 3-4, p. 318

Barnea, Alexandru, *Cronica cercetărilor arheologice efectuate în anii 1990 de Institutul de Arheologie din Bucureşti*, în *SCIVA,* 42, 1991, 3-4, p. 258, p. 435

Binder, Petru, *Lista localităţilor din Banat de la sfârşitul secolului al XVII-lea*, în *SIB*, 2, 1970, p. 66

Căpăţână, Dan, *Făget, „Cetate", jud. Timiş*, în *CCA – campania 1994* , 1995, p. 30

Căpăţână, Dan; Achim, Viorel; Rădulescu, Alexandru; Marcu, Daniela, *Gladna Română, jud. Timiş*, în *SAC,* 1, 1996, p. 54
Căpăţână, Dan; Rădulescu, Alexandru; Tomoni, Dumitru, *Şantierul arheologic Făget „Cetate”,* în *CCA – campania 1995*
Căpăţână, Dan; Rădulescu, Alexandru; Tomoni, Dumitru, *Şantierul arheologic Făget „Cetate”,* în *CCA – campania 1998*
Decei, Aurel, *Încercările lui Sigismund Bathory de a elibera Banatul şi Timişoara de turci*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 174
Feneşan, Costin, *Administarţie şi fiscalitate în Banatul Imperial 1716-1849,* Timişoara, 1994, p. 56
Groza, Liviu, *Cetatea Făgetului în scrisorile şi planurile contelui Marsigli*, în *La curţile dorului*, Făget, 1, 1996, 2, p. 4
Moroz-Pop Maria, *Contribuţii la repertoriul arheologic al localităţilor din judeţul Timiş din paleolitic şi până în Evul Mediu*, în *Banatica,* 7, 1983, p. 472
Păiuşan, Radu; Sav, Corneliu, *Lupta antiotomană în Banat şi Mihai Viteazul*, în *SIB*, 9, 1983, p. 29
Păuncu, Aurel, *Evenimente făgeţene în date 1548-1992*, Deva, 1992
Popa, Radu, Căpăţână, Dan; Rădulescu, Alexandru; Tomoni, Dumitru, *Cetatea Făgetului (jud. Timiş). Cercetările arheologice din campaniile 1987-1988*, în *RMMN*, 1, 1991, p. 23-38
Popa, Radu, Căpăţână, Dan; Rădulescu, Alexandru; Tomoni, Dumitru, *Şantierul arheologic Făget „Cetate”,* în *CCA – campania 1992*
Popa, Radu; Căpăţână, Dan; Rădulescu, Alexandru; Tomoni, Dumitru, *Făget, jud. Timiş*, în *SAC,* 1, 1996, p. 47
Rădulescu, Alexandru, *Cetatea medievală a Făgetului*, în *Clio*, 2, 1993, 6-7, p. 3
Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 65
Rusu, Alexandru; Rudneanu, Constantin, *Călători străini despre Banat şi Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, în *SIB,* 2, 1970, p. 143
Rusu, Adrian Andrei, *Arheologia cetăţilor medievale ale Transilvaniei*, în *AM*, 2, 1998, p. 13
Rusu, Adrian Andrei, *Ioan de Hunedoara şi românii din vremea sa*. *Studii,* Cluj-Napoca, 1999, p. 287-288
Sebestyén, Gheorghe, *Unele cetăţi ale Banatului şi desenele lui Marsigli*, în *RMM.MIA*, 15, 1984, 1, p. 48-49
Stoica, Eugen, *Cahlele sobelor de teracotă de la cetatea Făgetului*, în *Făgeţeanul*, 2, 1995, 3, p. 8
Şandor-Chicideanu, Monica, *Creşterea patrimoniului numismatic al Muzeului Banatului în perioada 1979-1989*, în *AB, S.N.*, 2, 1993, p. 412;
Tomoni, Dumitru, *Cercetările arheologice de la cetatea Făgetului*, în *Făgeţeanul*, 2, 1995, 3, p. 2
Tomoni, Dumitru, *Descoperiri numismatice în zona Făgetului*, în *Timisensis*, 5, 1998, 2-3, p. 11
Tomoni, Dumitru, *Făget. Monografie istorică,* Lugoj, 1999
Ţeicu, Dumitru, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 15
Ursulescu, Petre, *Ţinutul Făgetului în hotarele Principatului autonom al Timişoarei până la ocuparea de către otomani (1541-1658)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 49

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetăţuica; sat GIARMATA, comuna GIARMATA; "Cetăţuica", la 4 km de sat; sec. XIV - XV Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Giarmata, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Ca şi în alte situaţii din LMI Timiş 2004, şi „Cetăţuica" de la Giarmata a suscitat numeroase probleme în identificarea sa. În primul rând ambiguitatea formulării „la 4 km de sat", fără precizarea punctului cardinal, a extins arealul de investigaţie la întreg hotarul cadastral al localităţii Giarmata. Identificarea toponimului „Cetăţuica" în hărţile topografice 1:25.000, ediţiile 1962, 1975, 1996 nu a fost posibilă, aceasta nefiind marcat ca atare. În cursul lunii septembrie 2007 am purtat numeroase discuţii la primăria localităţii în cauză, oficialităţile locale neştiind de un asemenea toponim sau fortificaţie de orice fel în hotarul localităţii. Am desfăşurat o „anchetă" informativă printre localnici, în mai multe etape, discutând cu oameni în vârstă, tractorişti, foşti ingineri agronomi de la CAP, dar şi cu profesorul de istorie din comună. Acesta din urmă ne informează despre faptul că în anii '80 Constantin Răileanu a cercetat sistematic zona Giarmatei şi, cu siguranţă, a descoperit multe elemente interesante, dar care nu au fost niciodată publicate. De asemenea, ne indică faptul că în aceeaşi perioadă s-ar fi desfăşurat săpături arheologice undeva pe drumul de ţară spre aeroport, dincolo de cimitir (nu cunoaşte cine a săpat şi ce s-a descoperit), cît şi despre faptul că ceramică daco-romană a apărut lângă izvorul de pe versantul de NE al Dealului Morii. După ştiinţa noastră rezultatele unor investigaţii arheologice în hotarul Giarmatei nu au fost publicate până la ora actuală. În acelaşi context, ne informează că un cetăţean al Giarmatei, plecat de peste 20 de ani în Germania, ar fi redactat o monografie a localităţii, în care aduce foarte multe informaţii, dar pe care nu a publicat-o şi este şi reticent în a transmite datele acumulate. Întreaga disponibilitate şi concursul arătat de interlocutorii noştri nu au permis aflarea unor date suplimentare despre existenţa vreunei fortificaţii sau a toponimului „Cetăţuica".

Sursele bibliografice, de asemenea, nu vorbesc despre vreo fortificaţie cunoscută la Giarmata. Cu toate acestea, în repertoriul tumulilor din Banat, întocmit de Fl. Medeleţ şi I. Bugilan[1] se spune textual: „La 200 m NV de comună, la vest de şoseaua Timişoara – Lipova, se află o movilă de pământ care, la 1720, purta denumirea de „Kodknopf" şi care, în secolul nostru, se numea „Szavader Hügel". Movila are diametrul de 50 m şi înălţimea de 4 m, având cota 144 şi suprafaţa de 1962 mp. Este folosită azi drept punct geodezic şi, tradiţia locală, o socoteşte *vechea cetate a Giarmatei* " (*s.n.!*). Respectiva movilă de pământ apare figurată pe toate hărţile topografice consultate de noi, de la hărţile militare habsburgice şi până la cele actuale.

---

[1] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 133.

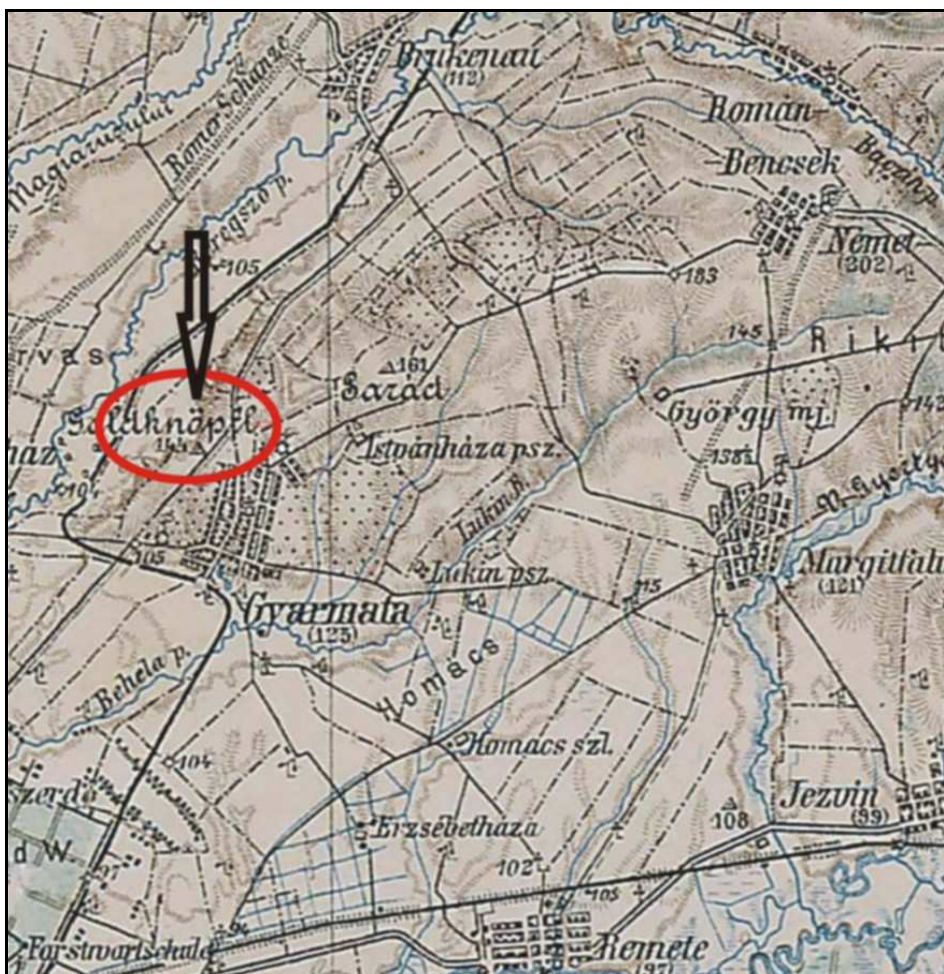

Fig. 1. Movila Goldknöpfl pe harta din 1910

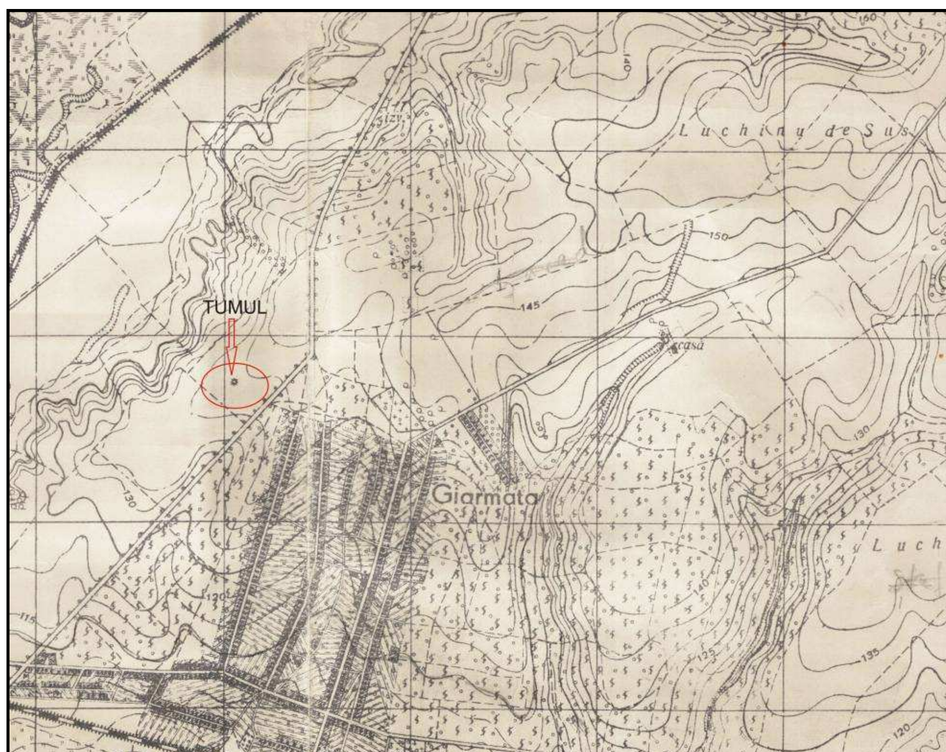

Fig. 2. Movilă de pământ pe harta topografică din 1962

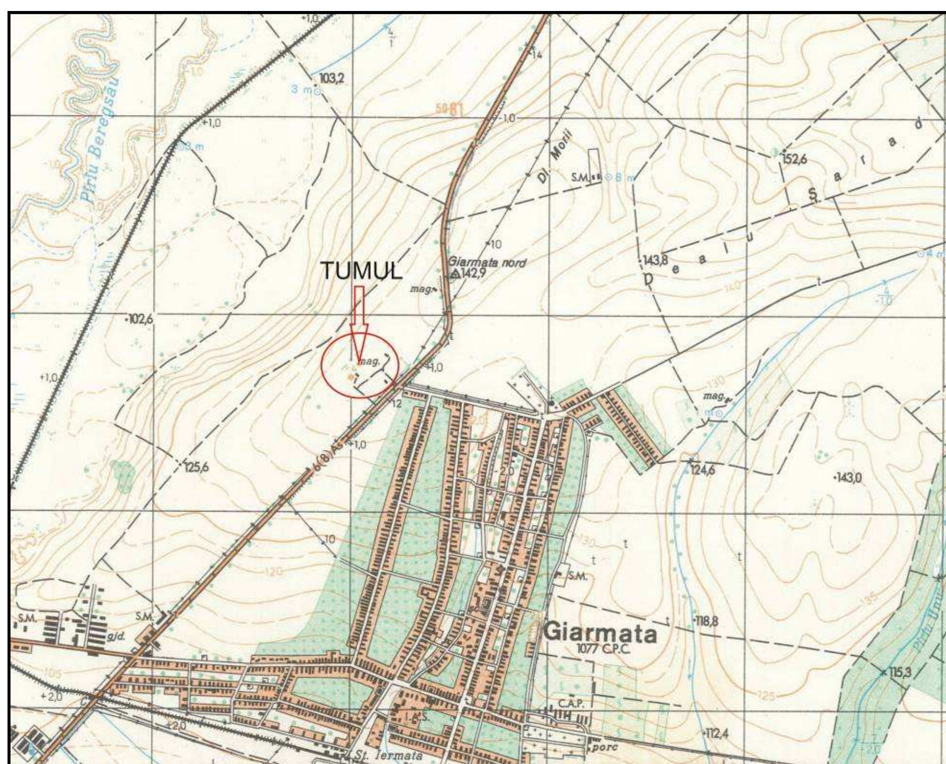

Fig. 3. Movilă de pământ pe harta topografică din 1975 (*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

În luna septembrie 2007, echipa proiectului *eGISpat Timiş* întreprinde o cercetare de teren sistematică în arealul vizat de aceste informaţii. Terenul unde apare figurată movila de pământ se prezintă sub forma unui suprafeţe plane, cu o lăţime de peste un km, dispuse în jurul cotei de 130 m. Înspre nord, limita platoului coboară brusc cu peste 35 de metri diferenţă de nivel spre lunca Pârâului Beregsău. Înspre vest, panta coboară mai lin, dar tot pe o diferenţă de nivel de peste 40 de metri, cota de bază fiind dată de traiectul căii ferate Timişoara – Lipova, în dreptul haltei Cerneteaz. Vizibilitatea înspre vest, deci spre Timişoara, este una deosebită, acest deal dominând practic întreaga câmpie inundabilă în care este dispus oraşul. Periegheza sistematică desfăşurată în întreg arealul din jurul bazei militare nu a dus la descoperirea nici unui fel de artefacte arheologice, cu excepţia unor sporadice fragmente ceramice moderne. Cu permisiunea extrem de amabilă a comandantului bazei militare ni s-a permis şi investigarea arealului acoperit actualmente de amplasamentele armatei. Investigaţiile minuţioase au putut stabili, cu certitudine, că respectiva movilă figurată în hărţile topografice şi menţionată în repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan a fost distrusă cu prilejul construirii bazei militare, orice vestigiu al acesteia fiind astăzi complet dispărut.

Dată fiind această situaţie, s-a decis extinderea arealului de investigaţie asupra altor puncte de interes din hotarul localităţii Giarmata, în marja celor „4 km de sat”, descoperindu-se alte numeroase puncte arheologice, databile din neolitic şi până în evul mediu târziu (toate materialele au fost procesate, urmând a fi publicate într-un alt context).

În izvoarele medievale, în preajma Giarmatei apare menţionată, încă de la 1330, aşezarea Sarad şi care, într-un act emis la 17 aprilie 1479 de cancelaria regală a lui Matei Corvin, apare cu denumirea de *Castellum Sarad*, devenind astfel un important târg al comitatului Timiş[2].

[2] Asupra acestei problematici, vezi F. Pesty, *Krassó vármegyie története*, vol. 3, Budapest, 1883, p. 449, 458; D. Csánki, *Magyarország történelmi födrajza a Hunyadiak kòrában*, vol. 2, Budapest, 1890, p. 20; B. Milleker, *Délmagyarország középkori földrajza*, Timişoara, 1915, p. 150 şi urm.; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457*, p. 117; A. A. Rusu, *Bibliografia fortificaţiilor medievale şi premoderne din Transilvania şi Banat*, Reşiţa, 1996, p. 149; C. Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. II, Bucureşti, 1968, p. 399; D. Ţeicu, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 97; idem, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 223.

Omonimia dintre „Cetăţuica” din LMI Timiş şi târgul medieval al Saradului este sugerată şi de D. Ţeicu[3] într-un studiu din 2007, dar fără a oferi indicii precise în localizarea obiectivului.

Investigaţiile de teren pentru identificarea Saradului au presupus mai multe campanii, în care s-a cercetat sistematic întreg arealul cuprins între Giarmata şi Pişchia, în sectorul dintre versantul stâng al Pârâului Beregsău (în N) şi versantul drept al Pârâului Unu (în S). Interfluviul dintre cele două pâraie este reprezentat de Dealul Şarad (cota 152,6 m), toponim care apare figurat pe toate hărţile topografice, de la cele habsburgice şi până la cele actuale. De asemenea, în acest larg areal mai există două toponime cu conotaţie arheologică: Dealul Morii (142,9 m altitudine) şi Dealul Bătrân (cota 172,6 m altitudine). Partea superioară a Dealului Morii se prezintă sub forma unui teren plat, cu un diametru de peste 1 km şi cu o cădere de pantă mai accentuată înspre NE şi E. Periegheza amănunţită nu a relevat nici un fel de material arheologic. Actualmente în acest sector se află nodul rutier de la intersecţia autostrăzii în construcţie cu DJ 691. Culmea Dealului Şarad se prezintă sub forma unui platou lat de peste 2 km în care se remarcă elemente geomorfologice interesante, reprezentate de două crovuri de tasare, cu un diametru de peste 100 de metri şi o adâncime de cca. 1 m, dispuse chiar pe culmea dealului. Aceste crovuri au putut reprezenta o sursă de apă pentru oameni şi animale, într-o zonă lipsită de izvoare. Vizibilitatea de pe culmea Dealului Şarad este una deosebită, fiind practic prima înălţime care se ridică din câmpia inundabilă a Begăi şi Timişului. Pigmentaţia solului este gălbui lutoasă, fără nici un fel de inventar arheologic. Situaţia se poate lesne explica prin existenţa, în acest sector, al unei păduri, care era figurată şi pe hărţile habsburgice din sec. XVIII. Singurul element de interes arheologic este traiectul unui posibil drum de pământ, vizibil pe o lungime de cca. 300 m, care traversează dealul cu pricina de la S la N. Cercetarea sistematică a întregului areal al Dealului Şarad nu a evidenţiat nici un fel de artefacte arheologice.

[3] D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică...*., p. 223 (cu bibliografia).

Fig. 4. Amplasamentul Dealului Şarad pe prima ridicare iosephină (1769-1772)

Verificarea minuţioasă şi a Dealului Bătrân, amplasat la NV de Dealul Şarad, nu a relevat nici un fel de artefacte sau elemente arheologice. Pe latura sudică a Dealului Şarad, la obârşiile Văii Pârâului Unu, au fost descoperite mai multe obiective arheologice, databile din preistorie şi până în evul mediu, inclusiv posibila vatră a localităţii medievale Luchin.

Extinderea cercetărilor de teren pe latura nordică a Dealului Şarad, înspre primele terase din versantul stâng al Pârâului Beregsău, în sectorul numit în hărţile topografice din 1962 „Tarlaua Sarad", au dus la descoperirea, în octombrie 2007, a unei concentrări masive de material arheologic medieval. Pe o suprafaţă de peste 40 ha, de o parte şi de alta a DJ 691, se concentrează cantităţi impresionante de material arheologic, ceea ce ne-a determinat să opinăm că în această locaţie s-a aflat, probabil, târgul medieval al Saradului, menţionat de izvoarele documentare ale sec. XIV-XV. În acest context, s-a procedat la ridicarea topografică cu Staţia Totală a acestui sit, pe care îl considerăm a fi ambigua „Cetăţuica", amplasată „la 4 km de sat".

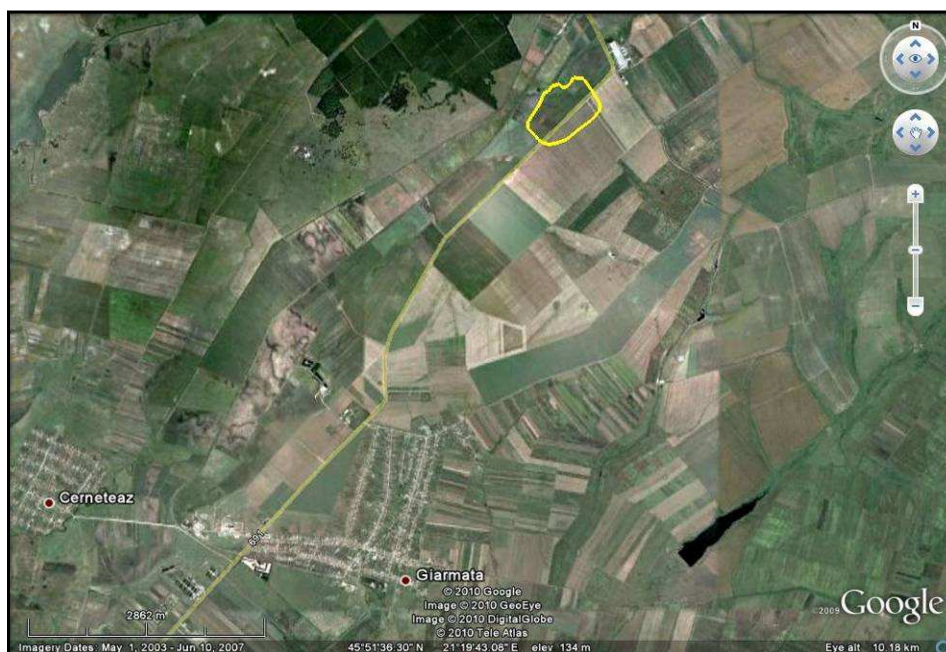
În contextul investigaţiilor desfăşurate pentru identificarea fortificaţiei „Dosul" de la Bencecu de Jos, la circa o lună după activitatea noastră de topografiere a sitului de la Giarmata „Sarad", am purtat o discuţie cu profesorul Vasile Ianoşev din Pişchia (vezi *supra*, Bencecu de Jos). Cu acest prilej, domnia sa ne-a înmânat monografia localităţii Pişchia[4], proaspăt apărută, dar pe care noi nu o cunoşteam până atunci şi în care se face precizarea despre amplasamentul fortificaţiei Sarad, fiind acelaşi cu cel identificat de noi.

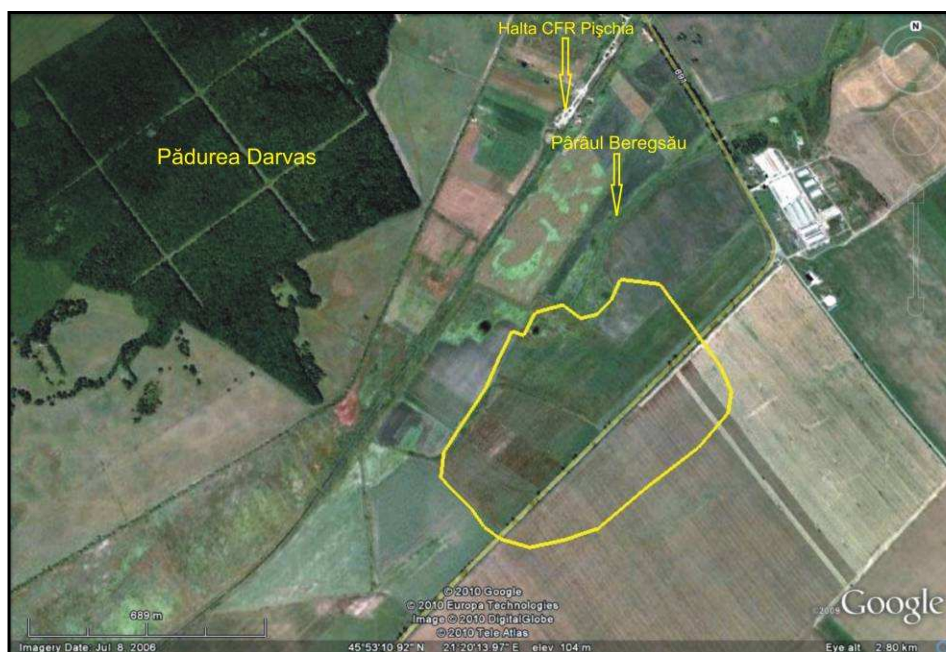
III. Date geografice despre sit:

a. punct: "Tarlaua Sarad".

[4] V. Ianoşev, *Pişchia. Sat şi comună bănăţeană de pe malul Beregsăului*, Timişoara, 2007, p. 58 şi urm.

b. reper localizare: la 2 km S de biserica ortodoxă din Pişchia şi la 5,15 km NNE de biserica ortodoxă din Giarmata.
c. reper hidrografic: în versantul stâng al Pârâului Beregsău, la 800 m SSE de talvegul acestuia.
d. descriere geografică: situl este amplasat pe versantul stâng geografic al Văii Beregsăului, pe prima terasă a acestuia, la poalele Dealului Şarad (Alt. 152,6 m) şi a Dealului Bătrân (Alt. 172,6 m), pe un platou cu numele de "Tarlaua Sarad". Situl este traversat de la SV la NE de DJ 691 Timişoara-Lipova, care bulversează partea mediană a acestuia. Partea de NV a sitului a fost afectată de lucrările de îmbunătăţiri funciare moderne şi de săparea unor canale de hidroamelioraţii, iar partea de SE, de la poalele Dealului Bătrân, s-a conservat mai bine. Construirea şoselei moderne (DJ 691 Timişoara - Lipova) a generat compartimentarea sitului în două zone distincte, la dreapta şi la stânga drumului modern. Partea dinspre SSE, la dreapta drumului, prezintă o elevaţie de 7 m faţă de partea dinspre NNV, din stânga drumului. Căderea de pantă este în parte naturală, dar este accentuată de construirea rambleului drumului, precum şi de amenajările agricole. În urma cercetărilor arheologice de teren s-a constatat existenţa unor grupări de artefacte în mai multe sectoare distincte: un areal reprezentat prin numeroase fragmente de cărămidă medievală, asociate cu ceramică specifică perioadei; un alt areal în care erau importante cantităţi de fragmente de sticlă medievală, turte şi zgură de fier, precum şi o zonă cu oseminte umane care poate fi necropola aşezării, toate întinse pe o suprafaţă de peste 40 ha. În cercetările de teren pentru identificarea oraşului s-a localizat şi un posibil traiect al drumului medieval, pe direcţia SSE-NNV, care străbate Dealul Şarad, venind dinspre fortificaţia de pământ de la Ianova.
e. coordonate GPS: 45 53 04 N; 21 20 30 E; 112 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 493635; 216228.
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

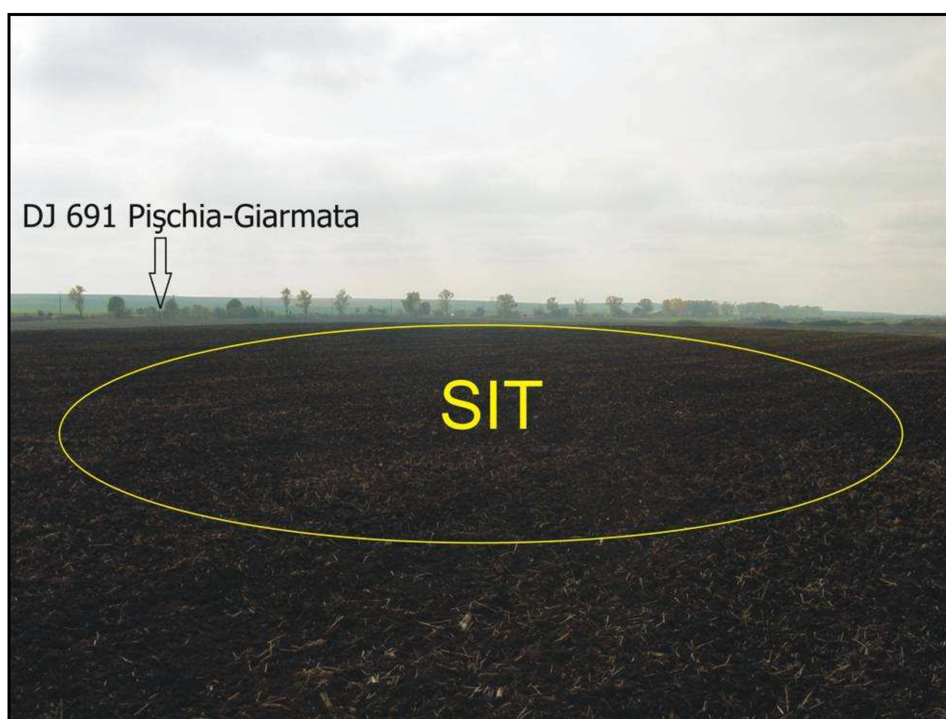

Fig. 5. Obiectivul arheologic văzut dinspre NE

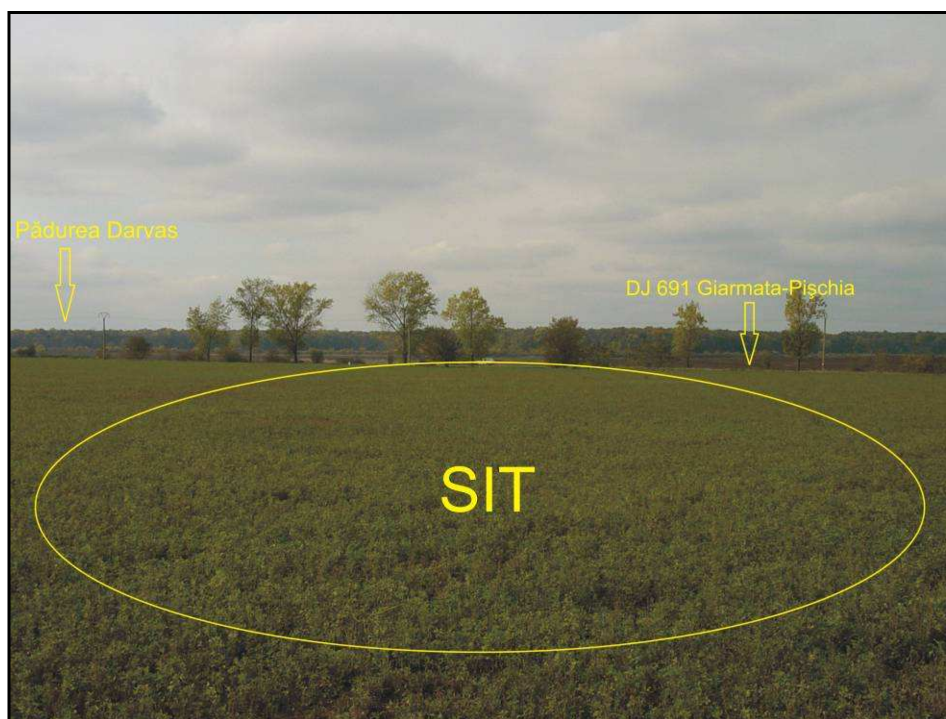
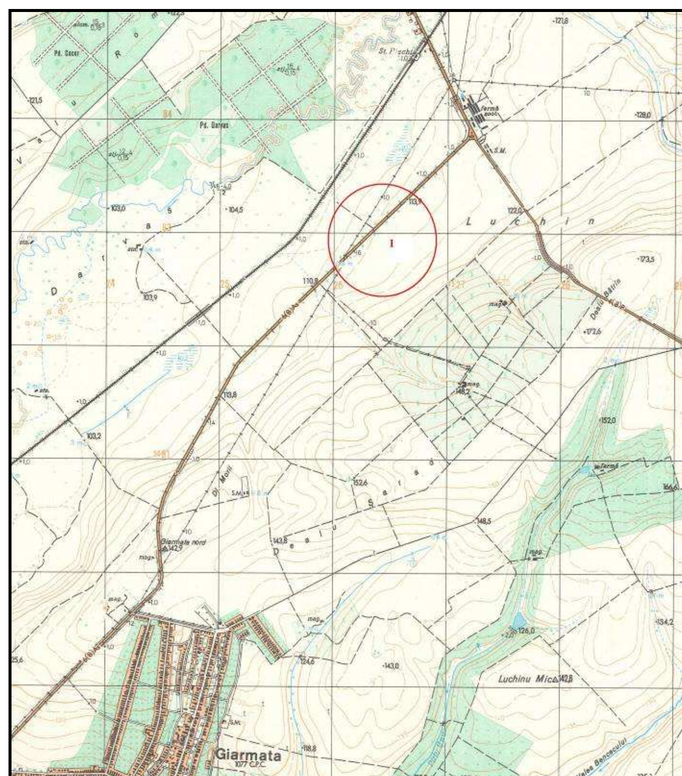

Fig. 6. Obiectivul arheologic văzut dinspre SE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

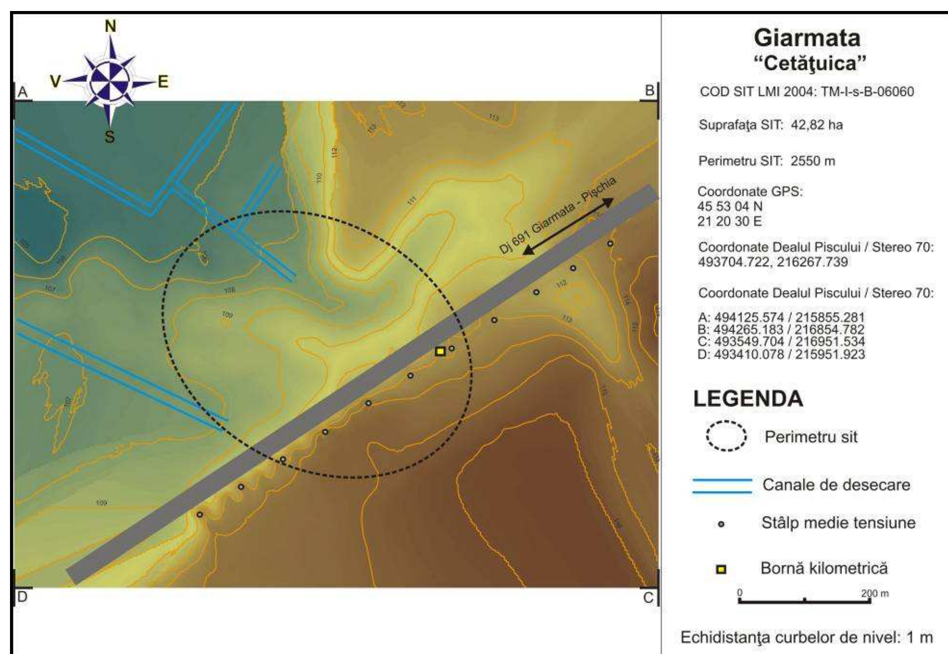

Fig. 7. Planul topografic 2D color, Giarmata 1

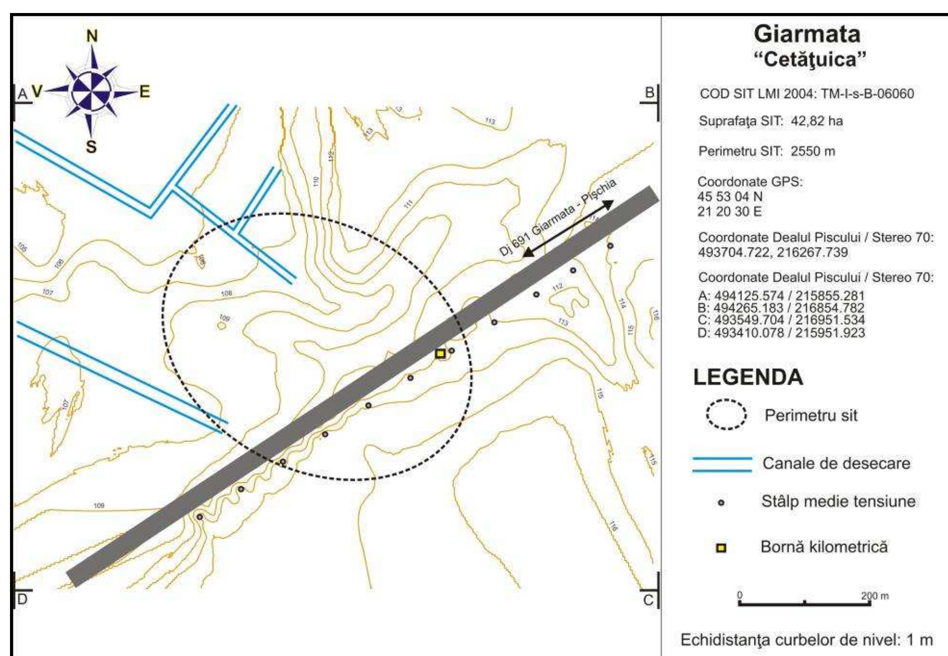

Fig. 8. Planul topografic 2D curbe de nivel, Giarmata 1

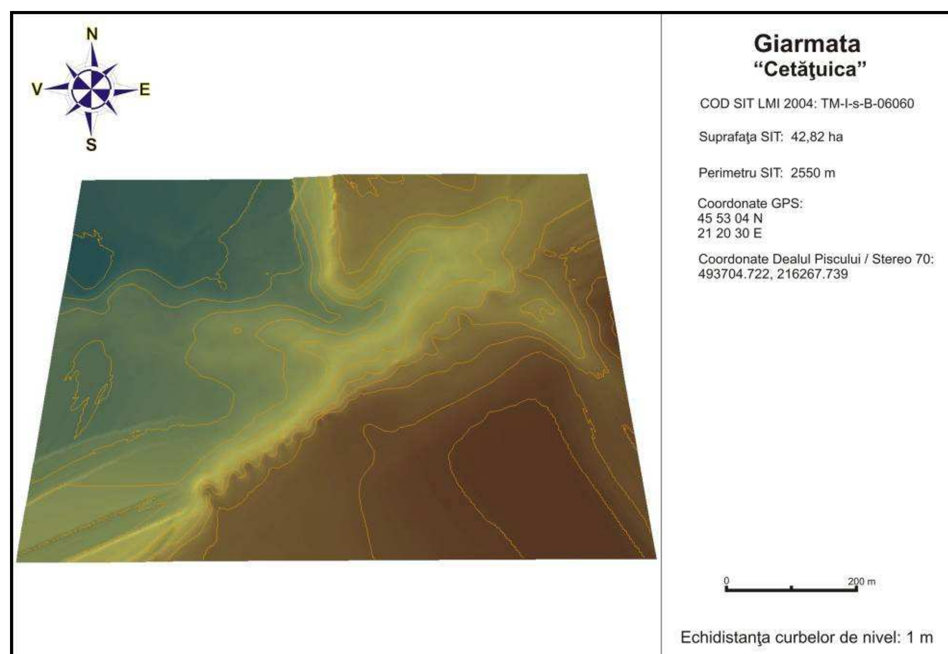
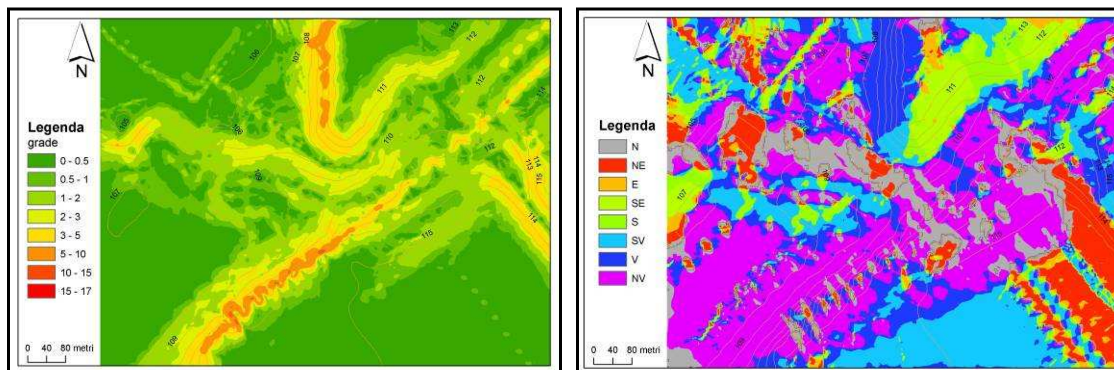

Fig. 9. Planul topografic 3D, Giarmata 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea urbană fortificată a Saradului a fost grav afectată de drumul modern DJ 691 care a împărţit arealul sitului în două zone distincte, creând o ruptură de pantă spre zona de NV, de 3 – 5 grade, platoul acesta fiind mai jos cu cca. 2 - 3 m decât cel dinspre SE; lucrările de îmbunătăţiri funciare şi cele hidroameliorative au aplatizat şi uniformizat acest sector al aşezării, unghiul pantelor fiind azi de doar 0 – 2 grade, altitudinea reală a sitului fiind observabilă doar pe latura de SV a şoselei; înspre N zona se înalţă brusc într-un unghi de 5 – 10 grade, cu un bot de terasă care, se pare, nu făcea parte din perimetrul fortificaţiei în discuţie.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: terenul relativ plat al întregului sit are o uşoară înclinaţie spre NV, el formând baza Dealului Sarad; analiza geomorfologică arată că amplasamentul sitului speculează glacisul format la limita primei terase din versantul stâng al Pârâului Beregsău; aşezarea urbană a Saradului se situează de-a lungul principalei căi de acces dintre Valea Begăi şi Valea Mureşului, pe o terasă neinundabilă, factorul *expoziţie* nedeţinând un rol important în alegerea locaţiei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare urbană fortificată şi aşezare deschisă.

b. datare: epoca bronzului, epoca post-romană, epoca medieval-timpurie epoca medieval dezvoltată (sec. XIV-XVI).

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă, prilejuite de ridicarea topografică a sitului, au evidenţiat existenţa unui material arheologic deosebit de bogat, răspândit pe o suprafaţă de peste 40 ha. Cercetările sistematice de teren au permis stabilirea grupării elementelor constitutive ale târgului medieval Sarad în anumite sectoare: zona fortificaţiilor, zona meşteşugărească, zona de locuit, necropola (?). Pe lângă materialul ceramic, la suprafaţa terenului au fost surprinse concentrări de materiale de construcţie (cărămizi, piatră de carieră), lupe şi zguri de fier, zgură de sticlă şi numeroase fragmente osoase (umane şi animale). Fragmentele ceramice se datează, în covârşitoarea lor majoritate, în evul mediu dezvoltat, dar au fost descoperite şi sporadice fragmente ceramice de epoca bronzului şi post-romane, provenind probabil din situri suprapuse şi distruse de târgul medieval. În vederea studiului, din teren au fost prelevate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (160); fragmente ceramice tipice nedesenate (102); fragmente ceramice atipice (319); fragmente cărămidă (7); obiecte din fier (3); fragmente zgură de fier (14); fragmente chirpic (1); fragmente zgură sticlă (4); fragmente sticlă (1); fragmente osoase (5); fragmente tencuială pictată (1); fragmente tuf vulcanic (1); roci minerale nedefinibile (2); fragment cute gresie (1); bilă piatră (1).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Giarmata 1_1 a

Foto Giarmata 1_1 b

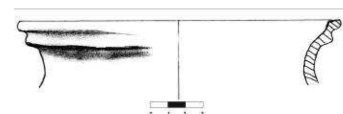

Desen Giarmata 1_1

Foto Giarmata 1_2 a

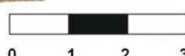

Foto Giarmata 1_2 b

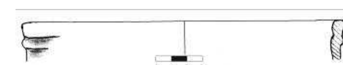

Desen Giarmata 1_2

Foto Giarmata 1_3 a

Foto Giarmata 1_3 b

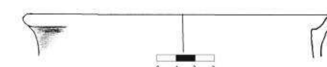

Desen Giarmata 1_3

Foto Giarmata 1_4 a

Foto Giarmata 1_4 b

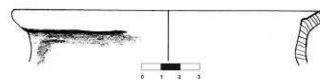

Desen Giarmata 1_4

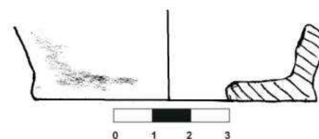

Foto Giarmata 1_5 a

Foto Giarmata 1_5 b

Desen Giarmata 1_5

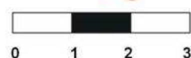

Foto Giarmata 1_6 a

Foto Giarmata 1_6 b

Desen Giarmata 1_6

Foto Giarmata 1_7 a

Foto Giarmata 1_7 b

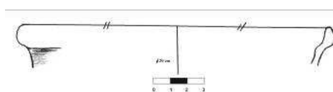

Desen Giarmata 1_7

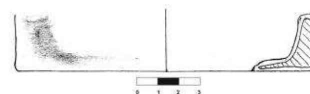

Foto Giarmata 1_8 a

Foto Giarmata 1_8 b

Desen Giarmata 1_8

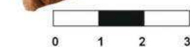

Foto Giarmata 1_9 a

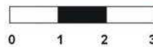

Foto Giarmata 1_9 b

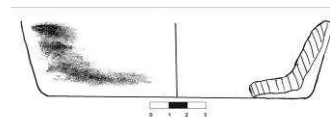

Desen Giarmata 1_9

Foto Giarmata 1_10 a

Foto Giarmata 1_10 b

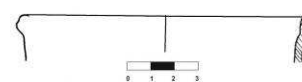

Desen Giarmata 1_10

Foto Giarmata 1_11 a

Foto Giarmata 1_11 b

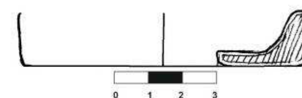

Desen Giarmata 1_11

Foto Giarmata 1_12 a

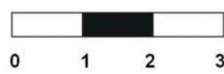
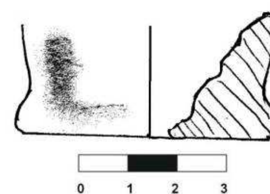

Foto Giarmata 1_12 b

Desen Giarmata 1_12

Foto Giarmata 1_13 a

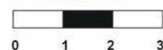
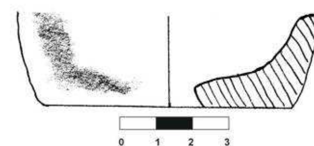

Foto Giarmata 1_13 b

Desen Giarmata 1_13

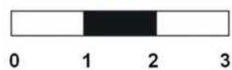
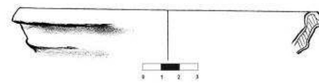

Foto Giarmata 1_14 a

Foto Giarmata 1_14 b

Desen Giarmata 1_14

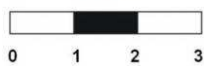

Foto Giarmata 1_15 a

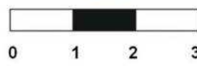

Foto Giarmata 1_15 b

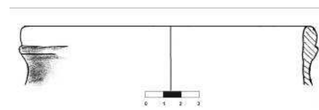

Desen Giarmata 1_15

Foto Giarmata 1_16 a

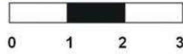
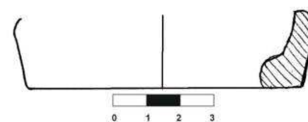

Foto Giarmata 1_16 b

Desen Giarmata 1_16

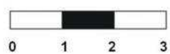

Foto Giarmata 1_17 a

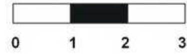
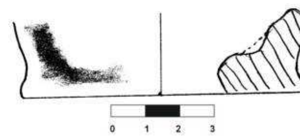

Foto Giarmata 1_17 b

Desen Giarmata 1_17

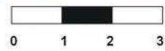
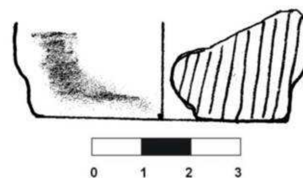

Foto Giarmata 1_18 a

Foto Giarmata 1_18 b

Desen Giarmata 1_18

Foto Giarmata 1_19 a

Foto Giarmata 1_19 b

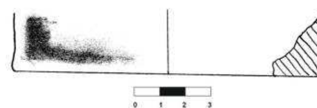

Desen Giarmata 1_19

Foto Giarmata 1_20 a

Foto Giarmata 1_20 b

Desen Giarmata 1_20

Foto Giarmata 1_21 a

Foto Giarmata 1_21 b

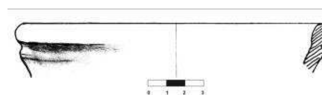

Desen Giarmata 1_21

Foto Giarmata 1_22 a

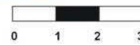

Foto Giarmata 1_22 b

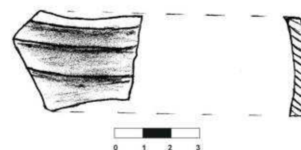

Desen Giarmata 1_22

Foto Giarmata 1_23 a

Foto Giarmata 1_23 b

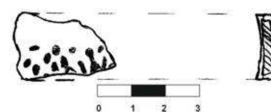

Desen Giarmata 1_23

Foto Giarmata 1_24 a

Foto Giarmata 1_24 b

Desen Giarmata 1_24

Foto Giarmata 1_25 a

Foto Giarmata 1_25 b

Desen Giarmata 1_25

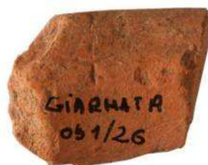

Foto Giarmata 1_26 a

Foto Giarmata 1_26 b

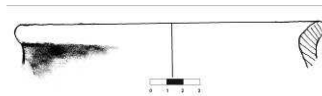

Desen Giarmata 1_26

Foto Giarmata 1_27 a

Foto Giarmata 1_27 b

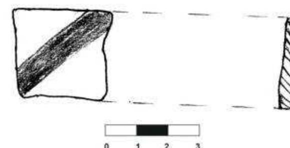

Desen Giarmata 1_27

Foto Giarmata 1_30 a

Foto Giarmata 1_30 b

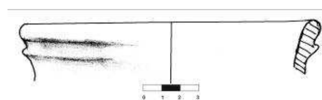

Desen Giarmata 1_30

Foto Giarmata 1_31 a

Foto Giarmata 1_31 b

Desen Giarmata 1_31

Foto Giarmata 1_32 a

Foto Giarmata 1_32 b

Desen Giarmata 1_32

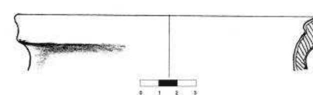

Desen Giarmata 1_33

Foto Giarmata 1_33 a | Foto Giarmata 1_33 b

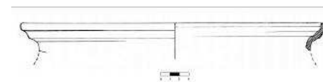

Foto Giarmata 1_34 a | Foto Giarmata 1_34 b | Desen Giarmata 1_34

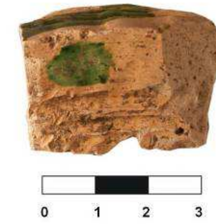
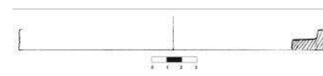

Foto Giarmata 1_35 a | Foto Giarmata 1_35 b | Desen Giarmata 1_35

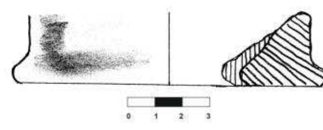

Foto Giarmata 1_36 a | Foto Giarmata 1_36 b | Desen Giarmata 1_36

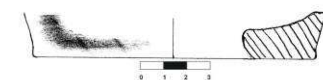

Foto Giarmata 1_37 a | Foto Giarmata 1_37 b | Desen Giarmata 1_37

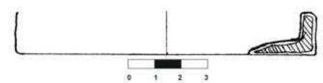

Foto Giarmata 1_38 a | Foto Giarmata 1_38 b | Desen Giarmata 1_38

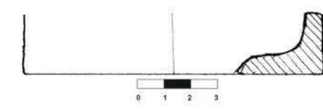

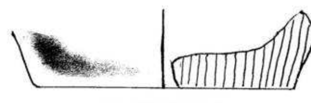
Foto Giarmata 1_39 a | Foto Giarmata 1_39 b | Desen Giarmata 1_39

Foto Giarmata 1_40 a

Foto Giarmata 1_40 b

Desen Giarmata 1_40

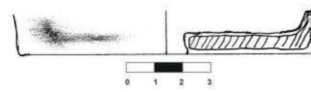

Foto Giarmata 1_41 a

Foto Giarmata 1_41 b

Desen Giarmata 1_41

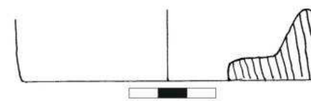

Foto Giarmata 1_42 a

Foto Giarmata 1_42 b

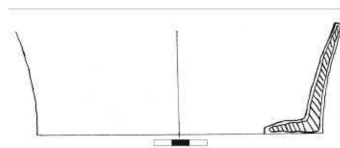

Desen Giarmata 1_42

Foto Giarmata 1_43 a

Foto Giarmata 1_43 b

Desen Giarmata 1_43

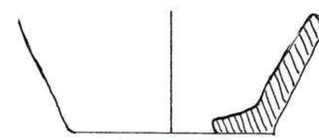

Foto Giarmata 1_44 a

Foto Giarmata 1_44 b

Desen Giarmata 1_44

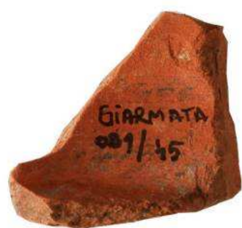

Foto Giarmata 1_45 a

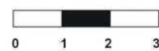

Foto Giarmata 1_45 b

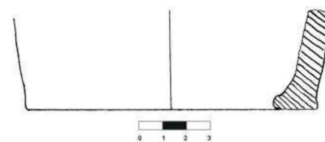

Desen Giarmata 1_45

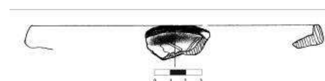

Foto Giarmata 1_46 a

Foto Giarmata 1_46 b

Desen Giarmata 1_46

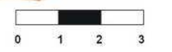

Foto Giarmata 1_47 a

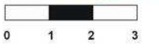

Foto Giarmata 1_47 b

Desen Giarmata 1_47

Foto Giarmata 1_48 a

Foto Giarmata 1_48 b

Desen Giarmata 1_48

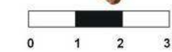

Foto Giarmata 1_49 a

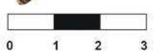

Foto Giarmata 1_49 b

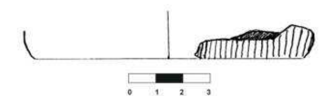

Desen Giarmata 1_49

Foto Giarmata 1_50 a

Foto Giarmata 1_50 b

Desen Giarmata 1_50

Foto Giarmata 1_51 a

Foto Giarmata 1_51 b

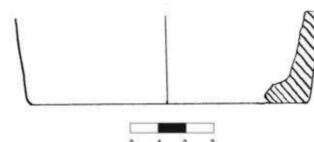

Desen Giarmata 1_51

Foto Giarmata 1_52 a

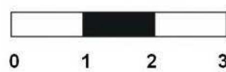

Foto Giarmata 1_52 b

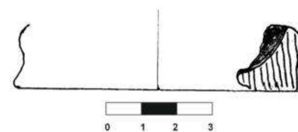

Desen Giarmata 1_52

Foto Giarmata 1_53 a

Foto Giarmata 1_53 b

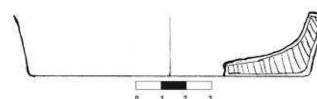

Desen Giarmata 1_53

Foto Giarmata 1_54 a

Foto Giarmata 1_54 b

Desen Giarmata 1_54

Foto Giarmata 1_55 a

Foto Giarmata 1_55 b

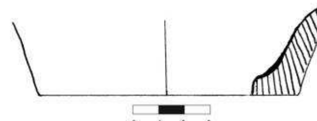

Desen Giarmata 1_55

Foto Giarmata 1_57 a

Foto Giarmata 1_57 b

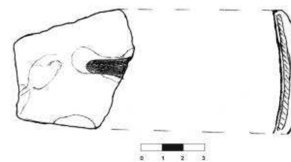

Desen Giarmata 1_57

Foto Giarmata 1_58 a

Foto Giarmata 1_58 b

Desen Giarmata 1_58

Foto Giarmata 1_59 a

Foto Giarmata 1_59 b

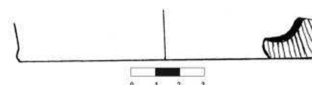

Desen Giarmata 1_59

Foto Giarmata 1_60 a

Foto Giarmata 1_60 b

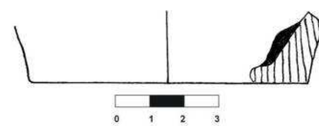

Desen Giarmata 1_60

Foto Giarmata 1_61 a

Foto Giarmata 1_61 b

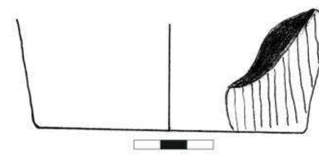

Desen Giarmata 1_61

Foto Giarmata 1_62 a

Foto Giarmata 1_62 b

Desen Giarmata 1_62

Foto Giarmata 1_63 a

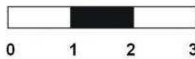
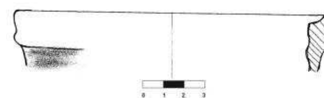

Foto Giarmata 1_63 b

Desen Giarmata 1_63

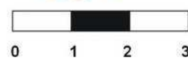

Foto Giarmata 1_65 a

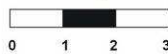

Foto Giarmata 1_65 b

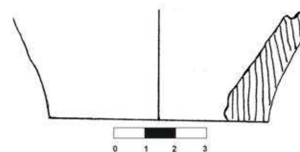

Desen Giarmata 1_65

Foto Giarmata 1_67 a

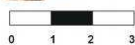

Foto Giarmata 1_67 b

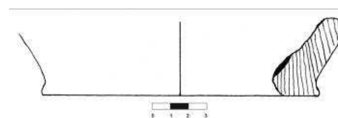

Desen Giarmata 1_67

Foto Giarmata 1_68 a

Foto Giarmata 1_68 b

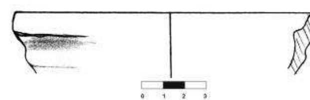

Desen Giarmata 1_68

Foto Giarmata 1_69 a

Foto Giarmata 1_69 b

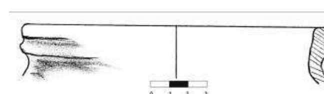

Desen Giarmata 1_69

Foto Giarmata 1_70 a

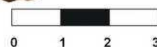

Foto Giarmata 1_70 b

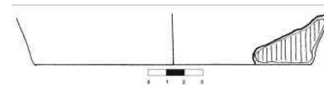

Desen Giarmata 1_70

Foto Giarmata 1_71 a

Foto Giarmata 1_71 b

Desen Giarmata 1_71

Foto Giarmata 1_72 a

Foto Giarmata 1_72 b

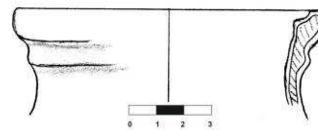

Desen Giarmata 1_72

Foto Giarmata 1_73 a

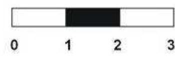

Foto Giarmata 1_73 b

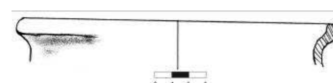
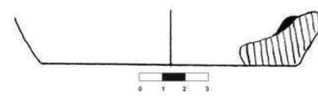

Desen Giarmata 1_73

Foto Giarmata 1_74 a

Foto Giarmata 1_74 b

Desen Giarmata 1_74

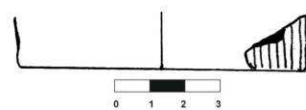

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_75 a

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_75 b

Desen Giarmata 1_75

Foto Giarmata 1_76 a

Foto Giarmata 1_76 b

Desen Giarmata 1_76

Foto Giarmata 1_77 a

Foto Giarmata 1_77 b

Desen Giarmata 1_77

Foto Giarmata 1_79 a

Foto Giarmata 1_79 b

Desen Giarmata 1_79

Foto Giarmata 1_81 a

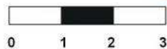
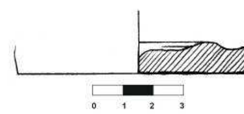
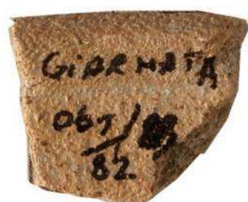

Foto Giarmata 1_81 b

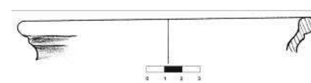
Desen Giarmata 1_81

0 1 2 3

0 1 2 3

Desen Giarmata 1_82

Foto Giarmata 1_82 a

Foto Giarmata 1_82 b

Foto Giarmata 1_83 a

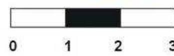

Foto Giarmata 1_83 b

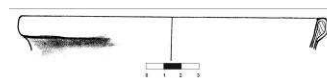

Desen Giarmata 1_83

Foto Giarmata 1_84 a

Foto Giarmata 1_84 b

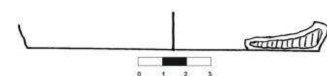

Desen Giarmata 1_84

Foto Giarmata 1_85 a

Foto Giarmata 1_85 b

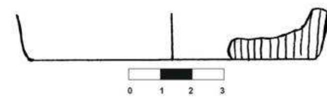

Desen Giarmata 1_85

Foto Giarmata 1_86 a

Foto Giarmata 1_86 b

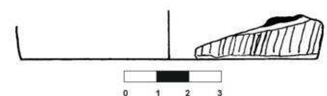

Desen Giarmata 1_86

Foto Giarmata 1_87 a

Foto Giarmata 1_87 b

Desen Giarmata 1_87

Foto Giarmata 1_88 a

Foto Giarmata 1_88 b

Desen Giarmata 1_88

Foto Giarmata 1_89 a

Foto Giarmata 1_89 b

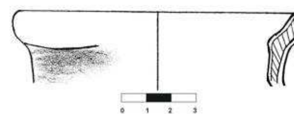

Desen Giarmata 1_89

Foto Giarmata 1_90 a

Foto Giarmata 1_90 b

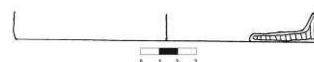

Desen Giarmata 1_90

Foto Giarmata 1_91 a

Foto Giarmata 1_91 b

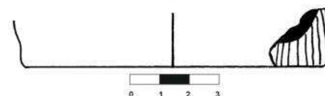

Desen Giarmata 1_91

Foto Giarmata 1_92 a

Foto Giarmata 1_92 b

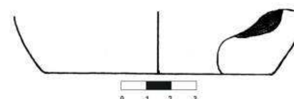

Desen Giarmata 1_92

Foto Giarmata 1_93 a

Foto Giarmata 1_93 b

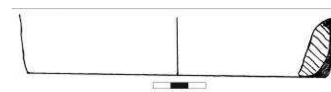

Desen Giarmata 1_93

Foto Giarmata 1_94 a

Foto Giarmata 1_94 b

Desen Giarmata 1_94

Foto Giarmata 1_95 a

Foto Giarmata 1_95 b

Desen Giarmata 1_95

Foto Giarmata 1_96 a

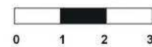

Foto Giarmata 1_96 b

Desen Giarmata 1_96

Foto Giarmata 1_97 a

Foto Giarmata 1_97 b

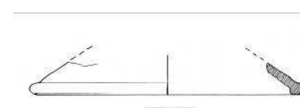

Desen Giarmata 1_97

Foto Giarmata 1_98 a

Foto Giarmata 1_98 b

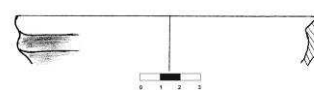

Desen Giarmata 1_98

Foto Giarmata 1_99 a

Foto Giarmata 1_99 b

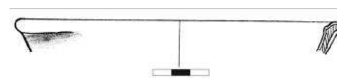

Desen Giarmata 1_99

Foto Giarmata 1_100 a

Foto Giarmata 1_100 b

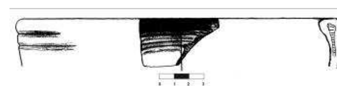

Desen Giarmata 1_100

Foto Giarmata 1_101 a

Foto Giarmata 1_101 b

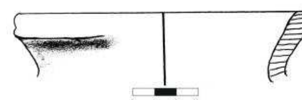

Desen Giarmata 1_101

Foto Giarmata 1_102 a

Foto Giarmata 1_102 b

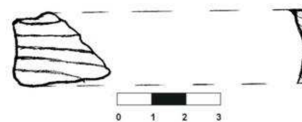

Desen Giarmata 1_102

Foto Giarmata 1_103 a

Foto Giarmata 1_103 b

Desen Giarmata 1_103

Foto Giarmata 1_104 a

Foto Giarmata 1_104 b

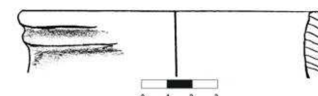

Desen Giarmata 1_104

Foto Giarmata 1_105 a

Foto Giarmata 1_105 b

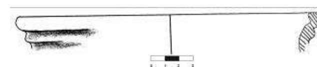

Desen Giarmata 1_105

Foto Giarmata 1_106 a

Foto Giarmata 1_106 b

Desen Giarmata 1_106

Foto Giarmata 1_107 a

Foto Giarmata 1_107 b

Desen Giarmata 1_107

Foto Giarmata 1_108 a

Foto Giarmata 1_108 b

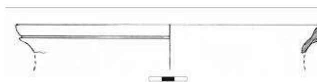

Desen Giarmata 1_108

Foto Giarmata 1_109 a

Foto Giarmata 1_109 b

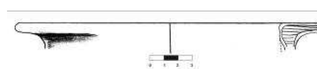
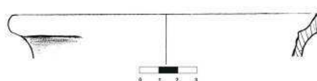

Desen Giarmata 1_109

Foto Giarmata 1_110 a

Foto Giarmata 1_110 b

Desen Giarmata 1_110

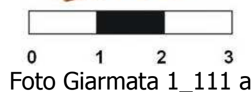
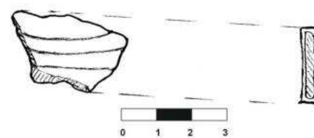

Foto Giarmata 1_111 a

Foto Giarmata 1_111 b

Desen Giarmata 1_111

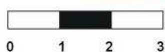

Foto Giarmata 1_112 a

Foto Giarmata 1_112 b

Desen Giarmata 1_112

Foto Giarmata 1_113 a

Foto Giarmata 1_113 b

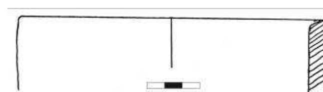

Desen Giarmata 1_113

Foto Giarmata 1_114 a

Foto Giarmata 1_114 b

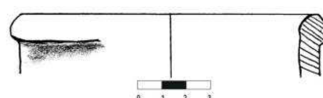

Desen Giarmata 1_114

Foto Giarmata 1_115 a

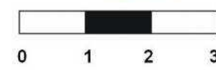

Foto Giarmata 1_115 b

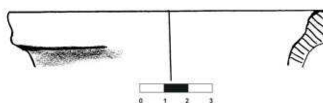

Desen Giarmata 1_115

Foto Giarmata 1_117 a

Foto Giarmata 1_117 b

Desen Giarmata 1_117

Foto Giarmata 1_118 a

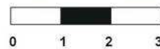

Foto Giarmata 1_118 b

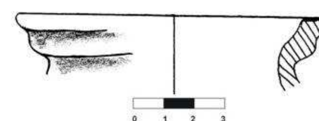
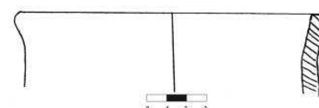

Desen Giarmata 1_118

Foto Giarmata 1_119 a

Foto Giarmata 1_119 b

Desen Giarmata 1_119

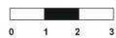
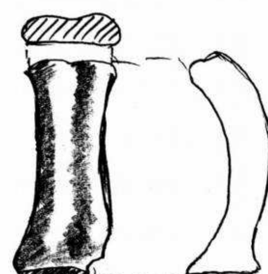

Foto Giarmata 1_121 a

Foto Giarmata 1_121 b

Desen Giarmata 1_121

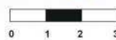

Foto Giarmata 1_122 a

Foto Giarmata 1_122 b

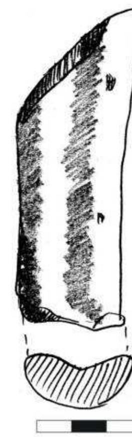
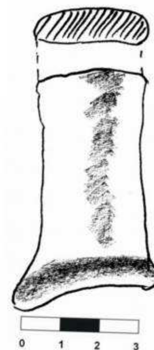

Desen Giarmata 1_122

Foto Giarmata 1_123 a

Foto Giarmata 1_123 b

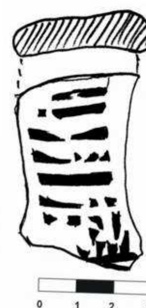
Desen Giarmata 1_123

Foto Giarmata 1_124 a

Foto Giarmata 1_124 b

Desen Giarmata 1_124

Foto Giarmata 1_125 a

Foto Giarmata 1_125 b

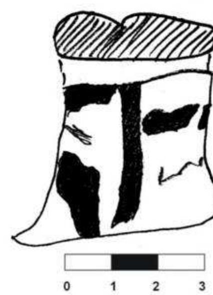
Desen Giarmata 1_125

Foto Giarmata 1_126 a

Foto Giarmata 1_126 b

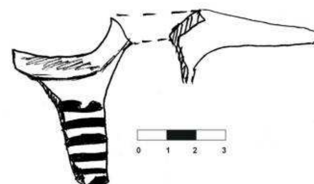
Desen Giarmata 1_126

Foto Giarmata 1_127 a

Foto Giarmata 1_127 b

Desen Giarmata 1_127

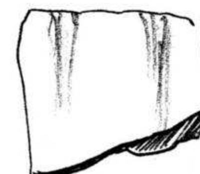
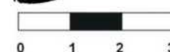

Foto Giarmata 1_128 a

Foto Giarmata 1_128 b

Desen Giarmata 1_128

Foto Giarmata 1_129 a

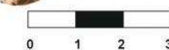
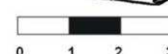

Foto Giarmata 1_129 b

Desen Giarmata 1_129

Foto Giarmata 1_130 a

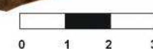
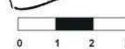

Foto Giarmata 1_130 b

Desen Giarmata 1_130

Foto Giarmata 1_131 a

Foto Giarmata 1_131 b

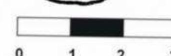

Desen Giarmata 1_131

Foto Giarmata 1_132 a

Foto Giarmata 1_132 b

Desen Giarmata 1_132

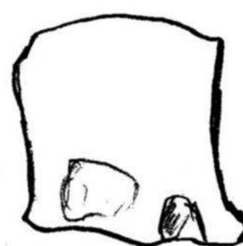
0 1 2 3

Foto Giarmata 1_133 a

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_133 b

0 1 2 3

Desen Giarmata 1_133

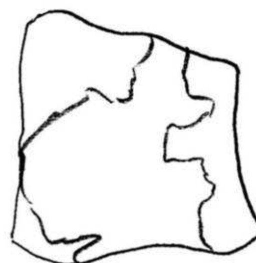
0 1 2 3

Foto Giarmata 1_134 a

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_134 b

0 1 2 3

Desen Giarmata 1_134

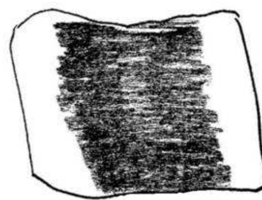
0 1 2 3

Foto Giarmata 1_136 a

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_136 b

0 1 2 3

Desen Giarmata 1_136

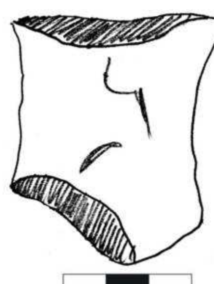
0 1 2 3

Foto Giarmata 1_137 a

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_137 b

0 1 2 3

Desen Giarmata 1_137

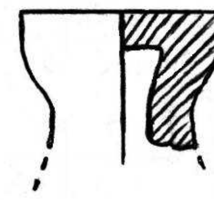
0 1 2 3

Foto Giarmata 1_138 a

0 1 2 3

Foto Giarmata 1_138 b

0 1 2 3

Desen Giarmata 1_138

Foto Giarmata 1_139 a

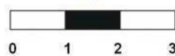
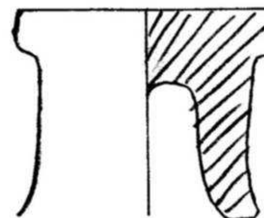
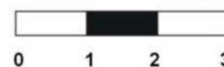

Foto Giarmata 1_139 b

Desen Giarmata 1_139

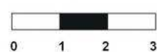
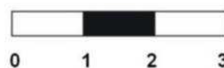

Foto Giarmata 1_140 a

Foto Giarmata 1_140 b

Desen Giarmata 1_140

Foto Giarmata 1_141 a

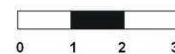
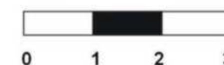

Foto Giarmata 1_141 b

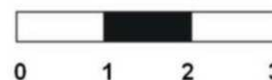
Desen Giarmata 1_141

Foto Giarmata 1_142 a

Foto Giarmata 1_142 b

Desen Giarmata 1_142

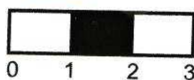
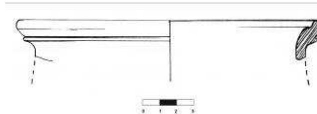

Foto Giarmata 1_145 a

Foto Giarmata 1_145 b

Desen Giarmata 1_145

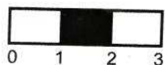

Foto Giarmata 1_146 a

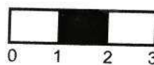
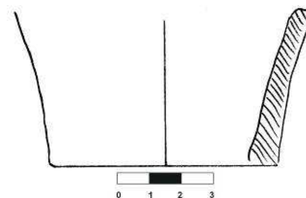

Foto Giarmata 1_146 b

Desen Giarmata 1_146

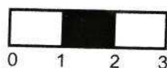

Foto Giarmata 1_147 a

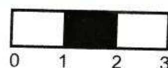
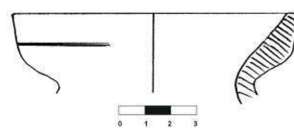

Foto Giarmata 1_147 b

Desen Giarmata 1_147

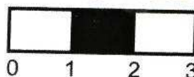

Foto Giarmata 1_148 a

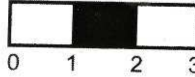
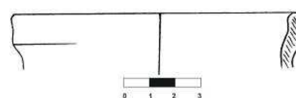

Foto Giarmata 1_148 b

Desen Giarmata 1_148

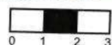

Foto Giarmata 1_150 a

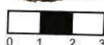
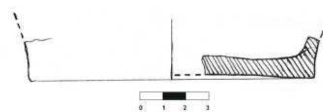

Foto Giarmata 1_150 b

Desen Giarmata 1_150

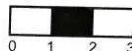

Foto Giarmata 1_151 a

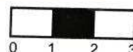
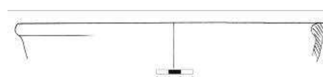

Foto Giarmata 1_151 b

Desen Giarmata 1_151

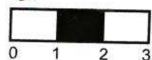

Foto Giarmata 1_152 a

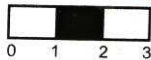
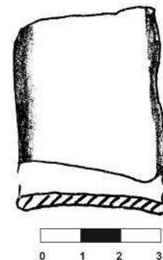

Foto Giarmata 1_152 b

Desen Giarmata 1_152

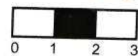

Foto Giarmata 1_153 a

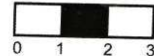
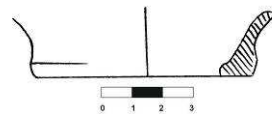

Foto Giarmata 1_153 b

Desen Giarmata 1_153

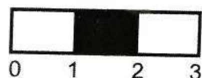
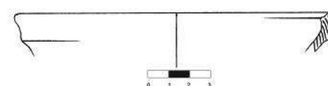

Foto Giarmata 1_154 a

Foto Giarmata 1_154 b

Desen Giarmata 1_154

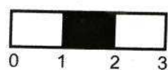

Foto Giarmata 1_155 a

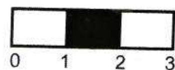
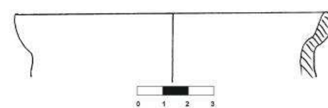

Foto Giarmata 1_155 b

Desen Giarmata 1_155

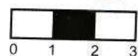

Foto Giarmata 1_156 a

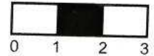

Foto Giarmata 1_156 b

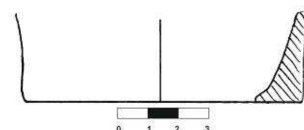
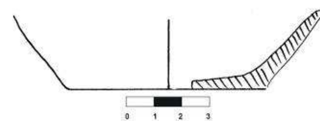

Desen Giarmata 1_156

Foto Giarmata 1_157 a

Foto Giarmata 1_157 b

Desen Giarmata 1_157

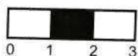

Foto Giarmata 1_158 a

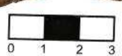
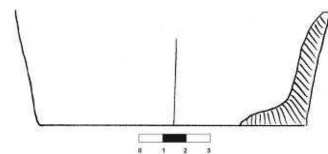

Foto Giarmata 1_158 b

Desen Giarmata 1_158

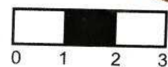
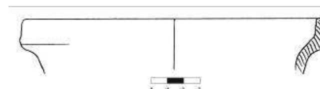

Foto Giarmata 1_159 a

Foto Giarmata 1_159 b

Desen Giarmata 1_159

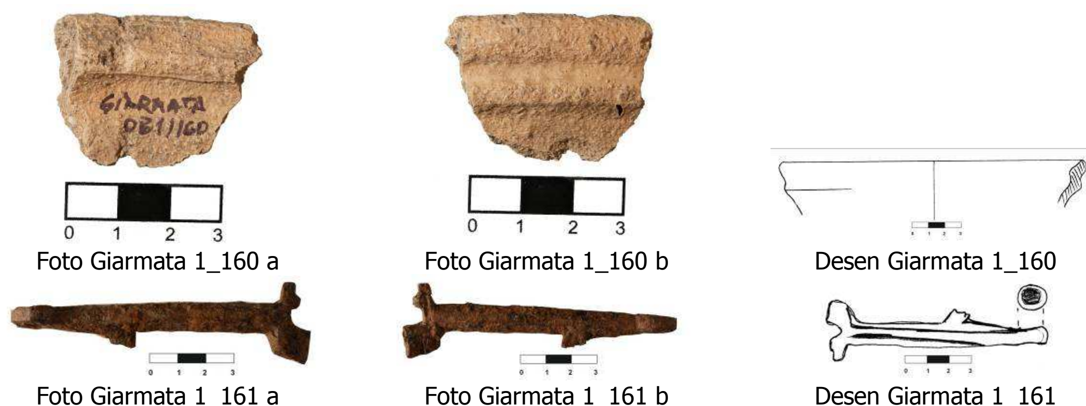

Foto Giarmata 1_160 a | Foto Giarmata 1_160 b | Desen Giarmata 1_160

Foto Giarmata 1_161 a | Foto Giarmata 1_161 b | Desen Giarmata 1_161

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren arabil şi DJ 691 Timişoara – Lipova.

b. starea de conservare: medie, dar în degradare constantă şi accelerată datorită lucrărilor agricole moderne. DJ 691, care secţionează obiectivul arheologic a distrus, prin rambleul său, o parte din sit.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: informaţiile izvoarelor documentare, care vorbesc despre puternicul târg al Saradului în sec. XIV-XVI au fost confirmate de cercetările arheologice de teren, soldate cu recoltarea unui material arheologic deosebit de bogat, din care doar o mică parte este ilustrat în prezentul studiu. Spre deosebire de alte târguri medievale incluse în LMI Timiş, dar care sunt suprapuse de localităţi sau construcţii moderne, târgul Saradului nu este afectat de acest impediment. Doar drumul Timişoara – Lipova îl afectează parţial, astfel încât demararea unor campanii de investigaţii sistematice, inclusiv metode neivazive precum prospecţiunile geofizice, vor fi în măsură să releve morfologia unui oraş medieval din Banatul de câmpie.

d. importanţa turistică: faptul că obiectivul arheologic este traversat de DJ 691, face ca oricine parcurge drumul Giarmata-Pişchia să fie un vizitator involuntar al sitului. În situaţia actuală târgul Saradului nu se pretează includerii în trasee de turism cultural, publicul neavizat nu poate observa la suprafaţa terenului vestigii (cu excepţia artefactelor, răspândite pe o suprafaţă de peste 40 ha). În contextul demarării unor investigaţii arheologice sistematice, situl poate reprezenta un important obiectiv turistico-arheologic al judeţului Timiş.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de investigaţii arheologice sistematice va fi în măsură să precizeze dacă existe vestigii care să se preteze la o eventuală restaurare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: septembrie 2006-noiembrie 2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Leonard Dorogostaiski şi studenţii Oana Borlea, Lucian Vidra, Alice Abagiu, Alexandru Berzovan

VII. Bibliografie:

Csánki, Dezsö, *Magyarország történelmi födrajza a Hunyadiak kòràban*, vol. 2, Budapest, 1890, p. 20

Engel, Pál, *Magyarország világi archontólogiája 1301-1457*, Budapest, 1996, p. 117

Ianoşev, Vasile, *Pişchia. Sat şi comună bănăţeană de pe malul Beregsăului*, Timişoara, 2007, p. 58-59

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 133

Milleker, Bódog, *Délmagyarország középkori földrajza*, Timişoara, 1915, p. 150-151

Pesty, Frigyes, *Krassó vármegyie története*, vol. 3, Budapest, 1883, p. 449, 458

Rusu, Adrian Andrei, *Bibliografia fortificaţiilor medievale şi premoderne din Transilvania şi Banat*, Reşiţa, 1996, p. 149

Suciu, Coriolan, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. II, Bucureşti, 1968, p. 399

Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 223

Ţeicu, Dumitru, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 97

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate de pământ; sat GIROC; comuna GIROC; mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Giroc, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

„Cetatea de pământ", databilă în epoca bronzului, de la Giroc, a suscitat numeroase dificultăţi în întocmirea documentaţiei specifice. În primul rând informaţiile LMI Timiş 2004 sunt extrem de vagi şi ambigui, lipsind orice indiciu de localizare şi toponimie, acest lucru lăsând numeroase „portiţe" de interpretare a obiectivului arheologic în cauză. Un indiciu privind localizarea „cetăţii de pământ" este oferit de versiunile mai vechi ale LMI Timiş, cele din 1992 şi 2003 care o plasează „în pădure". Verificarea minuţioasă a bibliografiei de specialitate nu a descoperit vreo menţiune despre o fortificaţie preistorică în hotarul cadastral al localităţii Giroc, cu excepţia celei din punctul „Mescal", care este amplasată într-o locaţie diferită (vezi *infra*). De asemenea, am purtat numeroase discuţii cu persoane avizate, printre care şi cu d-l prof. dr. Gh. Lazarovici, care îşi amintea de o posibilă astfel de fortificaţie descoperită acum peste 30 de ani împreună cu regretatul Fl. Medeleţ, dar fără a putea preciza indicii topografice mai precise. Informările pe care le-am desfăşurat la faţa locului, prin discuţii cu localnici şi autorităţi locale nu au putut aduce indicii suplimentare care să restrângă arealul de investigaţie, în memoria colectivă a sătenilor neexistând o astfel de fortificaţie de pământ în Pădurea Giroc. De un real ajutor ne-au fost informaţiile şi suportul logistic oferit de domnii George Lână şi Ioszef Szabo, cărora le mulţumim şi pe această cale. Cu toate acestea indiciile sunt prea vagi şi verificările minuţioase din teren nu au putut identifica obiectivul vizat.

Pe hărţile topografice habsburgice din secolul XVIII, de dinainte de lucrările de regularizări şi hidroamelioraţii, în zona Pădurii Giroc apar figurate, atât la nord, cât şi la sud de cursul iniţial al Râului Timiş, mai multe puncte de interes, care ar putea reprezenta posibile fortificaţii.

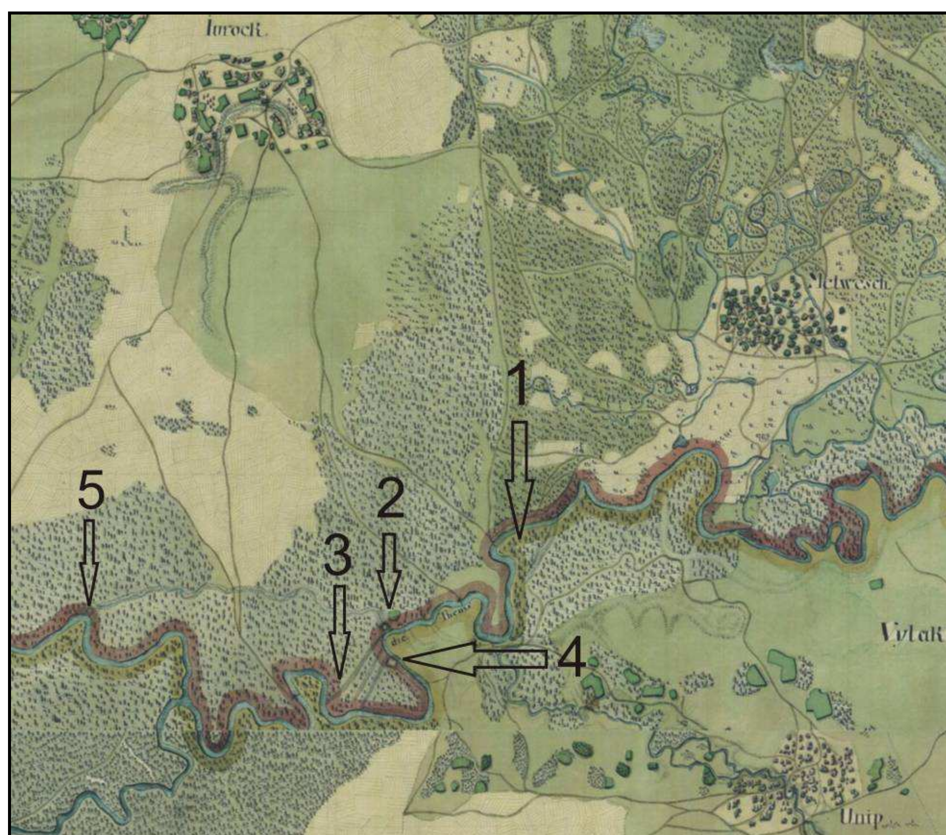

Fig. 1. Posibile fortificaţii figurate pe prima ridicare iosephină (1769-1772) în zona Pădurii Giroc

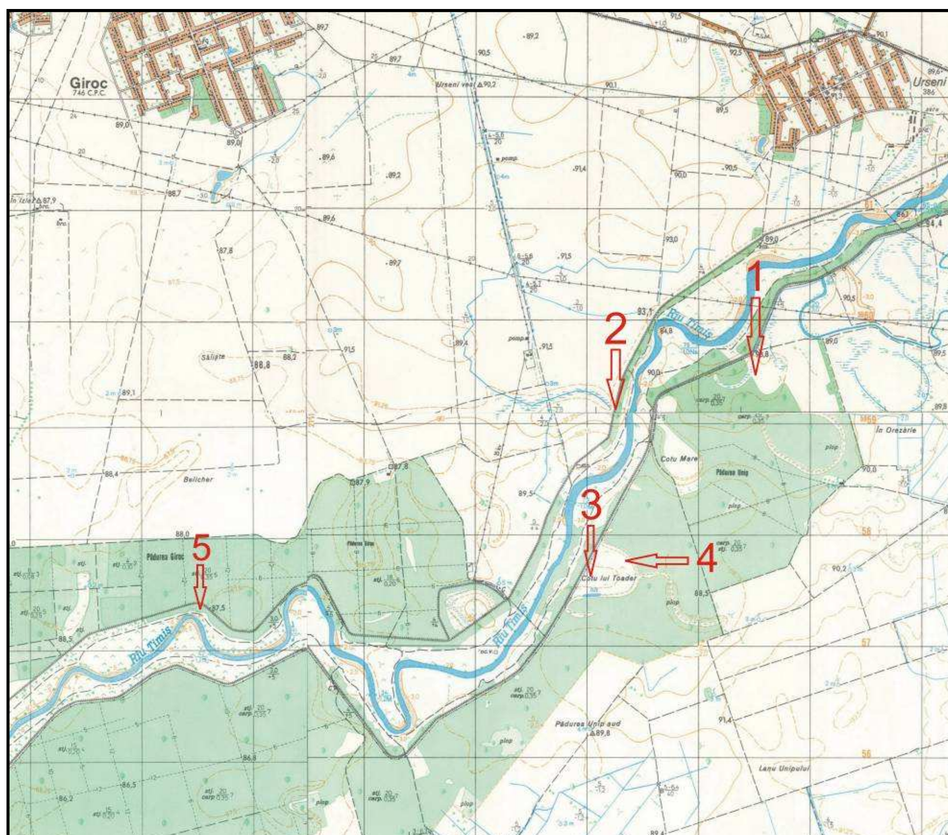

Fig. 2. Amplasamentele fortificaţiilor pe harta 1:25.000, ediţia 1975 (*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

Fig. 3. Imagine *Google Earth* din octombrie 2009 cu amplasamentul posibilelor fortificaţii

Aşa cum au arătat-o şi verificările de teren desfăşurate pe parcursul a patru ani (2006-2010) în acest areal, modificările antropice asupra cursului Timişului în ultimele două veacuri sunt majore, peisajul actual fiind radical modificat faţă de cel iniţial figurat pe hărţile secolului al XVIII-lea. Astfel punctul 1 din harta de mai sus reprezintă amplasamentul iniţial al fortificaţiei de la Unip „Dealu Cetăţuica” (vezi *infra*); punctul 2 este fortificaţia medievală de la Giroc „Mescal”; punctul 3 este reprezentat de un sistem de fortificaţii cu trei şanţuri şi trei valuri, distrusă parţial de actualul dig stâng al Timişului (investigaţii aflate în desfăşurare); punctul 4 este reprezentat de o posibilă fortificaţie de pământ patrulateră (aflată, probabil, în relaţie cu valurile de pământ de la punctul 3), amplasată actualmente în zona de SV a Pădurii Unip, în locul numit „Cotul lui Toader” (investigaţii aflate în desfăşurare); punctul 5 este reprezentat de o posibilă fortificaţie de pământ patrulateră, amplasată pe latura sudică a Pădurii Giroc, între digul drept al Timişului şi râu.

Cercetările arheologice de teren ale echipei proiectului *eGISpat Timiş*, desfăşurate în intervalul mai sus amintit, au acoperit un areal larg de investigaţie din albia majoră a Râului Timiş, atât în versantul drept, cât şi în cel stâng şi s-au soldat cu descoperirea a numeroase puncte arheologice, unele dintre acestea deosebit de importante, puncte arheologice care fac obiectul unui alt studiu. În contextul activităţii de teren pentru identificarea „cetăţii de pământ” de la Giroc se pot formula următoarele observaţii:

- Peisajul natural a suferit mutaţii profunde după secolul XVIII, datorită lucrărilor de hidroamelioraţii şi îmbunătăţiri funciare.
- Suprafaţa cuprinsă între actualele localităţi Giroc – Chişoda – Şag – Pădureni – Liebling – Unip – Urseni, suprafaţă acoperită şi de Pădurile Giroc, Unip şi Lighed, este una cu vestigii arheologice deosebit de importante, de la aşezări deschise simple sau multistratificate şi până la fortificaţii, databile din neolitic şi până în evul mediu târziu.
- Întregul areal este brăzdat de numeroase meandre fosile, vizibile foarte bine în cele trei păduri mai sus menţionate, dar şi în zonele în care se practică agricultura, chiar dacă aici sunt mult aplatizate. Între meandre sunt suprafeţe mai înalte, care nu au fost niciodată supuse inundaţiilor şi care au putut fi locuite în mai multe epoci.
- În actuala albie majoră a Timişului, între cele două diguri ale sale, nivelul de depunere aluvionară, datorat viiturilor, are o grosime de până la 1 m. Siturile arheologice aflate în acest areal sunt astfel căpăcuite cu un strat aluvionar gros, astfel încât identificarea lor în teren este aproape imposibilă. Verificarea ambilor versanţi ai râului, între Albina (în amonte) şi Şag (în aval) a permis observarea acestei situaţii în falezele abrupte, spălate de viituri, descoperindu-se mai multe obiective arheologice acoperite de straturi de lut de până la 1 m grosime. Situaţia nu se regăseşte în arealele din exteriorul digurilor, unde efectul viiturilor din ultimele două veacuri ne se face simţit, siturile fiind acoperite de nivelele naturale fireşti de depunere.
- Pe plajele din coturile fosile ale Timişului se regăsesc cantităţi importante de material arheologic (îndeosebi ceramică), rulate la viituri şi desprinse din aceste situri de faleză.

Între august 2007 şi ianuarie 2010 membri echipei proiectului *eGISpat Timiş* nu au putut identifica o fortificaţie de pământ preistorică în Pădurea Giroc, dar o cercetare exhaustivă a arealului va putea să elucideze prezenţa sau absenţa acesteia. În atare condiţii, în lipsa unor alte indicii suplimentare şi pornind de la ambiguitatea LMI Timiş 2004, am considerat că obiectivul la care se referă poziţia respectivă **ar putea** fi reprezentat de situl arheologic din punctul „Mescal”. Acesta a fost investigat prin săpături arheologice sistematice de către o echipă condusă de Florin Gogâltan, în anii 1992, 1993, 2006[1], campanii în care s-a cercetat sectorul de sit afectat de eroziunile progresive din faleza dreaptă a Râului Timiş. Campaniile arheologice au confirmat existenţa unei locuiri din epoca bronzului (cultura Cruceni – Belegiš),

---

[1] Asupra principalelor rezultate ale investigaţiilor arheologice, vezi Fl. Gogâltan, *Giroc, jud. Timiş*, în CCA - campania 1993. A XXVII-a Sesiune Naţională de Rapoarte Arheologice, Satu Mare, 12-15 mai 1994, Bucureşti, 1994, p. 28; idem, *Die späte Gornea-Kalakača Siedlung von Giroc und die Frage des Beginns der Basarabi-Kultur im Südwesten Rumäniens*, în *Der Basarabi-Komplex in Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (7.-9. November 1996)*, Bukarest, 1996, p. 33-51; Fl. Gogâltan, Al. Szentmiklosi, V. Cedică, *Giroc, com. Giroc, jud. Timiş*, în CCA - campania 2006. A XLI-a Sesiune Naţională de Rapoarte Arheologice. Tulcea, 29 mai-01 iunie 2007, Bucureşti, 2007, p. 163-165.

a uneia din prima epocă a fierului (cultura Gornea-Kalakača), dar şi o locuire medieval târzie şi o necropolă modernă (sec. XIX).

În august 2007 situl arheologic din faleza dreaptă a Râului Timiş a fost topografiat cu Staţia Totală. Cercetările ulterioare, din 2008-2010 au arătat o extensie mult mai mare a obiectivului arheologic, până pe malul stâng al Timişului, cât şi dincolo de actualul dig drept al râului. Astfel, astăzi situl apare sub forma unui *tell* cu o suprafaţă de cca. 10 ha, distrus în mai multe puncte atât de Râul Timiş (latura de VNV, în punctul în care s-au efectuat săpăturile arheologice), cât şi de construirea digului drept modern. De asemenea, analiza hărţilor habsburgice de sec. XVIII şi verificarea datelor în teren, au permis identificarea în punctul „Mescal" a fortificaţiei medievale, acum aproape complet distrusă de viiturile Râului Timiş (punctul 2 din hărţile de la fig. 1-3).

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Mescal".

b. reper localizare: Situl se află la 5,62 km SE faţă de biserica ortodoxă din Giroc; 3,6 km SV faţă de biserica ortodoxă din Urseni; 1,8 km NE faţă de latura estică a Pădurii Giroc.

c. reper hidrografic: în faleza malului drept al Râului Timiş.

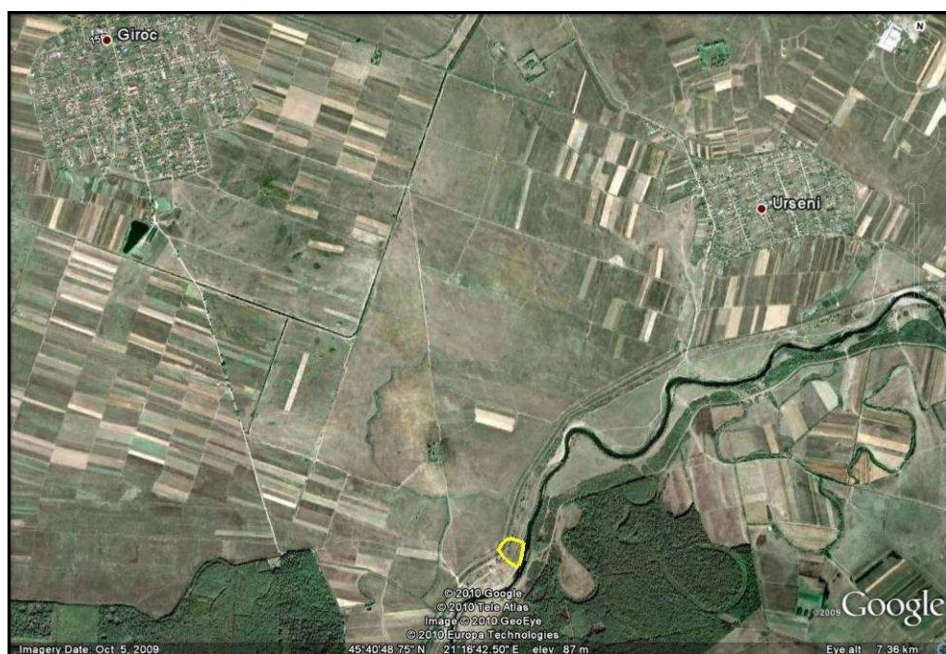
d. descriere geografică: Situl este amplasat pe malul drept al Timişului, fiind distrus în cea mai mare parte de acest râu, care erodează la fiecare viitură din latura sudică a sa. Stratigrafia şi delimitarea sitului sunt vizibile în faleza de pe malul drept. Cercetările arheologice de suprafaţă din aprilie 2009 au putut preciza, în condiţiile lipsei vegetaţiei, extensia sitului pe latura vestică a sa, până la actualul dig drept al Timişului. Se poate astfel constata că situl arheologic de la Giroc "Mescal" se prezintă sub forma unui *tell* cu o suprafaţă de cca. 10 ha, având latura estică distrusă de actualul curs al Timişului, iar cea vestică de construcţia digului modern. Ceea ce este de remarcat la acest sit este existenţa unui şanţ, cu o adâncime actuală de cca. 0,5 m şi o lăţime în partea superioară de cca. 2 m, şanţ care delimitează o mică suprafaţă din partea de nord a sitului. Această construcţie apare figurată cu simbolul de fortificaţie şi pe hărţile habsburgice de sec. XVIII (punctul 2 din hărţile de mai sus). Pe aceleaşi documente cartografice, din acest punct porneşte un canal, care străbate Pădurea Giroc şi se uneşte din nou cu Timişul în dreptul unui alt punct fortificat, figurat identic cu cel de la "Mescal". Cercetările de teren din ianuarie 2010 au urmărit traseul acestui canal (de fapt un fost braţ al Timişului) prin Pădurea Giroc şi au identificat şi posibila fortificaţie menţionată în hărţile austriece (punctul 5 din harţile de mai sus). Stratul gros de depunere aluvială nu a permis decât surprinderea unor sporadice fragmente ceramice atipice medieval dezvoltate şi a unor bucăţi de chirpic vitrifiat.

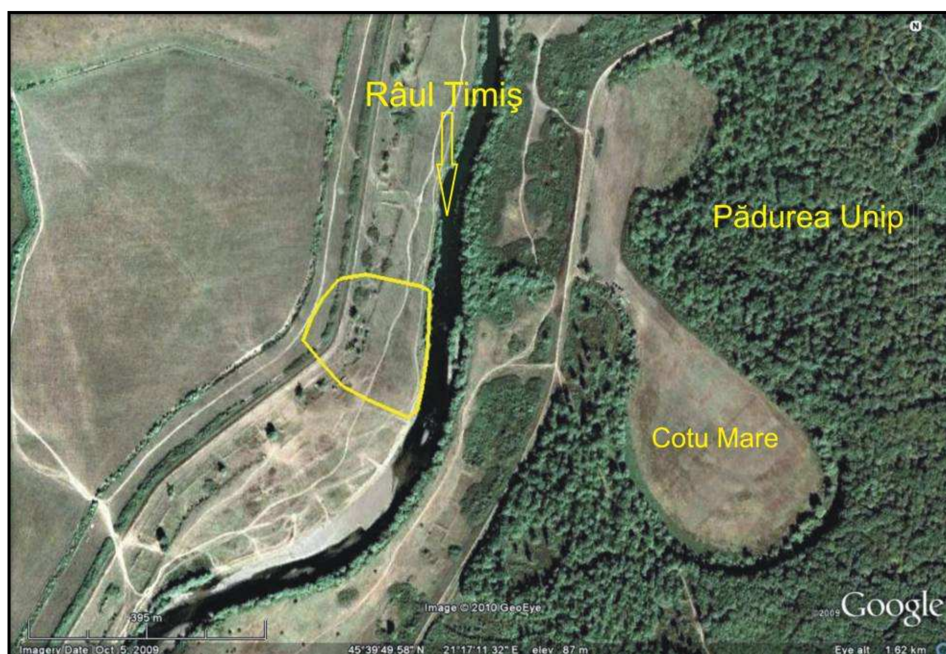
În lunile de vară, cu debite scăzute ale nivelului Timişului, la cca. 150 aval de punctul „Mescal" sunt vizibili în talvegul râului stâlpii de lemn al unui pod sau mori de apă medieval-târzii.

e. coordonate GPS: 45 39 43 N 21 17 04 E; 90 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 469201; 201680.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 4. Stratigrafia aşezării văzută dinspre N

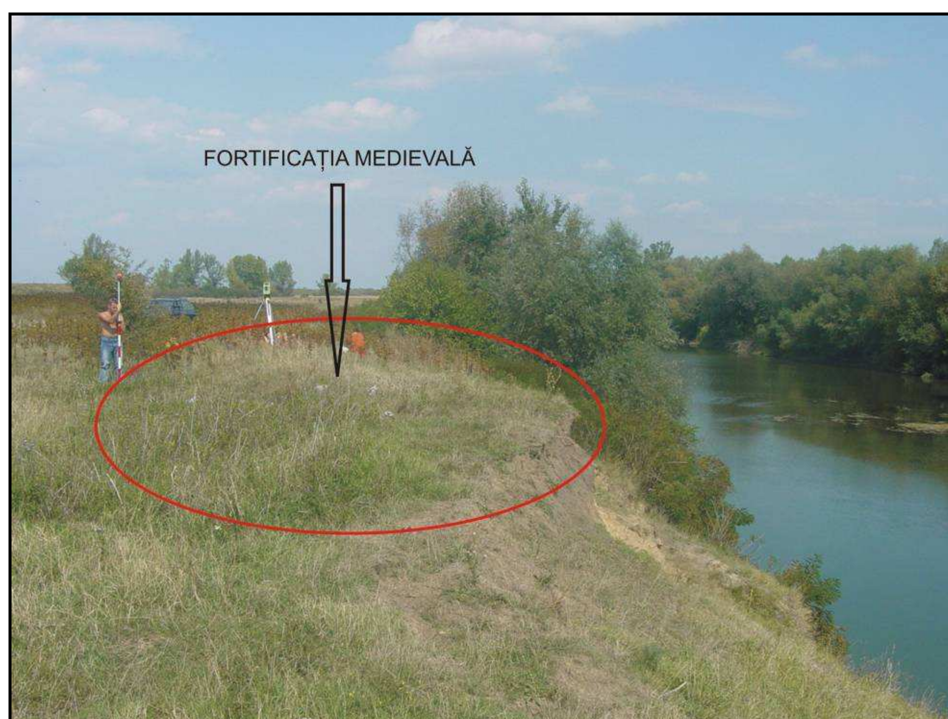
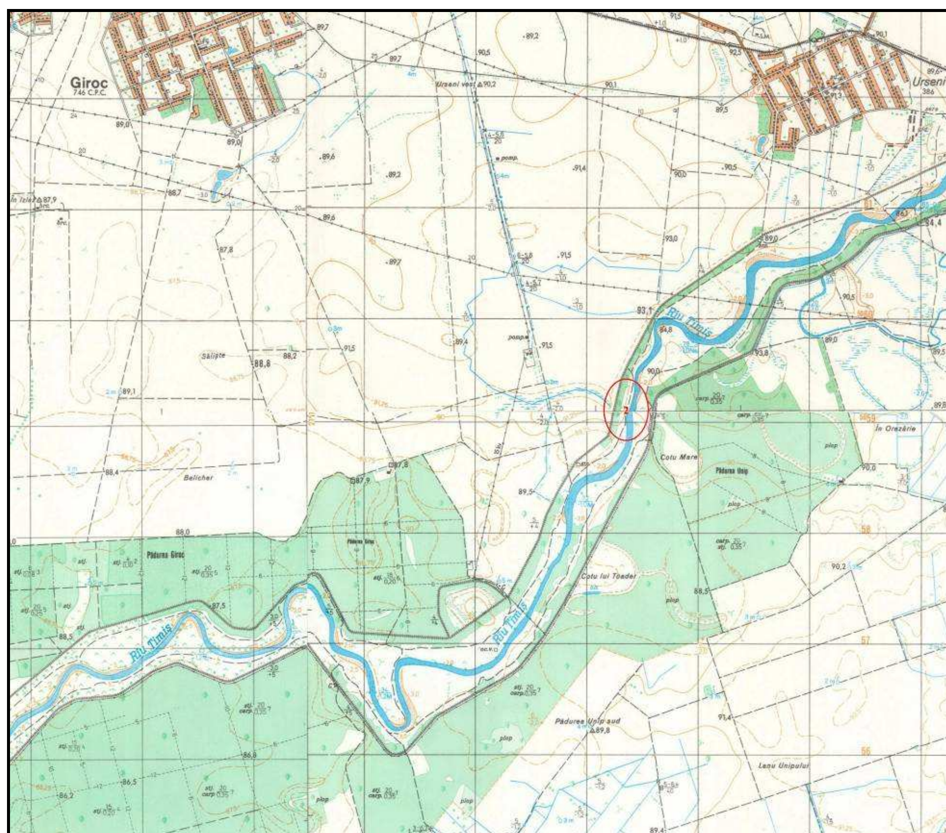

Fig. 5. Locaţia posibilei fortificaţii medievale văzute dinspre S

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

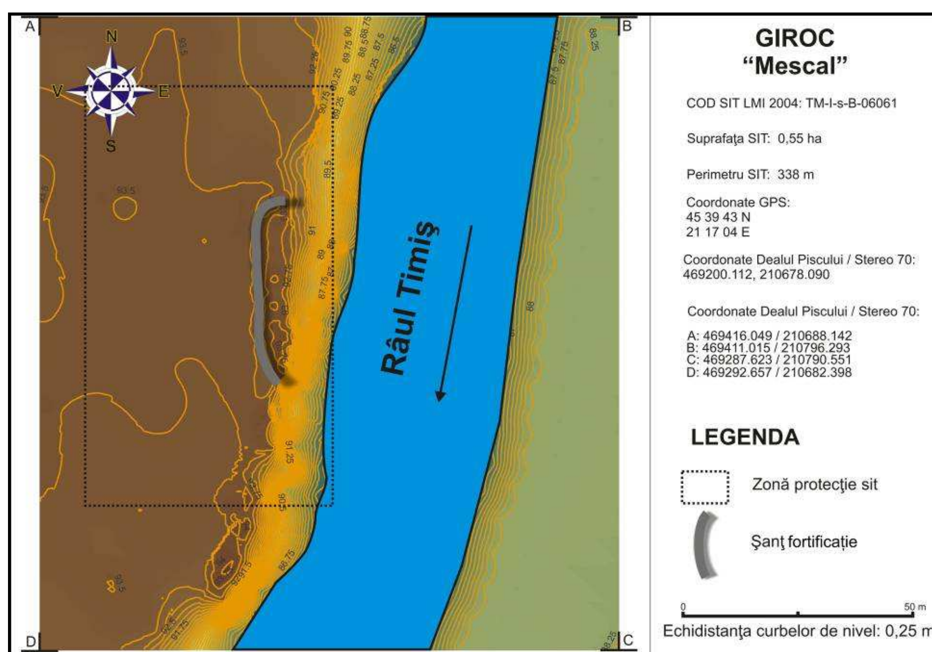

Fig. 6. Planul topografic 2D color, Giroc 2

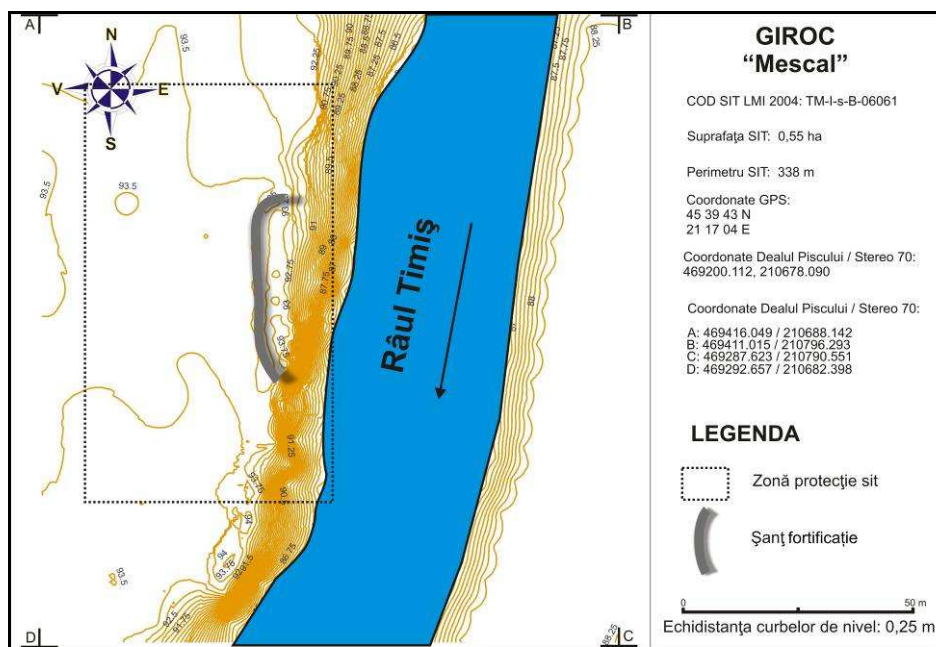

Fig. 7. Planul topografic 2D curbe de nivel, Giroc 2

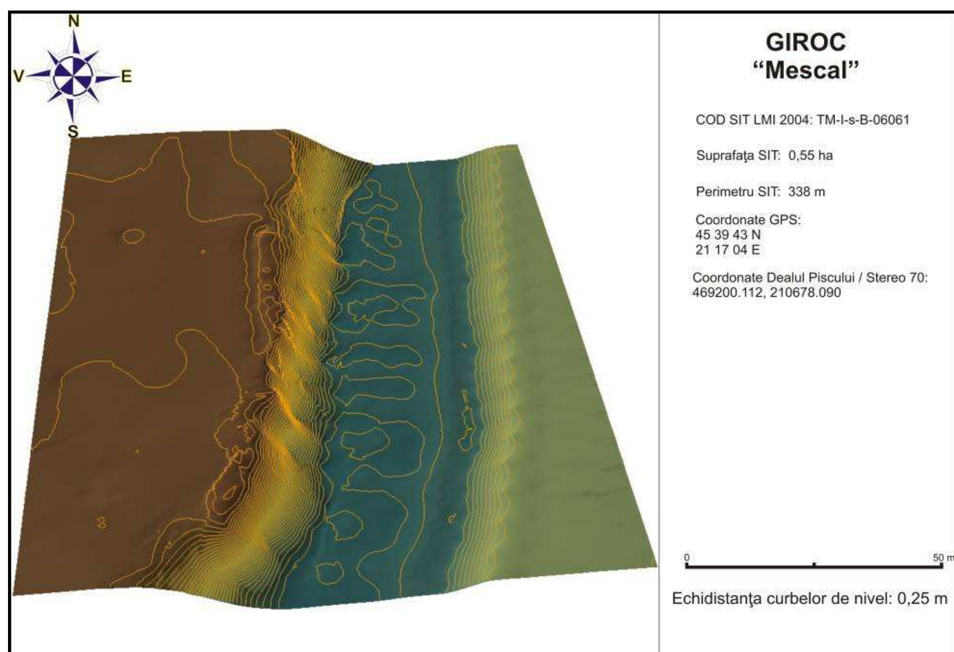
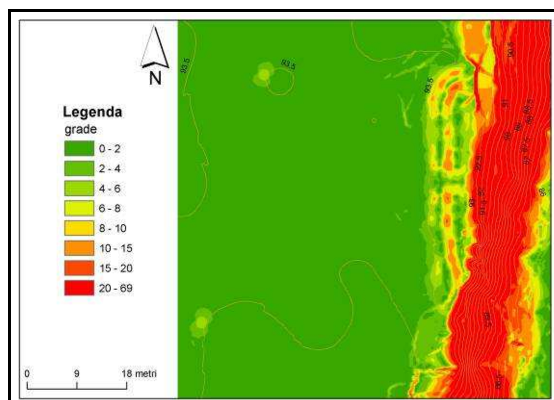
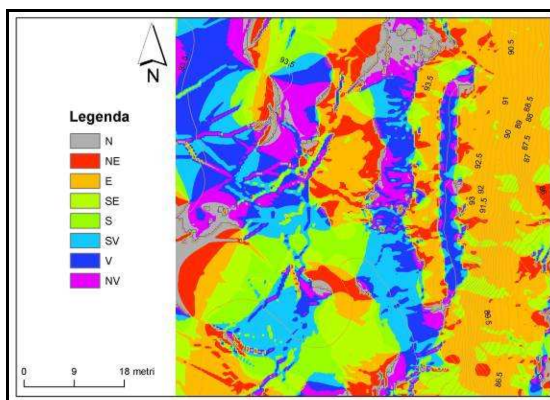

Fig. 8. Planul topografic 3D, Giroc 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia se află amplasată pe malul activ al Râului Timiş, ceea ce face ca o parte însemnată a acesteia să fie distrusă definitiv, malul surpându-se anual într-o pantă de cca. 69 grade; valul şi şanţul fortificaţiei sunt puternic aplatizate, panta fiind de cca. 8 – 15 grade; restul suprafeţei *tell*-ului este relativ dreaptă, între 0 şi 2 grade, acesta suferind în timp numeroase inundaţii şi depuneri de nisip care căpăcuiesc situl şi-l uniformizează.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: suprafaţa relativ dreaptă a acestuia face ca factorul *expoziţie* să fie irelevant în acest caz; malul drept al Râului Timiş are o expoziţie E, SE, iar restul *tell*-ului are o expoziţie V, SV, NV însă acest aspect este oarecum artificial creat de existenţa unui drum de pământ modern care traversează azi situl de la SV către NE, paralel cu râul, motiv pentru care creează pante uşoare cu expuneri diferite.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: *tell* şi fortificaţie de pământ.

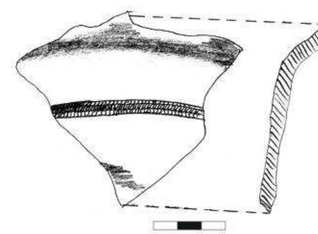
b. datare: epoca bronzului; prima epocă a fierului - Hallstatt; evul mediu târziu şi epoca modernă.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren desfăşurate în mai multe etape, atât în sezonul cald, cu vegetaţie, cât şi în cel rece, au dus la descoperirea unui bogat material arheologic. Majoritatea provine din faleza naturala a versantului drept a Râului Timiş, dar şi din cubiculii moderni de extracţie a pământului pentru construirea digului de pe latura vestica a sitului. Depunerile aluvionare substanţiale, generate de viiturile Timişului acoperă cea mai mare parte a sitului, astfel încât doar în zonele de deranjament (faleza, respectiv cubiculii), artefactele arheologice ies la suprafaţă. Pentru studiul de faţă s-au utilizat următoarele artefacte culese din teren: fragmente ceramice tipice desenate (58); fragmente ceramice tipice nedesenate (10); fragmente ceramice atipice (99); fragmente osoase (8); fragmente metal (2); fragmente chirpic (6); fragmente material litic (1).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Giroc 2_1 a

Foto Giroc 2_1 b

Desen Giroc 2_1

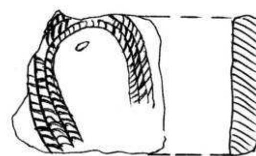

Foto Giroc 2_2 a | Foto Giroc 2_2 b | Desen Giroc 2_2

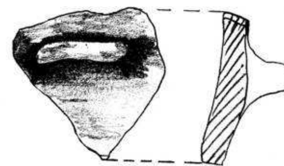

Foto Giroc 2_3 a | Foto Giroc 2_3 b | Desen Giroc 2_2

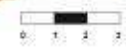
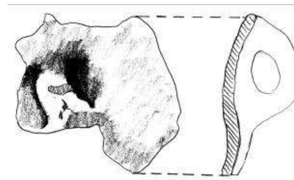

Foto Giroc 2_4 a | Foto Giroc 2_4 b | Desen Giroc 2_4

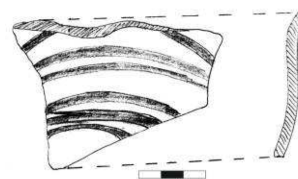
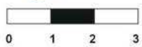

Foto Giroc 2_5 a | Foto Giroc 2_5 b | Desen Giroc 2_5

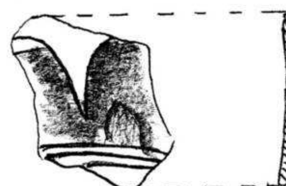
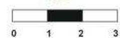

Foto Giroc 2_6 a | Foto Giroc 2_6 b | Desen Giroc 2_6

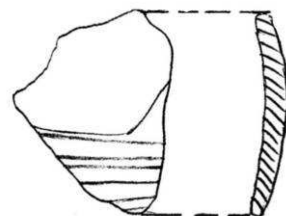

Foto Giroc 2_7 a | Foto Giroc 2_7 b | Desen Giroc 2_7

Foto Giroc 2_8 a

Foto Giroc 2_8 b

Desen Giroc 2_8

Foto Giroc 2_9 a

Foto Giroc 2_9 b

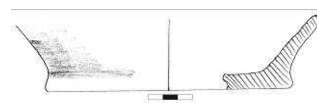

Desen Giroc 2_9

Foto Giroc 2_10 a

Foto Giroc 2_10 b

Desen Giroc 2_10

Foto Giroc 2_11 a

Foto Giroc 2_11 b

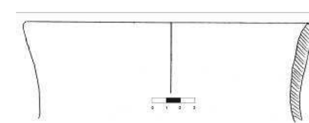

Desen Giroc 2_11

Foto Giroc 2_12 a

Foto Giroc 2_12 b

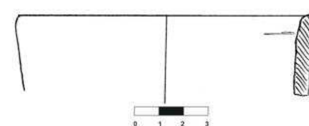

Desen Giroc 2_12

Foto Giroc 2_13 a

Foto Giroc 2_13 b

Desen Giroc 2_13

Foto Giroc 2_14 a | Foto Giroc 2_14 b | Desen Giroc 2_14

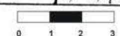

Foto Giroc 2_15 a | Foto Giroc 2_15 b | Desen Giroc 2_15

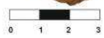

Foto Giroc 2_16 a | Foto Giroc 2_16 b | Desen Giroc 2_16

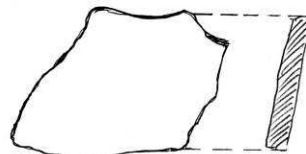
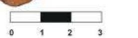

Foto Giroc 2_17 a | Foto Giroc 2_17 b | Desen Giroc 2_17

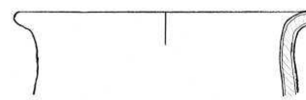

Foto Giroc 2_18 a | Foto Giroc 2_18 b | Desen Giroc 2_18

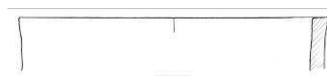
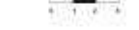

Foto Giroc 2_19 a | Foto Giroc 2_19 b | Desen Giroc 2_19

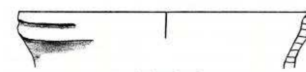

Foto Giroc 2_20 a | Foto Giroc 2_20 b | Desen Giroc 2_20

Foto Giroc 2_21 a

Foto Giroc 2_21 b

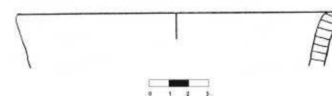

Desen Giroc 2_21

Foto Giroc 2_22 a

Foto Giroc 2_22 b

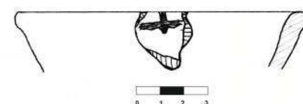
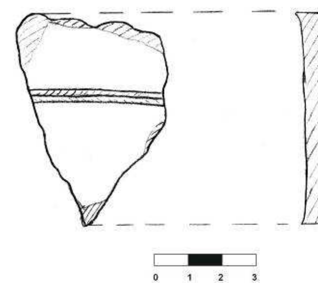

Desen Giroc 2_22

Foto Giroc 2_23 a

Foto Giroc 2_23 b

Desen Giroc 2_23

Foto Giroc 2_24 a

Foto Giroc 2_24 b

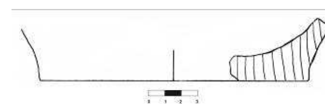

Desen Giroc 2_24

Foto giroc 2_25 a

Foto Giroc 2_25 b

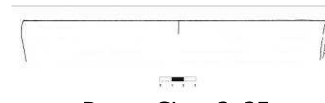

Desen Giroc 2_25

Foto Giroc 2_26 a

Foto Giroc 2_26 b

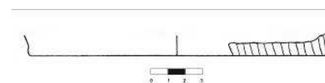

Desen Giroc 2_26

Foto Giroc 2_27 a

Foto Giroc 2_27 b

Desen Giroc 2_27

Foto Giroc 2_28 a

Foto Giroc 2_28 b

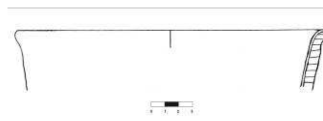

Desen Giroc 2_28

Foto Giroc 2_29 a

Foto Giroc 2_29 b

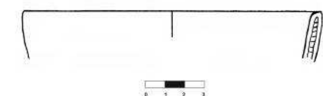

Desen Giroc 2_29

Foto Giroc 2_30 a

Foto Giroc 2_30 b

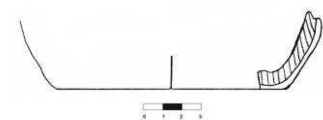

Desen Giroc 2_30

Foto Giroc 2_31 a

Foto Giroc 2_31 b

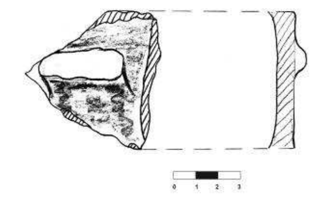

Desen Giroc 2_31

Foto Giroc 2_32 a

Foto Giroc 2_32 b

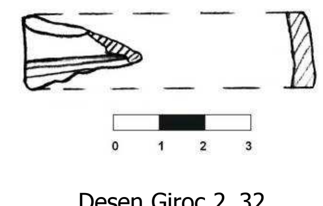

Desen Giroc 2_32

Foto Giroc 2_33 a

Foto Giroc 2_33 b

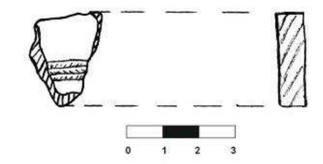

Desen Giroc 2_33

Foto Giroc 2_34 a

Foto Giroc 2_34 b

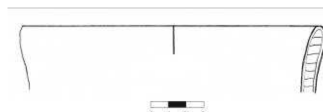

Desen Giroc 2_34

Foto Giroc 2_35 a

Foto Giroc 2_35 b

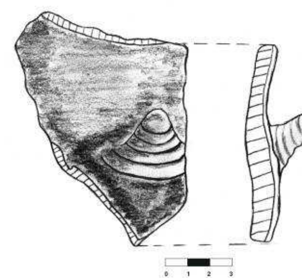
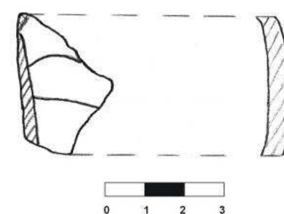

Desen Giroc 2_35

Foto Giroc 2_36 a

Foto Giroc 2_36 b

Desen Giroc 2_36

Foto Giroc 2_37 a

Foto Giroc 2_37 b

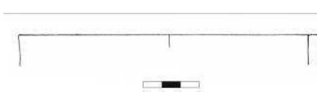

Desen Giroc 2_37

Foto Giroc 2_38 a

Foto Giroc 2_38 b

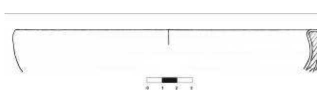

Desen Giroc 2_38

Foto Giroc 2_39 a

Foto Giroc 2_39 b

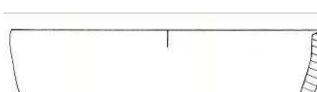

Desen Giroc 2_39

Foto Giroc 2_40 a

Foto Giroc 2_40 b

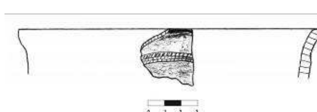

Desen Giroc 2_40

Foto Giroc 2_41 a

Foto Giroc 2_41 b

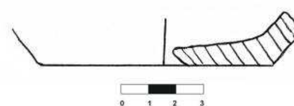

Desen Giroc 2_41

Foto Giroc 2_42 a

Foto Giroc 2_42 b

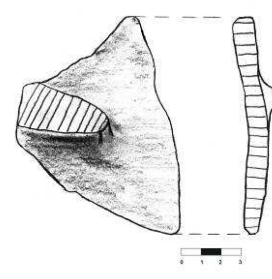

Desen Giroc 2_42

Foto Giroc 2_43 a

Foto Giroc 2_43 b

Desen Giroc 2_43

Foto Giroc 2_44 a

Foto Giroc 2_44 b

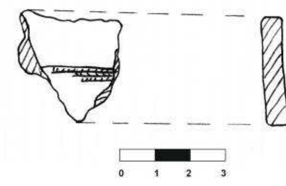

Desen Giroc 2_44

Foto Giroc 2_45 a

Foto Giroc 2_45 b

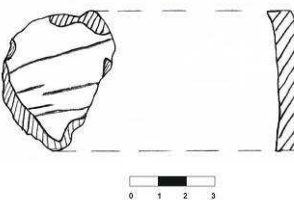

Desen Giroc 2_45

Foto Giroc 2_46 a

Foto Giroc 2_46 b

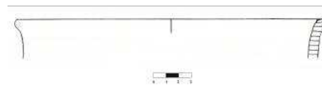

Desen Giroc 2_46

Foto Giroc 2_49 a

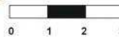

Foto Giroc 2_49 b

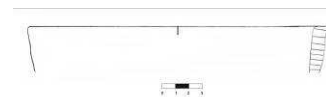

Desen Giroc 2_49

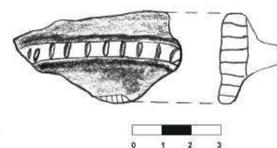

Foto Giroc 2_50 a

Foto Giroc 2_50 b

Desen Giroc 2_50

Foto Giroc 2_51 a

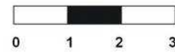

Foto Giroc 2_51 b

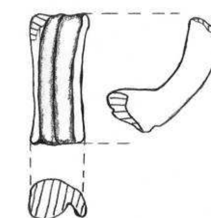

Desen Giroc 2_51

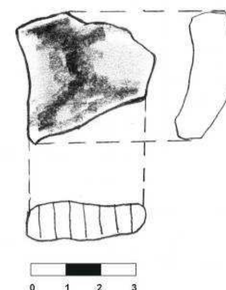

Foto Giroc 2_52 a

Foto Giroc 2_52 b

Desen Giroc 2_52

Foto Giroc 2_53 a

Foto Giroc 2_53 b

Desen Giroc 2_53

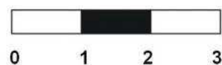
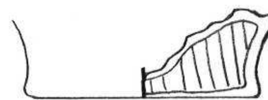

Foto Giroc 2_54 a

Foto Giroc 2_54 b

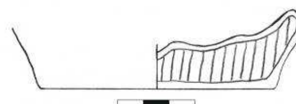
Desen Giroc 2_54

Foto Giroc 2_55 a

Foto Giroc 2_55 b

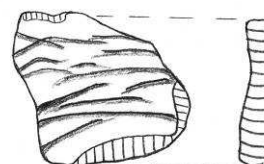
Desen Giroc 2_55

Foto Giroc 2_56 a

Foto Giroc 2_56 b

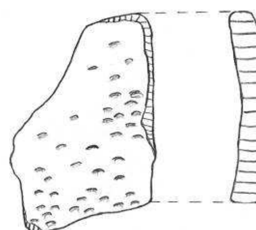
Desen Giroc 2_56

Foto Giroc 2_57 a

Foto Giroc 2_57 b

Desen Giroc 2_57

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: albia majoră a Râului Timiş.

b. starea de conservare: medie, situl fiind degradat de evoluţia modernă a cursului Timişului şi de construirea digului drept al acestui râu.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au precizat şi cele trei campanii de cercetări arheologice sistematice, importanţa sitului de la Giroc „Mescal” este una ridicată, nivelurile de locuire de epoca bronzului şi Hallstatt reprezentând importante jaloane pentru arheologia bănăţeană. Amploarea redusă totuşi a investigaţiilor, în contextul în care, aşa cum a reieşit în urma cercetărilor de teren, suprafaţa sitului este importantă, nu a putut preciza intensitatea locuirii pe acest *tell* din Lunca Timişului. În condiţiile în care, pe o rază de câţiva km în jurul acestui obiectiv există alte numeroase situri importante, databile în aceeaşi perioadă, devine o necesitate aprofundarea cercetării numeroaselor meandre ale Timişului de la sud de Timişoara.

d. importanţa turistică: în situaţia actuală, obiectivul arheologic prezintă o importanţă turistică redusă pentru un public neavizat. Totuşi, existenţa unei stratigrafii la zi în faleza malului drept al Timişului poate reprezenta un avantaj în organizarea unor excursii tematice, sub îndrumarea unui specialist. Accesul facil (cca. 15 minute cu maşina din Giroc) şi amplasamentul sitului într-un cadru natural pitoresc, în Lunca Timişului, între Pădurile Unip şi Giroc, poate reprezenta un atu în promovarea turistică a unui obiectiv arheologic.

e. propunere de restaurare: amplasarea în albia majoră a Râului Timiş, cu risc sporit de inundaţii, reprezintă un impediment major pentru o eventuală propunere de restaurare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: august 2007 - ianuarie 2010.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Marius Stanciu, Elena Pîrpîliţă, Andreea Gogoşanu.

VII. Bibliografie:

Gogâltan Florin, *Giroc, jud. Timiş*, în *CCA - campania 1993*. *A XXVII-a Sesiune Naţională de Rapoarte Arheologice, Satu Mare, 12-15 mai 1994*, Bucureşti, 1994, p. 28.

Gogâltan, Florin, *About the Early Bronze Age in the Romanian Banat,* în N. Tasić (ed.), *The Yugoslav Danube Basin and the Neighbouring Regions in the 2nd Millenium B.C.*, Belgrade-Vrsac, 1996, p. 43-67

Gogâltan, Florin, *Materiale arheologice aparţinând culturii Cruceni-Belegiš,* în *Tibiscum*, 8, 1993, p. 63-73

Gogâltan, Florin, *Die späte Gornea-Kalakača Siedlung von Giroc und die Frage des Beginns der Basarabi-Kultur im Südwesten Rumäniens*, în *Der Basarabi-Komplex in Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (7.-9. November 1996)*, Bukarest, 1996, p. 33-51

Gogâltan, Florin; Szentmiklosi, Alexandru; Cedică, Valentin, *Giroc, com. Giroc, jud. Timiş*, în *CCA - campania 2006. A XLI-a Sesiune Naţională de Rapoarte Arheologice. Tulcea, 29 mai-01 iunie 2007*, Bucureşti, 2007, p. 163-165

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 122.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Câmp de tumuli; sat CHECEA; comuna CHECEA; În hotarul satului; mil. II a. Chr.; Epoca bronzului

b. cod eGISpat 2010: Checea, Obiectiv 1, Tumul 1-10.

II. Istoricul cercetărilor:

Câmpul de tumuli din actualul hotar cadastral al comunei Checea cuprinde câteva din movilele de pământ reprezentative de pe teritoriul Banatului de Câmpie, din păcate rămase complet neinvestigate de către cercetarea arheologică modernă. Tumulii de pământ din câmpia joasă a Banatului au reprezentat încă de la primele lucrări topografice din sec. XVIII puncte importante în reţeaua geodezică habsburgică, fiind figuraţi cu mare acurateţe pe diversele ediţii ale hărţilor militare şi planurilor cadastrale de până la 1918[1]. Totuşi pe harta din 1769-1772, pe care am consultat-o şi noi, la Checea nu apare poziţionată nici una dintre movilele care formează câmpul de tumuli, deşi în alte situaţii această hartă punctează, cu mare acurateţe, sutele de movile antropice din câmpia Banatului. Pe hărţile militare habsburgice, reprezentând cea de-a doua ridicare cartografică a Banatului de la începutul sec. XIX (hărţi georeferenţiate şi disponibile *on-* website-ul www.arcanum.hu) tumulii din hotarul cadastral al localităţii Checea apar limpede figuraţi.

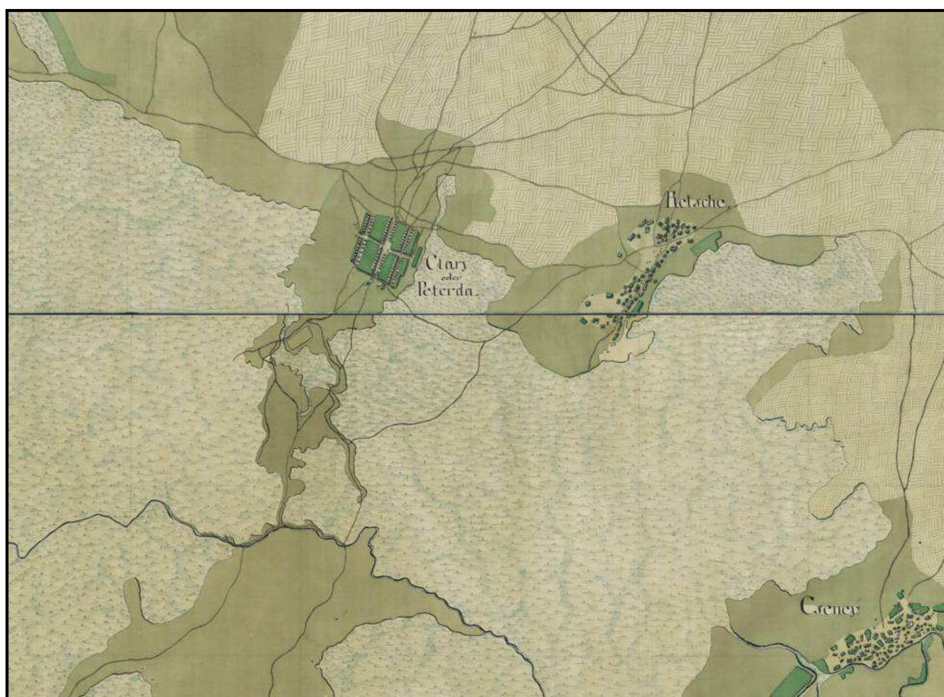

Fig. 1. Prima ridicare iosephină reprezentând hotarul localităţii Checea în sec. XVIII

Între 1893-1896 câmpul de tumuli din partea de SE a localităţii este cercetat de către Endre Orosz, acesta menţionând 15 tumuli vizibili în teren şi grupaţi în jurul fermei Kurjačka Greda[2]. Cu acest prilej întreprinde şi o serie de investigaţii „arheologice" rămase, şi până la ora actuală, singurele săpături din tumulii de la Checea. Acesta sapă şase dintre movile şi descoperă o serie de materiale arheologice, vetre şi platforme arse (fragmente ceramice, un ac de bronz, topoare perforate şi neperforate de piatră, obiecte de silex, oase, scoici), cât şi un mormânt cu un schelet în poziţie chircită[3].

[1] Vezi prezentarea situaţiei de la Checea la Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 119-120, unde citează hărţi cadastrale din 1781, provenite dintr-o colecţie particulară şi consultate de domnia sa. Pe respectivul plan cadastral, inaccesibil nouă, sunt figuraţi 12 tumuli în hotarul vechi al localităţii Checea.

[2] E. Orosz, în *TRÉT*, 10, 1894, p. 54-57; idem, în *Erdély Múzeum*, Cluj Napoca, 13, 1896, p. 1-25; idem, în *TRÉT*, 13, 1897, p. 69 (*non vidit, apud*, Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 120).

[3] Vezi şi o descriere destul de amănunţită a săpăturilor lui Orosz, la B. Milleker, *Délmagyarország régisgléletei a honfoglalás elötti edökből*, vol. I, Timişoara, 1897, p. 58-61; L. Kákucs, *Unele informaţii*

Pe hărţile topografice militare 1:25.000, ediţia 1962 sunt figuraţi 22 de tumuli, iar pe cele din 1975 doar 10. În perioada anilor '80 ai secolului XX o parte dintre movilele câmpului de tumuli de la Checea sunt verificaţi în teren de Ioan Bugilan şi publicaţi în repertoriul tumulilor din Banatul istoric, împreună cu schiţele topografice de amplasament şi poziţionare, figurând astfel 15 movile[4]. Din punct de vedere al poziţionării, putem constata că există trei areale de amplasare a tumulilor: un areal la est de localitate (tumulii 2 şi 3 din schiţă), un areal la SSV de localitate, în apropierea frontierei cu Serbia (tumulii 1, 14, 15 din schiţă) şi un al treilea areal, cel mai compact, la SSE de comună (tumulii 4-13 din schiţă).

Vastul repertoriu al tumulilor, coordonat de regretatul Fl. Medeleţ sugerează o direcţie şi viziune de abordare sistemică de viitor pentru elucidarea multor aspecte nelămurite pe care le ridică monumentele arheologice de acest tip: topografierea exactă, datarea şi stabilirea funcţionalităţii acestora. Lipsa unor investigaţii sistematice în epoca modernă nu face decât să perpetueze multe confuzii şi ambiguităţi referitoare la cele trei elemente menţionate mai sus. Mutaţiile majore pe care le-a suferit peisajul natural din câmpia joasă a Banatului în urma intervenţiilor antropice moderne, fac ca o bună parte dintre aceşti tumuli să dispară sau să fie extrem de dificilă plasarea lor în peisajul iniţial[5].

---

de arhivă privind cercetările arheologice efectuate în Banat între 1872-1918, în *Banatica*, 4, 1977, p. 475.

[4] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 119-120.

[5] Asupra unor aspecte teoretice de geografie istorică, vezi şi M. Comşa, *Rolul mediului natural (munţi, păduri, bălţi) în menţinerea elementului autohton la nord de Dunăre în secolele III-VII p.C.*, în *Carpica*, 27, 1998, p. 54-65; S. Dumitraşcu, *Consideraţii geomorfologice, pedologice şi geografice privind nord-vestul României în epocile dacică şi romană*, în E. Iaroslavschi, V. Crişan, G. Florea, G. Gheorghiu (ed.), *Studii de istorie antică: omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Deva, 2001, p. 279-286; Al. Gyuriş, *Contribuţii la geografia istorică a Banatului în secolele VI-XII*, în *AB, S.N.*, 4, 1995, p. 393-413; C. Tofan, *O încercare de climatologie istorică (secolele XV-XIX) (I)*, în *Carpica*, 27, 1998, p. 136-147; idem, *O încercare de climatologie istorică (secolele XV-XIX) (II)* în *Carpica*, 28, 1999, p. 163-176. Un studiu amănunţit, sub aspect interdisciplinar al prezenţei mlaştinilor pe teritoriul Banatului ar putea reprezenta un foarte util instrument de geografie istorică, menit să elucideze arealul de răspândire a regiunilor inundabile în perioada de dinainte lucrărilor hidroameliorative moderne. Pentru probleme care abordează această chestiune, în lucrări mai vechi, vezi îndeosebi M. Ionitovici, *Hidrologia Câmpiei Aradului*, în *Comunicările Academiei R.P.R.*, 9, 1959, 6, p. 18-30; Gh. Ispravnicu, *Inundaţiile în Banatul românesc*, în *Buletinul Agricol*, 10, 1943, p. 24-35; C.V. Oprea, *Apele freatice din Câmpia Aradului şi influenţele lor asupra învelişurilor de sol*, în *Analele Universităţii Bucureşti*, 1, 1966, p. 35-42; V. Ardelean, *Modificări ale peisajului geografic în urma lucrărilor hidroameliorative din Câmpia Banatului*¸ în *SGB*, 2, 1972, p. 98-104; idem, *Aspecte geoclimatice în Câmpia Banatului*, în *Lucrările cadrelor didactice – Seria Geografie*, Timişoara, 1973, p. 64-82; I. Băcănaru, I.Ghercec, *Harta aşezărilor omeneşti atestate în decursul mileniului al II-lea în Banatul Românesc – consideraţii şi interpretări geografice*, în *Studii şi cercetări geologice, geofizice, geografice. Seria Geografie*, tom XVI, nr. 2, Bucureşti, 1969, p. 213-223; M. Bizerea, V. Ardelean, *Contribuţii la studiul geografic al aşezărilor rurale din Banat*, în *Lucrările Simpozionului de Geografie a Satului*, Bucureşti, 1969, p. 225-230; M. Bizerea, E. Meşter, Şt. Grigore, *Consideraţiuni asupra numelui şi cadrului fizico-geografic al oraşului Timişoara*, în *SGB*, 1,1970, Timişoara, p. 9-29; M. Bizerea., *Relieful judeţului Timiş*, în *Tibiscus*, 1, 1971, Timişoara, p. 179-188; V. Cocheci, I. Horescu , I. Pîrvu, R. Traubert, *Contribuţiuni la cunoaşterea caracteristicilor fizico-chimice ale principalelor râuri din regiunea Timişoara*, în *Buletin Ştiinţific şi Tehnic. Institutul Politehnic*, tom V/19, nr 1-2, Timişoara, 1960, p. 45-69; A. Conea, *Harta solurilor Câmpiei Tisei şi piemonturilor din vestul R.P.R.*, în *Dări de Seamă ale Comisiei Geologice*, L/II, Bucureşti, 1964, p. 551-564; P. Coteţ, C. Stănescu-Grumăzescu, *Harta geomorfologică a Câmpiei Tisei*, în *Studii de Geologie, Geofizică, Geografie. Seria Geografie*, tom XIV, 2, Bucureşti, 1967, p. 151-160; A. Ghenivici, *Geografia căilor de comunicaţie şi a transporturilor în regiunea Banat*, în *Probleme de Geografie*, 8, 1961, pp. 437-450; A. Haţieganu, *Canalul Bega*, în *Revista Geografică*, anul III, 1946, fasc 4, p. 306-333; O. Herşcovici, *Consideraţii asupra depunerilor de nisip din vestul Banatului*, în *SGB*, 2, 1972, p. 16-32; O. Herşcovici, O. Bandu, *Aspecte pedogeografice în bazinul hidrografic Aranca*, în *SGB*, 3, 1973, p. 165-173; M. Ioaniţoaia, *Hidrologia Câmpiei Aradului. Consideraţii asupra raportului freatic în reţeaua de desecare*, în *Comunicările Academiei RPR*, tom IX, 6, 1959, Bucureşti, p. 587-601; R. Munteanu, *Consideraţii privind caracteristicile hidrochimice ale râurilor din bazinul Timişului*, în *SGB*, 1,1970, p. 167-173; P. Nemoianu, *Populaţiunea Banatului la diferite epoci, după autori streini*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 9-12; Gh. Pop, *Noi contribuţiuni geomorfologice privitoare la cursul inferior al Mureşului. Vechiul curs Mureş-Bega*, în *Lucrările Institutului de Geografie Cluj*, 8, 1947, Cluj-Napoca, p. 1-23; Gh. Postelnicu, *Descrierea Timişoarei de către un călător turc în veacul al XVII-lea*, în *AB*, 1, 1928, p. 57-64.

La sfârşitul lunii august 2007 obiectivul arheologic este investigat şi cartat de către membri echipei proiectului *eGISpat Timiş*. Sunt identificaţi în teren 10 tumuli, din care 7 sunt topografiaţi cu ajutorul Staţiei Totale şi toţi sunt poziţionaţi cu ajutorul *GPS*-ului. Unul dintre aceştia este plasat la E de localitate (Tumul 1), opt în marele câmp de la SE de Checea (Tumulii 2-9) şi unul la SV (Tumul 10), aproape de frontiera cu Republica Serbia, spre localitatea Clarija. Cu acest prilej s-a încercat o corelare a diverselor tipuri de date pe care le aveam despre câmpul de tumuli de la Checea, spre a vedea degradarea şi dispariţia lor în timp, din sec. XVIII şi până la începutul sec. XXI, constatând că, în lipsa unor măsuri de protecţie urgente şi adecvate, aceste monumente arheologice vor dispărea în câţiva ani. De la ultima sursă verificată în teren şi publicată, reprezentată de repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan din anii '80 ai sec. XX şi până în anul 2007, o parte dintre tumulii menţionaţi sunt deja complet degradaţi sau chiar dispăruţi[6]. O situaţie şi mai gravă rezultă în urma comparării datelor din harta topografică din 1962 cu realităţile terenului din momentul investigaţiilor noastre, când din cei 22 de tumuli s-au mai putut identifica doar 10.

Lipsa cercetărilor arheologice, face ca funcţionalitatea acestor movile de pământ să nu poată fi stabilită decât ipotetic, ele putând fi, cel mai probabil, morminte tumulare, dar şi puncte de observaţie şi orientare în mlaştină, movile de hotar sau marcare a arealelor de autoritate etc.[7] De asemenea, cum s-a constatat şi după cum am observat şi noi în teren în numeroase cazuri, utilizarea movilelor prezintă mai multe etape, de la cele iniţiale de edificare, continuând apoi cu reutilizări şi schimbări de funcţionalitate. Astfel de situaţii de reutilizare a tumulilor noi am întâlnit la Checea, Vizejdia, Teremia Mare, Nerău, Tomnatic, Periam, Biled, Satchinez, Foeni, Gelu, în care movile preistorice sunt suprapuse de aşezări şi chiar necropole post-romane, medieval timpurii, medieval dezvoltate şi medieval târzii. În aceste condiţii, doar cercetările de suprafaţă nu sunt în măsură să stabilească datarea şi, mai ales, funcţionalitatea unui tumul[8].

Utilizarea tehnicilor şi metodelor moderne (analiza imaginilor satelitare şi ortofotogramelor, topografia cu ajutorul Staţiei Totale sau prospecţiunea geofizică) vor putea furniza date suplimentare şi contribui la lămurirea multora dintre problemele pe care le ridică, încă, tumulii de pe teritoriul Banatului.

III. Harta topografică cu amplasamentul câmpului de tumuli:

[6] Schiţa de poziţionare publicată cu acest prilej, cât şi descrierile din text pentru tumulii de la poziţiile 4-13 nu permit identificarea lor cu precizie, astfel tumulii cu poziţiile 2-9 din nomenclatorul nostru nu pot fi echivalaţi cu cei ai lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan.

[7] Asupra acestor aspecte, vezi şi Fl. Medeleţ, I Bugilan, *op. cit.*, p. 90-93 (cu bibliografia).

[8] Spre a înţelege fenomenele majore de civilizaţie ale epocii bronzului în Bazinul Carpatic, vezi o amplă dezbatere a subiectului *tell*-urilor la Fl. Gogâltan, *Tell-urile epocii bronzului în Bazinul Carpatic. Probleme de terminologie*, în *ATS*, 2, 2003, p. 45-93; idem, *Tell-uri în Orientul Apropiat şi Bazinul Carpatic. O scurtă privire comparativă asupra habitatului preistoric. (I)*, în *ATS*, 3, 2004, p. 43-117; idem, *Tell-uri în Orientul Apropiat şi Bazinul Carpatic. O scurtă privire comparativă asupra habitatului preistoric. (II)*, în *ATS*, 4, 2005, p. 79-129; idem, *Apariţia tell-urilor epocii bronzului în Bazinul Carpatic. Probleme de cronologie*, în *EN*, 13, 2003 (2005), p. 4-40; idem, *Fortificaţiile tell-urilor epocii bronzului din bazinul carpatic. O privire generală*, în *AB, S.N.*, 16, 2008, p. 81-100.

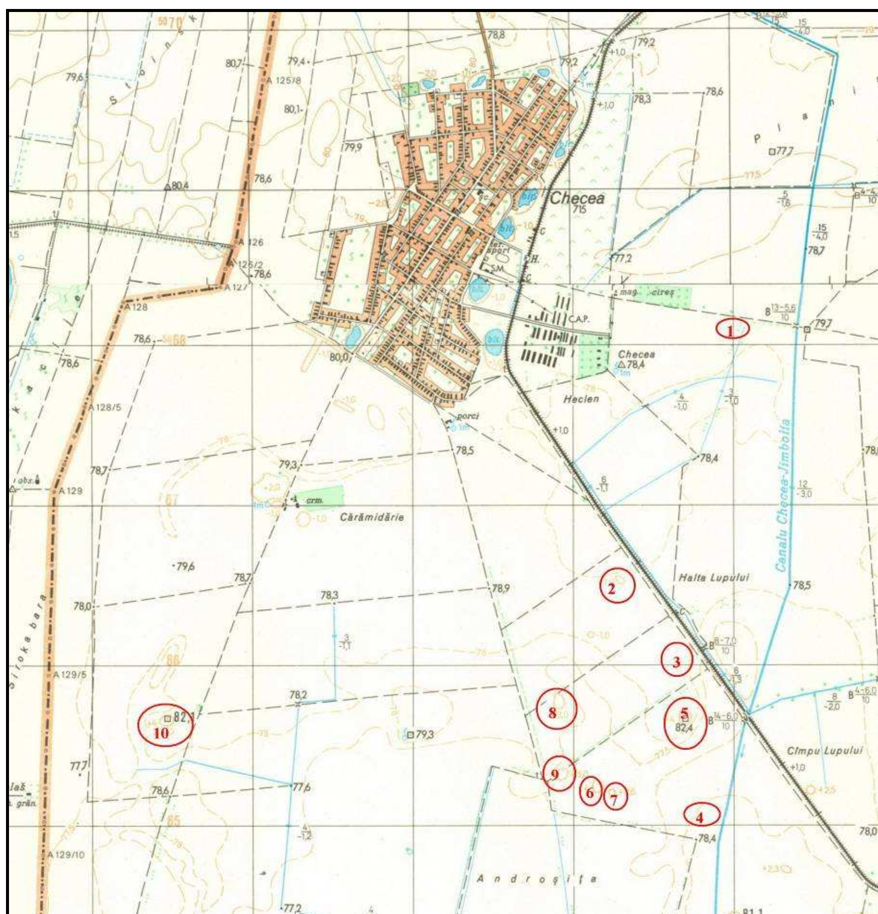

Fig. 2. Harta topografică din 1975 cu amplasarea tumulilor cartaţi de noi (*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

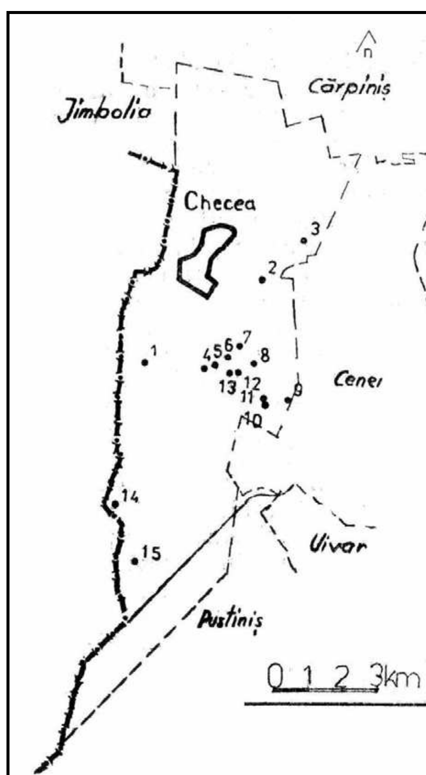

Fig. 3. Schiţa de amplasare a tumulilor din hotarul localităţii Checea (*apud* Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 119, fig. 9)

IV. Imaginea satelitară cu amplasamentul câmpului de tumuli:

TUMUL 1[9]:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Checea Est”.

b. reper localizare: la 1,5 km ESE de biserica din Checea; 820 m V de Canalul Checea – Jimbolia; cca. 50 m sud de drumul de ţară care părăseşte localitatea spre E, pe lângă fostul C.A.P.

c. reper hidrografic: 820 m V de actualul curs al Canalului Checea – Jimbolia

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de o movilă aplatizată cu o înălţime de aproximativ 0,75 m şi un diametru la bază de cca. 30 m. Este amplasat în câmpia joasă, care a suferit masive lucrări de regularizare în epoca modernă, peisajul actual fiind modificat radical faţă de situaţia iniţială, de dinainte de sec. XVIII. Câmpia joasă din hotarul localităţilor Checea, Jimbolia, Cenei, Cărpiniş este drenată de sute de canale de desecare, o bună parte tributare Canalului Checea – Jimbolia. Acesta este de fapt un canal de desecare de dimensiuni mari, care porneşte din Jimbolia, trece pe la nord şi est de Checea şi debuşează în Canalul Bega Veche la vest de Cenei. Aşa cum se observă şi pe hărţile de dinainte de lucrările de hidroamelioraţii, tumulii sunt grupaţi şi jalonează rute de comunicaţie printre mlaştinile câmpiei joase a Banatului.

e. coordonate GPS: 45 44 47 N; 20 51 26 E; 78, 5 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 480215; 177901.

g. imagini de suprafaţă:

[9] Corespunde cu obiectivul 2 din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan.

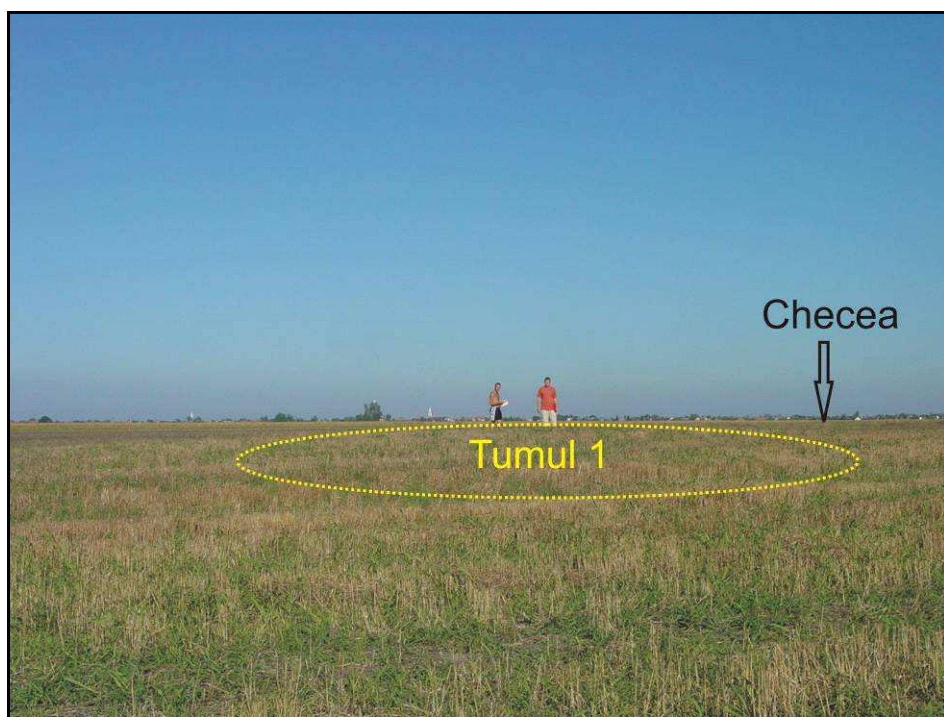

Fig. 4. Tumulul 1 văzut dinspre Est, în fundal localitatea Checea

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).
b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.
c. material arheologic: cercetările atente de suprafaţă nu au descoperit nici un fel de material arheologic.
d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: medie, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 2:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Halta Lupului Vest”.
b. reper localizare: la 2,85 km SE de biserica ortodoxă din Checea şi cca. 250 m V de calea ferată Checea – Cenei (zona Halta Lupului).
c. reper hidrografic: la 1,04 km V de versantul drept al Canalului Checea - Jimbolia
d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de un tumul aplatizat, dar vizibil în teren, având o înălţime de cca. 1 m şi un diametru la bază de cca. 30 m. Întreaga suprafaţă de câteva sute de hectare unde se plasează câmpul de tumuli compact de la SE de Checea, este delimitată la E de calea ferată Checea – Cenei, la S de actualul traseu al Canalului Checea – Jimbolia, iar spre V se pierde în terenurile agricole dinspre frontiera de stat cu Republica Serbia. Acest areal era înainte de lucrările de sistematizare habsburgice unul mlăştinos, fiind figurat în această manieră pe hărţile iosephine din sec XVIII. Lucrările de asanare şi desecare ulterioare au schimbat radical peisajul, pe hărţile sec. XIX aici figurând construcţii moderne şi sălaşe izolate, grupate în jurul fermei de la Kurjačka Greda, amplasamentele lor fiind descoperite şi în urma cercetărilor arheologice de teren din vara lui 2007. Peisajul actual, modificat radical faţă de cel iniţial, este reprezentat de o câmpie joasă, străbătută de numeroase canale de desecare. Peisajul este dominat de impozantul Tumul 5, vizibil de pe o arie vastă.
e. coordonate GPS: 45 43 58 N; 20 50 52 E; 79 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 478742; 177089.

g. imagini de suprafaţă:

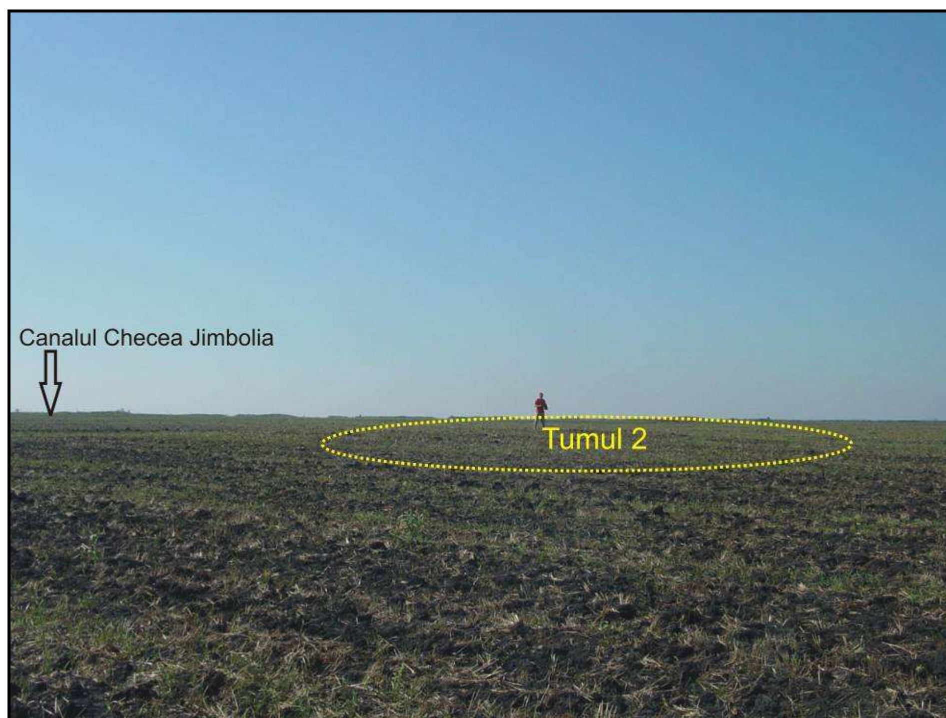

Fig. 5. Tumulul 2 văzut dinspre NE

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?)

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au evidenţiat că întreg terenul de pe tumul şi din jurul său abundă în fragmente ceramice moderne şi cărămizi, care provin probabil de la o construcţie din sec. XIX-XX, amplasată în apropierea acestuia. Nu s-au descoperit artefacte care să merite a fi recoltate în vederea studiului.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: slabă, în degradare progresivă.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMULII 3-4:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: jumătatea distanţei dintre „Halta Lupului” şi „Câmpul Lupului”.

b. reper localizare: tumulul 3 se află la 3,94 km SSE de biserica ortodoxă din Checea, iar tumulul 4 la 4,13 km SSE de biserică.

c. reper hidrografic: cca. 250 m V de canalul Checea – Jimbolia (tumulul 3); 200 m V de canalul Checea – Jimbolia (tumulul 4).

d. descriere geografică: cei doi tumuli (3 şi 4) fac parte din marele câmp de tumuli de la SE de localitatea Checea, câmp care se continuă spre SSE şi cu alte patru movile, vizibile în teren, care fac parte actualmente din hotarul cadastral al localităţii Cenei. Tumulul 3 este reprezentat de o movilă relativ aplatizată, cu o înălţime de cca. 1 m şi un diametru la baza de cca. 30 m, bine reliefată faţă de terenul din jur, iar tumulul 4 prezintă aceleaşi caracteristici.

e. coordonate GPS: 45 43 42 N; 21 51 09 E, 79 m altitudine (tumul 3); 45 43 14 N; 20 51 17 E, 78,5 m altitudine (tumul 4).

f. coordonate Stereo 70: 474673; 255209 (tumul 3); 477357; 177558 (tumul 4).

g. imagini de suprafaţă:

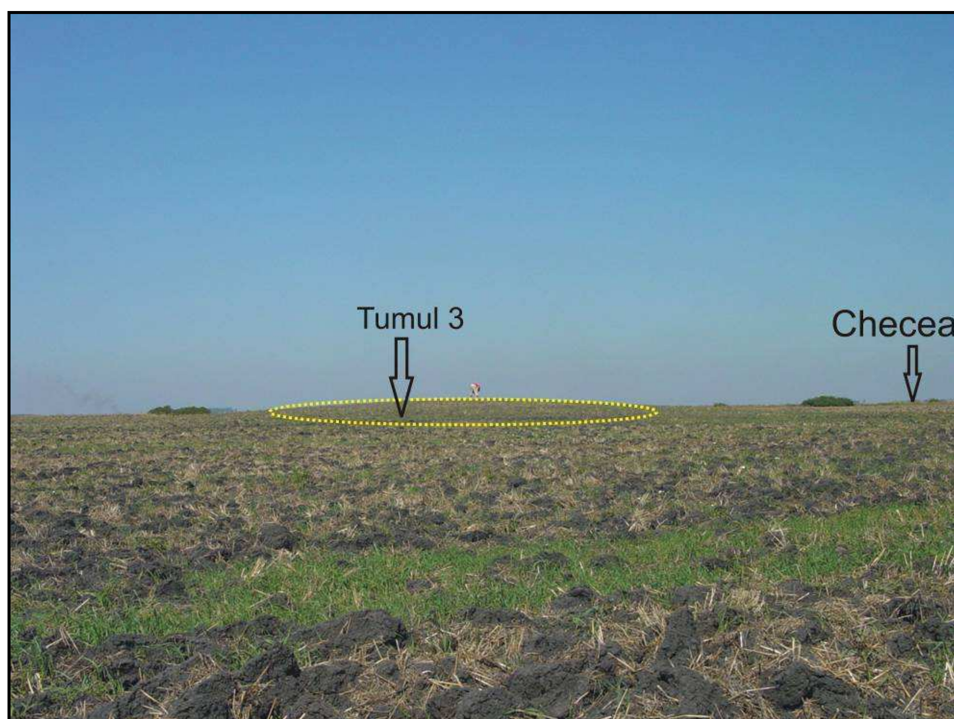

Fig. 6. Tumulul 3 văzut dinspre E

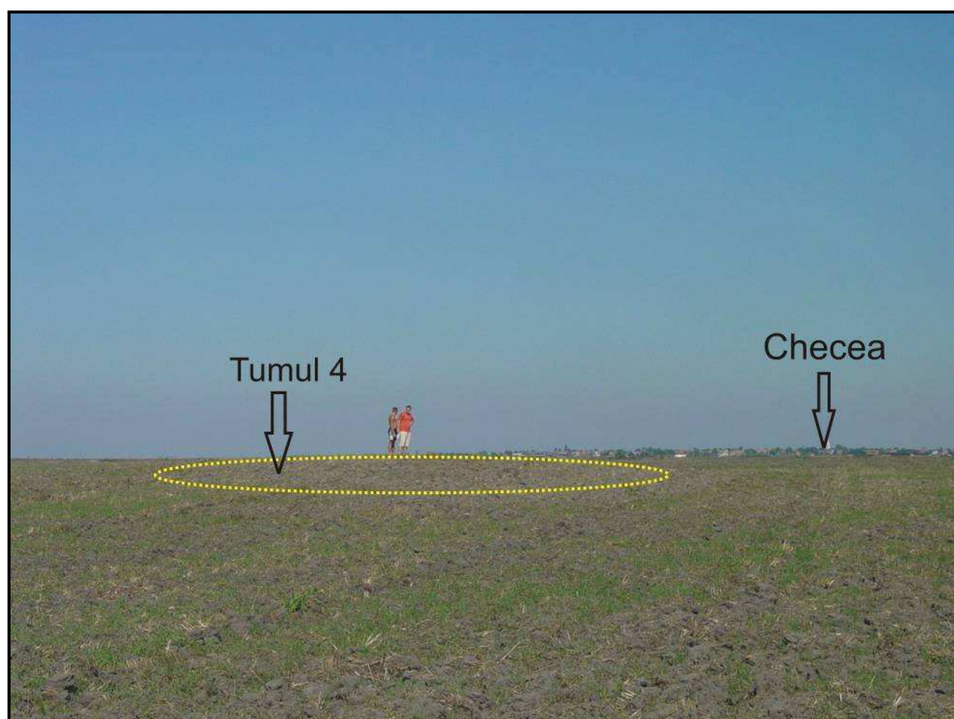

Fig. 7. Tumulul 4 văzut dinspre SSE

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?)

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren nu au evidenţiat în jurul tumulului 3 decât fragmente de cărămizi şi ţigle moderne, provenind de la construcţiile sec. XIX. În jurul tumulului 4 s-au descoperit sporadice fragmente ceramice atipice preistorice (epoca bronzului?) şi cenuşii „daco-romane".

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: slabă şi în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 5:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Câmpul Lupului NV”.
b. reper localizare: la 3,5 km SSE de biserica ortodoxă din Checea şi la 360 m V de calea ferată Checea – Cenei.
c. reper hidrografic: la cca. 400 metri V de versantul drept al Canalului Checea – Jimbolia.
d. descriere geografică: Tumulul 5, amplasat în marele câmp de la „Câmpul Lupului” domină, prin înălţimea celor cca. 5 m şi a diametrului de peste 50 m, întreaga câmpie din jur, fiind vizibil şi de la marginea localităţii Checea. Poziţia sa impozantă, cu o largă vizibilitate asupra terenului limitrof, a făcut ca el să devină o bornă în reţeaua naţională de triangulaţie (cota 82,4 m), dar lucrările agricole moderne au distrus probabil borna din vârful său. Prin dimensiunile sale, Tumulul 5 este cel mai mare şi mai bine păstrat dintre tumulii de la Checea.
e. coordonate GPS: 45 43 29 N; 20 51 11 E; 82,4 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 477825; 177450.
g. imagini de suprafaţă:

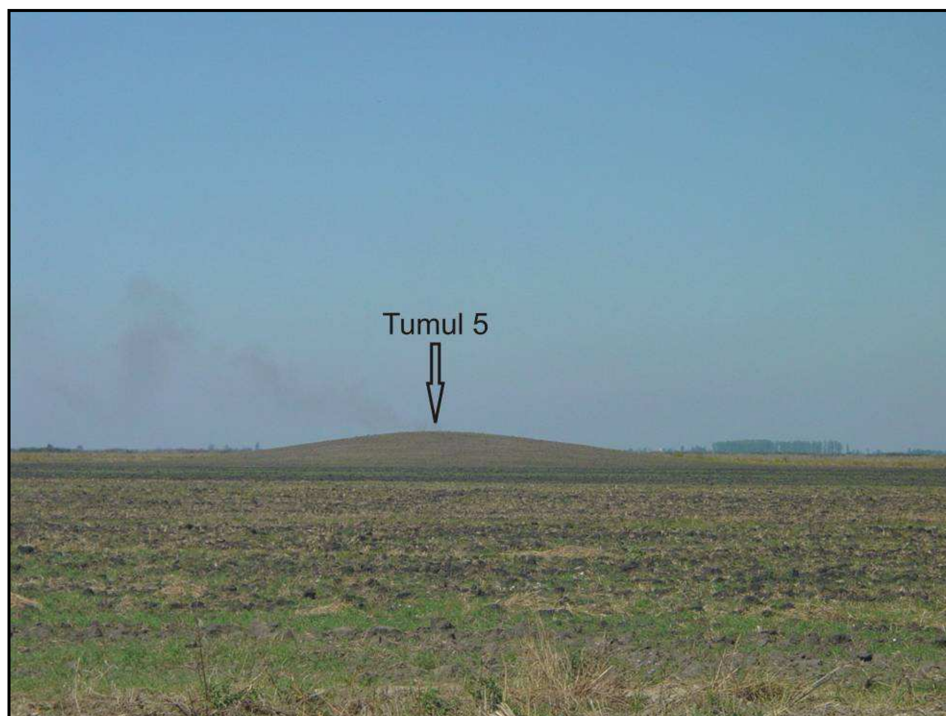

Fig. 8. Tumulul 5 văzut dinspre ESE

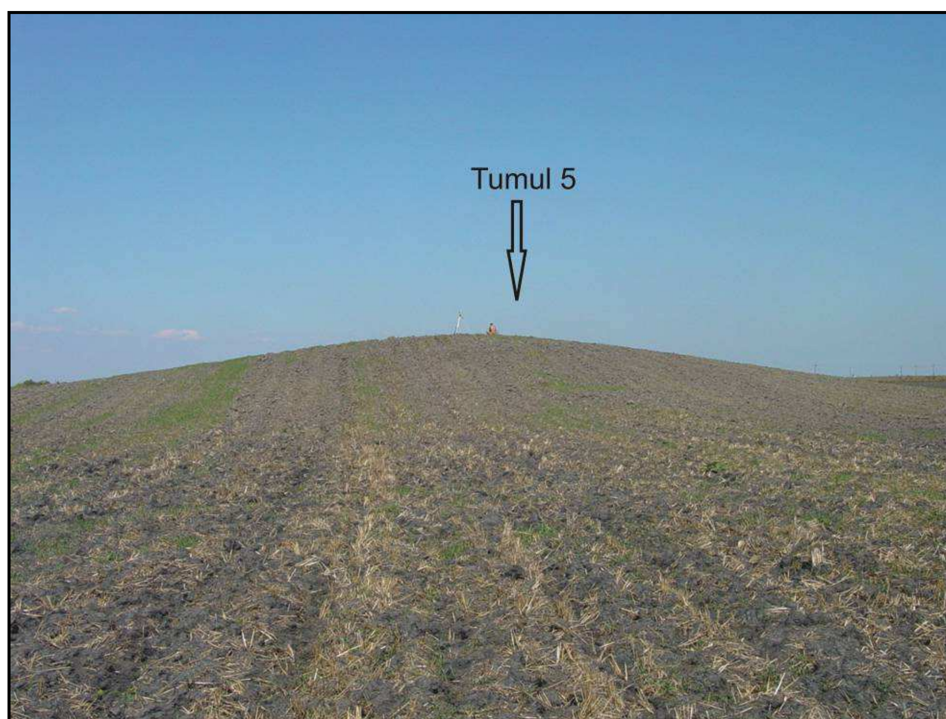

Fig. 9. Tumul 5 văzut dinspre SSV

h. planuri topografice:

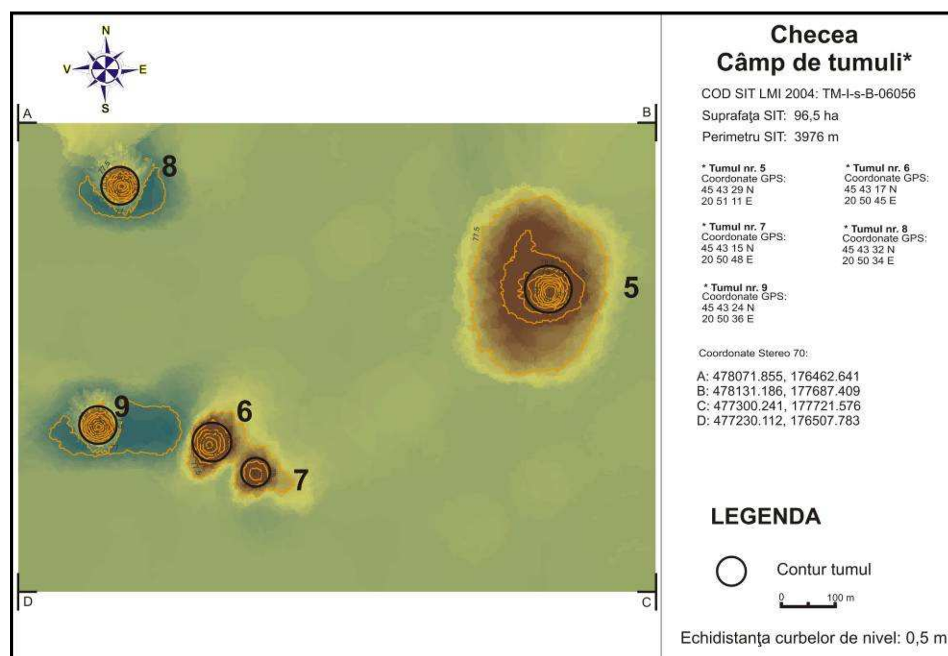

Fig. 10. Planul topografic 2D color, Checea 1

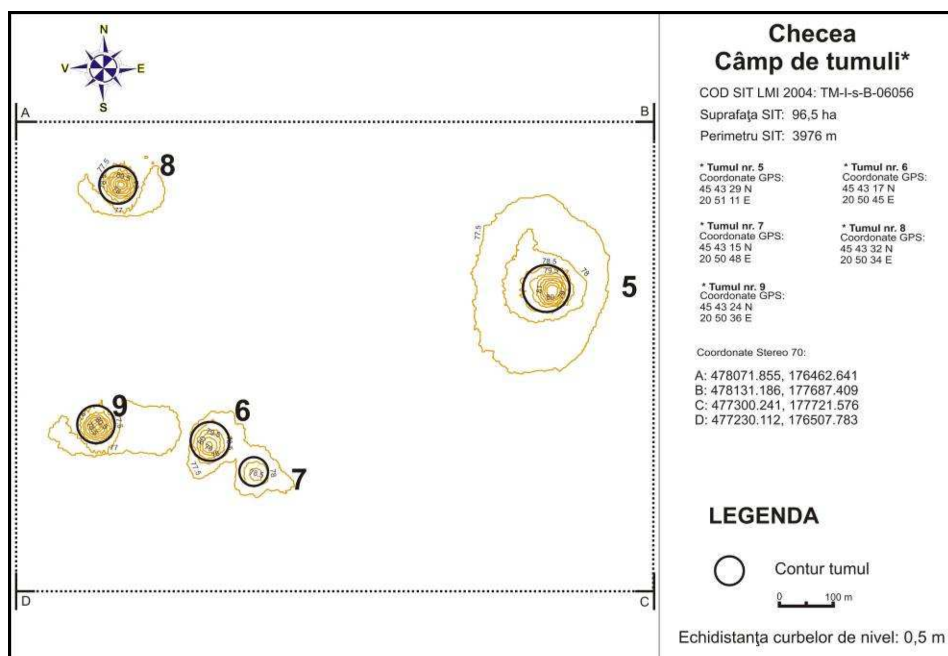

Fig. 11. Planul topografic 2D curbe de nivel, Checea 1

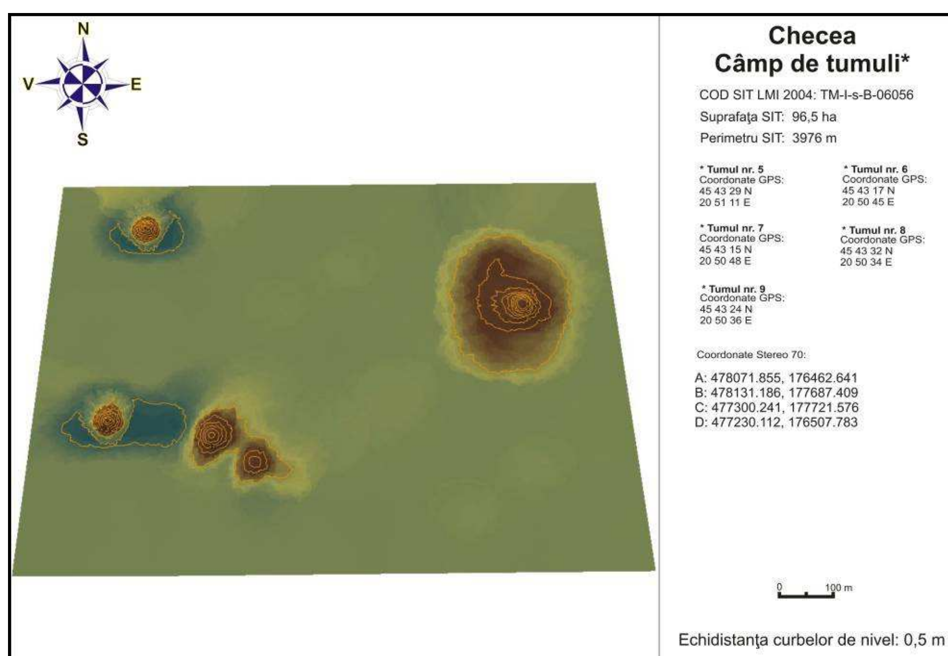
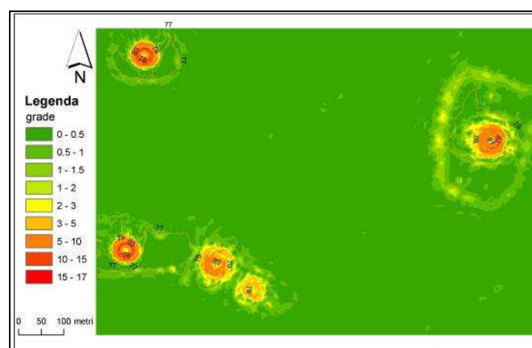
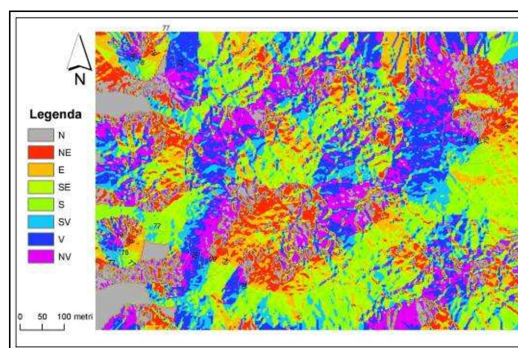

Fig. 12. Planul topografic 3D, Checea 1

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază

elemente morfografice ale sitului: tumulii, fiind formaţiuni antropice circulare, prezintă o pantă relativ uniformă, doar unghiul diferind de la un caz la altul, între 2 şi 17 grade, funcţie de intervenţiile ulterioare (antropice şi naturale) care i-a aplatizat; în jurul tumulilor se observă o platformă aplatizată de lucrările agricole şi de acţiunea factorilor de mediu, care este formată din pământul provenit din mantaua iniţială a tumulilor; între marginea tumulului şi marginea platformei zona este relativ plată, platforma delimitându-se de câmpia din jur printr-o uşoară cădere de pantă de cca. 1 – 2 grade.

următoarele elemente morfografice ale sitului: fiecare tumul prezintă câte o roză expoziţională, orientată către cele opt punct cardinale; dimensiunea mică a acestora face ca factorul *expoziţie* să nu fie relevant în analiza geomorfologică a locaţiei arheologice, tumulii reprezentând fie morminte, fie puncte de observaţie şi reper; roza expoziţională ilustrează, cel mult, limita unui tumul în raport cu terenul din jur.

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?)

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: perieghεza sistematică a tumulului şi a arealului din jurul său, în contextul topografierii cu Staţia Totală, nu a descoperit nici un fel de artefacte arheologice, chiar dacă terenul era arat la adâncime mare (0,5 m) cu tractoare de mare putere.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună, dar în contextul unei agriculturi ultramoderne, cu utilaje de mare putere, procesul de degradare al tumulului este unul foarte accelerat, astfel încât se impun măsuri urgente de protecţie a sa.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMULII 6-7:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Androşiţa Nord”.

b. reper localizare: la 3,81 km SSE faţă de biserica ortodoxă din Checea şi 700 m V de malul drept al Canalului Checea – Jimbolia, canal afluent dreapta al Canalui Beregsău (Bega Veche) şi la 3,55 km E de frontiera de stat cu Republica Serbia.

c. reper hidrografic: la 700 m V de actualul mal drept al Canalului Checea – Jimbolia.

d. descriere geografică: aceşti doi tumuli se plasează în câmpia joasă, actualmente desecată şi drenată de Canalul Checea – Jimbolia. Tumulul 6 are o înălţime de cca. 2,5 m şi un diametru la baza de peste 30 m. La 25 m SE de el se află Tumulul 7, mult aplatizat, dar vizibil în teren. În arealul din jurul celor doi tumuli se află o mică aşezare preistorică, relevată de descoperirea unor sporadice fragmente ceramice, majoritatea atipice.

e. coordonate GPS: 45 43 17 N; 20 50 45 E; 81,5 m altitudine (Tumul 6); 45 43 15 N, 20 50 48 E; 80,1 m altitudine (Tumul 7).

f. coordonate Stereo 70: 477485; 176871 (Tumul 6); 477420; 176933 (Tumul 7).

g. imagini de suprafaţă:

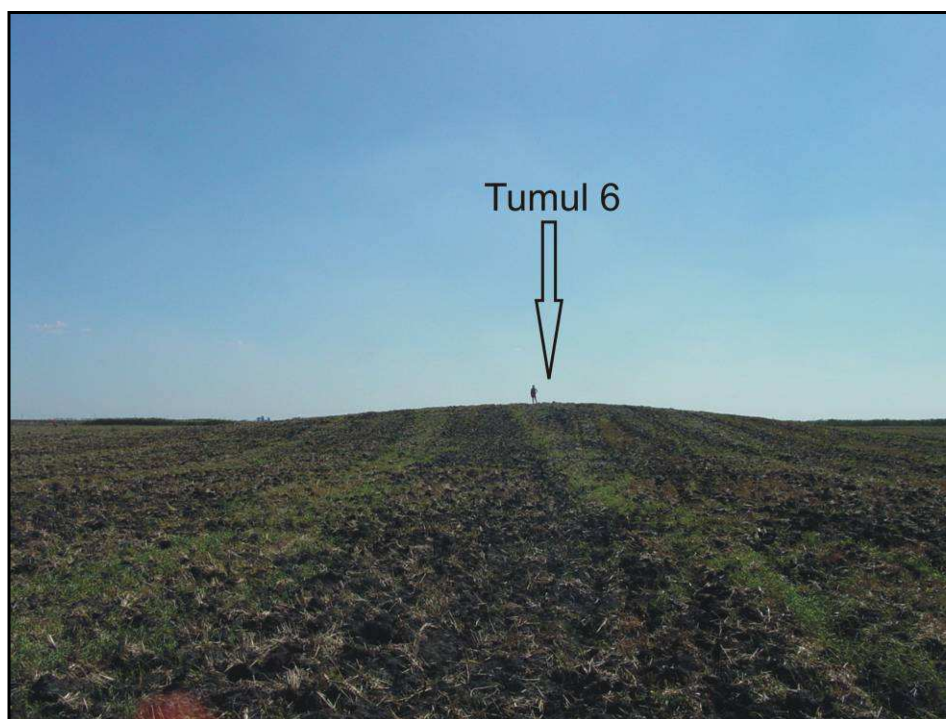

Fig. 13. Tumul 6 văzut dinspre E

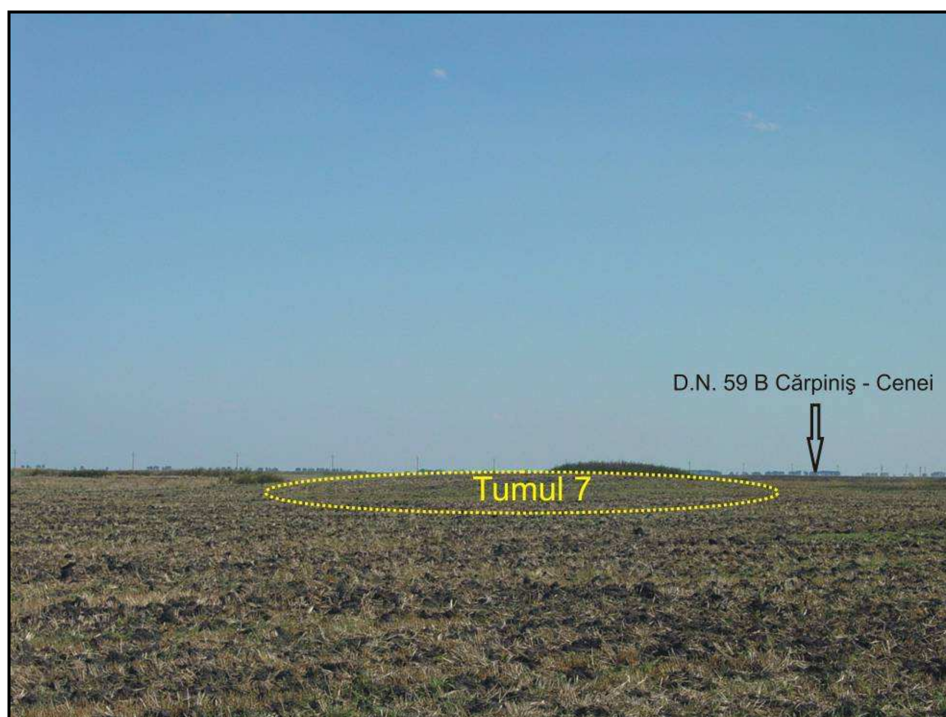

Fig. 14. Tumul 7 văzut dinspre NV

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?) şi aşezare deschisă.

b. datare: Epoca neolitică şi Epoca bronzului târziu. Lipsa unor cercetări arheologice nu permite stabilirea, doar pe baza cercetărilor de teren, a relaţiei dintre tumuli şi descoperirile de suprafaţă.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă au descoperit, în arealul dintre cei doi tumuli, sporadice fragmente ceramice preistorice (majoritatea atipice) şi a unui lustruitor din piatră, din care în vederea studiului au fost recoltate: fragmente ceramice tipice desenate (5); fragmente ceramice atipice (18); lustruitor din piatră (1).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Checea 1_1 a

Foto Checea 1_1 b

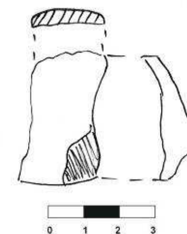

Desen Checea 1_1

Foto Checea 1_2 a

Foto Checea 1_2 b

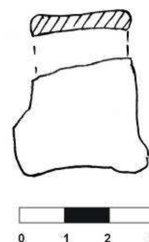
Desen Checea 1_2

Foto Checea 1_3 a

Foto Checea 1_3 b

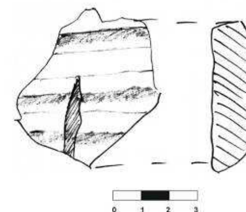
Desen Checea 1_3

Foto Checea 1_4 a

Foto Checea 1_4 b

Desen Checea 1_4

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
b. stare actuală: teren arabil.

TUMULII 8-9:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Androşiţa NNV”.
b. reper localizare: tumulul 8 se află la 2,96 km SSE de biserica ortodoxă din Checea, iar tumulul 9 la 3,4 km SSE de aceeaşi biserică. Întrucât relaţia dintre tumulii din acest areal s-a stabilit şi prin ridicarea topografică cu Staţia Totală, în raport cu cel mai mare tumul din zonă, adică tumulul 5, tumulii 8 şi 9 se află la următoarele distanţe faţă de acesta:

- tumulul 8 la 791 m V şi o diferenţă de nivel de – 0,830 m faţă de cota vârfului tumulului 5.
- tumulul 9 se află la 845,41 m VSV şi o diferenţă de nivel de – 0,99 m faţă de cota vârfului tumulului 5.
- tumulul 8 se află la 451 m N faţă de tumulul 9.

c. reper hidrografic: la 1,2 km V de Canalul Checea – Jimbolia (tumulul 8) şi la 1,04 km V de Canalul Checea – Jimbolia (tumulul 9).
d. descriere geografică: aceşti doi tumuli sunt amplasaţi în câmpia joasă şi desecată de la SE de localitatea Checea şi domină partea de VNV a câmpului de tumuli, având înălţimi relative de cca. 3 metri fiecare şi diametre la bază de cca. 50 m.
e. coordonate GPS: 45 43 32 N; 20 50 34 E; 80, 5 m altitudine (Tumul 8); 45 43 24 N; 20 50 36 E; 80,4 m altitudine (Tumul 9).
f. coordonate Stereo 70: 477960; 176658 (Tumul 8); 477711; 176688 (Tumul 9).
g. imagini de suprafaţă:

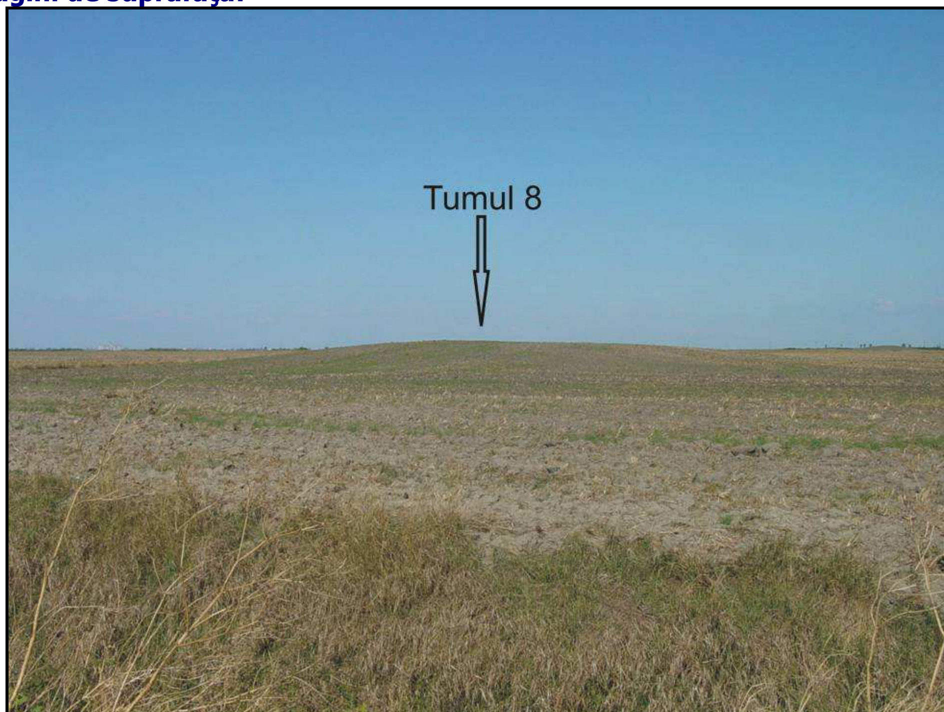

Fig. 15. Tumulul 8 văzut dinspre SSV

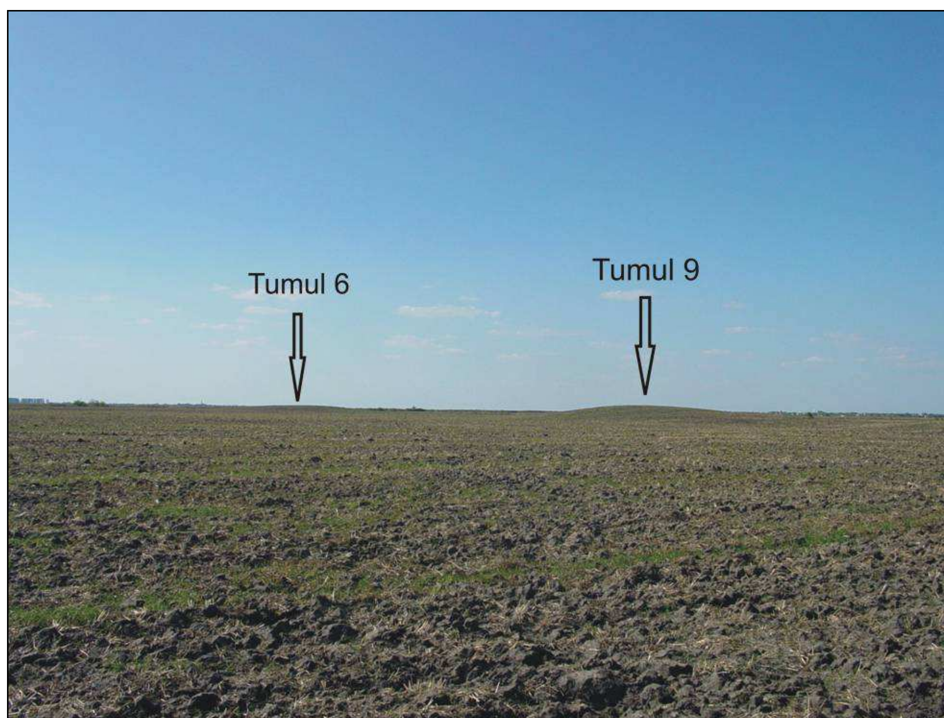

Fig. 16. Tumulii 6 şi 9 văzuţi dinspre NE

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice nu permite stabilirea unei cronologii precise a acestor structuri.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă nu au descoperit nici un fel de artefacte în arealul celor doi tumuli vizaţi.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMULUL 10[10]:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cărămidărie SV”.

b. reper localizare: la 3,6 km SSV de biserica ortodoxă Checea şi la 755 m E de frontiera de stat cu Republica Serbia.

c. reper hidrografic: la 3,7 km V de Canalul Checea – Jimbolia.

d. descriere geografică: este un tumul bine profilat în terenul din jur, dominând câmpia joasă din jur cu cca. 4 m. Se înscrie într-un alt câmp de tumuli dispuşi de-a lungul actualei frontiere cu Republica Serbia, câmp extins spre sud până la cursul actual al Pârâului Bega Veche, în hotar cu localitatea Pustiniş. Apropierea frontierei nu ne-a permis efectuarea unor studii detaliate asupra amplasamentului topografic precis al movilelor figurate în hărţile topografice şi amintite în repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan (poziţiile 14-15).

e. coordonate GPS: 45 43 30 N; 20 48 41 E; 82,1 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 478027; 174214.

g. imagini de suprafaţă:

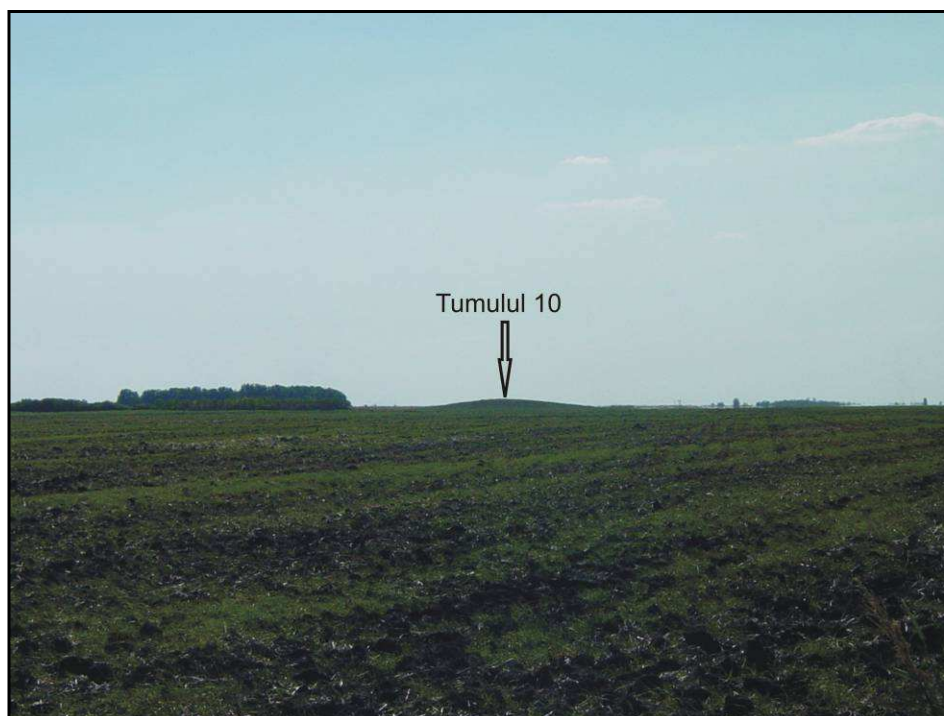

Fig. 17. Tumulul 10 văzut dinspre NNE

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

[10] Corespunde tumulului nr. 1 din hotarul Checea al repertoriului lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan.

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice nu permite stabilirea unei cronologii precise a acestei structuri.
c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă nu au descoperit nici un fel de artefacte în arealul din jurul acestui tumul.
d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne
b. stare actuală: teren arabil

V. Concluzii:

a. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: alături de alte câmpuri de tumuli de pe teritoriul Banatului de câmpie (cele din hotare cadastrale ale localităţilor Cenad, Dudeştii Vechi, Sânnicolau Mare, Teremia Mare, Nerău, Tomnatic, Vizejdia, Periam, Pesac, Saravale, Sânpetru Mare, Cenei, Pesac, Variaş etc) şi cel de la Checea poate reprezenta un punct ştiinţific de interes major. Din păcate tumulii de pe teritoriul Banatului, chiar dacă reprezintă monumente arheologice spectaculoase şi nelămurite ca datare şi funcţionalitate, sunt aproape complet necercetaţi prin investigaţii arheologice moderne. Doar demararea unor studii de substanţă asupra tumulilor, de orice natură ar fi ele (cartografiere precisă, analiza distribuţie spaţiale, prospecţiuni geofizice sau săpătură arheologică propriu-zisă) vor fi în măsură să facă şi să arate importanţa ştiinţifică deosebită a acestora.
b. importanţa turistică: tumulii din hotarul localităţii Checea sunt monumente arheologice vizibile, care se pretează lesne integrării în circuitele de turism cultural. Implicarea specialiştilor în dezvelirea şi restaurarea lor, colaborarea cu autorităţile publice locale pentru demararea unor proiecte de finanţare privind punerea în valoare a respectivelor monumente, cu rol benefic pentru dezvoltarea durabilă a comunităţii, ar trebui să reprezinte un deziderat ce merită a fi luat în seamă. Mediatizarea obiectivelor arheologice prin publicarea amplasamentului lor exact, a fotografiilor din teren şi a „poveştii” pe *website*-ul primăriei, al cluburilor de turism sau al agenţiilor de turism, va atrage turişti interesaţi de vizitarea unor monumente spectaculoase. Rolul comunităţii locale, dar şi al specialiştilor este unul important, în egală măsură, vizând protecţia, restaurarea şi promovarea unor astfel de obiective.
c. propunere de restaurare: prin demararea unor cercetări arheologice sistematice, obiectivele arheologice de tip „tumul” se pretează la restaurare în vederea integrării în circuitul turistic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 27.08.2007
b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Marius Stanciu

VII. Bibliografie:

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 119-120.
Milleker, Bódog, *Délmagyarország régisgléletei a honfoglalás elötti edökböl*, vol. I, Timişoara, 1897, p. 58-61.
Kákucs, Lajos, *Unele informaţii de arhivă privind cerecetările arheologice efectuate în Banat între 1872-1918*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 475.
Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 68.
Orosz, Endre, în *TRÉT*, 10, 1894, p. 54-57.
Orosz, Endre, în *Erdély Múzeum*, Cluj Napoca, 13, 1896, p. 1-25.
Orosz, Endre, în *TRÉT*, 13, 1897, p. 69.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezarea fortificată de la Herneacova; sat aparţinător HERNEACOVA; oraş RECAŞ; "Cetate"; mil. I a. Chr. Hallstatt, Latene.

b. cod eGISpat 2010: Herneacova, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Locaţia fortificaţiei este cunoscută localnicilor de multă vreme, aceştia denumind dealul respectiv drept „Cetate” sau „Cetatea turcească”. La sfârşitul deceniului şapte al secolului XX fortificaţia este descoperită de Florin Medeleţ, care în anul 1971 întreprinde o campanie de cercetări arheologice, rezultatele rămânând inedite în totalitatea lor. Între 2003-2006 un colectiv al Muzeului Banatului din Timişoara (Florin Medeleţ, Valentin Cedică, Mircea Mare, Florentina Chiu, Petru Rogozea) demarează o campanie de cercetări arheologice sistematice, prin trasarea unei secţiuni magistrale, dispuse pe direcţia SE-NV[1], vizând stabilirea stratigrafiei generale a sitului şi precizarea sistemului de fortificaţie.

În noiembrie 2006, timp de o săptămână, membri proiectului *eGISpat Timiş*, efectuează topografierea detaliată a sitului cu Staţia Totală, culegând din teren 1850 de puncte caracteristice pentru reconstituirea 3D şi precizarea elementelor morfo-structurale, naturale şi antropice, ale Dealului „Cetate” de la Herneacova.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetate”, „Cetatea turcească”.

b. reper localizare: la 3,1 km NNV de biserica ortodoxă din Herneacova; la 2 km SSV de biserica ortodoxă din Sălciua Nouă şi la 5,3 km SE de biserica ortodoxă din Bencecu de Jos.

c. reper hidrografic: la 250 m S de versantul stâng al Pârâului Băcin.

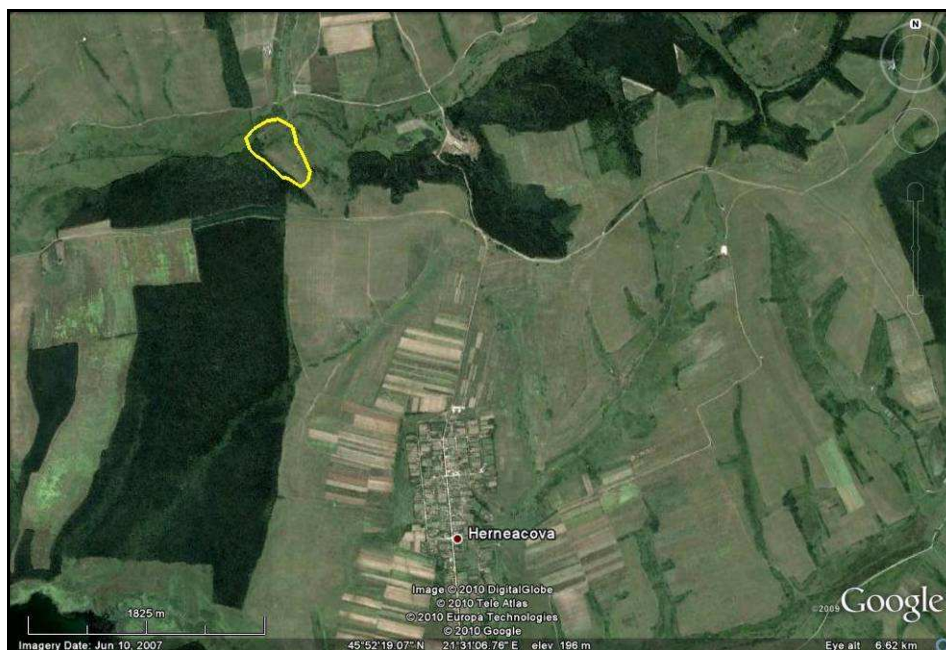
d. descriere geografică: fortificaţia de pământ de la Herneacova „Cetate” ocupă partea superioară a unui promontoriu (cota 192,6 m, unde acum este amplasată o cruce de beton) care domină versantul stâng al Pârâului Băcin, *vis-á-vis* de punctul de confluenţă cu un afluent dreapta, fără nume, pe valea căruia este amplasată localitatea Sălciua Nouă. Poziţia strategică a promontoriului este una deosebită, controlând accesul de-a lungul Văii Pârâului Băcin, între actualele localităţi Bencecu de Jos şi Nadăş. Latura de S a promontoriului, cea de legătură cu culmea dealului care formează cumpăna de ape între Valea Băcinului şi Valea Gherteamoşului, a fost fortificată cu două şanţuri, al căror traseu este încă vizibil în teren. Dealul a fost fortificat şi pe laturile de E, N şi V, prin săparea unei platforme de luptă circulare, care înconjoară dealul la jumătatea pantei. Pe latura de NV este foarte probabil ca această platformă de luptă să fie străbătută de drumul antic de acces, care în acest punct formează o trecere *en chicanne*.

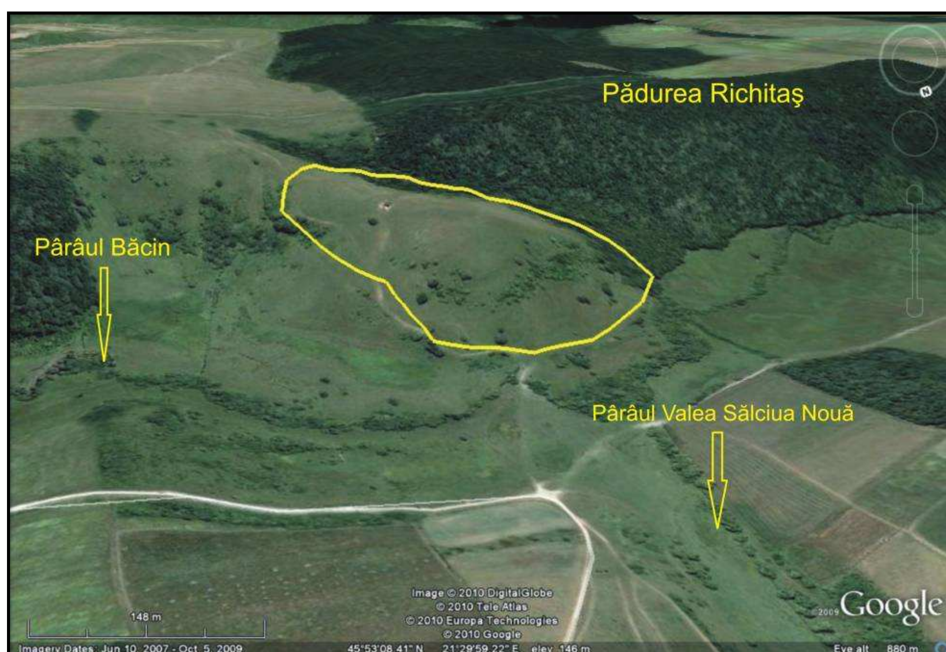
e. coordonate GPS: 45 53 02 N 21 29 56 E; 192,6 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 493095; 228462.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] O sinteză a rezultatelor investigaţiilor la V. Cedică, Fl. Medeleţ, *Fortificaţia de pământ de la Herneacova (com. Recaş, jud.Timiş)*, în *PB*, 1, 2002, p. 85-86; Fl. Medeleţ, V. Cedică, M. Mare, F. Chiu, P. Rogozea, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (com. Recaş, jud. Timiş). Campania 2003 (I)*, *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003 (2004), 1, p. 93-95; F. Chiu, *Raport preliminar al materialului faunistic din aşezarea fortificată din prima epocă a fierului de la Herneacova (jud. Timiş)*, în *PB*, 2, 2003, p. 87-93; M. Mare, V. Cedică*, Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (or. Recaş, jud. Timiş). Campaniile 2004-2005 (II)*, în *AB, S.N.*, 12-13, 2004-2005, p. 633-635.

h. imagini de suprafaţă:

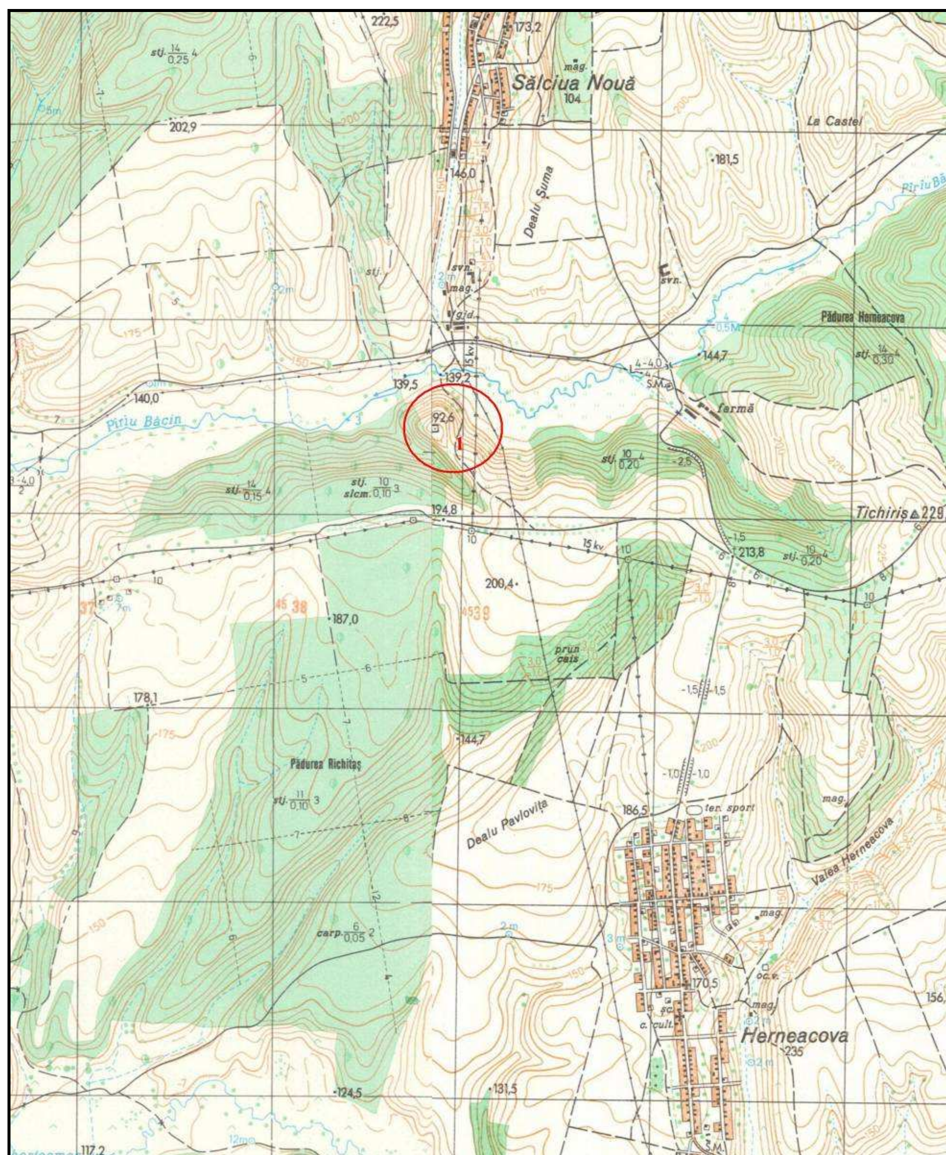

Fig. 1. Platforma de lupta de pe latura de N, văzută dinspre V

Fig. 2. Aşezarea fortificată văzută dinspre SE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

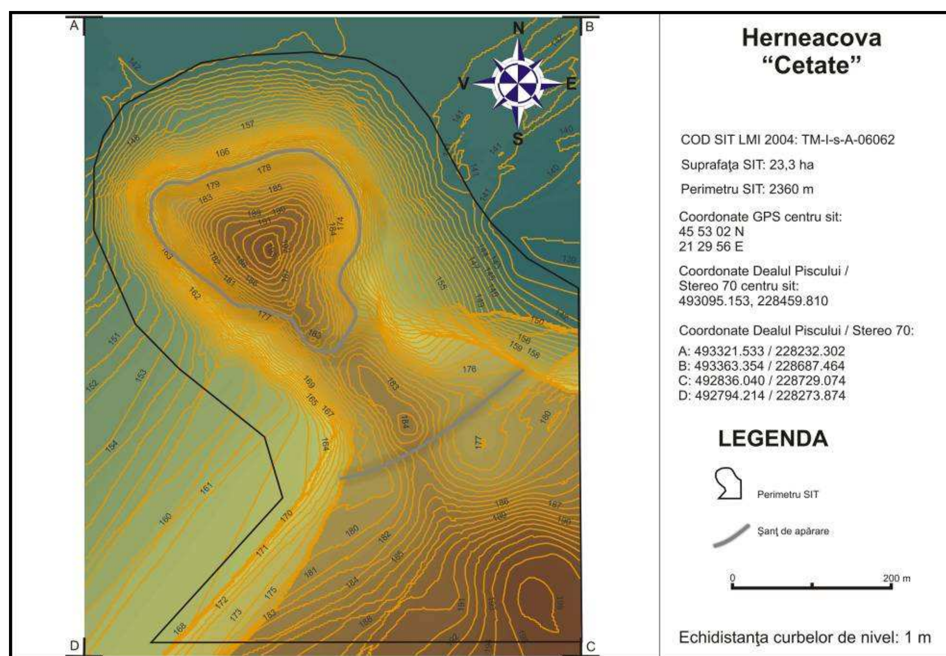

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Herneacova 1

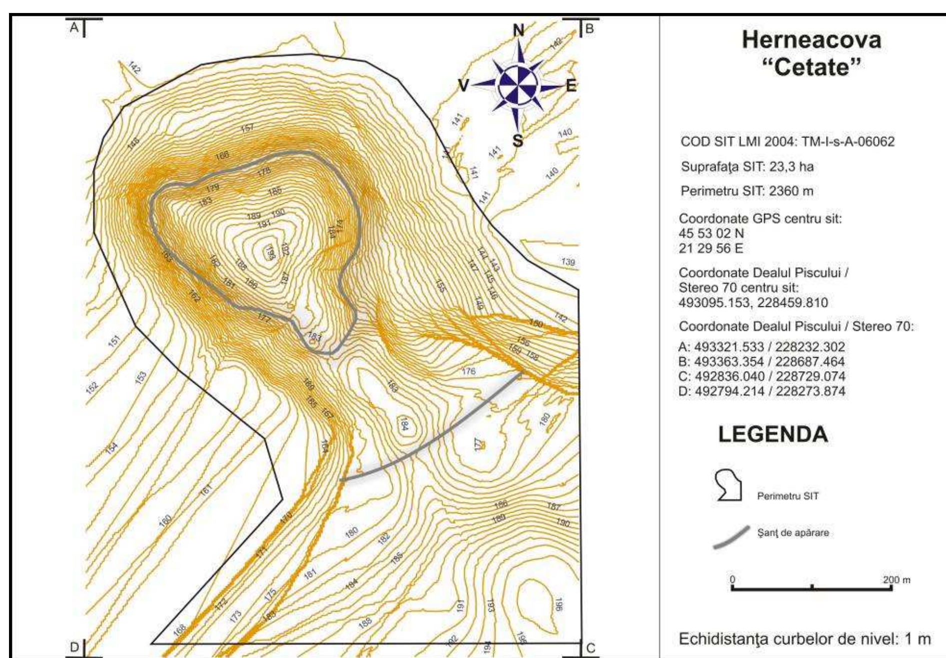

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Herneacova 1

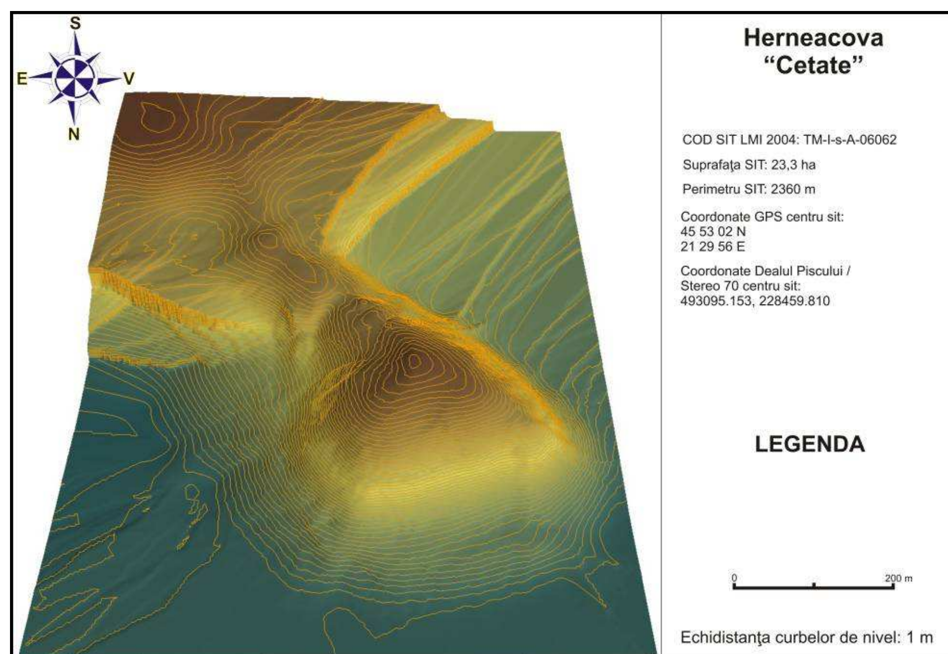
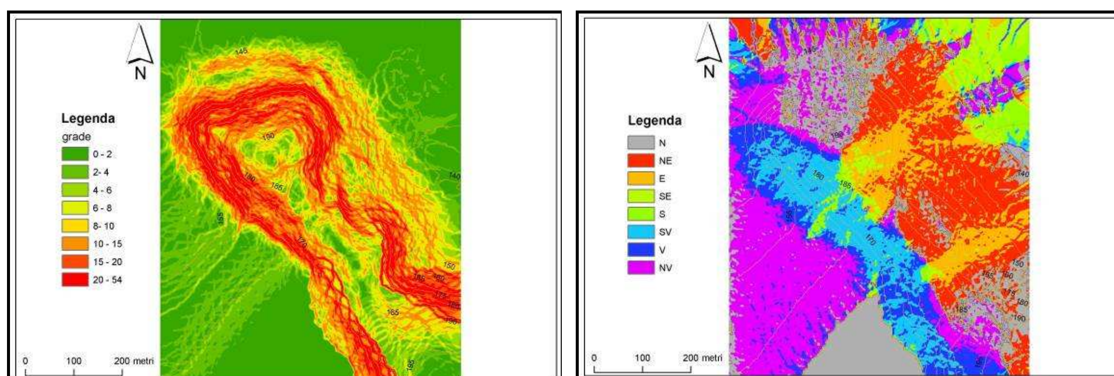

Fig. 5. Planul topografic 3D, Herneacova 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întregul Deal „Cetate" de la Herneacova are o formă conică cu pante cuprinse între 20 şi 54 grade; partea superioară a dealului prezintă un platou uşor aplatizat, cu o pantă de 4 – 10 grade; accesul către SE, spre culmea dealului care formează cumpăna de ape între Valea Băcinului şi Valea Gherteamoşului, se face traversând o şa artificială şi una naturală, ambele cu pante de cca. 6 – 8 grade, azi uşor colmatate; laturile de SV şi NE ale promontoriului, la capătul căruia se află fortificaţia, prezintă pante accentuate cuprinse între 10 şi 50 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: platoul central al Dealului „Cetate" de la Herneacova are o formă relativ conică astfel încât expoziţia faţă de Soare are un aspect de roză, cu pante orientate către toate cele opt puncte cardinale; parametrul morfometric *expoziţie* este identificabil şi în analiza celor două şei de pe latura de SE, observându-se caracteristicile orientării pantelor cu expunere către NV, respectiv SE; zona cu cea mai bună expoziţie o reprezintă platoul dintre cele două şei, de pe promontoriu, care este orientat către SV, oferind iluminare şi încălzire naturală întreaga dupăamiază.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare fortificată.

b. datare: Hallstatt târziu, Latène.

c. material arheologic: cercetările arheologice sistematice de teren, desfăşurate în contextul ridicării topografice a sitului au relevat sporadice fragmente ceramice. Situaţia este generată de faptul că arealul sitului este acoperit de păşune şi pădure, nefiind niciodată supus unor lucrări agricole moderne. Artefactele se concentrează exclusiv în zona platoului superior al aşezării şi pe pantele abrupte ale laturii de N, unde sunt scoase la lumină de muşuroaiele de cârtiţă şi râmăturile mistreţilor. Pigmentaţia solului este brun negricioasă, denotând un substanţial nivel de locuire. De asemenea, o parte a artefactelor ceramice recoltate provin din prăbuşitura pereţilor secţiunii din zona şanţului fortificaţiei. În vederea studiului, din teren s-au recoltat următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (7); fragmente ceramice atipice (34); fragmente tuf vulcanic (1); fragmente chirpic (1).

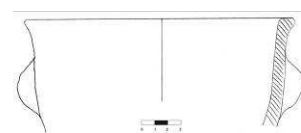
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Herneacova 1_1 a

Foto Herneacova 1_1 b

Desen Herneacova 1_1

Foto Herneacova 1_2 a

Foto Herneacova 1_2 b

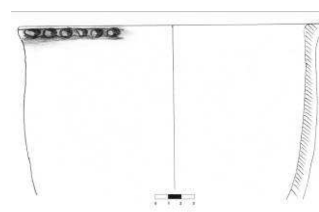
Desen Herneacova 1_2

Foto Herneacova 1_3 a

Foto Herneacova 1_3 b

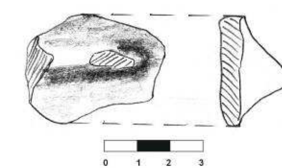
Desen Herneacova 1_3

Foto Herneacova 1_4 a

Foto Herneacova 1_4 b

Desen Herneacova 1_4

Foto Herneacova 1_5 a

Foto Herneacova 1_5 b

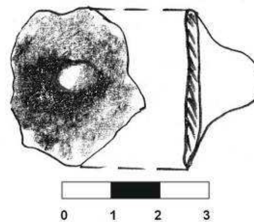
Desen Herneacova 1_5

Foto Herneacova 1_6 a

Foto Herneacova 1_6 b

Desen Herneacova 1_6

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: păşune şi pădure.

b. starea de conservare: foarte bună.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au arătat-o şi rezultatele investigaţiilor arheologice desfăşurate până în prezent, aşezarea fortificată de la Herneacova „Cetate” se prefigurează ca unul din cele mai importante puncte arheologice ale judeţului Timiş şi a cărei cercetare este de dorit să fie amplificată în viitor. Faptul că este, de asemenea, foarte bine păstrată ar putea reprezenta un argument pentru lărgirea investigaţiilor spre a oferi lumii ştiinţifice şi publicului larg „povestea” unei fortificaţii dacice timpurii de pe teritoriul Banatului.

d. importanţa turistică: gradul de conservare foarte bun şi plasarea într-un cadru natural pitoresc, pot face din „Cetatea” de la Herneacova un important punct de atracţie turistică al Dealurilor Lipovei. Publicul interesat poate vizita fortificaţia venind cu maşina de la Timişoara în mai puţin de 45 de minute, pe traseul Timişoara – Recaş (DN 6), apoi urmând DJ 609 E Recaş – Herneacova, iar de aici pe un drum asfaltat până la confluenţa Pârâului Băcin cu valea care vine de la Sălciua Nouă. În zonă se află numeroase puncte de interes turistic: viile şi cramele Recaş; Valea Gherteamoşului între Herneacova şi Stanciova (unde există numeroase puncte de interes peisagistic, accesibile auto, pedestru sau cu bicicleta); fortificaţia medievală de pământ de la Stanciova „Grădişte”; Valea Gherteamoşului între Harneacova şi Ianova (cu numeroase puncte arheologice şi lacul de la Ianova, amplasat într-un cadru natural deosebit); Valea Băcinului între „Cetatea” Herneacova şi Bencecu de Jos (cu numeroase puncte peisagistice şi excelente trasee de cicloturism şi drumeţie); localitatea Sălciua Nouă (amplasată într-un cadru natural pitoresc); localitatea semipărăsită Nadaş etc.

e. propunere de restaurare: fortificaţia de la Herneacova „Cetate” deţine toate atuurile pentru restaurare şi integrarea în circuitul cultural-ştiinţific şi turistic, în contextul redemarării unor eventuale campanii de cercetări arheologice sistematice.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 25-28.11.2006.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Leonard Dorogostaiski şi studenţii Lavinia Bolcu, Marius Stanciu, Daniela Şuticău, Cristina Chivu, Oana Borlea, Cristina Băltăreţu, Răzvan Radu, Andrei Borteş.

VII. Bibliografie:

Cedică, Valentin; Medeleţ, Florin, *Fortificaţia de pământ de la Herneacova (com. Recaş, jud.Timiş)*, în *PB*, 1, 2002, p. 85-86

Chiu, Florentina, *Raport preliminar al materialului faunistic din aşezarea fortificată din prima epocă a fierului de la Herneacova (jud. Timiş)*, în *PB*, 2, 2003, p. 87-93;

Mare, Mircea; Cedică, Valentin, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (or. Recaş, jud. Timiş). Campaniile 2004-2005 (II)*, în *AB, S.N.*, 12-13, 2004-2005, p. 633-635.

Medeleţ, Florin; Cedică, Valentin; Mare, Mircea; Chiu, Florentina; Rogozea, Petru, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (com. Recaş, jud. Timiş). Campania 2003 (I)*, *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003 (2004), 1, p. 93-95.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Situl arheologic de la Hodoni; sat HODONI; comuna SATCHINEZ; "La Picioroane" (*sic!*) (Necropolă; sat HODONI, comuna SATCHINEZ; "La Picioroane" sec. XI – XII; Epoca medieval timpurie; Aşezare; sat HODONI, comuna SATCHINEZ; "La Picioroane"; mil. III a. Chr. Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: Hodoni, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Încă din sec. XIX în literatura de specialitate încep să apară menţiuni despre piese arheologice provenind din hotarul localităţii Hodoni. Între 1959 şi 1991 se desfăşoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice în punctul „Pocioroane" (toponimul „La Picioroane" din LMI Timiş 2004 este transliterat greşit!), dezvelindu-se o foarte bogată aşezare neolitică, suprapusă de o necropolă medieval-timpurie. Prima etapă a cercetărilor se desfăşoară în 1959-1960, investigaţiile fiind conduse de Marius Moga şi Ortansa Radu[1], în cele patru secţiuni practicate fiind descoperit un bogat material neolitic şi 12[2] (după alte opinii 11)[3] morminte de inhumaţie medieval-timpurii. În 1976 Ortansa Radu efectuează o nouă campanie de săpătură, prin secţiunea trasată încercând să stabilească extensia aşezării neolitice pe latura de SE a sitului. O ultimă etapă de cercetări arheologice sistematice se desfăşoară între 1985-1991, sub conducerea lui Florin Draşovean, când sunt săpate alte trei secţiuni şi 8 suprafeţe. După aceste trei etape distincte de investigaţie a obiectivului arheologic de la Hodoni „Pocioroane", rezultatele arată existenţa unei foarte bogate aşezări neolitice, suprapuse de o necropolă de inhumaţie medieval-timpurie, din care s-au dezvelit 18 morminte. Bogatul material arheologic a făcut obiectul unei monografii arheologice[4], dar şi a numeroase studii punctuale[5], toate relevând importanţa deosebită a acestui sit pentru neoliticul Banatului, dar şi pentru ceremonialul funerar al sec. X-XI d. Hr.

În luna noiembrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiş* efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală a obiectivului arheologic şi culeg artefacte de la suprafaţa terenului.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Pocioroane".

b. reper localizare: la 865 m S de biserica ortodoxă din Hodoni; la 6,24 km VSV de biserica ortodoxă din Carani şi la 7,7 km NNV de biserica ortodoxă din Sânandrei.

c. reper hidrografic: la 350 m V de versantul drept al Pârâului Iercici.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic ocupă un bot de terasă care domină versantul stâng al Pârâului Iercici, *vis-á-vis* de confluenţa acestuia cu Pârâul Caran. Pe laturile de NV, N, E şi SE pantele terasei sunt relativ abrupte, iar spre SV terenul urcă sensibil, peste calea ferată Hodoni – Sînandrei, înspre Dealul Flămând (cota 109 m altitudine). Confluenţa Pârâului Iercici cu afluentul său stânga, Pârâul Caran, a generat un teren mlăştinos şi o lărgire a talvegului văii. Latura de NE a obiectivului arheologic a fost distrusă în perioada modernă de exploatările de lut şi de construirea unui S.M.A.

e. coordonate GPS: 45 53 48 N 21 05 32 E**;** 97,7 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 495981; 196990.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

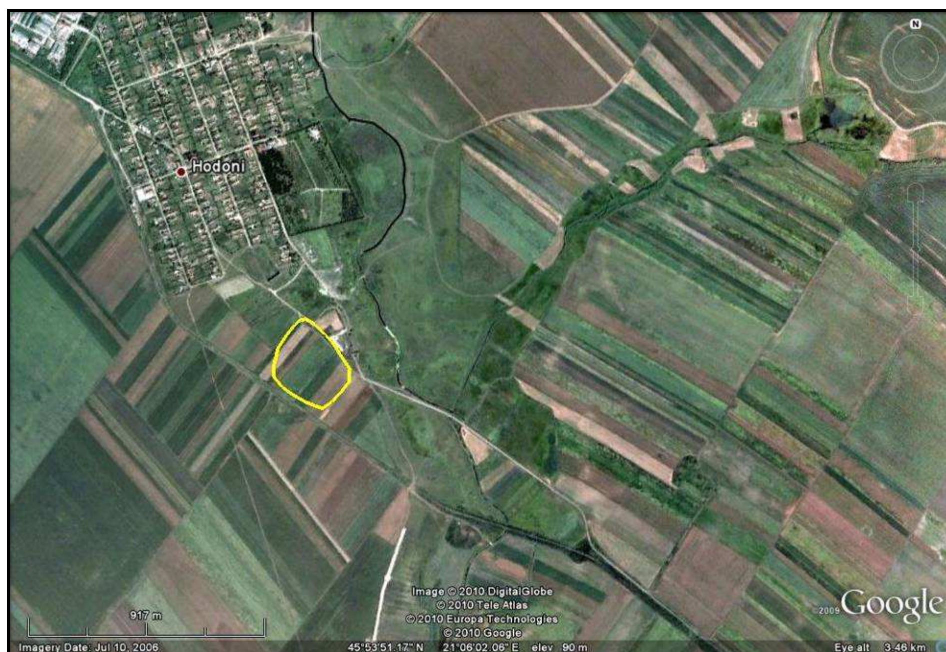
[1] M. Moga, O. Radu, *Contribuţie la cunoaşterea culturii Tisa I în lumina descoperirilor de la Hodoni (1959-1960)*, în *SCC*, 2 1979, p. 231-239.

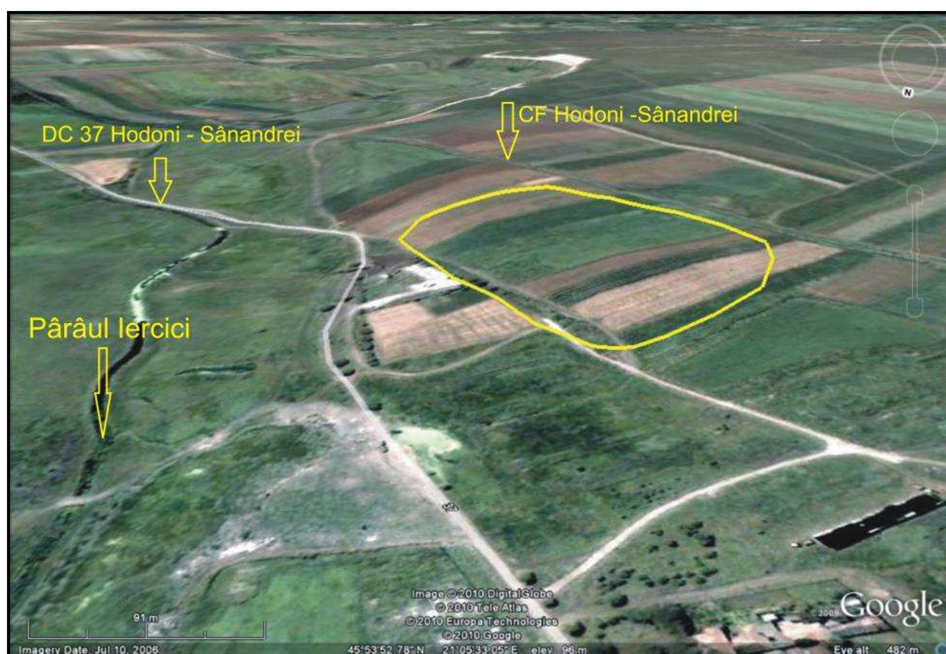
[2] A. Bejan, M. Moga, *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 159-168.

[3] D. Ţeicu, *Necropola din secolul al XI-lea de la Hodoni*, în Fl. Draşovean, D. Ţeicu, M. Muntean, *Hodoni. Locuirile neolitice şi necropola medievală timpurie*, Reşiţa, 1996, p. 34-43.

[4] Fl. Draşovean, D. Ţeicu, M. Muntean, *op. cit.*

[5] A. Bejan, M. Moga, *op. cit.*; M. Moga, O. Radu, *op. cit.*; A. Bejan, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 117-119; Fl. Draşovean, *Aşezarea vinciană de la Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiş)*, în Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean, *Cultura Vinča în România (origine, evoluţie, legături, sinteze)*, Timişoara, 1991, p. 73-74; idem, *Locuirile neolitice de la Hodoni*, în *Banatica*, 15, 1995, p. 53-137; Fl. Marţiş, O. Popescu, *Uneltele de piatră şlefuită din locuirile neolitice de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003, 1, p. 21-44; Al. Rădulescu, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 62.

h. imagini de suprafaţă:

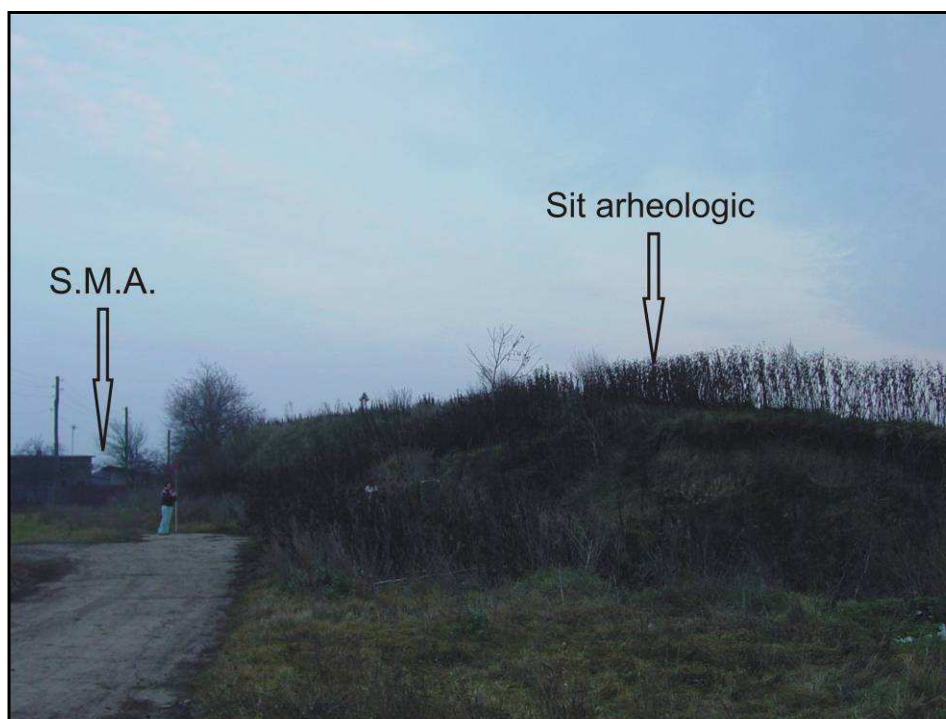

Fig. 1. Zona afectată de extracţia lutului de pe latura de NE a sitului

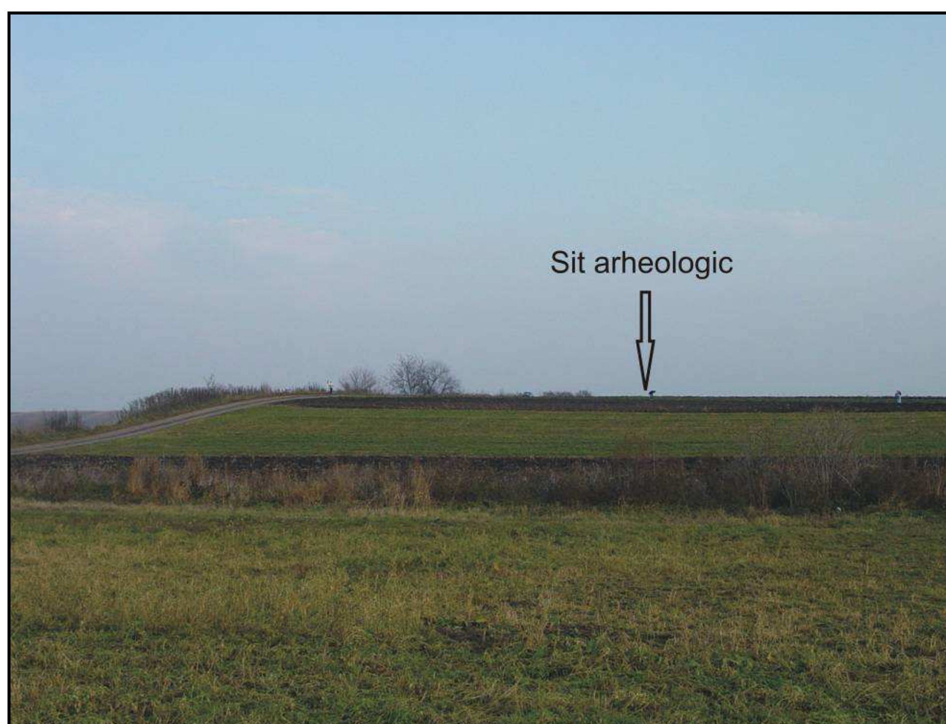
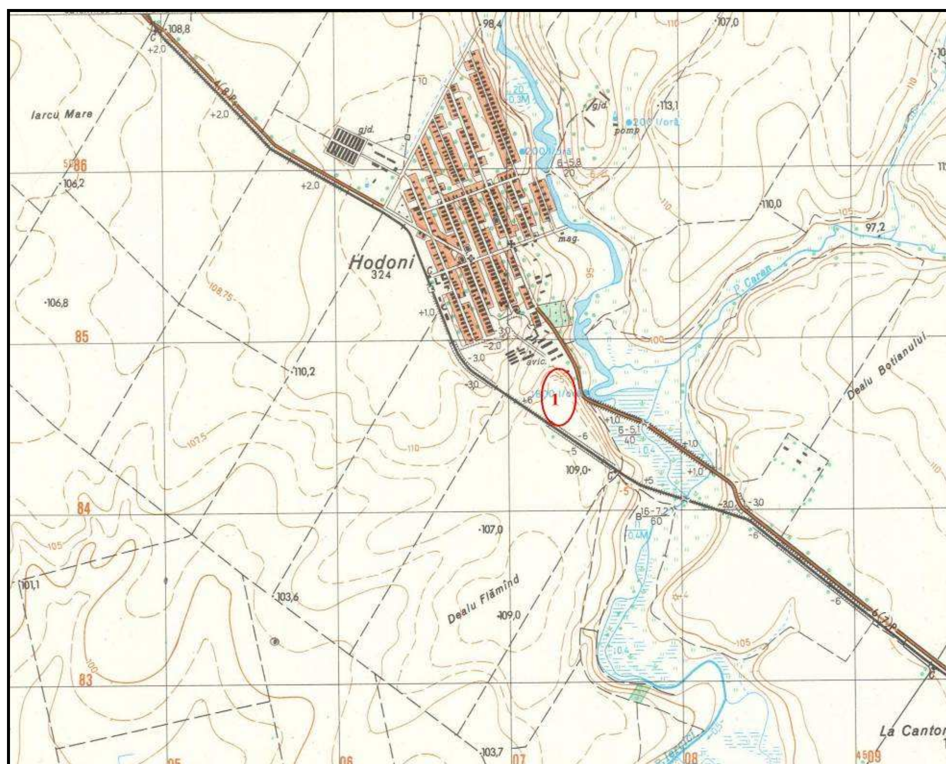

Fig. 2. Situl Hodoni 1 văzut dinspre N

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

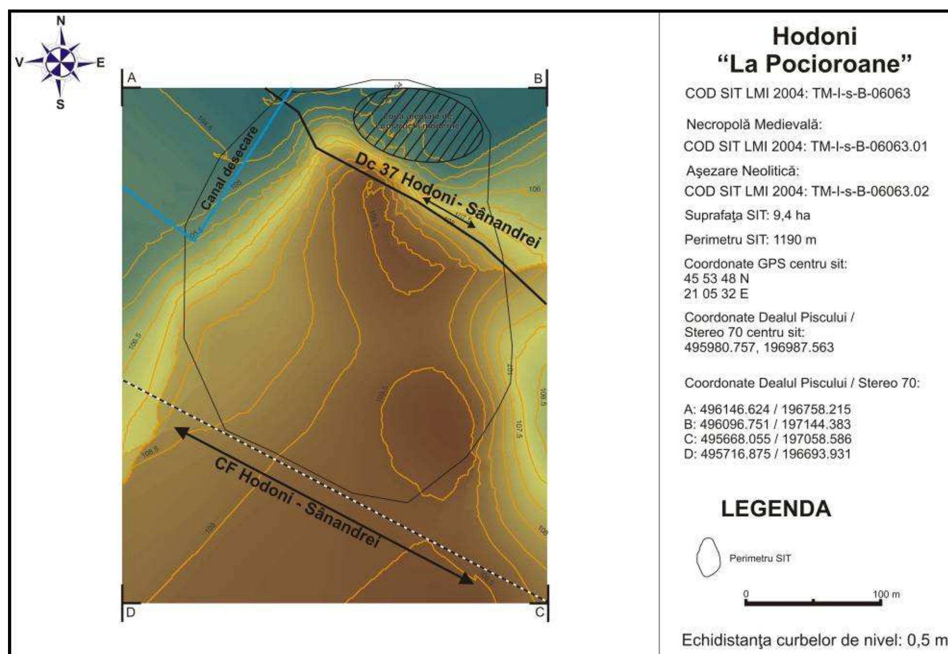

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Hodoni 1

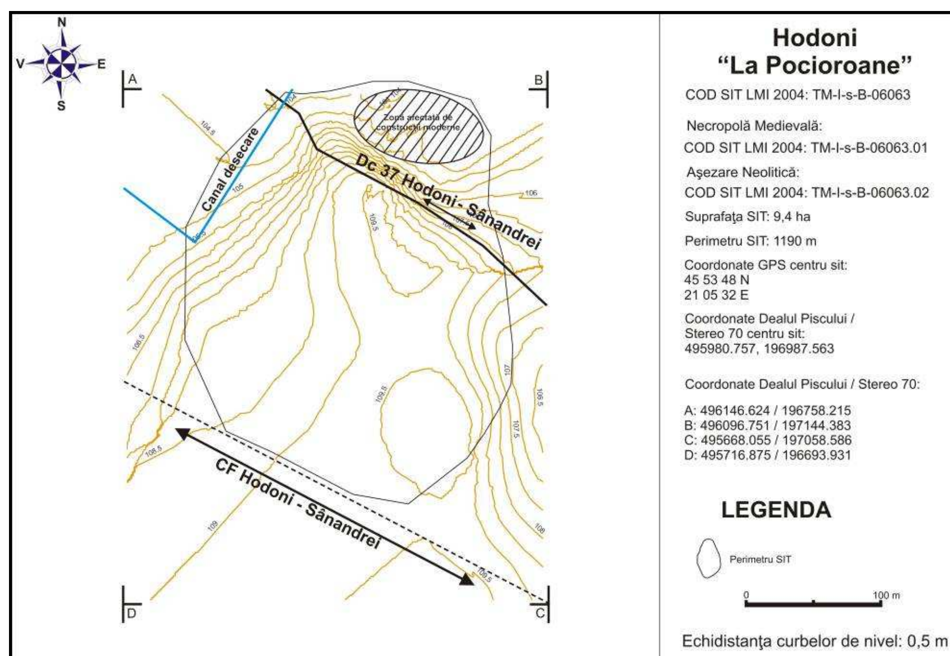

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Hodoni 1

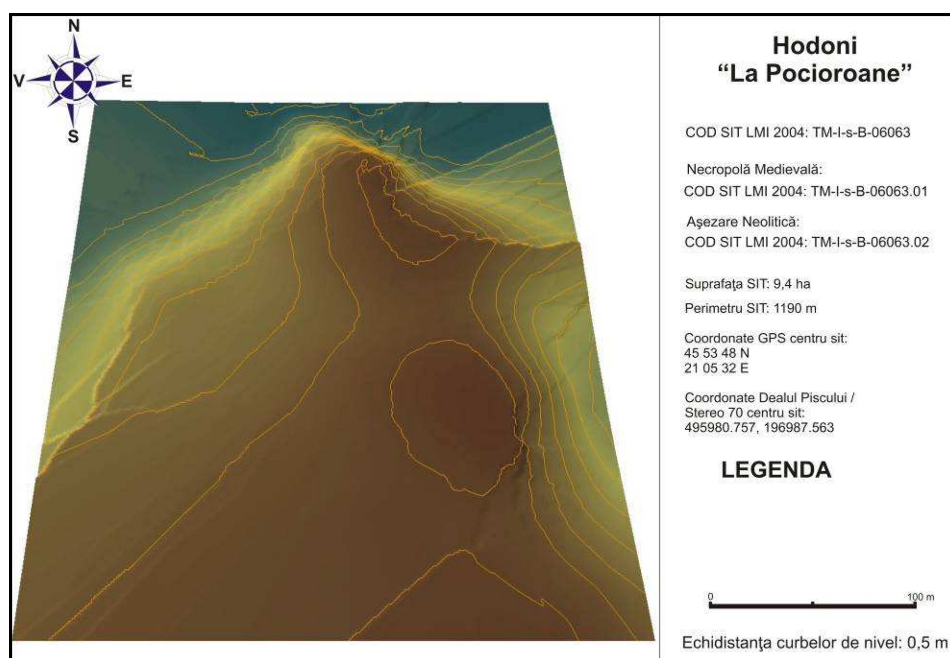
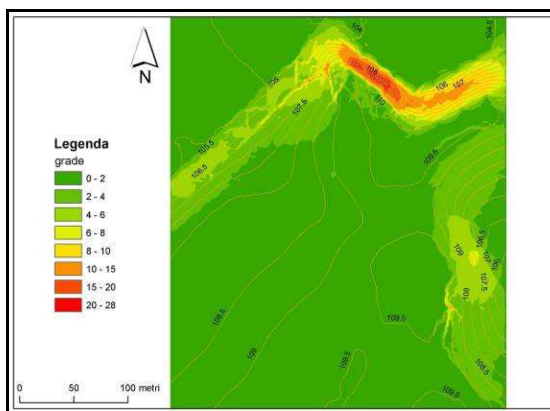
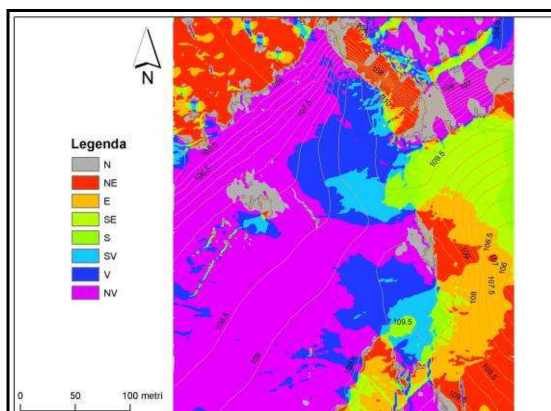

Fig. 5. Planul topografic 3D, Hodoni 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întreaga aşezare se află pe un bot de terasă cu o suprafaţă centrală relativ plană de 0 – 2 grade şi cu pante uşoare către extremităţi, cuprinse între 2 şi 6 grade, pe laturile de NV şi SE; latura de NE a fost afectată de exploatările moderne de lut şi construcţia unui SMA, lucru care a determinat o accentuare artificială a pantei cuprinsă între 20 – 30 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: datorită conformaţiei terenului, cu o uşoară pantă naturală către NV, rezultă o expoziţie faţă de Soare către NV, care ar presupune condiţii mai puţin favorabile în ceea ce priveşte iluminarea şi încălzirea naturală; totuşi, platoul superior fiind relativ plat, presupunem că factorul *expoziţie* nu reprezenta (în acest caz) un element definitoriu în alegerea locaţiei aşezării.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă şi necropolă de inhumaţie.

b. datare: neolitic (cultura Vinča şi Tisa); epoca post-romană şi medieval timpurie (sec. X-XI).

c. material arheologic: cu prilejul cercetărilor arheologice de teren desfăşurate în vederea topografierii cu Staţia Totală a obiectivului arheologic, au fost recoltate de la suprafaţa terenului numeroase fragmente ceramice neolitice, dar şi sporadice fragmente ceramice cenuşii post-romane şi medieval dezvoltate. În teren erau vizibile concentrări importante de chirpic, dar şi sporadice fragmente de piese de silex şi bile de praştie din lut ars. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (31); fragmente ceramice tipice nedesenate (3); fragmente ceramice atipice (67); fragmente chirpic (17); fragmente material litic (2); fragmente ţiglă medievală (1).

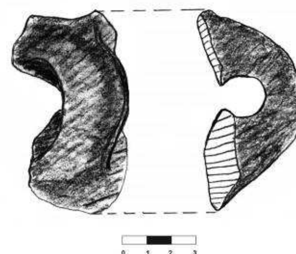
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Hodoni 1_1 a

Foto Hodoni 1_1 b

Desen Hodoni 1_1

Foto Hodoni 1_2 a

Foto Hodoni 1_2 b

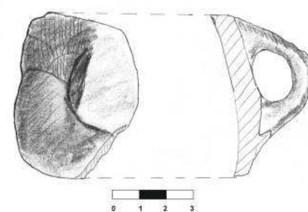

Desen Hodoni 1_2

Foto Hodoni 1_3 a

Foto Hodoni 1_3 b

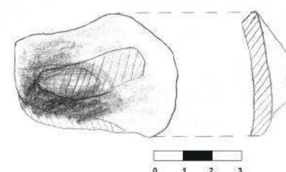

Desen Hodoni 1_3

Foto Hodoni 1_4 a

Foto Hodoni 1_4

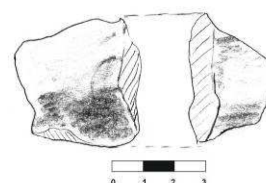

Desen Hodoni 1_4

Foto Hodoni 1_5 a

Foto Hodoni 1_5 b

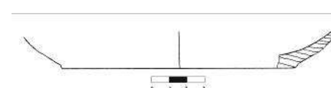

Desen Hodoni 1_5

Foto Hodoni 1_6 a

Foto Hodoni 1_6 b

Desen Hodoni 1_6

Foto Hodoni 1_7 a

Foto Hodoni 1_7 b

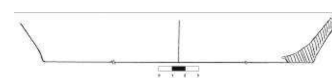

Desen Hodoni 1_7

Foto Hodoni 1_8 a

Foto Hodoni 1_8 b

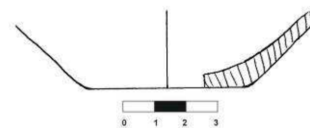

Desen Hodoni 1_8

Foto Hodoni 1_9 a

Foto Hodoni 1_9 b

Desen Hodoni 1_9

Foto Hodoni 1_10 a

Foto Hodoni 1_10 b

Desen Hodoni 1_10

Foto Hodoni 1_11 a

Foto Hodoni 1_11 b

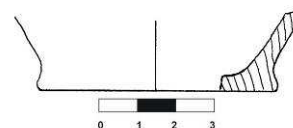

Desen Hodoni 1_11

Foto Hodoni 1_12 3

Foto Hodoni 1_12 b

Desen Hodoni 1_12

Foto Hodoni 1_13 a

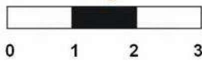

Foto Hodoni 1_13 b

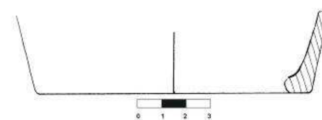

Desen Hodoni 1_13

Foto Hodoni 1_14 a

Foto Hodoni 1_14 b

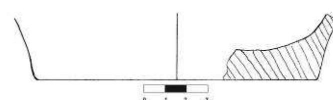

Desen Hodoni 1_14

Foto Hodoni 1_15 a

Foto Hodoni 1_15 b

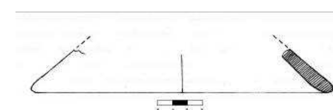

Desen Hodoni 1_15

Foto Hodoni 1_16 a

Foto Hodoni 1_16 b

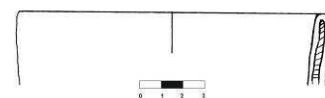

Desen Hodoni 1_16

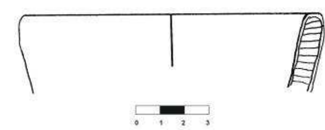

Foto Hodoni 1_17 a

Foto Hodoni 1_17 b

Desen Hodoni 1_17

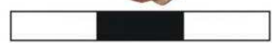

Foto Hodoni 1_18 a

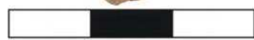
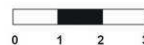

Foto Hodoni 1_18 b

Desen Hodoni 1_18

Foto Hodoni 1_19 a

Foto Hodoni 1_19 b

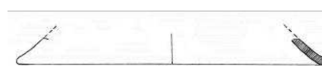
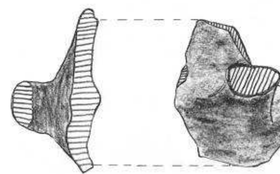

Desen Hodoni 1_19

Foto Hodoni 1_20 a

Foto Hodoni 1_20 b

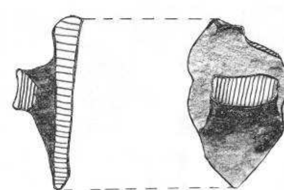
Desen Hodoni 1_20

Foto Hodoni 1_21 a

Foto Hodoni 1_21 b

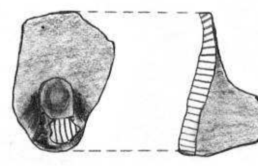
Desen Hodoni 1_21

Foto Hodoni 1_22 a

Foto Hodoni 1_22 b

Desen Hodoni 1_22

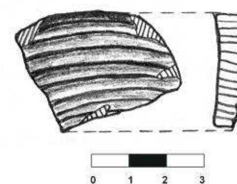

Foto Hodoni 1_23 a

Foto Hodoni 1_23 b

Desen Hodoni 1_23

Foto Hodoni 1_24 a

Foto Hodoni 1_24 b

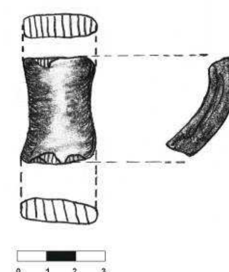

Desen Hodoni 1_24

Foto Hodoni 1_25 a

Foto Hodoni 1_25 b

Desen Hodoni 1_25

Foto Hodoni 1_26 a

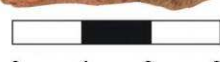

Foto Hodoni 1_26 b

Desen Hodoni 1_26

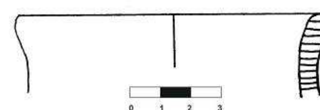

Foto Hodoni 1_27 a

Foto Hodoni 1_27 b

Desen Hodoni 1_27

Foto Hodoni 1_28 a

Foto Hodoni 1_28 b

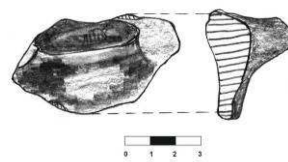
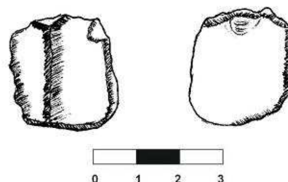

Desen Hodoni 1_28

Foto Hodoni 1_29 a

Foto Hodoni 1_29 b

Desen Hodoni 1_29

Foto Hodoni 1_30 a

Foto Hodoni 1_30 b

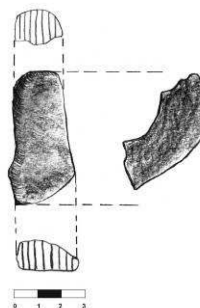
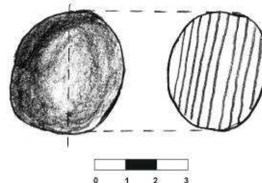

Desen Hodoni 1_30

Foto Hodoni 1_31 a

Foto Hodoni 1_31 b

Desen Hodoni 1_31

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren arabil.

b. starea de conservare: medie, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne şi a exploatărilor de lut din faleza de pe latura de NE a sitului.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au precizat-o limpede rezultatele cercetărilor arheologice, importanţa ştiinţifică a sitului de la Hodoni „Pocioroane" este una deosebită pentru neoliticul târziu de pe teritoriul Banatului. De asemenea, situl este unul dintre puţinele de pe actualul teritoriu al judeţului Timiş care se bucură de publicare detaliată, inclusiv monografică, a rezultatelor investigaţiilor arheologice. În aceste condiţii, Hodoni „Pocioroane" a devenit o referinţă ştiinţifică pentru arheologia neoliticului bănăţean, dar şi pentru funeraria medieval-timpurie a aceluiaşi areal.

d. importanţa turistică: în situaţia actuală, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuitele de turism cultural, adresate unui public neavizat. Doar o mediatizare prin „tălmăcirea" informaţiei ştiinţifice, va putea face din acest punct arheologic, unul de interes turistic. Accesul facil, situl fiind amplasat în marginea localităţii Hodoni, existenţa în zonă a altor puncte de interes turistic (rezervaţia ornitologică de la Satchinez, fortificaţia medievală

din punctul „Grădişte” a aceleiaşi localităţi etc.) reprezintă atuuri care trebuie luate în considerare.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 20.11.2006.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studenţii Lavinia Bolcu, Daniela Şuticău.

VII. Bibliografie:

Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 117-119

Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Şantierul arheologic Hodoni – Pusta. Raport preliminar (1979-1984)*, în, *Banatica*, 8, 1985, p. 187

Bejan, Adrian; Mare, Mircea, *Dudeştii Vechi-Pusta Bucova, necropola şi mormintele de inhumaţie din sec. VI-XII (II)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 328

Bejan, Adrian; Moga, Marius, *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 159-168

Draşovean, Florin, *Aşezarea vinciană Hodoni*, Timişoara, 1991

Draşovean, Florin, *Aşezarea vinciană de la Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiş)*, în Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean, *Cultura Vinča în România (origine, evoluţie, legături, sinteze)*, Timişoara, 1991, p. 73-74.

Draşovean, Florin, *Connections between Vinča C and Tisa, Herpály, Petreşti and Bucovăţ cultures in norther Banat*, în *Banatica*, 11, 1991, p. 201-211

Draşovean Florin, *Locuirile neolitice de la Hodoni*, în *Banatica*, 15, 1995, p. 53-137

Draşovean Florin, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat*, Timişoara, 1996, p. 110

Draşovean, Florin; Ţeicu, Dumitru; Muntean, Marius, *Hodoni. Locuirile neolitice şi necropola medievală timpurie*, Reşiţa, 1996

Lazarovici, Gheorghe, *Tipologia şi cronologia culturii Vinča în Banat*, în *Banatica*, 2, 1973, p. 53

Lazarovici, Gheorghe, *Cu privire la neoliticul din Banat*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 63

Lazarovici, Gheorghe, *Unele probleme ale ceramicii neoliticului din Banat*, în *Banatica*, 3, 1975, p. 23

Lazarovici, Gheorghe, *Despre eneoliticul timpuriu din Banat*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 7, 23

Lazarovici, Gheorghe, *Fragen der neolithischen Keramik im Banat*, în *Festschrift für Richard Pittioni zum siebzigsten Geburtstag*, Viena, 1976, p. 203

Lazarovici, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 199

Lazarovici, Gheorghe, *„Şocul” Vinča C în Transilvania. Contribuţii la geneza eneoliticului timpuriu*, în *AMP*, 11, 1987, p. 33-56

Lazarovici, Gheorghe; Kalmar, Zoia Maxim, *Parţa. Despre arhitectura culturii Banatului*, în *Tibiscum*, 8, 1993, p. 41

Lazarovici, Cornelia Magda; Lazarovici, Gheorghe, *Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului în România*, vol. I, Iaşi, 2006, p. 491-492

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 134

Marţiş, Florentina, *Reprezentări de zeităţi pe ceramica neolitică*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 73-74

Marţiş, Florentina; Popescu, Octavian, *Uneltele de piatră şlefuită din locuirile neolitice de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003, 1, p. 21-44

Mărghitan, Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. 3, Timişoara, 1985, p. 69-72

Moga, Marius; Radu, Ortansa, *Contribuţie la cunoaşterea culturii Tisa I în lumina descoperirilor de la Hodoni (1959-1960)*, în *SCC*, 2 1979, p. 231-239

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 62

I. Date LMI Timiş 2004:

b. informaţii LMI 2004: Aşezare; sat HODONI; comuna SATCHINEZ; sec. III – IV, Epoca daco-romană.

c. cod eGISpat 2010: Hodoni, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

Aşa cum se observă şi mai sus, informaţiile din LMI Timiş 2004 sunt extrem de vagi în ceea ce priveşte localizarea şi toponimia obiectivului la care se face referire. Singurele informaţii vizează denumirea sitului, în speţă „aşezare” şi datarea, adică „sec. III – IV, Epoca daco-romană”. În lucrări care abordează descoperiri arheologice din hotarul Hodoniului[1] mai sunt menţionate şi alte situri databile în această perioadă. Cu toate acestea, obiectivul arheologic reprezentativ prin descoperirile şi amploarea investigaţiilor pentru perioada post-romană este cel investigat în punctul „Pustă”.

În contextul cercetărilor arheologice din punctul „Pocioroane”, în anul 1976 se efectuează investigaţii de teren în hotarul localităţii, descoperindu-se şi importantul obiectiv arheologic din punctul „Pustă”. Urmărirea în teren a profilelor celor două şanţuri moderne de drenare a apei şi de evacuare a dejecţiilor de la ferma agrozootehnică, au permis, încă din faza iniţială de investigare, conturarea caracterului locuirii de pe platoul „Pustă”. Se constata, astfel, existenţa unei importante aşezări fortificate, databile în epoca bronzului, suprapusă de o bogată locuire post-romană. În aceste condiţii, între 1979-1984, un colectiv condus de Adrian Bejan şi din care au mai făcut parte Doina Benea şi Mircea Mare, desfăşoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice, cu rezultate deosebite[2]. Demararea unor campanii pe mai mulţi ani, cât şi publicarea rezultatelor, au făcut din situl arheologic de la Hodoni „Pustă” unul definitoriu pentru studierea şi cunoaşterea epocii post-romane din Banatul de câmpie.

În luna octombrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind ample cercetări de teren şi efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală. În contextul întocmirii documentaţiei pentru realizarea fişei de sit, prin analizarea minuţioasă a informaţiei cartografice, a ortofotoplanurilor şi a imaginilor satelitare s-a constatat că obiectivul arheologic este traversat de la SSV la NNE de traiectul valului „roman” I. Cu toate acestea, în teren traseul său este foarte puţin vizibil, fiind aproape complet distrus şi aplatizat de lucrările agricole moderne. Traiectul său apare limpede figurat pe hărţile militare iosephine din 1769-1772. Pe hărţile topografice din 1975, la N de platoul unde este amplasat situl arheologic, apare menţionat toponimul „Dealul Iarcu Mare”, toponimul respectiv fiind întotdeauna întâlnit în relaţie cu valurile „romane” care străbat Banatul. De asemenea, pe vechile imagini *Google Earth*, care acum sunt disponibile doar parţial, dar care la momentul efectuării ridicării topografice aveau o calitate foarte bună, traiectul valului era vizibil şi pe sectorul în care străbătea „Pusta” Hodoniului. În acest context, putem aduce în discuţie, ca şi ipoteză de lucru, faptul că sistemul de fortificaţie al aşezării de epoca bronzului, investigată în timpul

[1] Vezi, între altele, Fl. Draşovean, D. Ţeicu, M. Muntean, *Hodoni. Locuirile neolitice şi necropola medievală timpurie*, Reşiţa, 1996, p. 7; A. Geangu, *Cercetări de suprafaţă în hotarul localităţilor Carani (com. Sânandrei, jud. Timiş) şi Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 169.

[2] Asupra rezultatelor campaniilor de cercetări arheologice sistematice, vezi A. Bejan, *Aşezarea din secolele III-IV e.n. de la Hodoni-Pustă, jud. Timiş*, în *MCA*, 14, 1980, p. 366-372; idem, *Aşezări rurale daco-romane din Banat din sec. III-IV e.n. în lumina unor recente cercetări arheologice*, în *AB, S.N.*, 1,1981, p. 21-26; idem, *Contribuţii arheologice la cunoaşterea aşezărilor rurale daco-romane din Banat în lumina descoperirilor de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 153-169; idem, *Elemente de continuitate daco-romană în aşezarea de la Hodoni (jud. Timiş) sec. III-IV. Tipologia gropilor de provizii*, în *SIB*, 9, 1983, p. 13-22; idem, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 35-40; idem, *Ceramica romană târzie din aşezarea de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 4, 1995, p. 376-392; idem, *Habitatul rural de sec. III / IV-VII / VIII din spaţiul actual românesc. Metodologia cercetării (I)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 523-525; A. Bejan, D. Benea, *Şantierul arheologic Hodoni – Pustă*, în *MCA*, 15, 1983, p. 388; idem, *Şantierul arheologic Hodoni – Pusta. Raport preliminar (1979-1984)*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 187-202; A. Bejan, D. Benea, M. Mare, *Hodoni-Pustă, com. Satchinez, jud. Timiş*, în *SAC*, 2, 1997, p. 48-50; A. Bejan, M. Mare, *Descoperiri arheologice de epoca bronzului şi secolul III-IV e.n. la Hodoni – Pustă (Raport privind cercetările arheologice din anii 1983-1984)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 21-28; M. Mare, *Tipuri de locuinţe din Banat între sec. IV-IX d.Hr.*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 114-115; M. Mare, *Banatul între secolele IV-IX*, Timişoara, 2004, p. 37, 179-180.

campaniilor arheologice sistematice, să fi fost suprapus şi afectat de traiectul fortificaţiei liniare de pământ, cunoscută drept „valul roman I”.

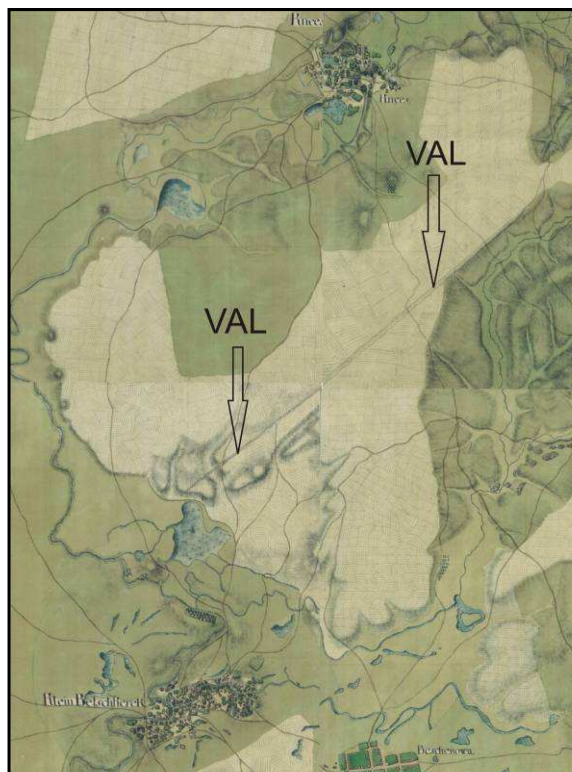

Fig. 1. Traiectului valului „roman” I între Bechicherecu Mic şi Satchinez

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Pustă”.

b. reper localizare: la 1,2 km N de biserica ortodoxă din Hodoni; la 6,52 km V de biserica ortodoxă din Carani şi la 4 km SE de biserica ortodoxă din Satchinez.

c. reper hidrografic: la 340 m V de versantul drept al Pârâului Iercici.

d. descriere geografică: Situl este amplasat pe terasa superioară din versantul drept al Pârâului Iericici, pe o suprafaţă relativ plană care coboară uşor spre E. Limita sud-estică a sitului este dată de un canal de îmbunătăţiri funciare aflat în marginea de NV a localităţii moderne. Aşezarea post-romană ocupă zona de NE a sitului, înspre Valea Pârâului Iericici, imediat sub buza terasei spre a fi ferită de vânturile dinspre V. Aşezarea de epoca bronzului ocupă partea superioară a terasei, în latura de SV a sitului paralelă cu canalul din marginea satului.

e. coordonate GPS: 45 54 53 N 21 05 04 E; 104 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 498016; 196485.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

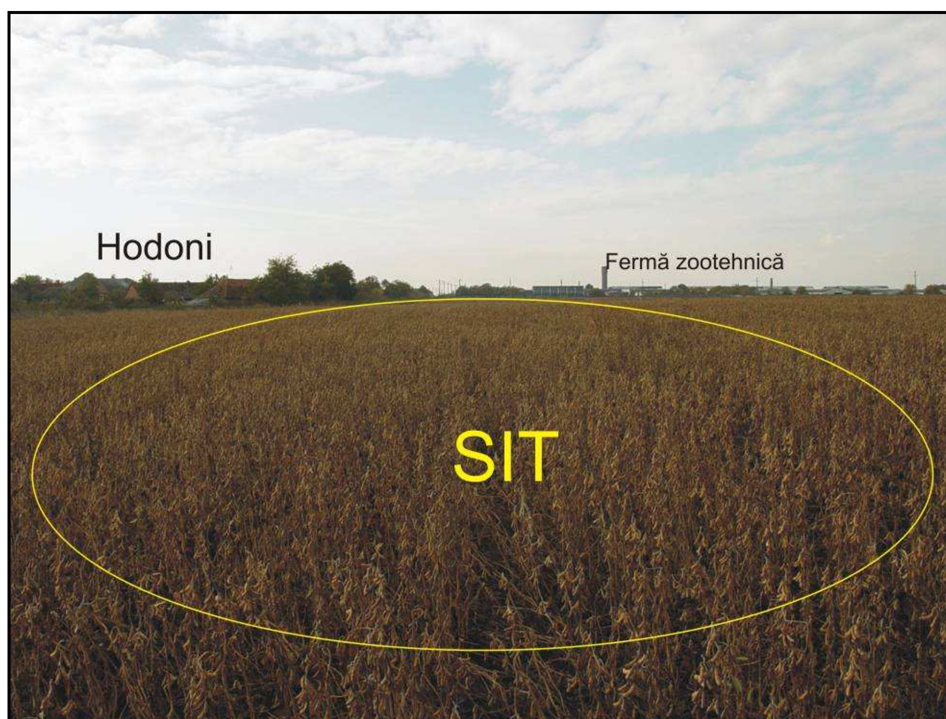

Fig. 2. Hodoni „Pustă” văzut dinspre NE

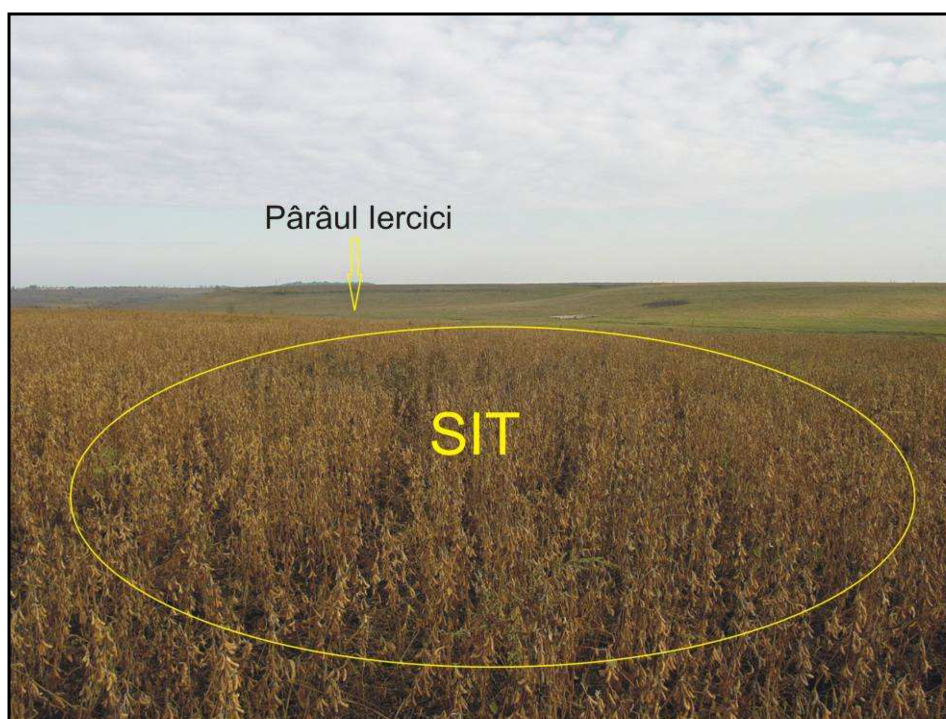
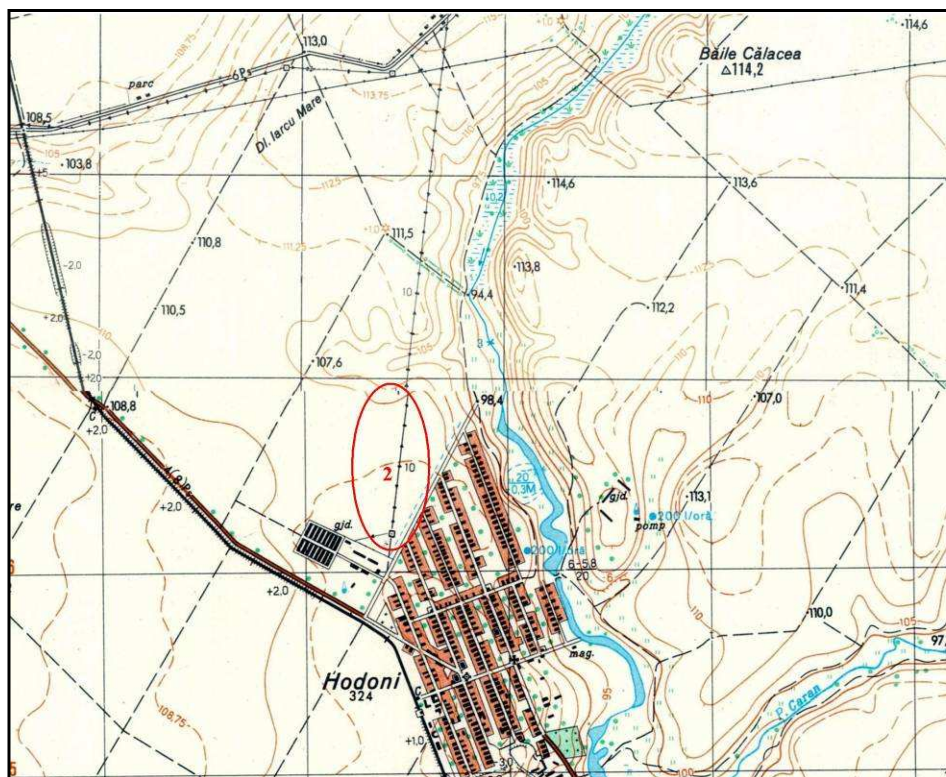

Fig. 3. Hodoni „Pustă” văzut dinspre SV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

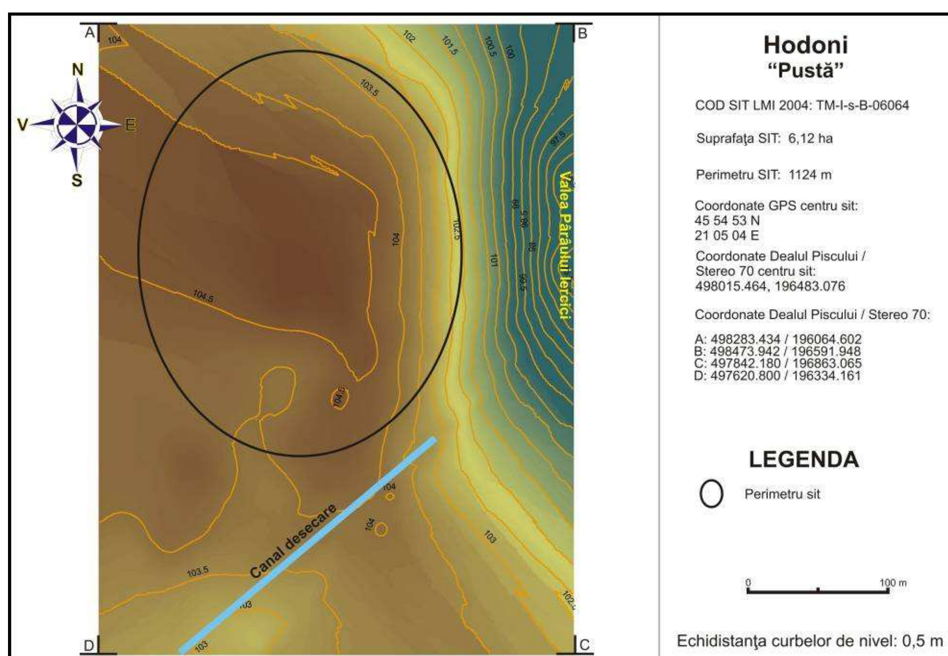

Fig. 4. Planul topografic 2D color, Hodoni 2

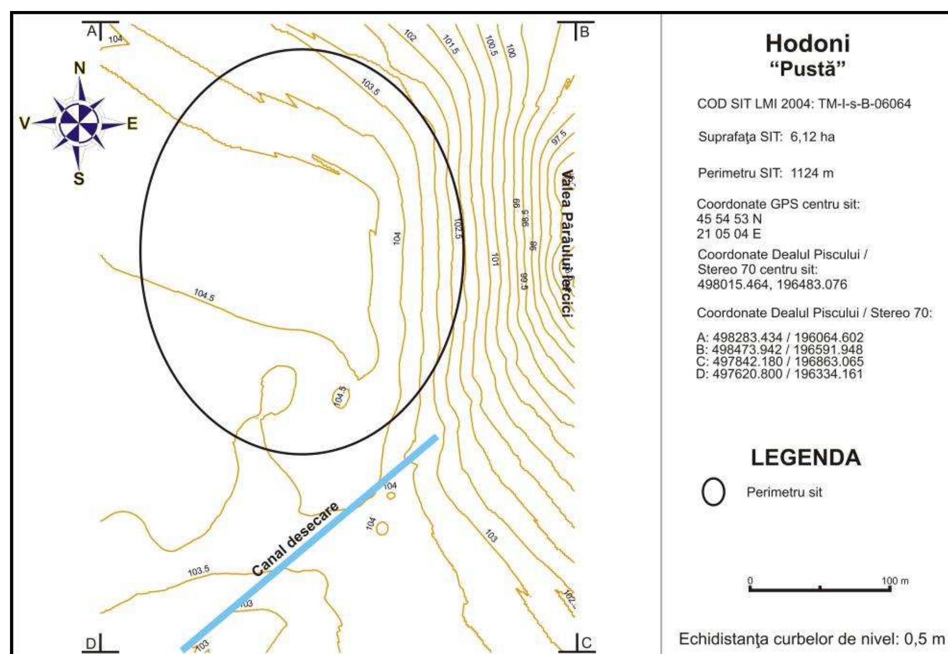

Fig. 5. Planul topografic 2D curbe de nivel, Hodoni 2

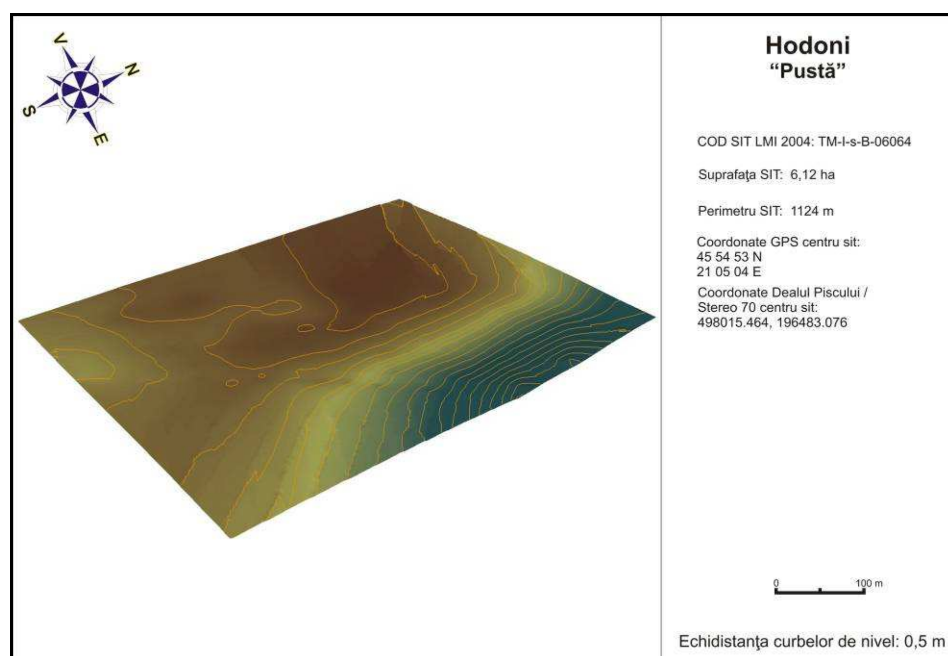
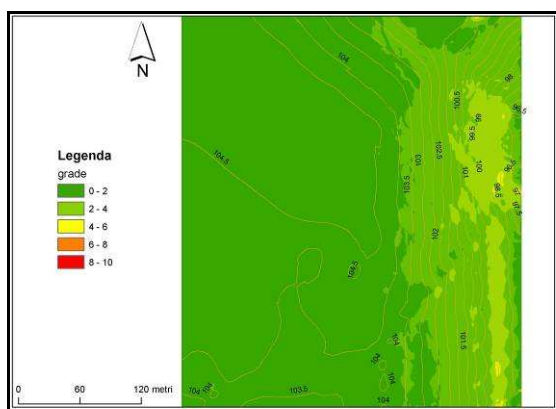
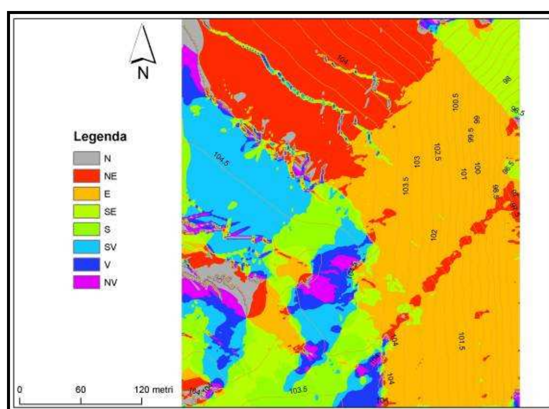

Fig. 6. Planul topografic 3D, Hodoni 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află pe bot de terasă cu pante uşoare către N şi E de cca. 2 – 4 grade; platoul central este uşor bombat cu o pantă nesemnificativă de 0 – 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma uşor bombată a platoului central pe care se află aşezarea face ca expoziţia faţă de Soare să se prezinte sub forma unei roze cu orientări către toate puntele cardinale; înclinaţia mai accentuată a platoului către E, face ca cca. jumătate din sit să aibă o expoziţie preponderent spre E şi SE.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare fortificată, aşezare deschisă şi fortificaţie liniară de pământ (?).
b. datare: epoca bronzului şi epoca post-romană.
c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit sporadice artefacte arheologice de epoca bronzului şi post-romane. Date fiind condiţiile improprii pentru o cercetare de teren (mirişte de grâu şi soia), nu au putut fi culese decât preponderent fragmente ceramice atipice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (8); fragmente ceramice atipice (27); fragmente chirpic (1).
d. fotografii şi desene artefacte:

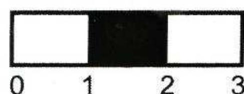

Foto Hodoni 2_1 a

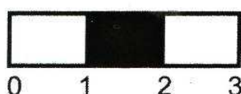

Foto Hodoni 2_1 b

Desen Hodoni 2_1

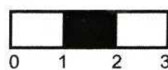

Foto Hodoni 2_2 a

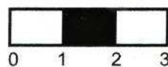
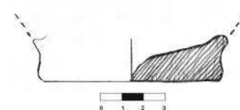

Foto Hodoni 2_2 b

Desen Hodoni 2_2

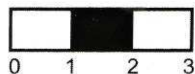

Foto Hodoni 2_3 a

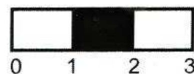

Foto Hodoni 2_3 b

Desen Hodoni 2_3

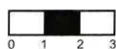
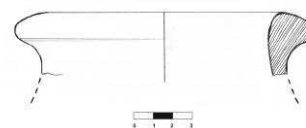

Foto Hodoni 2_4 a

Foto Hodoni 2_4 b

Desen Hodoni 2_4

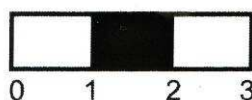

Foto Hodoni 2_6 a

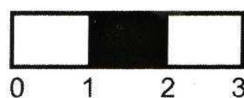

Foto Hodoni 2_6 b

Desen Hodoni 2_6

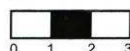
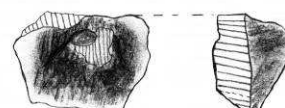

Foto Hodoni 2_7 a

Foto Hodoni 2_7 b

Desen Hodoni 2_7

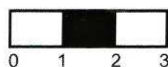
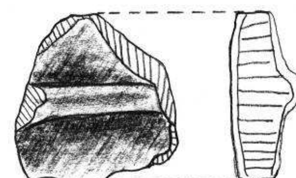

Foto Hodoni 2_8 a

Foto Hodoni 2_8 a

Desen Hodoni 2_8

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren arabil.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au arătat-o, cu prisosinţă, rezultatele campaniilor de cercetare arheologică sistematică dintre 1979-1984, obiectivul arheologic de la

Hodoni „Pustă” este unul definitoriu pentru epoca post-romană de pe teritoriul Banatului de câmpie.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de conservare şi punere în valoare, obiectivul arheologic de la Hodoni „Pustă” nu se pretează înscrierii în circuite turistice.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 20.10.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studentul Lucian Vidra

VII. Bibliografie:

Bejan Adrian, *Aşezarea din secolele III-IV e.n. de la Hodoni-Pustă, jud. Timiş*, în *MCA*, 14, 1980, p. 366-372

Bejan Adrian, *Aşezări rurale daco-romane din Banat din sec. III-IV e.n. în lumina unor recente cercetări arheologice*, în *AB,S.N.*, 1,1981, p. 21-26

Bejan Adrian, *Contribuţii arheologice la cunoaşterea aşezărilor rurale daco-romane din Banat în lumina descoperirilor de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 153-169

Bejan, Adrian, *Elemente de continuitate daco-romană în aşezarea de la Hodoni (jud. Timiş) sec. III-IV. Tipologia gropilor de provizii*, în *SIB*, 9, 1983, p. 13-22

Bejan, Adrian *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 35-40

Bejan Adrian, *Ceramica romană târzie din aşezarea de la Hodoni (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 4, 1995, p. 376-392

Bejan Adrian, *Habitatul rural de sec. III / IV-VII / VIII din spaţiul actual românesc. Metodologia cercetării (I)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 523-525

Bejan Adrian, *La Dacie de South-Ouest (le Banat) aux IVe-VIIe siècles reflétée par les découvertes archéologiques*, în *Orbis Antiquus. Studia in Honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 380-383

Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Şantierul arheologic Hodoni – Pustă*, în *MCA*, 15, 1983, p. 388-394

Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Şantierul arheologic Hodoni – Pusta. Raport preliminar (1979-1984)*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 187-202

Bejan, Adrian; Benea, Doina; Mare, Mircea, *Hodoni-Pustă. , com. Satchinez, jud. Timiş*, în *SAC*, 2, 1997, p. 48-50

Bejan, Adrian; Mare, Mircea, *Descoperiri arheologice de epoca bronzului şi secolul III-IV e.n. la Hodoni – Pustă (Raport privind cercetările arheologice din anii 1983-1984)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 21-28

Geangu, Anabela, *Cercetări de suprafaţă în hotarul localităţilor Carani (com. Sânandrei, jud. Timiş) şi Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 169

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 134

Mare, Mircea, *Tipuri de locuinţe din Banat între sec. IV-IX d.Hr.*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 114-115

Mare, Mircea, *Banatul între secolele IV-IX*, Timişoara, 2004, p. 37, 179-180

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate turcească; sat IANOVA, comuna REMETEA MARE; "Cetate Turcească", la 2 km S de sat; sec. XIV - XVI Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Ianova, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

„Cetatea turcească" de la Ianova a reprezentat, în contextul demarării proiectului *eGISpat Timiş*, un obiectiv arheologic a cărui identificare în teren a ridicat numeroase dificultăţi. Cu excepţia indiciilor furnizate de LMI Timiş 2004, date despre o fortificaţie medievală în hotarul localităţii Ianova am regăsit doar într-o lucrare a d-lui D. Ţeicu[1], apărută la un an după desfăşurarea investigaţiilor de teren, unde domnia sa spune textual: „La Ianova se află ruinele unei fortificaţii medievale (sec. XIV-XVI) situate la circa 2 km sud de sat în punctul numit Cetatea Turcească". Pornind de la aceste date, în toamna anului 2006 se demarează ample cercetări în arealul vizat. De asemenea, în urma mai multor discuţii purtate cu localnicii s-a putut constata că toponimul „Cetatea turcească" era încă bine cunoscut în memoria colectivă a comunităţii, în urma indiciilor furnizate de localnici putându-se identifica în teren fortificaţia de pământ medievală. În octombrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiş* efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală şi recoltează artefacte din teren.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetatea Turcească".

b. reper localizare: la 1,9 km SSV de biserica ortodoxă din Ianova; la 4,2 km NV de biserica ortodoxă din Izvin şi la 5,5 km NNE de biserica ortodoxă din Remetea Mare.

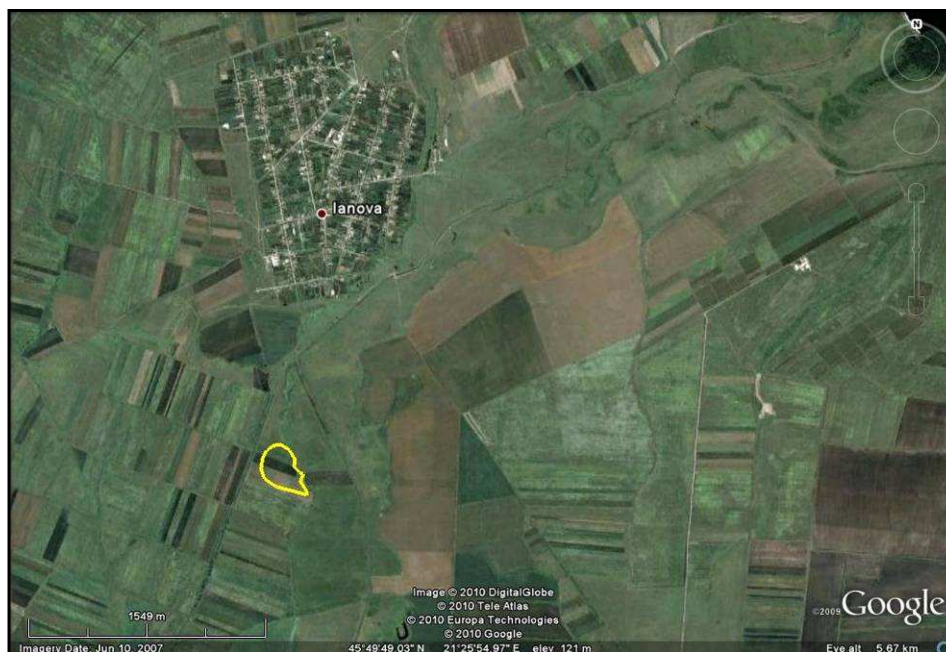
c. reper hidrografic: la 350 m V de versantul drept al Pârâului Gherteamoş.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic situl ocupă o terasă morfologică bine individualizată, care flanchează albia majoră din versantul drept al Pârâului Gherteamoş. Intervenţia antropică pentru realizarea fortificaţiei de pământ a profitat de avantajul natural al terenului, şanţul acesteia fiind săpat în terasa naturală.

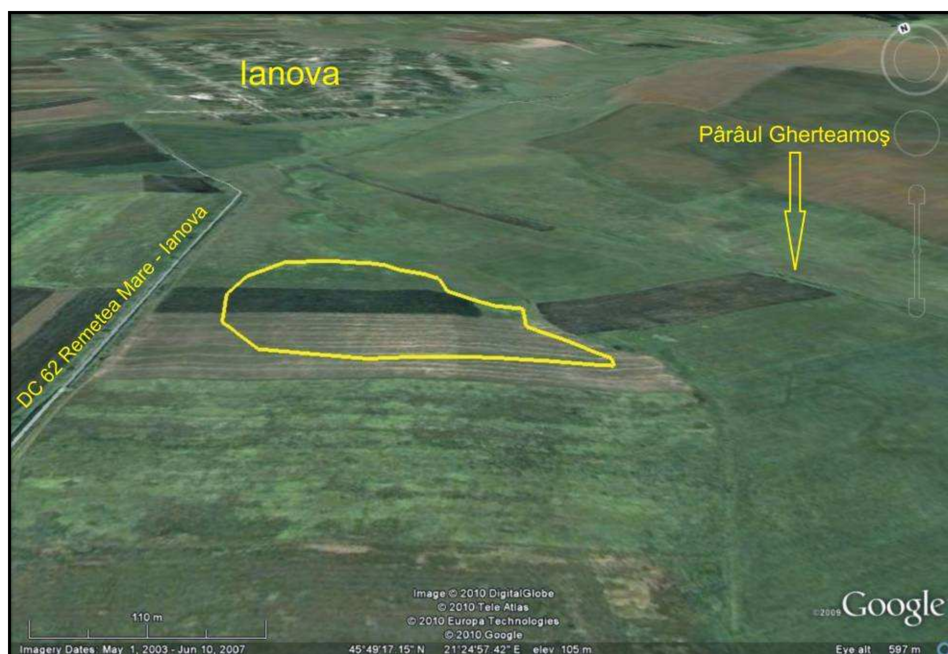
e. coordonate GPS: 45 49 18 N 21 24 58 E; 108 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 486448; 221625.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 214 (cu bibliografia).

h. imagini de suprafaţă:

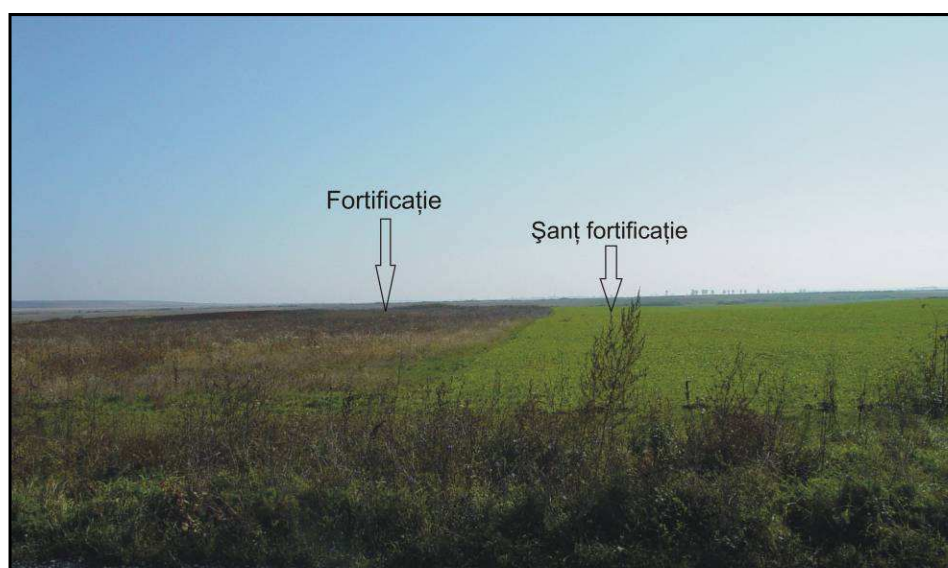

Fig. 1. Situl de la Ianova „Cetatea turcească” văzut de pe DC 62 Remetea Mare – Ianova

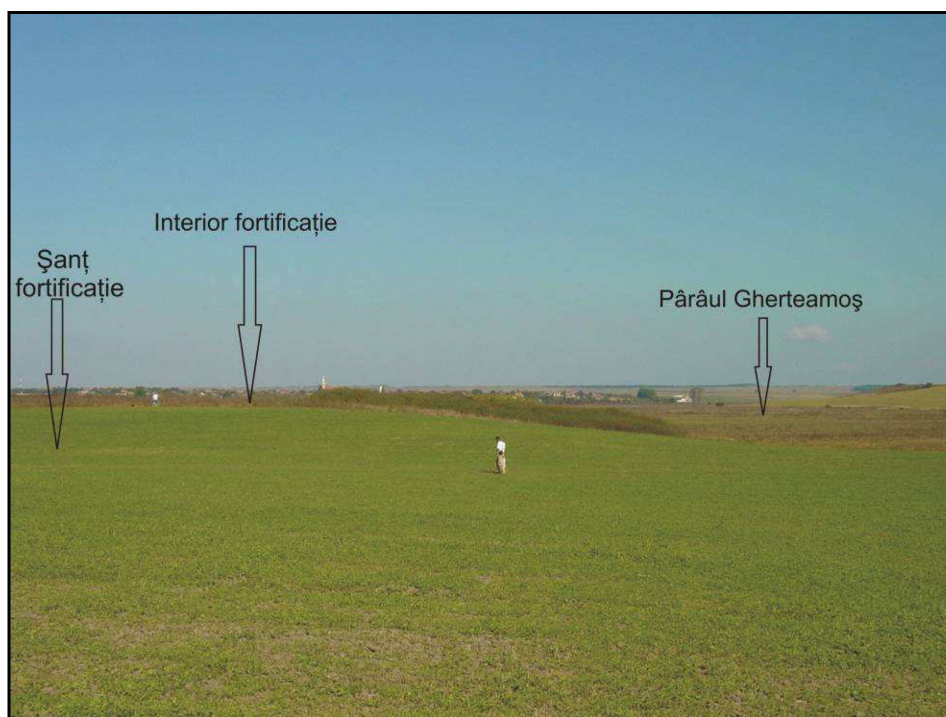
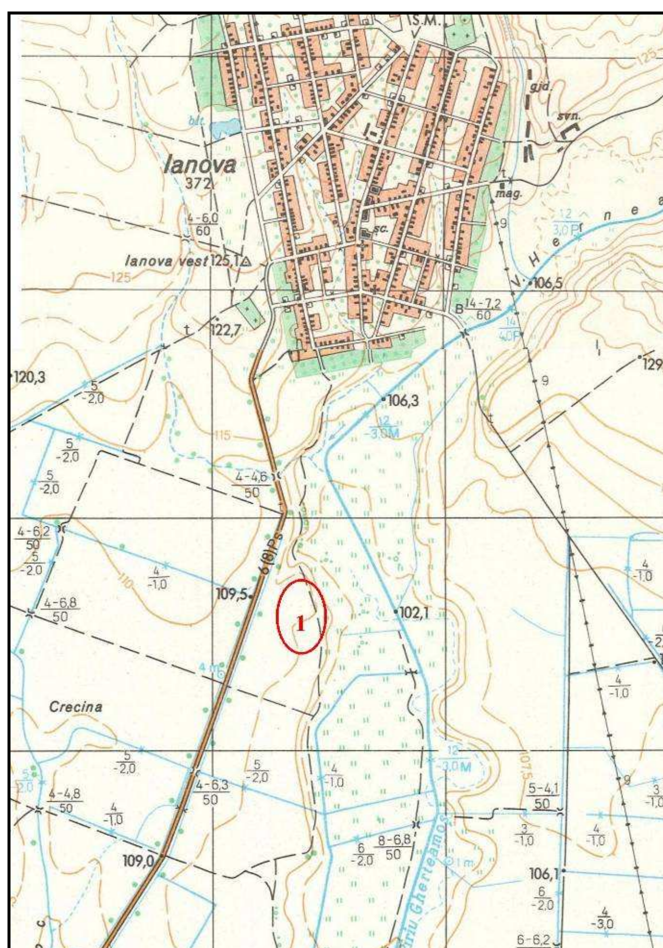

Fig. 2. Situl de la Ianova „Cetatea turcească" văzut dinspre S

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

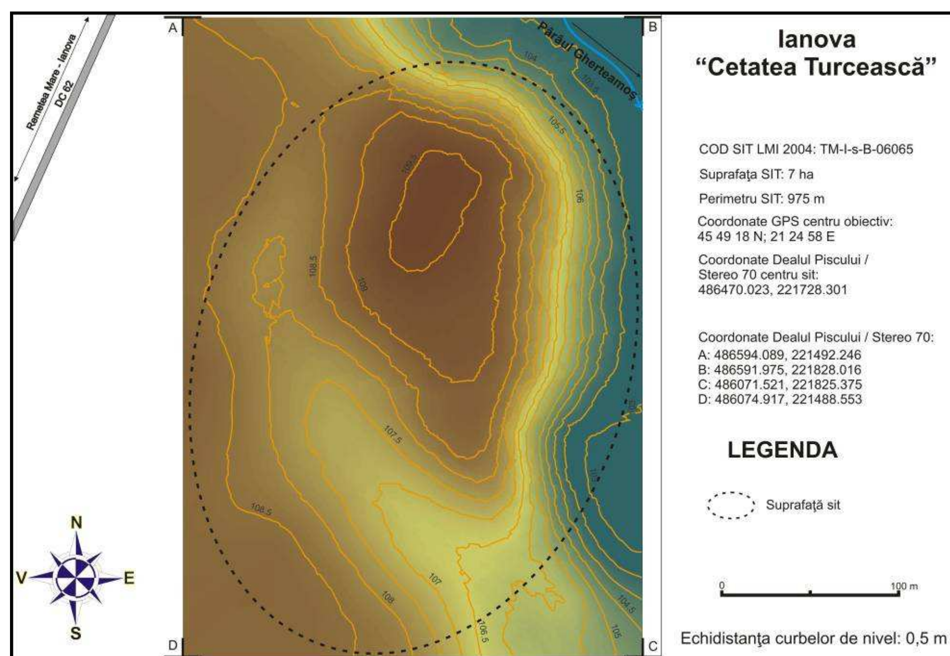

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Ianova 1

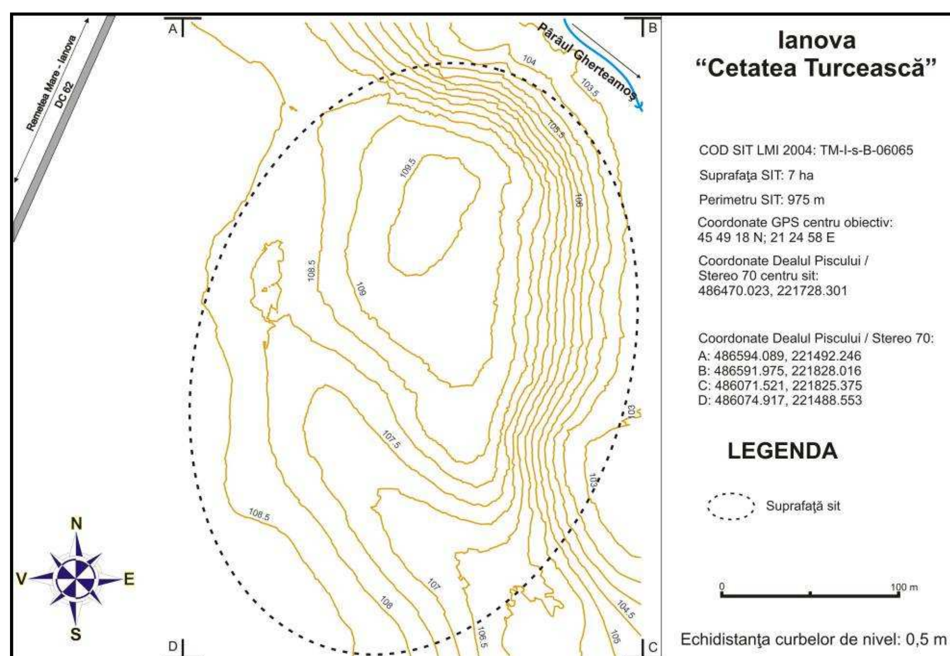

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Ianova 1

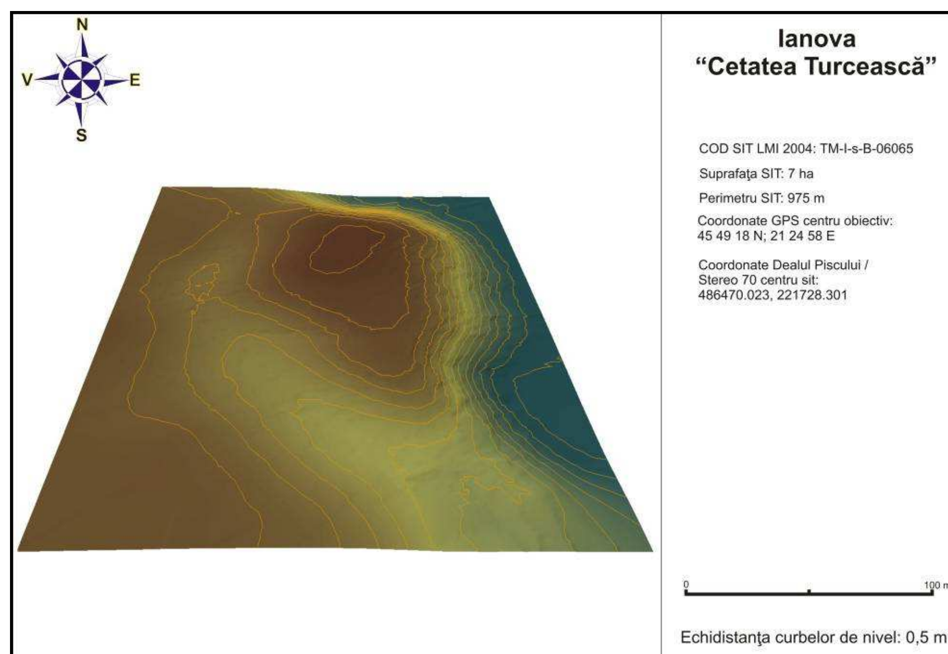
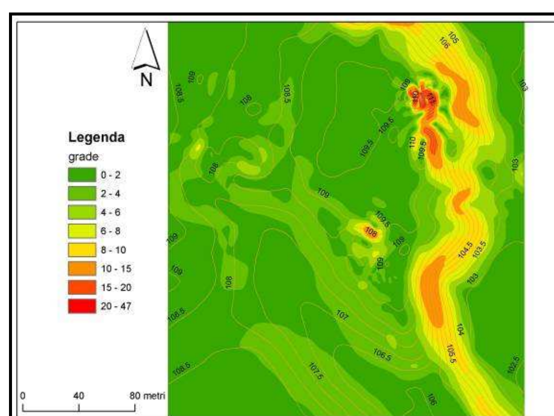
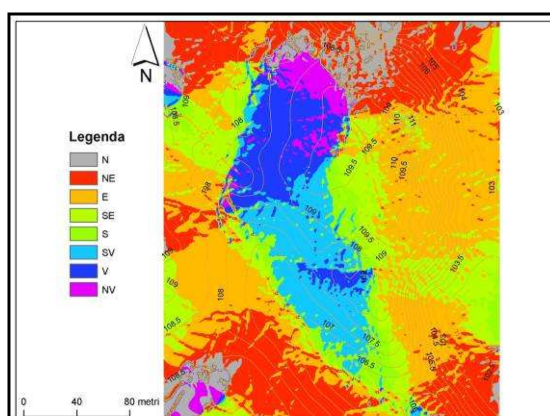

Fig. 5. Planul topografic 3D, Ianova 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia se află pe o frunte de terasă, decupată antropic prin săparea unui şanţ de apărare pe latura de V şi SV a terasei de pe versantul drept al Pârâului Gherteamoş; panta cea mai accentuată, de cca. 10 – 15 grade se află pe latura de E şi NE a fortificaţiei, acolo unde începe albia majoră a pârâului; şanţul săpat pe laturile de NV, V şi SV ale fortificaţiei este astăzi mult colmatat, panta vizibilă fiind de cca. 4 – 6 grade; platoul central pe care se afla situl este uşor bombat, cu o pantă cuprinsă între 0 şi 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma uşor bombată a platoului central pe care se află fortificaţia face ca expoziţia faţă de Soare să ia forma unei roze, cu orientări către toate punctele cardinale, pornind din punctul central al sitului; totuşi, majoritatea suprafeţei sitului are o uşoară înclinaţie către V şi SV, astfel încât şi expoziţia respectă acest factor, locuitorii acestuia beneficiind de lumină şi căldură naturală, cu precădere, după-amiaza; acest factor pare să fie însă nesemnificativ în condiţiile în care pantele sunt foarte mici, iar platoul central aproape drept.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie de pământ şi aşezare deschisă.

b. datare: epoca medieval dezvoltată (sec. XIV – XVI).

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetărilor arheologice de teren (periegheze), la suprafaţa solului erau vizibile numeroase fragmente ceramice, fragmente de râşniţe din tuf vulcanic şi fragmente de cărămizi medievale. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (17), fragmente ceramice atipice nedesenate(21), fragmente material litic (2), fragmente metalice (2), fragmente râşniţă (3), fragmente minereu fier (1)

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Ianova 1_1 a

Foto Ianova 1_1 b

Desen Ianova 1_1

Foto Ianova 1_2 a

Foto Ianova 1_2 b

Desen Ianova 1_2

Foto Ianova 1_3 a

Foto Ianova 1_3 b

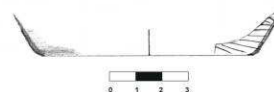

Desen Ianova 1_3

Foto Ianova 1_4 a

Foto Ianova 1_4 b

Desen Ianova 1_4

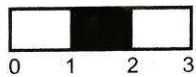

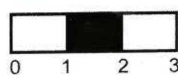
Foto Ianova 1_5 a

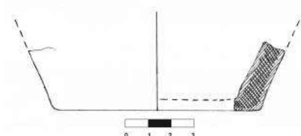

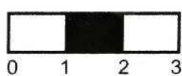
Foto Ianova 1_5 b

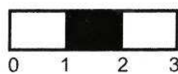

Desen Ianova 1_5

Foto Ianova 1_6 a

Foto Ianova 1_6 b

Desen Ianova 1_6

Foto Ianova 1_7 a

Foto Ianova 1_7 b

Desen Ianova 1_7

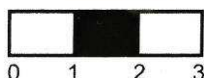
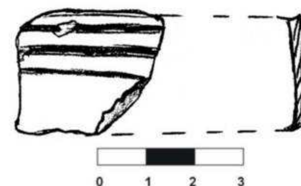
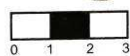
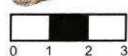

Foto Ianova 1_9 b

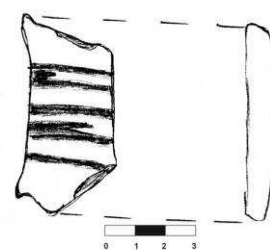

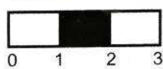
Foto Ianova 1_9 b

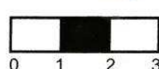

Desen Ianova 1_9

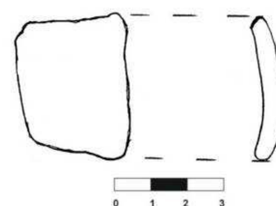

Foto Ianova 1_10 a

Foto Ianova 1_10 b

Desen Ianova 1_10

Foto Ianova 1_11 a

Foto Ianova 1_11 b

Desen Ianova 1_11

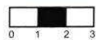

Foto Ianova 1_12 a

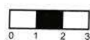
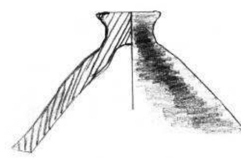

Foto Ianova 1_12 b

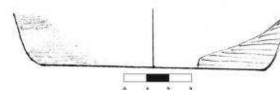

Desen Ianova 1_12

Foto Ianova 1_13 a

Foto Ianova 1_13 b

Desen Ianova 1_13

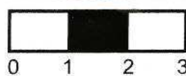

Foto Ianova 1_14 a

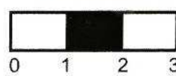

Foto Ianova 1_14 b

Desen Ianova 1_14

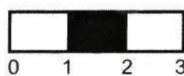

Foto Ianova 1_15 a

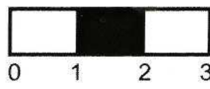

Foto Ianova 1_15 b

Desen Ianova 1_15

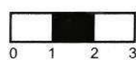
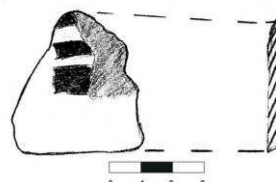

Foto Ianova 1_16 a

Foto Ianova 1_16 b

Desen Ianova 1_16

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren arabil şi pârloagă.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: în lipsa unor săpături sistematice, importanţa şi relevanţa ştiinţifică a acestui obiectiv arheologic este greu de precizat. Cu toate acestea, păstrarea în condiţii relativ bune a şanţului fortificaţiei, cât şi abundenţa materialului arheologic vizibil la suprafaţa terenului, pot face ecoul unui sit medieval fortificat de o importanţă deosebită.
d. importanţa turistică: în condiţiile actuale de punere în valoare a respectivului monument, acesta nu se pretează includerii în circuite de turism cultural pentru publicul larg.
e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să precizeze dacă, eventual, se vor impune măsuri de restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 09.10.2006 – 10.10.2006.
b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studentul Tiberius Uritescu.

VII. Bibliografie:

Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2007, p. 214

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare; sat aparţinător IZVIN, comuna RECAŞ; "După vii"; mil. VI a. Chr. Paleolitic.

b. cod eGISpat 2010: Izvin, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Aşezarea „paleolitică" de la Izvin „După Vii" a ridicat, încă de la început, semne de întrebare referitoare la seriozitatea atribuirii cronologice şi necesitatea includerii ei în LMI Timiş. Verificările minuţioase de bibliografie nu au putut identifica nici cea mai vagă informaţie despre existenţa unei aşezări paleolitice în hotarul acestei localităţi. Am purtat, de asemenea, numeroase discuţii cu specialişti avizaţi în domeniu, nici unul dintre aceştia nu aveau cunoştinţă despre piese paleolitice provenind din acest areal. De asemenea, datarea obiectivului (ca şi în cazul siturilor „paleolitice" de la Stanciova „Grădişte", Unip „Dealu Cetăţuica", Unip „Oceala") în mileniul VI î. Hr. este o scăpare evidentă a LMI, mileniul respectiv corespunzând neoliticului şi nu paleoliticului. În atare condiţii, singura informaţie utilizabilă era reprezentată de toponimul „După Vii", toponim identificat pe hărţile topografice la cca. 4,5 km NNE de biserica ortodoxă din Izvin, la obârşia Pârâului Vale. În septembrie – octombrie 2006, dar şi în noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind mai multe campanii de cercetări arheologice de teren în hotarul nordic al localităţii Izvin, cercetări soldate cu descoperirea mai multor obiective arheologice. În punctul „După Vii" se descoperă o întinsă şi bogată aşezare multistratificată (preistorică, post-romană şi medieval-timpurie) şi care, în condiţiile inexistenţei aşezării „paleolitice", este considerată ca fiind cea la care face referire LMI Timiş 2004. Obiectivul respectiv este topografiat cu Staţia Totală în noiembrie 2007.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: "După Vii".

b. reper localizare: situl este amplasat la 4,47 km NNE de biserica din Izvin şi la 1,37 km SSE de barajul de pe Pârâul Gherteamoş.

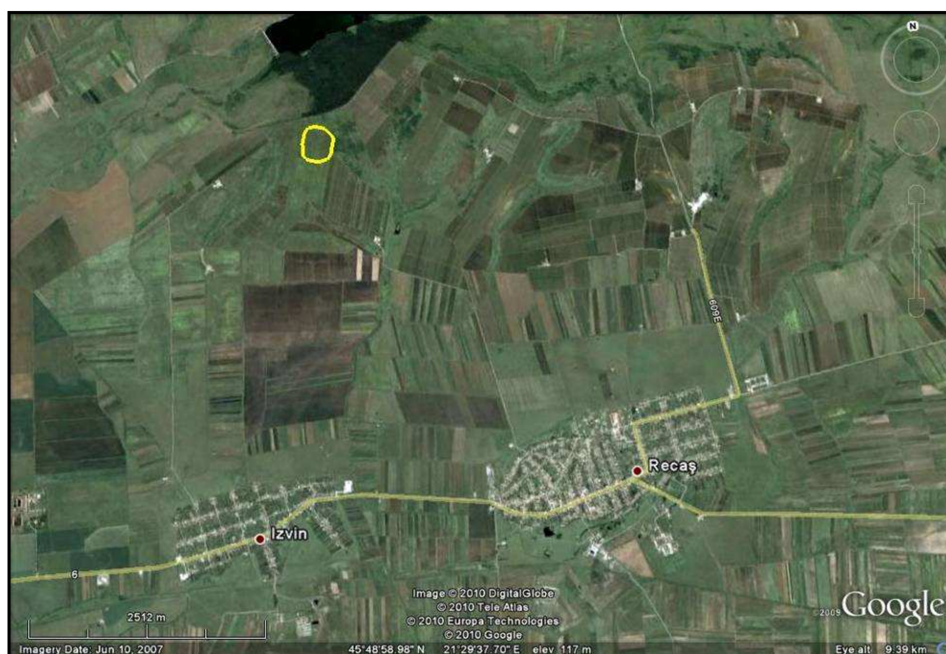
c. reper hidrografic: la obârşia izvorului drept al Pârâului Vale, afluent dreapta al Canalului Bega.

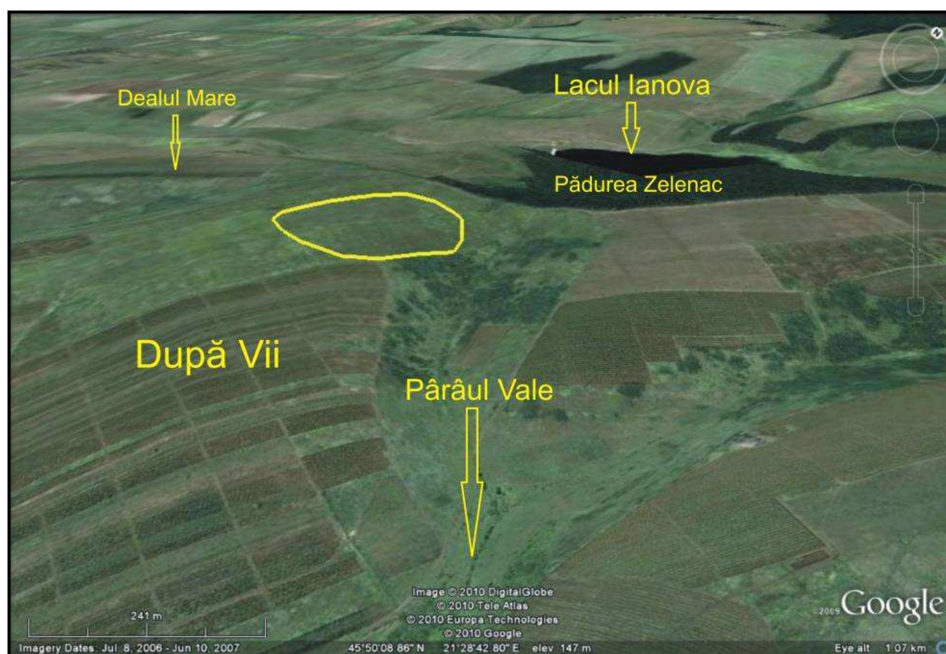
d. descriere geografica: Situl este amplasat pe versantul sudic al Dealurilor Recaşului, subunitate a Dealurilor Lipovei, la obârşia Pârâului Vale, flancat la NV de Vf. Dealul Mare (Alt. 181,7 m), iar la E de Vf. Dealul Ţiganului (Alt. 163 m), aproape de cumpăna de ape dintre Valea Gherteamoşului (N) şi Valea Begăi (S). La 100 m N de sit se află liziera sudică a Pădurii Zelenac. Actualmente situl este acoperit cu o bogată vegetaţie, rezultată în urma abandonării plantaţiilor de vie care existau cândva aici. Atenţionăm că o eventuală reintroducere în circuitul viticol şi agrar (aşa cum s-a întâmplat cu amplasamentul vecin, cel de pe Dealul Ţiganului, aflat în E) ar afecta grav acest sit. Investigaţiile perieghetice intreprinse cu ocazia ridicării topografice au evidenţiat un bogat material ceramic preistoric, post-roman (inclusiv un fragment de factură romană) şi medieval-timpuriu, cât şi numeroase râşniţe din tuf vulcanic întregibile.

e. coordonate GPS: 45 50 21 N 21 28 33 E; 150 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 488189; 226331.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

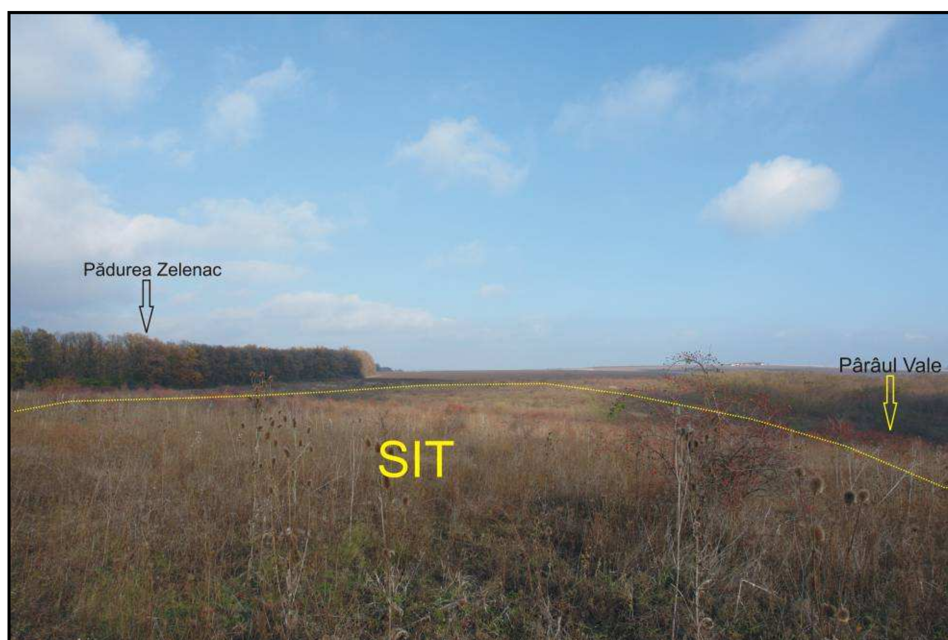
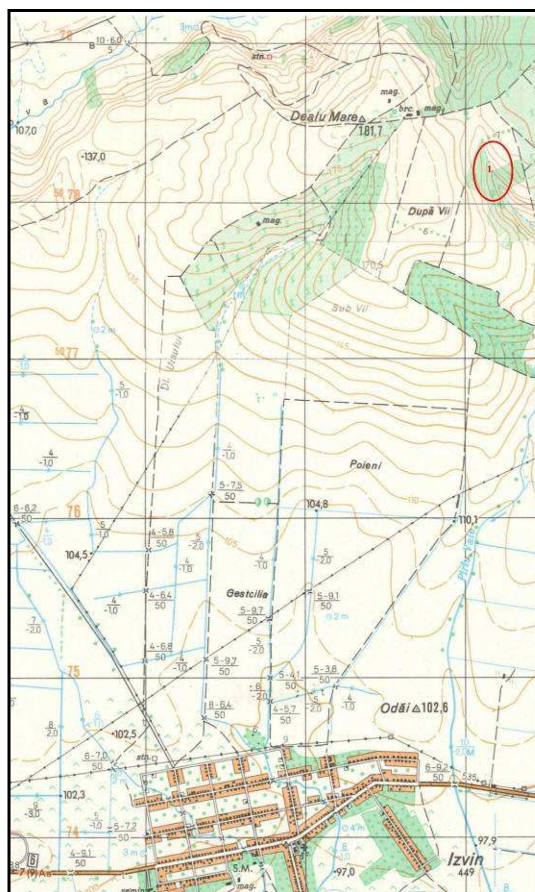

Fig. 1. De pe Izvin 1 vedere spre ENE, spre obârşia Pârâului Vale

Fig. 2. Fragmente de râşniţă din tuf vulcanic *in situ* pe Izvin 1

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

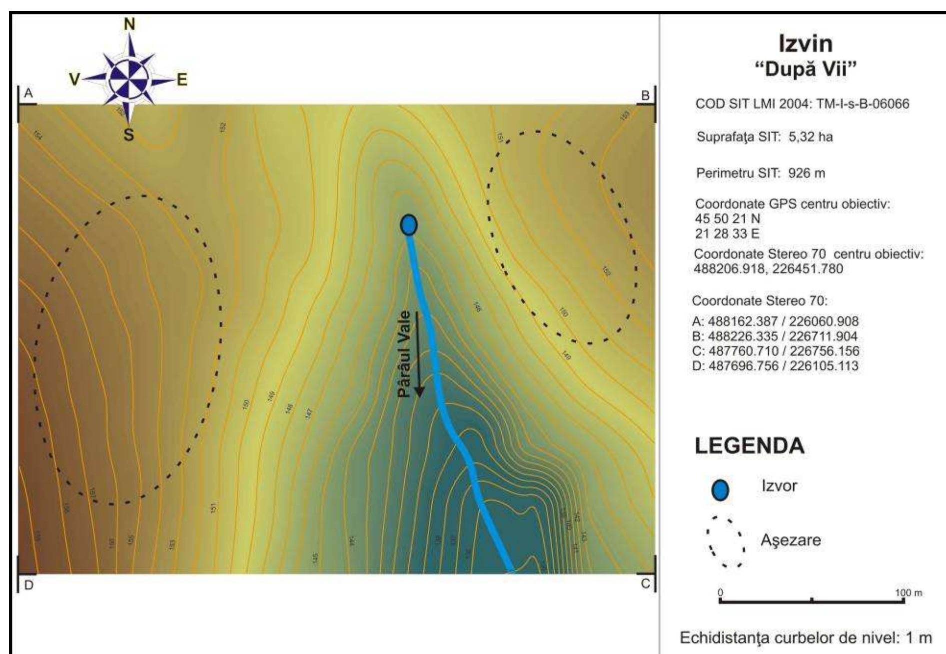

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Izvin 1

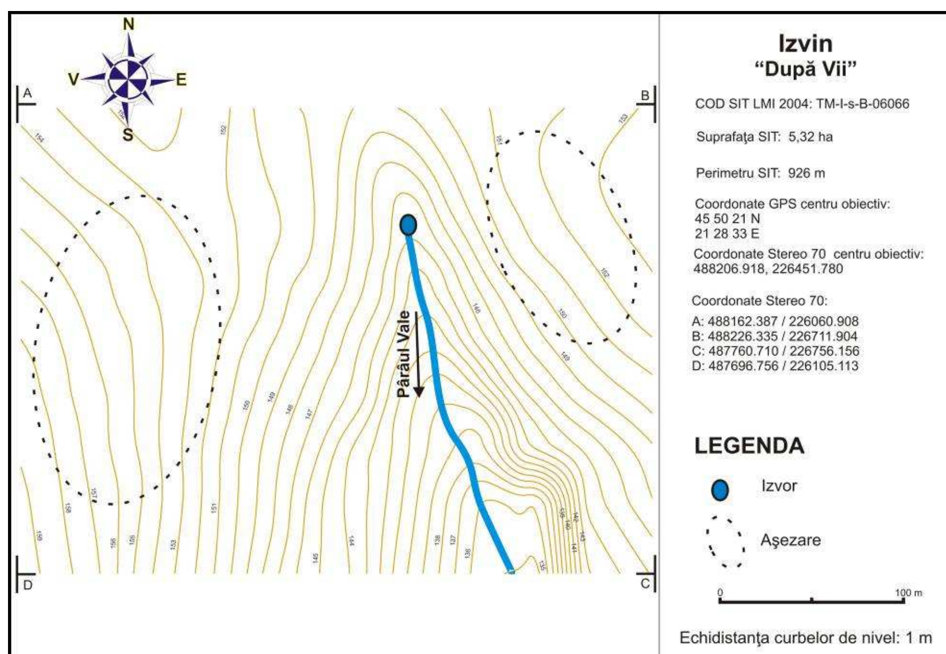

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Izvin 1

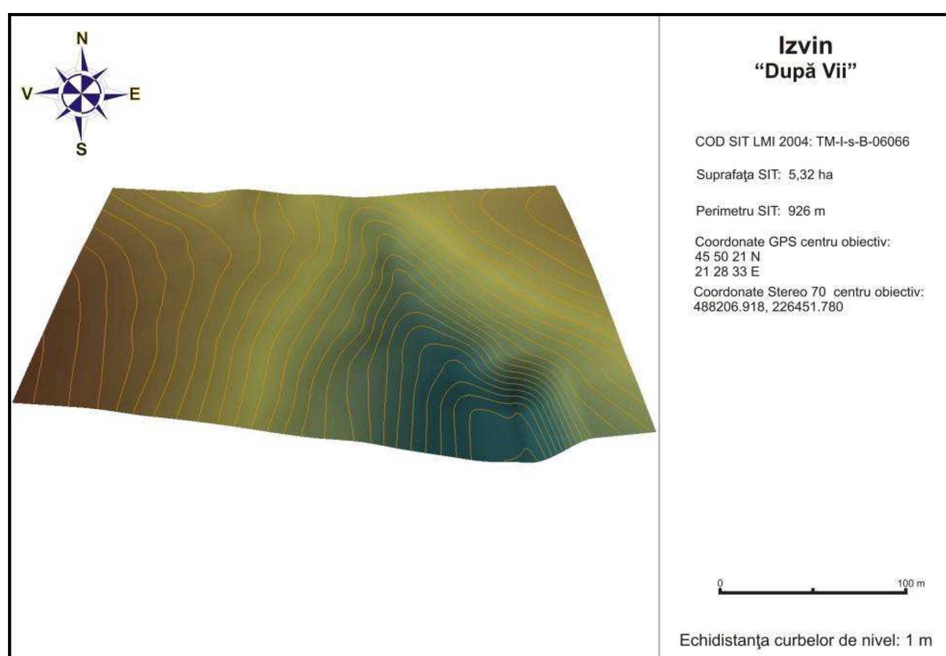
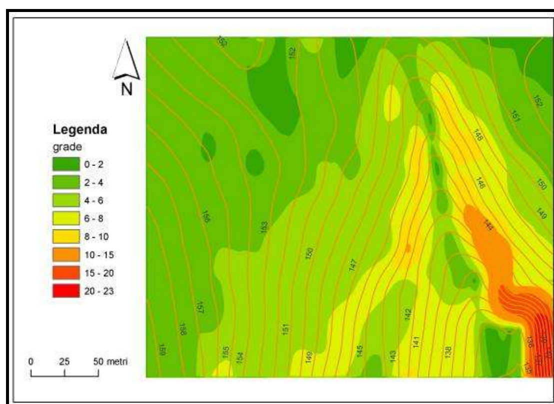
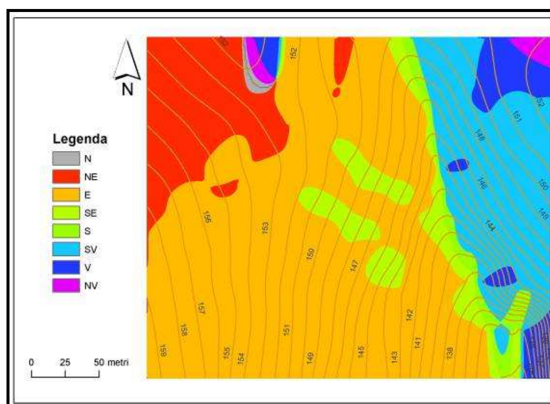

Fig. 5. Planul topografic 3D, Izvin 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află localizată la izvorul Pârâului Vale, pe versanţii dreapta şi stânga ai acestuia, panta accentuându-se către talvegul văii; versantul drept al văii are o pantă cuprinsă între 4 şi 8 grade, iar cel stâng este ceva mai accentuat, cu o pantă de cca. 8 – 20 grade; spre zona de obârşie a văii pantele îşi diminuează amplitudinea, culmea dealurilor prezentând o pantă de numai 2 – 4 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: zona ideală de locuit, aşa cu reiese din analiza factorului *expoziţie* (şi cum este dovedit şi de descoperirile arheologice de suprafaţă) este versantul drept al văii, orientat către E şi SE, fapt care-i conferea o iluminare şi o încălzire naturală, cu precădere înainte de prânz; este unul dintre siturile care dovedeşte cel mai bine specularea factorilor geomorfologici favorabili ai terenului de către locuitorii acestuia.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă.

b. datare: preistorie, epoca post-romană şi medieval-timpurie.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă efectuate cu prilejul ridicării topografice a obiectivului arheologic au relevat existenţa unui bogat material ceramic post-roman şi preistoric (epocă neprecizată), cât şi a unor fragmente de râşniţă din tuf vulcanic. În Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş, Secţunea Arheologie, situl este menţionat ca fiind aşezare paleolitică, dar investigaţiile au relevat existenţa în această locaţie a două aşezări post-romane, dispuse în jurul unui izvor, care formează unul din braţele de obârşie ale Pârâului Vale, afluent dreapta al Canalului Bega. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (12); fragmente ceramice tipice nedesenate (5); fragmente ceramice atipice (44); fragmente tuf vulcanic (2); fragmente fier (1).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Izvin 1_1 a

Foto Izvin 1_1 b

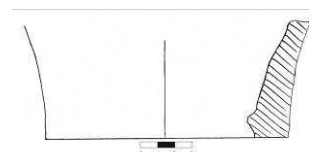

Desen Izvin 1_1

Foto Izvin 1_2 a

Foto Izvin 1_2 b

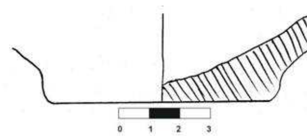

Desen Izvin 1_2

Foto Izvin 1_3 a

Foto Izvin 1_3 b

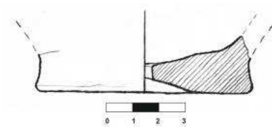

Desen Izvin 1_3

Foto Izvin 1_4 a

Foto Izvin 1_4 b

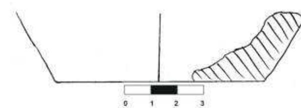

Desen Izvin 1_4

Foto Izvin 1_5 a

Foto Izvin 1_5 b

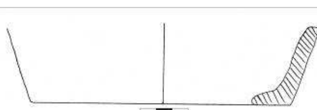

Desen Izvin 1_5

Foto Izvin 1_6 a

Foto Izvin 1_6 b

Desen Izvin 1_6

Foto Izvin 1_7 a

Foto Izvin 1_7 b

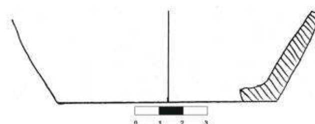

Desen Izvin 1_7

Foto Izvin 1_8 a

Foto Izvin 1_8 b

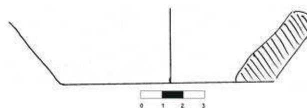

Desen Izvin 1_8

Foto Izvin 1_9 a

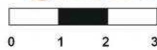

Foto Izvin 1_9 b

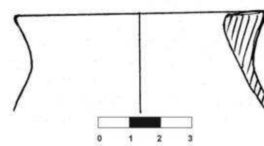

Desen Izvin 1_9

Foto Izvin 1_10 a

Foto Izvin 1_10 b

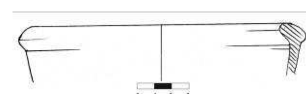

Desen Izvin 1_10

Foto Izvin 1_11 a

Foto Izvin 1_11 b

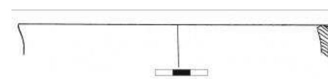
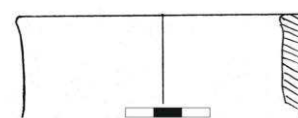

Desen Izvin 1_11

Foto Izvin 1_12

Foto Izvin 1_12 b

Desen Izvin 1_12

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: fostă plantaţie de vie, actualmente părăginită şi acoperită cu tufe de arbuşti spinoşi.

b. starea de conservare: bună.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: observaţiile atente de teren relevă existenţa unui sit important şi care, în condiţiile demarării unor cercetări arheologice sistematice, îşi va putea preciza importanţa şi relevanţa ştiinţifică.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de investigare şi punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuite de turism cultural. Cu toate acestea, amplasarea sa într-un cadru natural deosebit, pe liziera Pădurii Zeleneac, la cca. 1 km S de lacul de agrement de pe Pârâul Herneacova, va putea face şi din acest obiectiv arheologic un punct de interes turistic, dacă va fi investigat prin cercetări sistematice care să-l pună în valoare. Apropierea de zona turistică a Cramelor Recaş, constituie un avantaj care nu trebuie neglijat.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 20.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Ştefan Boldişor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Inedit.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetatea Jdioarei; sat JDIOARA; comuna CRICIOVA; sec. XIII - XVI Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Jdioara, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

„Cetatea" Jdioarei este unul din monumentele reprezentative ale patrimoniului cultural-arheologic al judeţului Timiş, cu o istorie extrem de zbuciumată. Chiar dacă, se pare, începuturile fortificaţiei trebuie căutate în anii imediat următori marii invazii tătare din 1241, cetatea apare menţionată pentru prima dată într-un document din 1320, când este amintit un castelan al cetăţii[1]. Într-un document din 1378 este pomenit pentru prima dată castrul Jdioara, iar primele informaţii despre domeniul cetăţii sunt furnizate de un alt document din 1444. În primul secol şi jumătate de existenţă cetatea a deţinut privilegiul de fortificaţie regală, iar după decăderea regatului maghiar a intrat într-o sarabandă succesională între numeroşi proprietari. În îndelungata sa existenţă cetatea Jdioarei a jucat mai mult un rol patrimonial şi pecuniar decât unul eminamente strategic. Schimbările survenite în tehnica de luptă şi mutaţiile geostrategice produse începând cu mijlocul sec. XVII, fac ca rolul Jdioarei să decadă, fortificaţia intrând în ruină.

În 1660 călătorul turc Evlia Celebi, în cadrul periplului său prin Banat, lasă şi o descriere a cetăţii Jdioara, aşa cum o mai vedea el la acea vreme[2].

În perioada interbelică, în 1930, C. Daicoviciu şi I. Miloia efectuează mai multe sondaje în interiorul cetăţii, context în care descoperă nivele de incendiere şi ceramică[3]. Între 1973-1979, sub conducerea lui Adrian Bejan, se desfăşoară cercetarea arheologică sistematică şi aproape exhaustivă a fortificaţiei medievale, cu rezultate remarcabile, Cetatea Jdioarei devenind astfel primul monument de acest tip investigat sistematic de pe teritoriul judeţului Timiş[4]. Cu acest prilej se excavează interiorul fortificaţiei (cu dimensiunile interioare de 40 x 22 m), se stabileşte morfologia elementelor arhitectonice specifice şi se descoperă un bogat material arheologic.

În noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală a cetăţii medievale. În aprilie 2009, în urma unor verificări de teren amănunţite, a fost surprins un sector al drumului medieval de acces în cetate, pe latura de SSV a Dealului Cetate. Traiectul drumului speculează curbele de nivel, astfel încât declivitatea sa să nu fie foarte accentuată, permiţând accesul cu atelaje trase de animale, ajungând până în faţa şanţului de apărare de pe latura de SV. Traseul său este acoperit, în cea mai mare parte, cu o vegetaţie abundentă de arbuşti, motiv pentru care nu a fost până azi evidenţiat în literatura de specialitate.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetate".

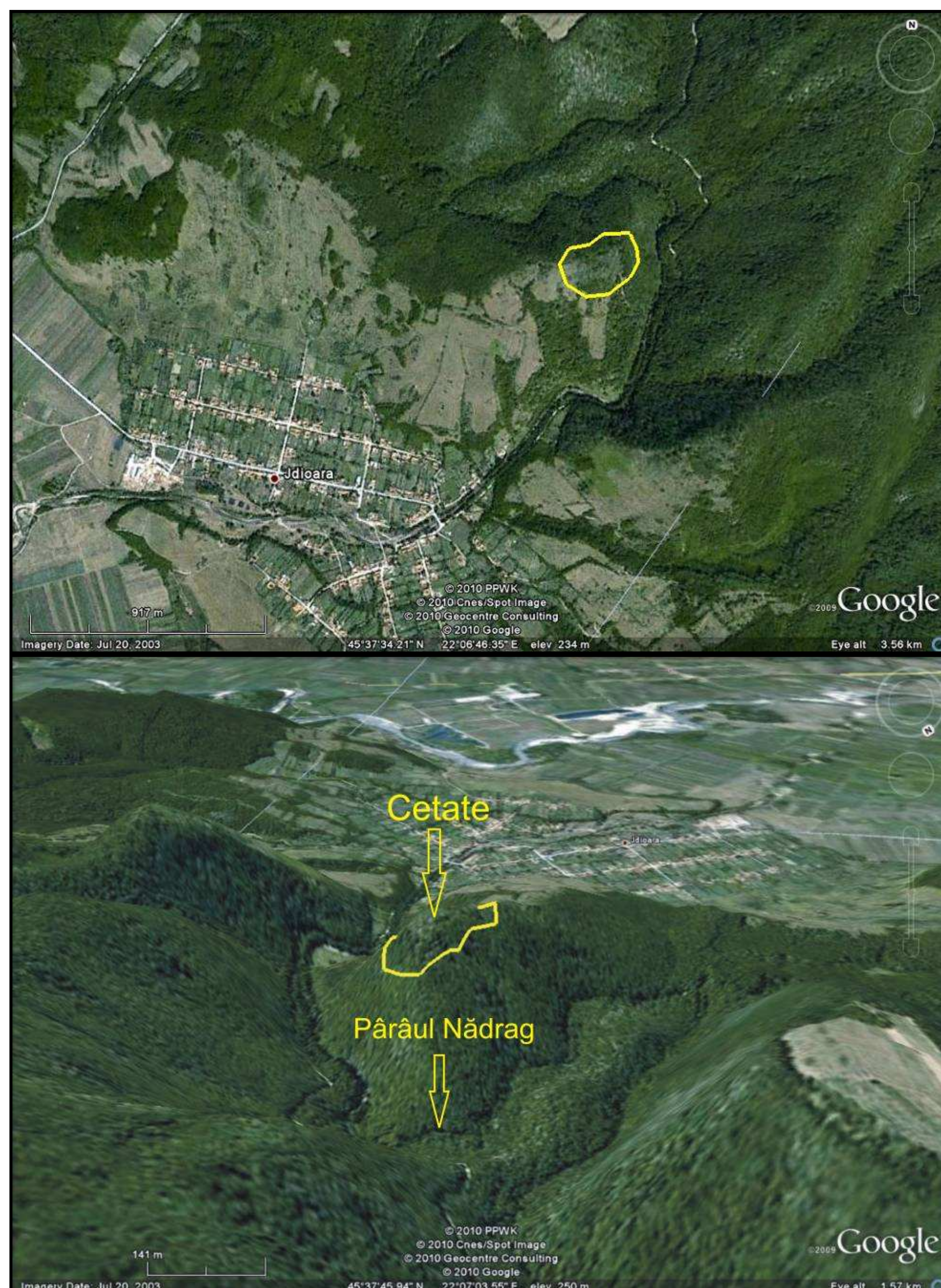
[1] Asupra istoricului cetăţii Jdioara vezi D. Ţeicu, *Banatul montan în Evul Mediu*, Timişoara, 1998, p. 209; idem, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 76-77; F. Pesty, *Krassó vármegye története*, vol. II, Budapest, 1882, p. 303 şi urm.; D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában*, vol. II, Budapest, 1894, p. 15; I. Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania, 1440-1514*, Bucureşti, 2000, p. 290; P. Engel, *Magyarország világi archontölogiája 1301-1457*, Budapest, 1996, p. 467; M. Holban, *Din cronica relaţiilor româno-ungare în secolele XIII-XIV*, Bucureşti, 1981, p. 88; A. Andea, *Banatul cnezial până la instăpânirea habsburgică (1718)*, Reşiţa, 1996, p. 122-125; C. Feneşan, *Documente medievale bănăţene (1440-1653)*, Timişoara, 1981, p. 115; L. Boldea, *Asupra avatarurilor unei cetăţi medievale: Jdioara anilor 1548-1658*, în *AB. S.N.*, 14, 2006, 2, p. 43-67; A. A. Rusu, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 179-180; 292.

[2] E. Celebi, *Cartea de călătorii*, în *Călători străini despre Ţările Române*, vol. 6, Bucureşti, 1976, p. 534; 541. Vezi şi comentariul critic al lui M. Guboglu, *Călătoria lui Evliya Čelebi efendi în Banat (1660)*, în *SIB*, 2, 1970, p. 23-60.

[3] C. Daicoviciu, I. Miloia, *Cercetări arheologice în Banatul de sud*, în *AB*, 3, 1930, 4, p. 12-14.

[4] A. Bejan, *Cetatea Jdioara. Raport preliminar de săpătură – campania 1973*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 155-166; idem, *Concluzii preliminare asupra săpăturilor arheologice de la cetatea feudală Jdioara, 1973-1977*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 199-206 (reeditată în A. Bejan, *Contribuţii la istoria şi arheologia Banatului în mileniul I d. Hr. şi începutul feudalismului*, Timişoara, 2006, p. 33-41); idem, *Cetatea feudală Jdioara, com. Criciova, jud. Timiş*, în *MCA*, 14, 1980, p. 514-523; idem, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 139- 140.

b. reper localizare: cetatea se află la 1,18 km NE de biserica din satul Jdioara, pe culmea Dealului Cetate, cu altitudinea de 288,4 m.
c. reper hidrografic: pe versantul drept al Pârâului Nădrag, afluent dreapta al Timişului (diferenţa de nivel până la talvegul râului este de cca. 90 m).
d. descriere geografică: cetatea ocupă punctul somital al Dealului "Cetate" (Alt. 288,4 m), element morfologic amplasat în partea de SV a masivului Poiana Ruscă, la ieşirea din munte a Pârâului Nădrag. Poziţia strategică a cetăţii este deosebită, având menirea de a bara accesul înspre amontele Văii Nădragului şi de a supraveghea Valea Timişului, între Lugoj şi Caransebeş. Din punct de vedere geomorfologic promontoriul Dealului Cetate este înconjurat dinspre N, E şi S de un meandru al Pârâului Nădrag, cu pante abrupte împădurite. Singura cale de acces se află pe latura de SV, aceasta fiind barată prin săparea unui şanţ.
e. coordonate GPS: 45 37 42 N 22 07 05 E; 288 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 462784; 275466.
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

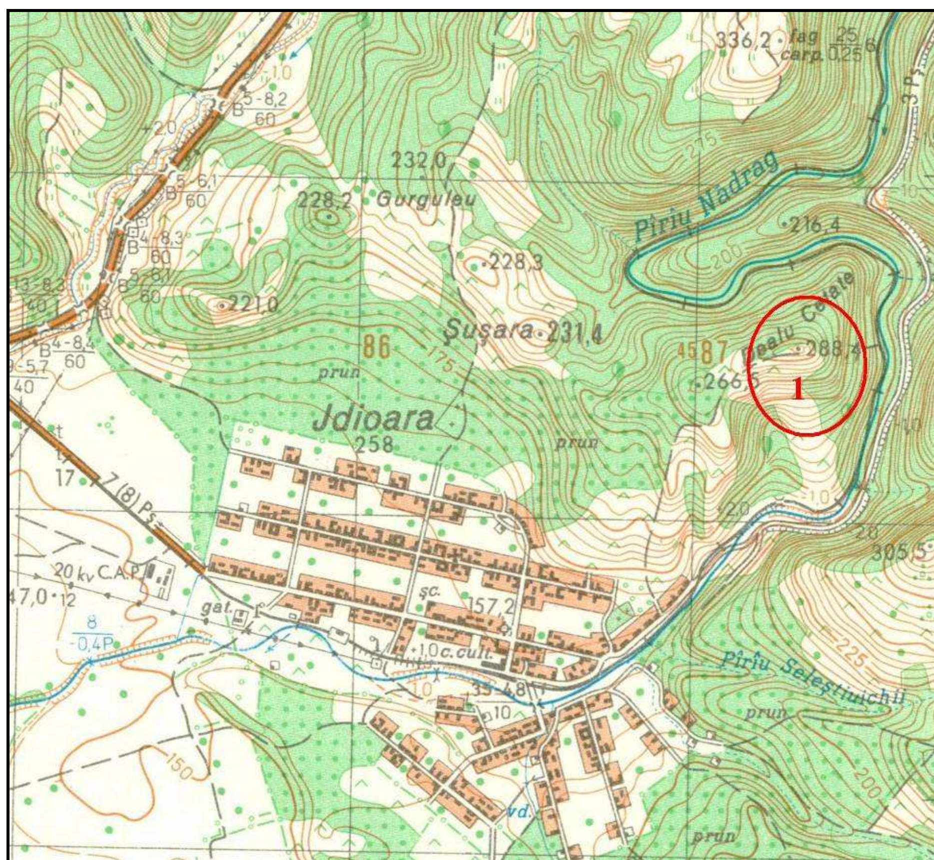

Fig. 1. Latura de NE a Cetăţii Jdioarei

Fig. 2. Latura de E a Cetăţii Jdioarei

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

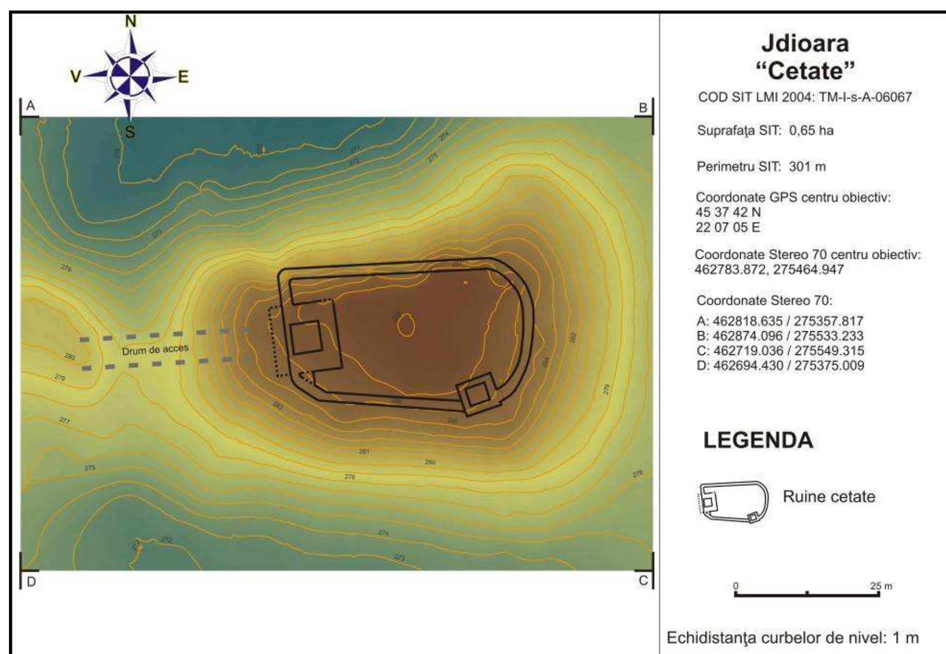

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Jdioara 1

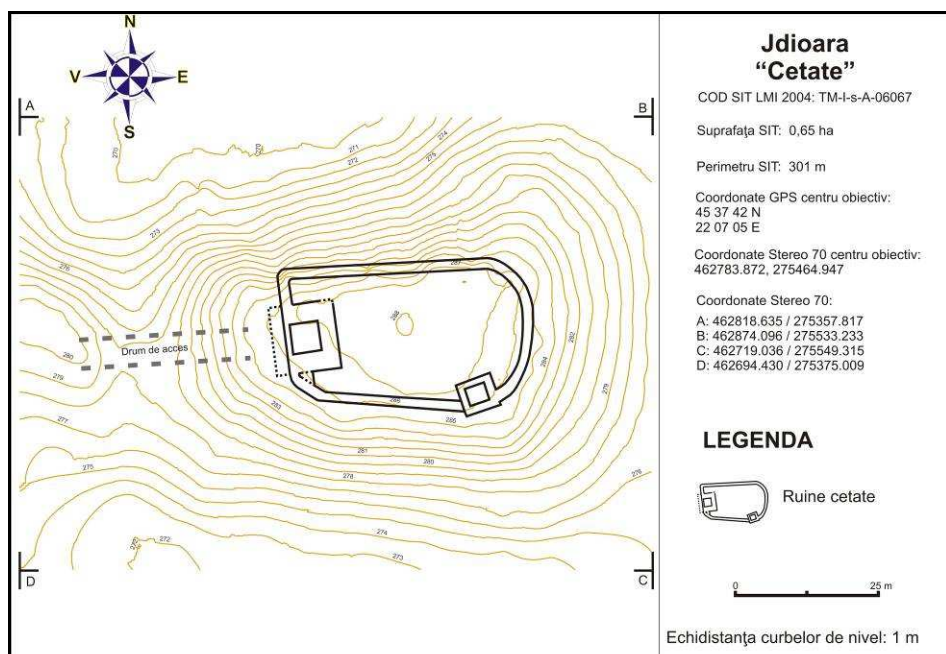

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Jdioara 1

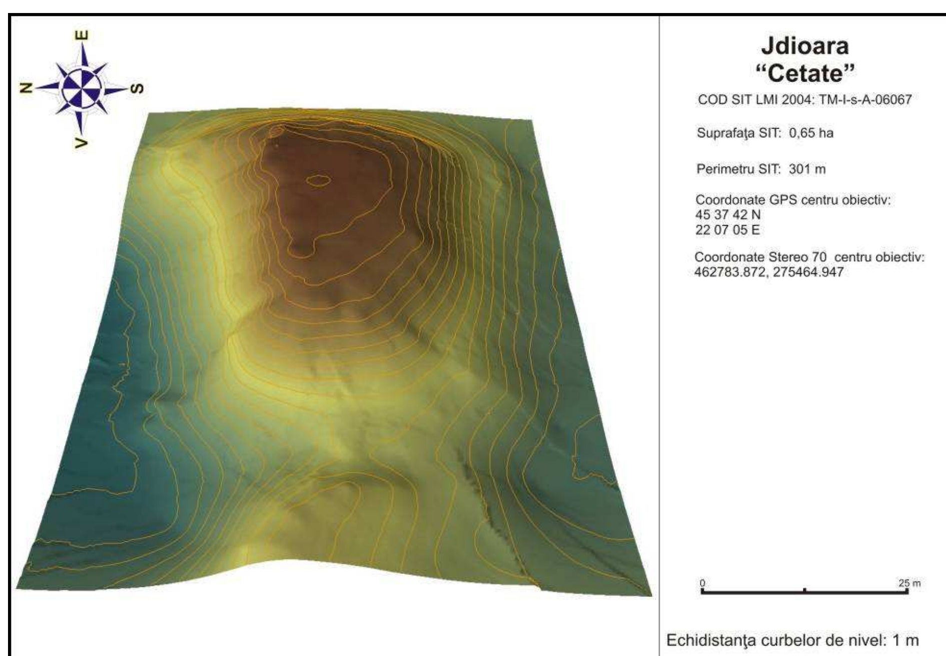
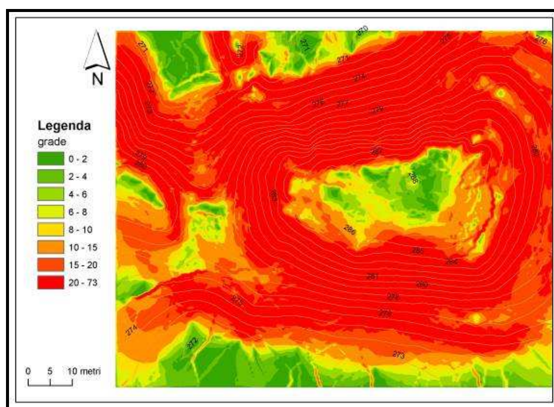
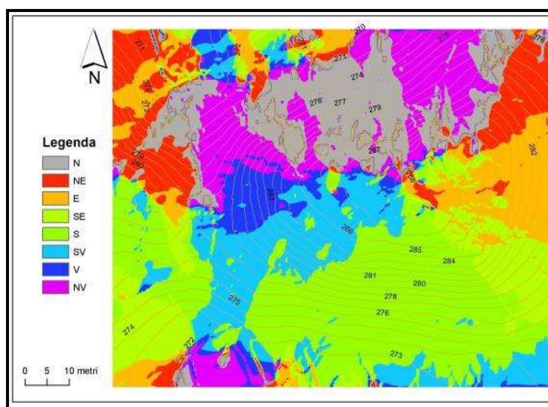

Fig. 5. Planul topografic 3D, Jdioara 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: platoul central (din incinta cetăţii) este aproximativ plan, uşor bombat şi bulversat de săpăturile arheologice sistematice) cu un unghi al pantei de cca. 2 – 6 grade; din marginea platoului central, bordat de zidurile fortificaţiei, pantele cad în unghi de cca. 20 – 70 grade, reliefând geomorfologia dealului; pe latura de V, acolo unde a existat cândva un pod suspendat peste un şanţ de apărare săpat în stâncă, panta este uşor „îndulcită” către talvegul şanţului, în unghi de 6 – 10 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma aproximativ conică a Dealului Cetate, face ca expoziţia faţă de Soare să fie în rozetă, către toate cele opt puncte cardinale; ca la toate celelalte fortificaţii, factorul morfometric *expoziţie* nu a avut un rol important în alegerea locaţiei cetăţii, prevalând criteriile geo-strategice şi, posibil, cele economice.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: cetate de piatră.

b. datare: epoca medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit sporadice materiale arheologice pe latura de SE a cetăţii, materiale alunecate pe panta abruptă a dealului. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (2); fragmente ceramice atipice (12); fragmente osoase (9).

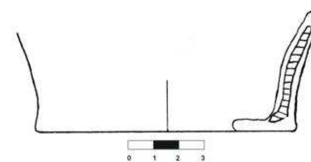
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Jdioara 1_1 a

Foto Jdioara 1_1 b

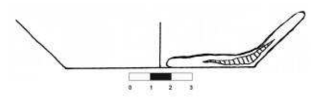
Desen Jdioara 1_1

Foto Jdioara 1_2 a

Foto Jdioara 1_2 b

Desen Jdioara 1_2

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: pădure şi arboret tânăr.

b. starea de conservare: foarte bună.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: cetatea Jdioarei este cel mai bine păstrat monument arhitectonic medieval din zidărie din zona montană a judeţului Timiş. Aşa cum au precizat-o şi investigaţiile arheologice sistematice, desfăşurate în mai multe campanii succesive, rezultate coroborate şi cu datele furnizate de documentele vremii, punctul arheologic avut în vedere este unul de importanţă majoră pentru cunoaşterea realităţilor medievale de pe Timişul mijlociu.

d. importanţa turistică: dintre toate obiectivele arheologice din LMI Timiş 2004 Cetatea Jdioarei este monumentul care se pretează cel mai bine integrării în patrimoniul turistico-cultural. Poziţia sa într-un cadru natural de excepţie, pe un pinten stâncos care domină confluenţa Văii Nădragului cu cea a Timişului, coroborată cu potenţialul turistic extraordinar al zonei, face din acest monument un pol de interes în jurul căruia pot gravita o serie de activităţi cu rol benefic în dezvoltarea durabilă a comunităţilor limitrofe. Cetatea Jdioarei deţine o serie de atuuri care pot face din acest monument un model de punere în valoare a bunurilor culturale de for public: acces facil prin apropierea de drumul european E 70 Lugoj – Caransebeş; vestigii care, în urma unor acţiuni de restaurare, pot fi lesne integrate circuitelor de vizitare pentru publicul larg; posibilităţi de cazare atât în Lugoj şi Caransebeş, cât şi prin dezvoltarea unor stabilimente agroturistice în zonă, care să profite tocmai de existenţa cetăţii; numeroase variante de activităţi de tip *outdoor* (rafting pe Râul Nădrag, drumeţii pe dealurile şi văile din împrejurimi, excursii cicloturistice pe Valea Nădragului, camping etc.).

e. propunere de restaurare: cetatea Jdioarei reprezintă un monument care se pretează lesne unor acţiuni de restaurare, care să pună în valoare elementele sale morfo-structurale încă bine păstrate. Avantajul reprezentat de existenţa cercetării arheologice sistematice poate fi speculat în întocmirea unui proiect de finanţare în vederea restaurării, cu reale şanse de succes.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 18.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Ştefan Boldişor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Bejan, Adrian, *Cetatea Jdioara. Raport preliminar de săpătură – campania 1973*, în *Tibiscus,* 4, 1975, p. 155-166

Bejan, Adrian, *Concluzii preliminare asupra săpăturilor arheologice de la cetatea feudală Jdioara, 1973-1977*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 199-206

Bejan, Adrian *Cetatea feudală Jdioara, com. Criciova, jud. Timiş*, în *MCA,* 14, 1980, p. 514-523

Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII,* Timişoara, 1995, p. 139- 140

Boldea, Ligia, *Asupra avatarurilor unei cetăţi medievale: Jdioara anilor 1548-1658*, în *AB. S.N.*, 14, 2006, 2, p. 43-67

Celebi, Evlia, *Cartea de călătorii*, în *Călători străini despre Ţările Române*, vol. 6, Bucureşti, 1976, p. 541

Csánki, Dezsö, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában*, vol. II, Budapest, 1894, p. 15

Daicoviciu, Constantin; Miloia, Ioachim, *Cercetări arheologice în Banatul de sud*, în *AB*, 3, 1930, 4, p. 12-14

Matei, Ştefan; Iambor, Petre, *Observaţii privind aşezările fortificate din Transilvania în perioada feudalismului timpuriu*, în *AMN,* 17, 1980, p. 514

Mărghitan, Liviu, *Banatul în lumina arheologiei,* vol. III, Timişoara, 1985, p. 80-82

Moroz-Pop, Maria, *Contribuţii la repertoriul arheologic al localităţilor din judeţul Timiş din paleolitic şi până în Evul Mediu*, în *Banatica,* 7, 1983, p. 475

Pesty, Frigyes *Krassó vármegye története*, vol. II, Budapest, 1882, p. 303 şi urm.

Rusu, Adrian Andrei, *Arheologia cetăţilor medievale ale Transilvaniei*, în *AM,* 2, 1998, p. 11

Rusu, Adrian Andrei, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 179-180; 292

Szöcs, Peter Levente, *Probleme privind datarea şi cronologia ceramicii din secolele XVI-XVII din Transilvania*, în *AM,* 3, 2000, p. 8

Ţeicu, Dumitru, *Cetăţi medievale din Banat*, Timişoara, 2009, p. 76-77

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate medievală; sat MARGINA; comuna; sec. XIV – XVI; Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Margina, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

În cursul activităţii de documentare pentru întocmirea fişei de sit a acestui obiectiv, informaţiile bibliografice consultate au fost extrem de puţine şi lacunare, generând confuzii de amplasament. Conform izvoarelor documentare, Margina a reprezentat un important centru de putere regională, la extremitatea estică a Ţării Făgetului, controlând drumul de acces dinspre bazinul superior al Begăi spre Culoarul Mureşului[1] Singurele date explicite referitoare la topografia şi, respectiv, sondajul arheologic de la Margina apar la M. Moroz Pop[2] şi Al. Rădulescu[3]. La iniţiativa lui Radu Popa, începând cu anii ˈ80 ai secolului XX, un grup complex de cercetători (D. Căpăţână, Al. Rădulescu, E. Stoica, V. Achim, D. Marcu, Z. Pinter, D. Tomoni) demarează campanii de cercetări sistematice şi sondaje arheologice în mai multe puncte de interes din Ţara Făgetului (Făget, Mănăştiur, Gladna Română, Margina). În aceste condiţii, în 1999, Dan Căpăţână şi Alexandru Rădulescu, efectuează un sondaj pentru identificarea fortificaţiei medievale de la Margina, dar rezultatele nu sunt publicate[4]. Pornind de la aceste date, în toamna anului 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş* demarează mai multe campanii de informare şi verificări de teren în hotarul localităţii Margina. Se investighează astfel versantul de SV al Dealului Viilor, acoperit de Pădurea „La Turcoane”, identificându-se traseele drumurilor de culme care făceau legătura între Valea Begăi şi cea a Mureşului, dar nu se descoperă şi fortificaţia medievală menţionată în repertoriul Mariei Moroz-Pop. În urma discuţiilor cu localnicii, ni se indică locul în care s-au desfăşurat investigaţiile arheologice din 1999, acesta fiind amplasat în albia majoră a versantului drept al Râului Bega, în punctul numit „Lanu Holdele Lungi”. Periegheza desfăşurată evidenţiază o cantitate impresionantă de material arheologic (fragmente ceramice, dar şi lupe sau zgure de fier), toate sugerând existenţa unui important sit arheologic medieval dezvoltat şi târziu. În lipsa unor indicii suplimentare, se consideră că această locaţie **ar putea** reprezenta amplasamentul fortificaţiei medievale (actualmente complet distrusă) şi al târgului adiacent, efectuându-se ridicarea topografică cu Staţia Totală. Ulterior, numeroasele discuţii purtate cu d-l Alexandru Rădulescu, ne confirmă faptul că cetatea medievală de la Margina nu a fost identificată în sondajul inedit din 1999, cu acel prilej fiind descoperite doar elemente arhitectonice care s-ar putea lega de târgul medieval. Aşadar, identificarea în teren a cetăţii Margina rămâne, încă, un deziderat de perspectivă.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Lanu Holdele Lungi”.

b. reper localizare: la 0,9 km ESE de biserica din localitate şi la 0,4 km N de DN 68 A Lugoj - Ilia.

c. reper hidrografic: 760 m NNE de versantul drept al Râului Bega şi la 950 m S de versantul stâng al Pârâului Icuiu.

d. descriere geografică: Situl este amplasat pe o terasă morfologică din lunca Râului Bega, la confluenţa cu Pârâul Icuiu (afluent dreapta al Begăi), fiind dominat înspre N de Dealul Viilor (acoperit actualmente de Pădurea "La Turcoane"), subunitate a Dealurilor Lipovei.

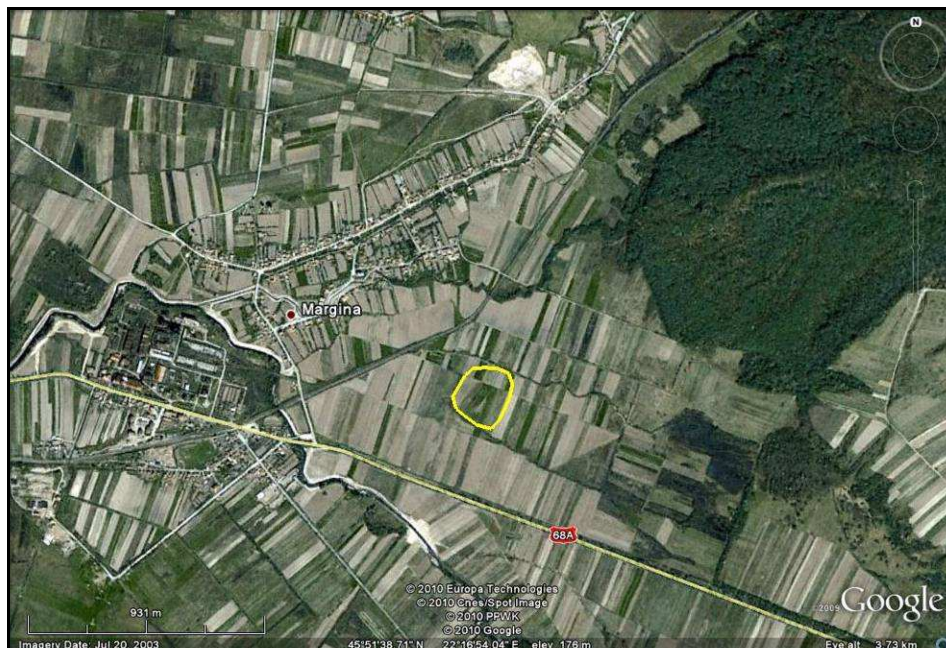
[1] Abordări generale ale acestei problematici la I. Pataki, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea. Studii şi documente*, Bucureşti, 1973; Al. Rădulescu, *Mănăştiurul de Bega (jud. Timiş)- secolele XIV-XVII: date preliminare*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88; P. Ursulescu, *Ţinutul Făgetului în hotarele Principatului autonom al Timişoarei până la ocuparea de către otomani (1541-1658)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 49; D. Tomoni, *Monografia oraşului Făget*, idem, D. Tomoni *Făget. Monografie istorică,* Lugoj, 1999, p. 34-52; A. Păuncu, *Evenimente făgeţene în date 1548-1992*, Deva, 1992; N. Ceauşescu, M. Ceauşescu, *Monografia comunei Margina*, Lugoj, 2006.

[2] M. Moroz Pop, *Contribuţii la repertoriul arheologic al judeţului Timiş din paleolitic până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476 (citând informaţii inedite I. Stratan: „la nord de localitate, pe terasa mijlocie dreaptă, a râului Bega, în pădurea dinspre Coşava, au fost descoperite vestigiile unei fortificaţii medievale, ţinând probabil de proprietăţile Elisabetei Szilagy”. Din informaţiile amabile primite de la d-l Al. Rădulescu, se pare că această fortificaţie se datează în epoca hallstattiană).

[3] Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 59.

[4] Singurele menţiuni sunt la Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală...*, p. 59.

e. coordonate GPS: 45 51 30 N 22 16 52 E; 180 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 487888; 289045.
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

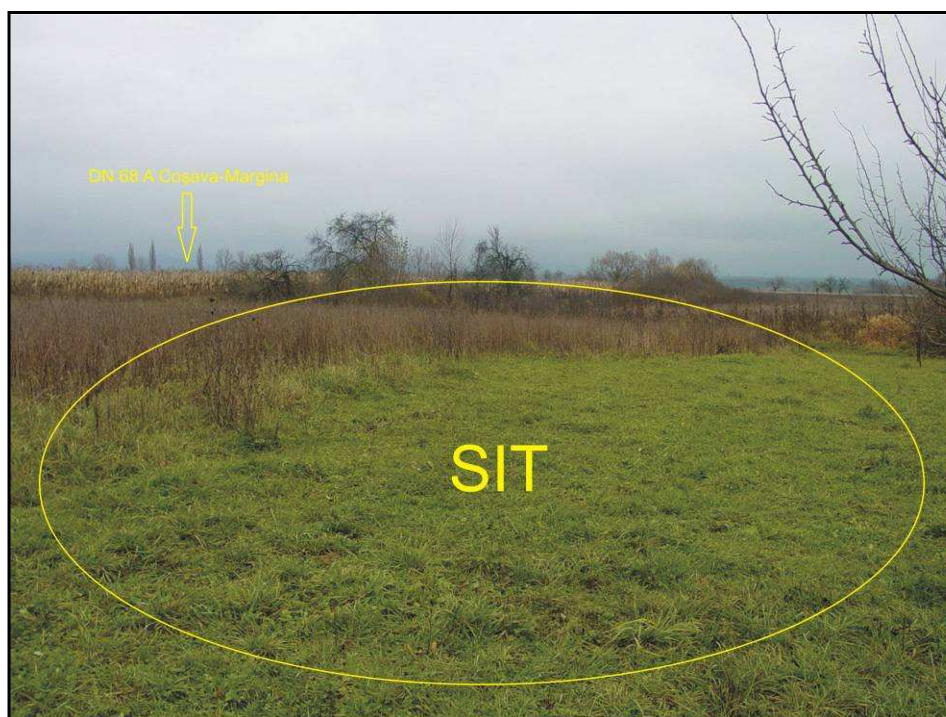

Fig. 1. Obiectivul arheologic văzut dinspre NV

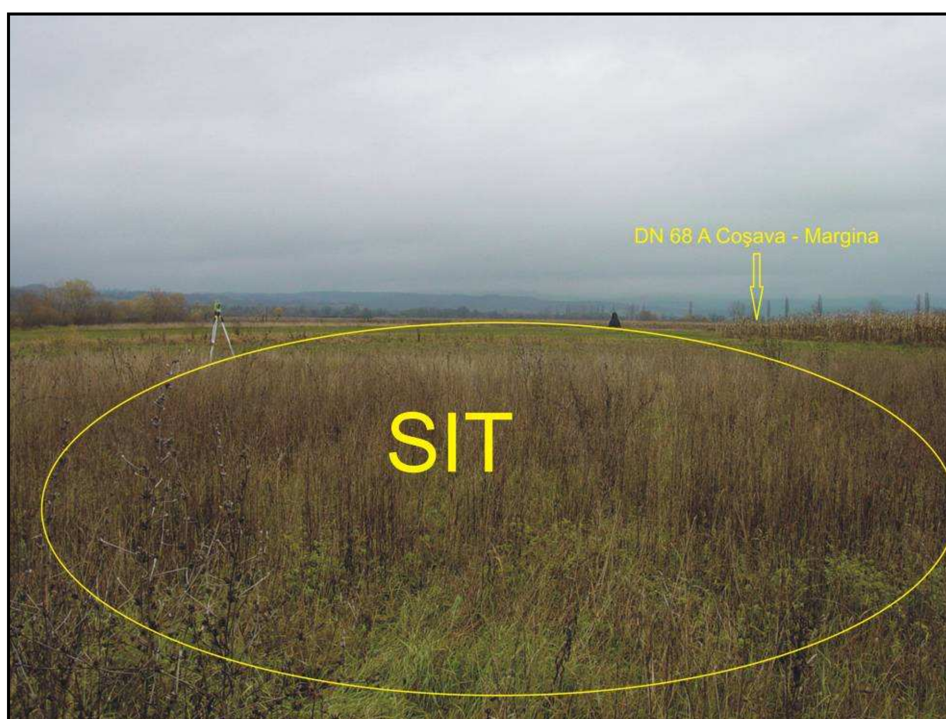
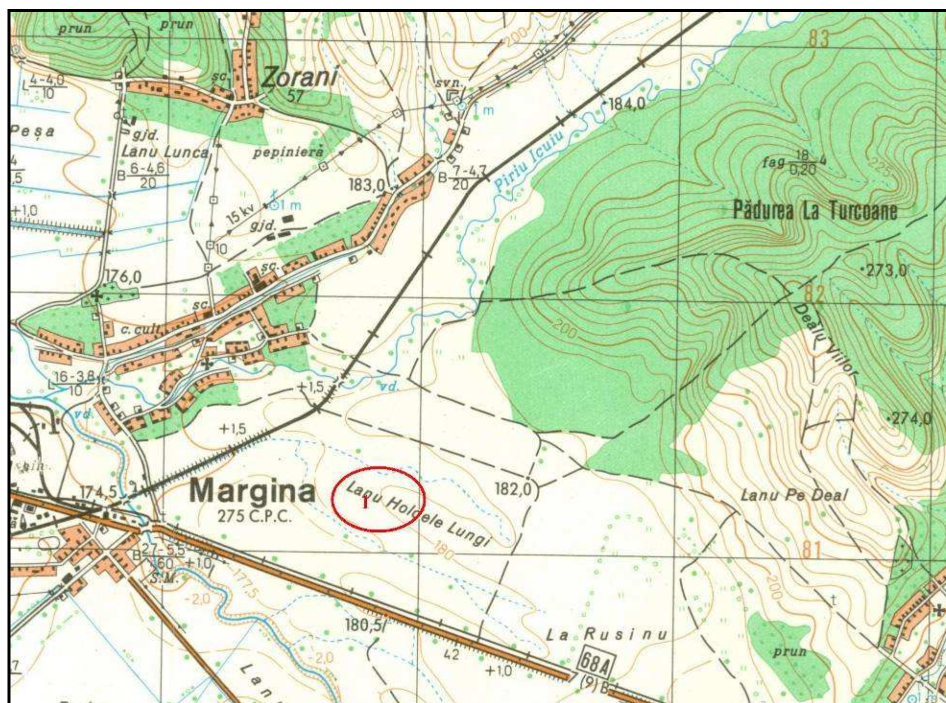

Fig. 2. Obiectivul arheologic văzut dinspre V

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

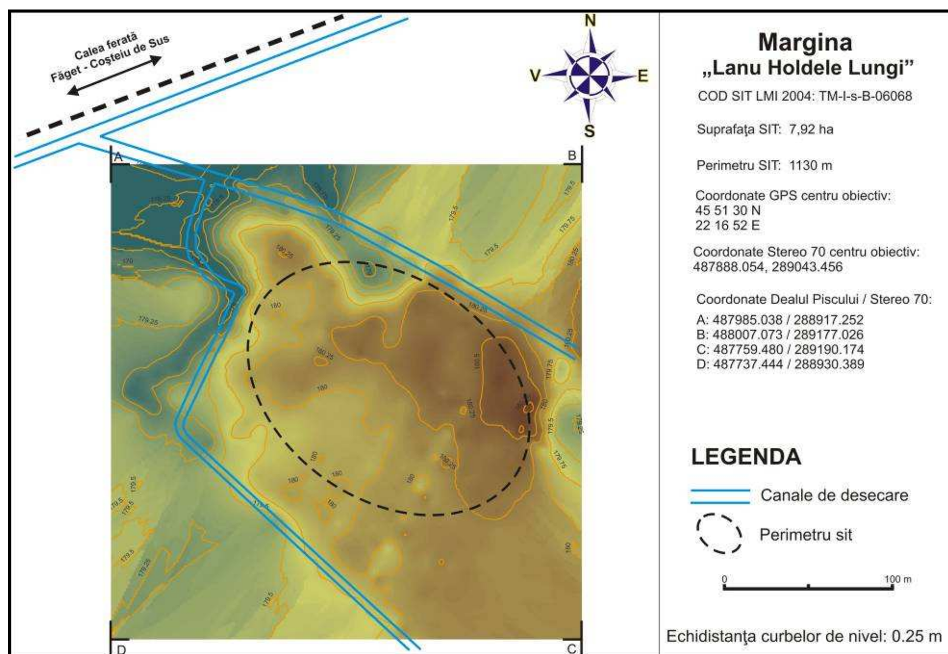

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Margina 1

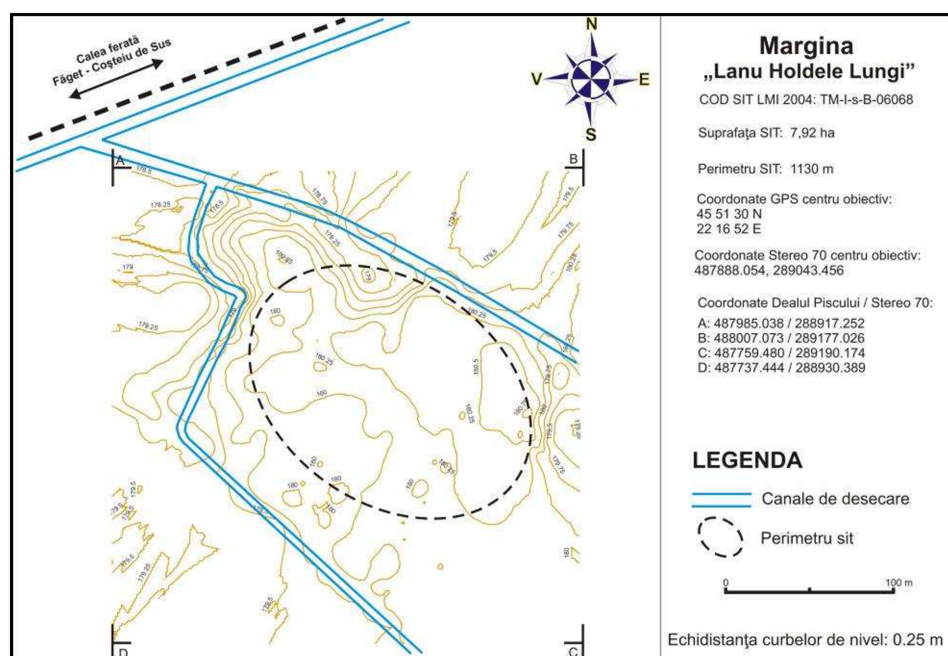

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Margina 1

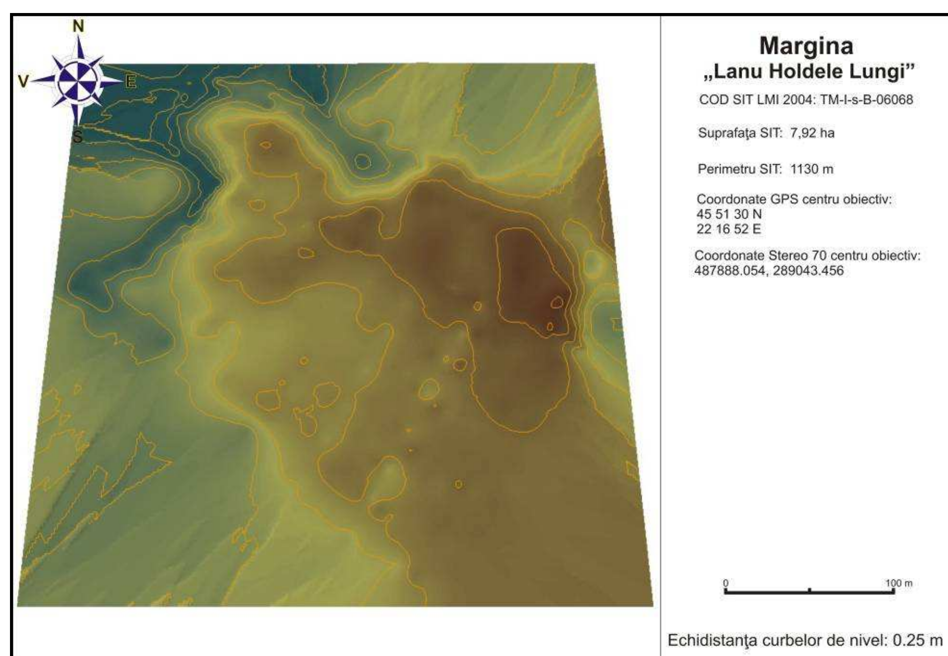
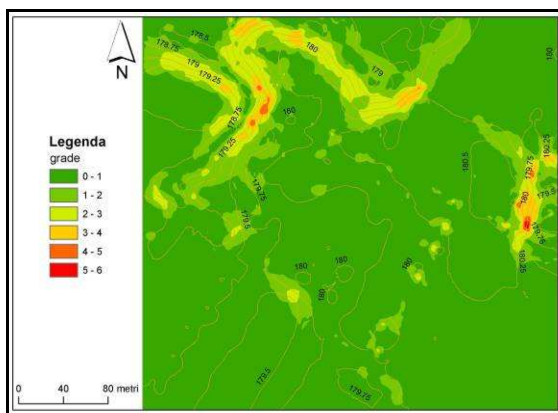
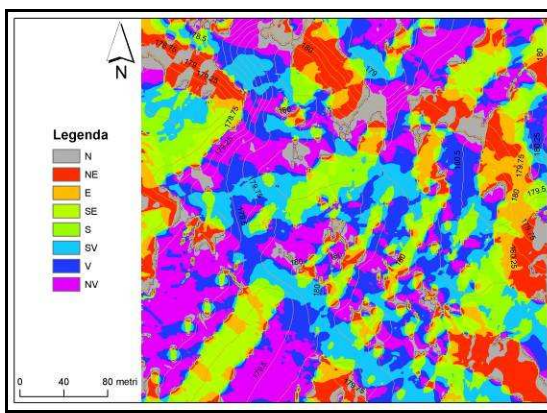

Fig. 5. Planul topografic 3D, Margina 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află amplasată pe un platou uşor înălţat faţă de terenul din jur (cu cca. 0.25-0.50 m) unghiul pantei fiind de doar 1 grad; pe latura de NV a sitului se află un canal, motiv pentru care terenul este uşor înclinat spre acea zonă, într-un unghi de 3 – 4 grade (doar în unele locuri atinge 5 – 6 grade).

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: terenul pe care se află aşezarea este relativ plat, factorul expoziţie fiind irelevant în acest caz; pe aliniamentul SV – NE se observă urmele unor brazde de plug, care vălueresc platoul central al aşezării, motiv pentru care parametrul morfometric evidenţiază uşoare pante luminate sau umbrite de Soare, ele fiind însă de origine modernă.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: târg.

b. datare: epoca medieval-dezvoltată şi târzie.

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetării arheologice de teren (periegheze), la suprafaţa solului s-au identificat numeroase fragmente ceramice medievale, fragmente de cărămizi medievale, resturi osteologice umane şi animale, care sugerează existenţa unui sit arheologic deosebit de bogat, extins pe o suprafaţă de zeci de hectare. S-a constatat o extraordinară densitate de artefacte ceramice, grupate în mai multe areale, dispuse între meandrele fosile de la confluenţa Pârâului Icuiu cu Râul Bega şi care gravitează în jurul arealului topografiat de noi. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte (numai din zona topografiată): fragmente ceramice tipice desenate (114); fragmente ceramice tipice nedesenate (32); fragmente ceramice atipice nedesenate (92), fragmente material osos (4); fragmente material litic (1), lupă de fier (2).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Margina 1_1 a

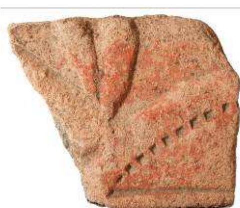

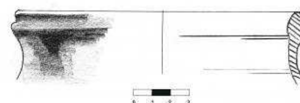
Foto Margina 1_1 b

Desen Margina 1_1

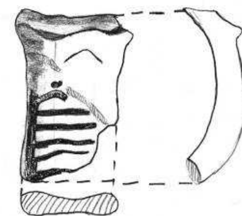
Desen Margina 1_2

Foto Margina 1_2 a

Foto Margina 1_2 b

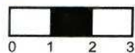

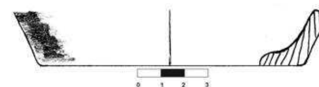
Foto Margina 1_3 a

Foto Margina 1_3 b

Desen Margina 1_3

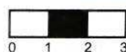

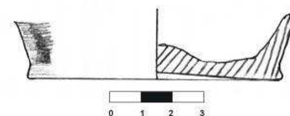
Foto Margina 1_4 a

Foto Margina 1_4 b

Desen Margina 1_4

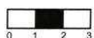

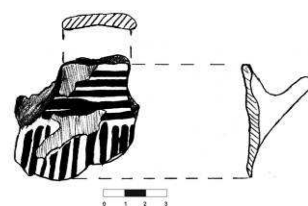
Foto Margina 1_5 a

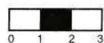
Foto Margina 1_5 b

Desen Margina 1_5

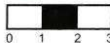

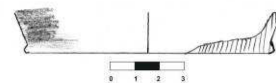
Foto Margina 1_6 a

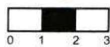
Foto Margina 1_6 b

Desen Margina 1_6

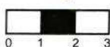

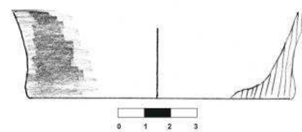
Foto Margina 1_7 a

Foto Margina 1_7 b

Desen Margina 1_7

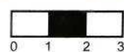

Foto Margina 1_8 a

Foto Margina 1_8 b

Desen Margina 1_8

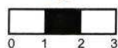

Foto Margina 1_9 a

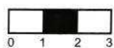

Foto Margina 1_9 b

Desen Margina 1_9

Foto Margina 1_10 a

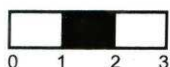
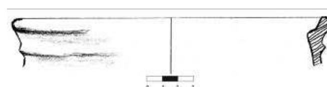

Foto Margina 1_10 b

Desen Margina 1_10

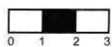

Foto Margina 1_11 a

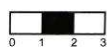
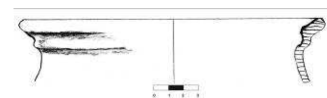

Foto Margina 1_11 b

Desen Margina 1_11

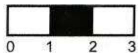
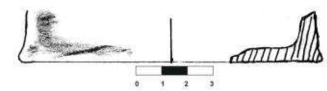

Foto Margina 1_12 a

Foto Margina 1_12 b

Desen Margina 1_12

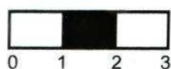

Foto Margina 1_13 a

Foto Margina 1_13 b

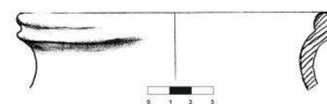

Desen Margina 1_13

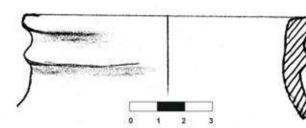

Foto Margina 1_14 a

Foto Margina 1_14 b

Desen Margina 1_14

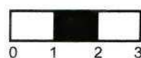

Foto Margina 1_15 a

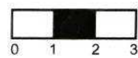
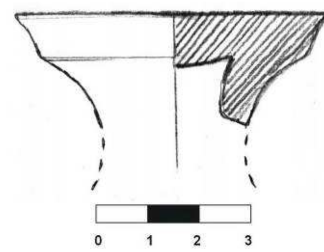

Foto Margina 1_15 b

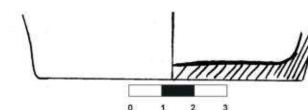
Desen Margina 1_15

Foto Margina 1_16 a

Foto Margina 1_16 b

Desen Margina 1_16

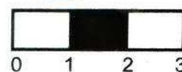
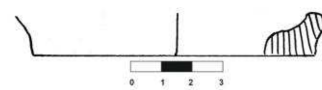

Foto Margina 1_17 a

Foto Margina 1_17 b

Desen Margina 1_17

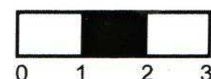
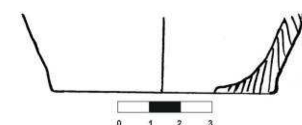

Foto Margina 1_18 a

Foto Margina 1_18 b

Desen Margina 1_18

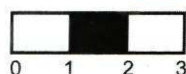

Foto Margina 1_19 a

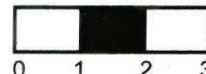
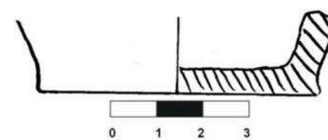

Foto Margina 1_19 b

Desen Margina 1_19

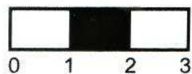

Foto Margina 1_21 a

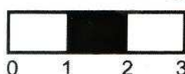
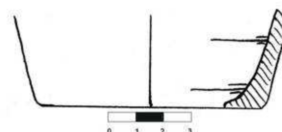

Foto Margina 1_21 b

Desen Margina 1_21

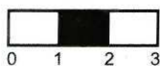

Foto Margina 1_22 a

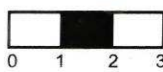
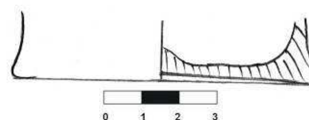

Foto Margina 1_22 b

Desen Margina 1_22

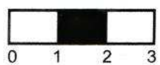

Foto Margina 1_23 a

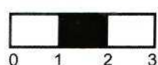
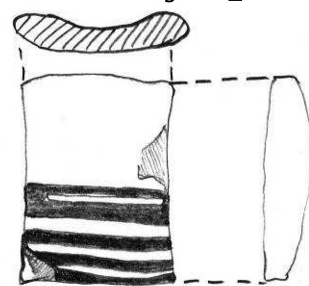

Foto Margina 1_23 b

Desen Margina 1_23

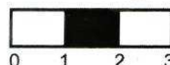
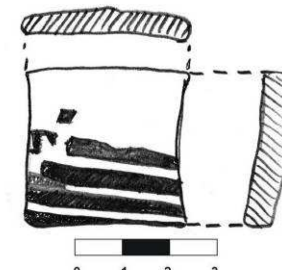

Foto Margina 1_24 a

Foto Margina 1_24 b

Desen Margina 1_24

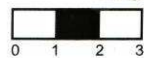

Foto Margina 1_25 a

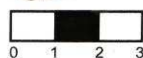
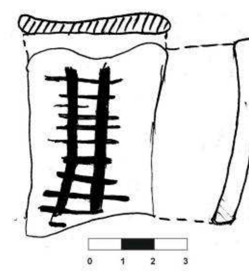

Foto Margina 1_25 b

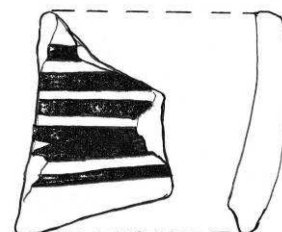
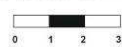
Desen Margina 1_25

Foto Margina 1_26 a

Foto Margina 1_26 b

Desen Margina 1_26

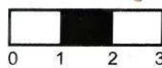

Foto Margina 1_27 a

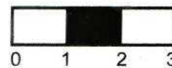
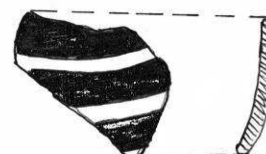

Foto Margina 1_27 b

Desen Margina 1_27

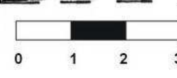

Foto Margina 1_28 a

Foto Margina 1_28 b

Desen Margina 1_28

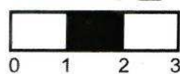

Foto Margina 1_29 a

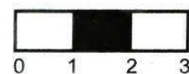
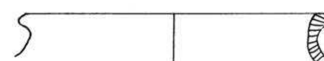

Foto Margina 1_29 b

Desen Margina 1_29

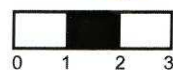

Foto Margina 1_31 a

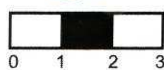
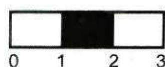

Foto Margina 1_31 b

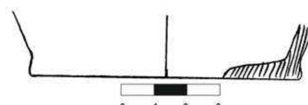

Desen Margina 1_31

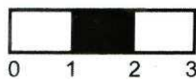

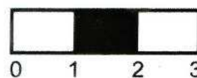
Desen Margina 1_32

Foto Margina 1_32 a

Foto Margina 1_32 b

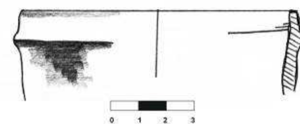
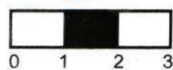

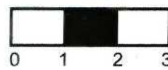
Foto Margina 1_33 a

Foto Margina 1_33 b

Desen Margina 1_33

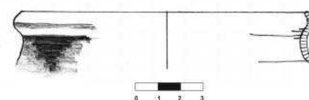
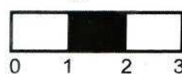
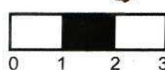

Foto Margina 1_34 a

Foto Margina 1_34 b

Desen Margina 1_34

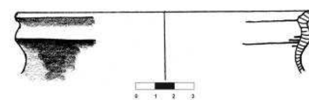
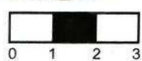

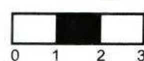
Foto Margina 1_35 a

Foto Margina 1_35 b

Desen Margina 1_35

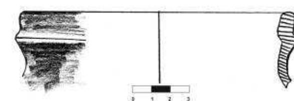

Foto Margina 1_36 a

Foto Margina 1_36 b

Desen Margina 1_36

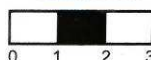

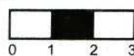

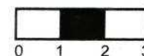
Foto Margina 1_37 a

Foto Margina 1_37 b

Desen Margina 1_37

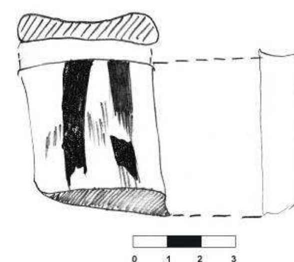
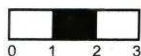
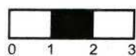

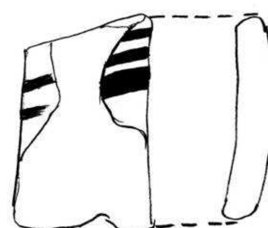
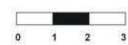
Foto Margina 1_38 a

Foto Margina 1_38 b

Desen Margina 1_38

Foto Margina 1_39 a

Foto Margina 1_39 b

Desen Margina 1_39

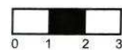
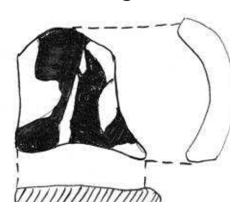
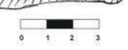
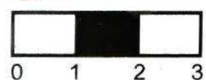
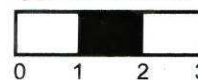

Foto Margina 1_40 a

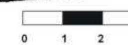

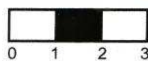
Foto Margina 1_40 b

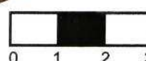

Desen Margina 1_40

Foto Margina 1_41 a

Foto Margina 1_41 b

Desen Margina 1_41

Foto Margina 1_42 a

Foto Margina 1_42 b

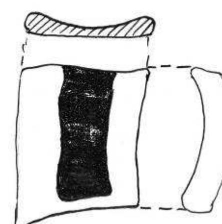
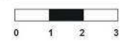

Desen Margina 1_42

Foto Margina 1_43 a

Foto Margina 1_43 b

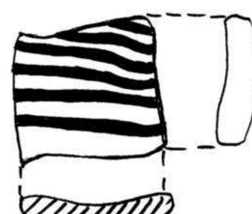
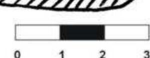

Desen Margina 1_43

Foto Margina 1_44 a

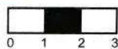
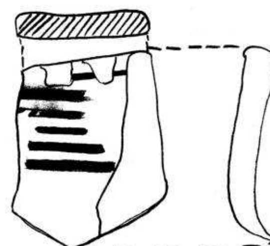

Foto Margina 1_44 b

Desen Margina 1_44

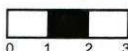
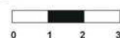

Foto Margina 1_45 a

Foto Margina 1_45 b

Desen Margina 1_45

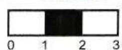

Foto Margina 1_46 a

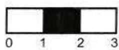
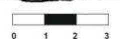

Foto Margina 1_46 b

Desen Margina 1_46

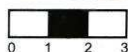
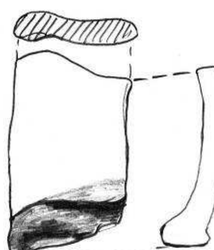

Foto Margina 1_47 a

Foto Margina 1_47 b

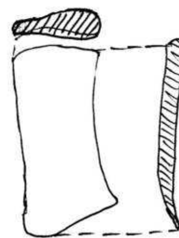

Desen Margina 1_47

Foto Margina 1_48 a

Foto Margina 1_48 b

Desen Margina 1_48

Foto Margina 1_49 a

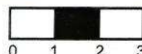
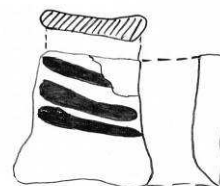

Foto Margina 1_49 b

Desen Margina 1_49

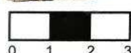

Foto Margina 1_50 a

Foto Margina 1_50 b

Desen Margina 1_50

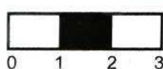

Foto Margina 1_51 a

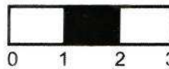
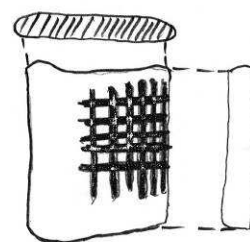

Foto Margina 1_51 b

Desen Margina 1_51

Foto Margina 1_52 a

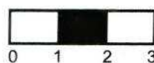
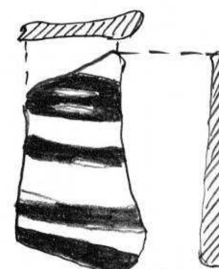
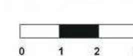

Foto Margina 1_52 b

Desen Margina 1_52

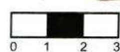

Foto Margina 1_53 a

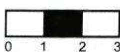
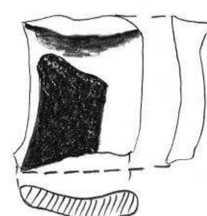
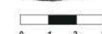

Foto Margina 1_53 b

Desen Margina 1_53

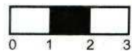
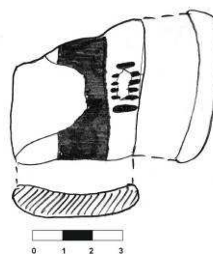

Foto Margina 1_54 a

Foto Margina 1_54 b

Desen Margina 1_54

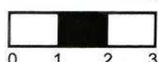
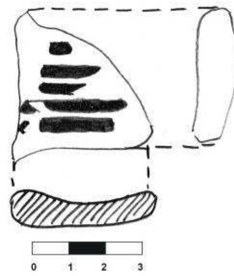

Foto Margina 1_55 a

Foto Margina 1_55 b

Desen Margina 1_55

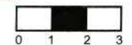

Foto Margina 1_56 a

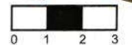

Foto Margina 1_56 b

Desen Margina 1_56

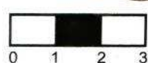

Foto Margina 1_57 a

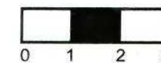
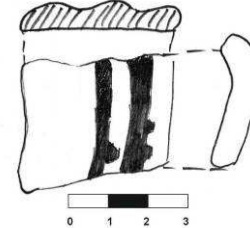

Foto Margina 1_57 b

Desen Margina 1_57

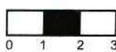

Foto Margina 1_58 a

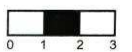
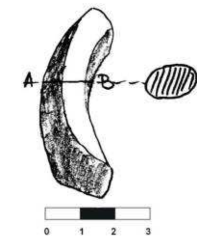

Foto Margina 1_58 b

Desen Margina 1_58

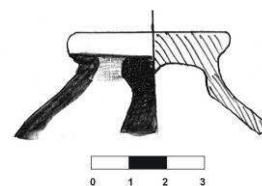
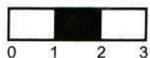
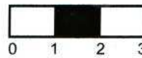

Desen Margina 1_59

Foto Margina 1_59 a

Foto Margina 1_59 b

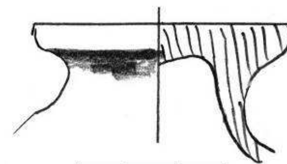
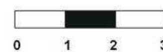
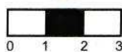
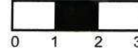

Foto Margina 1_60 a

Foto Margina 1_60 b

Desen Margina 1_60

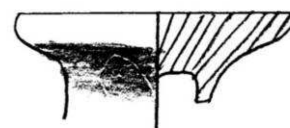
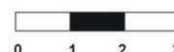

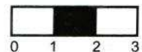
Foto Margina 1_61 a

Foto Margina 1_61 b

Desen Margina 1_61

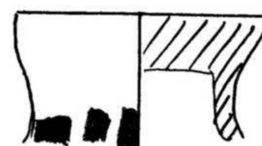
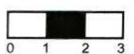

Foto Margina 1_62 a

Foto Margina 1_62 b

Desen Margina 1_62

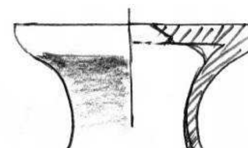
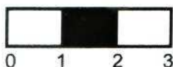

Foto Margina 1_63 a

Foto Margina 1_63 b

Desen Margina 1_63

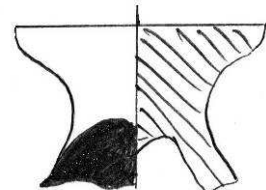
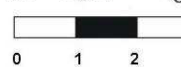

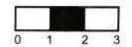
Foto Margina 1_64 a

Foto Margina 1_64 b

Desen Margina 1_64

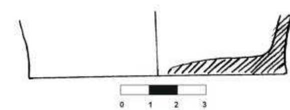

Foto Margina 1_65 a

Foto Margina 1_65 b

Desen Margina 1_65

Foto Margina 1_66 a

Foto Margina 1_66 b

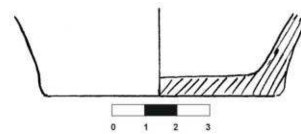

Desen Margina 1_66

Foto Margina 1_67 a

Foto Margina 1_67 b

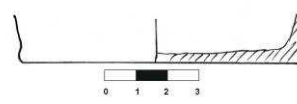

Desen Margina 1_67

Foto Margina 1_68 a

Foto Margina 1_68 b

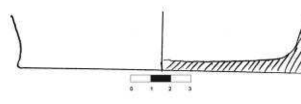

Desen Margina 1_68

Foto Margina 1_69 a

Foto Margina 1_69 b

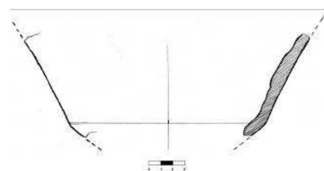

Desen Margina 1_69

Foto Margina 1_70 a

Foto Margina 1_70 b

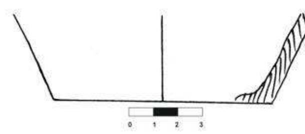
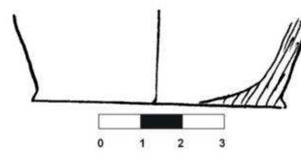

Desen Margina 1_70

Foto Margina 1_71 a

Foto Margina 1_71 b

Desen Margina 1_71

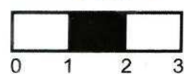

Foto Margina 1_72 a

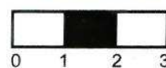
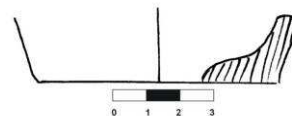

Foto Margina 1_72 b

Desen Margina 1_72

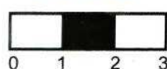
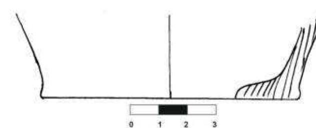

Foto Margina 1_73 a

Foto Margina 1_73 b

Desen Margina 1_73

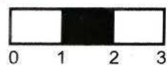

Foto Margina 1_74 a

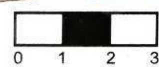
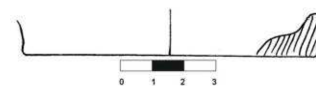

Foto Margina 1_74 b

Desen Margina 1_74

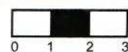

Foto Margina 1_75 a

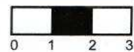
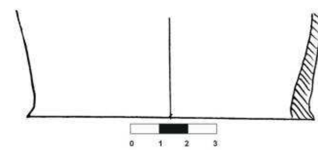

Foto Margina 1_75 b

Desen Margina 1_75

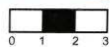
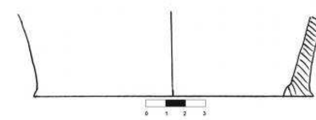

Foto Margina 1_76 a

Foto Margina 1_76 b

Desen Margina 1_76

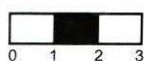

Foto Margina 1_77 a

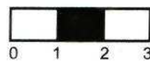

Foto Margina 1_77 b

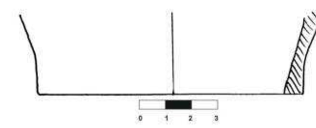
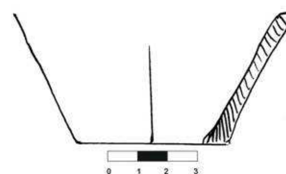

Desen Margina 1_77

Foto Margina 1_78 a

Foto Margina 1_78 b

Desen Margina 1_78

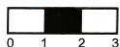

Foto Margina 1_79 a

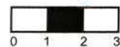
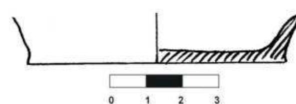

Foto Margina 1_79 b

Desen Margina 1_79

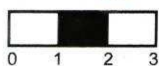

Foto Margina 1_80 a

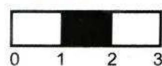
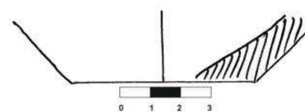

Foto Margina 1_80 b

Desen Margina 1_80

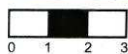

Foto Margina 1_81 a

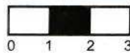
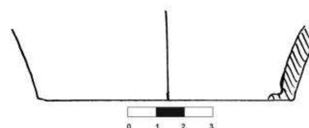

Foto Margina 1_81 b

Desen Margina 1_81

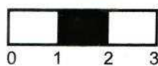

Foto Margina 1_82 a

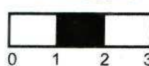

Foto Margina 1_82 b

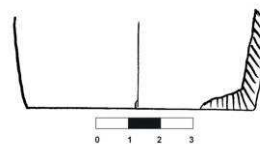

Desen Margina 1_82

Foto Margina 1_83 a

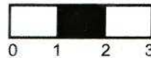
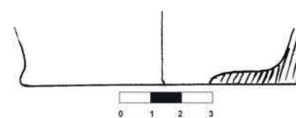

Foto Margina 1_83 b

Desen Margina 1_83

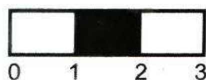

Foto Margina 1_84 a

Foto Margina 1_84 b

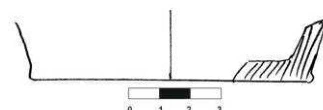

Desen Margina 1_84

Foto Margina 1_85 a

Foto Margina 1_85 b

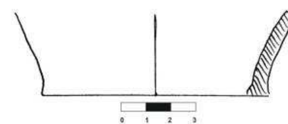
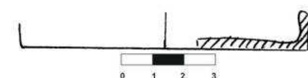

Desen Margina 1_85

Foto Margina 1_86 a

Foto Margina 1_86 b

Desen Margina 1_86

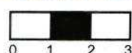

Foto Margina 1_87 a

Foto Margina 1_87 b

Desen Margina 1_87

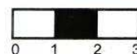

Foto Margina 1_88 a

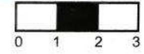
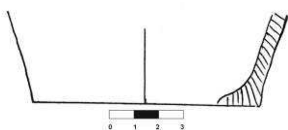

Foto Margina 1_88 b

Desen Margina 1_88

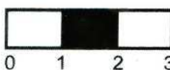

Foto Margina 1_89 b

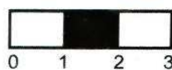
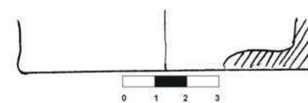

Foto Margina 1_89 b

Desen Margina 1_89

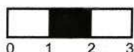

Foto Margina 1_90 a

Foto Margina 1_90 b

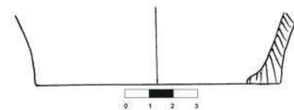

Desen Margina 1_90

Foto Margina 1_93 a

Foto Margina 1_93 b

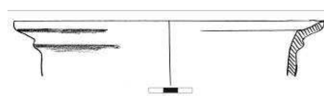

Desen Margina 1_93

Foto Margina 1_94 a

Foto Margina 1_94 b

Desen Margina 1_94

Foto Margina 1_95 a

Foto Margina 1_95 b

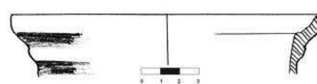

Desen Margina 1_95

Foto Margina 1_96 a

Foto Margina 1_96 b

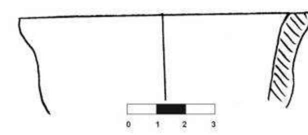
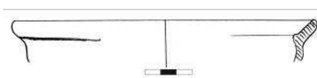

Desen Margina 1_96

Foto Margina 1_97 a

Foto Margina 1_97 b

Desen Margina 1_97

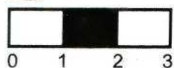
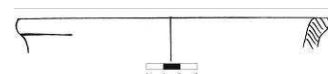

Foto Margina 1_98 a

Foto Margina 1_98 b

Desen Margina 1_98

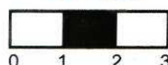
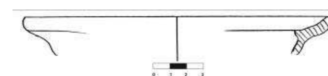

Foto Margina 1_99 a

Foto Margina 1_99 b

Desen Margina 1_99

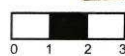

Foto Margina 1_100 a

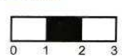

Foto Margina 1_100 b

Desen Margina 1_100

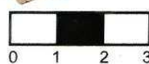

Foto Margina 1_101 a

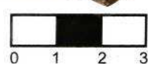

Foto Margina 1_101 b

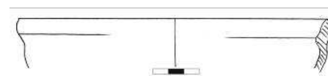

Desen Margina 1_101

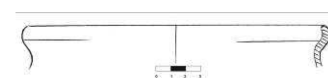

Foto Margina 1_102 a

Foto Margina 1_102 b

Desen Margina 1_102

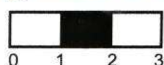

Foto Margina 1_103 a

Foto Margina 1_103 b

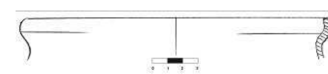

Desen Margina 1_103

Foto Margina 1_104 a

Foto Margina 1_104 b

Desen Margina 1_104

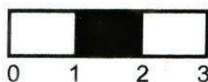

Foto Margina 1_105 a

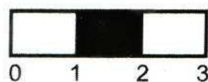
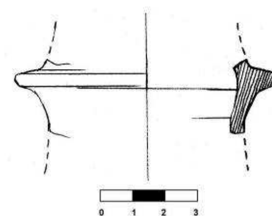

Foto Margina 1_105 b

Desen Margina 1_105

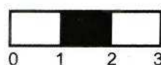
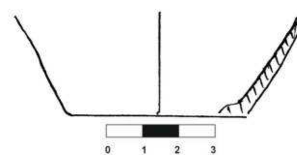

Foto Margina 1_106 a

Foto Margina 1_106 b

Desen Margina 1_106

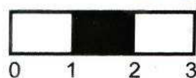

Foto Margina 1_107 a

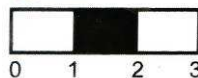

Foto Margina 1_107 b

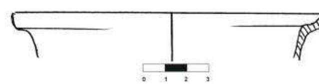

Desen Margina 1_107

Foto Margina 1_108 a

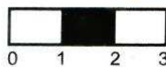

Foto Margina 1_108 b

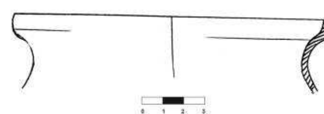

Desen Margina 1_108

Foto Margina 1_109 a

Foto Margina 1_109 b

Desen Margina 1_109

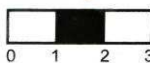

Foto Margina 1_110 a

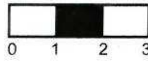
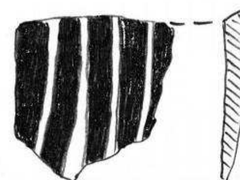

Foto Margina 1_110 b

Desen Margina 1_110

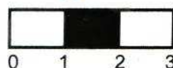

Foto Margina 1_111 a

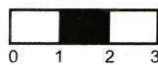
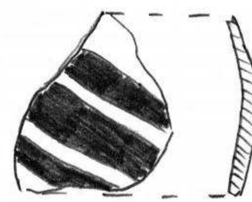

Foto Margina 1_111 b

Desen Margina 1_111

Foto Margina 1_112 a

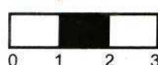
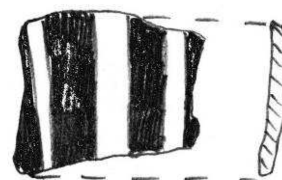
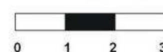
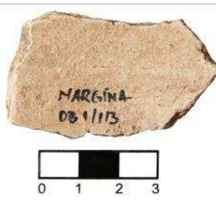

Foto Margina 1_112 b

Desen Margina 1_112

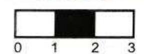

Foto Margina 1_113 a

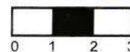
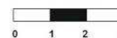

Foto Margina 1_113 b

Desen Margina 1_113

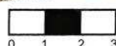

Foto Margina 1_114 a

Foto Margina 1_114 b

Desen Margina 1_114

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren arabil şi zonă de arbuşti spinoşi.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne şi de existenţa unor canale de desecare.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: izvoarele documentare medievale fac ecoul importanţei deosebite pe care fortificaţia şi târgul de la Margina au jucat-o în istoria Ţării Făgetului. Totuşi, numeroasele ambiguităţi care persistă încă localizarea precisă în teren, cât şi nepublicarea rezultatelor investigaţiilor arheologice demarate, impietează în cunoaşterea rolului real pe care Margina l-a jucat în sistemul strategic al Begăi Superioare în Evul Mediu. Observaţiile de teren desfăşurate cu prilejul ridicării topografice a obiectivului, considerat de noi ca fiind târgul medieval Margina, arată un punct arheologic deosebit de bogat pe care doar continuarea săpăturilor arheologice sistematice va fi in măsură să-l pună în valoare.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de investigare şi punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în trasee de turism cultural pentru publicul larg, neavizat.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetare sistematică va fi în măsură să precizeze dacă elemente arheologico-arhitectonice descoperite se pot preta la o eventuală restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 13.09.2007; 15.11.2007**.**

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Teodora Titiroagă.

VII. Bibliografie:

Moroz-Pop, Maria, *Contribuţii la repertoriul arheologic al judeţului Timiş din paleolitic până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 59

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate de pământ; sat MAŞLOC; comuna MAŞLOC; "Şanţul turcilor”; sec. XIV Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Maşloc, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Izvoarele documentare atestă localitatea Maşloc încă de la 1326, iar la 1475 este deja un important târg al zonei[1], şi care, în secolele următoare, intră într-un declin pronunţat. „Cetatea turcească” de la Maşloc este cel mai bine păstrat monument de acest tip de pe actualul teritoriu al judeţului Timiş dar, cu toate acestea, preocupările de studiere temeinică a funcţionalităţii sale lipsesc cu desăvârşire în perioada modernă. Fortificaţia circulară de pământ apare cu un releveu topografic în repertoriul arheologic al Banatului, întocmit la finele sec. XIX de B. Milleker[2]. În ciuda prezervării sale foarte bune, obiectivul arheologic este menţionat tangenţial şi într-un cadru general în istoriografia contemporană[3]. Fortificaţia circulară este vizibilă, în plenitudinea sa, pe fotografiile aeriene sau imaginile satelitare. În septembrie 2006, membri proiectului *eGISpat Timiş* efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală a obiectivului arheologic.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Şanţul turcilor”.

b. reper localizare: la 720 m SE de biserica ortodoxă din Maşloc; la 3,6 km NE de biserica ortodoxă din Fibiş şi la 3,3 km NV de biserica ortodoxă din Remetea Mică.

c. reper hidrografic: la 220 m SE de versantul stâng al unui văi fără nume, afluente dreapta Pârâului Beregsău.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat în partea superioară a unui întins platou, dezvoltat pe interfluviul a două văi, bine profilate, străbătute de cursuri de apă temporare, tributare versantului drept al Pârâului Beregsău. Situl prezintă o largă vizibilitate: spre NE, în zilele cu nebulozitate scăzută, se vede limpede extremitatea vestică a Munţilor Zarandului (sectorul cuprins între Şiria şi Şoimoş); spre S văile şi interfluviile largi, cu numeroase situri medievale, din bazinul hidrografic al Pârâului Beregsău.

e. coordonate GPS: 45 59 33 N 21 27 43 E; 174,9 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 505285; 226132.

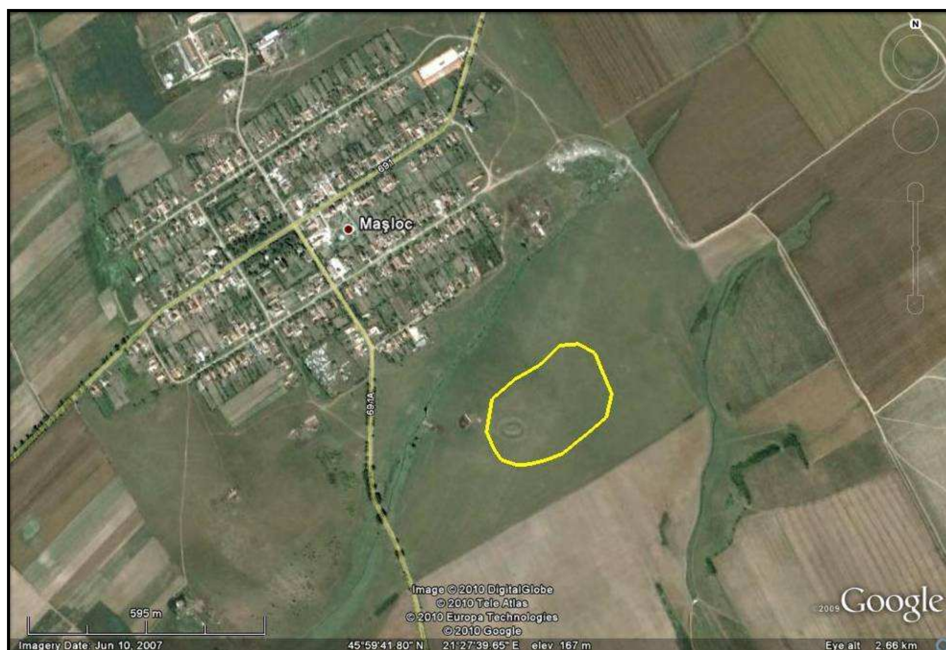
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

---

[1] Asupra problematicii, vezi D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 189 (cu bibliografia).

[2] B. Milleker, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 77.

[3] Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 67; S. A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 166. Vezi şi comentariul critic la A. A. Rusu, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 29.

h. imagini de suprafaţă:

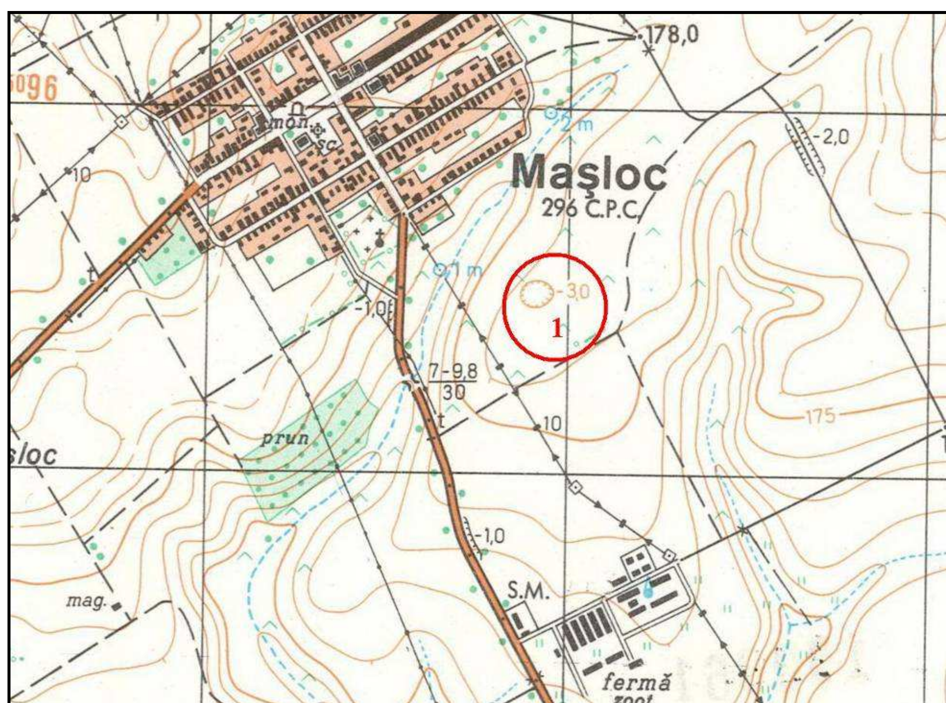

Fig. 1. Situl de la Maşloc „Şanţul turcilor” văzut dinspre V

Fig. 2. Situl de la Maşloc „Şanţul turcilor” văzut dinspre E

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

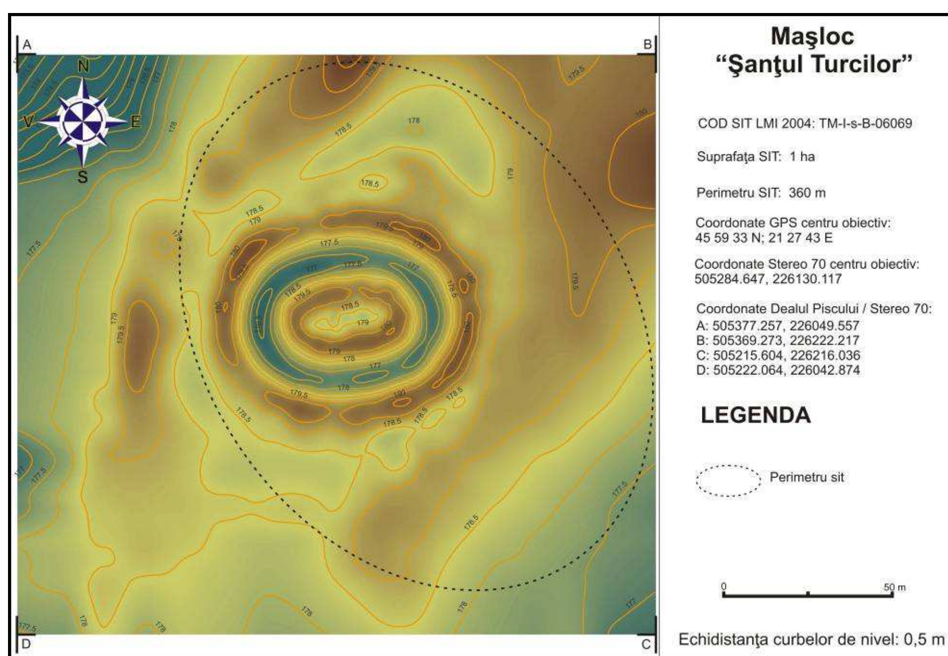

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Maşloc 1

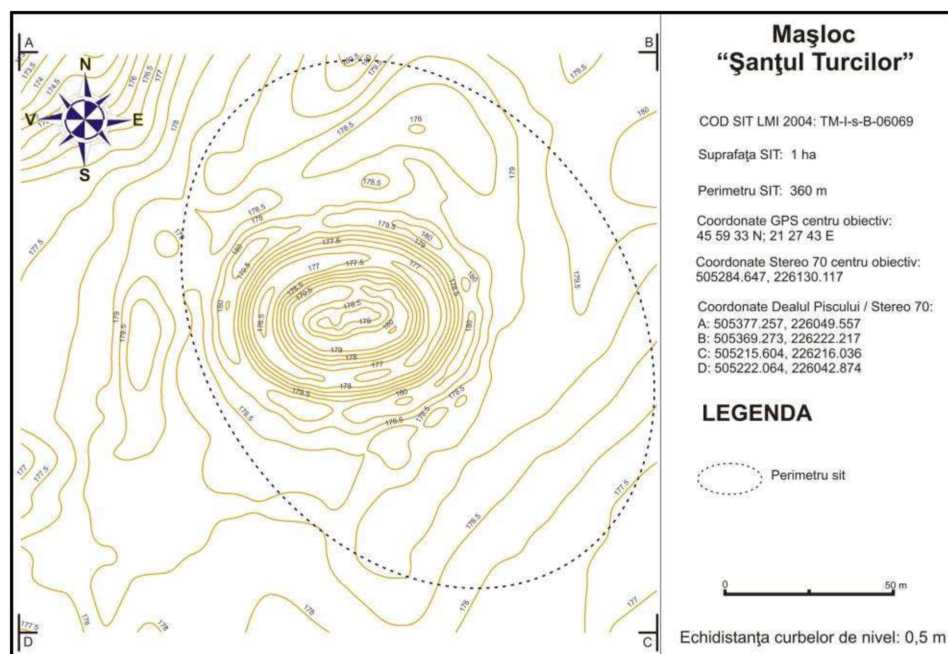

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Maşloc 1

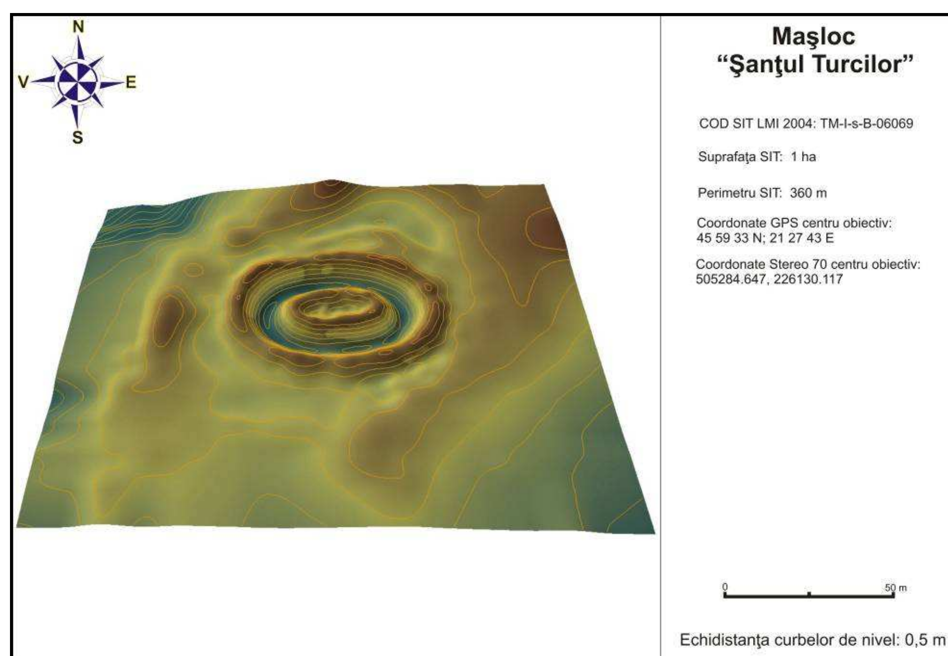
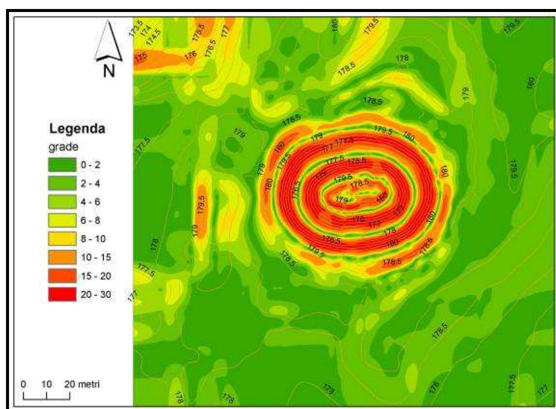
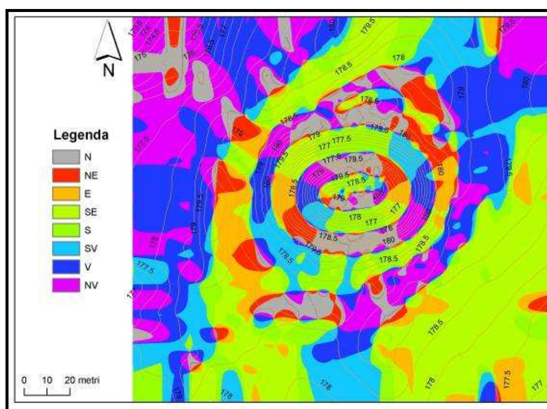

Fig. 5. Planul topografic 3D, Maşloc 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia se află localizată pe platoul central al unui interfluviu, cu pante naturale către NV, SV şi SE, diferenţa relativă de nivel fiind de cca. 25 m; platoul este relativ plat, cu pante de cca. 0 – 4 grade; valurile şi şanţurile concentrice ale fortificaţiei se păstrează şi azi foarte bine, pantele fiind de cca. 20 – 30 grade; incinta centrală a fortificaţiei este bulversată de braconajul arheologic, unghiul pantei fiind irelevant.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întregul platou central al interfluviului pe care se află fortificaţia este orientat pe axa SV – NE, pantele naturale ale acestuia având, în consecinţă, o expunere V-NV, respectiv SE-E; cele 2 valuri de apărare sunt evidenţiate, la rândul lor, de expoziţia faţă de Soare, indicând traiectul acestora, lucru ilustrat de opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie circulară de pământ şi aşezare deschisă.
b. datare: epoca medieval-dezvoltată.
c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au evidenţiat sporadice fragmente ceramice medieval dezvoltate, fragmente de cărămizi şi mortar medieval, grupate îndeosebi pe latura de SE a fortificaţiei circulare de pământ. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (15); fragmente ceramice tipice nedesenate (2); fragmente ceramice atipice (35); fragmente fier (1); fragmente osoase (8); fragmente mortar (3); fragmente tuf vulcanic (1); fragmente zgură fier (1); fragmente cărămidă (8).
d. fotografii şi desene artefacte:

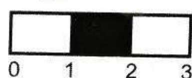
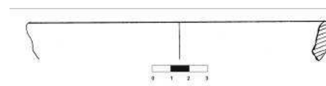

Foto Maşloc 1_1 a

Foto Maşloc 1_1 b

Desen Maşloc 1_1

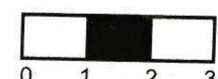

Foto Maşloc 1_2 a

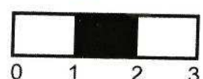

Foto Maşloc 1_2 b

Desen Maşloc 1_2

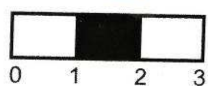

Foto Maşloc 1_3 a

Foto Maşloc 1_3 b

Desen Maşloc 1_3

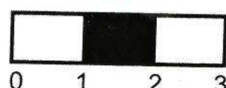
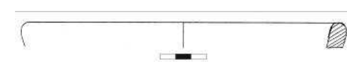

Foto Maşloc 1_4 a

Foto Maşloc 1_4 b

Desen Maşloc 1_4

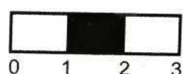

Foto Maşloc 1_5 a

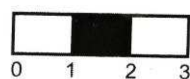
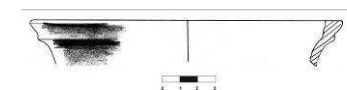

Foto Maşloc 1_5 b

Desen Maşloc 1_5

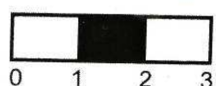
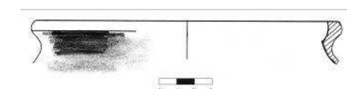

Foto Maşloc 1_6 a

Foto Maşloc 1_6 b

Desen Maşloc 1_6

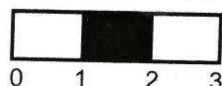

Foto Maşloc 1_7 a

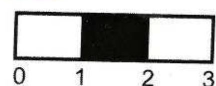
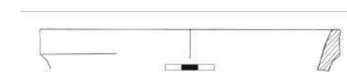

Foto Maşloc 1_7 b

Desen Maşloc 1_7

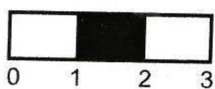

Foto Maşloc 1_8 a

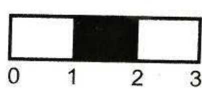
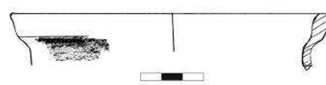

Foto Maşloc 1_8 b

Desen Maşloc 1_8

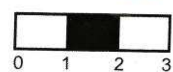

Foto Maşloc 1_9 a

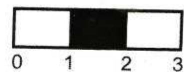
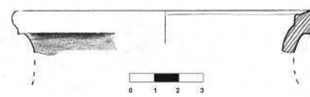

Foto Maşloc 1_9 b

Desen Maşloc 1_9

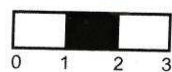

Foto Maşloc 1_10 a

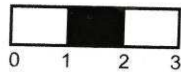

Foto Maşloc 1_10 b

Desen Maşloc 1_10

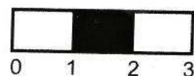

Foto Maşloc 1_11 a

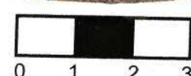
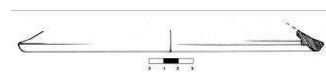

Foto Maşloc 1_11 b

Desen Maşloc 1_11

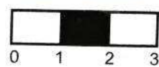

Foto Maşloc 1_12 a

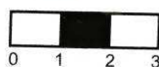
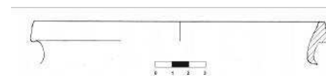

Foto Maşloc 1_12 b

Desen Maşloc 1_12

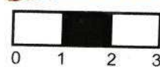

Foto Maşloc 1_14 a

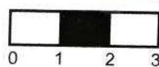

Foto Maşloc 1_14 a

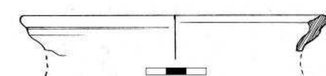
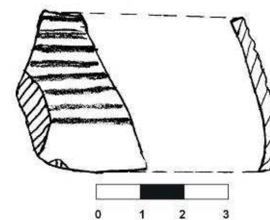

Desen Maşloc 1_14

Foto Maşloc 1_15 a

Foto Maşloc 1_15 b

Desen Maşloc 1_15

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: păşune.

b. starea de conservare: foarte bună (degradat doar în interiorul incintei fortificate de existenţa unei gropi vechi de căutători de comori).

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: în condiţiile în care situl arheologic are o stare de conservare deosebit de bună, o investigare sistematică în viitor este un demers absolut necesar. Obiectivul arheologic se pretează foarte bine la prospecţiuni geofizice. Desfăşurarea unor campanii arheologice de săpătură, coroborată cu cercetările arheologice neinvazive va fi în măsură să precizeze datarea exactă şi funcţionalitatea acestui tip de fortificaţie.

d. importanţa turistică: gradul de conservare deosebit al fortificaţiei circulare de pământ poate face din „Şanţul turcilor” de la Maşloc un obiectiv turistic de prim rang. Accesul facil, la mai puţin de 1 km de DJ 691 Timişoara – Lipova, cât şi amplasarea într-o zonă cu potenţial turistic important reprezintă avantaje de care autorităţile publice locale, asociaţiile, cluburile sau firmele de turism trebuie să ţină seama. Chiar şi în condiţiile actuale, fortificaţia poate fi promovată atât pe Internet, cât şi prin amplasarea unor indicatoare sau tabele avertizoare.

e. propunere de restaurare: în contextul demarării unor campanii de investigaţii arheologice, fortificaţia de pământ de la Maşloc poate fi inclusă în proiecte de restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 16.09.2006.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean şi studentul Matei Cosmin.

VII. Bibliografie:

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 166

Milleker, Bódog, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 77

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 67

Rusu, Adrian Andrei, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 29

Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 189

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezarea şi biserica medievală de la Mănăştur; Ruine biserică; Aşezare; sat MĂNĂŞTUR; comuna MĂNĂŞTUR; sec. XIV - XVII Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Mănăştiur, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Problematica Mănăştiurului este una dintre cele mai complexe şi dezbătute în istoriografia de specialitate în ceea ce priveşte obiectivele arheologice medievale de pe actualul teritoriu al judeţului Timiş[1]. Alături de Făget, Margina şi Gladna Montană, Mănăştiurul a reprezentat unul dintre principalele centre de putere ale Evului Mediu din Ţara Făgetului, fiind menţionat ca atare în documentele vremii. Între 1979-1986 (1979, 1982, 1983, 1984, 1986) sub coordonarea şi conducerea lui Al. Rădulescu se desfăşoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice care vizează fortificaţia circulară de pământ din punctul „La Mănăstire"[2]. În urma investigaţiilor arheologice s-a descoperit o basilică cu nava centrală având ziduri de cărămidă (dimensiunile de 22 x 12,7 m), flancată de două nave laterale cu ziduri din piatră. Materialul arheologic atestă edificarea acesteia în secolul al XII-lea. Basilica este înconjurată cu un şanţ de pământ de formă elipsoidală (diametrul de 50 x 30 m şi o lăţime de 15-20 m), încă vizibil în teren. Pe baza datelor arheologice acumulate, dar şi în coroborare cu izvoarele scrise, se pare că aici a funcţionat, pentru o scurtă perioadă de timp (sec. XII-XIII) o abaţie catolică[3], identificată cu *Zakanymonostor*. La mijlocul sec. XIV mănăstirea, deja abandonată şi ruinată, este transformată în cimitirul comunităţii rurale din apropiere, care îşi îngroapă morţii atât în exteriorul, cât şi în interiorul acesteia. Undeva, între sec. XV-XVI în jurul fostei basilici catolice, transformate în cimitir, se construieşte un al doilea şanţ de apărare, distinct de primul. Perioada de funcţionare a acestuia, în etapa actuală de studiere, nu poate fi precizată cu certitudine.

Intensele cercetări de teren desfăşurate în paralel cu investigaţiile arheologice din punctul „La Mănăstire" de către Al. Rădulescu au urmărit şi identificarea locaţiei „Castelului" Mănăştiur şi a târgului medieval[4], spre a se putea stabili locul şi rolul lor în contextul civilizaţiei medievale a Ţării Făgetului. Rezultatele deosebite acumulate conturează un sit deosebit de bogat, dar care este acoperit în bună măsură de localitatea modernă.

În toamna anului 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind investigaţii arheologice de teren în arealul limitrof punctului „La Mănăstire", recoltând un bogat material arheologic de la suprafaţa solului (fragmente ceramice, fragmente de cărămizi medievale şi lupe de fier), îndeosebi de pe latura de N şi NE, exterioară şanţului de apărare. Cu acest prilej se întreprinde ridicarea topografică a bisericii fortificate şi a aşezării medievale circumscrise acesteia.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „La Mănăstire".

b. reper localizare: situl se află la 0,5 km E de biserica catolică din comună şi la 0,7 km NE de biserica ortodoxă.

c. reper hidrografic: la 200 m N de versantul drept al Râului Bega.

d. descriere geografică: Situl se află pe o terasă cuprinsă între un meandru al Râului Bega şi cursul inferior al Pârâului Boroaga. Din punct de vedere morfologic situl este amplasat pe cursul superior al Râului Bega, în albia majoră a acestuia, în bazinetul depresionar al Făgetului, fiind dominat la N de înălţimile sudice ale Dealurilor Lipovei, iar la S de cele nordice

---

[1] Pentru o punere în temă, vezi F. Pesty, *Krassó vármegyie története*, vol. 2, Budapest, 1884, p. 42-44; I. Pataki, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea*, Bucureşti, 1973, p. 337; Al. Rădulescu, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB,* 23-24-25, 1999-2001, p. 64; A. A. Rusu, N. Sabău, I. Burnichioiu, I. V. Leb, M. M. Lupescu, *Dicţionarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş,* Cluj-Napoca, 2000, p. 166-167; N. Stoicescu, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor medievale din Banat*, Timişoara, 1973, p. 101; D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 104-105.

[2] Rezultatele investigaţiilor arheologice la Al. Rădulescu, *Cercetările de la Mănăştiur (jud. Timiş)*, în *MCA*, 1980, p. 579-587; idem, *Mănăştiurul de Bega (jud. Timiş)- date preliminare (secolul XIV-XVII)*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88 (cu bibliografia).

[3] Întreaga dezbatere la Al. Rădulescu, *Mănăştiurul de Bega...*, p. 73-74; D. Ţeicu, *op. cit.* (cu bibliografia).

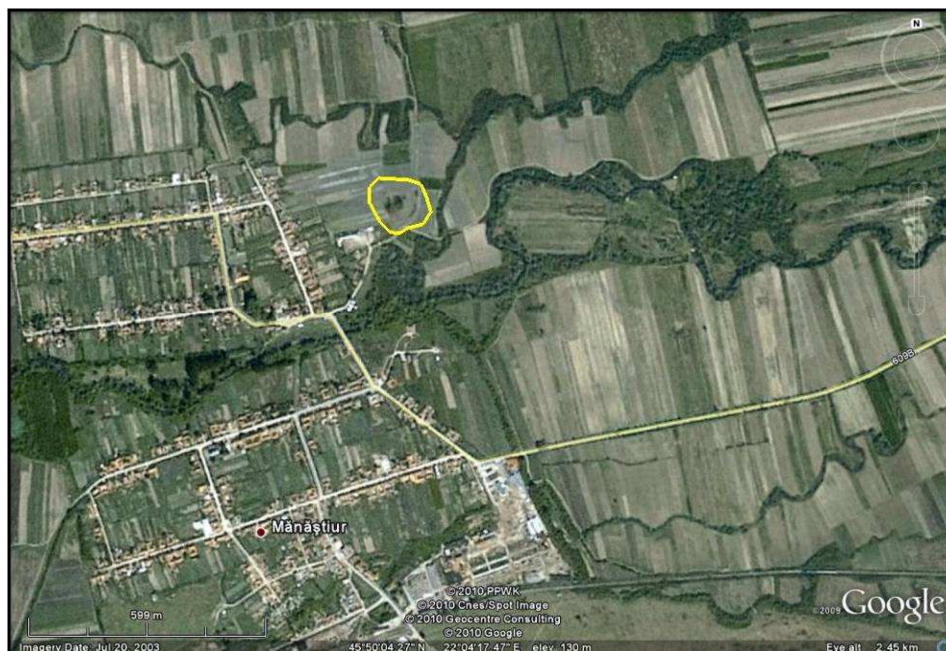
[4] Al. Rădulescu, *op. cit.*, p. 76-83 (cu bibliografia).

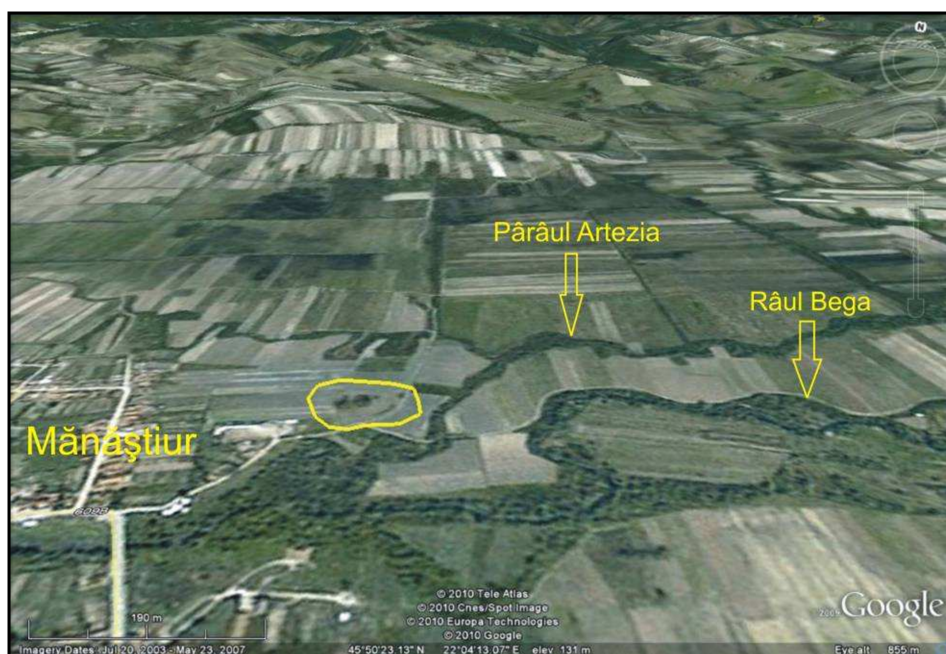
ale masivului Poiana Ruscă. Terasa pe care se află situl, cuprinsă între Râul Bega şi Pârâul Boroaga, este una sedimentară, mai înaltă decât terenul din jur, ferită de inundaţii.

e. coordonate GPS: 45 50 14 N 22 04 07 E.

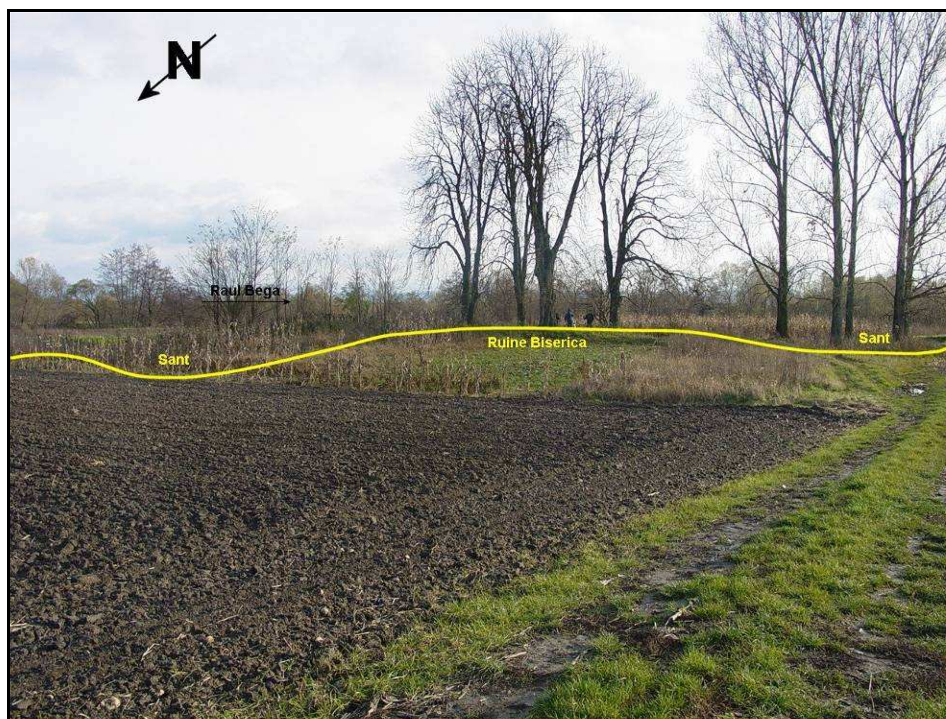
f. coordonate Stereo 70: 486127; 272465.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

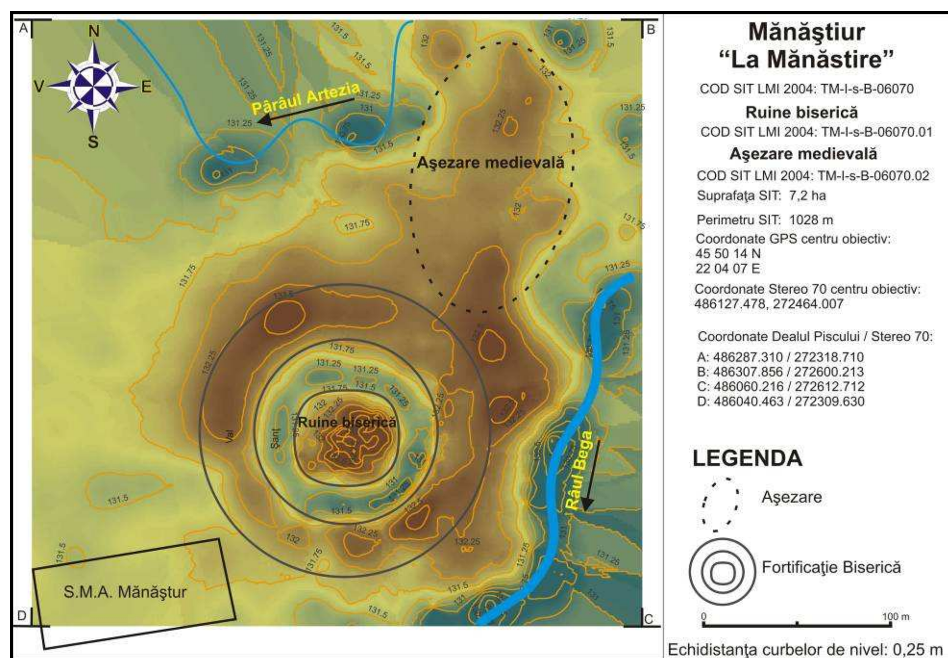

Fig. 1. Planul topografic 2D color, Mănăştiur 1

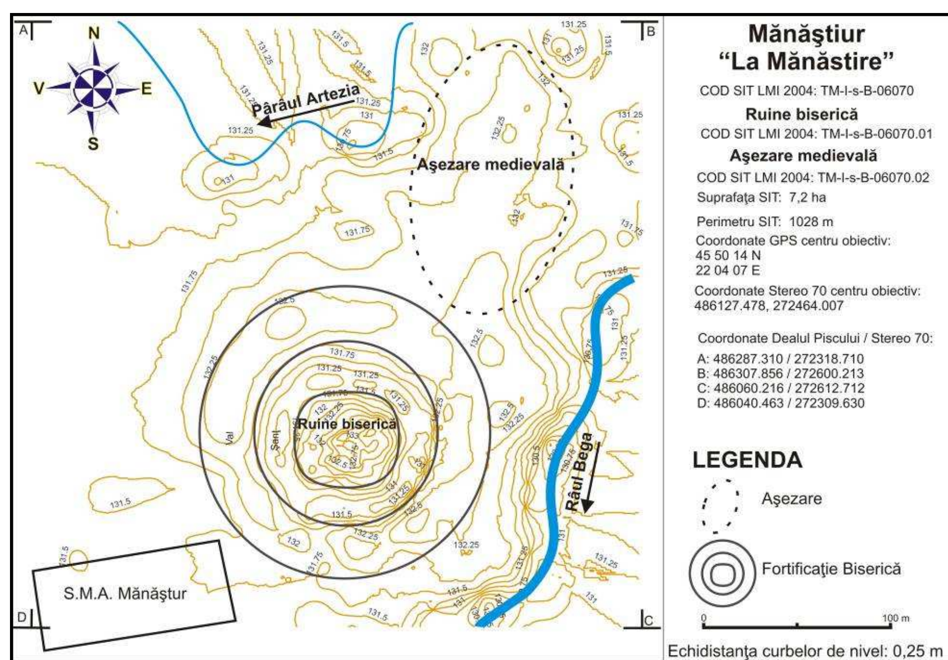

Fig. 2. Planul topografic 2D curbe de nivel, Mănăştiur 1

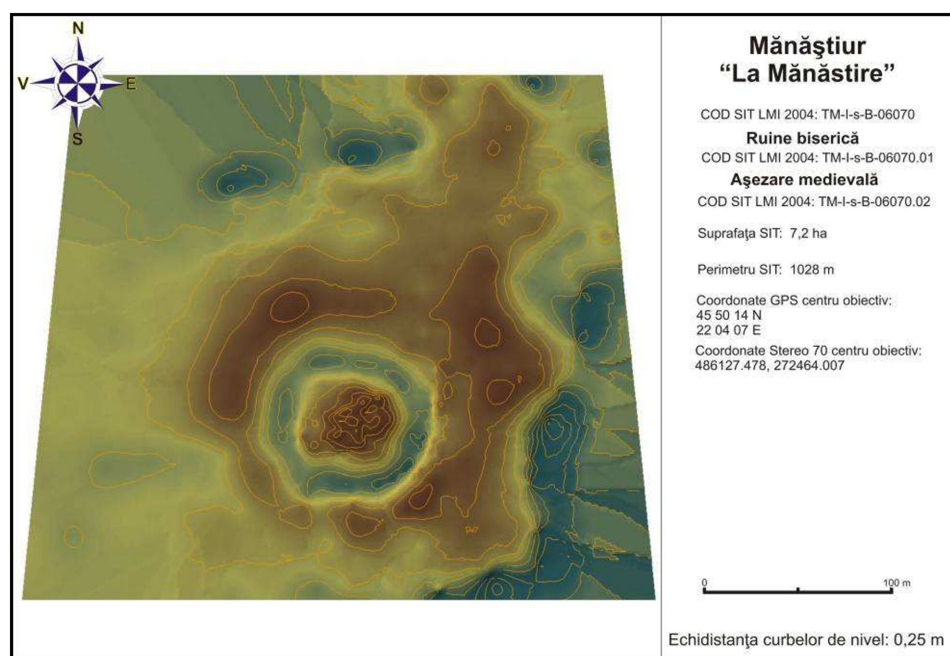
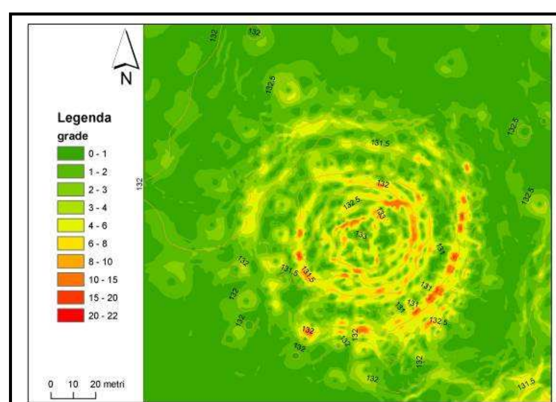
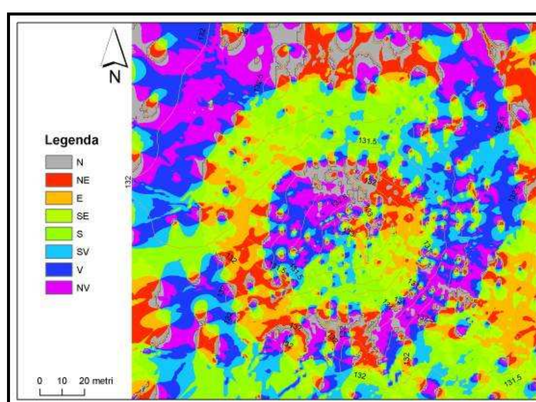

Fig. 3. Planul topografic 3D, Mănăştiur 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia se află localizată pe un teren plat în albia majoră a Râului Bega, panta fiind, în general, de 0 – 2 grade; valul exterior, precum şi platforma centrală pe care se presupune că ar fi fost construită mănăstirea, sunt înălţate artificial cu pământul excavat din şanţuri, unghiul pantei fiind de cca. 4 – 15 grade, în unele locuri păstrându-se mult mai bine, panta atingând 22 grade; platoul central este bulversat de săpăturile arheologie sistematice şi de braconajele arheologice, unghiul pantei fiind irelevant.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma uşor bombată a platoului central pe care se afla mănăstirea fortificată, face ca expunerea faţă de Soare să capete o formă de rozetă, orientată către toate cele opt puncte cardinale; şi cazul de faţă se încadrează caracteristicilor unei fortificaţii, care nu ţine cont de factorul *expoziţie* în alegerea locaţiei, prevalând cei geo-strategici şi economici; valul de apărare este evidenţiat, la rândul lui, de expoziţia faţă de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: biserică fortificată şi aşezare deschisă.

b. datare: epoca medieval-timpurie şi medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetărilor arheologice de teren (periegheze), la suprafaţa terenului erau vizibile numeroase fragmente ceramice, cărămizi şi material litic de construcţie. „Investigaţiile” susţinute ale căutătorilor de comori răvăşesc sistematic interiorul bisericii fortificate. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (18); fragmente ceramice atipice nedesenate (27).

d. fotografii şi desene artefacte:

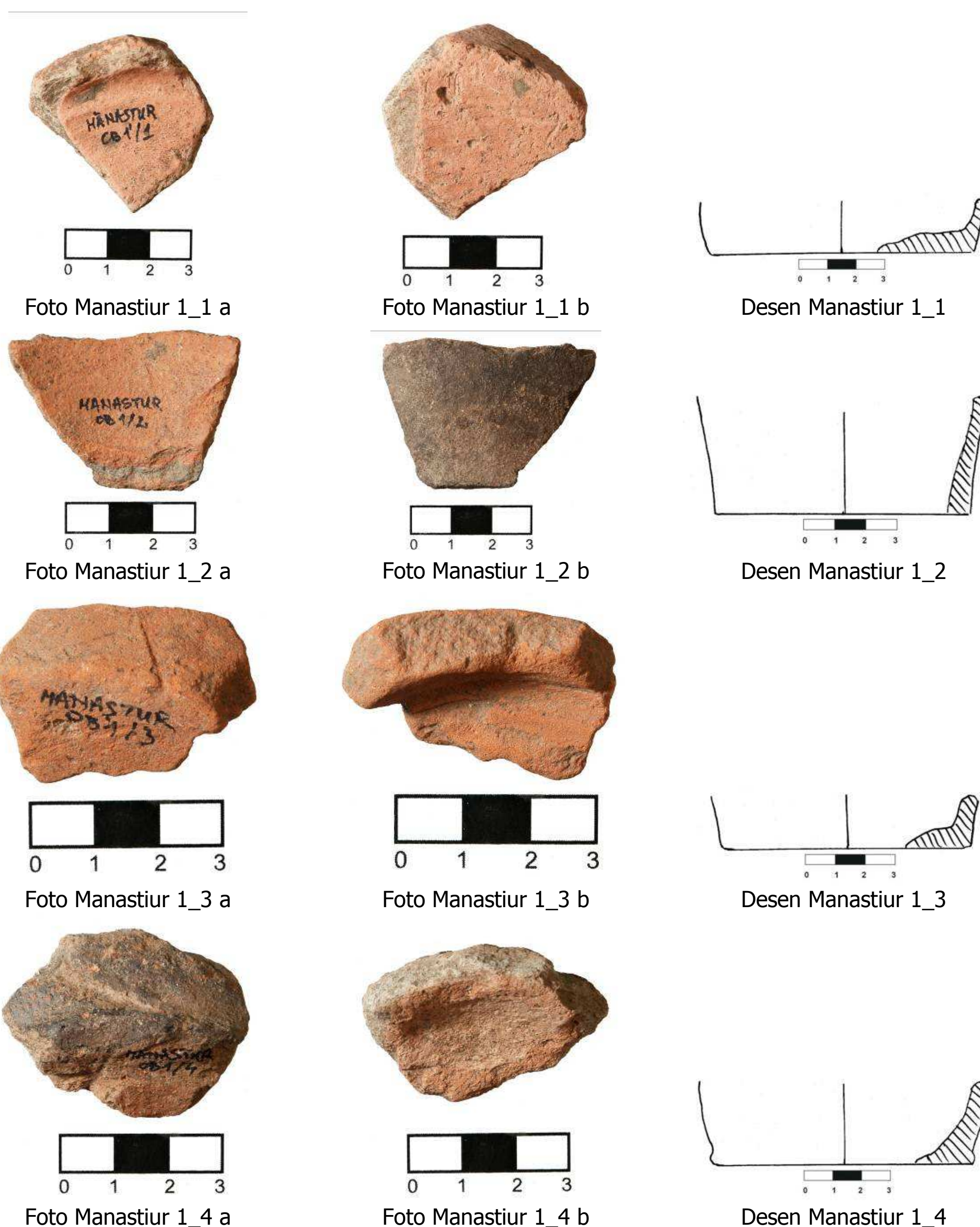

Foto Manastiur 1_1 a — Foto Manastiur 1_1 b — Desen Manastiur 1_1

Foto Manastiur 1_2 a — Foto Manastiur 1_2 b — Desen Manastiur 1_2

Foto Manastiur 1_3 a — Foto Manastiur 1_3 b — Desen Manastiur 1_3

Foto Manastiur 1_4 a — Foto Manastiur 1_4 b — Desen Manastiur 1_4

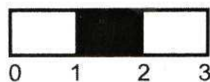

Foto Manastiur 1_5 a

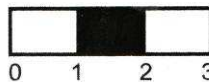
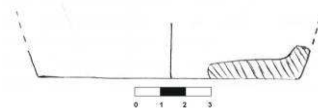

Foto Manastiur 1_5 b

Desen Manastiur 1_5

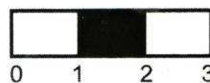
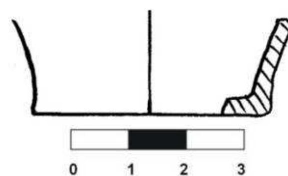

Foto Manastiur 1_6 a

Foto Manastiur 1_6 b

Desen Manastiur 1_6

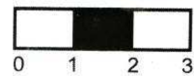

Foto Manastiur 1_7 a

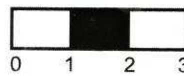
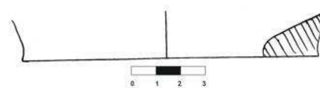

Foto Manastiur 1_7 b

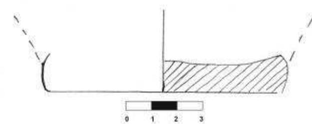
Desen Manastiur 1_7

Foto Manastiur 1_9 a

Foto Manastiur 1_9 b

Desen Manastiur 1_9

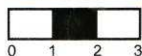
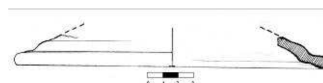

Foto Manastiur 1_10 a

Foto Manastiur 1_10 b

Desen Manastiur 1_10

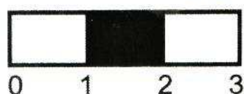

Foto Manastiur 1_11 a

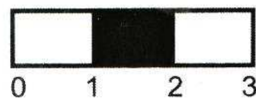
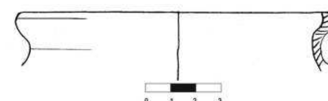

Foto Manastiur 1_11 b

Desen Manastiur 1_11

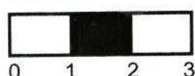

Foto Manastiur 1_12 a

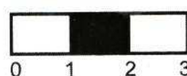
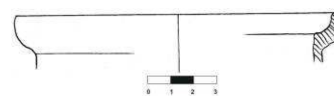

Foto Manastiur 1_12 b

Desen Manastiur 1_12

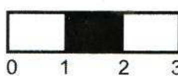

Foto Manastiur 1_13 a

Foto Manastiur 1_13 b

Desen Manastiur 1_13

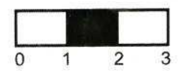

Foto Manastiur 1_16 a

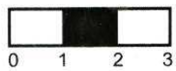
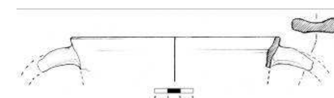

Foto Manastiur 1_16 b

Desen Manastiur 1_16

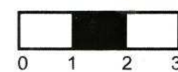
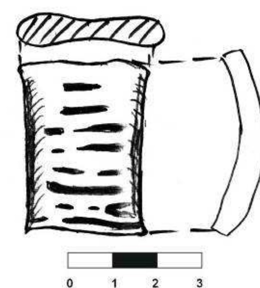

Foto Manastiur 1_17 a

Foto Manastiur 1_17 b

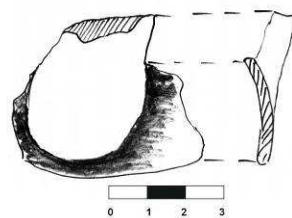
Desen Manastiur 1_17

Foto Manastiur 1_18 a

Foto Manastiur 1_18 b

Desen Manastiur 1_18

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: zonă ocupată de un pâlc de plopi şi vegetaţie sălbăticită (interiorul bisericii) şi terenurile arabile parcelate ale localnicilor din Mănăştiur.

b. starea de conservare: bună, dar în proces de degradare accelerată datorită lucrărilor agricole moderne şi a activităţii intense a „căutătorilor de comori" (în momentul vizitei echipei noastre, zonă bisericii fusese excavată recent, prin săparea unor gropi de profunzime, în profilul cărora se observa amprenta unui vas întreg descoperit şi oseminte umane răvăşite).

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: informaţiile documentare, coroborate cu descoperirile arheologice, fac din Mănăştiur un sit medieval de primă importanţă de pe actualul teritoriu al judeţului Timiş.

d. importanţa turistică: chiar şi în actualul grad de prezervare a bisericii fortificate, investiţii minime în promovare (mediatizarea ei pe *website*-ul primăriei Mănăştiur, al unor ONG-uri, asociaţii, firme sau cluburi de turism) la care se pot adăuga activităţi de igienizare, curăţire de vegetaţie şi plantarea unor table avertizoare, vor putea face din Mănăştiur „La Mănăstire" un punct de atracţie turistică. Accesul facil, amplasarea într-o regiune cu alte numeroase obiective naturale şi cultural-istorice reprezintă factori pozitivi care pot fi luaţi în calcul.

e. propunere de restaurare: în contextul redemarării unor campanii de investigaţii arheologice sistematice, elementele arhitectonice dezvelite, coroborate cu datele care deja există din cercetările mai vechi, pot determina redactarea unor proiecte de restaurare şi punere în valoare a monumentului arheologic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 13.09.2007; 10.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Titiroagă Teodora.

VII. Bibliografie:

Moroz-Pop, Maria, *Contribuţii la repertoriul arheologic al localităţilor din judeţul Timiş din paleolitic şi până în Evul Mediu*, în *Banatica,* 7, 1983, p. 476

Pataki, Iosif, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea*, Bucureşti, 1973, p. 337

Pesty, Frigyes, *Krassó vármegyie története*, vol. 2, Budapest, 1884, p. 42-44

Rădulescu, Alexandru, *Cercetările de la Mănăştiur (jud. Timiş)*, în *MCA*, 1980, p. 579-587

Rădulescu, Alexandru, *Mănăştiurul de Bega (jud. Timiş)- date preliminare (secolul XIV-XVII)*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB,* 23-24-25, 1999-2001, p. 64

Rusu, Adrian Andrei; Sabău, Nicolae; Burnichioiu I., Leb I. V.; Lupescu M. M., *Dicţionarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş,* Cluj-Napoca, 2000, p. 166-167

Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor medievale din Banat*, Timişoara, 1973, p. 101

Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 104-105

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare; sat MORAVIŢA; comuna MORAVIŢA; "Islaz", "La Cărămidari"; mil. III a. Chr. Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: Dejan, Obiectiv 9.

II. Istoricul cercetărilor:

„Dosarul" aşezării neolitice de la Moraviţa este unul dintre cele mai complexe şi care a generat numeroase dificultăţi în rezolvarea sa. În studiul bibliografiei de specialitate am constat că în **localitatea** Moraviţa nu apare menţionată nicio descoperire care să aparţină epocii neolitice. Am purtat, de asemenea, discuţii cu d-l prof. dr. Gh. Lazarovici referitor la acest subiect, domnia sa informându-ne că nu cunoaşte vreo aşezare neolitică la Moraviţa. Următorul pas a vizat identificarea toponimelor „Izlaz" şi „La cărămidari" la care face referire LMI Timiş 2004, aceste toponime neapărând figurate pe materialul cartografic substanţial pe care noi l-am avut la dispoziţie[1]. De asemenea, nu trebuie omis faptul că toponimele respective sunt relativ comune ca şi nume de locuri în localităţile din Banat[2]. Pornind de la aceste indicii, în toamna anului 2007 s-a început informarea la faţa locului, într-o primă fază purtându-se discuţii cu autorităţile publice locale. Cu sprijinul amabil al primarului Ioan Fistea, am aflat că respectivele toponime se găsesc în hotarul localităţii Dejan, care **aparţine** de comuna Moraviţa. În memoria colectivă a localnicilor din Dejan, toponimele „Izlaz" şi „La Carămidărie" desemnează o arie vastă de la NE de intravilanul acestei localităţi.

Pornind de la aceste date, în noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* demarează cercetări arheologice de teren la NE de localitatea Dejan, în punctele cunoscute de localnici ca „Islaz" şi „La Cărămidărie". Pe o suprafaţă relativ restrânsă, dispusă pe primele terase morfologice din versantul drept al Pârâului Moraviţa s-au descoperit 11 puncte arheologice, reprezentate de aşezări deschise multistratificate (preistorice, post-romane, medieval-timpurii, medieval-dezvoltate şi târzii). Bazinetul Moraviţei deţine un potenţial arheologic deosebit, având o largă deschidere spre câmpia mai joasă, dominată de Dealurile Vrsač-ului. Dintre punctele arheologice descoperite cu acel prilej, obiectivul 9 deţine ponderea cea mai importantă, cercetările relevând existenţa unui foarte bogat material ceramic preistoric, post-roman şi medieval-timpuriu, a unor piese atipice din silex, a unui vârf din din acelaşi material, cât şi a unei piese din bronz degradată (posibil tipar pentru ştanţarea monedelor). În lipsa unor indicii mai precise privind localizarea obiectivului / obiectivelor (?) neolitice în literatura de specialitate, s-a considerat că acesta poate să reprezinte obiectivul vizat de LMI Timiş 2004, fiind topografiat cu Staţia Totală.

Ulterior desfăşurării investigaţiilor de teren şi a ridicării topografice, în uma traducerii din B. Milleker[3] a fragmentului referitor la descoperirile arheologice de la Dejan, s-a constatat că aşezarea topografiată de noi este una inedită, distinctă de cea cunoscută în literatura de specialitate de dinainte de 1918, aşezare care nu corespunde nici încadrării cronologice din LMI Timiş 2004 şi nici locaţiei toponimice. Aşezarea preistorică de la Dejan, a fost descoperită cu prilejul săpării unui canal de regularizare a Pârâului Criva, în 1888, când se relevă în pereţii canalului săpat prin mijlocul sitului, o grosime a stratului de cultură de 0,70 m, recoltându-se şi un bogat material arheologic, databil în epoca bronzului. În stadiul actual al documentării nu apare limpede dacă acest obiectiv arheologic este identic cu cel menţionat de profesorul Ghe. Lazarovici[4] şi care ar fi fost sondat de M. Moga în 1954.

Pe baza datelor acumulate, se poate preciza că "aşezarea neolitică" de la Moraviţa reprezintă o confuzie a LMI Timiş 2004, obiectivul respectiv putând fi, cu rezervele de rigoare, localizat la Dejan, punctul "Cărămidărie", **comuna Moraviţa**.

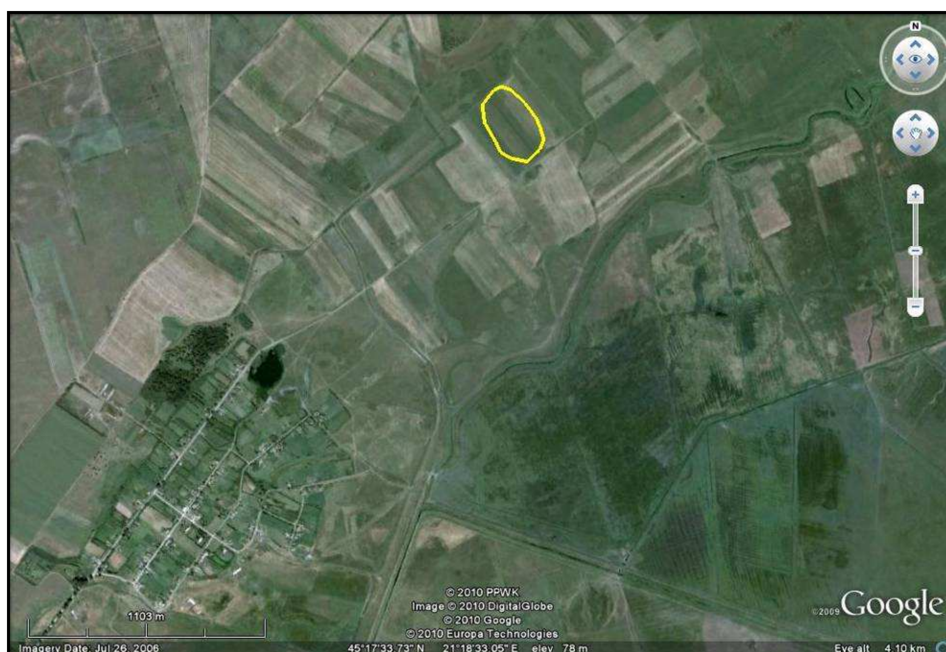
[1] Vezi şi R. Creţan, *Dicţionar toponimic şi geografico-istoric al localităţilor din judeţul Timiş. Etnie, evoluţie istorică şi stratificare oiconimică*, Timişoara, 2006, p. 107 şi urm.; R. Creţan, V. Frăţilă, *Dicţionar geografico-istoric şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, 2007, p. 272-274.

[2] V. Ioniţă, *Glosar toponimic Caraş Severin*, Reşiţa, 1972, *passim*; idem, *Nume de locuri din Banat*, Reşiţa, 1982, *passim*.

[3] B. Milleker, în *TRÉT*, 5, 1889, p.1, 2-4; idem, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 32-34 (cu o descriere amănunţită a investigaţiilor „arheologice" din 1888); M. Roska., *Erdély régészeti repertóriuma*, Cluj, 1942, p.67, nr. 35; Gh. Lazarovici, *Cultura Starčevo – Criş în Banat*, în *AMN*, 6, 1969, p. 5; idem, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 194 şi urm.; S. A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banat. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 88.

[4] Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului....*, p. 194.

III. Date geografice despre sit:
a. punct: „Cărămidărie”.
b. reper localizare: la 2,3 km NNE de biserica ortodoxă din Dejan; la 3,95 km SV de biserica ortodoxă din Percosova şi la 5 km NNV de biserica ortodoxă din Gherman.
c. reper hidrografic: la 780 m NV de versantul drept al Pârâului Moraviţa.
d. descriere geografică: situl este amplasat în extremitatea nordică a Câmpiei Moraviţei, subunitate a Câmpiei Bârzavei, subunitate a Câmpiei Timişului, în zona de tranziţie spre piemontul deluros reprezentat de cumpăna de ape dintre Valea Moraviţei şi Valea Bârzavei (Dealul Viilor, Alt. 106,2 m). Arealul a fost sistematizat pentru agricultură şi hidroameliorat, la sfârşitul sececolului al XIX-lea, prilej cu care a fost afectată şi suprafaţa sitului. Iniţial acesta a fost un *tell*, dar în prezent, datorită lucrărilor agricole, se află într-un accentuat proces de degradare prin tasare.
e. coordonate GPS: 45 18 04 N 21 18 37 E; 81,8 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 429036; 210842.
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

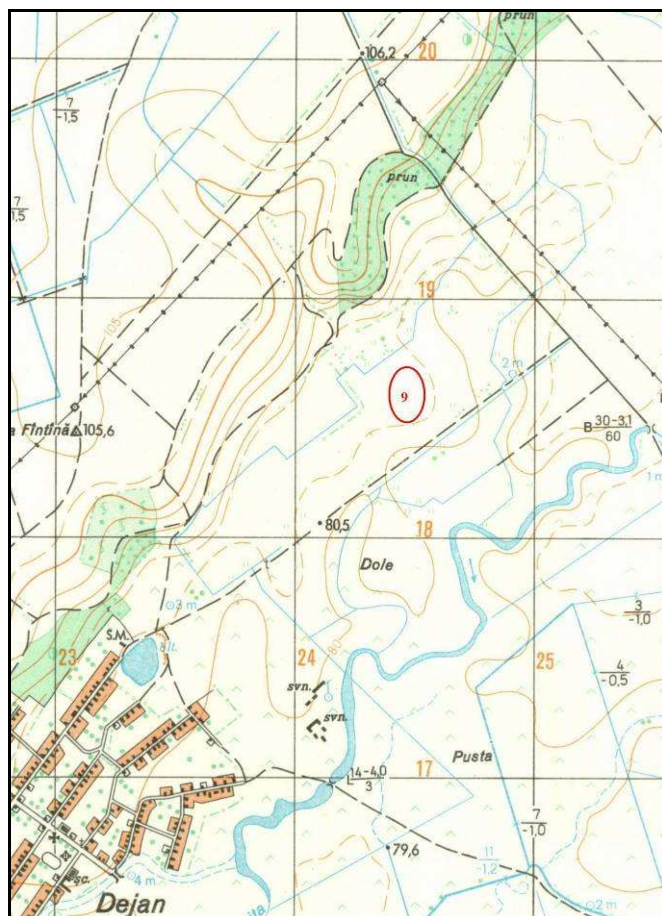

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 1. Situl Dejan 9 văzut de pe Dealul Viilor

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

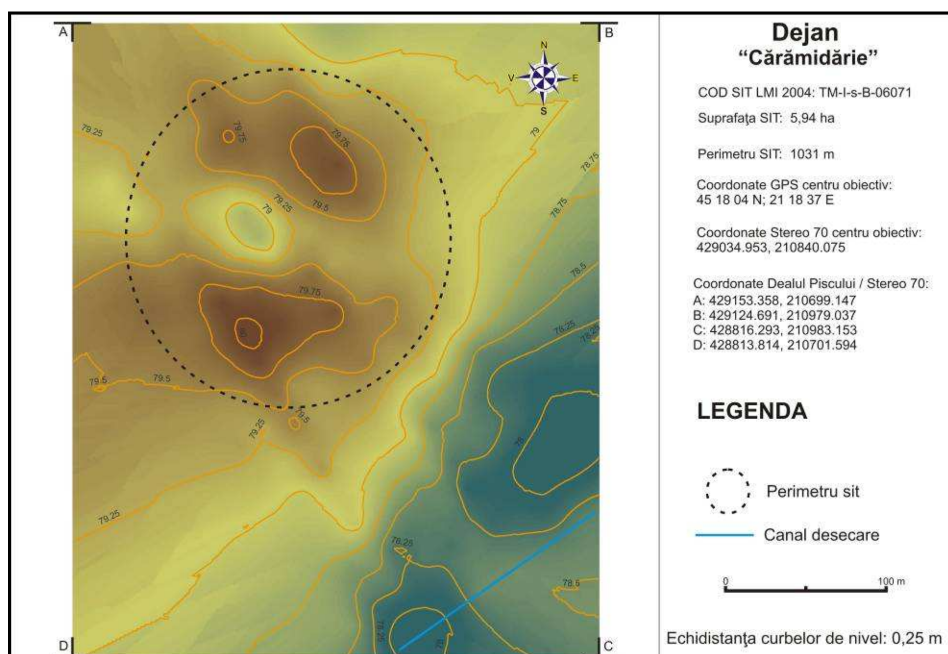

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Dejan 9

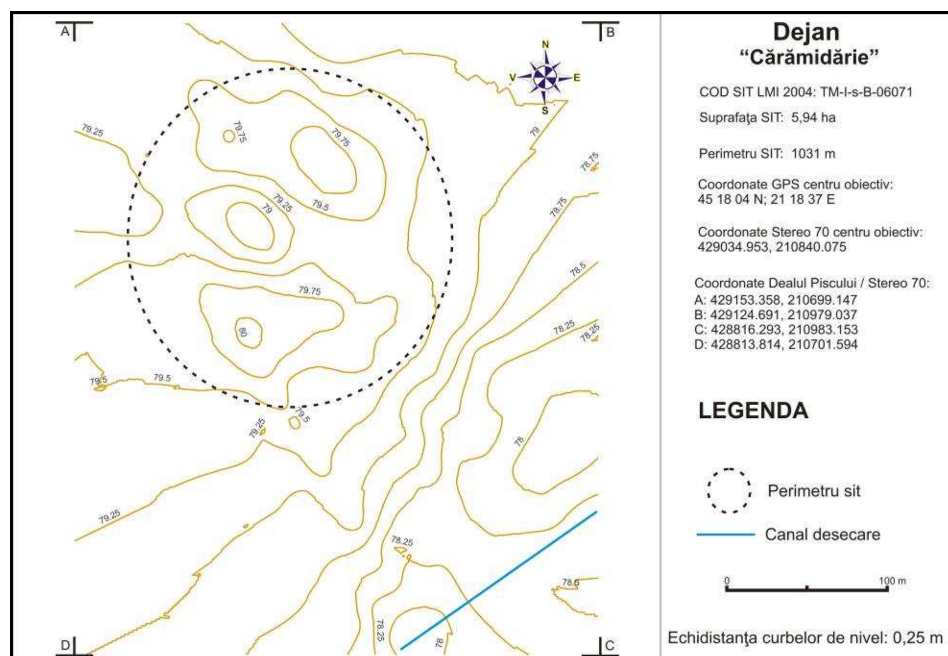

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Dejan 9

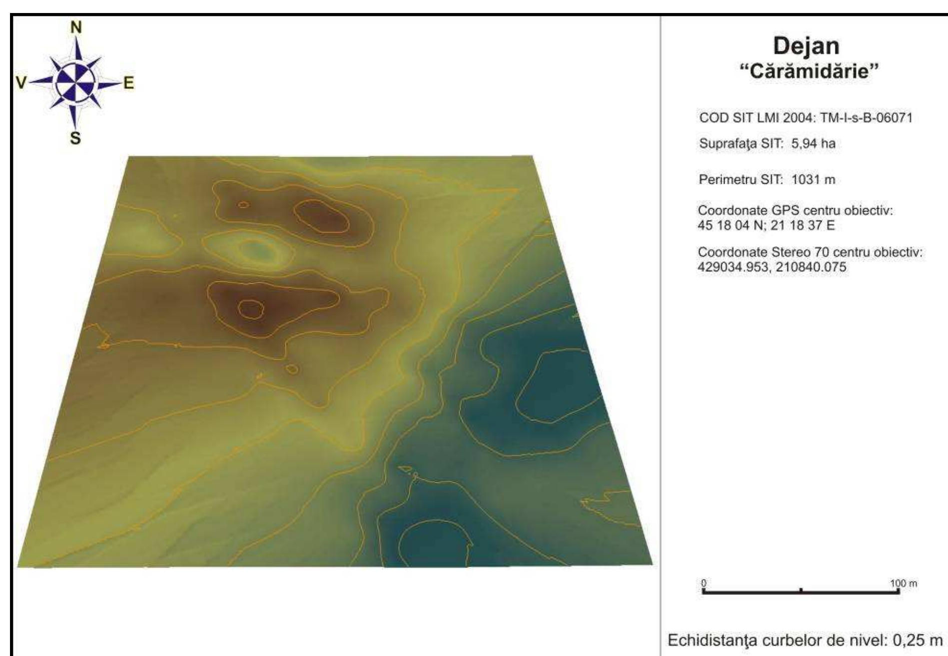
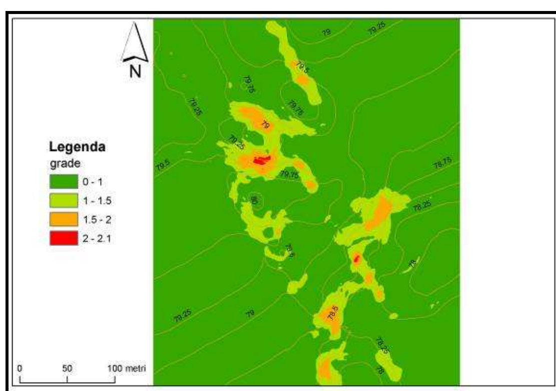
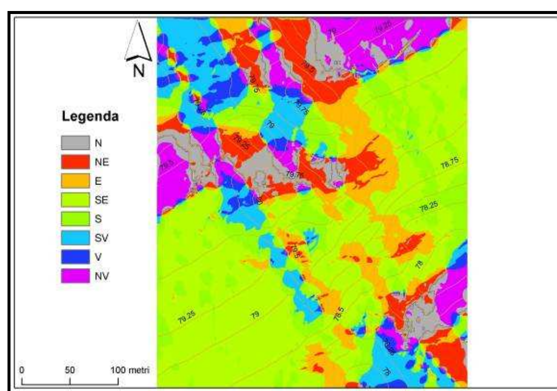

Fig. 4. Planul topografic 3D, Dejan 9

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: situl arheologic a fost (probabil) la origine un *tell*, lucru evidenţiat şi de ridicarea topografică pe baza căreia s-a efectuat analiza pantei; zona centrală a arealului cartografiat este şi astăzi uşor înălţată faţă de terenul din jur, unghiul pantei păstrându-se, în unele locuri, cu o valoare de cca. 2 grade; arăturile adânci efectuate mecanizat în epoca modernă a aplatizat puternic situl care, în ansamblul său, prezintă o pantă de doar 1 -1,5 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: situl arheologic se află situat într-o zonă aproape plată, unde expoziţia faţă de Soare este identică în orice punct al său; trebuie totuşi remarcat ca arăturile adânci, practicate mecanizat în epoca modernă a creat o uşoară vălurire pe axa NNV – SSE, pe direcţia brazdelor de arătură; extremităţile de N şi de S au fost afectate de lucrările de hidroamelioraţii, prin crearea unor canale de desecare, lucru ilustrat şi de harta *expoziţiei*.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă (*tell* ?)

b. datare: neolitic, epoca bronzului, post-roman, medieval-timpuriu, medieval-dezvoltat.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit un foarte bogat material arheologic, reprezentat din fragmente ceramice preistorice, post-romane, fragmente de factură romană (?), medieval-timpurii şi dezvoltate. La suprafaţa terenului există, de asemenea, numeroase fragmente de râşniţe din tuf vulcanic şi andezit. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (38); fragmente ceramice tipice nedesenate (30); fragmente ceramice atipice (206); fragmente silex (1); fragmente zgură de fier (2); fragment râşniţă (2); fragment micaşist (2); fragment ţiglă medieval târzie (1); fragmente osteologice (1).

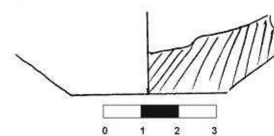
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Dejan 9_1 a

Foto Dejan 9_1 b

Desen Dejan 9_1

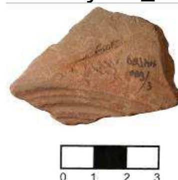
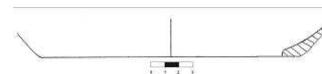

Foto Dejan 9_3 a

Foto Dejan 9_3 b

Desen Dejan 9_3

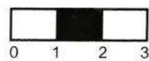

Foto Dejan 9_4 a

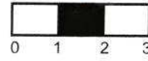
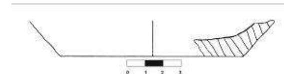

Foto Dejan 9_4 b

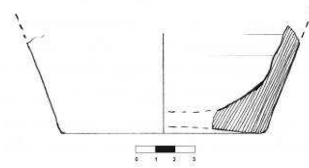
Desen Dejan 9_4

Foto Dejan 9_5 a

Foto Dejan 9_5 b

Desen Dejan 9_5

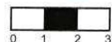

Foto Dejan 9_6 a

Foto Dejan 9_6 b

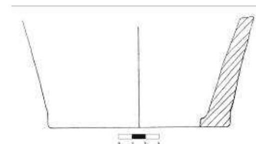
Desen Dejan 9_6

Foto Dejan 9_7 a

Foto Dejan 9_7 b

Desen Dejan 9_7

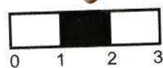

Foto Dejan 9_9 a

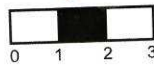

Foto Dejan 9_9 b

Desen Dejan 9_9

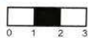

Foto Dejan 9_10 a

Foto Dejan 9_10 b

Desen Dejan 9_10

Foto Dejan 9_11 a

Foto Dejan 9_11 b

Desen Dejan 9_11

Foto Dejan 9_12 a

Foto Dejan 9_12 b

Desen Dejan 9_12

Foto Dejan 9_13 a

Foto Dejan 9_13 b

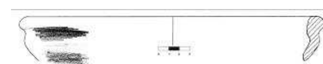

Desen Dejan 9_13

Foto Dejan 9_14 a

Foto Dejan 9_14 b

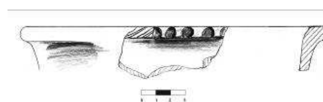

Desen Dejan 9_14

Foto Dejan 9_15 a

Foto Dejan 9_15 b

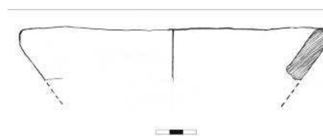

Desen Dejan 9_15

Foto Dejan 9_16 a

Foto Dejan 9_16 b

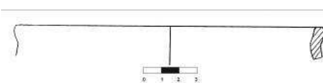

Desen Dejan 9_16

Foto Dejan 9_17 a

Foto Dejan 9_17 b

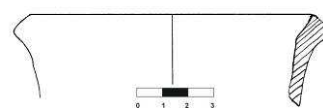
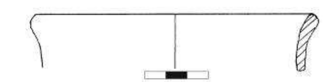

Desen Dejan 9_17

Foto Dejan 9_18 a

Foto Dejan 9_18 b

Desen Dejan 9_18

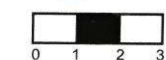

Foto Dejan 9_19 a

Foto Dejan 9_19 b

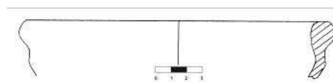

Desen Dejan 9_19

Foto Dejan 9_20 a

Foto Dejan 9_20 b

Desen Dejan 9_20

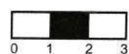
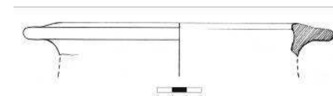

Foto Dejan 9_21 a

Foto Dejan 9_21 b

Desen Dejan 9_21

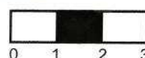
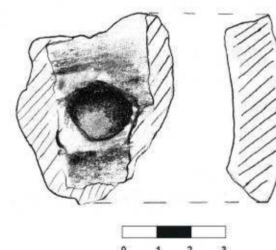

Foto Dejan 9_22 a

Foto Dejan 9_22 b

Desen Dejan 9_22

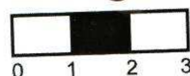
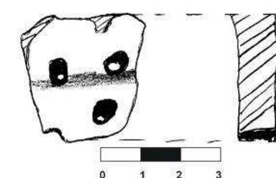

Foto Dejan 9_23 a

Foto Dejan 9_23 b

Desen Dejan 9_23

Foto Dejan 9_24 a

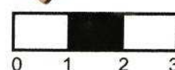
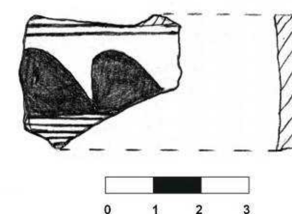

Foto Dejan 9_24 b

Desen Dejan 9_24

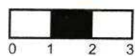

Foto Dejan 9_25 a

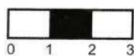

Foto Dejan 9_25 b

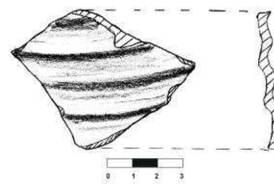

Desen Dejan 9_25

Foto Dejan 9_27 a

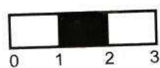
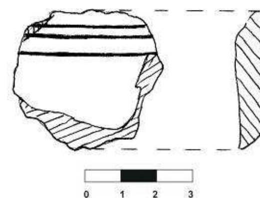

Foto Dejan 9_27 b

Desen Dejan 9_27

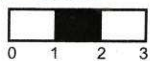

Foto Dejan 9_28 a

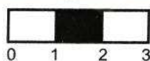
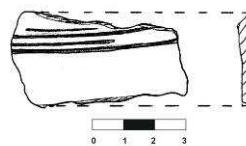

Foto Dejan 9_28 b

Desen Dejan 9_28

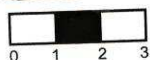

Foto Dejan 9_29 a

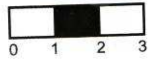
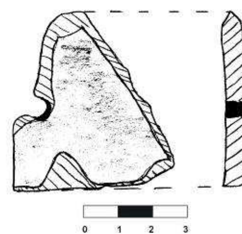

Foto Dejan 9_29 b

Desen Dejan 9_29

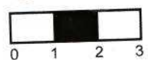

Foto Dejan 9_30 a

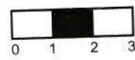
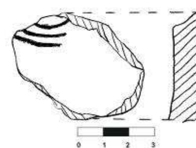

Foto Dejan 9_30 b

Desen Dejan 9_30

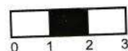
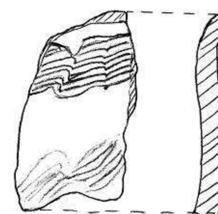

Foto Dejan 9_31 a

Foto Dejan 9_31 b

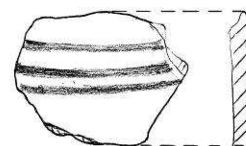
Desen Dejan 9_31

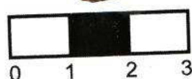
Foto Dejan 9_32 a

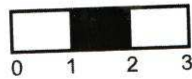

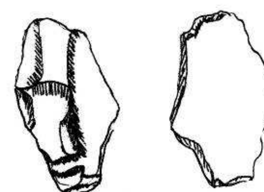
Foto Dejan 9_32 b

Desen Dejan 9_32

Foto Dejan 9_33 a

Foto Dejan 9_33 b

Desen Dejan 9_33

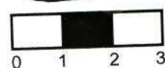
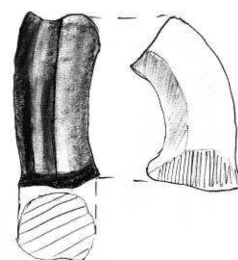

Foto Dejan 9_34 a

Foto Dejan 9_34 b

Desen Dejan 9_34

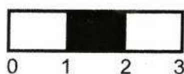
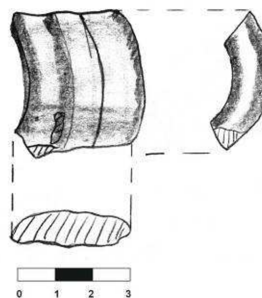

Foto Dejan 9_35 a

Foto Dejan 9_35 b

Desen Dejan 9_35

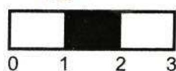
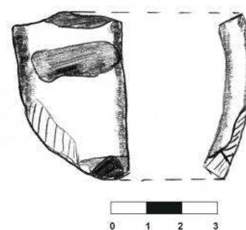
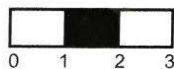
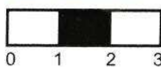

Foto Dejan 9_37 a

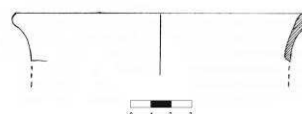

Foto Dejan 9_37 b

Desen Dejan 9_37

Foto Dejan 9_38 a

Foto Dejan 9_38 b

Desen Dejan 9_38

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne şi a lucrărilor de îmbunătăţiri funciare.

b. stare actuală: teren arabil.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: densitatea artefactelor arheologice relevate în urma cercetărilor de teren arată existenţa unui important obiectiv, dar a cărui importanţă ştiinţifică va putea fi precizată doar în contextul demarării unor campanii de săpături sistematice în viitor.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de prezervare şi punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în trasee de vizitare turistică pentru un public neavizat.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să stabilească dacă vestigiile descoperite se pretează la restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 08.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Lucian Vidra, Ştefan Boldişor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Milleker, Bódog, în *TRÉT*, 5, 1889, p. 1 – 4

Milleker, Bódog, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 32-34
Roska, Martón, *Erdély régészeti repertóriuma*, Cluj, 1942, p. 67, nr. 35
Lazarovici, Gheorghe, *Cultura Starčevo – Criş în Banat*, în *AMN*, 6, 1969, p. 5
Lazarovici, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 194 şi urm.
Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banat. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 88.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Tumuli; sat MOŞNIŢA VECHE; comuna MOŞNIŢA NOUĂ; "Satul bătrân"; mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Moşniţa Veche, Obiectiv 30.

II. Istoricul cercetărilor:

Problematica „Satului bătrân", respectiv a vechii vetre a localităţii Moşniţa Veche a reprezentat un „caz" relativ larg dezbătut în literatura de specialitate şi dificil de rezolvat, inclusiv membri prezentului proiect lucrând la acest subiect cca. 4 ani, interval în care opiniile formulate pe baza informaţiilor acumulate au suferit mai multe mutaţii. Obiectivul apare menţionat ca atare şi în Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie (cod LMI TM-I-s-B-06072), fiind considerat a fi, complet eronat, un câmp de tumuli din epoca bronzului. Singurele informaţii bibliografice despre „tumulii" de epoca bronzului de la Moşniţa Veche se regăsesc în repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan[1], unde se afirmă textual: „«Tumulii funerari» din punctul numit «Satu Bătrân», la 3 km nord de sat, sub pădurea Bistra, care au fost incluşi pe lista rezervaţiilor arheologice declarate ca atare de Consiliul Popular Judeţean Timiş, sunt, de fapt, ridicături de pământ indicând locul caselor din vatra satului, în sec. XVIII". Aceste afirmaţii au indus echipei de cercetare iniţială a proiectului *eGISpat Timiş 2007* (Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean) o pistă de investigare care s-a dovedit a fi incorectă abia după 4 ani de cercetări sistematice şi aproape exhaustive a întregului hotar cadastral al actualei localităţi Moşniţa Veche. Aşa cum se va vedea, în cazul „Satului bătrân" de la Moşniţa Veche avem de a face cu trei tipuri de confuzii: cronologică, de atribuire a funcţionalităţii obiectivului arheologic şi topografică.

Primele informaţii documentare prezintă localitatea *Monisa* ca făcând parte, la 1333, dintre parohiile incluse în dioceza Cenadului[2], dar identificarea topografică a acesteia rămâne încă un subiect deschis. Istoria ulterioară a localităţii comportă o lungă perioadă despre care datele documentare sunt lacunare, dar care pot fi suplinite prin informaţiile furnizate de cercetările arheologice sistematice de teren[3]. Alte repere de la începuturile epocii moderne vizează anii 1690-1700, când la Marsigli apare sub numele de *Mosnitza*, apelativ figurat şi în conscripţia localităţilor bănăţene din 1717[4], având 50 de case. Cucerirea habsburgică a Banatului aduce schimbări majore în sursele de informare, materialele cartografice ale secolului XVIII oferind date deosebit de importante. Pe harta lui Mercy (1723-1725) localitatea *Mosnitza* apare cu simbolul de sat locuit. De o importanţă deosebită sunt harta lui Griselini, prima ridicare topografică militară a Banatului habsburgic din 1769-1772 şi planul cadastral al Moşniţei din 1774[5].

---

[1] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 149.

[2] C. Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I, Bucureşti, 1967, p. 409; E. Pál, *A Temesvári és Moldovai szandszák törökkori települései (1554 – 1579)*, Szged, 1996, p. 92; E. Calincof, *Contribuţii documentare privind localitatea Moşniţa în secolulul al XVIII-lea*, în *SIB*, 16, (1992), 1993, p. 179 (cu bibliografia).

[3] Asupra acestui aspect, vezi studiul foarte documentat al E. Calincof, *op. cit.*, p. 180-205 (cu bibliografia). În martie 2010 şi ianuarie-martie 2011 o echipă formată din Liviu Măruia, Dorel Micle, Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Cristian Floca, Ioan Vedrilă, Oana Borlea, Elena Pîrpîliţă, Remus Dincă, Andreea Gogoşanu, Marian Păun, Simona Kutasi, a întreprins, timp de 19 zile, o periegheză sistematică şi aproape exhaustivă a întreg extravilanului localităţii Moşniţa Veche şi, parţial, Moşniţa Nouă. Cu acest prilej au fost identificate 88 de puncte arheologice, inclusiv vetrele unor localităţi medievale importante, databile între secolele XIV-XVIII.

[4] R. Creţan, V. Frăţilă, *Dicţionar geografico-istoric şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, 2007, p. 279; E. Calincof, *op. cit.*, p. 180 (cu bibliografia).

[5] *Plan Beschereitbung des Nationel Orts Moschniza, Temesvar District. Solches Gränzet von Morgen mit Schesvar und Bukovez. Von Abend mit Fabrique. Von Mittag mit Medvesch. Von Abend mit Giroda*, scara 1:7200 (*non vidit*, apud E. Calincof, *op. cit.*, p. 199, nota 17, cu un foarte bun comentariu de geografie istorică confirmat, în mare măsură, de cercetările sistematice de teren din martie 2010).

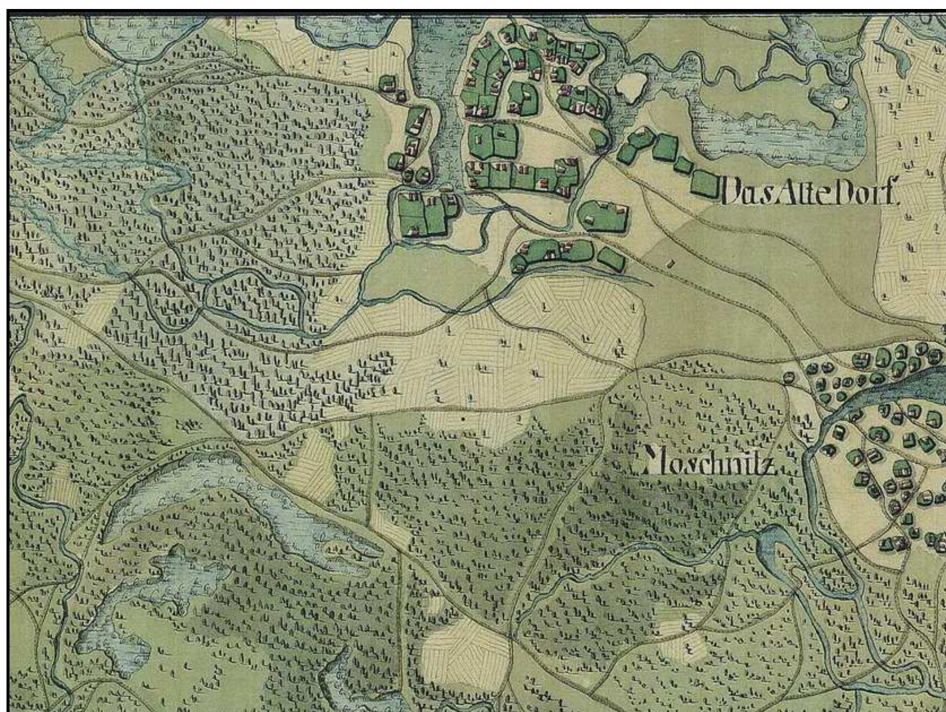

Fig. 1. Amplasarea „Satului bătrân” pe harta habsburgică din 1769-1772

Identificarea în teren a vetrei localităţii de dinainte de sistematizarea habsburgică a reprezentat o constantă în cercetarea istorică modernă, încercările rezumându-se, în cea mai mare parte, la coroborarea datelor cartografiei secolului XVIII cu toponimia şi tradiţia locală, păstrată încă în memoria colectivă a comunităţii. Un astfel de episod al tradiţiei locale, invocat în toate lucrările care vizează istoria Moşniţei, îl are în plan central pe un anume „Moş Niţă”, un înţelept al satului de pe vechea vatră, amplasată undeva pe grindurile înconjurate de braţele inundabile ale Pârâului Şubuleasa. Nemulţumiţi de desele inundaţii ale pârâului respectiv şi la sfaturile legendarului „Moş Niţă”, comunitatea se strămută pe o vatră nouă, undeva mai la S de cea iniţială[6].

Pornind de la aceste informaţii, în octombrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiş* demarează informările şi verificările de teren. Primul areal de investigare vizează zona Pădurii Bistra (sectorul „Cotul Babei” şi „Cotul Ciorii”), unde atât LMI Timiş 2004, cât şi repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan plasează „Satul bătrân”, dar fără a se ajunge la rezultatele scontate (se descoperă, cu acest prilej, o aşezare neolitică şi o aşezare medievală de sec. XIV-XV). Ulterior, în urma unor informări în localitatea Moşniţa Veche, se identifică în teren arealul unei vetre de sat medieval unde, într-adevăr, se observă la suprafaţa solului forma unor movile de pământ. Coroborând datele avute la momentul respectiv la dispoziţie, s-a considerat că acest punct este cel vizat de LMI Timiş 2004, efectuându-se ridicarea topografică cu Staţia Totală.

În contextul demarării proiectului vizând întocmirea monografiei geografiei istorice a localităţii Moşniţa Veche, în martie 2010 se continuă investigaţiile din anul 2006, prin realizarea unei cercetări sistematice şi aproape exhaustive de teren a hotarului cadastral al localităţii Moşniţa Veche. Observaţiile înregistrate cu acest prilej permit formularea următoarelor constatări referitoare la „Satul bătrân”:

- Plasarea „Satului bătrân” sub Pădurea Bistra este eronată, cercetările sistematice de teren desfăşurate în momente prielnice (primăvara devreme, în sezon fără vegetaţie) neevidenţiind urme arheologice databile în evul mediu.
- Pe terasele din versantul stâng al Pârâului Bistra, cel care formează latura sudică a pădurii omonime, au fost identificate 11 aşezări, majoritatea preistorice (neolitice, epoca bronzului şi hallstattiene). S-a evidenţiat şi o mare şi bogată aşezare medieval dezvoltată (sec. XIV-XV), probabil vechea localitate dispărută Bistra. Au fost

[6] Întreaga discuţie la E. Calincof, *op. cit.*, p. 188-189 (cu bibliografia şi comentariul critic şi pertinent al materialului cartografic de sec. XVIII).

identificate, de asemenea, două mici aşezări medieval târzii (sec. XVI-XVII), reprezentând grupuri de sălaşe sau comunităţi izolate, dezvoltate pe terasa proeminentă din versantul stâng al Pârâului Bistra.

- În locaţia unde tradiţia locală plasează „Satul Bătrân”, în zona Pârâului Şubuleasa, cercetările sistematice de teren au identificat o mare şi bogată aşezare medievală (cea discutată în acest context şi denumită Moşniţa Veche 30) , databilă între sec. XV-XVIII, care poate fi vatra satului menţionată şi în cartografia habsburgică a veacului al XVIII-lea. În acest areal, pe o suprafaţă de câteva zeci de hectare au fost surprinse, pe lângă o aşezare centrală, încă alte 10 concentrări distincte de artefacte, contemporane cu marea aşezare, putând reprezenta cuiburi de locuinţe sau dependinţe meşteşugăreşti (una dintre aceste concentrări este reprezentată de un atelier de fierar, fapt dedus din concentrarea masivă de fragmente de lupă şi zgură de fier) (obiectivul Moşniţa Veche 36). Paleogeografia zonei a fost marcată profund de intervenţiile masive de regularizări, asanări şi desecări din perioadă habsburgică şi comunistă (nivelul pânzei freatice a fost coborât cu cca. 3 m faţă de starea naturală), însă observaţiile atente din teren au putut decela peisajul actual de cel iniţial, siturile ocupând terase şi grinduri înălţate cu cca. 2 m faţă de zonele inundabile sau de băltire.
- Locaţia topografiată în 2006 ca fiind „Satul bătrân” este reprezentată de o altă vatră medievală, databilă, de asemenea, între sec. XV-XVIII, vatră din care mai sunt vizibile movilele de pământ care, în urma unor informări ulterioare topografierii din 2006 între localnicii bătrâni, ar fi posibil să reprezinte urmele unor foste răsaduri de la mijlocul sec. XX, care suprapun obiectivul medieval. Verificările minuţioase de teren au relevat faptul că obiectivul respectiv are o extensie mult mai mare spre E decât zona movilelor, de-a lungul unui meandru fosil. În teren, dar şi pe imaginile satelitare şi ortofotoplanuri este vizibil traiectul unor valuri liniare de pământ, provenind probabil de la parcelările habsburgice de la finele sec. XVIII, parcelări care au nivelat latura estică a aşezării respective[7]. La 620 m NNE de acest punct se regăseşte o altă vatră de localitate, amplasată pe un grind înconjurat de mandre fosile, de unde s-au recoltat fragmente ceramice identice cu cele din obiectivul arheologic topografiat pentru LMI Timiş (obiectivul Moşniţa Veche 37). În urma analizei materialului arheologic recoltat de la suprafaţa terenului, se constată numeroase analogii între siturile din zona Pârâului Şubuleasa (unde tradiţia locală plasează „Satul bătrân”, respectiv „Das Alte Dorf” din hărţile sec. XVIII) şi cel topografiat de noi în 2006, putând reprezenta vetre de sat contemporane sau a căror datare absolută nu poate fi precizată doar prin cercetări de teren.
- Contemporaneitatea dintre localităţile „Das Alte Dorf” şi Moşniţa, aşa cum apare pe prima ridicare topografică habsburgică din 1769-1772, trebuie verificată în documentele epocii, în contextul în care istoria ulterioară a „Satului bătrân” nu mai este cunoscută în cartografia sec. XIX (pe planul cadastral din 1877, realizat după lucrările de regularizări habsburgice, locaţia „Satului bătrân” de la confluenţa Pârâului Şubuleasa cu Pârâul Bistra nu mai apare figurată, localitatea fiind complet dispărută).
- În stadiul actual al cercetărilor apare destul de clar că „Das Alte Dorf” („Satul bătrân”) a fost, în a doua jumătate a sec. XVIII, o localitate **contemporană** şi **diferită** de Moşniţa de dinainte de sistematizarea acesteia pe actuala vatră (opinie formulată pe baza informaţiei materialului cartografic, dar şi pe consistentul „dosar” oferit de cercetările sistematice de teren). „Satul bătrân”, amplasat pe terasele dintre numeroasele braţe de divagare de la confluenţa pâraielor Bistra şi Şubuleasa a fost complet abandonat şi strămutat la sfârşitul sec. XVIII, probabil în contextul masivelor lucrări de regularizare a terenurilor mlăştinoase de la periferia Timişoarei. Pare foarte posibil ca locuitorii acestei localităţi să se fi refugiat (sau să fi fost mutaţi de către autorităţile habsburgice) spre aşezările vecine (Moşniţa, Ghiroda, Fabric). Această ipoteză trebuie, cum spuneam şi mai sus, verificată în arhivele documentare ale perioadei.

[7] Situaţia se regăseşte şi pe o hartă cadastrală din 1787. Vezi E. Calincof, *op. cit.*, p. 189, nota 30 (cu un pertinent comentariu critic, confirmat în totalitate de realităţile actuale din teren).

Pe baza acestor date, s-a putut constata că „Satul bătrân” nu are nici o legătură cu actuala Pădure Bistra (aşa cum apare informaţia în *Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie*), dar şi că între aşezările medievale de pe Pârâul Şubuleasa şi cea topografiată de noi în 2006 există o relaţie de contemporaneitate sau apropiere în timp (doar demararea unor viitoare campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să aducă nuanţări cronologice mai fine decât stricta cronologie dată de materialul arheologic descoperit la suprafaţa terenului).

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Satu bătrân”.

b. reper localizare: situl se află amplasat la 2,8 km NV de biserica ortodoxă din Moşniţa Veche, la 3,5 km NNV de biserica ortodoxă din Moşniţa Nouă şi la 2,5 km S de biserica ortodoxă din Ghiroda.

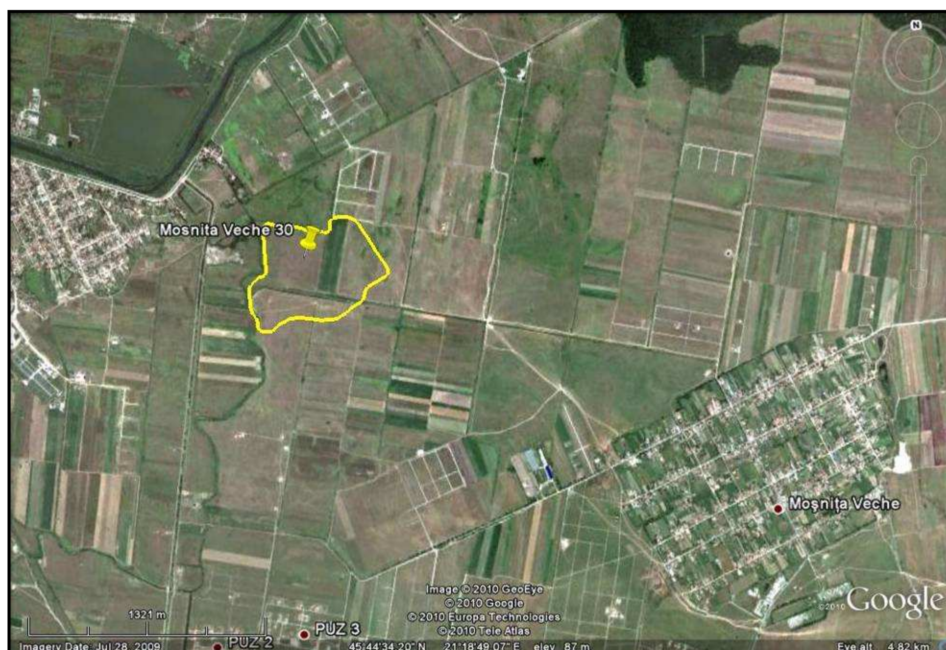
c. reper hidrografic: obiectivul se află la 950 m SE de versantul stâng al actualului curs al Canalului Bega.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat pe un important grind, dezvoltat între mai multe braţe, actualmente fosile şi regularizate prin săparea a numeroase canale moderne de desecare. Terenul pe care este amplasat obiectivul domină arealele joase şi inundabile cu diferenţe de nivel de peste 2 m altitudine relativă. Analiza materialului cartografic de dinainte de lucrările de hidroamelioraţii ne arată că în acesta zonă era confluenţa pâraielor Şubuleasa şi Bistra, motiv pentru care întreaga zonă era străbătută de numeroase braţe de divagare (vizibile şi astăzi în teren). Cu toate acestea, intervenţiile moderne au schimbat radical peisajul iniţial, suprafaţa grindului unde era amplasată vatra centrală a „Satului bătrân” fiind „tăiată” de numeroase canale de desecare, care fragmentează obiectivul arheologic în mai multe sectoare distincte. Pigmentaţia solului este brun-cenuşie, cu numeroase fragmente de cărămidă, chirpic şi ceramică la suprafaţă.

e. coordonate GPS: 45 44 44 N 21 18 05 E; 89 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 478487; 212433.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

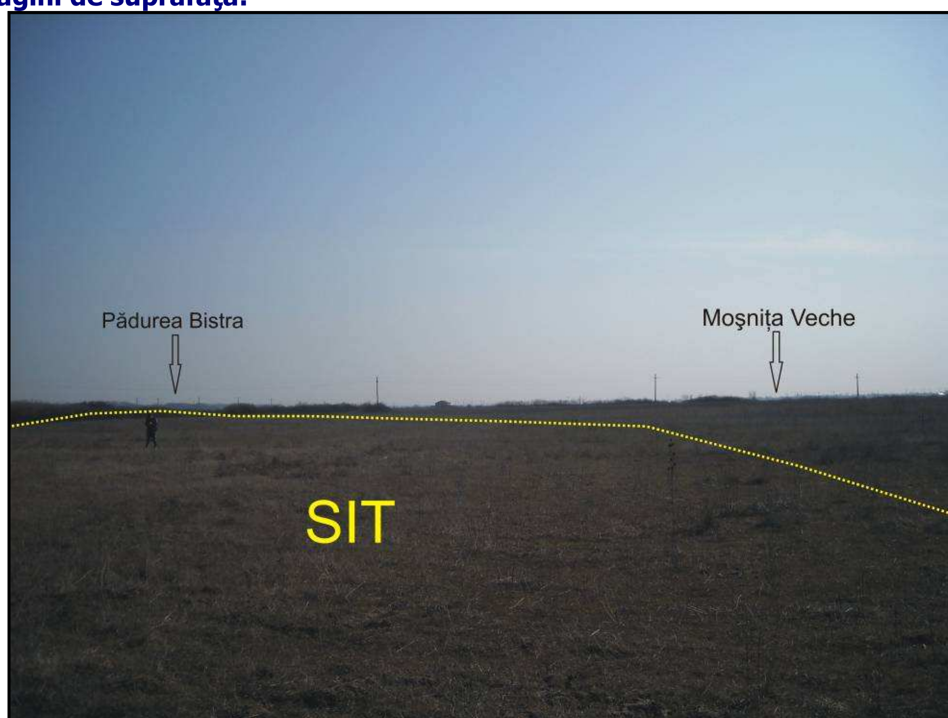

Fig. 2. De pe Moşniţa Veche 30 vedere spre SE, spre localitatea Moşniţa Veche

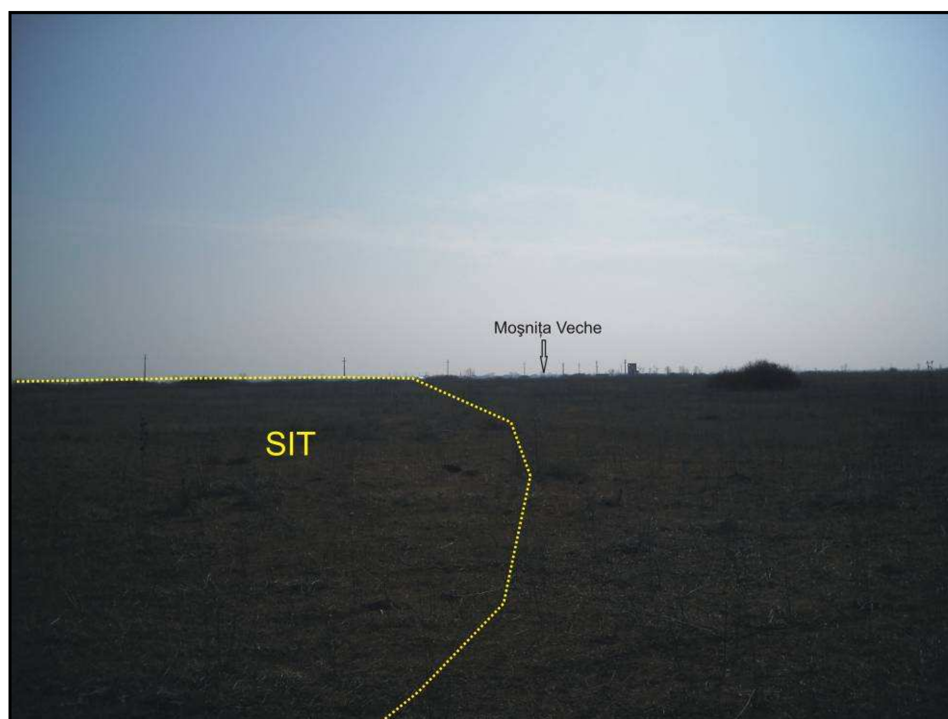

Fig. 3. Extremitatea de SV a obiectivului Moşniţa Veche 30, văzută dinspre V

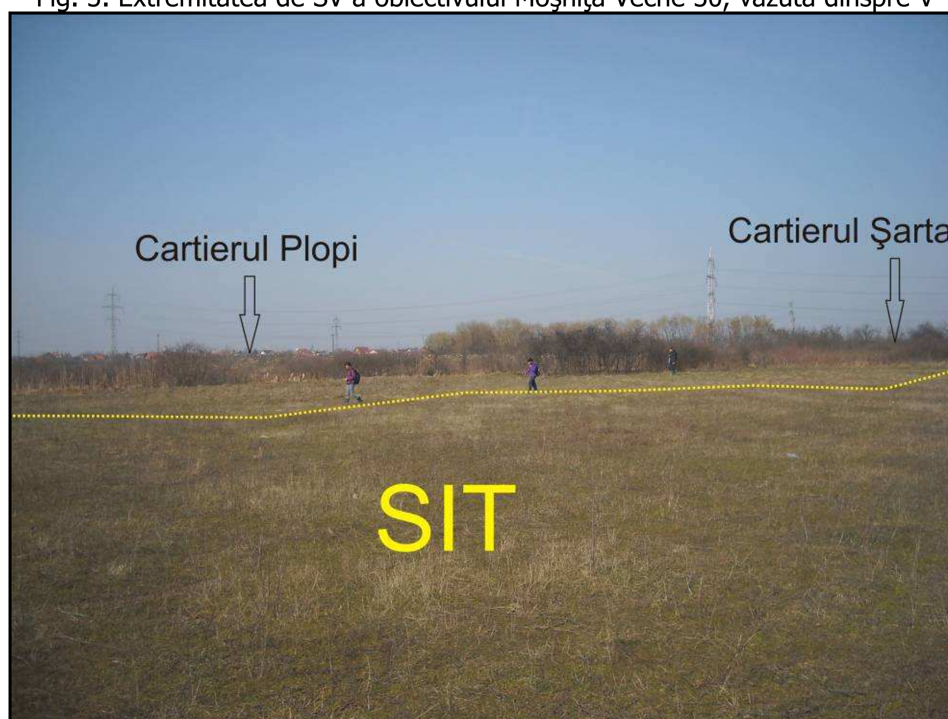

Fig. 4. Limita de NV a obiectivului Moşniţa Veche 30, văzută dinspre E

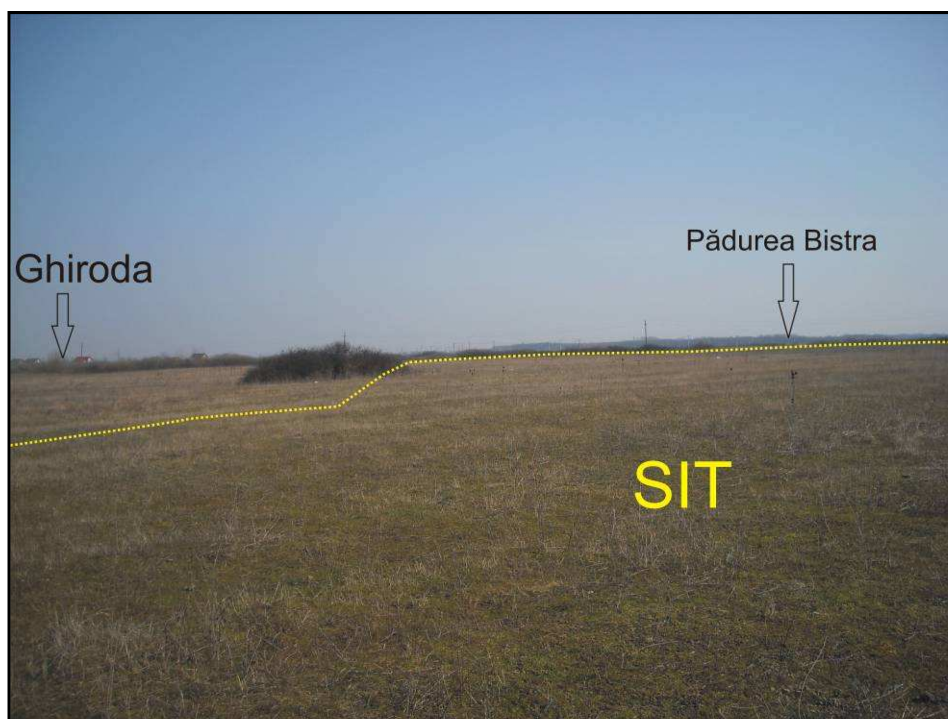

Fig. 5. Limita de NV şi N a obiectivului Moşniţa Veche 30, văzută dinspre VSV

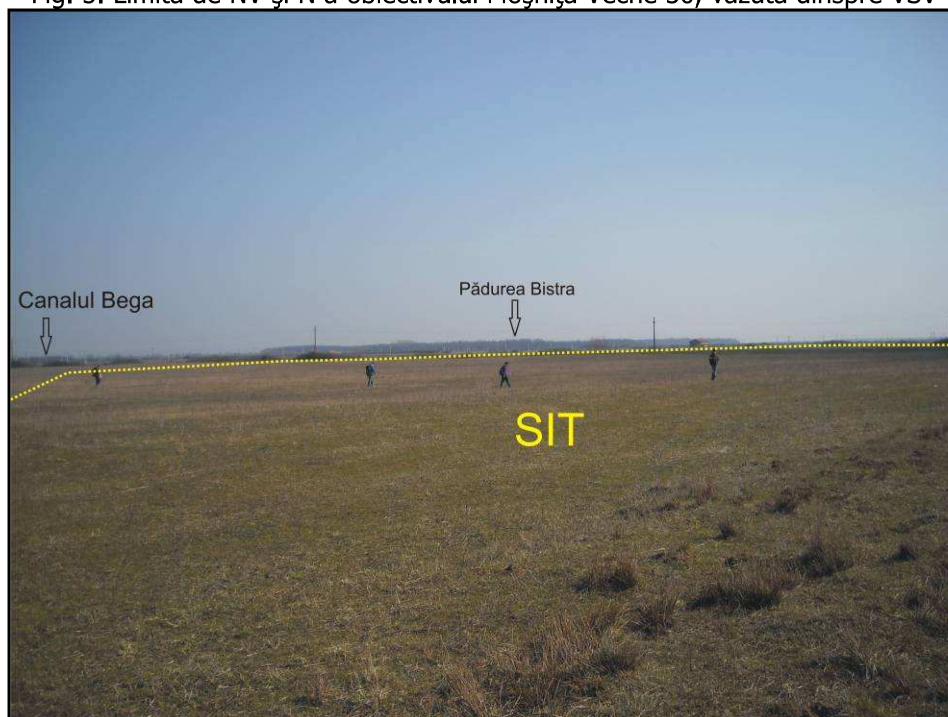

Fig. 6. De pe Moşniţa Veche 30 vedere spre NE, spre Pădurea Bistra

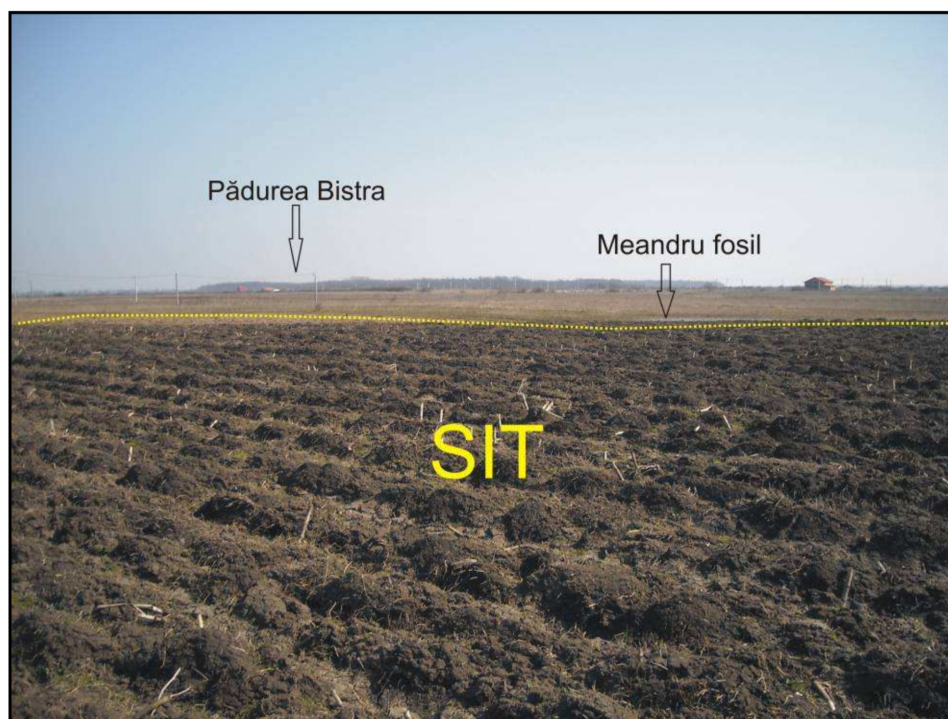

Fig. 7. Limita de NE a obiectivului Moşniţa Veche 30, văzută dinspre SV

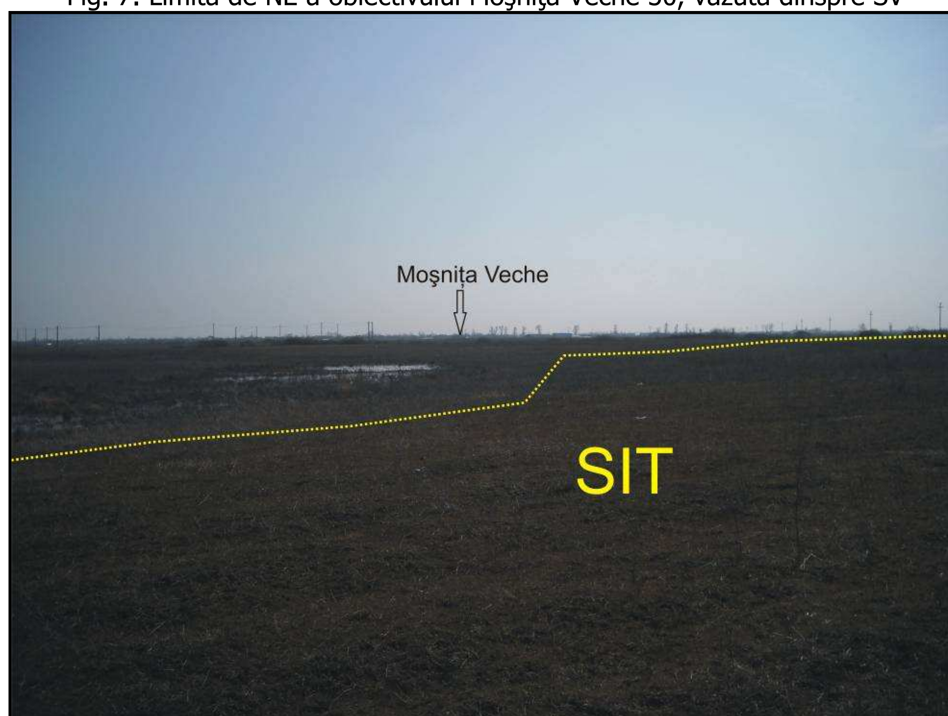
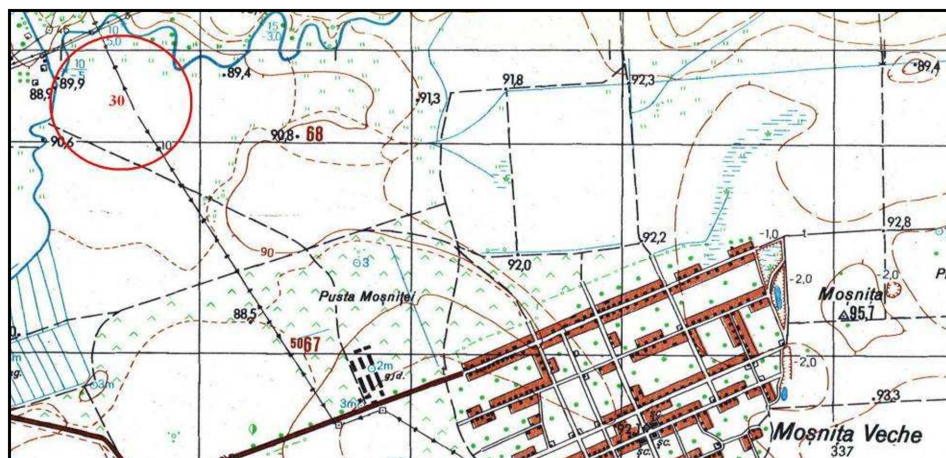

Fig. 8. Meandrul fosil de pe latura de N a obiectivului Moşniţa Veche 30 (detaliu fotografiat dinspre VNV)

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

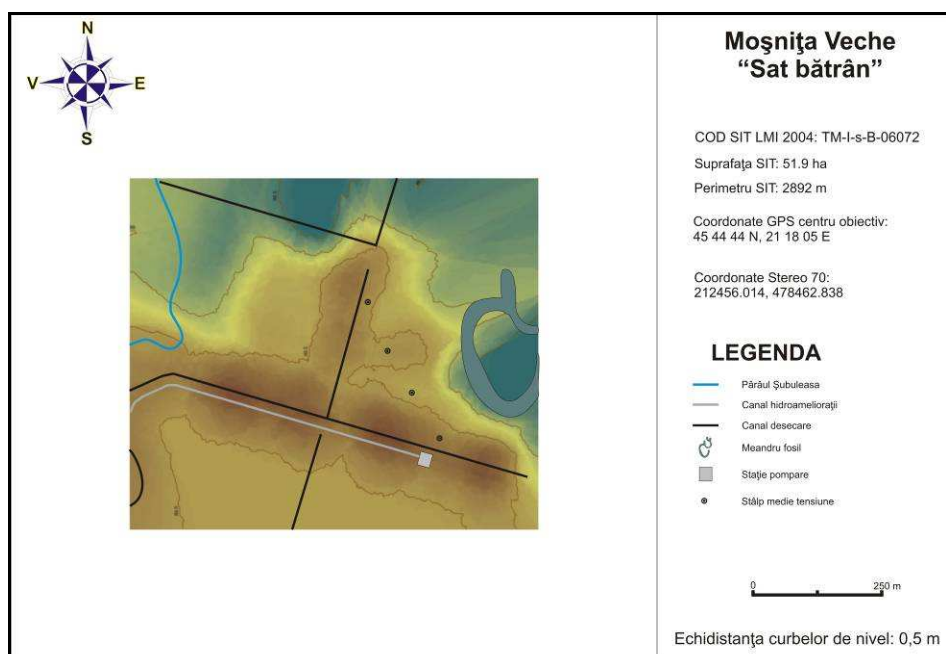

Fig. 9. Planul topografic 2D color, Moşniţa Veche 30

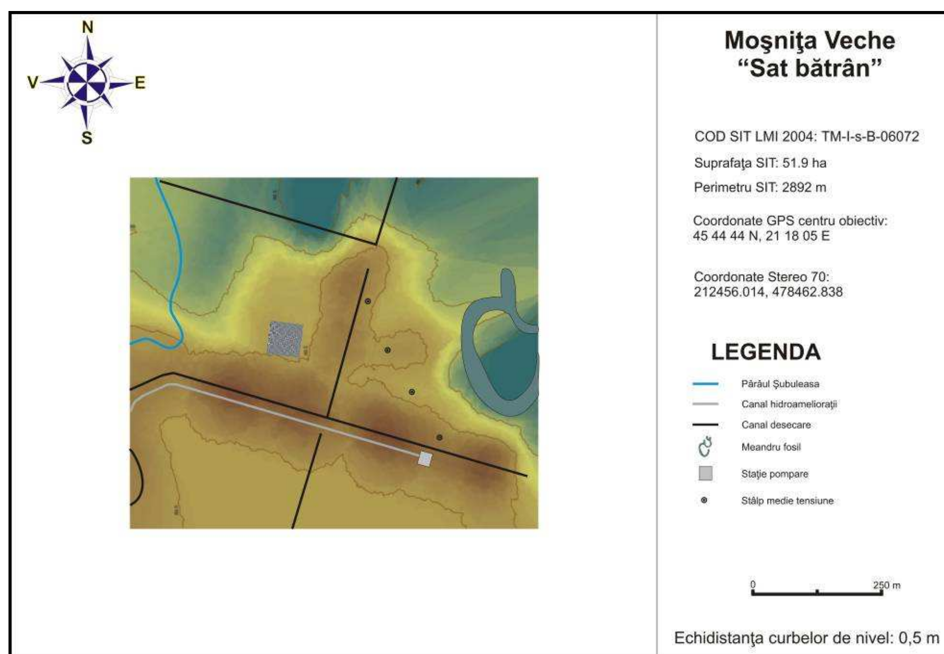

Fig. 10. Planul topografic 2D curbe de nivel şi prospecţie geofizică, Moşniţa Veche 30

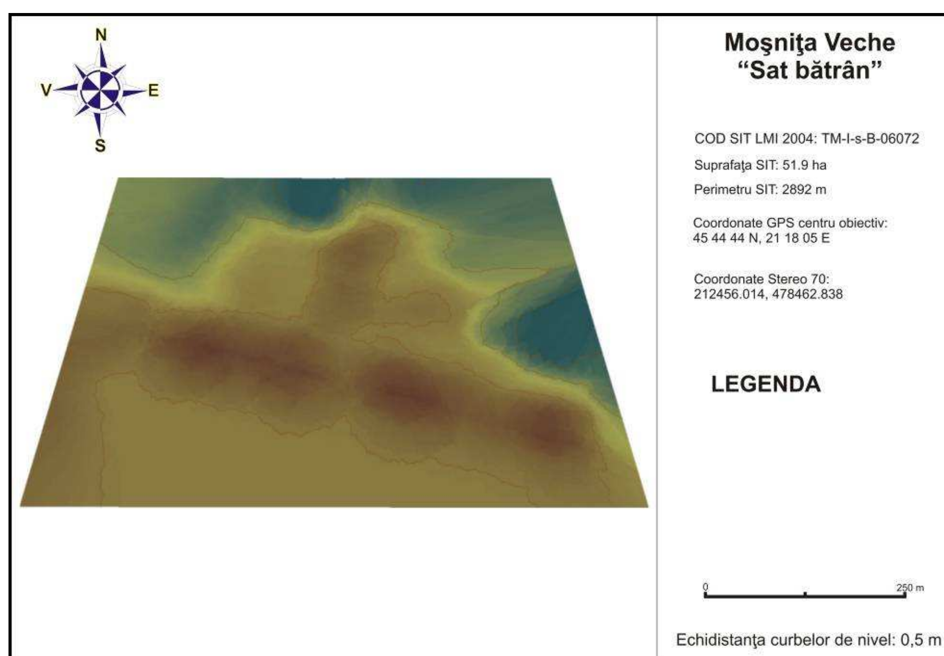

Fig. 11. Planul topografic 3D, Moşniţa Veche 30

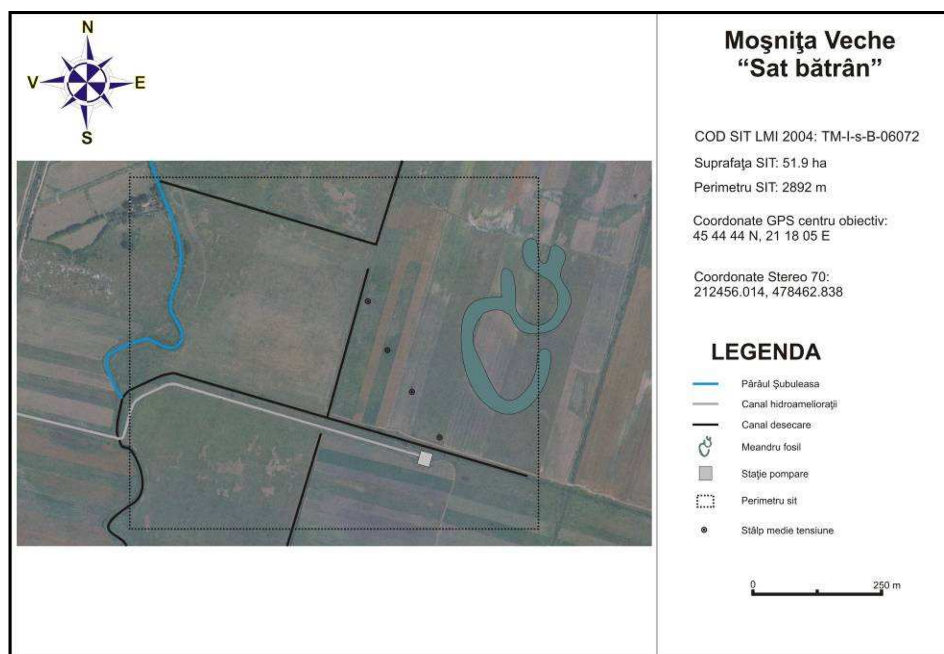

Fig. 12. Planul topografic suprapus peste ortofotoplan

Fig. 13. Plan topografic suprapus peste ortofotoplan (detaliu al prospecţiunii geofizice)

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă multistratificată.

b. datare: preistorie (relevată prin descoperirea unor sporadice fragmente ceramice atipice şi dificil de încadrat cronologic); epoca post-romană (sec. III-IV); epoca medieval dezvoltată (sec. XIV-XVI); epoca medieval târzie (sec. XVII-XVIII).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au relevat existenţa unui foarte bogat material arheologic, răspândit pe o suprafaţă de peste 25 ha. Construirea canalelor de hidroamelioraţii moderne a afectat grav unitatea obiectivului arheologic, acesta fiind fragmentat în cel puţin patru sectoare distincte. Densitatea artefactelor este determinată de starea actuală a terenului (pârloagă – latura de V, unde numărul pieselor recoltate este redus din cauza vizibilităţii scăzute la sol; teren arabil – pe latura de NE, unde se constată aglomerări importante de artefacte). Pe lângă numeroasele fragmente ceramice (multe dintre acestea sunt smălţuite, de factură „turcească"), cercetările arheologice de teren au constat şi

prezenţa unor aglomerări de cărămidă medievală şi piatră, ceea ce ar sugera existenţa unor clădiri, posibil de zid (biserica localităţii?). Pentru lămurirea unor astfel de ipoteze, arealul respectiv se pretează la efectuarea unor prospecţiiuni geofizice, care ar putea identifica locaţia bisericii şi, eventual, a cimitirului care e posibil să evolueze în jurul acesteia. În vederea întocmirii prezentului studiu, au fost recoltate: fragmente ceramice tipice desenate (47); fragmente ceramice tipice nedesenate (32); fragmente ceramice atipice (172); fragmente tuf vulcanic (6); fragmente chirpic (10); fragmente zgură de fier (8); fragmente cărămidă medievală (9).

d. fotografii şi desene artefacte:

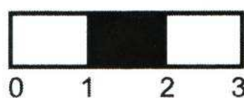

Foto Moşniţa Veche 30_1 a

Foto Moşniţa Veche 30_1 b

Desen Moşniţa Veche 30_1

Foto Moşniţa Veche 30_ 2 a

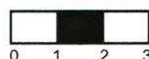
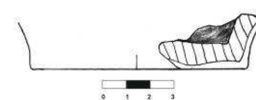

Foto Moşniţa Veche 30_2 b

Desen Moşniţa Veche 30_2

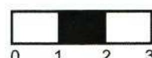
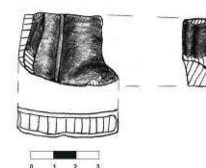

Foto Moşniţa Veche 30_3 a

Foto Moşniţa Veche 30_3 b

Desen Moşniţa Veche 30_3

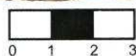
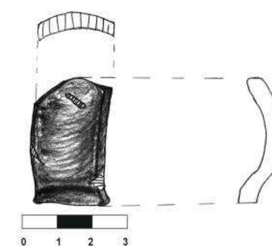

Foto Moşniţa Veche 30_4 a

Foto Moşniţa Veche 30_4 b

Desen Moşniţa Veche 30_4

Foto Moşniţa Veche 30_5 a

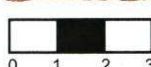
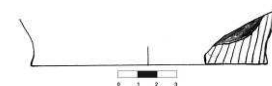

Foto Moşniţa Veche 30_5 b

Desen Moşniţa Veche 30_5

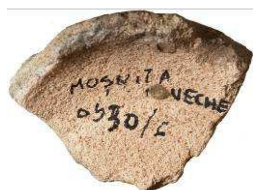
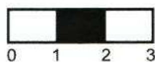

Foto Moşniţa Veche 30_6 a

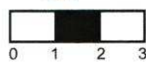
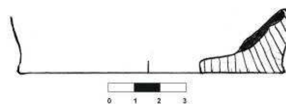

Foto Moşniţa Veche 30_6 b

Desen Moşniţa Veche 30_6

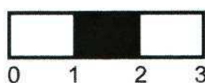

Foto Moşniţa Veche 30_7 a

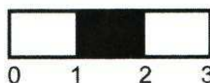
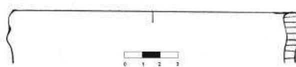

Foto Moşniţa Veche 30_7 b

Desen Moşniţa Veche 30_7

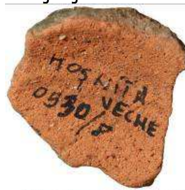

Foto Moşniţa Veche 30_8 a

Foto Moşniţa Veche 30_8 b

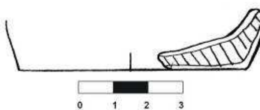
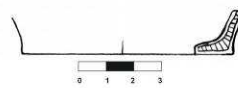

Desen Moşniţa Veche 30_8

Foto Moşniţa Veche 30_9 a

Foto Moşniţa Veche 30_9 b

Desen Moşniţa Veche 30_9

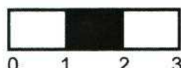
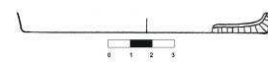

Foto Moşniţa Veche 30_10 a

Foto Moşniţa Veche 30_10 b

Desen Moşniţa Veche 30_10

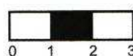

Foto Moşniţa Veche 30_11 a

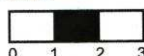

Foto Moşniţa Veche 30_11 b

Desen Moşniţa Veche 30_11

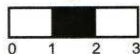
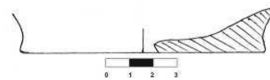

Foto Moşniţa Veche 30_12 a

Foto Moşniţa Veche 30_12 b

Desen Moşniţa Veche 30_12

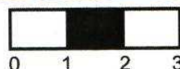
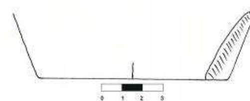

Foto Moşniţa Veche 30_13 a

Foto Moşniţa Veche 30_13 b

Desen Moşniţa Veche 30_13

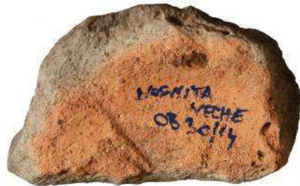
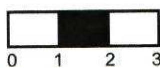

Foto Moşniţa Veche 30_14 a

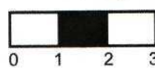

Foto Moşniţa Veche 30_14 b

Desen Moşniţa Veche 30_14

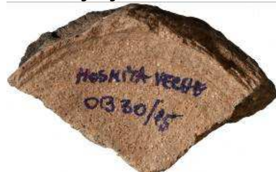
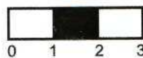
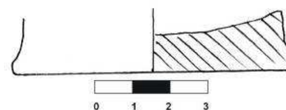

Foto Moşniţa Veche 30_15 a

Foto Moşniţa Veche 30_15 b

Desen Moşniţa Veche 30_15

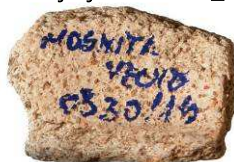
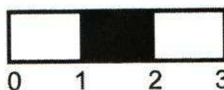

Foto Moşniţa Veche 30_16 a

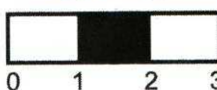

Foto Moşniţa Veche 30_16 b

Desen Moşniţa Veche 30_16

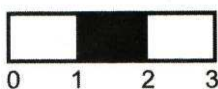

Foto Moşniţa Veche 30_17 a

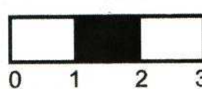
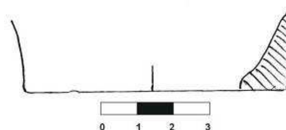

Foto Moşniţa Veche 30_17 b

Desen Moşniţa Veche 30_17

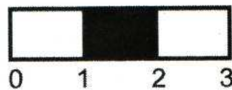

Foto Moşniţa Veche 30_18 a

Foto Moşniţa Veche 30_18 b

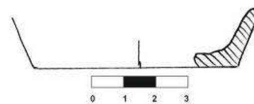

Desen Moşniţa Veche 30_18

Foto Moşniţa Veche 30_19 a

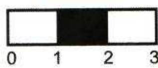

Foto Moşniţa Veche 30_19 b

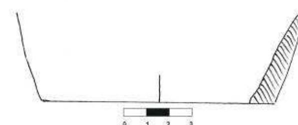

Desen Moşniţa Veche 30_19

Foto Moşniţa Veche 30_20 a

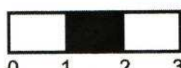
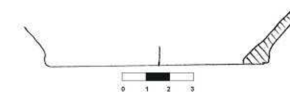
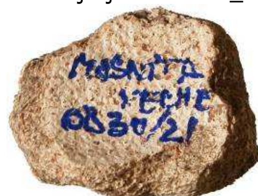

Foto Moşniţa Veche 30_20 b

Desen Moşniţa Veche 30_20

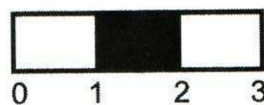

Foto Moşniţa Veche 30_21 a

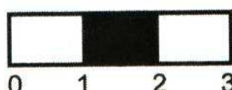

Foto Moşniţa Veche 30_21 b

Desen Moşniţa Veche 30_21

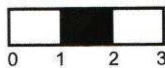

Foto Moşniţa Veche 30_22 a

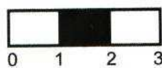
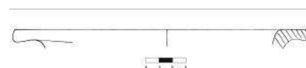

Foto Moşniţa Veche 30_22 b

Desen Moşniţa Veche 30_22

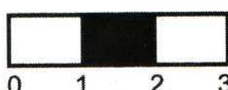

Foto Moşniţa Veche 30_23 a

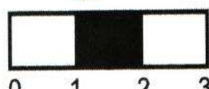

Foto Moşniţa Veche 30_23 b

Desen Moşniţa Veche 30_23

Foto Moşniţa Veche 30_24 a

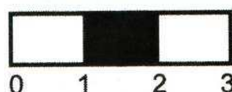

Foto Moşniţa Veche 30_24 b

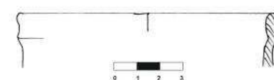

Desen Moşniţa Veche 30_24

Foto Moşniţa Veche 30_25 a

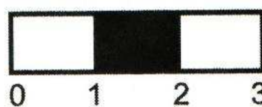

Foto Moşniţa Veche 30_25 b

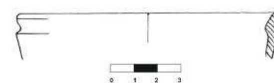
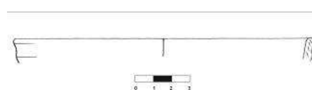

Desen Moşniţa Veche 30_25

Foto Moşniţa Veche 30_26 a

Foto Moşniţa Veche 30_26 b

Desen Moşniţa Veche 30_26

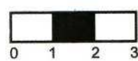

Foto Moşniţa Veche 30_27 a

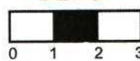
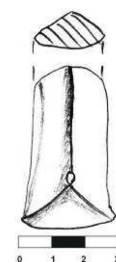

Foto Moşniţa Veche 30_27 b

Desen Moşniţa Veche 30_27

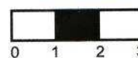
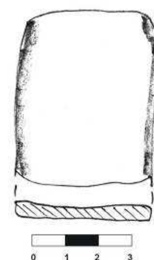

Foto Moşniţa Veche 30_28 a

Foto Moşniţa Veche 30_28 b

Desen Moşniţa Veche 30_28

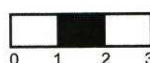
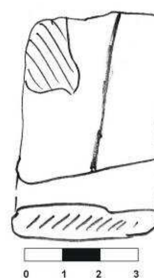

Foto Moşniţa Veche 30_29 a

Foto Moşniţa Veche 30_29 b

Desen Moşniţa Veche 30_29

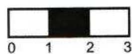

Foto Moşniţa Veche 30_30 a

Foto Moşniţa Veche 30_30 b

Desen Moşniţa Veche 30_30

Foto Moşniţa Veche 30_31 a

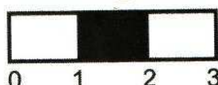
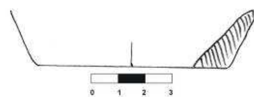
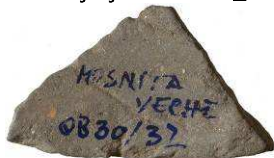

Foto Moşniţa Veche 30_31 b

Desen Moşniţa Veche 30_31

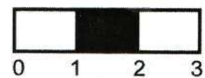

Foto Moşniţa Veche 30_32 a

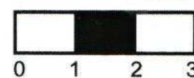
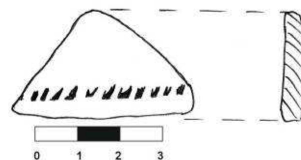

Foto Moşniţa Veche 30_32 b

Desen Moşniţa Veche 30_32

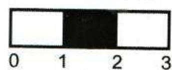

Foto Moşniţa Veche 30_33 a

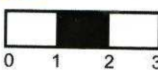
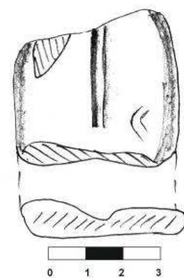

Foto Moşniţa Veche 30_33 b

Desen Moşniţa Veche 30_33

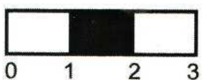

Foto Moşniţa Veche 30_34 a

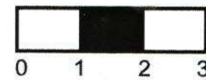
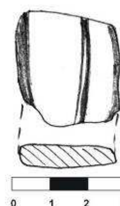

Foto Moşniţa Veche 30_34 b

Desen Moşniţa Veche 30_34

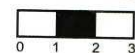

Foto Moşniţa Veche 30_35 a

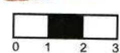

Foto Moşniţa Veche 30_35 b

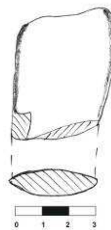

Desen Moşniţa Veche 30_35

Foto Moşniţa Veche 30_36 a

Foto Moşniţa Veche 30_36 b

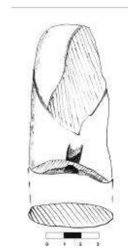

Desen Moşniţa Veche 30_36

Foto Moşniţa Veche 30_37 a

Foto Moşniţa Veche 30_37 b

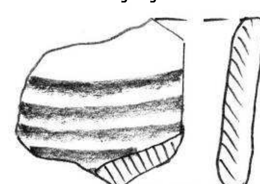

Desen Moşniţa Veche 30_37

Foto Moşniţa Veche 30_38 a

Foto Moşniţa Veche 30_38 b

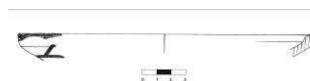

Desen Moşniţa Veche 30_38

Foto Moşniţa Veche 30_39 a

Foto Moşniţa Veche 30_39 b

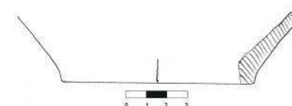

Desen Moşniţa Veche 30_39

Foto Moşniţa Veche 30_40 a

Foto Moşniţa Veche 30_40 b

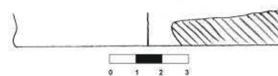
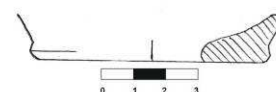

Desen Moşniţa Veche 30_40

Foto Moşniţa Veche 30_41 a

Foto Moşniţa Veche 30_41 b

Desen Moşniţa Veche 30_41

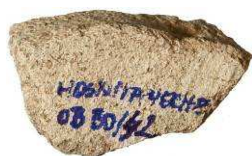
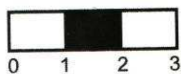

Foto Moşniţa Veche 30_42 a

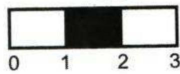
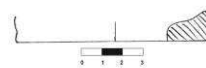

Foto Moşniţa Veche 30_42 b

Desen Moşniţa Veche 30_43

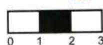

Foto Moşniţa Veche 30_43 a

Foto Moşniţa Veche 30_43 b

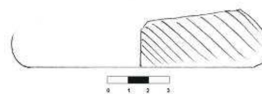

Desen Moşniţa Veche 30_44

Foto Moşniţa Veche 30_44 a

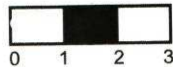
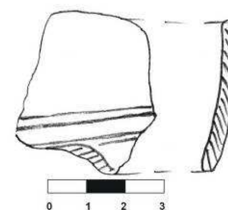

Foto Moşniţa Veche 30_44 b

Desen Moşniţa Veche 30_45

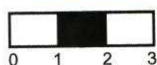

Foto Moşniţa Veche 30_45 a

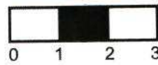
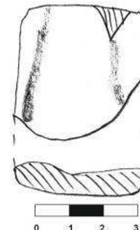

Foto Moşniţa Veche 30_45 b

Desen Moşniţa Veche 30_46

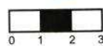

Foto Moşniţa Veche 30_46 a

Foto Moşniţa Veche 30_46 b

Desen Moşniţa Veche 30_46

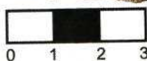

Foto Moşniţa Veche 30_47 a

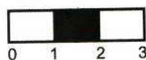
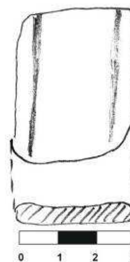

Foto Moşniţa Veche 30_47 b

Desen Moşniţa Veche 30_47

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, afectat pe latura de S de construirea unui canal de desecare modern.
b. stare actuală: teren arabil şi pârloagă.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: situl arheologic în cauza prezintă, chiar şi în stadiul actual al investigării sale, o importanţă ştiinţifică sporită în demararea unor cercetări complexe şi interdisciplinare de geografie istorică (prin coroborarea datelor documentare, cartografice, analiza imaginilor satelitare, a ortofotoplanurilor etc.).
d. importanţa turistică: în stadiul actual de investigare şi punere în valoare, situl arheologic nu se pretează includerii în circuite turistice pentru un public neavizat. În contextul demarării unor campanii de cercetări sistematice şi al coroborării cu punerea în valoare a altor obiective arheologice cu potenţial deosebit din hotarul Moşniţei Vechi şi „Satul bătrân” va putea reprezenta un punct de interes turistic.
e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să stabilească dacă complexele arheologice descoperite se pot preta unei restaurări.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 18-19.03.2010; 13.03.2011
b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Cristian Floca, Ioan Vedrila, Florin Horak.

VII. Bibliografie:

Calincof, Eleonora, *Contribuţii documentare privind localitatea Moşniţa în secolulul al XVIII-lea*, în *SIB*, 16, (1992), 1993, p. 180-205

Creţan, Remus; Frăţilă, Vasile, *Dicţionar geografico-istoric şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, 2007, p. 279

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 149

Pál, Engel, *A Temesvári és Moldovai szandszák törökkori települései (1554 – 1579)*, Szeged, 1996, p. 92

Suciu, Coriolan, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I, Bucureşti, 1967, p. 409

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Câmp de tumuli; sat NERĂU; comuna TEREMIA MARE; mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Nerău, Obiectiv 1, Tumul 1-6.

II. Istoricul cercetărilor:

Zona de vest a Banatului românesc cuprinde un impresionant câmp de tumuli, având o concentrare deosebită în jurul actualelor localităţi Sânnicolau Mare, Dudeştii Vechi, Cenad, Saravale, Sânpetru Mare, Periam, Pesac, Lovrin, Vizejdia, Tomnatic, Comploşu Mare, Teremia Mică, Teremia Mare şi Nerău. Chiar dacă gruparea acestora trebuie privită în ansamblul său, în LMI Timiş 2004 sunt incluse doar movilele de pământ din hotarele localităţilor Checea (vezi *supra*), Ofseniţa, Vizejdia (vezi *infra*) şi Nerău. Împărţirea administrativă modernă face ca, în acest context al discutării obiectivelor înscrise doar în lista monumentelor istorice, să trunchiem analizarea unui câmp de tumuli mult mai mare, împărţit actualmente între Sânnicolau Mare, Tomnatic, Vizejdia, Nerău şi Teremia Mare. Faptul că aceste movile de pământ rămân repere majore în câmpia plată din jur, a făcut ca ele să apară figurate pe toate ridicările cartografice ale Banatului, începând cu sec. XVIII (vezi fişa *Checea 1* pentru dezbaterea subiectului).

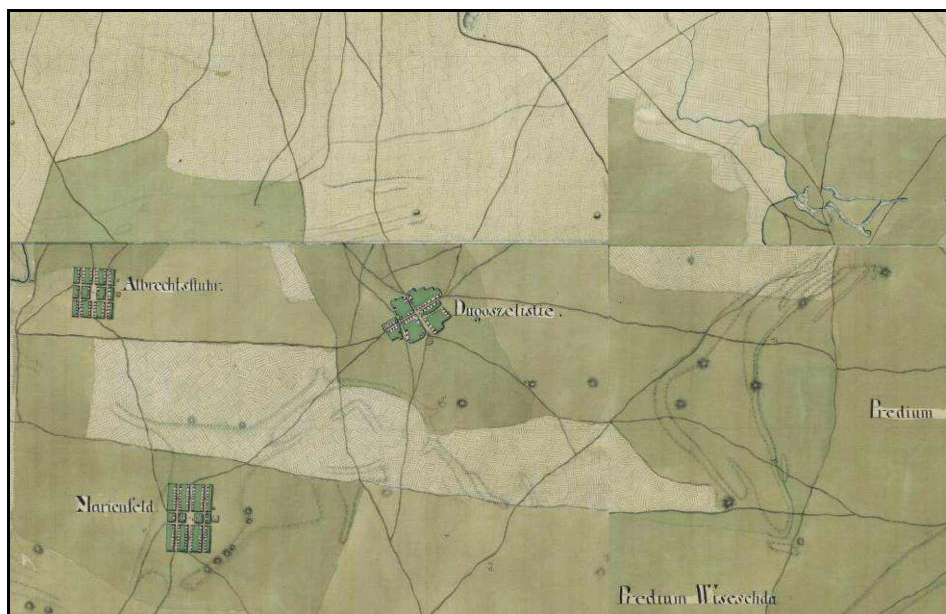

Fig. 1. Câmpul de tumuli din hotarele Teremia Mare, Nerău, Tomnatic pe harta habsburgică din 1769-1772

Începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea, tumulii din acest areal încep să intre în atenţia pasionaţilor de antichităţi şi ai căutătorilor de comori, îndeosebi în jurul impresionantului tumul de la Hunca Mare (Kopfhügel) ţesându-se numeroase legende despre comori fabuloase sau chiar se plasează aici mormântul lui Attilla[1].

În 1899, neobositul investigator al tumulilor din Câmpia Banatului, Kislegi Nagy Gyula, întreprinde un sondaj în „Hunca Mare”, descoperind părţi de schelet de cal, un schelet uman în sicriu şi alte două morminte, reprezentând depuneri secundare în mantaua tumului[2]. În acelaşi context, Gyula sapă şi un alt tumul de dimensiuni mai mici de lângă impresionanta movilă, descoperind un mormânt din perioada migraţiilor, deranjat de depunerea scheletului unui câine. Cu ocazia plantării unei livezi de viţă de vie, în 1914, P. Huffnuss descoperă la poalele „Huncii Mari” o necropolă plană de incineraţie de la începuturile primei epoci a fierului, donând descoperirile Muzeului Banatului din Timişoara. În 1930, acesta regăseşte

[1] Legendele locale abundă de astfel de scenarii istorice.

[2] Întreaga discuţie la Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 150-152. Asupra descoperirilor din zona tumulilor din arealul „Huncii Mari”, vezi şi J. Hunyar, *Monographie der Orts-Gemeinde Nagy – Teremia (Marienfeld)*, Gross Kikinda, 1902, p. 96-100; N.G. Kisléghi, *Archaeológiai Napló*, Szerged – Temesvár, 2010, p. 35-43;

alte piese asociate necropolei, purtând o corespondenţă cu I. Miloia despre descoperiri[3]. Fascinaţia generată de „Hunca Mare” (unul dintre cei mai impunători tumuli de pe teritoriul Banatului românesc), face ca în 1939 M. Moga să efectueze un sondaj superficial în partea superioară a tumulului, identificând un şanţ de apărare şi considerând movila drept fortificaţie şi punct de observare[4].

Pe harta topografică militară din 1962, în hotarul localităţii Nerau apar figuraţi zece tumuli, iar pe cea din 1975 opt tumuli.

În anul 1983 în hotarul localităţii Teremia Mare (o bună parte din câmpul de tumuli din jurul „Huncii Mari”, inclusiv aceasta, se află în hotarul Nerăului!) se desfăşoară cercetări complexe, cu rezultate deosebite, dar care trebuie privite cu rezerve şi circumspecţie[5]. Punctul central al investigaţiilor l-a reprezentat stabilirea funcţionalităţii şi a cronologiei marelui tumul „Hunca Mare”, prilej cu care o echipă de specialişti de la Cluj Napoca întreprinde prospectarea geofizică cu ajutorul magnetometrului cu protoni[6].

Repertoriul movilelor de pământ din Banat[7] aduce în discuţie patru movile de pământ la Nerău, dar nu este exclus ca şi o parte din tumulii plasaţi în hotarele localităţilor învecinate să facă parte din câmpul de tumuli al acestei localităţi.

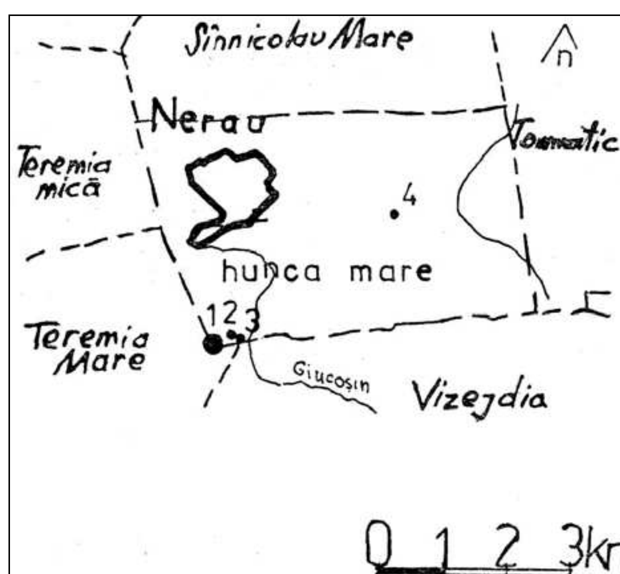

Fig. 2. Amplasarea câmpului de tumuli de la Nerău (*apud* Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 151, fig. 29)

Pornind de la aceste date, în august şi noiembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind investigaţiile arheologice de teren, identificând şapte tumuli, patru dintre aceştia fiind topografiaţi cu Staţia Totală.

III. Harta topografică cu amplasamentul câmpului de tumuli:

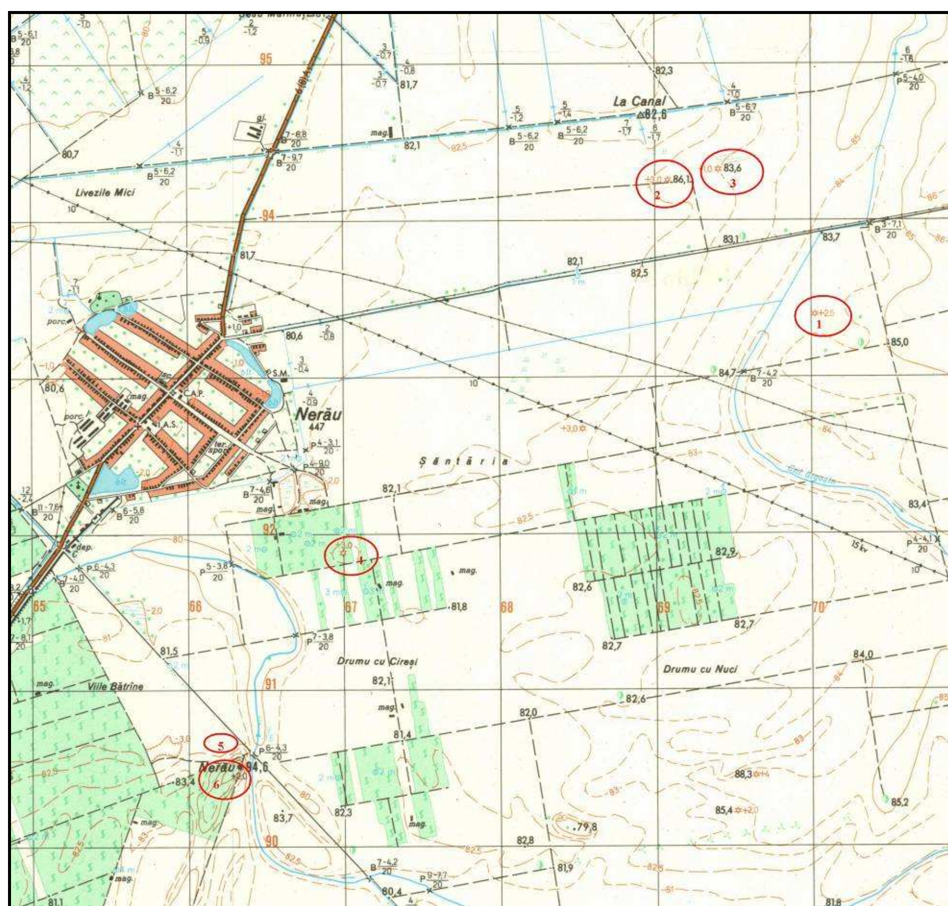
[3] I. Miloia, *Din activitatea Muzeului Bănăţean, dare de seamă pe anul 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 58; M. Gumă, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 293.

[4] Cercetări inedite, cf. Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 151.

[5] C. Răileanu, O. Gog., *Contribuţii la problema continuităţii în vestul Banatului. Studiu preliminar topoarheologic şi numismatic la Teremia Mare*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 491-507.

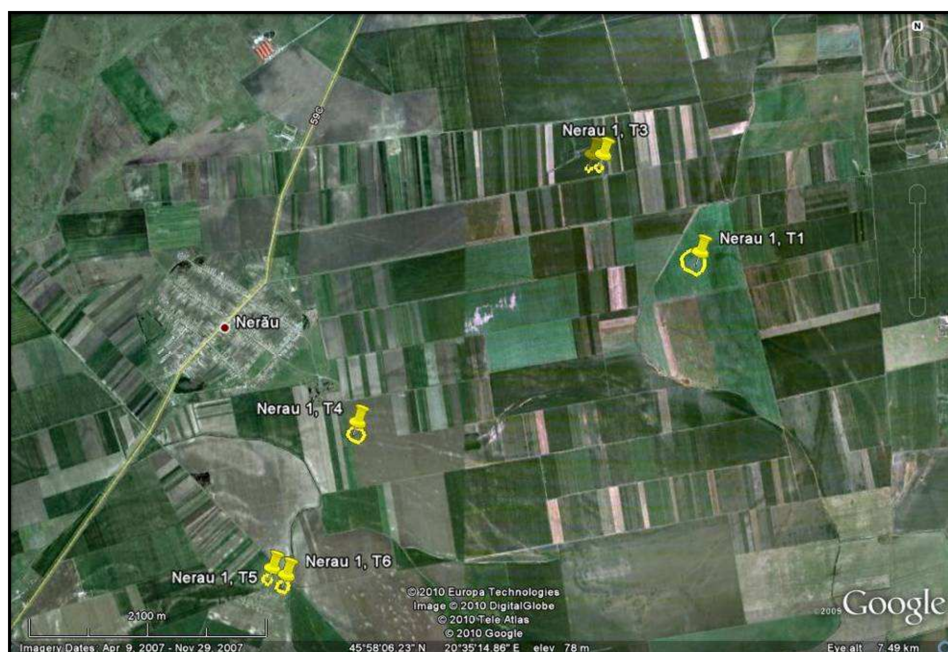
[6] V. V. Morariu, C. Bratu, L. Bocu, C. Răileanu, O. Gog, Gh. Lazarovici, P. T. Frangopol, *Magnetic prospection of Hunca Mare Tumulus*, în P. T. Frangopol, V. V. Morariu (ed.), *First romanian conference on the aplications of physics methods in archaeology. Cluj Napoca, 5-6 november 1987*, vol. I, Bucureşti. 1988, p. 25-51.

[7] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 150-152.

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

IV. Imaginea satelitară cu amplasamentul câmpului de tumuli:

TUMUL 1[8]:

1. Date geografice despre sit:

[8] Obiectivul nu apare menţionat în repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan.

a. punct: „Canalul Gigoşin Est”.
b. reper localizare: la 4,4 km E de biserica catolică din Nerău; la 4,8 km NV de biserica ortodoxă din Vizejdia şi la 3,95 km VSV de biserica catolică din Tomnatic.
c. reper hidrografic: la 280 m E de versantul stâng al Canalului Gigoşin.
d. descriere geografică: tumulul este amplasat pe o terasă relativ bine profilată din versantul stâng al actualului traiect al Canalului Gigoşin, dominând impozant un vast teren plat din jur (pentru detaliile morfografice, vezi planurile topografice). Din vârful său există o vizibilitate spre alţi tumuli importanţi, faţă de care are următorul amplasament:

- la 3,4 km NE de „Movila lui Dogan” (tumulul 4 din repertorierea noastră, respectiv posibil Nerau 4 din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan[9]. (coordonate GPS: 45 57 37 N 20 34 21 E; 85 m altitudine);
- la 1,27 km SE de Tumulul 2 din repertorierea noastră (coordonate GPS: 45 58 53 N 20 35 57 E; 86,1 m altitudine);
- la 4,7 km NE de „Hunca Mare” (coordonate GPS: 45 56 52 N 20 33 50 E, 94,6 m altitudine);
- la 2,76 km NV de „Movila Capului” sau „Kophügel”[10] (coordonate GPS: 45 57 24 N 20 38 14 E; 92,6 m altitudine);
- la 1,75 km SV de „Kleinhügel”[11] (coordonate GPS: 45 59 09 N 20 37 35 E; 92,6 m altitudine).

e. coordonate GPS: 45 58 26 N 20 36 42 E; 86,5 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 506496; 160204.
g. imagini de suprafaţă:

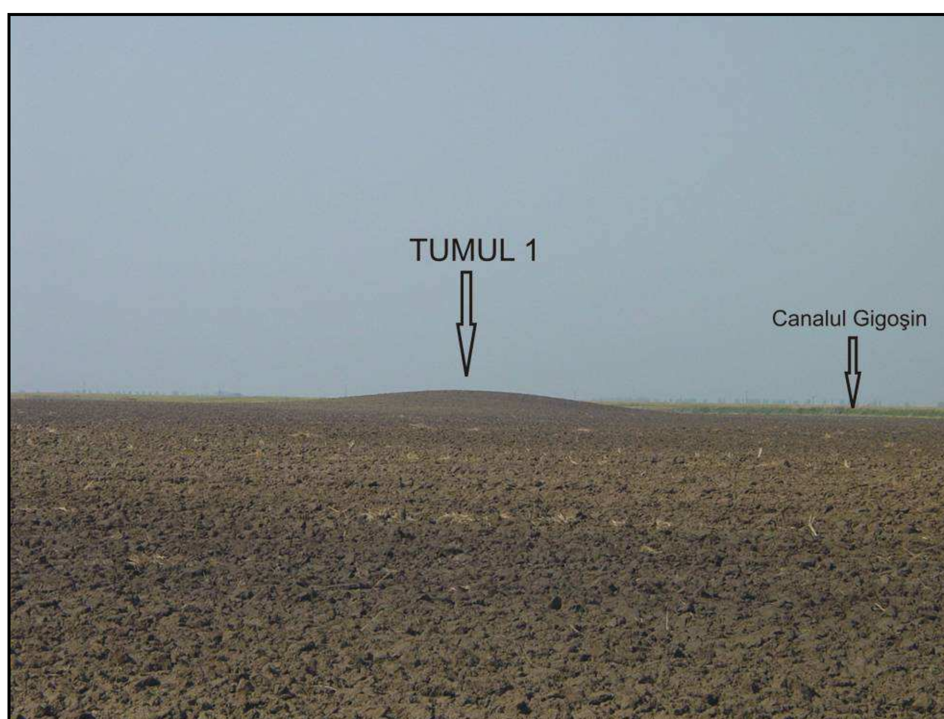

Fig. 3. Tumulul 1 văzut dinspre Est

h. planuri topografice:

[9] *Ibidem*, p. 152 (amplasamentul topografic este destul de vag, în zonă existând doi tumuli, astfel încât ne este dificil să-l identificam cu precizie pe cel menţionat de Florin Medeleţ).
[10] Tumulul poate fi acelaşi cu Tomnatic 6, cf. Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 173, fig. 43,6.
[11] Tumulul poate fi acelaşi cu Tomnatic 1, cf. Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 173, fig. 43,1.

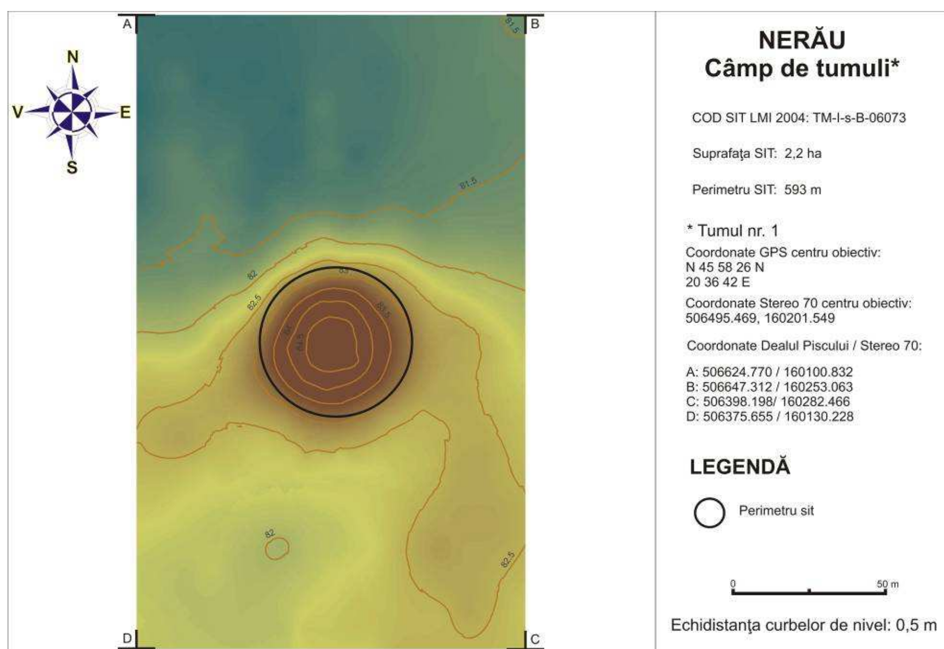

Fig. 4. Planul topografic 2D color, Nerău 1, T1

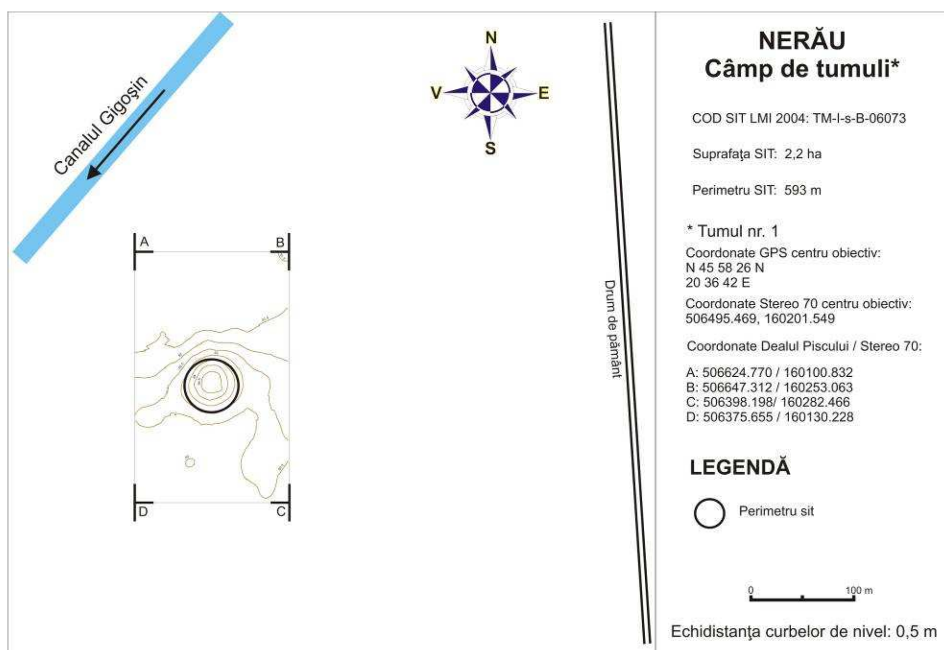

Fig. 5. Planul topografic 2D curbe de nivel, Nerău 1, T1

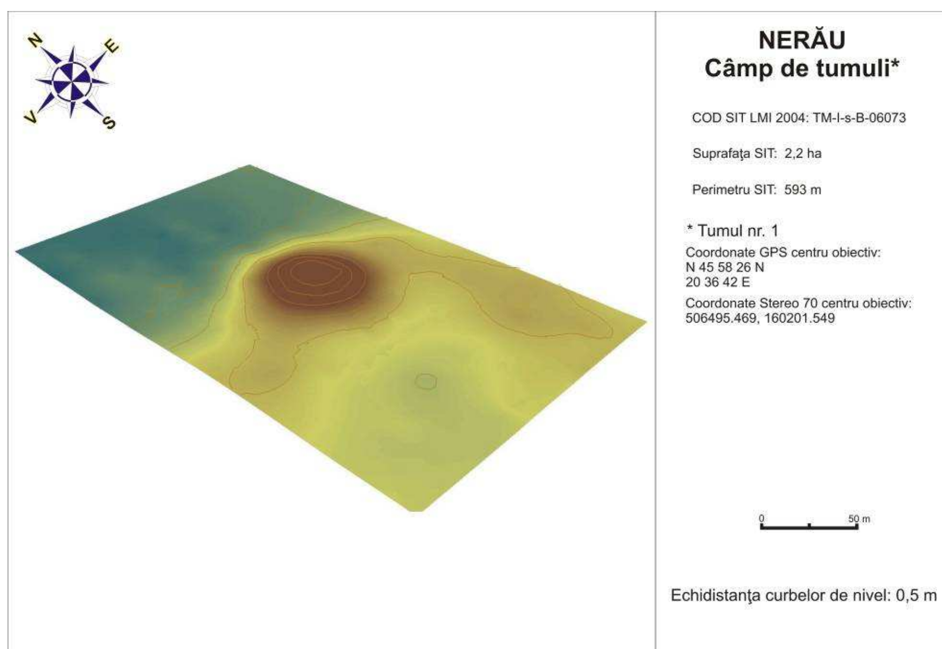
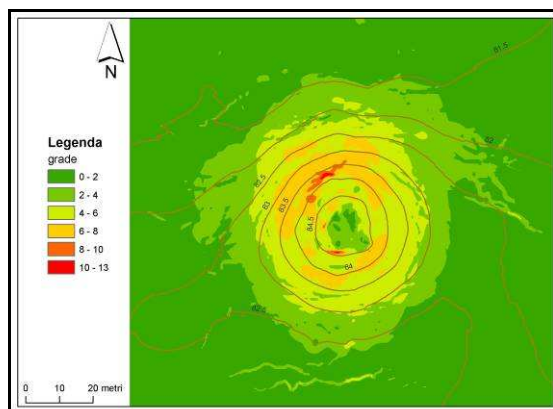
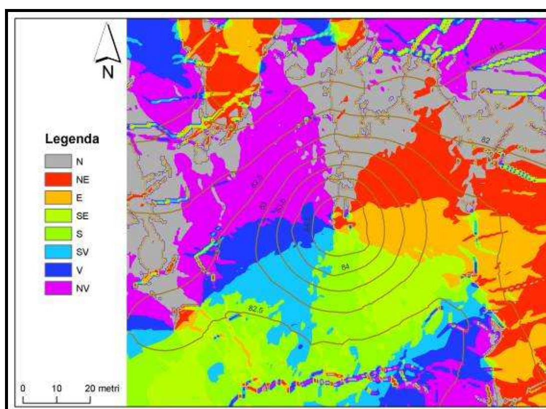

Fig. 6. Planul topografic 3D, Nerău 1, T1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: tumulul are o elevaţie păstrată de 3 m faţă de terenul din jur şi, deşi aplatizat, panta are un unghi de 6 – 8 grade; partea superioară s-a tasat devenind plană, iar arăturile mecanice din perioada modernă au făcut ca tumulul să intre într-un proces de degradare accentuată, vizibil pe latura de N unde parametrul morfometric evidenţiază procesul de tasare antropică.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma relativ conică a tumulului face ca expoziţia faţă de Soare să fie în rozetă, către toate punctele cardinale însă parametrul morfometric *expoziţie* este irelevant în cazul unui astfel de complex arheologic, funcţionalitatea lui fiind cu totul alta decât cea de zonă de locuit.

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările sistematice de teren nu au relevat materiale arheologice în zona tumulului, cu excepţia unor sporadice fragmente ceramice atipice post-romane, descoperite la cca. 200 m E de obiectivul vizat.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:
a. starea de conservare: medie, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 2[12]:
1. Date geografice despre sit:
a. punct: „La Canal Sud”.
b. reper localizare: la 3,72 km NE de biserica catolică din Nerău; la 4,58 km V de biserica catolică din Tomnatic şi la 6,08 km NV de biserica ortodoxă din Vezejdia.
c. reper hidrografic: la 1,31 km V de versantul drept al Canalului Gigoşin.
d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de un tumul bine profilat în terenul din jur, având o înălţime păstrată de aproximativ 2,5 m şi un diametru la bază de cca. 40 m. Versanţii prezintă pante accentuate, motiv pentru care partea superioară a sa nu a fost afectată de lucrările agricole moderne. Cu toate acestea, baza şi mantaua exterioară sunt distruse progresiv de tractoarele de mare putere, prin arături adânci. Din punct de vedere geografic, tumulul domină o suprafaţă plană, uşor înclinată spre E, spre albia ocupata actualmente de Canalul Gigoşin.
e. coordonate GPS: 45 58 53 N 20 35 57 E; 86,1 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 507382; 159283.
g. imagini de suprafaţă:

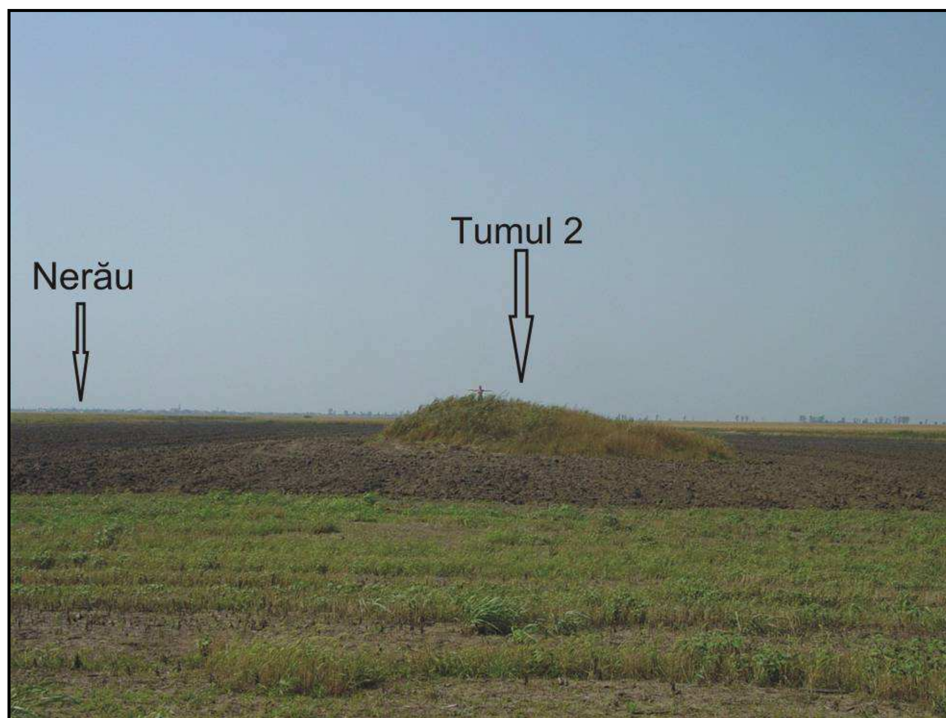

Fig. 7. Tumulul 2 văzut dinspre E

2. Date istorice despre sit:
a. tip sit: mormânt tumular (?).
b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.
c. material arheologic: cercetările arheologice de teren nu au relevat artefacte arheologice în arealul din jurul Tumulului 2.
d. fotografii şi desene artefacte: -

[12] Obiectivul poate fi identic cu Sânnicolau Mare 15 din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan, *op. cit.*, p. 166, fig. 38, t15 (indiciile topografice sunt prea generale pentru a permite identificarea cu precizie a obiectivului respectiv).

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil în partea inferioară a sa şi vegetaţie de trestie şi arbuşti spinoşi în partea superioară.

TUMUL 3[13]:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „La Canal SE”.

b. reper localizare: Tumulul 3 se află la 100 m ENE de Tumulul 2, astfel încât raportările de poziţionare se calculează în raport cu acest obiectiv.

c. reper hidrografic: la 1,21 km V de versantul drept al Canalului Gigoşin.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de un tumul aplatizat, având un diametru la bază de cca. 40 m şi o înălţime păstrată de cca. 0,5 m., fiind situat la 100 m ENE de Tumulul 2.

e. coordonate GPS: 45 58 54 N 20 36 02 E; 83,6 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 507407; 159392.

g. imagini de suprafaţă:

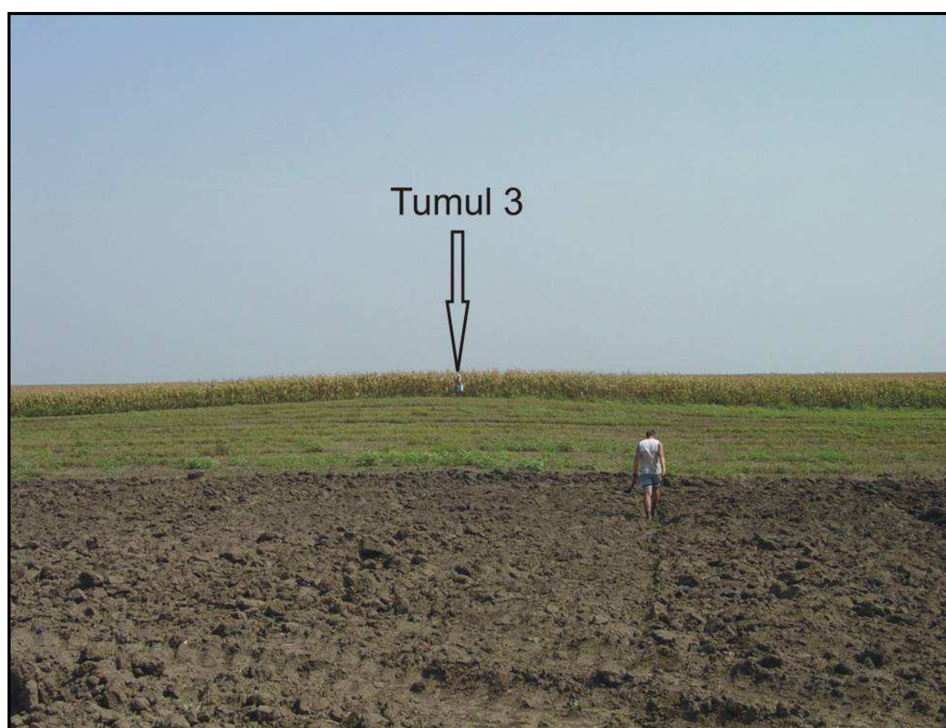

Fig. 8. Tumulul 3 văzut dinspre V

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările sistematice de teren nu au relevat artefacte arheologice în arealul din jurul tumulului.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: slabă şi în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

[13] Obiectivul poate fi identic cu Sânnicolau Mare 16 din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan, *op. cit.*, p. 166, fig. 38, t16 (indiciile topografice sunt prea generale pentru a permite identificarea cu precizie a obiectivului respectiv).

b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 4[14]:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Movila lui Dogan”.
b. reper localizare: la 1,52 km SE de biserica catolică din Nerău; la 6,58 km VNV de biserica ortodoxă din Vizejdia şi la 4,54 km NE de biserica catolică din Teremia Mare.
c. reper hidrografic: la 490 m NE de versantul drept al Canalului Gigoşin.
d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de o movilă de pământ, foarte bine profilată în terenul din jur, cu vizibilitate largă asupra unei vaste suprafeţe. Actualmente movila se află în proces de aplatizare datorat lucrărilor agricole moderne, dar mai păstrează încă o înălţime de cca. 4 m şi un diametru la bază de peste 50 m.
e. coordonate GPS: 45 57 37 N 20 34 21 E; 85 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 505153; 157088.
g. imagini de suprafaţă:

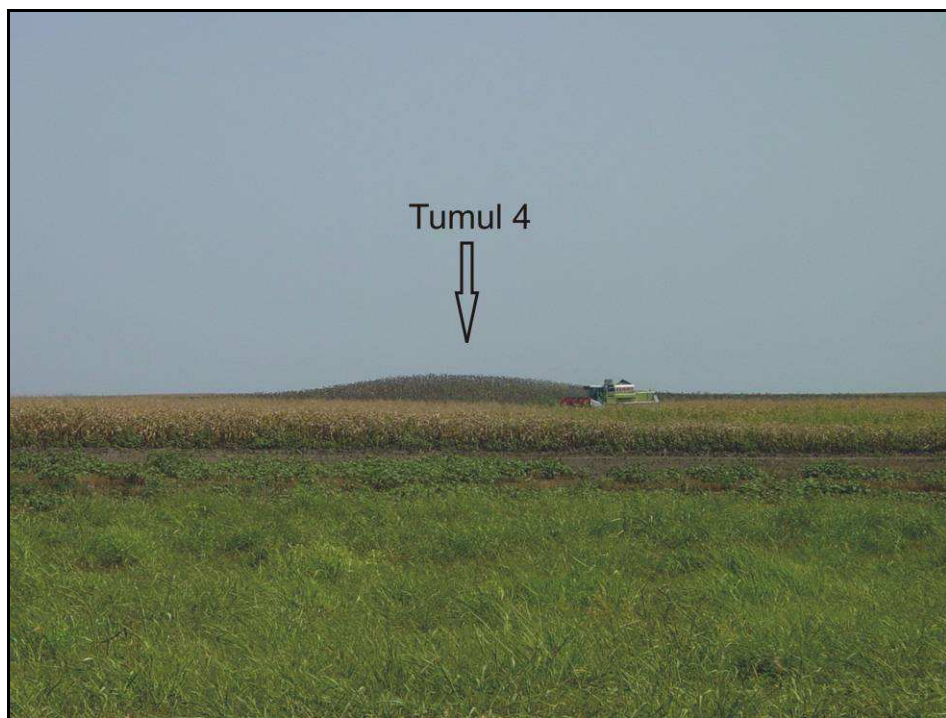

Fig. 9. Tumulul 4 văzut dinspre SV

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).
b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.
c. material arheologic: cercetarea arheologică de teren a relevat existenţa pe suprafaţa tumulului unor sporadice fragmente ceramice şi fragmente de cărămizi medieval târzii aflate, evident, în poziţie secundară. S-au recoltate, de asemenea, şi fragmente ceramice medieval timpurii, majoritatea atipice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (4); fragmente ceramice tipice nedesenate (3); fragmente ceramice atipice (12), fragmente silex (1); fragmente cute gresie (1).
d. fotografii şi desene artefacte:

[14] Posibil identic cu Nerău 4 din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan, *op. cit.*, p. 152.

Foto Nerau 1_1 a

Foto Nerau 1_1 b

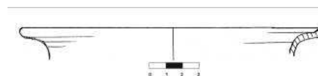

Desen Nerau 1_1

Foto Nerau 1_2 a

Foto Nerau 1_2 b

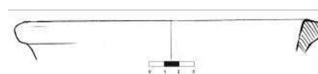

Desen Nerau 1_2

Foto Nerau 1_3 a

Foto Nerau 1_3 b

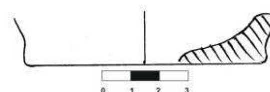
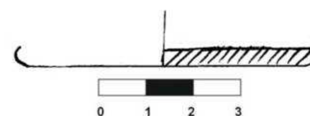

Desen Nerau 1_3

Foto Nerau 1_4 a

Foto Nerau 1_4 b

Desen Nerau 1_4

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună, dar în contextul unei agriculturi moderne, cu utilaje de mare putere, procesul de degradare al tumulului este unul foarte accelerat, astfel încât se impun măsuri urgente de protecţie a sa.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMULII 5-6[15]:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Hunca Mare”.

b. reper localizare: la 2,26 km SSE de biserica catolică din Nerău; la 3,23 km NE de biserica ortodoxă din Teremia Mare şi la 6,9 km VNV de biserica ortodoxă din Vizejdia.

c. reper hidrografic: la 80 m V de versantul stâng al Canalului Gigoşin.

[15] Corespund cu tumulii Nerău 1-3 din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan, *op. cit.*, p. 150-151 (cu o amplasare eronată a tumulilor 2-3 la E de „Hunca Mare”, pe malul stâng al Pârâului „Giucoşin” (*sic!*)). Vezi şi C. Răileanu, O. Gog., *Contribuţii la problema continuităţii în vestul Banatului. Studiu preliminar topoarheologic şi numismatic la Teremia Mare*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 491-507; V. V. Morariu, C. Bratu, L. Bocu, C. Răileanu, O. Gog, Gh. Lazarovici, P. T. Frangopol, *Magnetic prospection of Hunca Mare Tumulus*, în P. T. Frangopol, V. V. Morariu (ed.), *First romanian conference on the aplications of physics methods in archaeology. Cluj Napoca, 5-6 november 1987*, vol. I, Bucureşti. 1988, p. 25-51.

d. descriere geografică: Situl se află amplasat pe malul stâng al Canalului Gigoşin, la intersecţia hotarelor cadastrale ale localităţilor Nerău, Teremia Mare şi Vizejdia. Din punct de vedere geografic acest tumul face parte din extremitatea sudică a Câmpiei Mureşului, subunitate a Câmpiei de Vest. Tumulul, prin înălţimea actuală de cca. 14 m, domină un areal de câţiva km ai câmpiei plane, drenată actualmente de Canalul Gigoşin. Alături de movila "Hunca Şişitac" de la Sâmpetru Mare, "Hunca Mare" de la Nerău este cel important monument de acest fel din Câmpia Banatului[16]. Pare foarte probabil ca cei care au edificat această impresionantă movilă, dar şi câmpul de tumuli din jur (aflat actualmente în hotarele administrative ale localităţilor Nerău, Teremia Mare şi Vizejdia) să fi profitat de morfologia naturală, în zonă existând depozite de nisip sub forma dunelor[17]. În sectorul cuprins între Tumulul 5 şi Tumulul 6 ("Hunca Mare") se pare că s-a aflat necropola plană de incineraţie de la sfârşitul epocii bronzului, acum complet distrusă de excavaţiile moderne de extragere a pământului[18]

e. coordonate GPS: 45 56 55 N 20 33 46 E; 83 m altitudine (Tumul 5) şi 45 56 52 N 20 33 50 E, 94,6 m altitudine (Tumulul 6 – „Hunca Mare").

f. coordonate Stereo 70: 503900; 156163 (Tumul 5) şi 503802; 156344 (Tumul 6).

g. imagini de suprafaţă:

Fig. 10. Tumul 6 văzut dinspre V

[16] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 168 (cu bibliografia).

[17] Pentru detalii vezi şi D. Ţărău, M. Luca, *Panoptic al comunelor bănăţene din perspectivă pedologică*, Timişoara, 2002, p. 206-208.

[18] I. Miloia, *Din activitatea Muzeului Bănăţean, dare de seamă pe anul 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 58; M. Gumă, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 293.

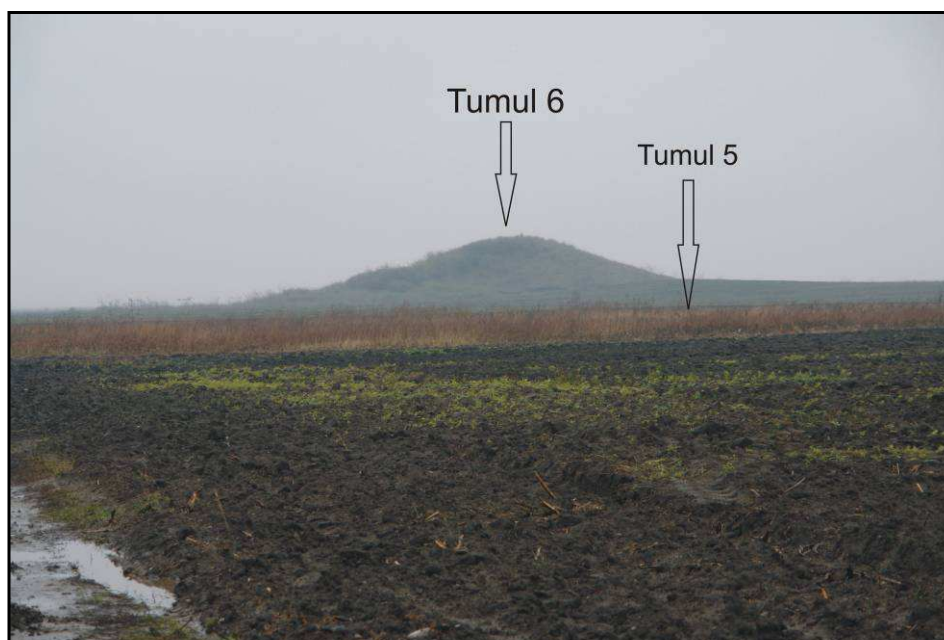

Fig. 11 Tumulii 5 şi 6 văzuţi dinspre NV

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?) şi necropolă plană de incineraţie.

b. datare: lipsa unor săpături arheologice nu permite stabilirea, doar pe baza cercetărilor de teren, a relaţiei dintre tumuli şi descoperirile de suprafaţă. Pe baza datelor acumulate în alte situaţii similare, este foarte posibil ca edificarea tumulilor să se fi realizat în epoca bronzului, ulterior ei fiind refolosiţi şi căpătând diverse funcţionalităţi.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă desfăşurate cu prilejul ridicării topografice cu Staţia Totală nu au descoperit nici un fel de artefacte arheologice în arealul circumscris celor doi tumuli aflaţi în hotarul cadastral al localităţii Nerău.

d. fotografii şi desene artefacte: -

e. planuri topografice:

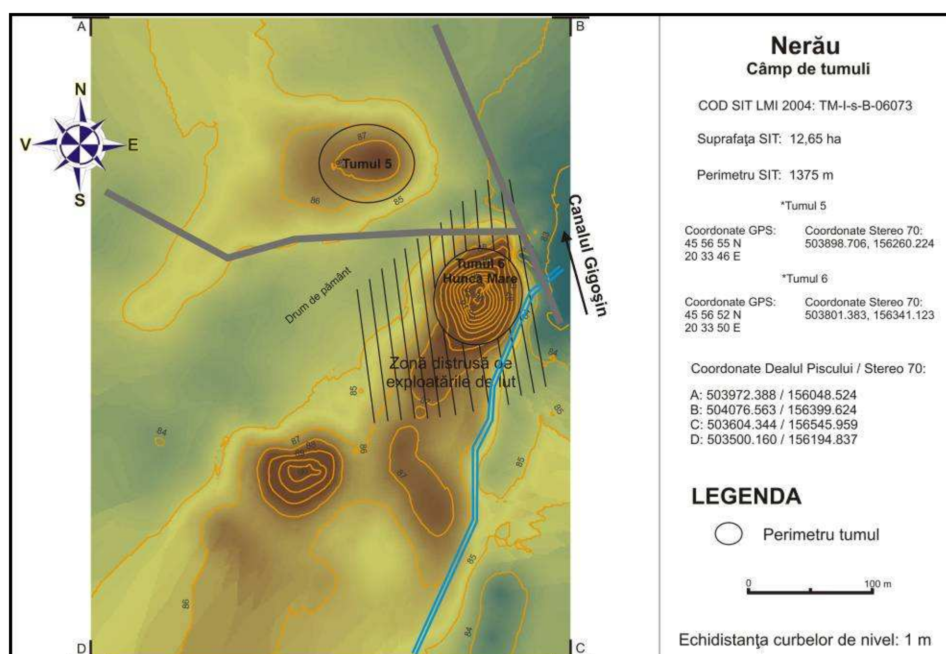

Fig. 12. Planul topografic 2D color, Nerău 1, T5-6

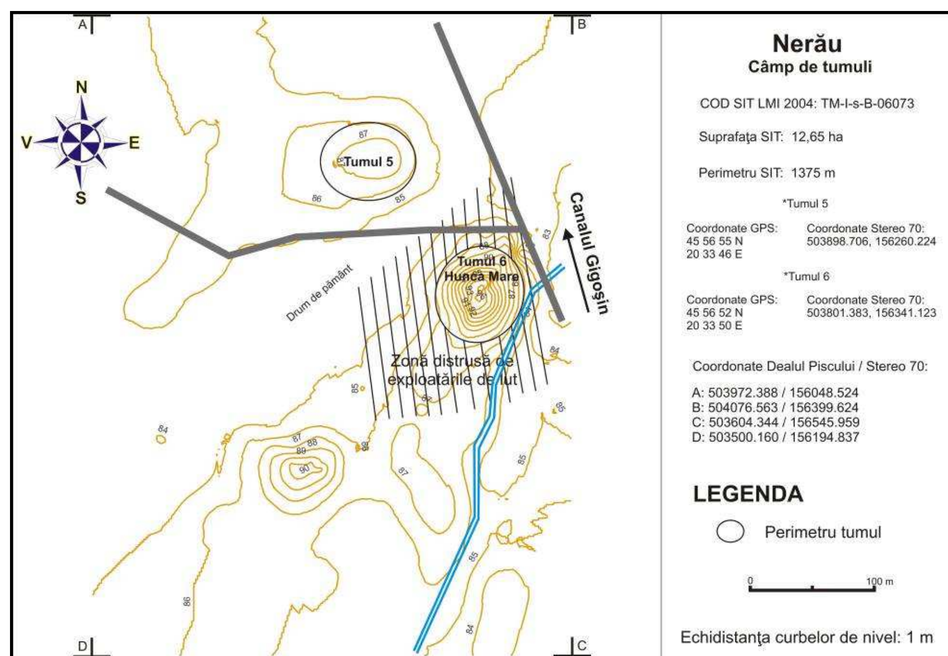

Fig. 13. Planul topografic 2D curbe de nivel, Nerău 1, T5-6

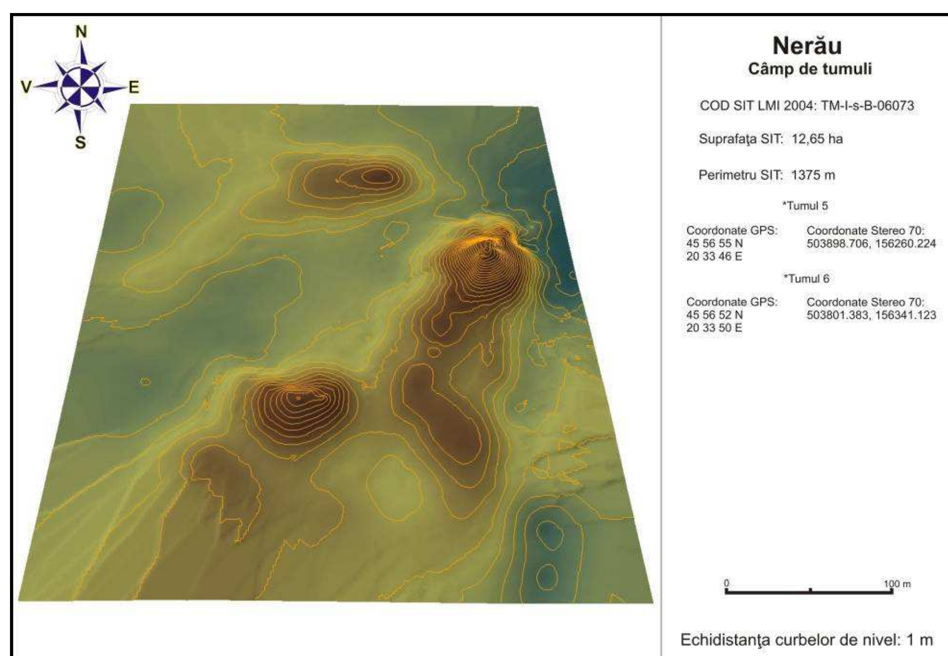
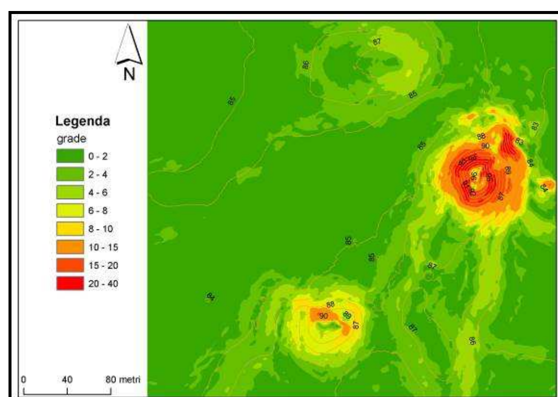
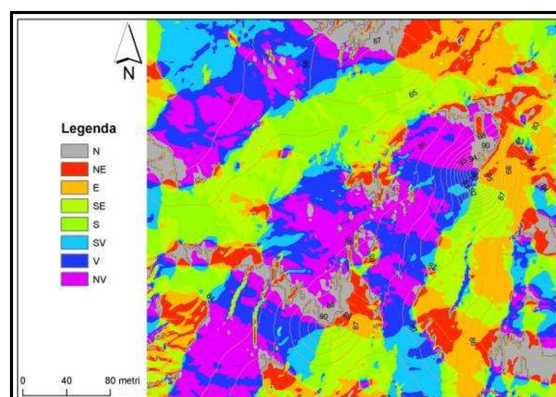

Fig. 14. Planul topografic 3D, Nerău 1, T5-6

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: Tumulul 6 „Hunca Mare" prezintă o elevaţie de 14 m faţă de terenul din jur, cu o pantă de 20 – 40 grade, înălţimea lui ferindu-l de erodarea antropică prin arătură mecanică; platoul central, deşi îngust, este plat, însă bulversat de săpăturile arheologice, braconajul arheologic şi amplasarea unei borne topografice din beton; sondajele arheologice şi gropile căutătorilor de comori bulversează şi baza tumulului, creând alveolări, şanţuri şi gropi a căror pantă este foarte pronunţată (30 – 40 grade). Tumulul 5 este mult aplatizat şi prezintă o elevaţie păstrată de numai 2 m faţă de terenul din jur, panta fiind de cel mult 4 – 6 grade; lucrările agricole mecanizate au făcut ca erodarea antropică a acestuia să fie mai vizibilă pe latura de V, acolo unde panta are doar 1 – 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma piramidală a Tumulului 6 „Hunca Mare" se datorează, probabil, alunecărilor de pământ cauzate de exploatările de lut de la baza lui, precum şi a excavaţiilor căutătorilor de comori, motiv pentru care parametrul morfometric *expoziţie* reliefează aspectul de „măgură" al acestui tumul, cu orientare către cele patru puncte cardinale; deşi sondajele arheologice au identificat un sistem de fortificare în vârful tumulului (?), platoul foarte îngust al acestuia nu prezintă caracteristici expoziţionale concrete sau diferite de ale unui tumul clasic; Tumului 5 se prezintă ca unul clasic, cu o expoziţie faţă de Soare în rozetă, către cele opt puncte cardinale, cu observaţia că pe partea de S a acestuia există o platformă uşor înălţată, cu expunere sudică, unde s-a descoperit o necropolă plană de incineraţie databilă în epoca bronzului.

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: tumulul 5 prezintă o stare de conservare relativ bună, dar se află în plin proces de aplatizare datorită lucrărilor agricole moderne. Tumulul 6 („Hunca Mare"), aşa cum precizam şi mai sus, este unul din cele impresionante monumente de acest tip de pe teritoriul Banatului, dar este grav afectat de excavaţiile moderne de extragere a lutului de pe latura de V şi NV a sa, astfel încât se impun măsuri urgente de protecţie.
b. stare actuală: pârloagă şi vegetaţie de arbuşti spinoşi.

V. Concluzii:

a. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum precizam şi când discutam despre câmpul de tumuli de la Checea, şi cel de la Nerău prezintă o importanţă ştiinţifică deosebită, **dacă** asupra lor ar începe campanii de investigare arheologică sistematică, care ar fi în măsură să lămurească datarea, funcţionalitatea şi rolul lor istoric în câmpia joasă a Banatului.
b. importanţa turistică: tumulii din hotarul localităţii Nerău sunt monumente arheologice vizibile, care se pretează lesne integrării în circuitele de turism cultural. Implicarea specialiştilor în dezvelirea şi restaurarea lor, colaborarea cu autorităţile publice locale pentru demararea unor proiecte de finanţare privind punerea în valoare a respectivelor monumente, cu rol benefic pentru dezvoltarea durabilă a comunităţii, ar trebui să reprezinte un deziderat ce trebuie luat în seamă. Mediatizarea obiectivelor arheologice prin publicarea amplasamentului lor exact, a fotografiilor din teren şi a „poveştii" pe *website*-ul primăriei, al cluburilor de turism sau al agenţiilor de turism va atrage doritori interesaţi de vizitarea unor

monumente spectaculoase. Rolul comunităţii locale, dar şi al specialiştilor este unul important în egală măsură, vizând protecţia, restaurarea şi promovarea unor astfel de obiective.

c. propunere de restaurare: prin demararea unor cercetări arheologice sistematice, obiectivele arheologice de tip „tumul” se pretează la restaurare în vederea integrării în circuitul turistic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 23.08.2007; 14.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Marius Stanciu, Alice Abagiu, Ştefan Boldişor.

VII. Bibliografie:

Gumă, Marian, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 293

Hunyar, Johann, *Monographie der Orts-Gemeinde Nagy – Teremia (Marienfeld)*, Gross Kikinda, 1902, p. 96-100

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 179-180

Mărghitan; Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. I, Timişoara, 1979, p. 92-93

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 150-152

Miloia, Ioachim, *Din activitatea Muzeului Bănăţean, dare de seamă pe anul 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 58

Morariu, V. V.; Bratu, C.; Bocu, L.; Răileanu, C.; Gog, O.; Lazarovici, Gh.; Frangopol, P. T., *Magnetic prospection of Hunca Mare Tumulus*, în P. T. Frangopol, V. V. Morariu (ed.), *First romanian conference on the aplications of physics methods in archaeology. Cluj Napoca, 5-6 november 1987*, vol. I, Bucureşti. 1988, p. 25-51

Răileanu, Constantin; Gog., Octavian, *Contribuţii la problema continuităţii în vestul Banatului. Studiu preliminar topoarheologic şi numismatic la Teremia Mare*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 491-507.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Tumuli; sat OFSENIŢA; comuna; "Gomila"; mil. II a. Chr.; Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: -

II. Istoricul cercetărilor:

Situaţia tumulilor de la Ofseniţa este, de asemenea, una interesantă, generată în primul rând de puţinătatea datelor bibliografice despre aceste obiective arheologice. În repertoriul arheologic al Banatului, publicat la începutul secolului XX de către B. Milleker[1] sunt menţionaţi patru tumuli în hotarul Ofseniţei şi alţi doi în hotarul localităţii Deta, toţi făcând parte din câmpul de tumuli din locul numit „Sieben Hügel". Nici în articolul despre tumulii bănăţeni, datorat lui Fl. Medeleţ, I. Bugilan[2] nu se aduc informaţii suplimentare, autorii precizând textual: „în hotar cu Deta se află locul numit Siebenhügel din care patru movile sunt în hotarul Ofseniţei şi trei în hotarul Detei. Movilele sunt declarate rezervaţie arheologică prin decizia din mai 1979 a Consiliului Popular Judeţean Timiş. Se spune că în ele s-au descoperit schelete omeneşti".

Pe hărţile topografice austriece, câmpul de tumuli din punctul numit actualmente „Gomila" apare indicat doar pe cea de-a două ridicare topografică militară a Banatului (1806-1869).

Fig. 1. Amplasarea câmpului de tumuli pe harta militară habsburgică (1806-1869), *apud* http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html

Ridicările topografice militare din 1962 şi 1975 nu figurează movile de pământ în punctul respectiv. Publicarea, pe *website*-ul maghiar www.arcanum.hu, a ridicărilor militare habsburgice, georeferenţiate şi suprapuse peste programul *Google Earth*, oferă un instrument de lucru extrem de util şi precis în identificarea siturilor arheologice, astfel încât amplasamentul exact al tumulilor de la Ofseniţa a putut fi regăsit în teren.

---

[1]B. Milleker, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol III, Temesvár, 1906, p. 104

[2] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 153.

Fig. 2. Amplasarea aşa-zisului câmp de tumuli pe imaginea satelitară *Google Earth*

Fig. 3. Detaliu de amplasament pe imagine *Google Earth* a locaţiei „câmpului de tumuli"

Pornind de la aceste informaţii sumare, în august 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind ample informări şi verificări de teren în arealul respectiv, dar fără a identifica movile antropice de pământ. În luna mai 2010 se revine în zonă, cu acelaşi rezultat negativ privind identificarea obiectivelor arheologice. Locaţia în care hărţile militare habsburgice plasează câmpul de tumuli este acoperită actualmente de două concentrări de arbuşti spinoşi.

Fig. 4. „Tumulul” de la Ofseniţa văzut dinspre NV

Cercetarea minuţioasă a lor nu a putut evidenţia existenţa vreunei movile de pământ (coordonate GPS: 45 24 44 N 21 11 54 E; coord. Stereo 70: 441785; 202655). În conştiinţa publică a comunităţilor din Ofseniţa şi din Deta, existenţa unor movile de pământ în punctul „Gomila” nu se mai perpetuează actualmente, fapt dedus din numeroasele discuţii purtate cu localnicii din cele două localităţi.

Pe baza cercetărilor desfăşurate asupra „tumulilor” de la Ofseniţa incluşi în LMI Timiş se pot formula următoarele observaţii:

- informaţiile primare vizează date din secolul XIX şi începutul secolului XX: cea de-a doua ridicare topografică habsburgică (1806-1869) şi repertoriul arheologic al Banatului al lui B. Milleker (1906). Inclusiv custodele Muzeului din Vrsač, în cele patru rânduri scrise consacrate Ofseniţei, precizează că tumulii respectivi sunt menţionaţi doar în hărţile militare, iar din text nu reiese dacă a făcut verificări personale în teren.
- chiar dacă aceşti tumuli au existat probabil în sec. XIX –XX, date suplimentare pentru „istoria” lor ulterioară lipsesc cu desăvârşire.
- verificările şi informările în teren au dovedit inexistenţa astăzi a câmpului de tumuli de la Ofseniţa, acesta putând fi distrus complet (dacă a existat) de lucrările de hidroameliorații sau agricole moderne.
- raţiunea pentru care un câmp de tumuli despre care există atât de puţine informaţii a fost inclus în LMI Timiş, Secţiunea Arheologie, ne scapă. Pe teritoriul judeţului Timiş se păstrează zeci de câmpuri de tumuli foarte bine conservaţi (vezi *supra* discuţia de la fişele Checea sau Nerău şi *infra*, fişa Vizejdia) şi care nu au fost incluşi în lista oficială a siturilor protejate din judeţ.

În concluzie, obiectivul arheologic Ofseniţa „Gomila” nu mai există în realitate actualmente, iar menţinerea acestuia în LMI Timiş nu se justifică.

III. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 24.08.2007; 16.05.2010

b. autorii cercetărilor de teren: Liviu Măruia, Dorel Micle şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Mariu Stanciu, Emeric Lăcătuşu.

III. Bibliografie:

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ioan *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 153

Milleker, Bódog, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol III, Temesvár, 1906, p. 104

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Fortificaţie medievală; sat aparţinător OPATIŢA; oraş DETA; sec. XII - XVI Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Opatiţa, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Biserica din Opatiţa apare menţionată în listele papale încă de la 1333-1335 ca făcând parte din arhidiaconatul de Caraş. Documentele secolelor XIV-XV vorbesc despre biserica şi parohia dezvoltată în jurul său în contextul unor stăpâniri nobiliare de pe cursul inferior al Bârzavei[1]. Un document important, care vorbeşte despre morfologia bisericii parohiale, este cel din 10 noiembrie 1452 unde se spune că aceasta era apărată împotriva incursiunilor turceşti de un gard de lemn care necesita reparaţii[2]. Toponimul unde este amplasată biserica fortificată, „Călăşturi", face ecoul prezenţei unei mănăstiri, în limba maghiară „kolostor" însemnând „mănăstire"[3]. În condiţiile în care amplasamentul unei fortificaţii de pământ la marginea localităţii moderne Opatiţa este binecunoscut localnicilor şi specialiştilor, în luna august 2005 o echipă de cercetători de la Muzeul Banatului Montan Reşiţa (Dumitru Ţeicu) şi Muzeul Banatului Timişoara (Florin Draşovean) demarează investigaţiile arheologice sistematice în punctul „Călăşturi". Între 2005-2009 se excavează o bună parte a incintei fortificate, situl devenind astfel un reper important al arheologiei ecleziastice medievale bănăţene[4]. Se conturează astfel un dosar arheologic consistent vizând morfologia fortificaţiei de pământ şi lemn care înconjura posibila biserică de zid (neidentificată încă prin săpături). Până la ora actuală (respectiv nivelul campaniei din 2008, rezultatele campaniei anului 2009 nu erau publicate în momentul redactării prezentului studiu) au fost dezvelite 68 de morminte medievale fără inventar.

În luna august 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind ridicarea topografică cu Staţia Totală a fortificaţiei de pământ şi recoltează fragmente ceramice şi osteologice din zona obiectivului arheologic. În luna noiembrie 2010, o echipă formată din Dorel Micle, Adrian Cîntar, Andrei Stavilă întreprinde o prospecţiune magnetometrică asupra unui sector al fortificaţiei de pământ.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: "Călăşturi".

b. reper localizare: la 0,45 km NE de biserica ortodoxă din Opatiţa şi la 50 m NE de limita estică a localităţii.

c. reper hidrografic: la 50 m N de versantul drept al Pârâului Bârdeanca, afluent dreapta al Râului Bârzava.

d. descriere geografică: „Mănăstirea" de la Opatiţa este amplasată, din punct de vedere geografic, pe malul drept al pârâului Bârdeanca (afluent dreapta al Bârzavei), pe terasa mai înaltă cu cca. 20 m decât talvegul actual al pârâului, care de altfel marchează şi limita sudică a sitului. Înspre nord se plasează Dealul Opatiţa, cu o altitudine maximă de 104,1 m. Ca element peisagistic este de remarcat plasarea fortificaţiei de pământ pe un areal cu bună vizibilitate sudică, înspre lunca inundabilă în vechime de pe cursul inferior al Bârzavei. Situl, aflat actualmente în proces de investigare arheologică sistematică, se încadrează în categoria fortificaţiilor de pământ medievale (Maşloc, Seceani, Satchinez, Alioş, Stanciova) care, în majoritatea lor, în lipsa unor investigaţii arheologice, nu au o funcţionalitate bine definită.

e. coordonate GPS: 45 25 02 41 N; 21 16 38 53 E; 95 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 442050; 208851.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

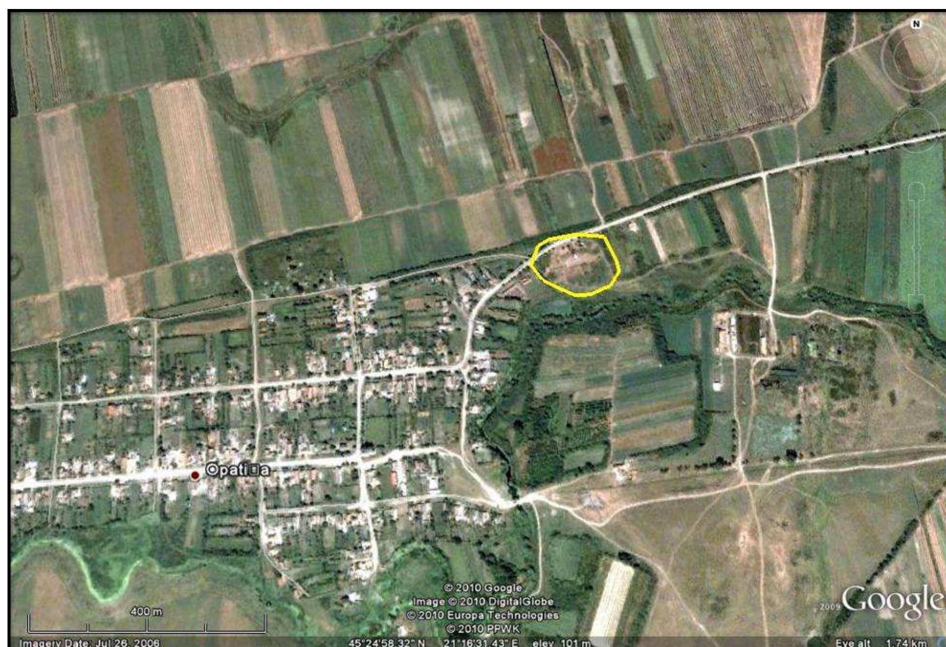
---

[1] Asupra discuţiei şi bibliografiei primare, vezi D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj, 2007, p. 195.

[2] *Ibidem.*

[3] Idem, *Opatiţa, oraş Deta, jud. Timiş*, în *CCA - campania 2005,* Bucureşti, 2006, p. 245.

[4] *Ibidem*, p. 245; D. Ţeicu, Fl. Draşovean, *Opatiţa, oraş Deta, jud. Timiş*, în *CCA - campania 2008,* Bucureşti, 2009, p. 158-159.

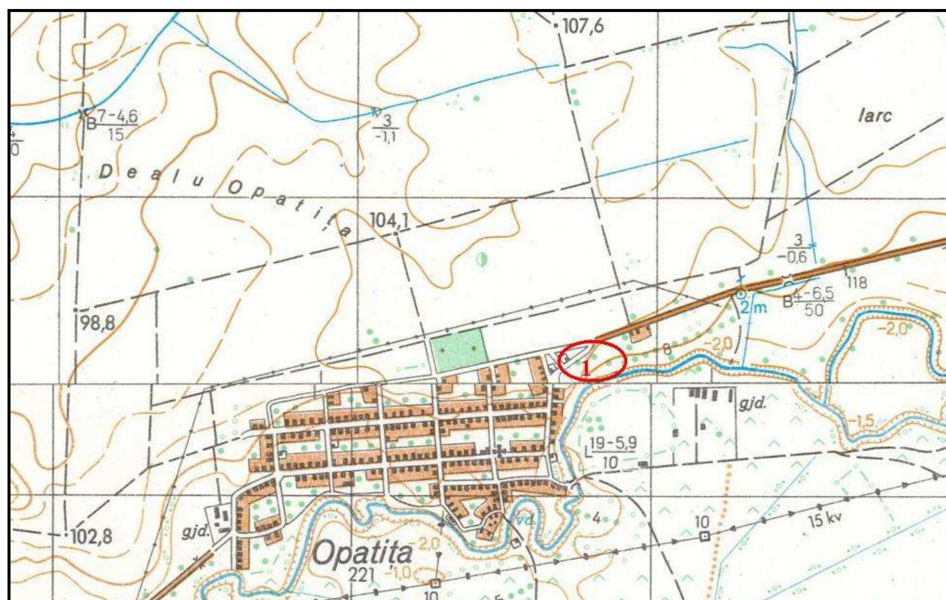
h. imagini de suprafaţă:

Fig. 1. Şanţul de pe latura de N a fortificaţiei, văzut dinspre V

Fig. 2. Şanţul de pe latura de N al fortificaţiei, văzut dinspre E

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

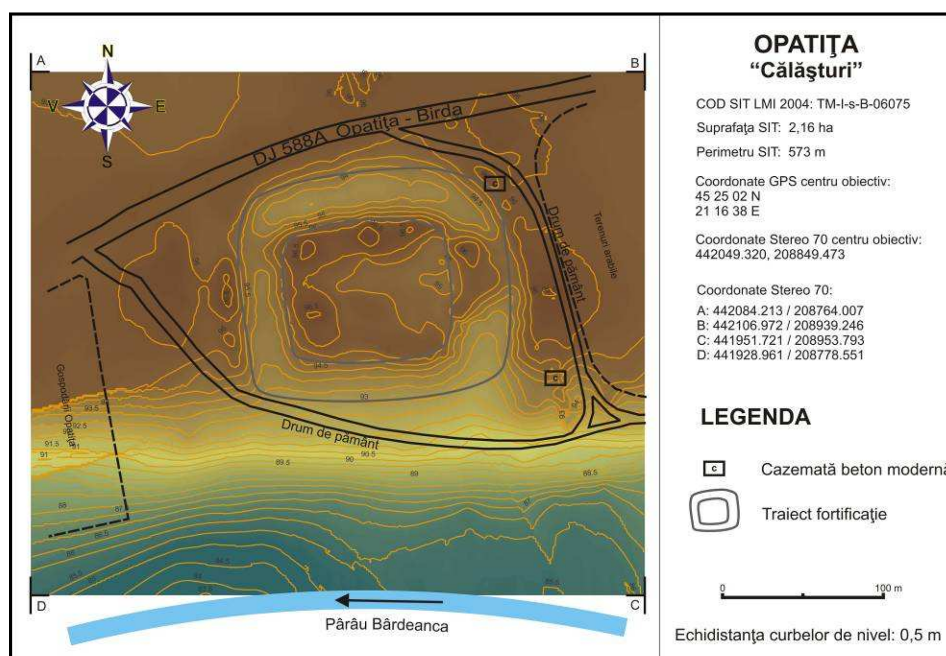

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Opatiţa 1

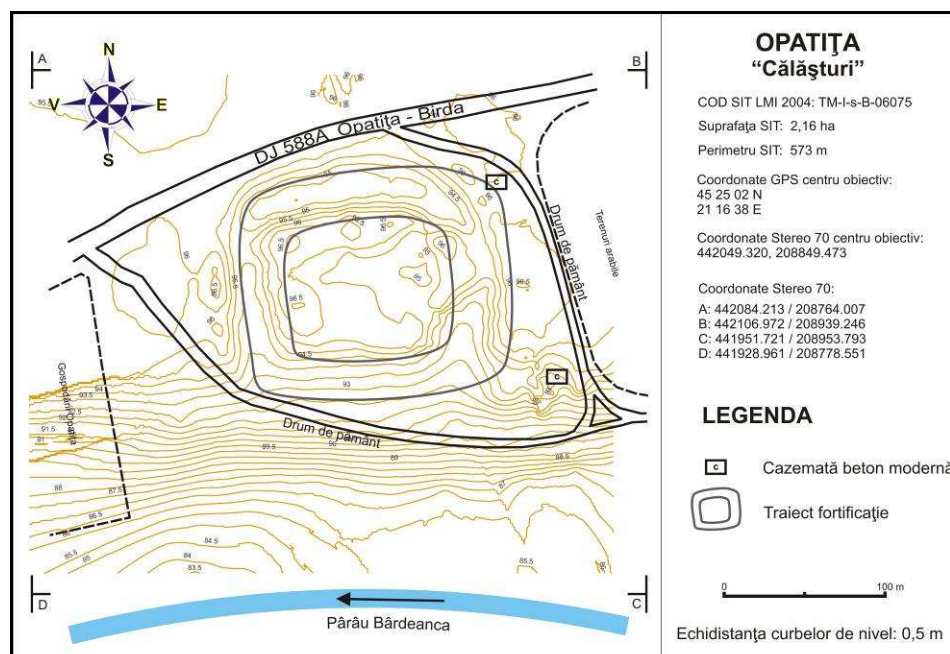

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Opatiţa 1

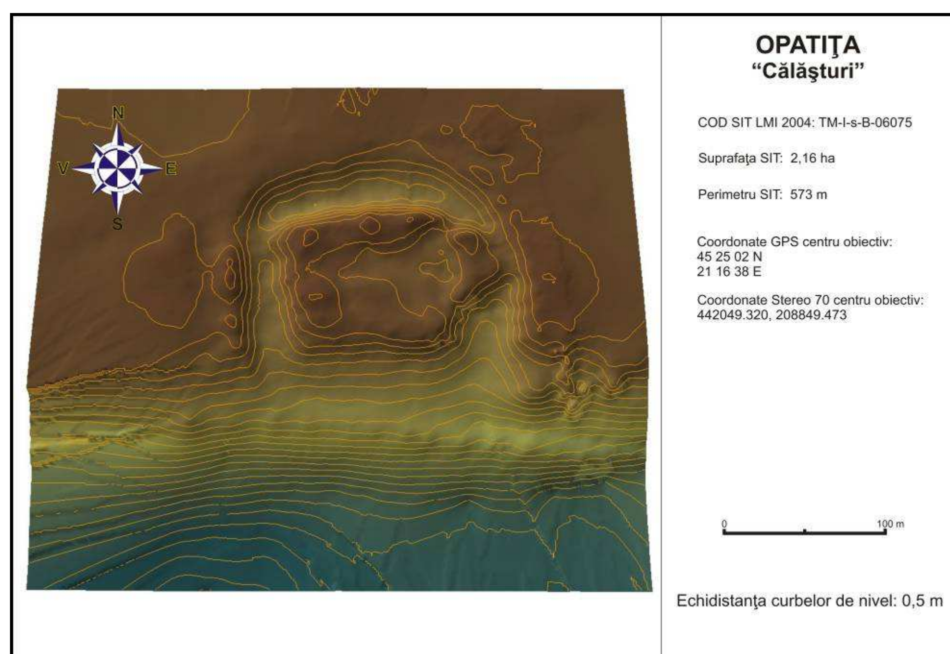
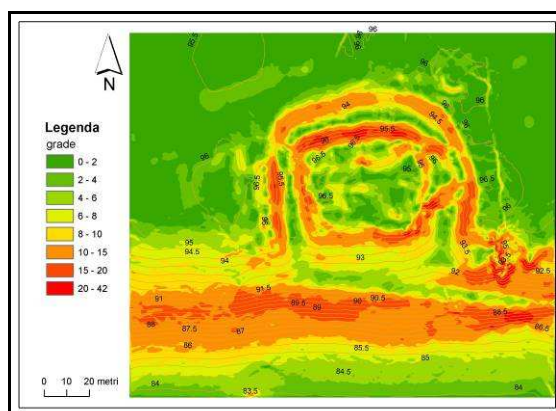
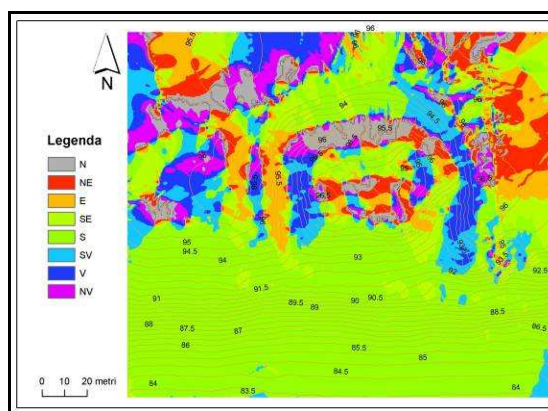

Fig. 5. Planul topografic 3D, Opatiţa 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: arealul din interiorul incintei fortificate este plan, cu valori între 0 şi 1 grad, dar bulversat de săpăturile arheologice sistematice; panta şanţului şi valului de apărare din prima incintă, cea interioară, este cuprinsă între 15 şi 20 grade, păstrând încă intervenţia antropică în amenajarea fortificaţiei; panta valului şi şanţului exterior este uşor aplatizată, cuprinsă între 10 şi 15 grade indicând o colmatare naturală a şanţului coroborată cu tasarea valului; căderea de pantă dinspre S reprezintă fruntea terasei pe care este aşezată fortificaţia, panta acesteia fiind de cca. 20 - 30 grade, ceea ce reprezenta un obstacol natural propice alegerii locaţiei de către constructorii fortificaţiei; arealul din vecinătatea de E, N şi V a fortificaţiei, care este relativ plat, între 0 şi 2 grade, reprezintă podul terasei, el fiind locuit (îndeosebi în partea de E), datorită aspectului de platou propice unei aşezări rurale, lucru dovedit de descoperirile de artefacte arheologice.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: zona centrală a incintei fortificate este bulversată de săpăturile arheologice sistematice, astfel încât factorul *expoziţie* este irelevant; valul de apărare este evidenţiat, la rândul lui, de expoziţia faţă de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei; arealul din vecinătatea de S a fortificaţiei (fruntea terasei), ilustrat de culoarea galben-verzui, este evidenţiat şi de acest parametru; arealul de E din vecinătatea fortificaţiei, în special cel cu expunere E, SE şi S, reprezintă zona cea mai indicată locuirii umane, cu sursă de lumină şi căldură naturală, fapt demonstrat şi de descoperirile arheologice.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie de pământ (biserică fortificată ?), aşezare preistorică şi necropolă medievală.

b. datare: preistorie, epoca medievală-timpurie şi medieval dezvoltată (sec. XIV-XV).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren, au evidenţiat numeroase artefacte arheologice (fragmente ceramice, de cărămizi, chirpic şi fragmente osteologice). Pe lângă fragmentele ceramice medievale a apărut şi o cantitate substanţială de fragmente ceramice preistorice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (63); fragmente ceramice tipice nedesenate (16); fragmente ceramice atipice (97); fragment cărămidă vitrifiată (1); fragment chirpic (2).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Opatita 1_1 a

Foto Opatita 1_1 b

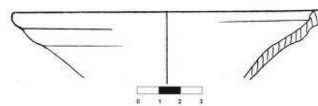

Desen Opatita 1_1

Foto Opatita 1_2 a

Foto Opatita 1_2 b

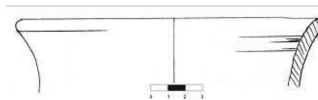

Desen Opatita 1_2

Foto Opatita 1_3 a

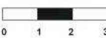

Foto Opatita 1_3 b

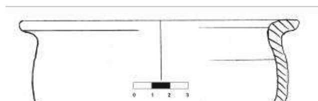

Desen Opatita 1_3

Foto Opatita 1_4 a

Foto Opatita 1_4 b

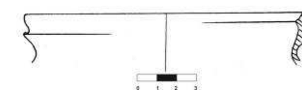

Desen Opatita 1_4

Foto Opatita 1_5 a

Foto Opatita 1_5 b

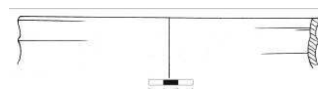

Desen Opatita 1_5

Foto Opatita 1_8 a

Foto Opatita 1_8 b

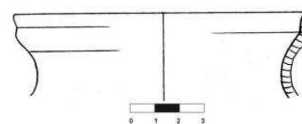

Desen Opatita 1_8

Foto Opatita 1_9 a

Foto Opatita 1_9 b

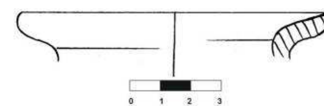

Desen Opatita 1_9

Foto Opatita 1_10 a

Foto Opatita 1_10 b

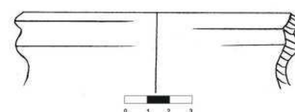

Desen Opatita 1_10

Foto Opatita 1_11 a

Foto Opatita 1_11 b

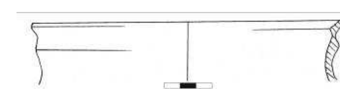

Desen Opatita 1_11

Foto Opatita 1_12 a

Foto Opatita 1_12 b

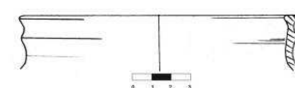

Desen Opatita 1_12

Foto Opatita 1_13 a

Foto Opatita 1_13 b

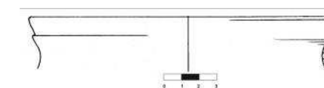

Desen Opatita 1_13

Foto Opatita 1_14 a

Foto Opatita 1_14 b

Desen Opatita 1_14

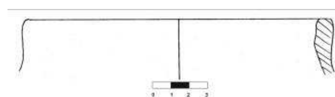
0 1 2 3

Foto Opatita 1_15 a

0 1 2 3

Foto Opatita 1_15 b

Desen Opatita 1_15

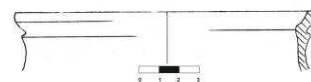
0 1 2 3

Foto Opatita 1_16 a

0 1 2 3

Foto Opatita 1_16 b

Desen Opatita 1_16

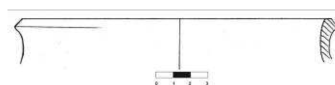
0 1 2 3

Foto Opatita 1_17 a

0 1 2 3

Foto Opatita 1_17 b

Desen Opatita 1_17

0 1 2 3

Foto Opatita 1_18 a

0 1 2 3

Foto Opatita 1_18 b

Desen Opatita 1_18

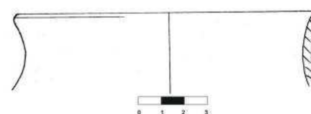
0 1 2 3

Foto Opatita 1_19 a

0 1 2 3

Foto Opatita 1_19 b

Desen Opatita 1_19

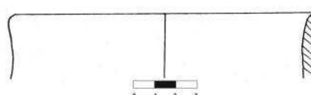
0 1 2 3

Foto Opatita 1_20 a

0 1 2 3

Foto Opatita 1_20 b

Desen Opatita 1_20

Foto Opatita 1_21 a

Foto Opatita 1_21 b

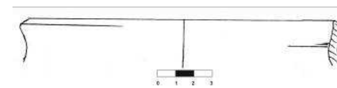

Desen Opatita 1_21

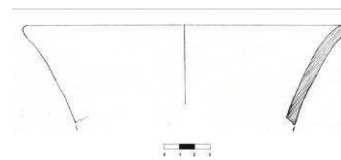

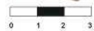

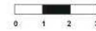
Foto Opatita 1_22 a

Foto Opatita 1_22 b

Desen Opatita 1_22

Foto Opatita 1_23 a

Foto Opatita 1_23 b

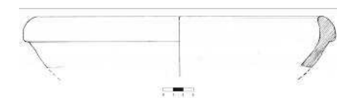

Desen Opatita 1_23

Foto Opatita 1_24 a

Foto Opatita 1_24 b

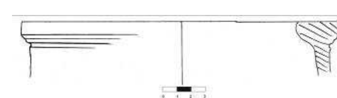

Desen Opatita 1_24

Foto Opatita 1_25 a

Foto Opatita 1_25 b

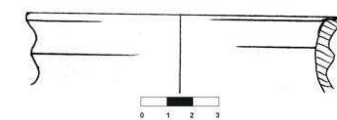

Desen Opatita 1_25

Foto Opatita 1_26 a

Foto Opatita 1_26 b

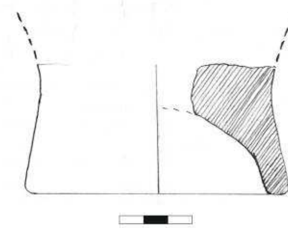
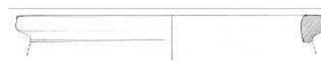

Desen Opatita 1_26

Foto Opatita 1_27 a

Foto Opatita 1_27 b

Desen Opatita 1_27

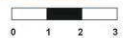

Foto Opatita 1_28 a

Foto Opatita 1_28 b

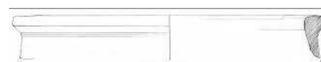

Desen Opatita 1_28

Foto Opatita 1_29 a

Foto Opatita 1_29 b

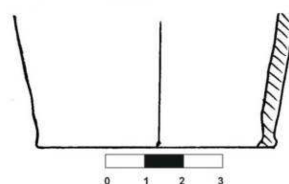

Desen Opatita 1_29

Foto Opatita 1_30 a

Foto Opatita 1_30 b

Desen Opatita 1_30

Foto Opatita 1_31 a

Foto Opatita 1_31 b

Desen Opatita 1_31

Foto Opatita 1_32 a

Foto Opatita 1_32 b

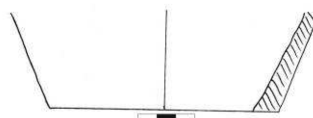
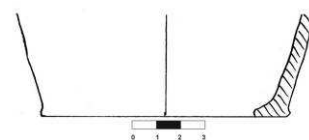

Desen Opatita 1_32

Foto Opatita 1_33 a

Foto Opatita 1_33 b

Desen Opatita 1_33

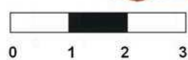
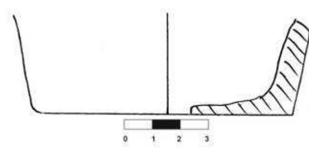

Foto Opatita 1_34 a

Foto Opatita 1_34 b

Desen Opatita 1_34

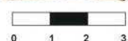
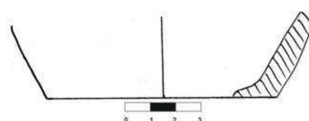

Foto Opatita 1_35 a

Foto Opatita 1_35 b

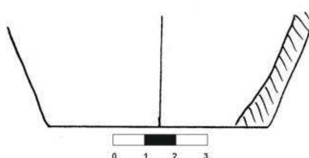
Desen Opatita 1_35

Foto Opatita 1_36 a

Foto Opatita 1_36 b

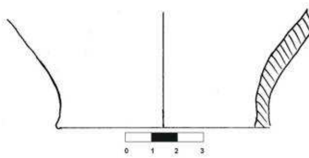
Desen Opatita 1_36

Foto Opatita 1_37 a

Foto Opatita 1_37 b

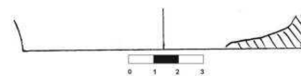

Desen Opatita 1_37

0 1 2 3
Foto Opatita 1_38 a

0 1 2 3
Foto Opatita 1_38 b

Desen Opatita 1_38

0 1 2 3
Foto Opatita 1_40 a

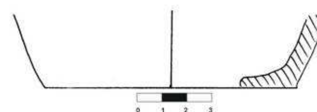

0 1 2 3
Foto Opatita 1_40 b

Desen Opatita 1_40

0 1 2 3
Foto Opatita 1_41 a

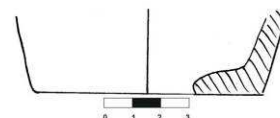

0 1 2 3
Foto Opatita 1_41 b

Desen Opatita 1_41

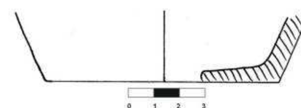
0 1 2 3
Foto Opatita 1_42 a

0 1 2 3
Foto Opatita 1_42 b

Desen Opatita 1_42

0 1 2 3
Foto Opatita 1_43 a

0 1 2 3
Foto Opatita 1_43 b

Desen Opatita 1_43

0 1 2 3
Foto Opatita 1_44 a

0 1 2 3
Foto Opatita 1_44 b

Desen Opatita 1_44

Foto Opatita 1_45 a

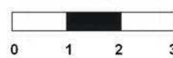

Foto Opatita 1_45 b

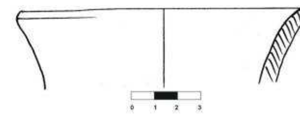

Desen Opatita 1_45

Foto Opatita 1_46 a

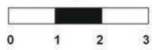

Foto Opatita 1_46 b

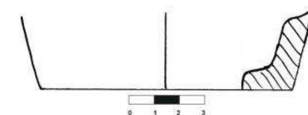

Desen Opatita 1_46

Foto Opatita 1_47 a

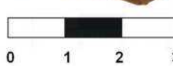

Foto Opatita 1_47 b

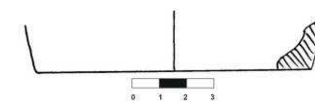

Desen Opatita 1_47

Foto Opatita 1_48 a

Foto Opatita 1_48 b

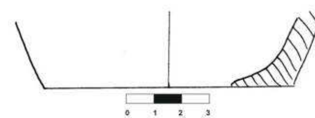
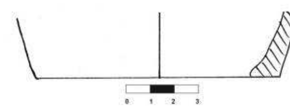

Desen Opatita 1_48

Foto Opatita 1_49 a

Foto Opatita 1_49 b

Desen Opatita 1_49

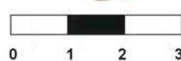

Foto Opatita 1_51 a

Foto Opatita 1_51 b

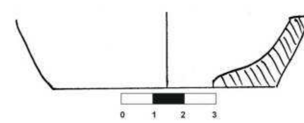

Desen Opatita 1_51

Foto Opatita 1_52 a

Foto Opatita 1_52 b

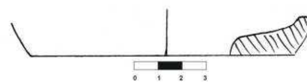

Desen Opatita 1_52

Foto Opatita 1_53 a

Foto Opatita 1_53 b

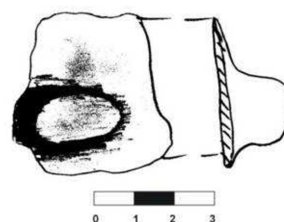

Desen Opatita 1_53

Foto Opatita 1_54 a

Foto Opatita 1_54 b

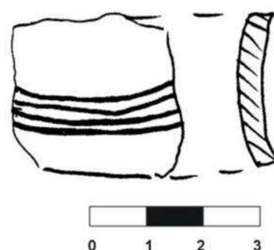
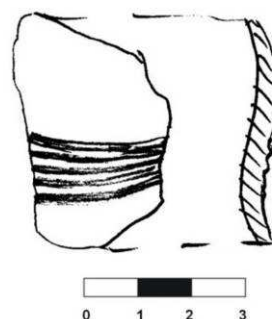

Desen Opatita 1_54

Foto Opatita 1_55 a

Foto Opatita 1_55 b

Desen Opatita 1_55

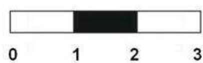
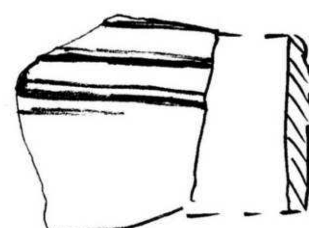

Foto Opatita 1_56 a

Foto Opatita 1_56 b

Desen Opatita 1_56

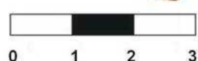
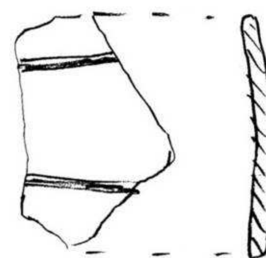

Foto Opatita 1_57 a

Foto Opatita 1_57 b

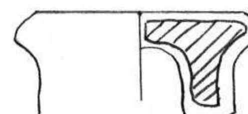
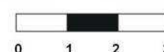

Desen Opatita 1_57

Foto Opatita 1_58 a

Foto Opatita 1_58 b

Desen Opatita 1_58

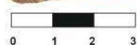
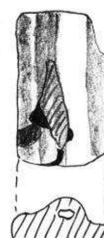

Foto Opatita 1_59 a

Foto Opatita 1_59 b

Desen Opatita 1_59

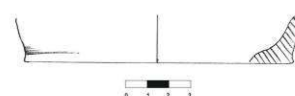

Foto Opatita 1_60 a

Foto Opatita 1_60 b

Desen Opatita 1_60

Foto Opatita 1_61 a

Foto Opatita 1_61 b

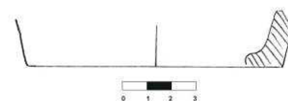

Desen Opatita 1_61

Foto Opatita 1_62 a

Foto Opatita 1_62 b

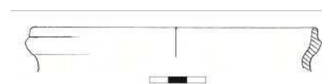

Desen Opatita 1_62

Foto Opatita 1_63 a

Foto Opatita 1_63 b

Desen Opatita 1_63

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren viran şi zonă de depozitare a deşeurilor menajere.

b. starea de conservare: bună, dar se impun măsuri stringente de protecţia a monumentului arheologic, prin luarea unor măsuri ferme care să stopeze depozitarea gunoiului menajer al localităţii pe situl arheologic. De asemenea, latura de SE a fortificaţiei de pământ a fost afectată de construirea, în anii 1951-1953, a unei cazemate militare din beton. Cercetarea arheologică sistematică a sitului arheologic ar impune, dacă rezultatele o confirmă, începerea unor lucrări de restaurare şi punere în valoare a monumentului.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum a confirmat-o şi publicarea, încă parţială, a rezultatelor campaniilor de cercetare arheologică sistematică, situl arheologic de la Opatiţa „Călăşturi" reprezintă o „bornă" importantă în studierea, datarea şi precizarea funcţionalităţii fortificaţiilor de pământ medievale din Banatul de deal şi câmpie.

d. importanţa turistică: situl arheologic, în contextul în care se află în plină campanie de cercetare arheologică sistematică, deţine o serie de avantaje pentru integrarea în circuitul de vizitare turistică: acces facil (la doar 5 km de E 70 Timişoara – Beograd, la 50 m de marginea localităţii moderne Opatiţa); vizibilitate în teren şi posibilitatea de coroborare a informaţiilor relevate de săpăturile arheologice cu cele ale izvoarelor documentare; cadru natural pitoresc (cu vizibilitate largă spre Câmpia Joasă a Bârzavei, până spre Dealurile Vrsač-ului sau masivul vulcanic Şumig de la S de Gătaia); integrarea în raport cu alte obiective de interes istorico-arheologic din zonă (valul „roman" nr. 2, vizibil lesne în teren în lunca din versantul stâng al Pârâului Bârdeanca, la cca. 250 m S de fortificaţie, spre Roviniţa Mare).

e. propunere de restaurare: situl se află în plin proces de dezvelire prin cercetări arheologice sistematice, astfel încât rezultatele acestora vor fi în măsură să precizeze dacă obiectivul arheologic se pretează demarării unor activităţi de restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 20.08.2007; 12.11.2010.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Marius Stanciu, Lucian Vidra, Margareta Măndoiu.

VII. Bibliografie:

Lukcsics, Pál, *XV Századi pápák oklevelei*, vol. II, Budapesta, 1938, p. 67
Milleker, Felix, *Az Opaticai zarda maradvanyok*, în *TRET*, 22, 1906, 1-2, p. 83-84
Milleker, Felix, *Délmagyarország Középkori földrajza*, Timişoara, 1915, p. 59

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 52-53
Ţeicu, Dumitru, *Opatiţa, oraş Deta, jud. Timiş*, în *CCA - campania 2005,* Bucureşti, 2006, p. 245
Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj, 2007, p. 195
Ţeicu, Dumitru; Draşovean, Florin, *Opatiţa, oraş Deta, jud. Timiş*, în *CCA - campania 2008,* Bucureşti, 2009, p. 158-159

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare; sat PĂDURENI; comuna JEBEL; "Selişte” mil. III a. Chr. Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: -

II. Istoricul cercetărilor:

La fel ca în situaţia „Cetăţii Dosul” de la Bencecu de Jos, şi „aşezarea neolitică” de la Pădureni a reprezentat şi continuă să reprezinte, chiar în urma studierii minuţioase a „dosarului”, o eroare a LMI Timiş 2004. Cercetarea bibliografiei de specialitate, începând cu sursele de informare ale sec. XIX şi continuând cu repertoriile, lucrările de sinteză sau de amănunt actuale, nu au relevat informaţii despre vreo aşezare neolitică în hotarul localităţii Pădureni. Discuţiile purtate cu specialişti în domeniu nu au adus, de asemenea, rezultate lămuritoare. În atare condiţii, singurele repere avute la dispoziţie au fost toponimul, „Selişte” şi o menţiune din LMI Timiş 1992 unde obiectivul apare poziţionat „la SE de sat”. Pe hărţile topografice militare, scara 1:25.000 „Selişte” este un areal destul de vast, amplasat la S de Pârâul Timişul Mort, între localităţile Pădureni şi Jebel.

Pornind de la aceste date, între octombrie 2006 şi noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice de teren, acoperind întreg arealul circumscris toponimului „Selişte”din materialul cartografic, toponim care este perpetuat ca atare şi în memoria colectivă a localnicilor. Morfologia naturală a terenului este una favorabilă locuirii, fiind reprezentată de terase bine profilate în versantul stâng al Pârâului Timişul Mort, cu largi suprafeţe plane, ferite de inundaţii. Limita sudică a zonei este marcată de existenţa unor meandre, actualmente fosile.

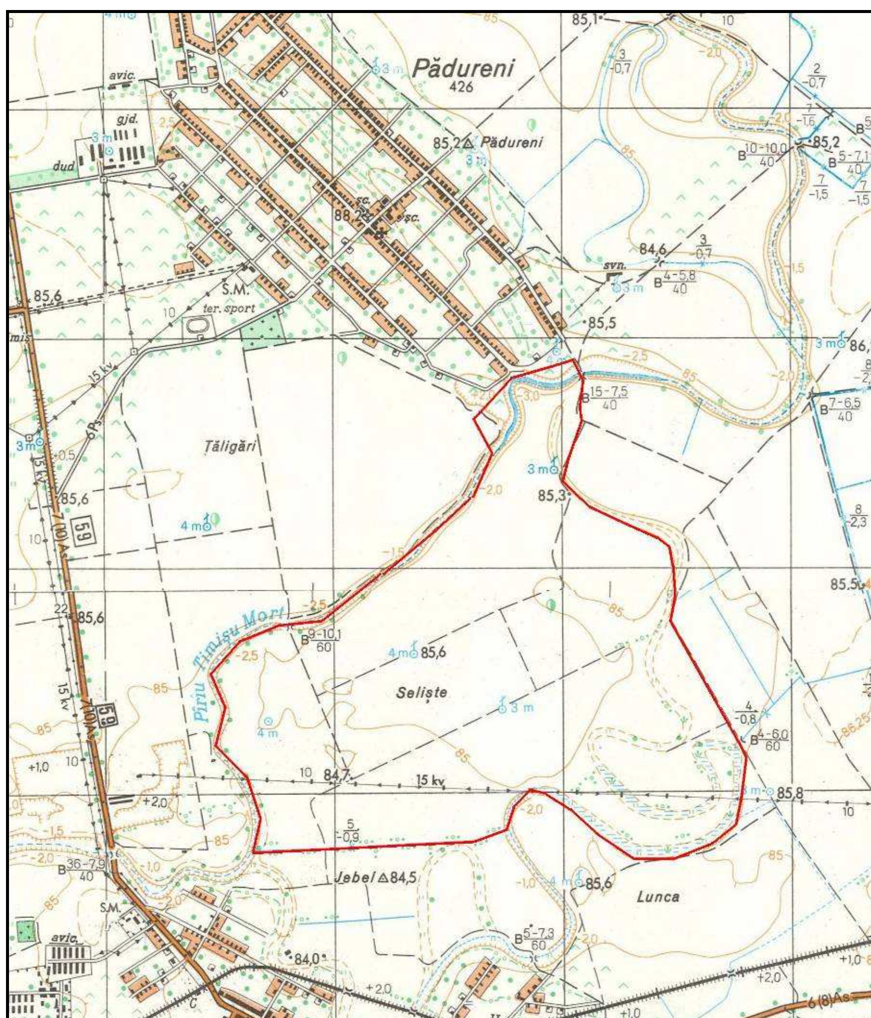

Fig. 1. Harta cu limita arealului acoperit de cercetările sistematice de teren din 2006-2007 (*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

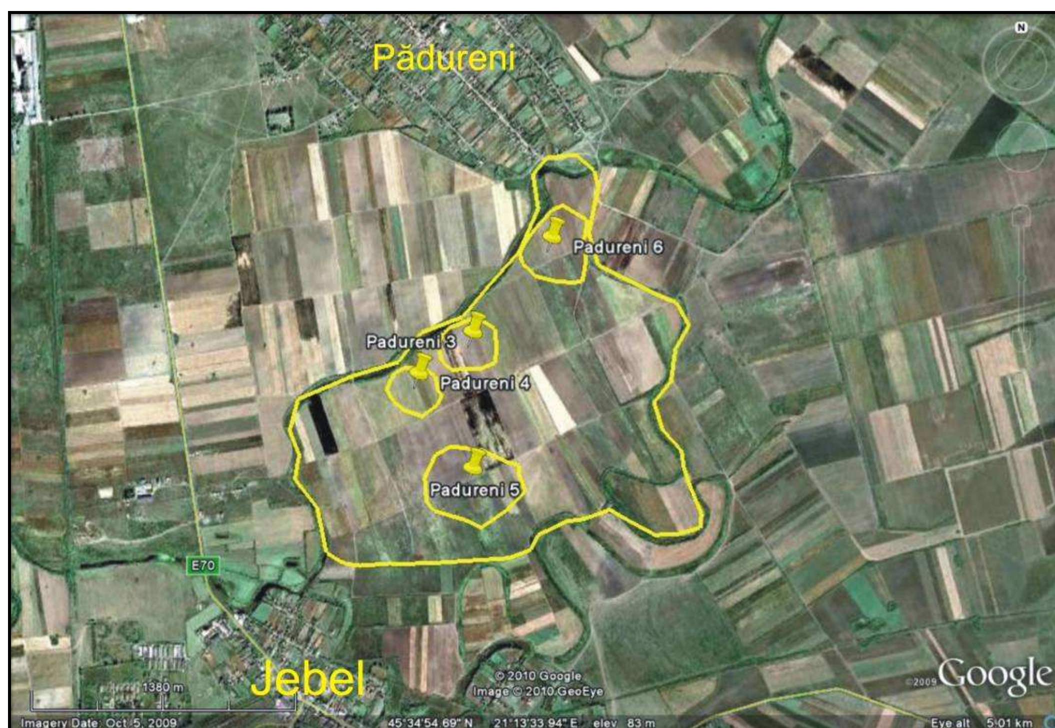

Fig. 2. Imagine *Google Earth* cu limita arealului investigat şi marcarea obiectivelor descoperite

Periegheza sistematică a relevat existenţa a cinci obiective arheologice medievale (datate între sec. XV-XVIII), marcând posibila roire a vetrei unei comunităţi rurale de mici dimensiuni. S-a mai descoperit şi o aşezare preistorică, de asemenea de mici dimensiuni, din care s-au recoltat sporadice fragmente ceramice atipice.

În urma acestor investigaţii s-au putut formula următoarele observaţii:

- pe „Seliştea" de la S de Pădureni nu a fost identificată nici o aşezare neolitică sau un sit de importanţă deosebită care să impună includerea sa între obiectivele de tip LMI.
- nu este exclus ca în LMI Timiş 2004 să fie incluse intenţionat informaţii eronate privind datarea sau amplasamentul geografic (vezi cazul similar al siturilor „paleolitice" de la Izvin, Stanciova sau Unip), iar obiectivul respectiv să nu fie o aşezare neolitică sau să aibă un alt amplasament.
- apare şi ipoteza că în hotarul localităţii Pădureni să mai existe şi alte toponime „Selişte" dar care, din cauza timpului limitat avut la dispoziţie, nu au putut fi verificate în teren.

În concluzie, pe baza datelor acumulate, „aşezarea neolitică" de la Pădureni nu a putut fi identificată nici în sursele bibliografice şi nici în teren, astfel încât eliminarea sa din Lista Monumentelor Istorice a judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie devine o necesitate.

III. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: octombrie 2006 – noiembrie 2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia; Adrian Cîntar şi studenţii Lavinia Bolcu, Lucian Vidra, Mihaela Vasile, Alice Abagiu.

IV. Bibliografie: -

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Necropolă; sat PERIAM; comuna PERIAM; mil. I a. Chr. Hallstatt, Laténe.

b. cod eGISpat 2010: Periam, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Informaţiile documentare asupra acestei necropole sunt extrem de confuze, provenind din cercetări întâmplătoare din sec. XIX şi începutul sec. XX, când zona Periamului intră în atenţia opiniei publice şi specialiştilor prin numeroase descoperiri arheologice, îndeosebi din epoca bronzului[1]. Se pare că în acest context este descoperită şi o necropolă „la est de sat”, pe drumul spre localitatea Satu Mare, dar a cărei publicare parţială a generat nenumărate confuzii de amplasament, datare şi inventar[2]. Această necropolă conţinea morminte din diferite perioade, datate în epoca Laténe, epoca romană şi epoca migraţiilor. Perioadei Laténe îi sunt atribuite 12 morminte cu inventar de epocă romană, de sec. III d. Hr. (*sic!*)[3]. Din rezultatele publicate apare clar că avem de-a face cu o necropolă posibil sarmatică, inventarul neavând nici o legătură cu epoca Laténe şi, cu atât mai puţin, cu Hallstatt-ul. Pornind de la numeroasele confuzii din literatura de specialitate, dar şi de la ambiguităţile de amplasament, în contextul documentării pentru întocmirea proiectului *eGISpat Timiş*, s-a considerat că acest sit nu prezintă nici un fel de relevanţă pentru Lista Monumentelor Istorice a Judeţului Timiş. Secţiunea Arheologie. S-a pornit şi de la premisa că o necropolă, dată fiind amplasarea generală în bibliografie, nu poate fi identificată în teren doar prin cercetări de suprafaţă. De asemenea, a trebuit să se ţină cont şi de faptul că Periamul este important în lumea arheologică prin situl de la „Movila cu Şanţ”, acesta fiind unul din obiectivele eponime ale culturii Periam – Pecica, respectivul punct nefiind inclus în lista monumentelor din judeţul Timiş, deşi prezintă o importanţă ştiinţifică deosebită. Pe baza acestor date, membri proiectului *eGISpat Timiş* au considerat că „necropola hallstattiană şi Laténe de la est de sat” nu prezintă importanţă pentru LMI Timiş, datorită confuziilor din jurul său, procedându-se astfel la întocmirea documentaţiei cartografice pentru „Movila cu Şanţ”.

Începând cu anul 1878 încep să apară numeroase descoperiri fortuite în zona Periamului, cu ocazia unor lucrări edilitare, descoperiri care ajung în colecţiile Muzeului Naţional din Budapesta[4]. În ultimele două decade ale sec. XIX au loc din ce în ce mai multe descoperiri întâmplătoare sau făcute de amatori în zona „Movilei cu Şanţ”, descoperiri care atrag atenţia specialiştilor asupra existenţei unui sit arheologic important[5]. Abia în 1909 se demarează o campanie de cercetări arheologice sistematice sub conducerea lui M. Roska, săpături care continuă an de an până în 1913, cu rezultate remarcabile[6]. După terminarea primului război mondial, M. Roska continuă investigaţiile la „Movila cu Şanţ” în 1921[7]. Importanţa extraordinară a obiectivului face ca Muzeul Banatului din Timişoara să organizeze alte două campanii de cercetări sistematice în toamna anilor 1923 şi 1924, atât la „Movila cu Şanţ” (numită şi „Terasa orăşenească”) cât şi la „Şura Dijmei”, la E de localitate[8]. Campaniile de cercetare arheologică sistematică desfăşurate la Periam în anii din preajma primului război mondial şi în perioada interbelică, au relevat existenţa unui sit bogat, care defineşte orizonturile bronzului timpuriu şi mijlociu din zona Mureşului Inferior, fiind unul dintre

---

[1] O sinteză a informaţiilor la D. Luminosu *Contribuţie la cunoaşterea istoricului cercetărilor privind cultura Periam-Pecica de pe teritoriul R. S. România*, în *Tibiscus*, 2, 1972, p. 27-34 (cu bibliografia).

[2] Asupra acestui aspect vezi M. Roska, *Despre importanţa cercetărilor preistorice în Banat*, în *AO*, 2, 1923, p. 468; idem, *Recherches préhistoriques pedant l'année 1924*, în *Dacia*, 1, 1924, p. 315; I. Miloia, *Săpăturile de la Periamoş*, în *AB*, 2, 1931, p. 187-188.

[3] I. Miloia, *op. cit.*

[4] B. Milleker, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 89; M. Roska, *Erdély Régészeti Repertoriuma*, Cluj Napoca, 1942, p. 221.

[5] B. Milleker, *op. cit.*

[6] M. Roska, *Ásatás a perjámosi Sánc-halmon*, în *Földrajzi Közlemények*, 39, 1911, 1, p. 16-43; idem, *Ásatás a perjámosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesitö*, 7, 1913, p. 81-122; idem, *Ásatás a perjámosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesitö*, 8, 1914, p. 73-104.

[7] Idem, *Săpăturile arheologice de la Periamoş-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 1, p. 9-15; idem, în *Gemina*, 1, 1923, 4-5, p. 51-56; idem, în *Gemina*, 1, 1923, 6-7, p. 78-93; idem, în *Gemina,* 1, 1923, 8-9, p. 128-137.

[8] G. Postelnicu, *Săpăturile arheologice de la Grădiştea – Periamoş*, în *Banatul*, 1, 1926, p. 34-37.

obiectivele de referinţă ale epocii bronzului din Banat.[9] Pe baza cercetărilor arheologice s-au delimitat 11 straturi, dintre care 9 aparţin epocii bronzului şi 2 epocii medievale. Până la ora actuală nu s-au mai desfăşurat cercetări arheologice la „Movila cu Şanţ", care a intrat într-un proces de degradare progresivă şi continuă datorită lucrărilor agricole moderne şi a construirii unei cazemate de beton în partea sa superioară.

În noiembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind cercetări arheologice de teren şi efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Movila cu Şanţ" sau „Terasa orăşenească".

b. reper localizare: la 1,49 km V de biserica ortodoxă din Periam; la 2,37 km E de biserica ortodoxă din Sânpetru Mare şi la 390 m N de DJ 682.

c. reper hidrografic: la 120 m S de versantul stâng al Pârâului Aranca.

d. descriere geografică: Din punct de vedere geografic situl face parte din Câmpia Arancăi, subunitate a Câmpiei Mureşului Inferior, subunitate a Câmpiei de Vest. Topografic situl este amplasat pe terasa înaltă de pe malul stâng al Arancăi, la limita câmpiei inundabile dinspre lunca Mureşului. Diferenţa de nivel dintre terasa pe care se află situl şi albia Pârâului Aranca este de 5 m. Situl este vizibil în teren de pe şoseaua Sânnicolau Mare - Periam, fiind amplasat la 400 m N de acesta, în apropiere de Staţia de pompare a localităţii Periam. Pentru fortificarea aşezării, a fost săpat un şanţ cu o adâncime actuală de cca. 1,5 m şi o lăţime în baza sa de cca. 20 m, şanţ care delimitează aşezarea de restul terasei. În epoca postbelică, în punctul cel mai înalt al sitului, a fost construită o cazemată de beton care a afectat o parte din acropola acestuia.

e. coordonate GPS: 46 02 50 N 20 51 02 E; 90,7 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 513647; 179124.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[9] O bibliografie minimală vizează Fl. Gogâltan, *Foeni, eine frühbronzezeitlische Siedlung aus dem Südwesten Rumäniens*, în *TD*, 14, 1993, 1-2, p. 51-64; idem, *Die Frühe Bronzezeit im Südwesten Rumäniens. Stand der Forschung*, în *TD*, 16, 1995, 1-2, p. 55-80; idem, *Bronzul timpuriu şi mijlociu în Banatul românesc şi pe cursul inferior al Mureşului*, Timişoara, 1999, p. 101-102, 203; idem, *Early and Middle Bronze Age Chronology in South-West Romania. General Aspects,* în H. Ciugudean, F. Gogâltan (Ed.), *The Early and Middle Bronze Age in Carpathian Basin*, Alba-Iulia, 1998, p. 191-212; M. Gumă, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 214, 293; J. Banner, *Beigaben der bronzezeitlichen Hockerdräber aud der Maros – Gegend*, în *Dolgozatok*, Szeged, 7, 1931, p. 1-53; I. Bóna, *Die mittelere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen*, în *AH*, Budapest, 49, 1975, p. 85; M. Girič, *Die Maros (Moriš, Mureş) – Kultur*, în *Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, 1984, p. 33-51; idem, *Ansiedlungen der Morischkultur*, în *RVM*, 30, 1986-1987, p. 71-83; J. Milojčič, *Zur Frage der Chronologie der frühen und mitteleren Bronzeizeit in Ostungarn*, în *Congrès International des Sciences préhistoriques et protohistoriques. Actes de la IIIe Session, Zürich, 1950*, Zürich, 1953, p. 256-278; T. Soroceanu, *Die Bedeutung des Gräberfeldes von Mokrin für die relative Chronologie der frühen Bronzezeit im Banat*, în *PZ*, 50, 1975, p. 161-179; idem, *Beiträge zur Bronzezeit am Unterlauf der Mureş*, în *Dacia, N.S.*, 21, 1977, p. 55-79; idem, *Însemnătatea stratigrafiei de la Pecica pentru epoca bronzului carpato-danubian*, în *SCC*, Caransebeş, 2, 1977, p. 242-250; idem, *Consideraţii preliminare asupra ceramicii de tip Mureş*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 105-110; idem, *Studien zur Mureş – Kultur*, Buch am Erlbach, 1991.

h. imagini de suprafaţă:

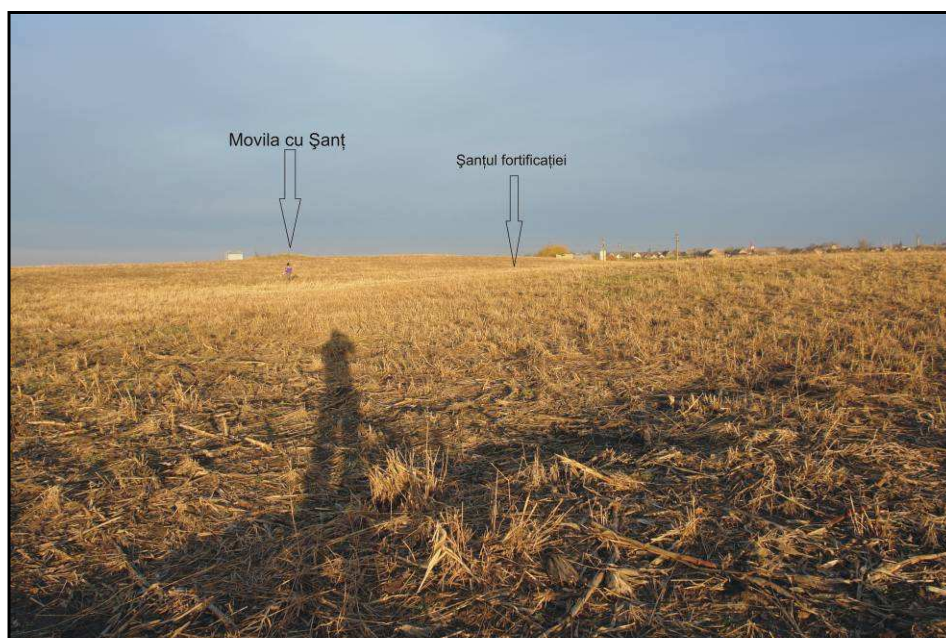
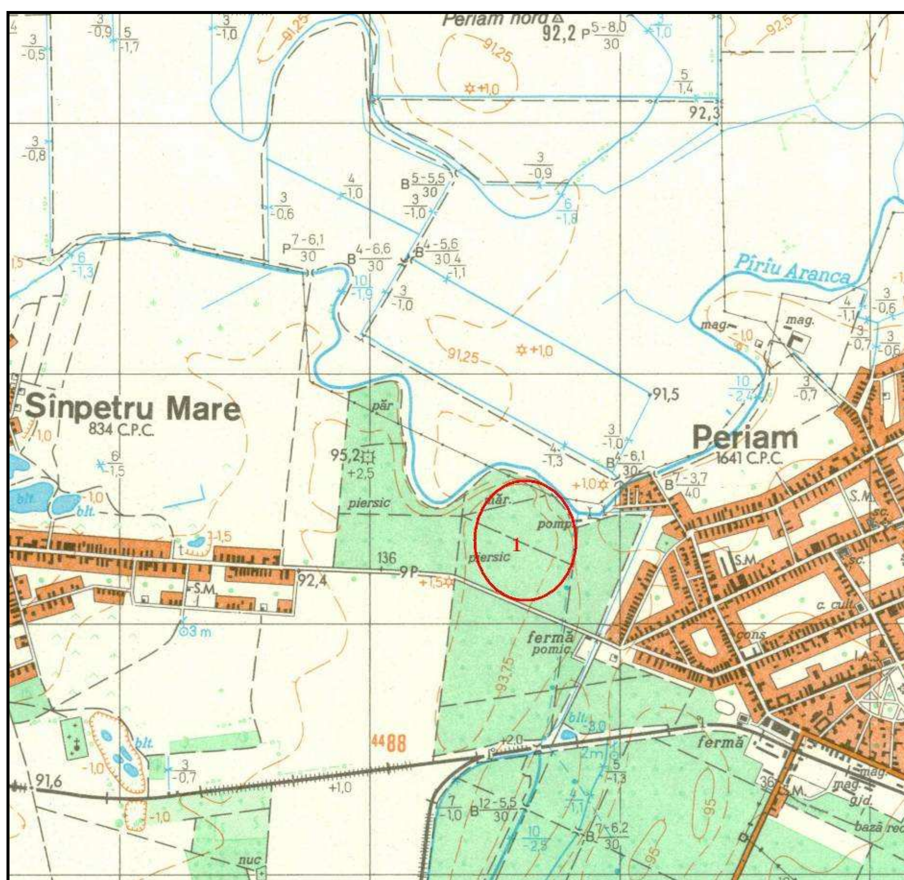

Fig. 1. Situl „Movila cu Şanţ" văzut dinspre SV

Fig. 2. Situl „Movila cu Şanţ" văzut dinspre NV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

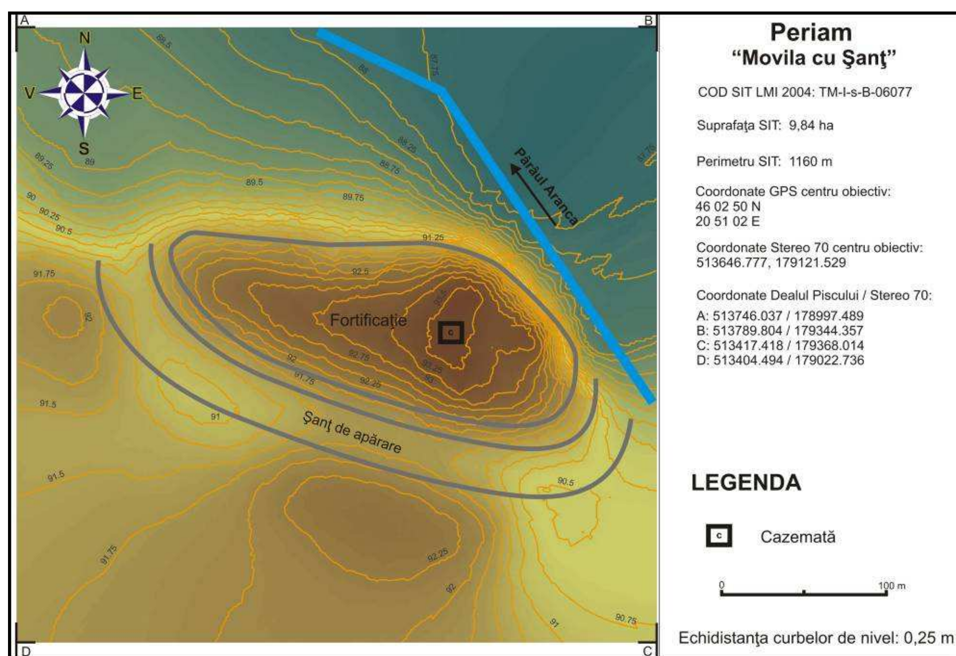

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Periam 1

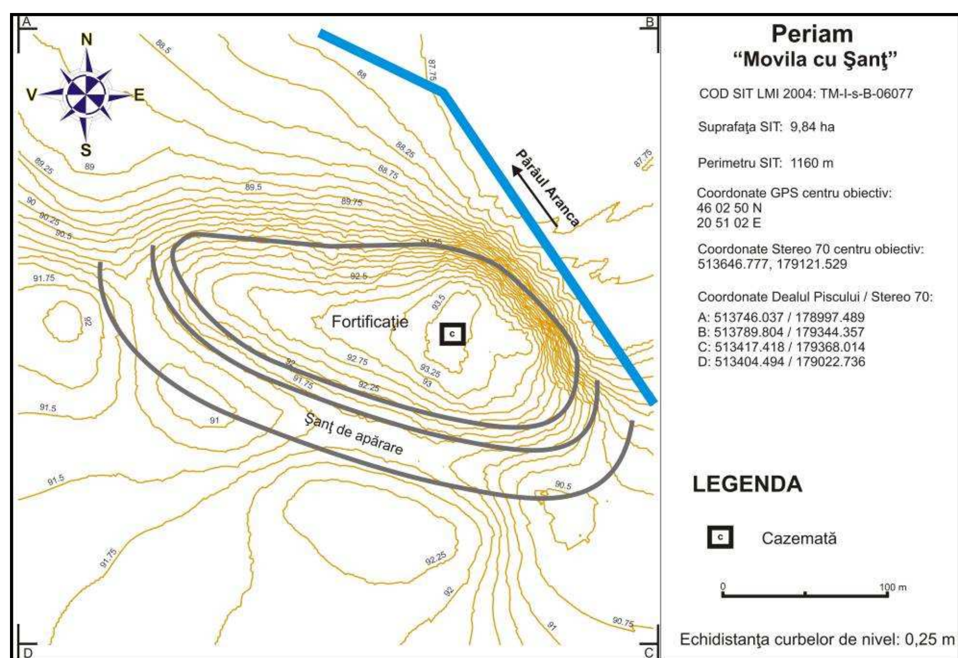

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Periam 1

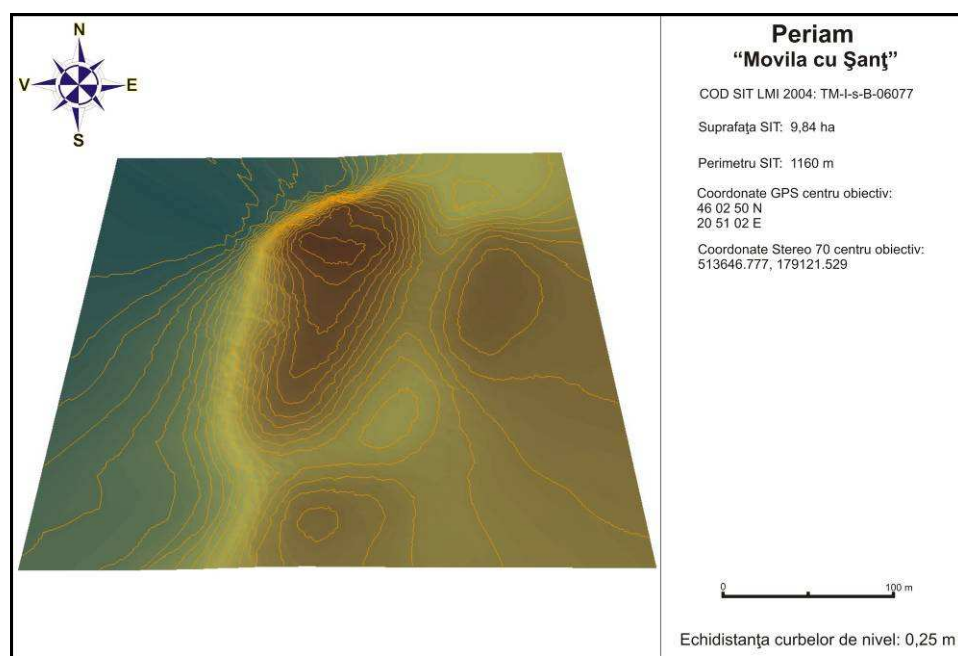
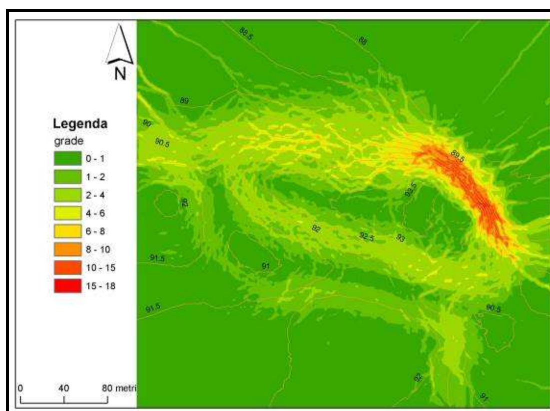
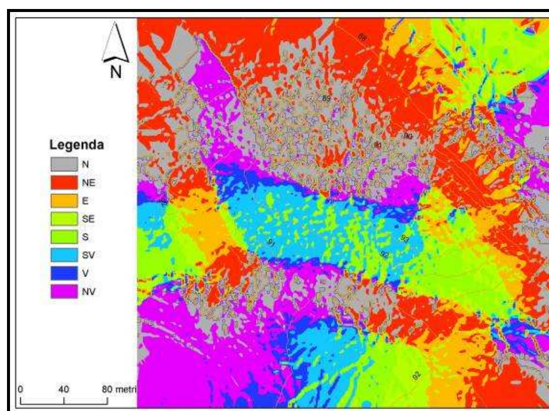

Fig. 5. Planul topografic 3D, Periam 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia are o formă elipsoidală şi este localizată pe o frunte de terasă, decupată antropic prin săparea unui şanţ de apărare pe latura de S şi SV a terasei de pe versantul stâng al Pârâului Aranca; panta cea mai accentuată, de cca. 10 – 15 grade se află pe latura de NE a fortificaţiei, acolo unde începe albia majoră a pârâului; şanţul săpat pe laturile de S, V şi SV al fortificaţiei este astăzi mult colmatat, panta vizibilă fiind de cca. 4 – 6 grade; platoul central pe care se afla situl este uşor bombat, cu o pantă cuprinsă între 0 şi 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma uşor bombată a platoului central pe care se află fortificaţia face ca expoziţia faţă de Soare să ia forma unei roze, cu orientări către toate punctele cardinale, pornind din punctul central al sitului aflat în extremitatea de E a platoului; totuşi, majoritatea suprafeţei sitului are o uşoară înclinaţie către SV şi SE, astfel încât şi expoziţia respectă acest factor, locuitorii acestuia beneficiind de lumină şi căldură naturală, întreaga zi; acest factor pare să fie însă nesemnificativ în condiţiile în care pantele sunt foarte mici, iar platoul central aproape drept.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare fortificată.

b. datare: epoca bronzului (cultura Mureş), epoca sarmatică (?); epoca medieval-timpurie şi medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă efectuate cu prilejul ridicării topografice a sitului din toamna anului 2007 au relevat o importantă cantitate de ceramică de epoca bronzului, sarmatică (?), feudal timpurie şi feudal dezvoltată. În urma lucrărilor agricole moderne, localnicii "curăţă" periodic situl de materiale ceramice, pe care le aruncă cu roabele în Aranca, astfel încât protecţia acestui sit deosebit de important devine o intreprindere imperativă. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (33); fragmente ceramice tipice nedesenate (20); fragmente ceramice atipice (127); fragmente osoase (3); fragmente tuf vulcanic (1); fragmente greutate război de ţesut (3).

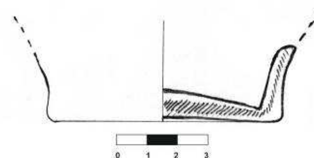
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Periam 1_1 a

Foto Periam 1_1 b

Desen Periam 1_1

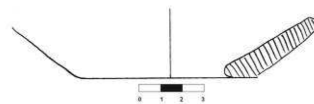
0 1 2 3

Foto Periam 1_2 a

0 1 2 3

Foto Periam 1_2 b

Desen Periam 1_2

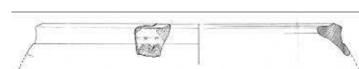
0 1 2 3

Foto Periam 1_3 a

0 1 2 3

Foto Periam 1_3 b

Desen Periam 1_3

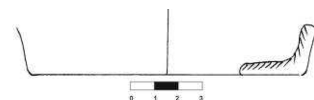
0 1 2 3

Foto Periam 1_4 a

0 1 2 3

Foto Periam 1_4 b

Desen Periam 1_4

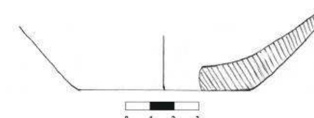
0 1 2 3

Foto Periam 1_5 a

0 1 2 3

Foto Periam 1_5 b

Desen Periam 1_5

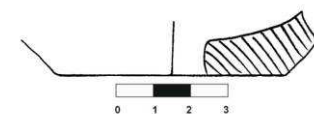
0 1 2 3

Foto Periam 1_6 a

0 1 2 3

Foto Periam 1_6 b

0 1 2 3

Desen Periam 1_6

0 1 2 3

Foto Periam 1_7 a

0 1 2 3

Foto Periam 1_7 b

Desen Periam 1_7

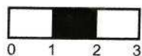

Foto Periam 1_8 a

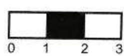

Foto Periam 1_8 b

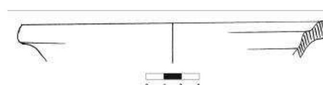

Desen Periam 1_8

Foto Periam 1_9 a

Foto Periam 1_9 b

Desen Periam 1_9

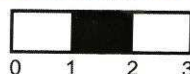

Foto Periam 1_10 a

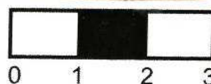
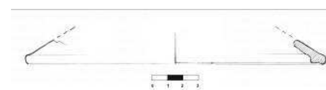

Foto Periam 1_10 b

Desen Periam 1_10

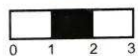

Foto Periam 1_11 a

Foto Periam 1_11 b

Desen Periam 1_11

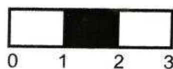
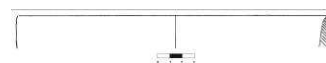

Foto Periam 1_12 a

Foto Periam 1_12 b

Desen Periam 1_12

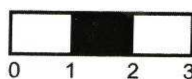

Foto Periam 1_13 a

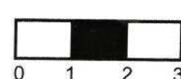
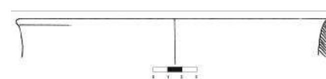

Foto Periam 1_13 b

Desen Periam 1_13

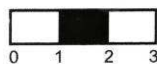

Foto Periam 1_14 a

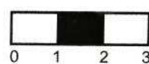
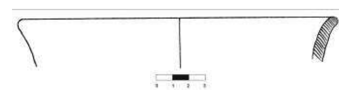

Foto Periam 1_14 b

Desen Periam 1_14

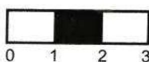

Foto Periam 1_15 a

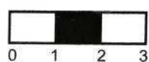
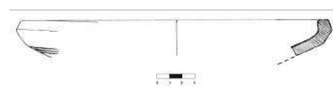

Foto Periam 1_15 b

Desen Periam 1_15

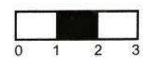

Foto Periam 1_16 a

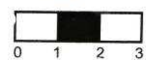
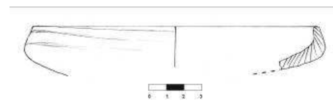

Foto Periam 1_16 b

Desen Periam 1_16

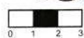

Foto Periam 1_17 a

Foto Periam 1_17 b

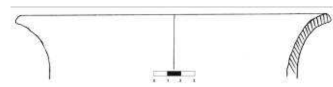

Desen Periam 1_17

Foto Periam 1_18 a

Foto Periam 1_18 b

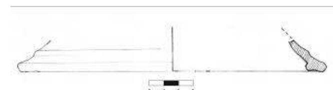
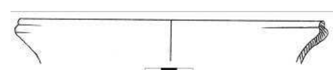

Desen Periam 1_18

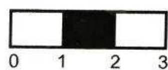

Foto Periam 1_19 a

Foto Periam 1_19 b

Desen Periam 1_19

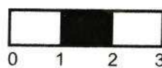

Foto Periam 1_20 a | Foto Periam 1_20 b | Desen Periam 1_20

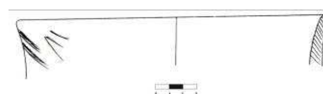
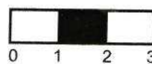

Foto Periam 1_21 a | Foto Periam 1_21 b | Desen Periam 1_21

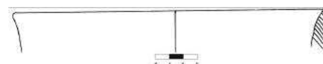
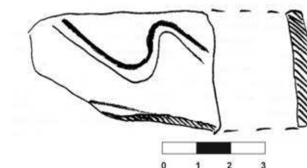

Foto periam 1_22 a | Foto periam 1_22 b | Desen Periam 1_22

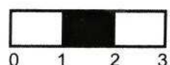
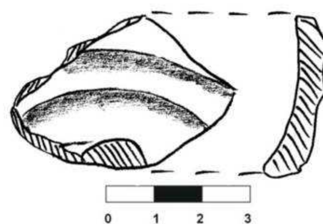

Foto Periam 1_23 a | Foto Periam 1_23 b | Desen Periam 1_23

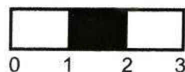
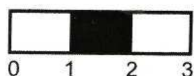
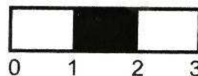

Foto Periam 1_24 a | Foto Periam 1_24 b | Desen Periam 1_24

Foto Periam 1_25 a

Foto Periam 1_25 b

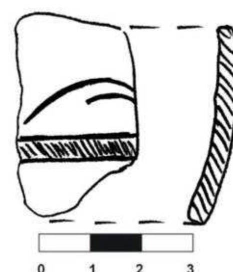
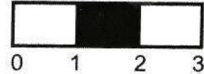

Desen Periam 1_25

Foto Periam 1_26 a

Foto Periam 1_26 b

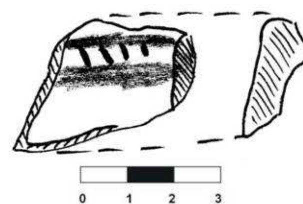
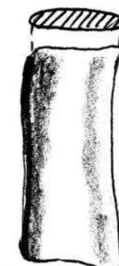

Desen Periam 1_26

Foto Periam 1_27 a

Foto Periam 1_27 b

Desen Periam 1_27

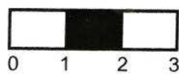
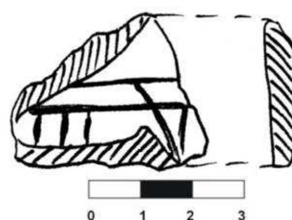
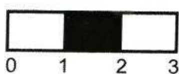
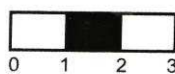

Foto Periam 1_28 a

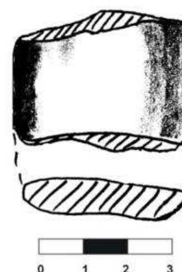

Foto Periam 1_28 b

Desen Periam 1_28

Foto Periam 1_29 a

Foto Periam 1_29 b

Desen Periam 1_29

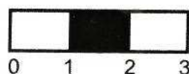

Foto Periam 1_30 a

Foto Periam 1_30 b

Desen Periam 1_30

Foto Periam 1_31 a

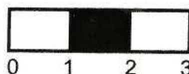

Foto Periam 1_31 b

Desen Periam 1_31

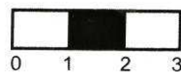
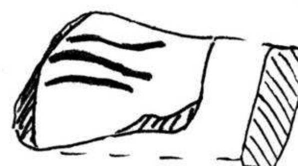

Foto Periam 1_32 a

Foto Periam 1_32 b

Desen Periam 1_32

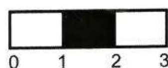

Foto Periam 1_33 a

Foto Periam 1_33 b

Desen Periam 1_33

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare accelerată datorită lucrărilor agricole moderne, a construirii unei cazemate de beton şi a eroziunii laturii nordice, cea dinspre Aranca.

b. stare actuală: teren arabil.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au precizat-o numeroasele campanii de cercetare arheologică sistematică de la începuturile sec. XX, situl arheologic de la Periam „Movila cu Şanţ” este unul de o importanţă deosebită în cunoaşterea realităţilor epocii bronzului de pe teritoriul Banatului şi nu numai. În contextul reluării cercetărilor arheologice

interdisciplinare de la Pecica „Şanţul Mare”[10] ar fi de dorit şi o redeschidere a „dosarului” Periam, de data aceasta pe coordonate moderne.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de valorificare şi punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuite de vizitare turistică pentru un public neavizat. Nu trebuie neglijat faptul că situl se află într-o zonă cu un potenţial turistic remarcabil, atât istorico-cultural, cât şi natural, în apropierea Parcului Natural Lunca Mureşului, în care poate fi lesne integrat **dacă** există iniţiativă şi soluţii din partea comunităţii ştiinţifice pentru cercetarea unor astfel de situri[11].

e. propunere de restaurare: doar redemararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să stabilească dacă există elemente arhitectonice care să se preteze la restaurare şi punere în valoare muzeistică.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 22.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia şi studenţii Lucian Vidra, Ştefan Boldişor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Luminosu, Doru, *Contribuţie la cunoaşterea istoricului cercetărilor privind cultura Periam-Pecica de pe teritoriul R.S. România*, în *Tibiscus*, 2, 1972, p. 27-34

Milleker, Bodóg, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 89

Miloia, Ioachim, *Săpăturile de la Periamoş*, în *AB*, 2, 1931, p. 187-188

Postelnicu, Grigore, *Săpăturile arheologice de la Grădiştea – Periamoş*, în *Banatul*, 1, 1926, p. 34-37

Roska, Martón, *Ásatás a perjámosi Sánc-halmon*, în *Földrajzi Közlemények*, 39, 1911, 1, p. 16-43

Roska, Martón, *Ásatás a perjámosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesitö*, 7, 1913, p. 81-122

Roska, Martón, *Ásatás a perjámosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesitö*, 8, 1914, p. 73-104

Roska, Martón, *Despre importanţa cercetărilor preistorice în Banat*, în *AO*, 2, 1923, p. 468

Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoş-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 1, p. 9-15

Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoş-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 4-5, p. 51-56

Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoş-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 6-7, p. 78-93

Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoş-Banat*, în *Gemina,* 1, 1923, 8-9, p. 128-137

Roska, Martón, *Recherches préhistoriques pedant l'année 1924*, în *Dacia*, 1, 1924, p. 315

Roska, Martón, *Erdély Régészeti Repertoriuma*, Cluj Napoca, 1942, p. 221

Soroceanu, Tudor, *Beiträge zur Bronzezeit am Unterlauf der Mureş*, în *Dacia, N.S.*, 21, 1977, p. 55-79

Soroceanu, Tudor, *Consideraţii preliminare asupra ceramicii de tip Mureş*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 105-110

Soroceanu, Tudor, *Studien zur Mureş – Kultur*, Buch am Erlbach, 1991, p. 96-131

---

[10] J. O'Shea, A. W. Barker, S. Sherwood, Al. Szentmiklosi, *New Archaeological Investigations at Pecica-Şanţul Mare*, în *AB, S.N.,* 12-13, 2005-2006, p. 81-111.

[11] Vezi valorificarea ingenioasă a patrimoniului natural din Parcul Natural Lunca Mureşului pe http://www.luncamuresului.ro/.

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Situl arheologic de la Remetea Mare, punct "Gomila lui Gabor" (TM-I-s-B-06078); Aşezare; sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE; "Gomila lui Gabor"; Epoca medieval timpurie (TM-I-m-B-06078.01); Aşezare; sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE; "Gomila lui Gabor"; mil. I a. Chr. Hallstatt, Laténe (TM-I-m-B-06078.02).

b. cod eGISpat 2010: Remetea Mare, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

În contextul demarării cercetărilor arheologice sistematice de la Remetea Mare „Gomila lui Pituţ"[1], Florin Medeleţ întreprinde în 1972 un sondaj şi în punctul „Gomila lui Gabor", descoperind un bordei hallstattian de formă rotundă, databil în faza timpurie a culturii Basarabi. Intensele cercetări arheologice de la „Gomila lui Pituţ", cu rezultate remarcabile, vor determina extinderea investigaţiilor şi asupra sitului de la „Gomila lui Gabor". Sub conducerea lui Florin Medeleţ şi cu colaborarea lui Alexandru Rădulescu, între 1980-1991[2], se vor desfăşura intense campanii de cercetare arheologică sistematică, vizând atât locuirea hallstattiană, cât şi cea medievală (timpurie şi dezvoltată) şi necropola medievală (sec. XIV-XVII). Din păcate, cea mai mare parte a rezultatelor a rămas, şi până la ora actuală, inedită[3], cu excepţia a două articole consacrate explicit sitului, restul fiind abordări contextuale. Dispariţia prematură a d-lui Fl. Medeleţ vitregeşte încă cercetarea istorică de cunoaşterea unuia din siturile reprezentative ale primei epoci a fierului de pe teritoriul Banatului de câmpie.

Membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind cercetări arheologice de teren în septembrie şi noiembrie 2006, efectuând şi ridicarea topografică cu Staţia Totală. În martie 2010, cu ocazia unei noi vizite pe „Gomila lui Gabor", se recoltează fragmente ceramice tipice de la suprafaţa terenului.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: "Gomila lui Gabor".

b. reper localizare: la 1,17 km SE de biserica ortodoxă din Remetea Mare; 2,8 km NE de biserica ortodoxă din Bucovăţ; la 5,77 km SV de biserica ortodoxă din Izvin.

c. reper hidrografic: la 50 m NE de versantul drept al Canalului Bega.

d. descriere geografică: situl arheologic ocupă un martor de eroziune (grind sau popină), bine profilat faţă de terenul din jur, delimitat din trei laturi de meandre fosile ale fostului curs al Râului Bega. Arealul sitului a fost ferit astfel de inundaţii şi a dispus de o apărare naturală eficientă.

e. coordonate GPS: 45 46 36 N 21 23 37 E; 93 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 481522; 219630.

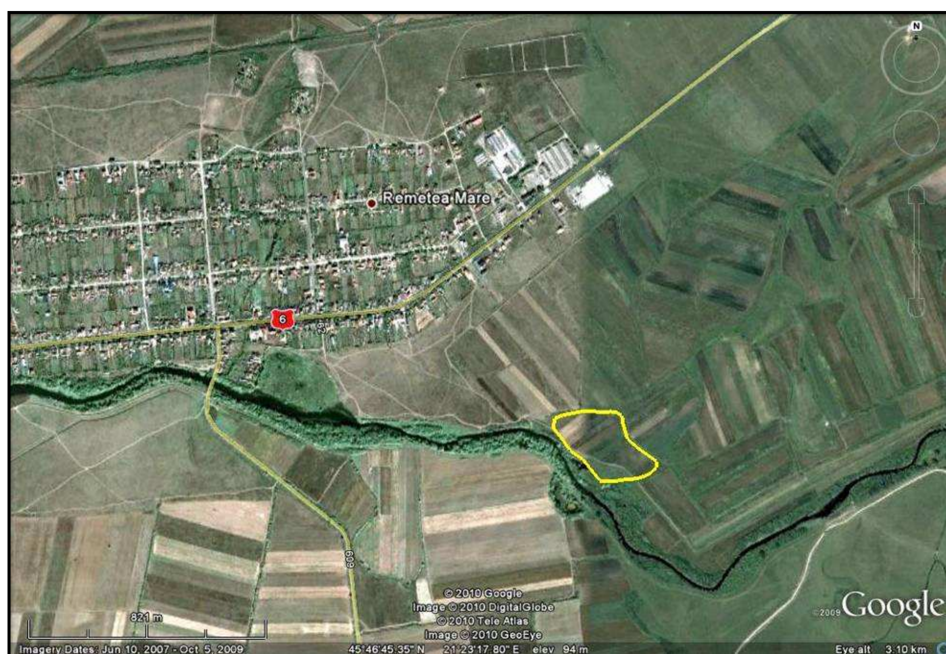
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

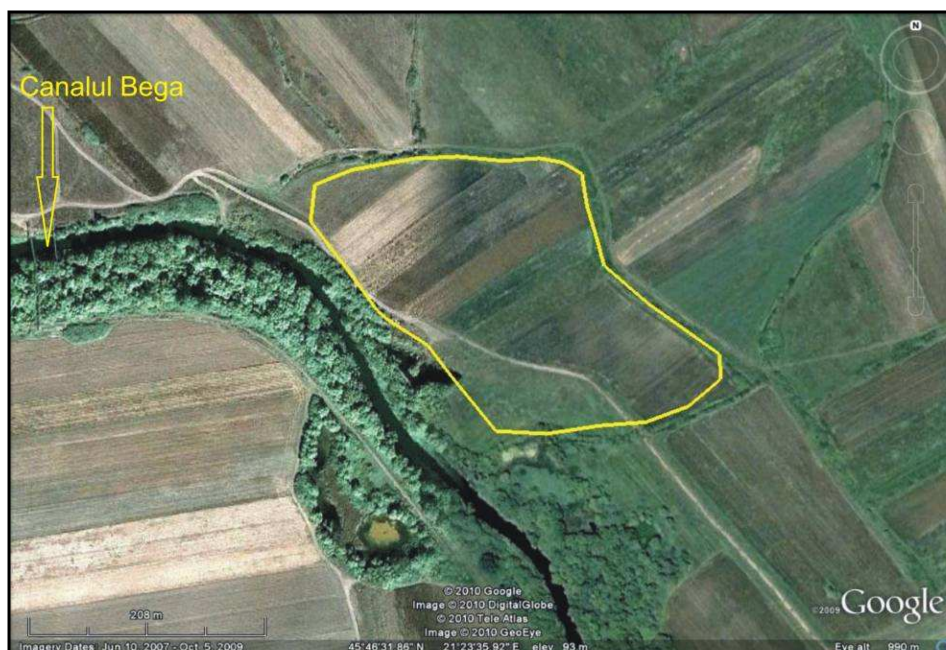
---

[1] Asupra cercetărilor de la Remetea Mare „Gomila lui Pituţ" vezi Fl. Medeleţ, *Die Bronzesitula von Remetea Mare (Kreis Timiş)*, în *Dacia, N.S*, 18, 1974, p. 95-102 (versiunea în limba română la idem, *Situla de la Remetea Mare (jud. Timiş)*, în *Banatica*, 3, 1975, p. 49-59); idem, *O locuinţă hallstattiană de la Remetea Mare – „Gomila lui Gabor" (jud. Timiş)*, în *TD*, 12, 1991, p. 69, 74; A. Bejan, *Dovezi atestând practicarea meşteşugurilor în aşezarea prefeudală de la Remetea Mare – „Gomila lui Pituţ"*, în *SIB*, 10, 1984, p. 5-11; idem, *Contribuţii la cunoaşterea culturii materiale din sud-vestul României în sec. VIII-X. Aşezarea de la Remetea Mare – „Gomila lui Pituţ"*, în *Tibiscum*, 6, 1986, p. 259-268; idem, *Banatul în secolele IV-XII*, Timişoara, 1995, p. 70-76; G. El Susi, *Consideraţii privind fauna din aşezarea hallstattiană timpurie de la Remetea Mare – Gomila lui Pituţ*, în *TD*, 9, 1988, p. 153-160.

[2] Cf. M. Mare, *Activitatea de cercetare arheologică a Muzeului Banatului în perioada 1980-1989*, în *AB, S.N.*, 2, 1993, p. 408-411; idem, *Activitatea de cercetare arheologică a Muzeului Banatului în perioada 1990-1993*, în *AB, S.N.*, 3, 1994, p. 511-512.

[3] Fl. Medeleţ, *O locuinţă hallstattiană de la Remetea Mare-„Gomila lui Gabor" jud. Timiş*, în *TD*, 12, 1991, 1-2, p. 63-84; Fl. Medeleţ; I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 160; M. Gumă, *Contribuţii la cunoaşterea culturii Basarabi în Banat*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 70-71; idem, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 214, 294; G. El Susi, *Resturile de faună dintr-o locuinţă hallstattiană de la Remetea Mare-Gomila lui Gabor (judeţul Timiş)*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 47-53; Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55, 60.

h. imagini de suprafaţă:

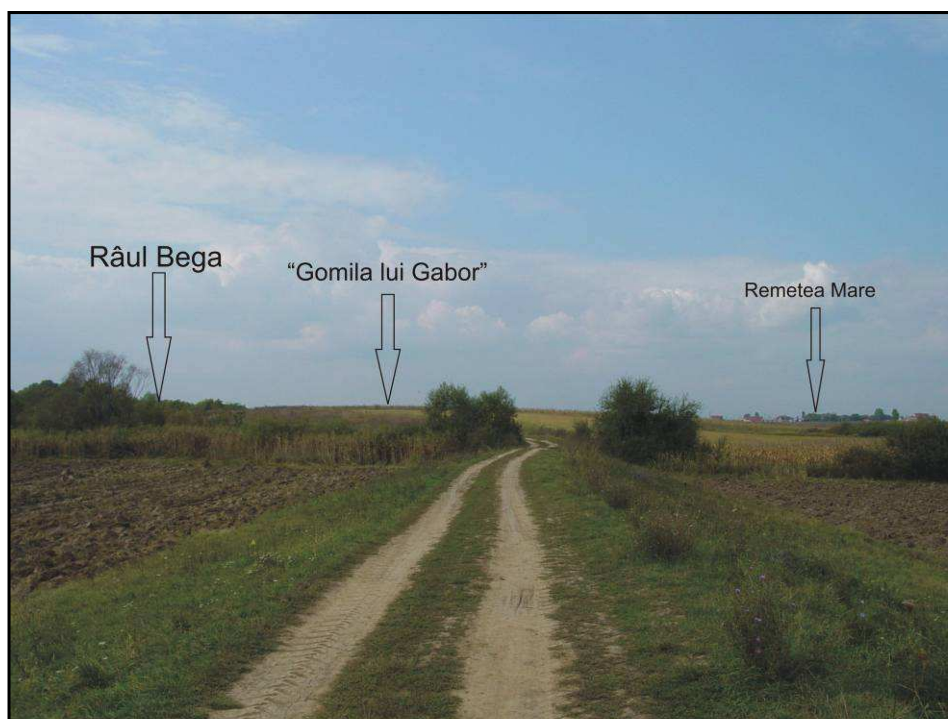
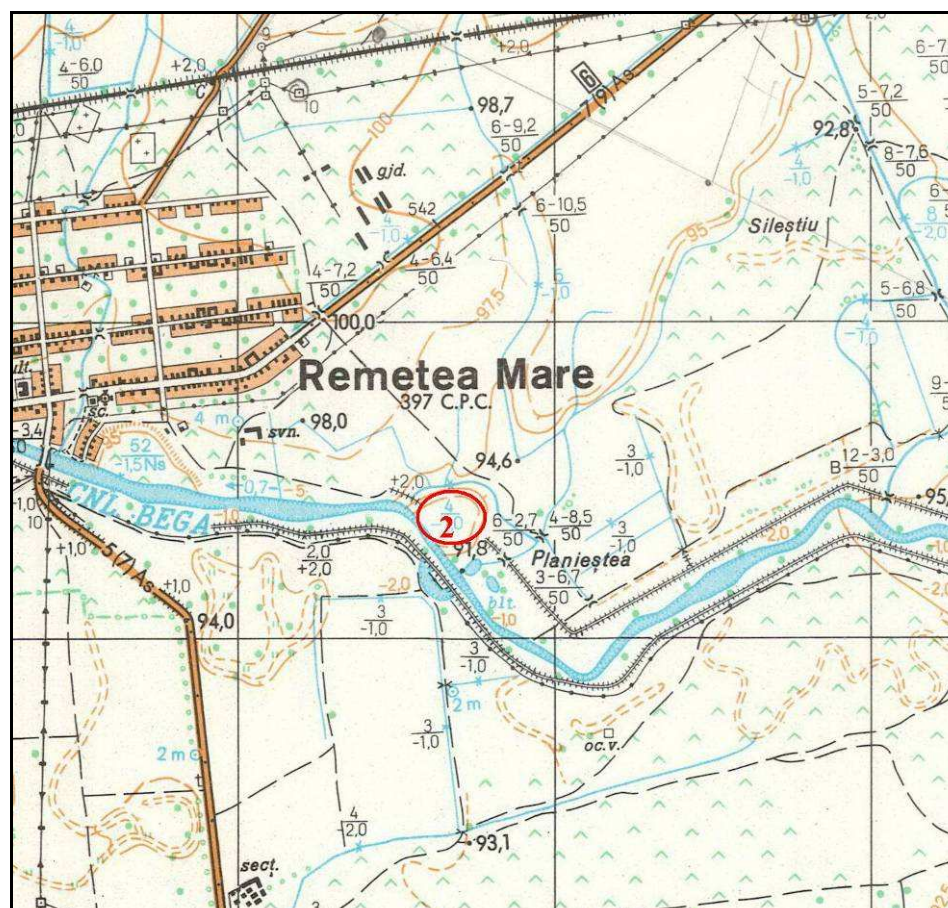

Fig. 1. Situl „Gomila lui Gabor" văzut dinspre SE

Fig. 2. Situl „Gomila lui Gabor" văzut dinspre NV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

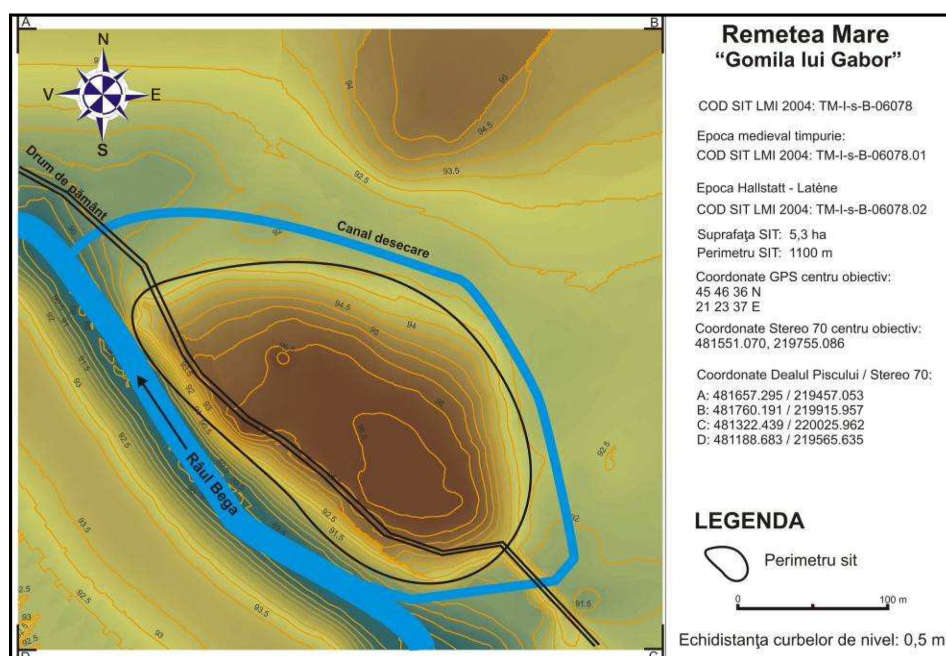

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Remetea Mare 2

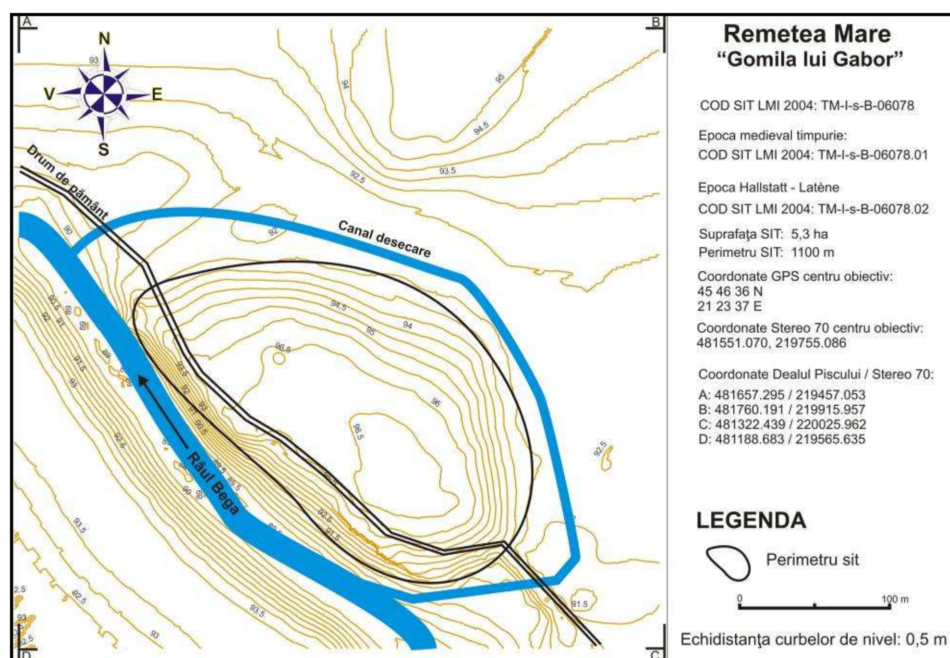

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Remetea Mare 2

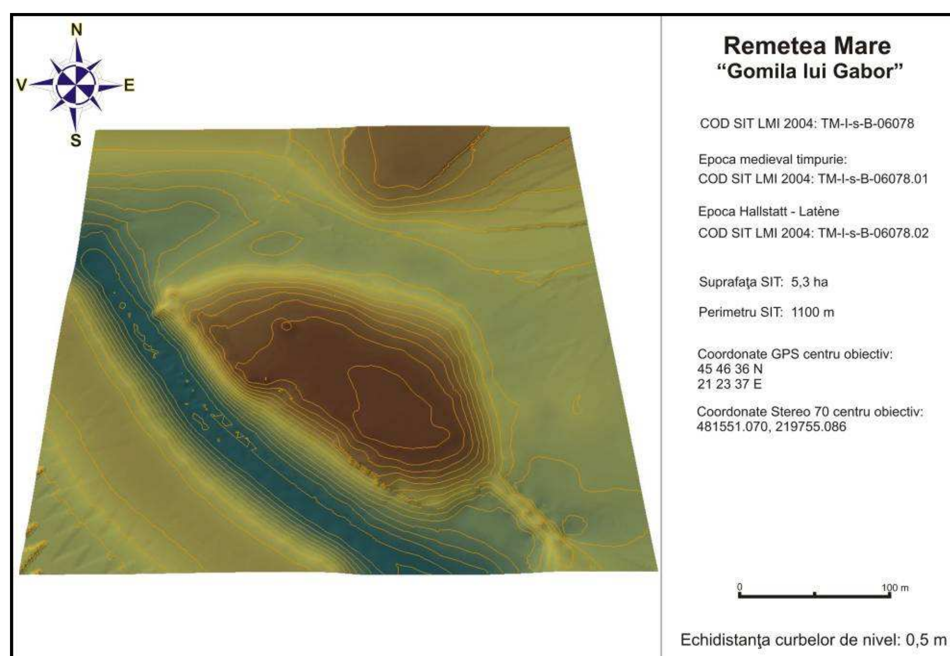
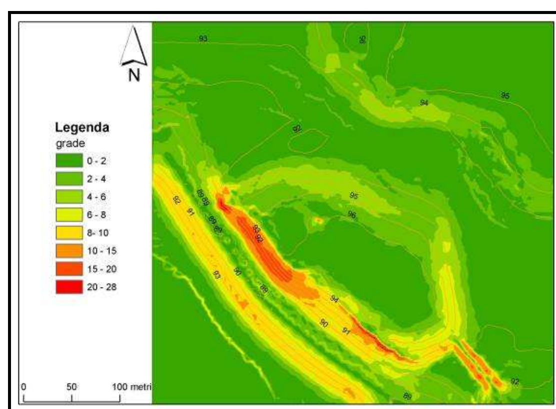
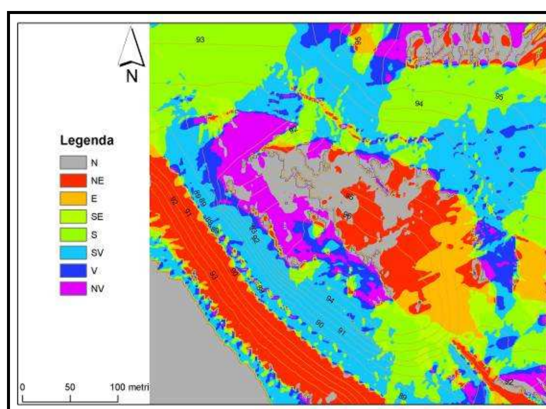

Fig. 5. Planul topografic 3D, Remetea Mare 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: obiectivul se află pe o popină creată de cursul antic al Râului Bega, lucru demonstrat de braţul fosil ce înconjoară situl pe laturile de SE, E şi N, panta naturală fiind, azi, de cca. 4 -6 grade (uşor mai accentuată pe latura de SE unde are o valoare de 6 – 8 grade, reflectând malul activ al râului); latura de SV a sitului este afectată de cursul actual al râului, panta fiind mai abruptă în acest sector, cu valori cuprinse între 10 – 20 grade; platoul central este relativ plat, cu o pantă de maxim 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: în cazul de faţă se poate observa că situl, care are o formă eliptică uşor bombată spre centrul ei, prezintă o expoziţie faţă de Soare, orientată către toate cele opt puncte cardinale; deşi partea cea mai favorabilă locuirii, aşa cum reiese din analiza suportului cartografic, este latura de S, SV şi SE, suprafaţa mică a sitului şi forma popinei pe care se află acesta, presupune o locuire intensă a întregii suprafeţe, parametrul morfometric *expoziţie* având, probabil, un rol irelevant în alegerea locaţiei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă şi necropolă.

b. datare: hallstatt, ev mediu timpuriu şi ev mediu dezvoltat.

c. material arheologic: în urma cercetărilor arheologice de teren (septembrie şi noiembrie 2006; martie 2010) de la suprafaţa terenului au fost culese fragmente ceramice hallstatiene şi medieval-dezvoltate. În momentul vizitelor noastre, pe suprafaţa „Gomilei lui Gabor", în arătură, dar şi în pârloage, erau vizibile cantităţi impresionante de material arheologic (fragmente ceramice, fragmente de chirpic şi osteologice). În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (82); fragmente ceramice tipice nedesenate (7); fragmente ceramice atipice nedesenate (98); fragmente chirpic (2); fragmente tuf vulcanic (6); fragmente andezit (2); fragment silex (1).

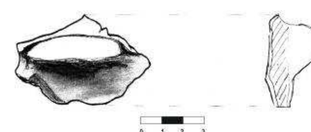
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Remetea Mare 2_1 a

Foto Remetea Mare 2_1 b

Desen Remetea Mare 2_1

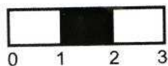

Foto Remetea Mare 2_2 a

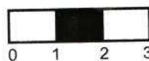
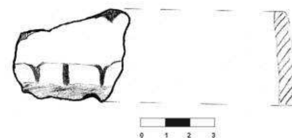

Foto Remetea Mare 2_2 b

Desen Remetea Mare 2_2

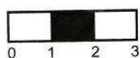

Foto Remetea Mare 2_3 a

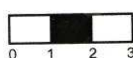

Foto Remetea Mare 2_3 b

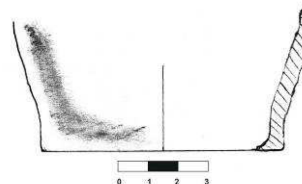

Desen Remetea Mare 2_3

Foto Remetea Mare 2_4 a

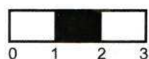

Foto Remetea Mare 2_4 b

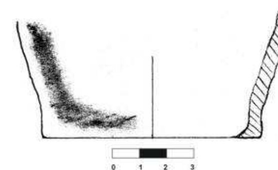

Desen Remetea Mare 2_4

Foto Remetea Mare 2_5 a

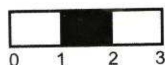

Foto Remetea Mare 2_5 b

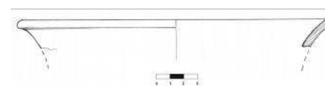
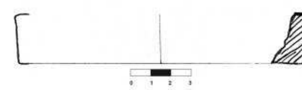

Desen Remetea Mare 2_5

Foto Remetea Mare 2_6 a

Foto Remetea Mare 2_6 b

Desen Remetea Mare 2_6

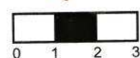

Foto Remetea Mare 2_7 a

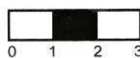
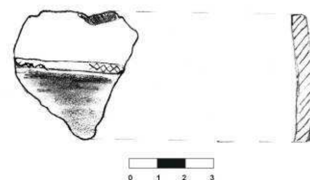

Foto Remetea Mare 2_7 b

Desen Remetea Mare 2_7

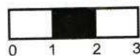
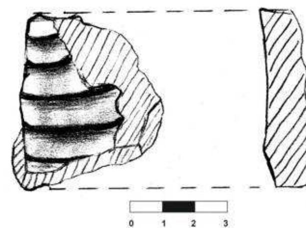

Foto Remetea Mare 2_8 a

Foto Remetea Mare 2_8 b

Desen Remetea Mare 2_8

Foto Remetea Mare 2_9 a

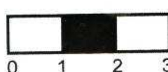

Foto Remetea Mare 2_9 b

Desen Remetea Mare 2_9

Foto Remetea Mare 2_10 a

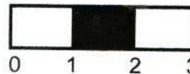
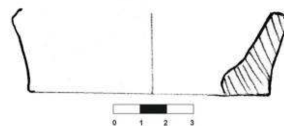

Foto Remetea Mare 2_10 b

Desen Remetea Mare 2_10

Foto Remetea Mare 2_12 a

Foto Remetea Mare 2_12 b

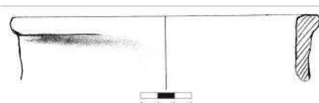

Desen Remetea Mare 2_12

Foto Remetea Mare 2_13 a

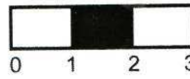
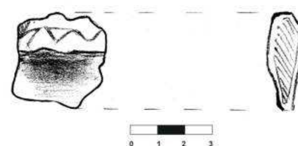

Foto Remetea Mare 2_13 b

Desen Remetea Mare 2_13

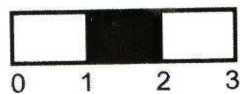

Foto Remetea Mare 2_14 a

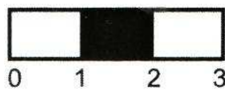
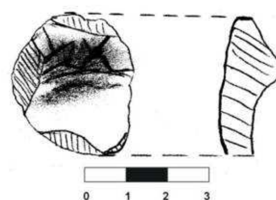

Foto Remetea Mare 2_14 b

Desen Remetea Mare 2_14

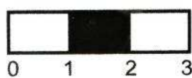

Foto Remetea Mare 2_15 a

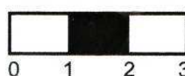
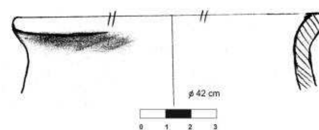

Foto Remetea Mare 2_15 b

Desen Remetea Mare 2_15

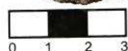

Foto Remetea Mare 2_17 a

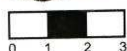

Foto Remetea Mare 2_17 b

Desen Remetea Mare 2_17

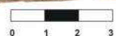
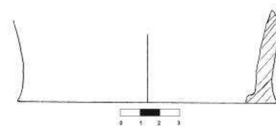

Foto Remetea Mare 2_18 a

Foto Remetea Mare 2_18 b

Desen Remetea Mare 2_18

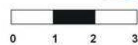

Foto Remetea Mare 2_19 a

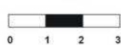
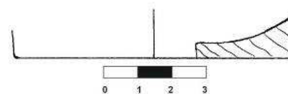

Foto Remetea Mare 2_19 b

Desen Remetea Mare 2_19

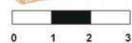

Foto Remetea Mare 2_20 a

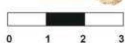

Foto Remetea Mare 2_20 b

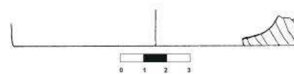

Desen Remetea Mare 2_20

Foto Remetea Mare 2_21 a

Foto Remetea Mare 2_21 b

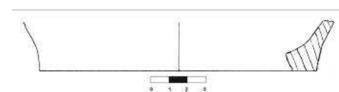

Desen Remetea Mare 2_21

Foto Remetea Mare 2_22 a

Foto Remetea Mare 2_22 b

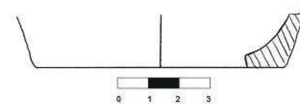

Desen Remetea Mare 2_22

Foto Remetea Mare 2_23 a

Foto Remetea Mare 2_23 b

Desen Remetea Mare 2_23

Foto Remetea Mare 2_24 a

Foto Remetea Mare 2_24 b

Desen Remetea Mare 2_24

Foto Remetea Mare 2_25 a

Foto Remetea Mare 2_25 b

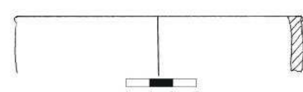

Desen Remetea Mare 2_25

Foto Remetea Mare 2_26 a

Foto Remetea Mare 2_26 b

Desen Remetea Mare 2_26

Foto Remetea Mare 2_27 a

Foto Remetea Mare 2_27 b

Desen Remetea Mare 2_27

Foto Remetea Mare 2_28 a

Foto Remetea Mare 2_28 b

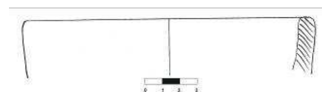

Desen Remetea Mare 2_28

Foto Remetea Mare 2_29 a

Foto Remetea Mare 2_29 b

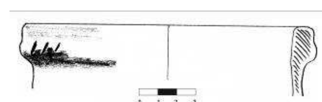

Desen Remetea Mare 2_29

Foto Remetea Mare 2_30 a

Foto Remetea Mare 2_30 b

Desen Remetea Mare 2_30

Foto Remetea Mare 2_31 a

Foto Remetea Mare 2_31 b

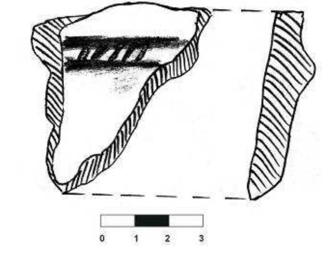

Desen Remetea Mare 2_31

Foto Remetea Mare 2_32 a

Foto Remetea Mare 2_32 b

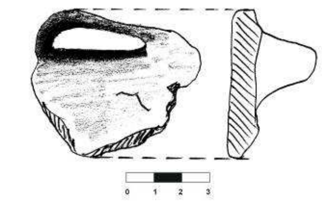
Desen Remetea Mare 2_32

Foto Remetea Mare 2_33 a

Foto Remetea Mare 2_33 b

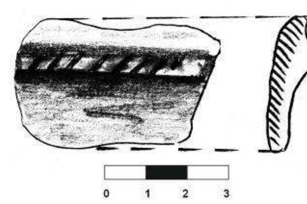
Desen Remetea Mare 2_33

Foto Remetea Mare 2_34 a

Foto Remetea Mare 2_34 b

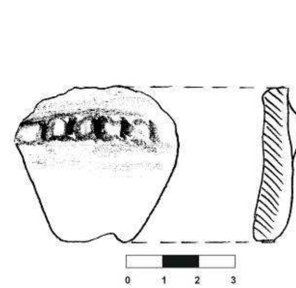
Desen Remetea Mare 2_34

Foto Remetea Mare 2_35 a

Foto Remetea Mare 2_35 b

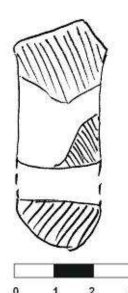
Desen Remetea Mare 2_35

Foto Remetea Mare 2_36 a

Foto Remetea Mare 2_36 b

Desen Remetea Mare 2_36

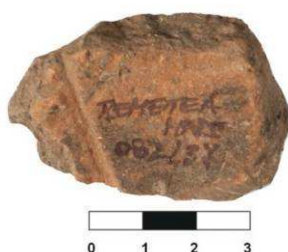
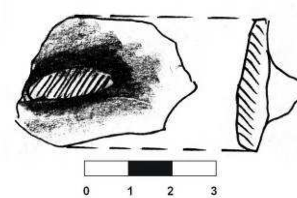

Foto Remetea Mare 2_37 a

Foto Remetea Mare 2_37 b

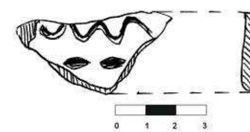
Desen Remetea Mare 2_37

Foto Remetea Mare 2_38 a

Foto Remetea Mare 2_38 b

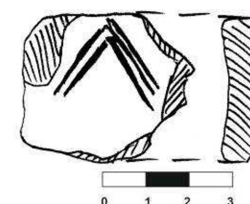
Desen Remetea Mare 2_38

Foto Remetea Mare 2_39 a

Foto Remetea Mare 2_39 b

Desen Remetea Mare 2_39

Foto Remetea Mare 2_40 a

Foto Remetea Mare 2_40 b

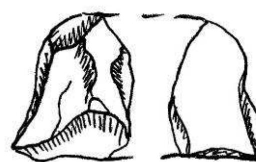

Desen Remetea Mare 2_40

Foto Remetea Mare 2_41 a

Foto Remetea Mare 2_41 b

Desen Remetea Mare 2_41

Foto Remetea Mare 2_42 a

Foto Remetea Mare 2_42 b

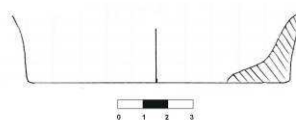

Desen Remetea Mare 2_42

Foto Remetea Mare 2_43 a

Foto Remetea Mare 2_43 b

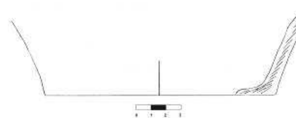

Desen Remetea Mare 2_43

Foto Remetea Mare 2_43 a

Foto Remetea Mare 2_43 b

Desen Remetea Mare 2_44

Foto Remetea Mare 2_45 a

Foto Remetea Mare 2_45 b

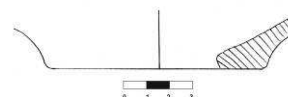

Desen Remetea Mare 2_45

Foto Remetea Mare 2_46 a

Foto Remetea Mare 2_46 b

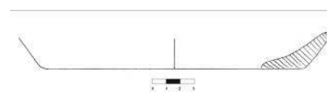

Desen Remetea Mare 2_46

Foto Remetea Mare 2_47 a

Foto Remetea Mare 2_47 b

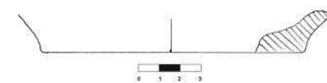

Desen Remetea Mare 2_47

Foto Remetea Mare 2_48 a

Foto Remetea Mare 2_48 b

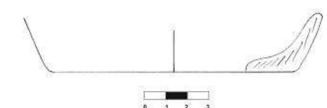

Desen Remetea Mare 2_48

Foto Remetea Mare 2_49 a

Foto Remetea Mare 2_49 b

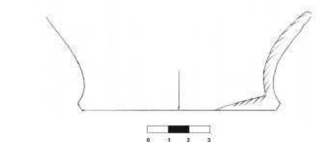

Desen Remetea Mare 2_49

Foto Remetea Mare 2_50 a

Foto Remetea Mare 2_50 b

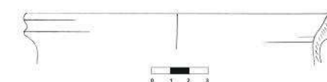

Desen Remetea Mare 2_50

Foto Remetea Mare 2_51 a

Foto Remetea Mare 2_51 b

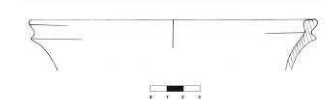

Desen Remetea Mare 2_51

Foto Remetea Mare 2_52 a

Foto Remetea Mare 2_52 b

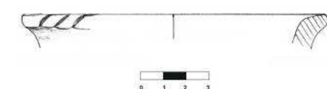

Desen Remetea Mare 2_52

Foto Remetea Mare 2_53 a

Foto Remetea Mare 2_53 b

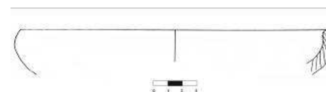

Desen Remetea Mare 2_53

Foto Remetea Mare 2_54 a

Foto Remetea Mare 2_54 b

Desen Remetea Mare 2_54

Foto Remetea Mare 2_55 a

Foto Remetea Mare 2_55 b

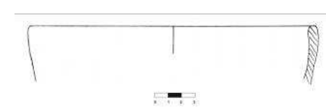

Desen Remetea Mare 2_55

Foto Remetea Mare 2_56 a

Foto Remetea Mare 2_56 b

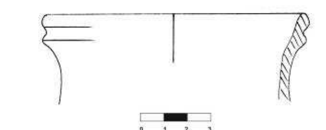

Desen Remetea Mare 2_56

Foto Remetea Mare 2_58 a

Foto Remetea Mare 2_58 b

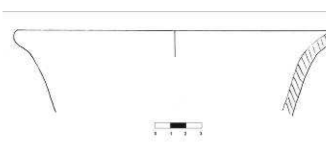
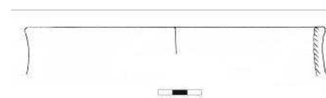

Desen Remetea Mare 2_58

Foto Remetea Mare 2_59 a

Foto Remetea Mare 2_59 b

Desen Remetea Mare 2_59

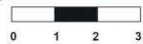

Foto Remetea Mare 2_60 a

Foto Remetea Mare 2_60 b

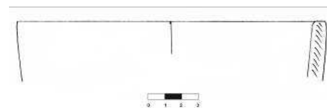

Desen Remetea Mare 2_60

Foto Remetea Mare 2_61 a

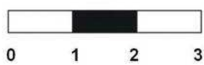

Foto Remetea Mare 2_61 b

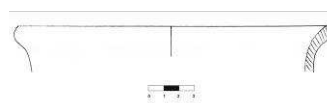
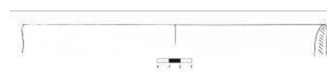

Desen Remetea Mare 2_61

Foto Remetea Mare 2_62 a

Foto Remetea Mare 2_62 b

Desen Remetea Mare 2_61

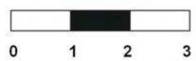

Foto Remetea Mare 2_63 a

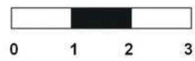

Foto Remetea Mare 2_63 b

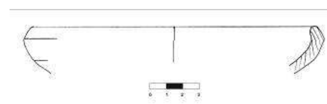

Desen Remetea Mare 2_63

Foto Remetea Mare 2_65 a

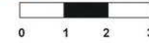

Foto Remetea Mare 2_65 b

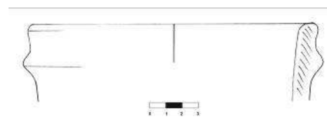

Desen Remetea Mare 2_65

Foto Remetea Mare 2_66 a

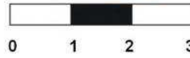

Foto Remetea Mare 2_66 b

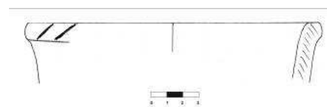
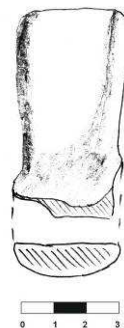

Desen Remetea Mare 2_66

Foto Remetea Mare 2_67 a

Foto Remetea Mare 2_67 b

Desen Remetea Mare 2_67

Foto Remetea Mare 2_68 a

Foto Remetea Mare 2_68 b

Desen Remetea Mare 2_68

Foto Remetea Mare 2_70 a

Foto Remetea Mare 2_70 b

Desen Remetea Mare 2_70

Foto Remetea Mare 2_71 a

Foto Remetea Mare 2_71 b

Desen Remetea Mare 2_71

Foto Remetea Mare 2_72 a

Foto Remetea Mare 2_72 b

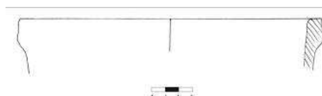
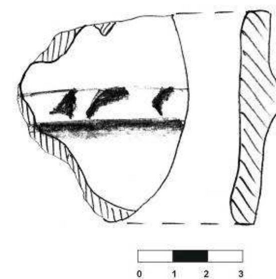

Desen Remetea Mare 2_72

Foto Remetea Mare 2_73 a

Foto Remetea Mare 2_73 b

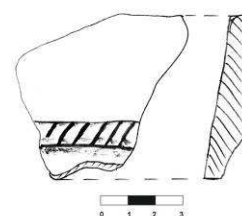
Desen Remetea Mare 2_73

Foto Remetea Mare 2_74 a

Foto Remetea Mare 2_74 b

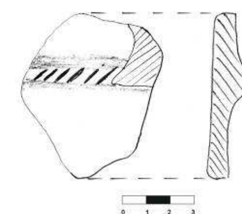
Desen Remetea Mare 2_74

Foto Remetea Mare 2_75 a

Foto Remetea Mare 2_75 a

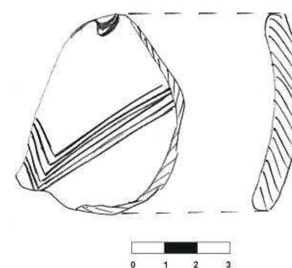
Desen Remetea Mare 2_75

Foto Remetea Mare 2_76 a

Foto Remetea Mare 2_76 b

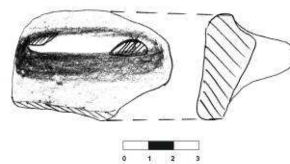
Desen Remetea Mare 2_76

Foto Remetea Mare 2_77 a

Foto Remetea Mare 2_77 b

Desen Remetea Mare 2_77

Foto Remetea Mare 2_78 a

Foto Remetea Mare 2_78 b

Desen Remetea Mare 2_78

Foto Remetea Mare 2_79 a

Foto Remetea Mare 2_79 b

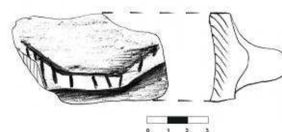
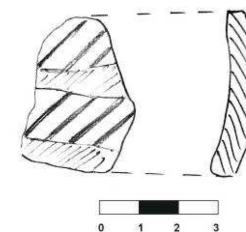

Desen Remetea Mare 2_79

Foto Remetea Mare 2_80 a

Foto Remetea Mare 2_80 b

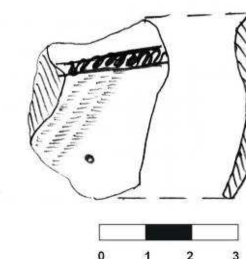
Desen Remetea Mare 2_80

Foto Remetea Mare 2_81 a

Foto Remetea Mare 2_81 b

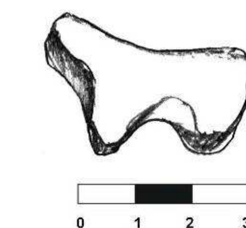
Desen Remetea Mare 2_81

Foto Remetea Mare 2_82 a

Foto Remetea Mare 2_82 b

Desen Remetea Mare 2_82

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
b. stare actuală: teren arabil şi pârloagă.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: campaniile de cercetare arheologică sistematică, desfăşurate mai bine de 10 ani la „Gomila lui Gabor" au relevat, cu siguranţă, existenţa unui punct arheologic deosebit de important pentru cunoaşterea primei epoci a fierului, cât şi a evului mediu timpuriu şi dezvoltat pe teritoriul Banatului de câmpie. Chiar şi o simplă cercetare de teren face ecoul unui sit cu un potenţial arheologic extraordinar, generat de specularea morfologiei naturale favorabile a popinei pe care este amplasat. Eventuala publicare a rezultatelor cercetărilor arheologice sistematice va putea furniza datele ştiinţifice detaliate ale acestui obiectiv.
d. importanţa turistică: în stadiul actual de valorificare şi punere în valoare, „Gomila lui Gabor" nu se pretează includerii în circuitele turistice pentru publicul larg neavizat, cu toate că deţine nenumărate atuuri de accesibilitate, peisaj, relaţionare cu alte obiective de interes istorico-cultural din zonă.
e. propunere de restaurare: se pare că elementele arheologice descoperite în urma investigaţiilor arheologice sistematice nu au impus restaurarea şi conservarea lor *in situ*, după încheierea campaniilor de investigaţii terenul fiind redat agriculturii.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 28.09.2006; 16.10.2006; 04.11.2006; 28.03.2010.
b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Cristian Floca.

VII. Bibliografie:

El Susi, Georgeta, *Resturile de faună dintr-o locuinţă hallstattiană de la Remetea Mare-Gomila lui Gabor (judeţul Timiş)*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 47-53

Gumă, Marian, *Contribuţii la cunoaşterea culturii Basarabi în Banat*, în *Banatica,* 7, 1983, p. 70-71

Gumă, Marian, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României,* Bucureşti, 1993, p. 214, 294

Medeleţ Florin, *O locuinţă hallstattiană de la Remetea Mare-„Gomila lui Gabor" jud. Timiş*, în *TD*, 12, 1991, 1-2, p. 63-84

Medeleţ Florin; Bugilan Ion, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 160

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55, 60

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Mănăstire (ruine); sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE; "Cetate"; sec. XII – XVI; Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Remetea Mare, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Identificarea „Mănăstirii" de la Remetea Mare a reprezentat un subiect larg dezbătut în literatura de specialitate, amplasarea acesteia „migrând" când în hotarele actuale ale Remetei Mari, când ale Ianovei, Bucovăţului sau Ghirodei. Pe baza informaţiilor documentare, la 2 noiembrie 2004 Dumitru Ţeicu[1] întreprinde cercetări arheologice de teren la Remetea Mare, identificând la SV de localitate, pe malul stâng al Begăi, locaţia unei mănăstiri cu ziduri de cărămidă şi necropola adiacentă, care suprapun o aşezare hallstattiană. Domnia sa plasează în această locaţie mănăstirea Sfântu Gheorghe, menţionată în documentele otomane din 1569-1579[2]. Cu toate acestea, de locaţia respectivă poate fi legată şi amplasarea cetăţii Sasvar, a cărei biserică apare menţionată pentru prima dată în documentele papale din 1333-1335[3], pentru ca în sec. XV să facă parte din mai multe stăpâniri nobiliare[4]. Identificarea topografică a Sasvar-ului a suscitat numeroase dezbateri istoriografice, majoritatea autorilor plasând „cetatea" undeva între Remetea Mare şi Bucovăţ[5]. Pe hărţile iosephine ale sec. XVIII, partea de la S de localitatea Remetea apare denumită ca şi „Seheswar" („Cetatea vulturilor")[6]. Toponimul respectiv este păstrat până astăzi în memoria colectivă a localnicilor din Remetea Mare.

Fig. 1. Amplasamentul „Sasvar-ului" pe harta habsburgică din 1769-1772

Pornind de la aceste date, în toamna anilor 2006 şi 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind mai multe campanii de cercetări de teren în hotarul localităţii Remetea Mare spre a identifica cu precizie amplasamentul „Mănăstirii" şi a analiza dacă există o sinonimie topografică între aceasta şi cetatea „Sasvar-ului". Într-o primă fază (septembrie 2006) purtăm

---

[1] D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 116-117.

[2] Vezi şi E. Pál, *A Temesvári és Moldovai szandszák törökkori települései (1554 – 1579)*, Szeged, 1996, p. 133-134.

[3] M. Bizerea, *Aşezările din Banat consemnate în registrele dijmelor papale din 1332-1337*, în *SIB*, 5, 1978, p. 17-25.

[4] D. Csánki, *Magyarország történelmi födrajza a Hunyadiak kòrában*, vol. 2, Budapest, 1890, p. 21.

[5] D. Ţeicu, *op. cit.*, p. 214 (cu bibliografia).

[6] Întreaga discuţie toponimică la R. Creţan, V. Frăţilă, *Dicţionar geografico-istoric şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, 2007, p. 329-330.

mai multe discuţii informale cu autorităţile publice locale, care ne pun în contact cu d-nul Eftimie Ivănoiu, autorul unei monografii a localităţii[7], care îşi manifestă foarte amabil disponibilitatea de a ne arata în teren informaţiile pe care domnia sa le deţine. În opinia acestuia „Mănăstirea" de la Remetea Mare este plasată la 200 de m NNE de „Gomila lui Gabor", pe o terasă bine profilată în albia majoră din versantul drept al Canalului Bega. Investigaţiile arheologice de teren au descoperit numeroase fragmente de cărămizi, posibil medievale, dar nu şi fragmente ceramice, astfel încât plasarea unei construcţii monastice medievale în aceasta locaţie, în lipsa unor săpături arheologice, nu poate fi precizată.

În noiembrie 2007 şi februarie 2008 membri echipei noastre întreprind investigaţii pe popina de la SV de Remetea Mare, cunoscută de localnici drept „Sasvar", identică cu locaţia unde D. Ţeicu plasează mănăstirea Sf. Gheorghe (vezi *supra*). Morfologia favorabilă a terenului face dovada prezenţei unui sit deosebit de bogat, la suprafaţa solului fiind vizibile cantităţi importante de ceramică hallstattiană şi medievală, dar şi fragmente de cărămizi, marmură albă, fragmente din fier şi resturi osteologice umane. Pe latura de E a sitului există un şanţ şi un val de pământ, năpădit de vegetaţie de arbuşti spinoşi, a cărui datare şi funcţionalitate, în lipsa săpăturilor arheologice, nu poate fi precizată. Doar demararea unor campanii de investigare sistematică va putea stabili dacă în această locaţie poate fi identificată cetatea „Sasvar", respectiv mănăstirea Sfântu Gheorghe. Prin coroborarea tuturor datelor avute la dispoziţie, s-a considerat că aici trebuie plasată „mănăstirea" din punctul „Cetate", la care face referire LMI Timiş 2004, în februarie 2008 efectuându-se ridicarea topografică cu Staţia Totală.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetate".

b. reper localizare: la 1,4 km SV de biserica ortodoxă din Remetea Mare; 2,4 km NV de biserica ortodoxă din Bucovăţ; 4,7 km E de biserica ortodoxă din Ghiroda.

c. reper hidrografic: la 100 m S de versantul stâng al Canalului Bega.

d. descriere geografică: situl este amplasat în Câmpia Timişului, subunitate a Câmpiei de Vest şi ocupă un grind aluvionar din albia majoră a Râului Bega, foarte aproape de actualul curs al Canalului Bega, pe un teren care se profilează cu cca. 3 m faţă de arealul înconjurător. Pare foarte probabil ca latura nordică a sitului să fi fost afectată sau chiar distrusă de construirea traiectului modern al Canalului Bega şi al digului său stâng. Cota sitului (98,5 m altitudine) domină un larg areal din câmpia joasă, până la liziera actualei Păduri Bistra.

e. coordonate GPS: 45 46 26 N 21 21 56 E; 98,5 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 481333; 217457.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[7] E. Ivănoiu, *Monografia localităţii Remetea Mare*, Timişoara, 2007 (lucrare apărută după încheierea investigaţiilor noastre de teren).

h. imagini de suprafaţă:

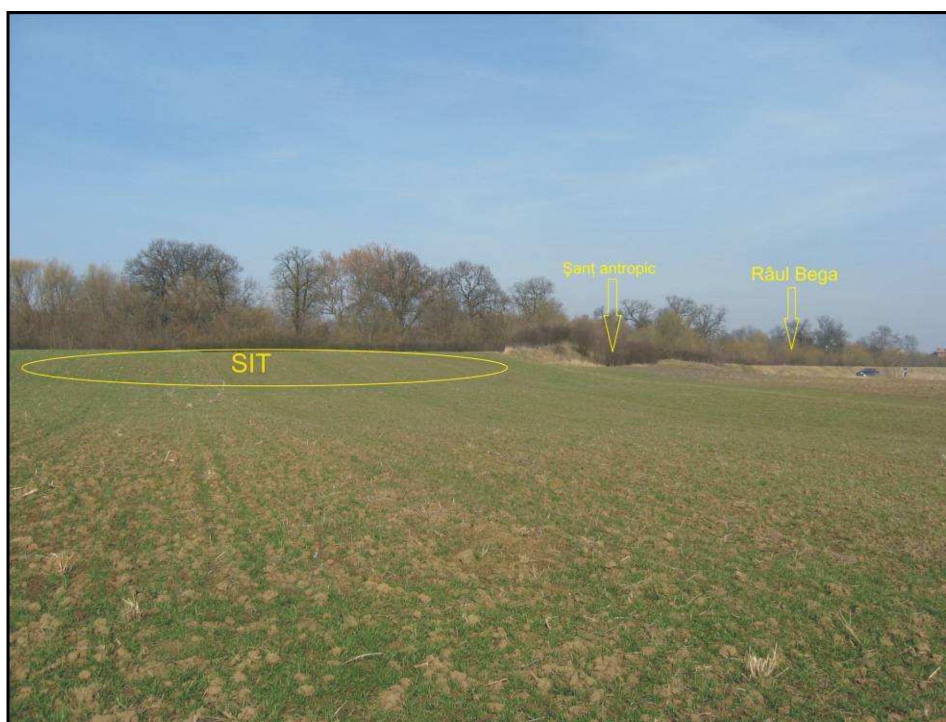
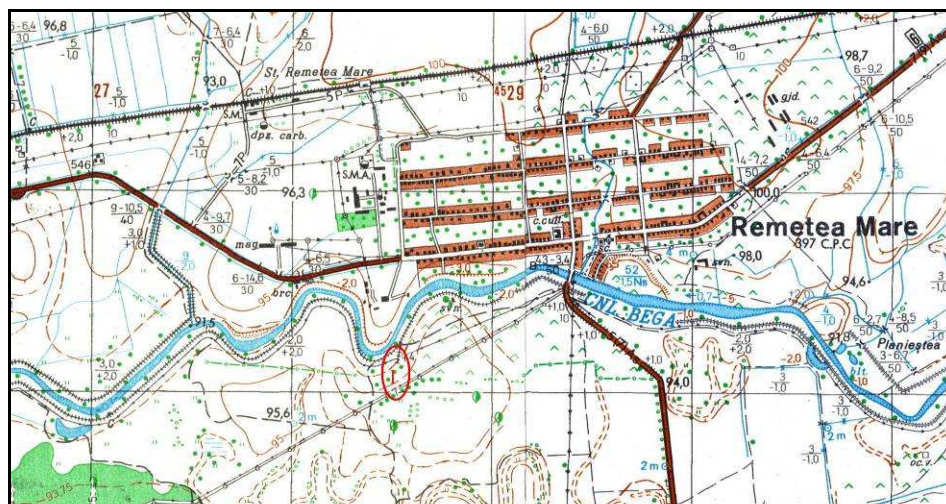

Fig. 2. Obiectivul arheologic văzut dinspre S

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

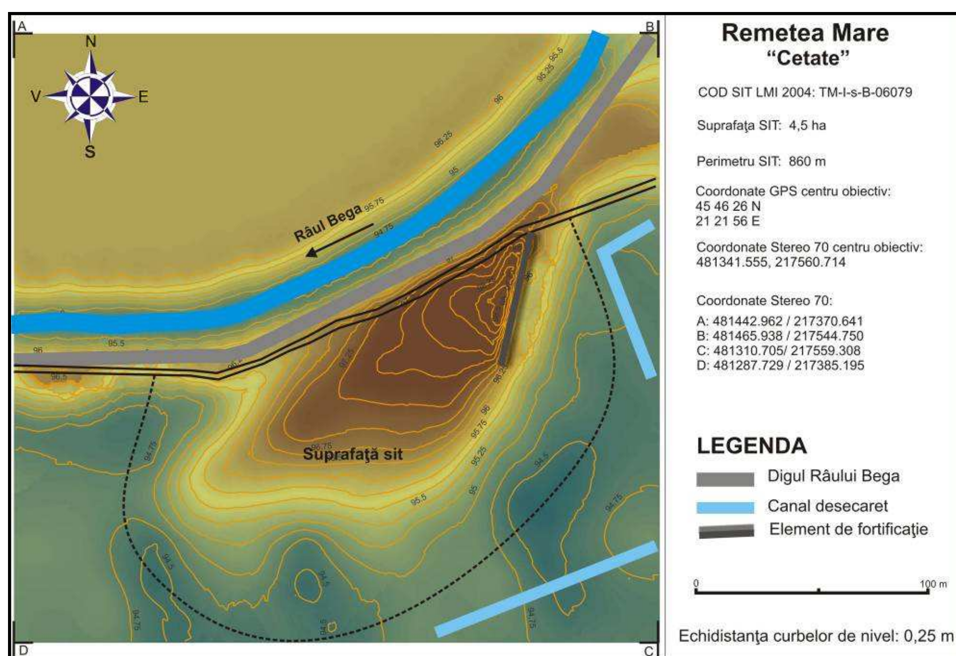

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Remetea Mare 1

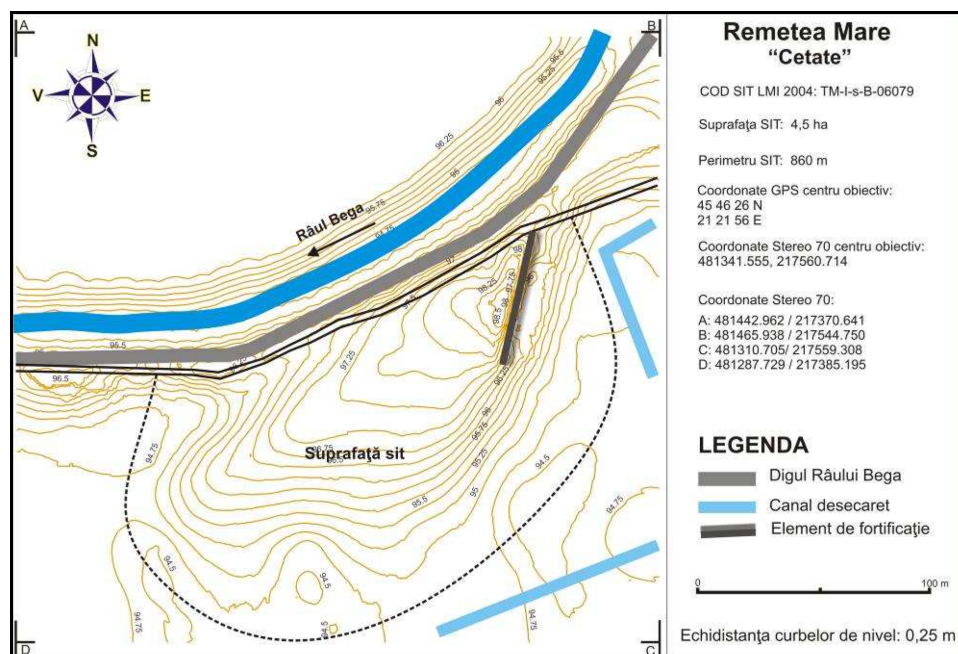

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Remetea Mare 1

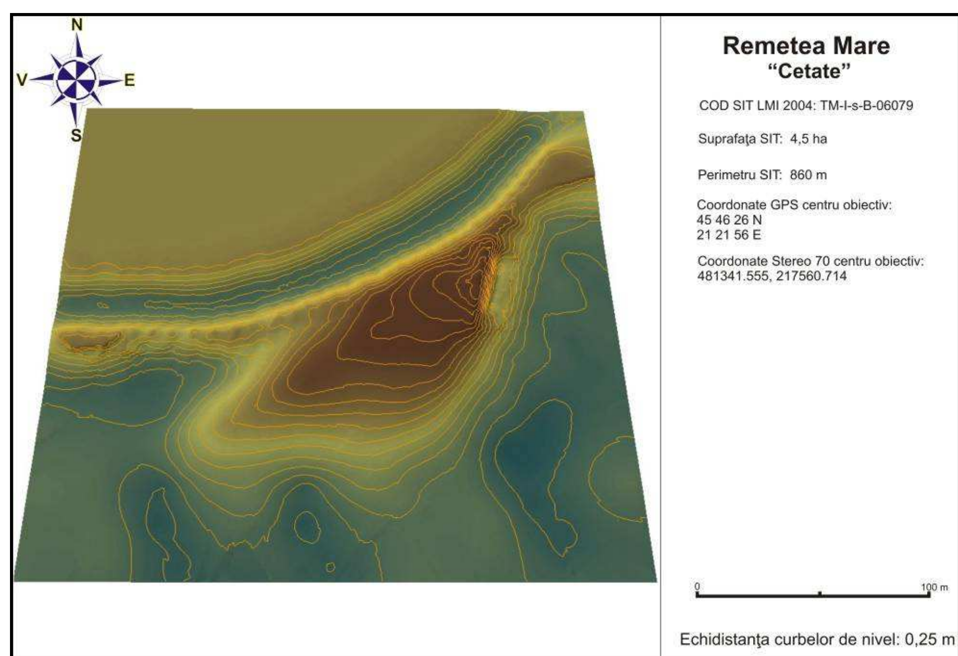
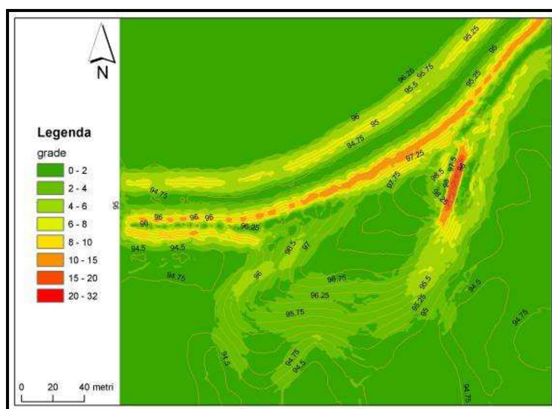
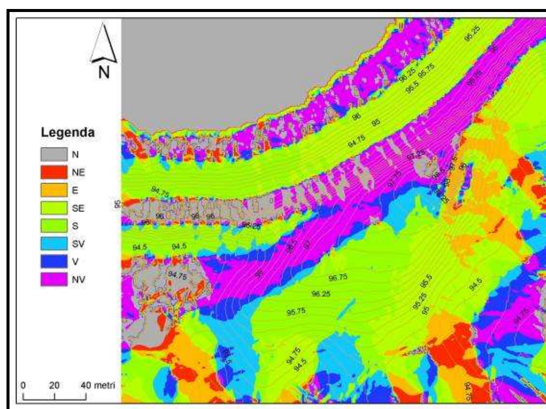

Fig. 5. Planul topografic 3D, Remetea Mare 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: obiectivul se află pe un grind aluvionar din albia majoră a Râului Bega, mai înalt cu cca. 2 m decât terenul din jur, pantele fiind de 4 - 6 grade; pe latura de E se văd urmele unui posibil zid de incintă, şanţul din imediata vecinătate având o pantă accentuată de cca. 20 – 30 grade; latura de N şi NV a sitului este distrusă de cursul actual al Râului Bega şi de digul de protecţie al acestuia; platoul central al fortificaţiei este relativ plat, cu un unghi al pantei de cel mult 2 grade; posibil ca actualul curs al râului să nu corespundă cu cel din antichitate, meandrul fosil de pe latura de sud argumentând acest lucru, pantele naturale fiind mai accentuate, însă azi puternic aplatizate şi colmatate.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: obiectivul, atât cât a mai rămas din el, păstrează exact latura sudică, care are o expoziţie favorabilă, locuitorii acestuia, beneficiind de lumină şi căldură naturală întreaga zi; în contextual actual, al distrugerii laturii de N, este greu de spus dacă întregul sit se afla în uşoară pantă cu expunere sudică sau avea o formă naturală bombată, cu expoziţie în rozetă, către toate punctele cardinale, aşa cum ar sugera forma naturală a unui grind aluvionar; foarte posibil, însă, ca acest factor să nu fi reprezentat un rol determinant în alegerea locaţiei, ţinând cont şi de faptul că arealul ocupat de sit este mic şi nu se cunoaşte nici funcţionalitatea exactă a acestuia.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă (?), fortificaţie (?), mănăstire (?).

b. datare: hallstatt, epoca post-romană, epoca medieval-timpurie şi medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: în urma cercetărilor de teren s-a recoltat un bogat material arheologic, reprezentat din fragmente ceramice hallstattiene, fragmente ceramice medieval-timpurii şi dezvoltate, fragmente de cărămidă medievală, de marmură albă, fragmente de obiecte de fier corodate şi nedeterminabile, fragmente osteologice umane şi animale. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (47), fragmente ceramice tipice nedesenate (8), fragmente ceramice atipice (70), fragmente osoase (23), fragmente material litic (8), chirpic şi cărămidă (2); fragmente obiecte fier (3); fragmente minereu fier (3); cuţit de fier (1).

d. fotografii şi desene artefacte:

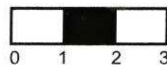

Foto Remeta Mare 1_1 a

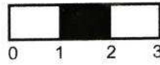

Foto Remeta Mare 1_1 b

Desen Remeta Mare 1_1

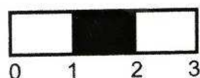

Foto Remeta Mare 1_2 a

Foto Remeta Mare 1_2 b

Desen Remeta Mare 1_2

Foto Remeta Mare 1_3 a

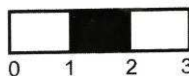
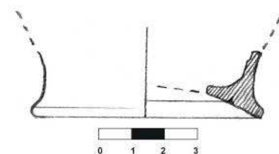

Foto Remeta Mare 1_3 b

Desen Remeta Mare 1_3

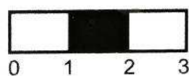

Foto Remeta Mare 1_4 a

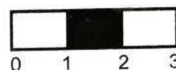
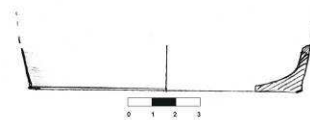

Foto Remeta Mare 1_4 b

Desen Remeta Mare 1_4

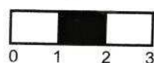
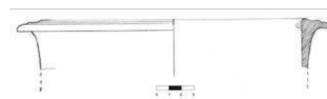

Foto Remeta Mare 1_5 a

Foto Remeta Mare 1_5 b

Desen Remeta Mare 1_5

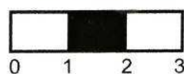

Foto Remeta Mare 1_6 a

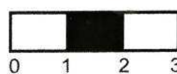
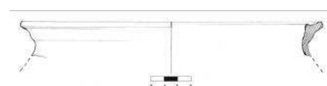

Foto Remeta Mare 1_6 b

Desen Remeta Mare 1_6

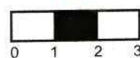
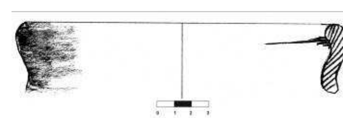

Foto Remeta Mare 1_7 a

Foto Remeta Mare 1_7 b

Desen Remeta Mare 1_7

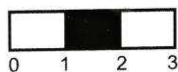

Foto Remeta Mare 1_8 a

Foto Remeta Mare 1_8 b

Desen Remeta Mare 1_8

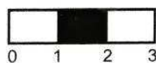

Foto Remeta Mare 1_9 a

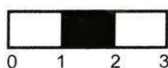
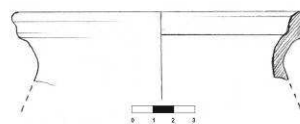

Foto Remeta Mare 1_9 b

Desen Remeta Mare 1_9

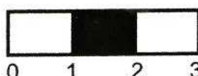
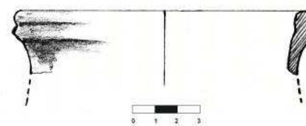

Foto Remeta Mare 1_10 a

Foto Remeta Mare 1_10 b

Desen Remeta Mare 1_10

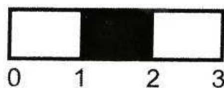

Foto Remeta Mare 1_11 a

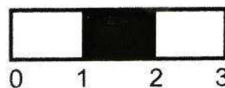
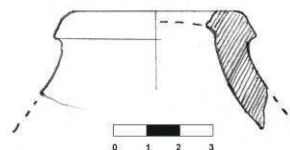

Foto Remeta Mare 1_11 b

Desen Remeta Mare 1_11

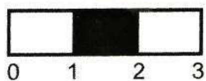

Foto Remeta Mare 1_12 a

Foto Remeta Mare 1_12 b

Desen Remeta Mare 1_12

Foto Remetea Mare 1_14 a

Foto Remetea Mare 1_14 b

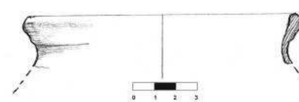
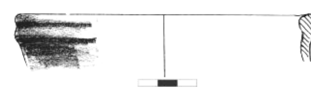

Desen Remetea Mare 1_14

Foto Remeta Mare 1_15 a

Foto Remeta Mare 1_15 b

Desen Remeta Mare 1_15

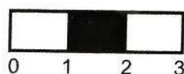

Foto Remeta Mare 1_16 a

Foto Remeta Mare 1_16 b

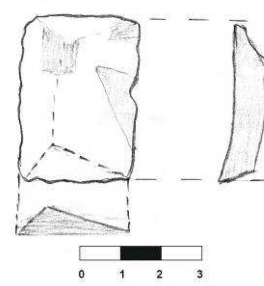

Desen Remeta Mare 1_16

Foto Remeta Mare 1_17 a

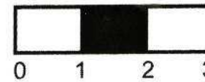
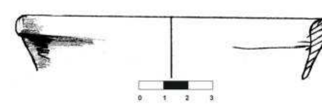

Foto Remeta Mare 1_17 b

Desen Remeta Mare 1_17

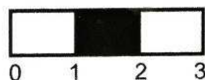

Foto Remeta Mare 1_18 a

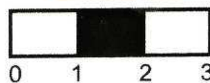

Foto Remeta Mare 1_18 b

Desen Remeta Mare 1_18

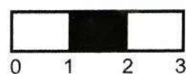

Foto Remeta Mare 1_19 a

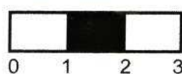

Foto Remeta Mare 1_19 b

Desen Remeta Mare 1_19

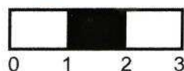

Foto Remeta Mare 1_20 a

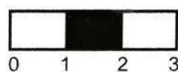

Foto Remeta Mare 1_20 b

Desen Remeta Mare 1_20

Foto Remeta Mare 1_21 a

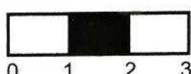
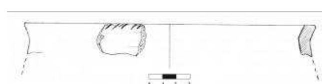

Foto Remeta Mare 1_21 b

Desen Remeta Mare 1_21

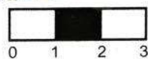

Foto Remeta Mare 1_22 a

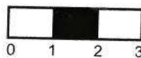

Foto Remeta Mare 1_22 b

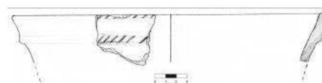
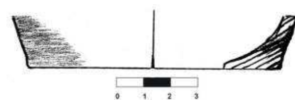

Desen Remeta Mare 1_22

Foto Remeta Mare 1_23 a

Foto Remeta Mare 1_23 b

Desen Remeta Mare 1_23

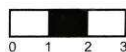
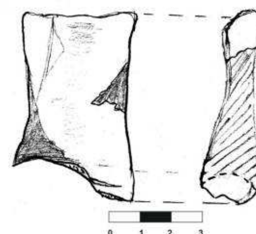

Foto Remeta Mare 1_24 a

Foto Remeta Mare 1_24 b

Desen Remeta Mare 1_24

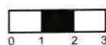
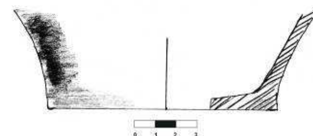

Foto Remeta Mare 1_25 a

Foto Remeta Mare 1_25 b

Desen Remeta Mare 1_25

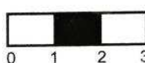

Foto Remeta Mare 1_26 a

Foto Remeta Mare 1_26 b

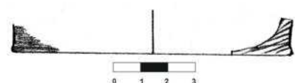

Desen Remeta Mare 1_26

Foto Remeta Mare 1_27 a

Foto Remeta Mare 1_27 b

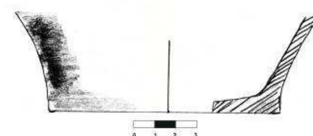

Desen Remeta Mare 1_27

Foto Remeta Mare 1_29 a

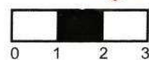

Foto Remeta Mare 1_29 b

Desen Remeta Mare 1_29

Foto Remeta Mare 1_30 a

Foto Remeta Mare 1_30 b

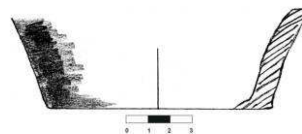
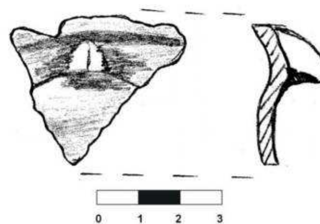

Desen Remeta Mare 1_30

Foto Remeta Mare 1_31 a

Foto Remeta Mare 1_31 b

Desen Remeta Mare 1_31

Foto Remeta Mare 1_32 a

Foto Remeta Mare 1_32 b

Desen Remeta Mare 1_32

Foto Remeta Mare 1_33 a

Foto Remeta Mare 1_33 b

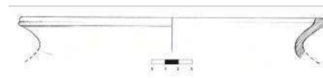

Desen Remeta Mare 1_33

Foto Remeta Mare 1_34 a

Foto Remeta Mare 1_34 b

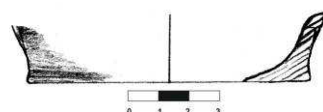

Desen Remeta Mare 1_34

Foto Remeta Mare 1_35 a

Foto Remeta Mare 1_35 b

Desen Remeta Mare 1_35

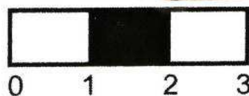

Foto Remeta Mare 1_37 a

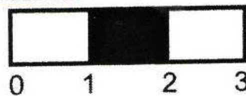

Foto Remeta Mare 1_37 b

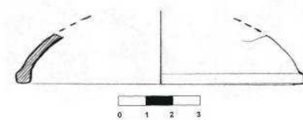

Desen Remeta Mare 1_37

Foto Remeta Mare 1_38 a

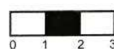
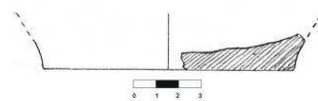

Foto Remeta Mare 1_38 b

Desen Remeta Mare 1_38

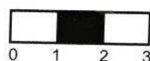
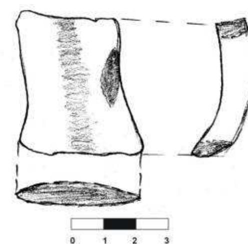

Foto Remeta Mare 1_39 a

Foto Remeta Mare 1_39 b

Desen Remeta Mare 1_39

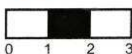

Foto Remeta Mare 1_40 a

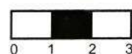
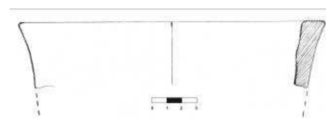

Foto Remeta Mare 1_40 b

Desen Remeta Mare 1_40

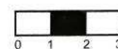
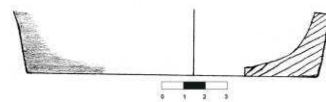

Foto Remeta Mare 1_41 a

Foto Remeta Mare 1_41 b

Desen Remeta Mare 1_41

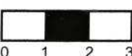

Foto Remeta Mare 1_42 a

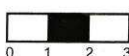
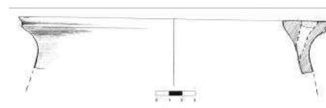

Foto Remeta Mare 1_42 b

Desen Remeta Mare 1_42

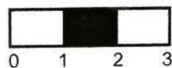

Foto Remeta Mare 1_43 a

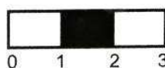

Foto Remeta Mare 1_43 b

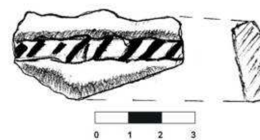
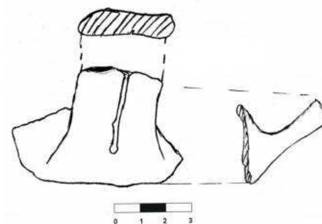

Desen Remeta Mare 1_43

Foto Remeta Mare 1_44 a

Foto Remeta Mare 1_44 b

Desen Remeta Mare 1_44

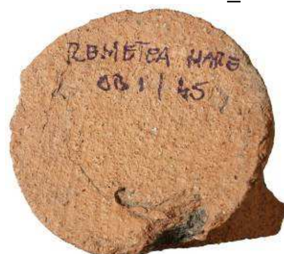

Foto Remeta Mare 1_45 a

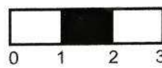
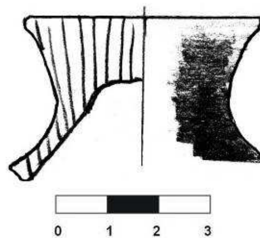

Foto Remeta Mare 1_45 b

Desen Remeta Mare 1_45

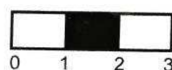
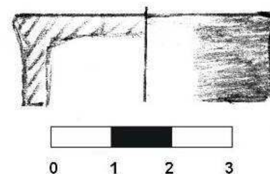

Foto Remeta Mare 1_46 a

Foto Remeta Mare 1_46 b

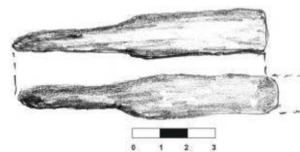
Desen Remeta Mare 1_46

Foto Remeta Mare 1_47 a

Foto Remeta Mare 1_47 b

Foto Remeta Mare 1_47 a

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil, dar partea de NE a sitului (cea în care se păstrează şi un sector de cca. 15 m lungime din posibilul sistem de fortificare medieval) este acoperită cu vegetaţie arborescentă spinoasă. Latura nordică a sitului a fost afectată de construirea digului de pământ din versantul stâng al Canalului Bega.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: izvoarele documentare medievale, vorbind despre cetatea Sasvar o prezintă ca fiind una de importanţă majoră în sistemul de fortificare din jurul Timişoarei. Cercetările arheologice de teren au relevat existenţa unui bogat material

arheologic vizibil la suprafaţă terenului, dar lipsa unor investigaţii prin săpătură impietează mult asupra stabilirii caracterului şi funcţionalităţii (mănăstire, cetate, aşezare deschisă sau fortificată?). Este de dorit ca în viitor acest obiectiv arheologic să se bucure de o atenţie mult mai mare din partea cercetătorilor, doar investigaţiile arheologice fiind în măsură să lămurească eventuala identitate dintre mănăstirea şi cetatea menţionate de izvoare.

d. importanţa turistică: chiar dacă se află într-o poziţie deosebit de favorabilă şi cu acces facil, în stadiul actual de investigare şi punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuite turistice pentru un public neavizat.

e. propunere de restaurare: doar în cazul demarării unor campanii de cercetări arheologice sistematice, complexele dezvelite vor putea impune luarea unor măsuri de conservare şi restaurare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 23.02.2008.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studentul Andrei Stavilă.

VII. Bibliografie:

Creţan, Remus; Frăţilă, Vasile, *Dicţionar geografico-istoric şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, 2007, p. 329-330

Ivănoiu, Eftimie, *Monografia localităţii Remetea Mare*, Timişoara, 2007

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 210

Pál, Engel, *A Temesvári és Moldavai Szandzsák törökkori települései (1554-1579)*, Szeged, 1996, p. 133-134

Rusu Adrian A., Sabău Nicolaie, Burnicioiu I., Leb I. V., Lupescu M. M., *Dicţionarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş*, Cluj- Napoca, 2000, p. 215

Ţeicu, Dumitru, *Studii istorice*, Timişoara, 2003, p. 91

Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Reşiţa, 2007, p. 116-117; 120

Ziroević, Olga, *Crkve i manastiri na podrućyu Petčke patriaršije do 1683 godine*, Beograd, 1984, p. 101

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare; sat ROMANEŞTI; comuna TOMEŞTI; mil. VI a. Chr. Paleolitic.

b. cod eGISpat 2010: Româneşti, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Informaţiile din LMI Timiş 2004, prezentate mai sus, nu fac referire la punctul topografic al aşezării paleolitice de la Româneşti. Cu toate acestea, pe *website*-ul Direcţiei pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional a Judeţului Timiş[1], la această poziţie apare întocmită fişa de sit a obiectivului Româneşti „Dealul Viei". Aşezarea paleolitică din acest punct a fost descoperită în contextul campaniilor de săpături arheologice sistematice, conduse de Florea Mogoşanu, în anii ˈ60-ˈ70 ai secolului trecut, la Româneşti „Dumbrăviţa". Aşezarea de pe „Dealul Viei" ocupă o terasă foarte bine profilată, din versantul stâng al Râului Bega Luncanilor, la o altitudine relativă de peste 25 m faţă de talvegul acestuia. În urma mai multor sondaje[2], însumând peste 30 m^2 degajaţi, s-a descoperit un singur strat superficial de cultură paleolitică, din care s-au recoltat sporadice piese litice, situl neprezentând importanţă deosebită pentru studiul paleoliticului de pe cursul superior al Begăi. Pe lângă piesele paleolitice s-au descoperit şi puţine fragmente ceramice neolitice. În septembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş*, însoţiţi de un localnic care a participat la săpăturile lui Mogoşanu, au întreprins o perieghează sistematică a „Dealului Viei", nedescoperind decât sporadice fragmente ceramice medieval târzii.

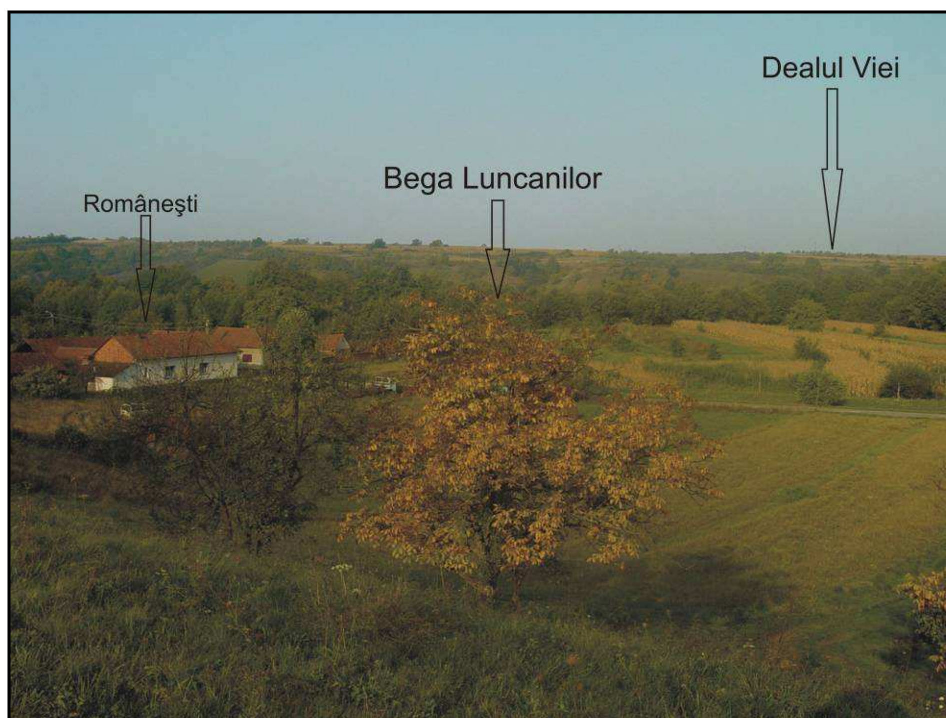

Fig. 1. Situl Româneşti „Dealul Viei" văzut de pe Româneşti „Dumbrăviţă"

S-a considerat, atât prin analizarea bibliografiei de specialitate, cât şi prin investigaţiile de teren, că aşezarea nenumită din LMI Timiş 2004 nu poate fi cea de pe „Dealul Viei" ci cea mult mai importantă de la Româneşti „Dumbrăviţa", fişa de obiectiv de pe *website*-ul Direcţiei pentru Cultură Timiş fiind, aşadar, a unui punct arheologic fără importanţă deosebită.

Reluarea cercetărilor arheologice de la Băile Herculane – „Peştera Hoţilor", sub conducerea lui C. S. Nicolăescu-Plopşor, în 1954, va reprezenta un imbold deosebit în

---

[1] Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional a judeţului Timiş http://www.dccpcnjtimis.ro/monumenteTM.htm, (28.07.2010).

[2] F. Mogoşanu, I. Stratan, *Noi descoperiri paleolitice în Banat*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 340; F. Mogoşanu, *Paleoliticul din Banat*, Bucureşti, 1978, p. 69-71; M. Moroz-Pop, *Contribuţii la repertoriul arheologic al judeţului Timiş, din paleolitic până în evul mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 477.

demararea unor campanii de cercetări de teren pentru identificarea de situri arheologice paleolitice la nivelul întregului Banat. Începând cu anii ˈ50 ai sec. XX, Muzeul de Istorie din Lugoj, la iniţiativa neobositului Ioan Stratan şi cu angajamentul deosebit al lui Florea Mogoşanu investighează largi areale pentru identificarea de staţiuni paleolitice[3]. Astfel, în toamna anului 1959, pe terasa morfologică de la confluenţa Begăi Poienilor cu Bega Luncanilor, la NE de localitatea Româneşti, în punctul cunoscut de localnici sub numele de „Dumbrăviţa" se descoperă, de către Ioan Stratan şi Florea Mogoşanu, o staţiune paleolitică. Între 1960-1964 şi 1967-1970 în acest punct se desfăşoară mai multe campanii de cercetare arheologică sistematică, staţiunea de la Româneşti „Dumbrăviţa" devenind, alături de aşezările deschise de la Coşava şi Tincova, reperele esenţiale ale cercetării paleoliticului superior din Banat[4]. Pe baza cercetărilor, se conturează două grupări distincte de complexe arheologice, denumite Dumbrăviţa I (cea mai importantă, amplasată în partea sudică a terasei de confluenţă) şi Dumbrăviţa II (amplasată la 80 m N de prima, înspre botul acestei terase). Săpăturile au relevat existenţa unui strat de depunere arheologică relativ subţire, cu o grosime medie 1,3 m şi maximă de 3,30 m, în care au putut fi surprinse şase etape de locuire, toate încadrabile paleoliticului superior. S-a constatat existenţa unor grupări de artefacte în cuiburi, care pot reprezenta atelierele de debitaj, dispuse la distanţe relativ apropiate unele de altele, în care se prelucra materia primă din depozitele aluvionare de la baza teraselor care flanchează albiile majore ale celor două braţe de pe cursul superior al Râului Bega.

În anii 2004-2005, pe parcursul mai multor campanii de cercetări de teren, Liviu Măruia şi Radu Stoia identifică pe cursul superior al Râului Bega Poieni, în hotarul localităţii Pietroasa (comună, jud. Timiş), mai multe surse de silex (cea mai importantă, unde există la zi numeroşi galeţi de mari dimensiuni, este amplasată pe versantul sudic al Dealului Coasta Mare: coord. GPS: 45 50 22 N 22 24 26 E; 295 m altitudine). De asemenea, prundişul râului în sectorul cuprins între Româneşti – amonte Poieni abundă în galeţi rulaţi din acelaşi material. Potenţialul pentru identificarea surselor de materie primă litică a cursului superior al râului Bega Poieni este unul deosebit, dar nu face obiectul prezentului studiu.

---

[3] O sinteză a cercetărilor la F. Mogoşanu, *op. cit.*, p. 14-16.

[4] Asupra rezultatelor investigaţiilor arheologice, vezi F. Mogoşanu, I. Stratan, *Noi descoperiri paleolitice în Banat*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 335-340; idem, *Rezultatele ultimelor săpături arheologice privind paleoliticul din nordul Banatului*, în *RM*, 1, 1964, 1, p. 84-90; idem, *Rezultatele ultimelor săpături arheologice privind paleoliticul din nordul Banatului*, în *RM*, 6, 1969, 1, p. 84-90; F. Mogoşanu, *Din nou despre prezenţa lamelelor de tip Dufour în paleoliticul superior din Banat*, în *SCIV*, 19, 1968, 4, p. 644-647; idem, *Paleoliticul superior cuarţitic din Banat*, în *SCIV*, 19, 1968, 2, p. 303-307; idem, *Descoperirile paleolitice ale Muzeului din Lugoj*, în *RM*, 4, 1967, 6, p. 555-559; idem, *Paleoliticul din Banat*, Bucureşti, 1978, p. 51-71; M. Cârciumaru, *Studiu paleoclimatic şi geocronologic asupra unor staţiuni paleolitice din Banat*, în F. Mogoşanu, *Paleoliticul din Banat*, Bucureşti, 1978, p. 90-97 (cu bibliografia); M. Babeş, *Les fouilles archéologiques en Roumanie*, în *Dacia, N.S*, 15, 1971, p. 386; E. Comşa, *Silexul de tip bănăţean*, în *Apulum*, 9, 1971, p. 16; B. Jungbert, *Repertoriul localităţilor cu descoperiri paleolitice din Transilvania (IV)*, în *AMN*, 22-23, 1985-1986, p. 387-389; L. Mărghitan, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. I, Timişoara, 1979, 1, p. 17-18; M. Moroz-Pop, *Contribuţii la repertoriul arheologic al localităţilor din judeţul Timiş din paleolitic şi până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476-477; Al. Păunescu, *Paleoliticul şi mezoliticul din spaţiul transilvan*, Bucureşti, 2001, p. 182-201; D. Popescu, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1959*, în *Dacia, N.S.*, 4, 1960, p. 567; idem, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1961*, în *Dacia, N.S*, 6, 1962, p. 516; idem, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1962*, în *Dacia, N.S*, 7, 1963, p. 570; idem, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1963*, în *Dacia, N.S*, 8, 1964, p. 385; idem, *Les fouilles archéologiques de 1968 dans la République Socialiste Roumaine*, în *Dacia, N.S*, 13, 1969, p. 509; idem, *Les fouilles archéologiques de 1969 dans la République Socialiste Roumaine*, în *Dacia, N.S*, 14, 1970, p. 431; idem, *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1963*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 561; idem, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1964*, în *SCIV*, 16, 1965, 3, p. 587; idem, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România din anul 1967*, în *SCIVA*, 19, 1968, 4, p. 678; idem, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România din anul 1969*, în *SCIVA*, 21, 1970, 3, p. 493; idem, *Săpăturile arheologice din RPR în anul 1960*, în *SCIV*, 12, 1961, p. 133; idem, *Săpăturile arheologice din RPR în anul 1961*, în *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 201; idem, *Săpăturile arheologice din RPR în anul 1962*, în *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 452; I. Stratan, *Contribuţii la cunoaşterea paleoliticului în Banat*, în *Tibiscus*, 1, 1970, p. 8, 14.

Membri proiectului *eGISpat Timiş*, în septembrie 2007, întreprind cercetările arheologice de teren în punctul Româneşti „Dumbrăviţa”, efectuând şi ridicarea topografică cu Staţia Totală a obiectivului, considerând că acesta este cel la care face referire LMI Timiş 2004 şi nu cel de la Româneşti „Dealul Viei”, un sit fără importanţă majoră.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Dumbraviţa”.

b. reper localizare: la 0,7 km NNE de biserica veche din Româneşti şi la 300 m VSV de biserica mănăstirii "Izvoru Miron".

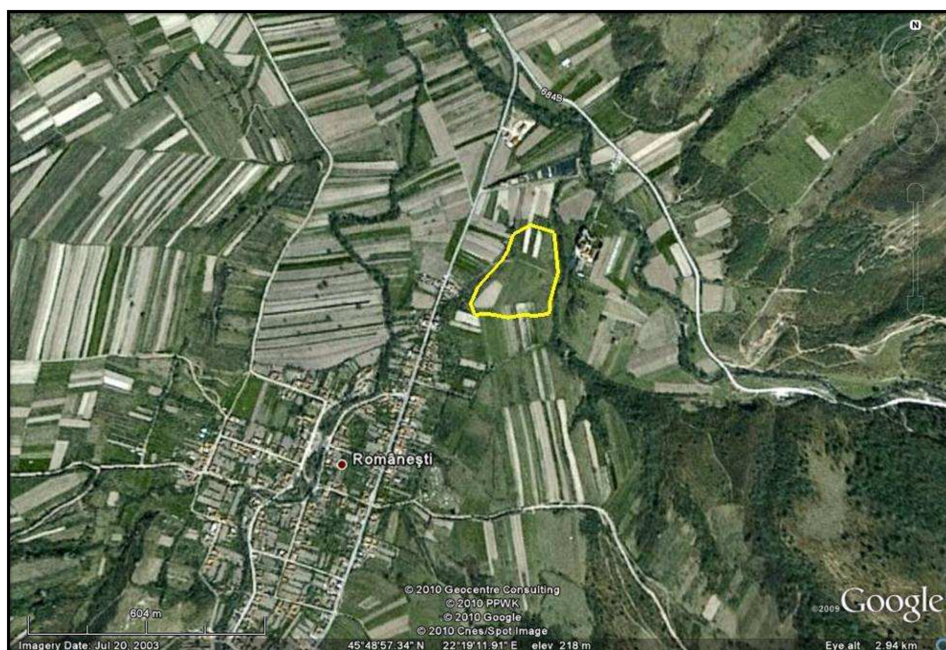
c. reper hidrografic: la 450 m E de versantul drept al Râului Bega Luncanilor şi la 480 m V de versantul stâng al Pârâului Bega Poienilor.

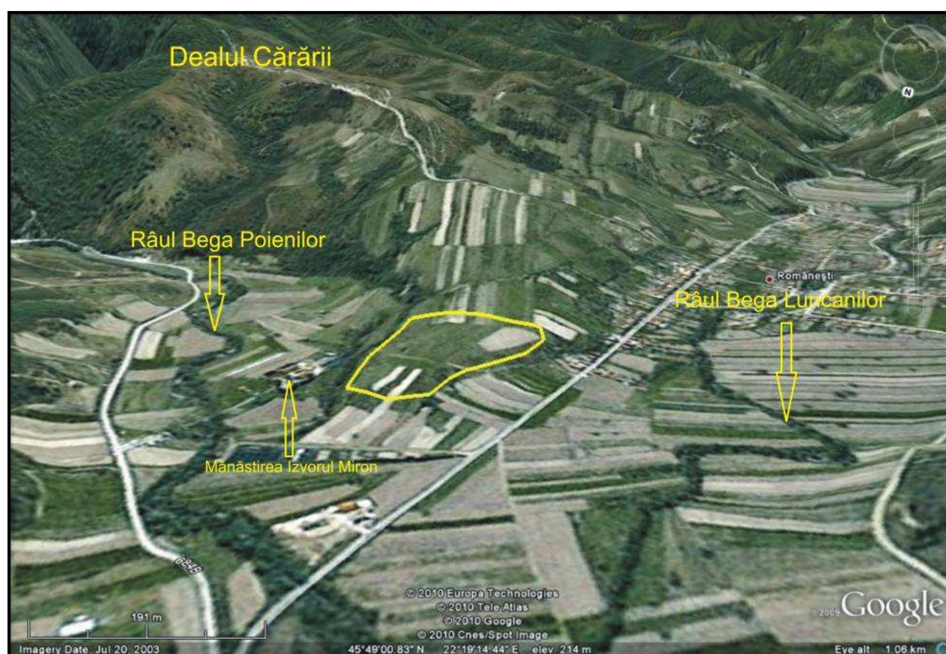
d. descriere geografică: situl ocupă botul de terasă (cu forma unui triunghi isoscel cu vf. orientat spre N), mai înalt cu aprox. 15 m faţă de albia majoră a celor două râuri. Din punct de vedere geografic situl este amplasat pe versantul de NV al Dealului Cărării (Alt. 345,7 m), subunitate a Masivului Poiana Ruscă, într-o poziţie deosebit de favorabilă, cu largă deschidere înspre bazinetul depresionar Margina-Făget. Aşezarea speculează topografia deosebit de favorabilă de la conflunţa Begăi Poienilor cu Bega Luncanilor, reprezentată de o terasă morfologică, delimitată pe laturile de est şi vest de pante accentuate, având o uşoară înclinare S-N. Faptul că situl este acoperit actualmente de fâneţe şi plantaţie de pomi fructiferi îi asigură protecţia în faţa degradărilor moderne.

e. coordonate GPS: 45 49 05 N 22 19 19 E; 220 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 483279; 292023.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

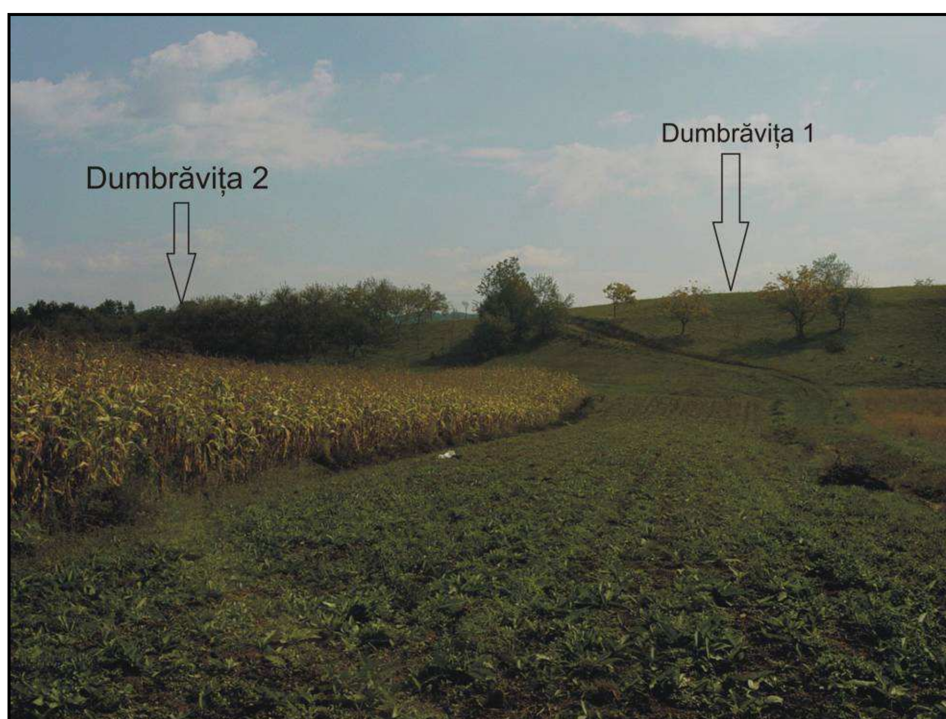
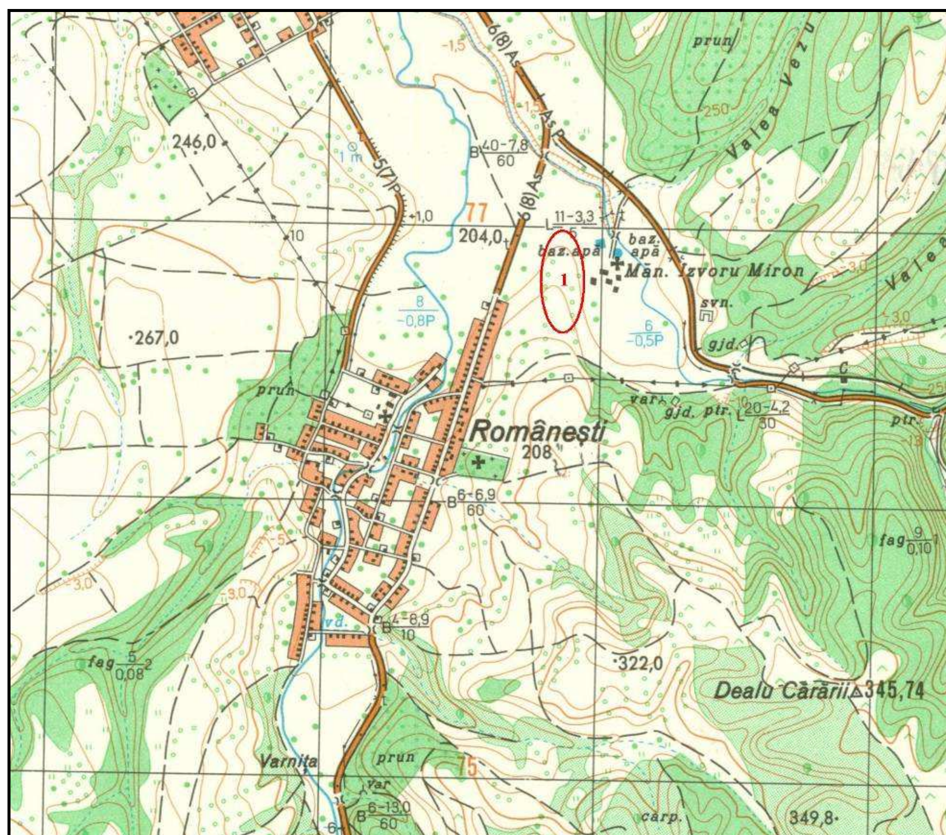

Fig. 2. Situl Româneşti „Dumbrăviţa" văzut dinspre V

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

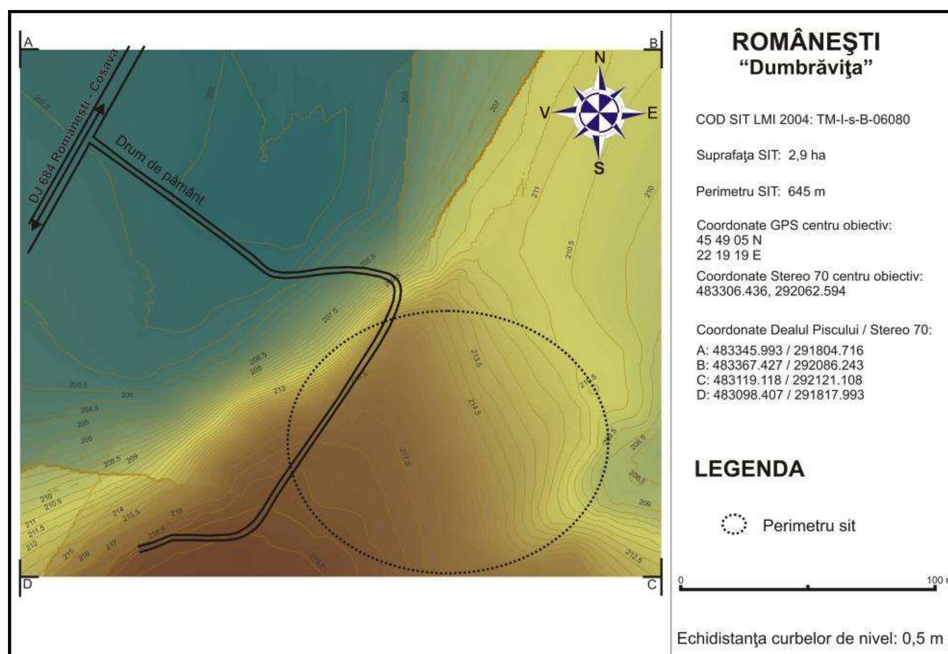

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Româneşti 1

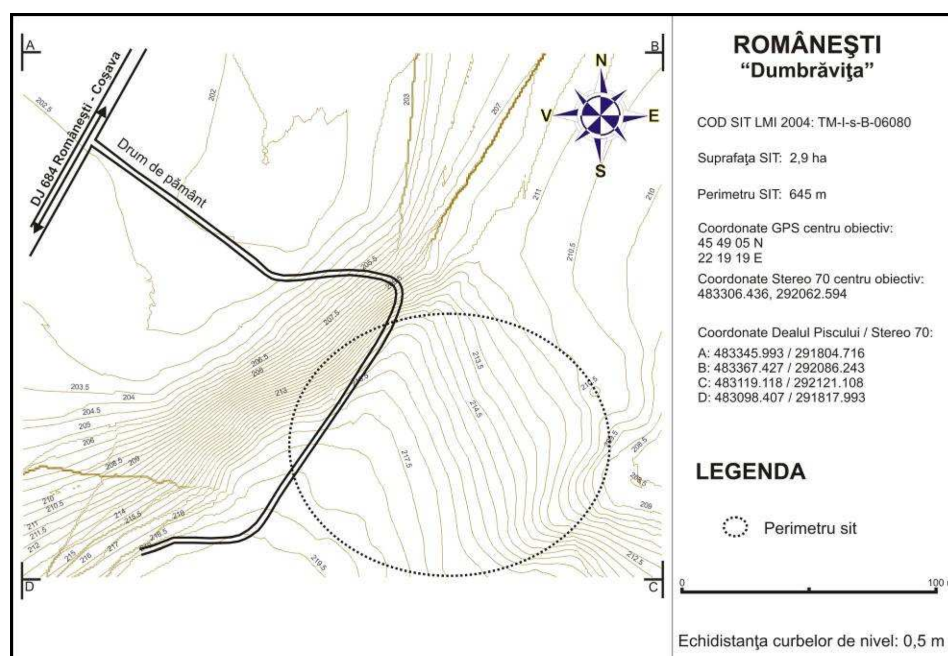

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Româneşti 1

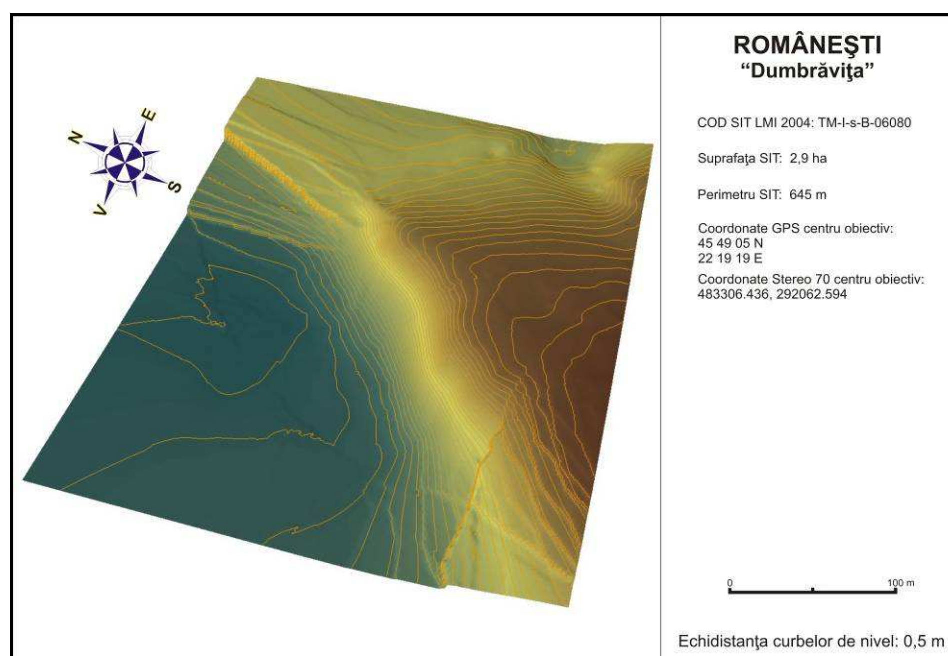
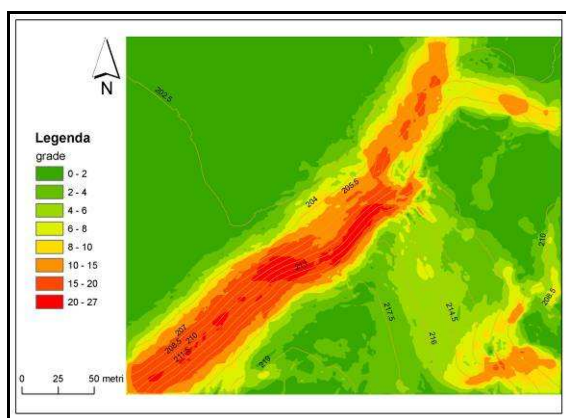
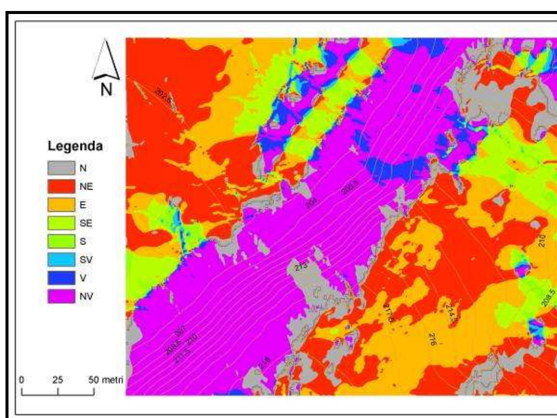

Fig. 4. Planul topografic 3D, Româneşti 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: staţiunea se află localizată pe un bot de terasă, mai înalt cu cca. 15 m faţă de albia majoră a râurilor Bega Luncanilor şi Bega Poenilor, care confluează la N de acest sit; panta de V dinspre Bega Luncanilor este mai accentuată, cu valori cuprinse între 10 şi 27 grade, iar latura de E coboară uşor către izvorul unui afluent stânga a Râului Bega Poenilor, într-un unghi de 8 – 15 grade; spre NNE terasa prezintă o treaptă naturală, căderea de pantă fiind de 4 – 6 grade, iar spre S se continuă cu podul terasei, cu o uşoară creştere de pantă de cca. 2 – 4 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: datorită poziţiei geomorfologice a terasei naturale pe care se află situl, parametrul morfometric *expoziţie* scoate în evidenţă zonele cele mai locuite ale staţiunii şi dependenţa locuitorilor de factorii naturali, majoritatea suprafeţei platoului fiind orientat către Soare (E, SE şi NE) în încercarea de a beneficia de lumină şi căldură naturală; în schimb latura de NV pare să nu fi fost propice locuirii atât datorită pantelor abrupte, cât şi datorită expunerii în zona umbrită a terasei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: staţiune paleolitică.

b. datare: paleolitic superior.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren desfăşurate în contextul ridicării topografice cu Staţia Totală au relevat sporadice fragmente litice atipice, majoritatea descoperite pe versantul de V al terasei, alunecate pe pantă. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente material litic desenat (5); fragmente material litic nedesenat (7).

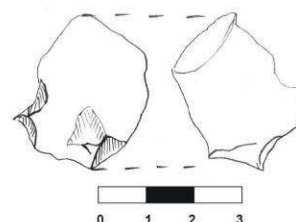
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Romanesti 1_1 a

Foto Romanesti 1_1 b

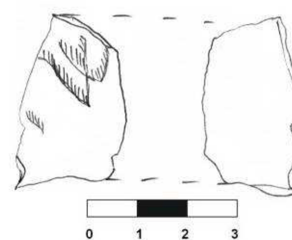
Desen Romanesti 1_1

Foto Romanesti 1_2 a

Foto Romanesti 1_2 b

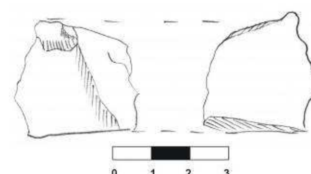
Desen Romanesti 1_2

Foto Romanesti 1_3 a

Foto Romanesti 1_3 b

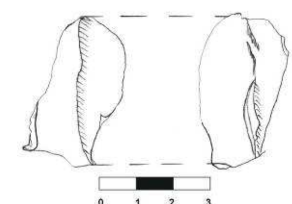
Desen Romanesti 1_3

Foto Romanesti 1_4 a

Foto Romanesti 1_4 b

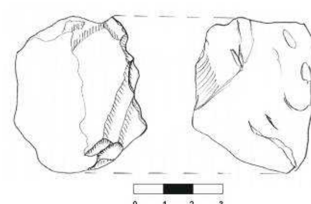
Desen Romanesti 1_4

Foto Romanesti 1_5 a

Foto Romanesti 1_5 b

Desen Romanesti 1_5

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună.

b. stare actuală: păşune şi plantaţie de pruni.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum au precizat-o cercetările arheologice sistematice, staţiunea paleolitică de la Româneşti „Dumbrăviţa” este una din puţinele astfel de situri de suprafaţă investigate de pe teritoriul Banatului, observaţiile generate de desfăşurarea investigaţiilor conturând un sit de o importanţă deosebită.

d. importanţa turistică: obiectivul arheologic este poziţionat într-o zonă cu un potenţial turistic deosebit, într-un cadru natural de excepţie. Cu toate acestea, în lipsa oricăror elemente vizibile la suprafaţă, obiectivul nu se pretează includerii în circuitele turistice pentru un public neavizat.

e. propunere de restaurare: în momentul desfăşurării campaniilor de cercetare arheologică sistematică din anii ˈ60-ˈ70 ai sec. XX, s-a considerat că elementele surprinse de investigaţii nu se pretează la acţiuni de restaurare *in situ*.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 14.09.2007.
b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu.

VII. Bibliografie:

Babeş Mircea, *Les fouilles archéologiques en Roumanie*, în *Dacia, N.S*, 15, 1971, p. 386
Boroneanţ Vasile, Boroneanţ Adina, *Paleoliticul de la Zăbrani*, în *Ziridava*, 23, 2002, p. 27, 33
Cârciumaru, Marin, *Studiu paleoclimatic şi geocronologic asupra unor staţiuni paleolitice din Banat*, în F. Mogoşanu, *Paleoliticul din Banat*, Bucureşti, 1978, p. 90-97
Comşa Eugen, *Silexul de tip bănăţean*, în *Apulum*, 9, 1971, p. 16
Gudea Nicolae, Moţu Ion, *Observaţii în legătură cu istoria Banatului în epoca romană*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 191
Jungbert Béla, *Repertoriul localităţilor cu descoperiri paleolitice din Transilvania (IV)*, în *AMN*, 22-23, 1985-1986, p. 387-389
Mărghitan Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. I, Timişoara, 1979, 1, p. 17-18
Mogoşanu Florea, *Din nou despre prezenţa lamelelor de tip Dufour în paleoliticul superior din Banat*, în *SCIV*, 19, 1968, 4, p. 644-647
Mogoşanu Florea, *Paleoliticul superior cuarţitic din Banat*, în *SCIV*, 19, 1968, 2, p. 303-307
Mogoşanu, Florea, *Paleoliticul din Banat*, Bucureşti, 1978, p. 51-71
Mogoşanu, Florea; Stratan, Ion, *Noi descoperiri paleolitice în Banat*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 335-340
Moroz-Pop Maria, *Contribuţii la repertoriul arheologic al localităţilor din judeţul Timiş din paleolitic şi până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476-477
Păunescu Alexandru, *Paleoliticul şi Mezoliticul din spaţiul transilvan*, Bucureşti, 2001, p. 182-201
Popescu Dorin, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1959*, în *Dacia, N.S.*, 4, 1960, p. 567
Popescu Dorin, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1961*, în *Dacia, N.S*, 6, 1962, p. 516
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din RPR în anul 1960*, în *SCIV*, 12, 1961, p. 133
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din RPR în anul 1962*, în *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 452
Popescu Dorin, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1962*, în *Dacia, N.S*, 7, 1963, p. 570
Popescu Dorin, *Les fouilles archéologiques dans la République Populaire Roumaine en 1963*, în Dacia, N.S, 8, 1964, p. 385
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1963*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 561
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1964*, în *SCIV*, 16, 1965, 3, p. 587
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România din anul 1967*, în *SCIVA*, 19, 1968, 4, p. 678
Popescu Dorin, *Les fouilles archéologiques de 1968 dans la République Socialiste Roumaine*, în *Dacia, N.S*, 13, 1969, p. 509
Popescu Dorin, *Les fouilles archéologiques de 1969 dans la République Socialiste Roumaine*, în *Dacia, N.S*, 14, 1970, p. 431
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România din anul 1969*, în *SCIVA*, 21, 1970, 3, p. 493
Popescu Dorin, *Săpăturile arheologice din RPR în anul 1961*, în *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 201
Stratan, Ion, *Contribuţii la cunoaşterea paleoliticului în Banat*, în *Tibiscus*, 1, 1970, p. 8, 14

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Situl arheologic de la "Peştera cu Apă" (TM-I-s-B-06081); Aşezare; sat ROMANEŞTI; comuna TOMEŞTI; "Vârful lui Filip"; Perioada de tranziţie la epoca bronzului (TM-I-m-B-06081.01); Aşezare în peşteră; sat ROMANEŞTI; comuna TOMEŞTI; "Peştera cu apă"; Neolitic (TM-I-m-B-06081.02).

b. cod eGISpat 2010: Româneşti, Obiectiv 2 (cod hidrospeologic: 2273/1).

II. Istoricul cercetărilor:

Aşa cum reiese din informaţiile LMI Timiş 2004, în cazul sitului arheologic „Peştera cu Apă" de la Româneşti (cod LMI TM-I-s-B-06081) am avea de a face cu două situri distincte desprinse din acelaşi obiectiv: aşezarea de tranziţie la epoca bronzului din „Dealul lui Filip" (cod LMI TM-I-m-B-06081.01), respectiv aşezarea neolitică din „Peştera cu Apă" (cod LMI TM-I-m-B-06081.02). În fapt este vorba de o confuzie topografică, „Peştera cu Apă" fiind amplasată în Dealul „Vârful lui Filip", ambele obiective (aşezarea neolitică şi cea de tranziţie la epoca bronzului) fiind situri **în peştera** respectivă.

Peştera este cunoscută din totdeauna localnicilor sub numele de „Peştera Mare de la Fereşeşti", „Peştera cu Apă", „Peştera Româneşti – Fereşti"[1], servind ca adăpost pentru vite sau în caz de intemperii. Apa de picurare formează mici bazinaşe (gururi), pe care localnicii o utilizau pentru a se hidrata, de aici rezultând şi numele de „Peştera cu Apă", chiar dacă aceasta nu are un curs de apă în galeriile accesibile fără echipament speologic. Din punct de vedere geologic şi geomorfologic, în peşteră se fac investigaţii încă din a doua jumătate a secolului XIX (1872), când T. Orthmayr efectuează studii geologice şi faunistice. În 1963-1965 o echipă de speologi (Şt. Negrea, Al. Negrea, L. Botoşăneanu, V. Sencu) efectuează cercetări complexe de geologie, geomorfologie, carstologie şi biospeologie, cartând 340 m de galerie. Ulterior, membri cluburilor de speologi amatori „Cristal", „Speotimiş" şi „Prusik" Timişoara continuă explorarea peşterii[2], lungimea galeriilor depăşind la ora actuală 1450 m, cu posibilităţi de continuare, Peştera de la Româneşti fiind cea mai importantă cavitate a carstului de pe cursul superior al Râului Bega.

La începutul secolului XX din peşteră se exploatează guano şi se practică numeroase excavaţii ale căutătorilor de comori, care bulversează masiv depozitele din zona intrării şi până în „Sala liliecilor". Cercetările arheologice în Peştera Româneşti debutează în 1948 (1949, în majoritatea bibliografiei de specialitate), când M. Moga[3] întreprinde mai multe sondaje, descoperind un bogat material arheologic postpaleolitic. Prezenţa unor aşa-zise unele de os paleolitice, descoperite în săpăturile lui Moga, îi vor determina pe Florea Mogoşanu şi Ioan Stratan să reia săpăturile în 1960-1961[4]. În sondajul efectuat nu s-a putut depăşi un nivel masiv de bolovani prăbuşiţi din tavanul galeriei, bolovani care ar fi putut acoperi un eventual nivel paleolitic. Concluziile investigaţiilor, coroborate şi cu cele ale săpăturilor din 1948, sunt că în „Peştera cu Apă" de la Româneşti nu există descoperiri paleolitice certe. De asemenea, bulversarea masivă a stratelor de către căutătorii de comori sau de activităţile de extragere a guano-ului, a făcut ca cercetările arheologice să se desfăşoare cu dificultate.

În anii ˈ70-ˈ80 ai sec. XX, descoperirile de la Româneşti fac subiectul mai multor dezbateri istoriografice privind descoperirile neolitice şi cele ale perioadei de trecere la epoca bronzului[5]. Un colectiv format din Fl. Draşovean, Fl. Gogâltan, P. Rogozea desfăşoară în 1991

---

[1] T. Orghidan, Şt. Negrea, Gh. Racoviţă, C. Lascu, *Peşteri din România. Ghid turistic*, Bucureşti, 1984, p. 119.

[2] Cf. informaţia publicată pe http://www.speotimis.ro/concert-in-pestera-romanesti.html (28.07.2010)

[3] Rezultatele investigaţiilor lui M. Moga din „Peştera cu Apă" de la Româneşti au fost publicate de M. Moga, *Cercetări arheologice în două localităţi din Banat*, în *SCIV*, 1, 1949, 2, p. 95-97; idem, *Muzeul regional al Banatului*, în *RM*, 1, 1964, 3, p. 295; P. Roman, *Cultura Coţofeni*, Bucureşti, 1976, p. 206-209 (pl. 109-112); M. Moga, B. Bochiş, *Ceramica Tiszapolgár de la Româneşti-Peştera cu Apă (com. Curtea, jud. Timiş). Săpături Marius Moga, 1948*, în *AB, S.N.*, 9 2001, p. 83-94; M. Moga, M. Sîrbu, *Ceramica Coţofeni de la Româneşti – Peştera cu Apă (com. Curtea, jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003, 1, p. 45-56 (autorii se referă la localitatea Româneşti (com. Tomeşti, jud. Timiş).

[4] F. Mogoşanu, I. Stratan, *Noi descoperiri paleolitice în Banat*, în *SCIV*, 17 1966, 2, p. 335.

[5] Vezi, între altele, Gh. Lazarovici, *Unele probleme ale neoliticului din Banat*, în *Banatica*, 1, 1971, p. 30; idem , *Cu privire la neoliticul din Banat*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 63; idem, *Despre eneoliticul timpuriu din Banat*, în *Tibiscus,* 4, 1975, p. 22, 25; idem, *Principalele probleme ale culturii Tiszapolgár în România*, în *AMN*, 20, 1983, p. 16; A. Oprinescu, *Răspândirea culturii Tiszapolgár-Româneşti în Banat*, în *Banatica*, 6,

o campanie de cercetări arheologice sistematice constatând, din nou, bulversarea stratigrafică în care se găseşte sedimentul peşterii, cauzat şi de săpăturile recente ale căutătorilor de comori din 1988-1989. Se pot contura totuşi trei nivele arheologice: unul de epoca bronzului (grupul cultural Balta Sărată III); altul hallstattian mijlociu (cultura Basarabi) şi un altul Latène[6]. De asemenea, într-o albiere căpăcuită de un strat de pietre de pe marginea galeriei, s-au descoperit resturi osteologice umane, aflate în poziţie neanatomică, care ar putea proveni de la o necropolă din eneolitic sau din perioada de tranziţie la epoca bronzului[7].

Toate aceste cercetări şi descoperiri conferă „Peşterii cu Apă" de la Româneşti un dosar arheologic complex, care încă nu este valorificat ştiinţific în totalitatea sa. În luna septembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş*, efectuează cercetări arheologice de teren în zona „Dealului lui Filip" şi efectuează cartarea cu Staţia Totală a cavităţii până la marea coloană numită „Tibia şi Peroneul", adică a acelui sector al peşterii în care se concentrează descoperirile arheologice.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Peştera cu Apă".

b. reper localizare: la 3,17 km SE de biserica veche din Româneşti şi la 300 m S de talvegul Văii Pustinii, la o alt. relativă de 105 m şi absolută de 370 m.

c. reper hidrografic: peştera se află în versantul stâng al Văii Pustinii, afluent stâng al Râului Bega Poienilor.

d. descriere geografică: din punt de vedere geografic peştera se dezvoltă în versantul nordic al Dealului Vârful lui Filip (Alt. absolută 455 m) în partea superioară a abrupturilor care flanchează versantul stâng al Pârâului Valea Pustinii. Peştera are o lungime actuală explorată de 1450 m, dispusă morfologic pe trei nivele. Intrarea principală este orientată NNV, având o înălţime de 2 m şi o lăţime de 9,5 m, fapt ce permite o iluminare difuză până la aprox. 70 m. Galeria principală cunoaşte un traiect descendent până în Sala Liliecilor. Elementele arheologice se concentrează în gura peşterii, în galeria de acces şi în prima sală, în care actualmente se desfăşoară concerte simfonice anuale.

e. coordonate GPS: 45 47 47 N 22 21 01 E; 370 m altitudine.

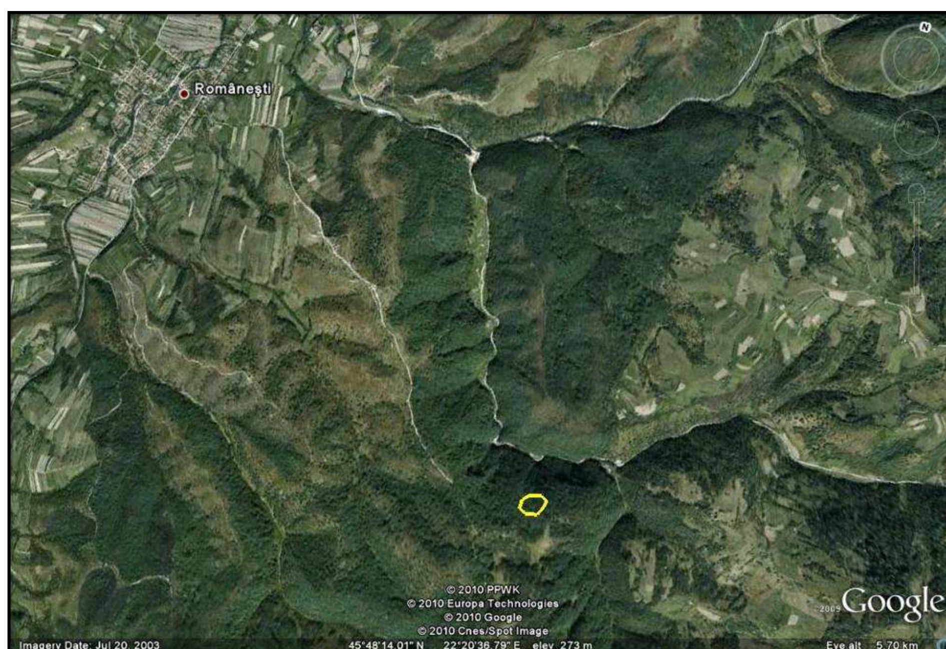
f. coordonate Stereo 70: 480826; 294185.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

1981, p. 43-50; P. Rogozea, *Balta Sărată cultural groups ceramics. Ceramic artifacts decoration and shapes typology*, în *TD*, 16, 1995, 1-2, p. 81-82; P. Roman, *Strukturänderungen des Endäneolithikums im Donau-Karpaten-Raum*, în *Dacia, N.S.*, 15, 1971, p. 83; P. Roman, *Modificări structurale ale culturilor eneoliticului final din regiunea carpato-danubiană*, în *Banatica,* 2, 1973, p. 59-60.

[6] Fl. Draşovean, Fl. Gogâltan, P. Rogozea, *Româneşti, „Peştera cu Apă", com. Tomeşti, jud. Timiş*, în *SAC*, vol. I, Brăila, 1996, p. 96-97; P. Rogozea, *New archaeological finds in the cave from Româneşti; Timiş county*, în *The Early Hallstatt period (1200-700 B.C.) in South-Eastern Europe. Proceedings of the International Symposium from Alba Iulia*, Alba Iulia, 1994, p. 155-166; M. Gumă, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 294; M. S. Petrescu, *Locuirea umană a peşterilor din Banat până în epoca romană*, Timişoara, 2000, p. 20-21.

[7] Analiza antropologică la M. Muntean, *Consideraţii antropologice asupra unor oase umane provenite din peştera de la Româneşti (jud. Timiş)*, în *Banatica*, 15, 1995, 1, p. 145-148.

h. imagini de suprafaţă:

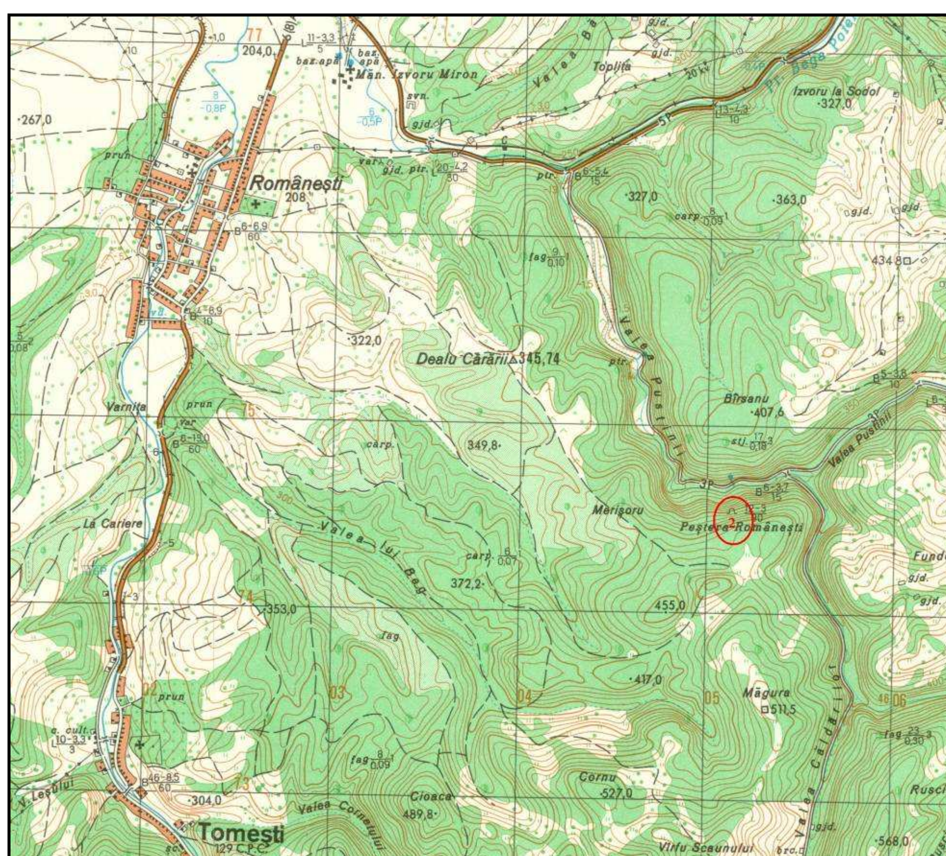
Fig. 1. Gura Peşterii Româneşti, vedere dinspre interior

Fig. 2. Topografierea cu Staţia Totală a zonei de intrare în peşteră

Fig. 3. Activitatea de topografiere a „Sălii liliecilor” din Peştera Româneşti

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

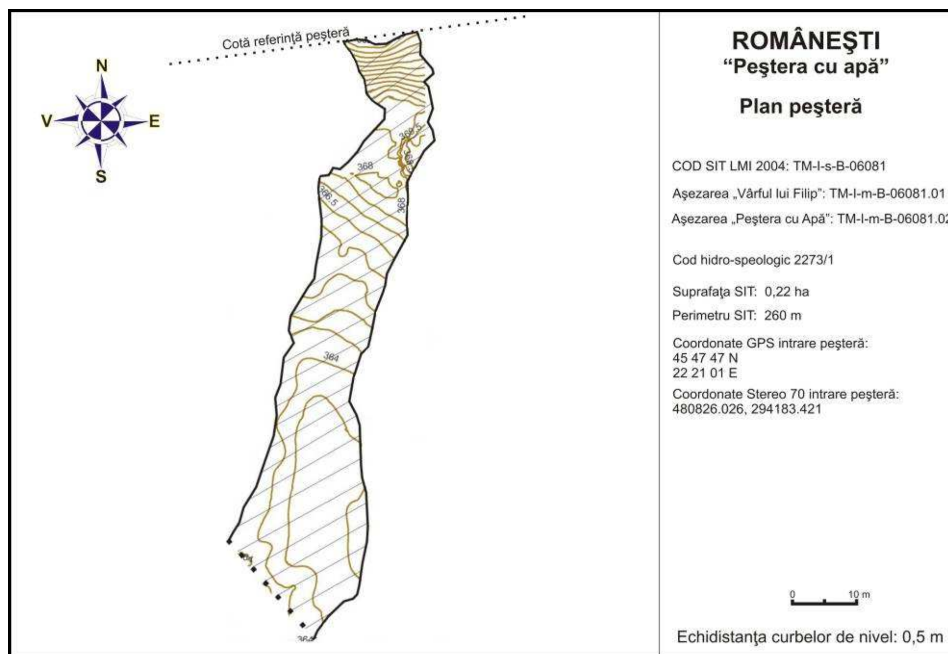

Fig. 4. Planul topografic al Peşterii cu Apă de la Româneşti

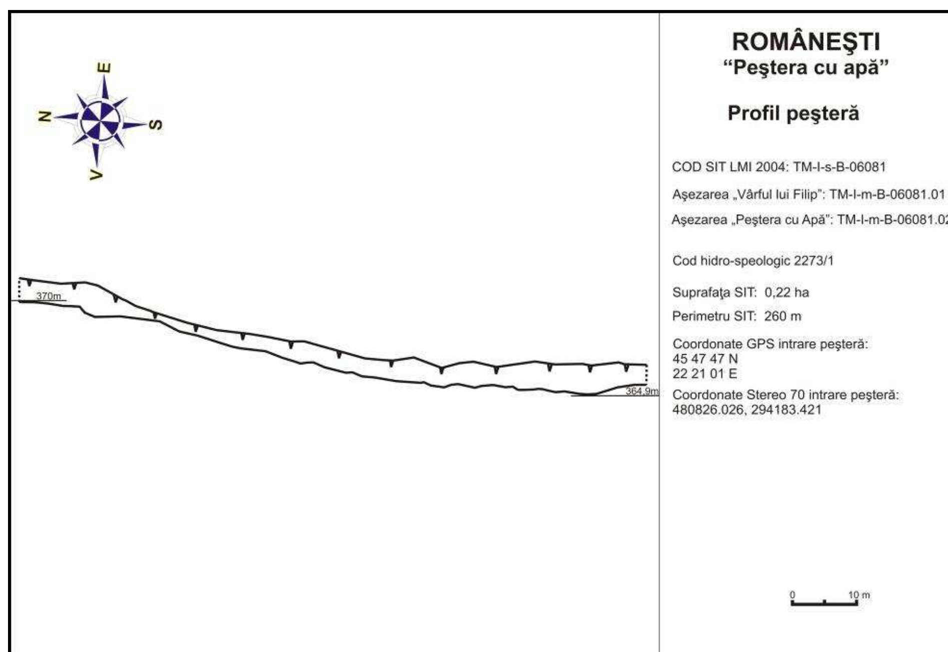

Fig. 5. Profilul Peşterii cu Apă de la Româneşti

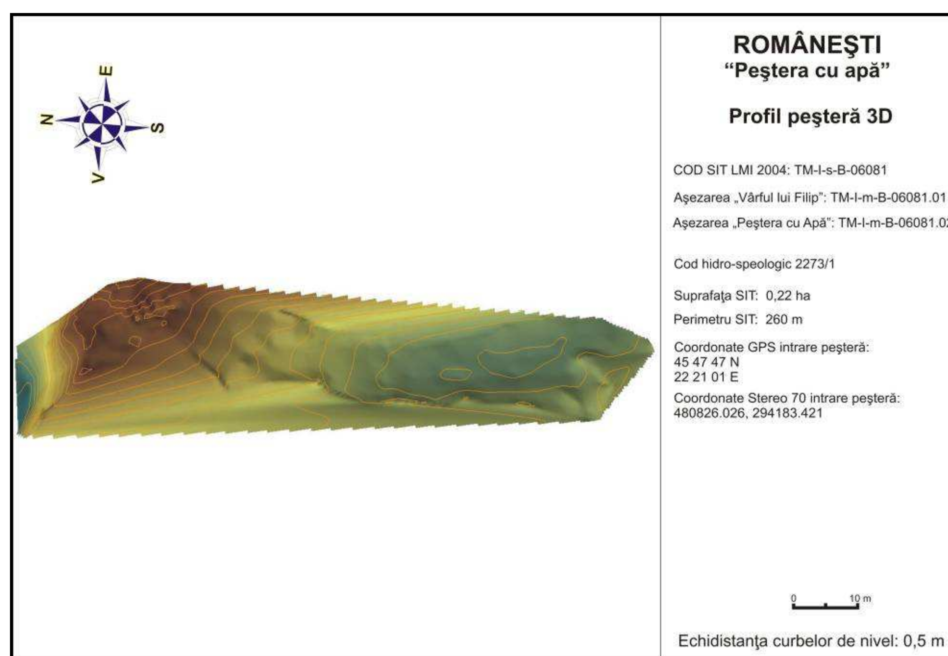

Fig. 6. Profilul 3D al Peşterii cu Apă de la Româneşti

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: locuire în peşteră şi necropolă de inhumaţie.
b. datare: culturile Tiszapolgár, Coţofeni, Herculane - Cheile Turzii, Balta Sărată, Basarabi, Laténe.
c. material arheologic: în momentul cercetărilor arheologice de teren desfăşurate în contextul ridicării topografice cu Staţia Totală, în interiorul „Peşterii cu Apă" nu au fost identificate nici un fel de artefacte arheologice.
d. fotografii şi desene artefacte: -

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte slabă, fiind distrus de numeroasele excavaţii pentru extragerea guano-ului, dar şi de gropile moderne ale căutătorilor de comori. Trebuie ţinut cont şi de faptul că, începând cu anul 1984, în Peştera Româneşti se desfăşoară anual un concert simfonic, la care participă sute sau chiar mii de persoane. Concertul se desfăşoară în „Sala Liliecilor", în zona în care se află şi situl arheologic multistratificat, echipamentele şi spectatorii afectând prin prezenţa lor, vestigiile arheologice.
b. stare actuală: planşeu de peşteră.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: cele trei etape de cercetare arheologică (1948, 1960-1961, 1991) au relevat existenţa unui sit de o importanţă deosebită, care a jucat un rol important în definirea caracteristicilor culturilor arheologice neolitice, eneolitice, din epoca bronzului şi prima epocă a fierului de pe teritoriul Banatului. Degradarea accentuată a obiectivului nu a permis totuşi conturarea unor orizonturi stratigrafice foarte precise, straturile de sediment fiind bulversate de numeroasele intervenţii antropice moderne.
d. importanţa turistică: „Peştera cu Apă" de la Româneşti este unul din principalele obiective turistice ale judeţului Timiş, renumită în întreaga ţară şi nu numai, în primul rând prin concertul anual care se desfăşoară în peşteră. Amplasarea într-un cadru natural de excepţie, pe clina nordică a Munţilor Poiana Ruscăi, înconjurată de numeroase obiective de interes turistic (Mănăstirea „Izvorul Miron", bisericile de lemn ale Ţării Făgetului, zonele peisagistice de pe cursurile superioare ale Begăi Poieni şi Begăi Luncani etc.), face din Peştera Româneşti un nucleu de polarizare turistică. Lipsa aproape completă a infrastructurii turistice moderne, cât şi inexistenţa vreunei amenajări în zona peşterii, impietează mult în desfăşurarea unui turism civilizat, cu rol benefic în dezvoltarea durabilă a regiunii. Elementele de interes arheologic din peşteră, în stadiul actual de restaurare şi punere în valoare, sunt complet irelevante pentru activitatea turistică.

e. propunere de restaurare: rezultatele campaniilor de cercetare arheologică din peşteră se pare ca nu au scos la lumină elemente care să se preteze la o restaurare şi punere în valoare turistică.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 15.09.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu.

VII. Bibliografie:

Boroneanţ, Vasile, *Arheologia peşterilor şi minelor din România*, Bucureşti, 2000, p. 92

Draşovean, Florin; Gogâltan, Florin; Rogozea, Petru, *Româneşti, „Peştera cu Apă", com. Tomeşti, jud. Timiş*, în *SAC*, vol. I, Brăila, 1996, p. 96-97

Gumă, Marian, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 294

Kacsó, Carol, *Die Endphase der Otomani-Kultur und die darauffolgende kulturelle Entwicklung im nordwestwn Rumäniens*, în *Apulum*, 36,1999, p. 114

Lazarovici Gheorghe, *Unele probleme ale neoliticului din Banat*, în *Banatica*, 1, 1971, p. 30

Lazarovici Gheorghe, *Cu privire la neoliticul din Banat*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 63

Lazarovici Gheorghe, *Despre eneoliticul timpuriu din Banat*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 22, 25

Lazarovici Gheorghe, *Principalele probleme ale culturii Tiszapolgár în România*, în *AMN*, 20, 1983, p. 16

Mogoşanu, Florea; Stratan, Ion, *Noi descoperiri paleolitice în Banat*, în *SCIV*, 17 1966, 2, p. 335

Moga, Marius, *Cercetări arheologice în două localităţi din Banat*, în *SCIV*, 1, 1949, 2, p. 95-97

Moga, Marius, *Muzeul regional al Banatului*, în *RM*, 1, 1964, 3, p. 295

Moga, Marius; Radu, Ortansa, *Contribuţie la cunoaşterea culturii Tisa I în lumina descoperirilor de la Hodoni (1959-1960)*, în *SCC*, 2, 1977, p. 238

Moga, Marius; Bochiş, Bogdan, *Ceramica Tiszapolgár de la Româneşti-Peştera cu Apă (com. Curtea, jud. Timiş). Săpături Marius Moga, 1948*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 83-94

Moga, Marius; Sîrbu, Mihai-Sorin, *Ceramica Coţofeni de la Româneşti – Peştera cu Apă (com. Curtea, jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003, 1, p. 45-56

Moroz-Pop, Maria, *Contribuţii la repertoriul arheologic al localităţilor din judeţul Timiş din paleolitic şi până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 477

Muntean, Marius, *Consideraţii antropologice asupra unor oase umane provenite din peştera de la Româneşti (jud. Timiş)*, în *Banatica*, 15, 1995, 1, p. 145-148

Oprinescu, Adriana, *Răspândirea culturii Tiszapolgár-Româneşti în Banat*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 43-50

Petrescu Sorin Marius, *Locuirea umană a peşterilor din Banat până în epoca romană*, Timişoara, 2000, p. 20-21

Rogozea, Petru, *Cercetări arheologice în endocarstul din sud-vestul României*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 355

Rogozea, Petru, *New archaeological finds in the cave from Româneşti; Timiş county*, în *The Early Hallstatt period (1200-700 B.C.) in South-Eastern Europe. Proceedings of the International Symposium from Alba Iulia*, Alba Iulia, 1994, p. 155-166

Rogozea, Petru, *Balta Sărată cultural groups ceramics. Ceramic artifacts decoration and shapes typology*, în *TD*, 16, 1995, 1-2, p. 81-82

Roman, Petre, *Strukturänderungen des Endäneolithikums im Donau-Karpaten-Raum*, în *Dacia, N.S.*, 15, 1971, p. 83

Roman, Petre, *Modificări structurale ale culturilor eneoliticului final din regiunea carpato-danubiană*, în *Banatica*, 2, 1973, p. 59-60

Roman, Petre, *Cultura Coţofeni*, Bucureşti, 1976, p. 206-209 (pl. 109-112)

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate de pământ; sat SATCHINEZ; comuna SATCHINEZ; "Grădişte"; sec. XIII – XVI; Epoca medievală.
b. cod eGISpat 2010: Satchinez, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

„Grădiştea" sau „Gomila"[1] de la V de Satchinez a fost cunoscută dintotdeauna localnicilor, fortificaţia fiind vizibilă în teren până în ziua de azi. Tradiţia locală, pornind de la numele satului, plasează aici reşedinţa lui Pavel Chinezu[2], dar cercetarea istorică şi arheologică nu oferă nici un argument palpabil în susţinerea acestei ipoteze. În vara anului 1979, un colectiv format din Florin Medeleţ şi Alexandru Rădulescu execută o secţiune de 40 x 1,5 m peste jumătate din incinta fortificată[3], investigaţii care nu vor mai fi continuate în anii următori. Pe baza concluziilor raportului de săpătură s-a putut stabili că pe „Grădiştea" de la Satchinez s-a aflat, într-o primă fază (sec. XV-XVI), un cimitir deranjat de construirea incintei fortificate. Chiar dacă în umplutura şanţului s-a descoperit o cantitate importantă de cărămidă şi de mortar, extensia redusă a cercetărilor nu a permis identificarea unor construcţii de zid şi nici a unor amenajări specifice în interiorul fortificaţiei. La baza şanţului de apărare s-a descoperit un vas întregibil, databil în sec. XIII-XIV, acesta putând fi un indiciu despre începuturile fortificării terasei, chiar dacă nu s-a putut preciza relaţia dintre începuturile cimitirului şi cel al fortificaţiei. Stabilirea funcţionalităţii şi cronologiei precise a fortificaţiei de la Satchinez a rămas un deziderat de perspectivă[4].

În octombrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiş* efectuează cercetări arheologice de teren, constatând existenţa unei foarte bogate locuiri medievale pe platoul de la S de fortificaţie, respectiv la stânga DJ 693 Satchinez – Biled. Cu acest prilej se întreprinde şi ridicarea topografică cu Staţia Totală a obiectivului arheologic.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Grădişte".
b. reper localizare: la 2,25 km VSV de biserica ortodoxă din Satchinez; la 6,95 km NNV de biserica ortodoxă din Hodoni; 6,34 km NE de biserica ortodoxă din Biled.
c. reper hidrografic: la 610 m N de versantul drept al Pârâului Apa Mare.
d. descriere geografică: obiectivul arheologic speculează un bot de terasă foarte bine profilat şi care înaintează ca un pinten în fostele mlaştini, actualmente secate, generate de Pârâul Apa Mare. Fortificaţia barează acest bot de promontoriu, fiind înconjurată din trei părţi (N, E şi V) de pante abrupte care debuşează în mlaştini. De asemenea, arealul de vizibilitate este destul de larg, controlând o suprafaţă vastă din bazinul Pârâului Apa Mare.
e. coordonate GPS: 45 56 10 N 21 01 26 E; 98 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 500624; 191910.
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

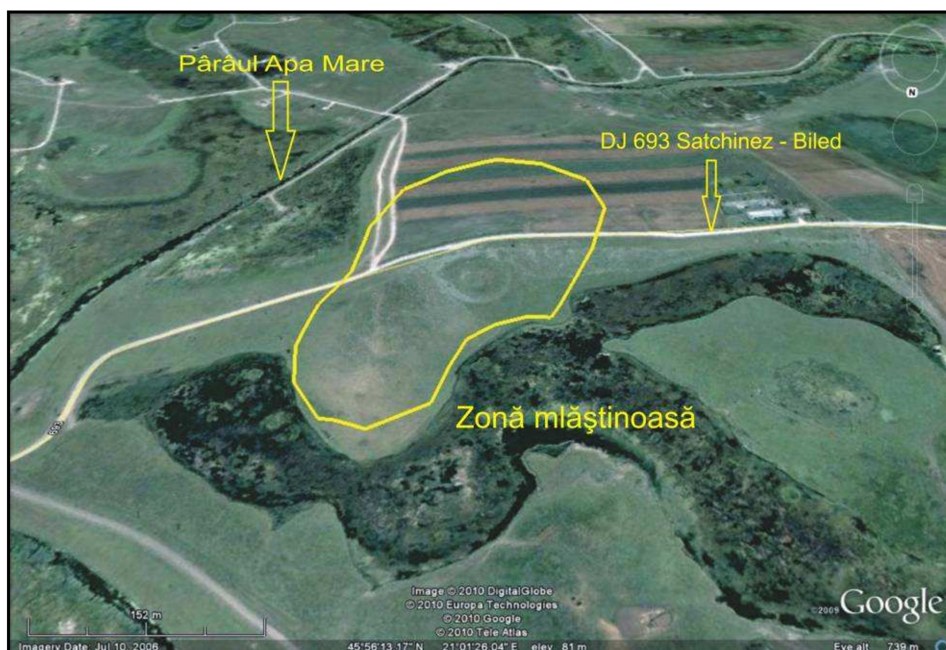
[1] E. Crăciunescu, *Răspuns la chestionarul istorico-arheologic al Muzeului Băneţean, I, comuna Satchinez, jud. Timiş – Torontal*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 93-94; I. Miloia, *Din activitatea Muzeului Bănăţean, dare de seamă pe 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 59-60; Fl. Medeleţ, I. Bugilan*, Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 162.

[2] Pentru detaliile problemei vezi I. Haţegan, *Pavel Chinezu*, Timişoara, 1994 (cu bibliografia); idem, *Originea lui Pavel Chinezu – o problemă controversată în istoriografia sud-estului european*, în *SIB*, 12, 1986, p. 43-58; I. Băcănaru, I. Ghercec, *Harta aşezărilor omeneşti atestate în decursul mileniului al II-lea în Banatul românesc. Constatări şi interpretări geografice*, în *Studii şi cercetări geologico-geofizico-geografice. Seria Geografie*, 16, 1969, 2, p. 213-223; V. Iuţchin, *Pavel Chinezu*, Timişoara, 1993; R. Creţan, V. Frăţilă, *Dicţionarul geografico-istoric şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, 2007, p. 342 (cu discuţia toponimică).

[3] Al. Rădulescu, *Cercetările arheologice de la Satchinez (jud. Timiş)*, în *MCA*, 14, 1980, p. 524-529; idem, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie: scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55.

[4] Vezi şi A. A. Rusu, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 557.

h. imagini de suprafaţă:

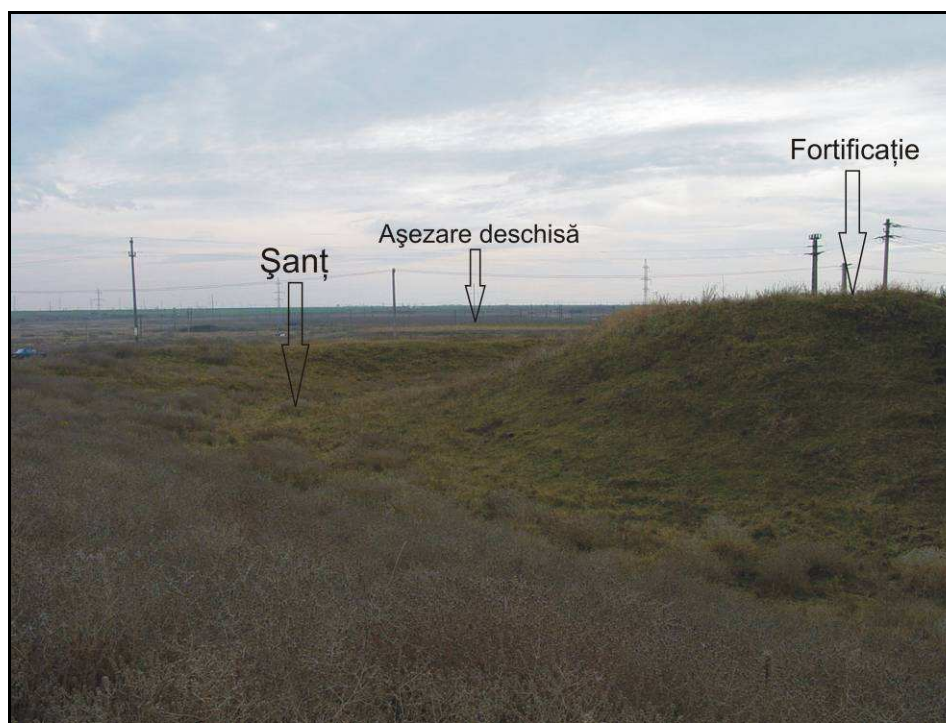

Fig. 1. Situl Satchinez „Grădişte” văzut dinspre NE

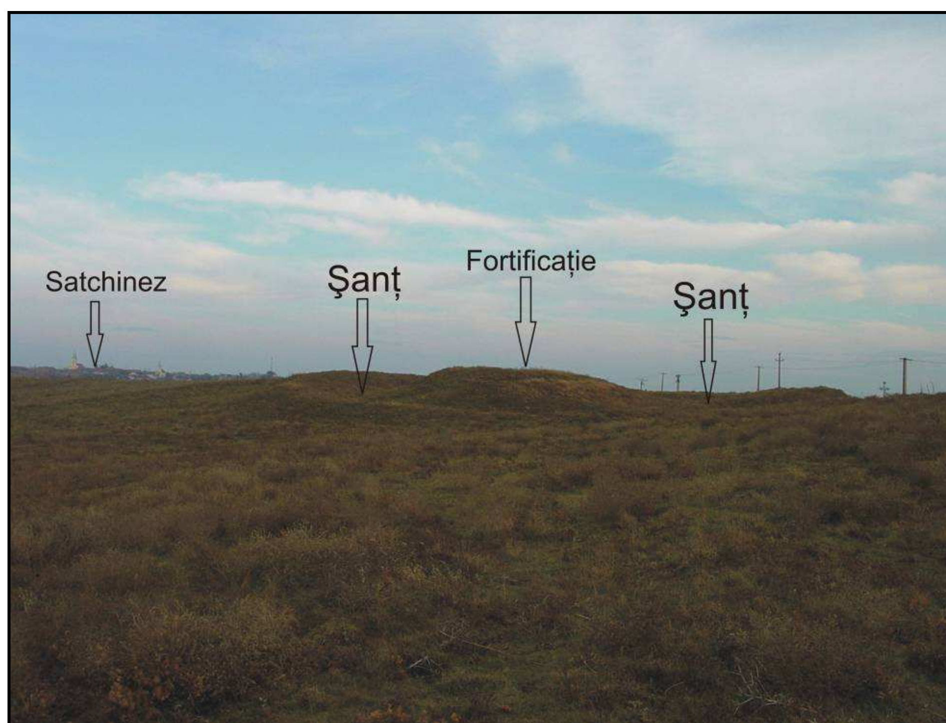
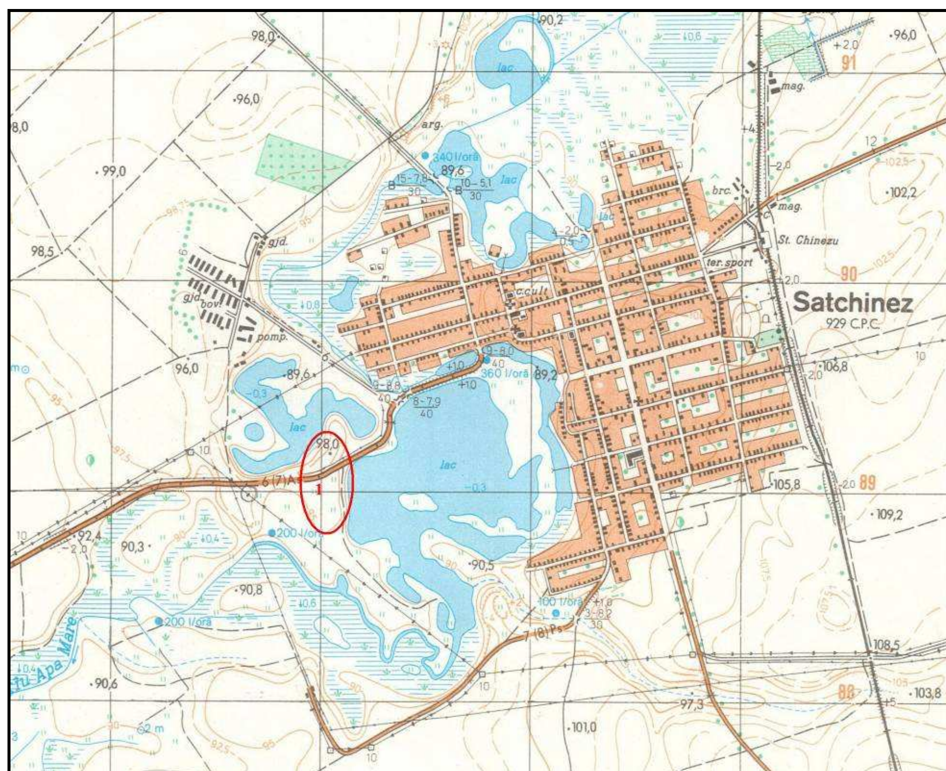

Fig. 2. Situl Satchinez „Grădişte” văzut dinspre V

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

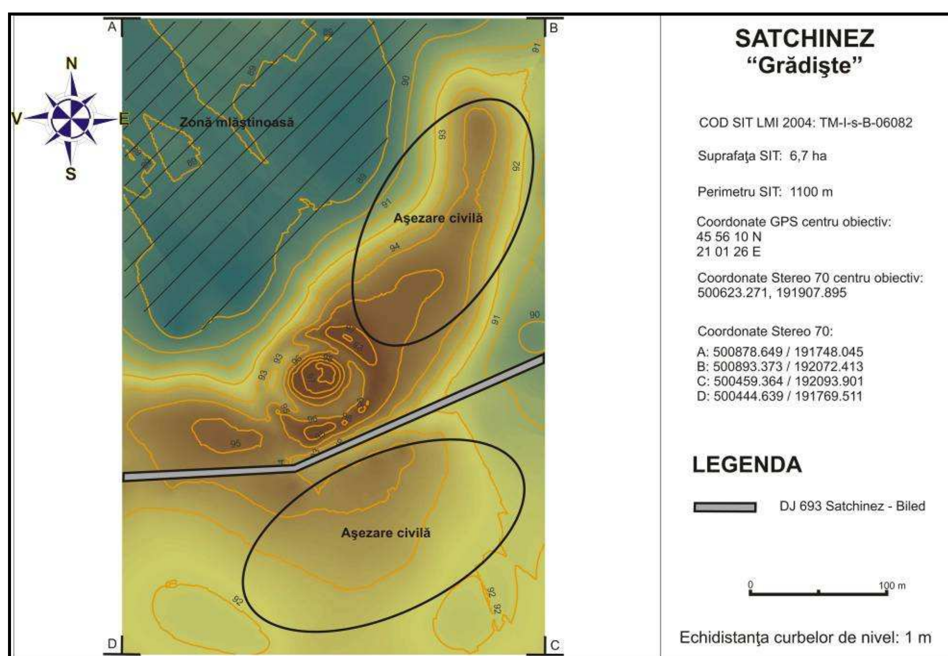

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Satchinez 1

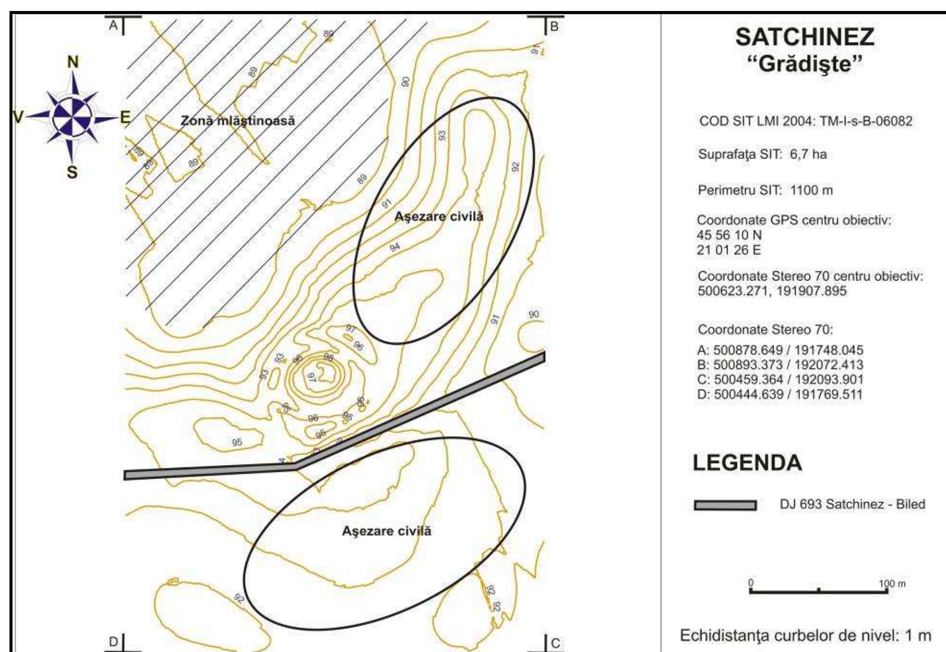

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Satchinez 1

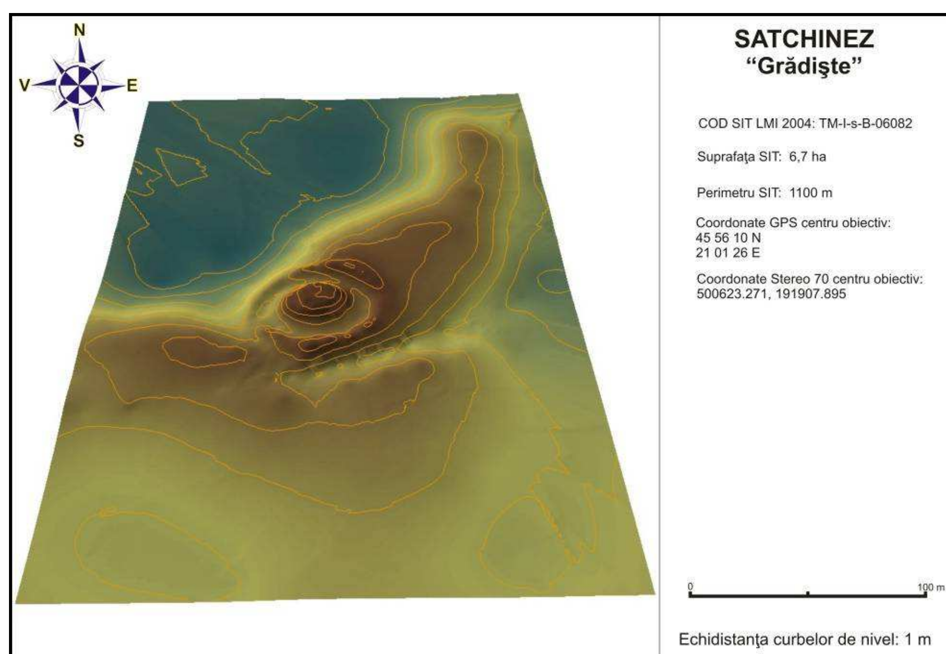
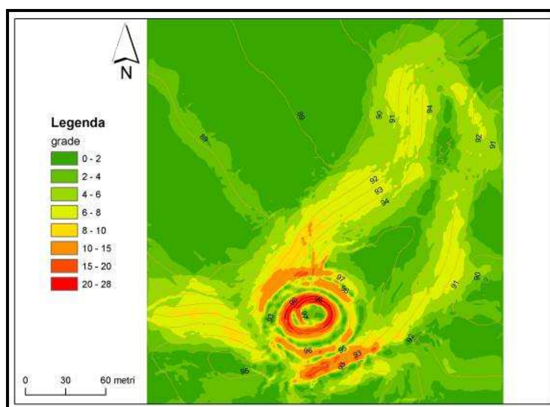
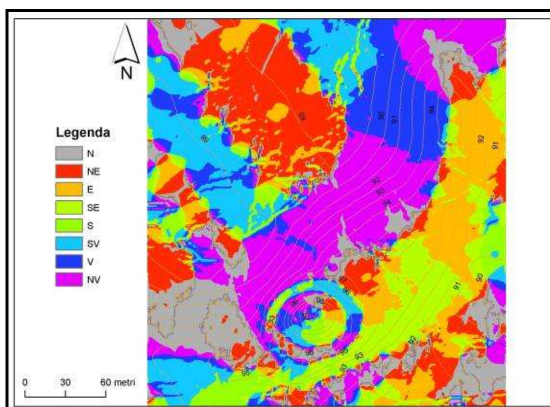

Fig. 5. Planul topografic 3D, Satchinez 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia şi aşezarea civilă adiacentă se află localizate pe un bot de terasă, înconjurate de mlaştini, fortificaţia ocupând zona cea mai înaltă, cu o diferenţă de altitudine relativă de 8 m; valurile şi şanţurile concentrice ale fortificaţiei se păstrează şi azi foarte bine, pantele fiind de cca. 20 – 28 grade; incinta centrală a fortificaţiei este bulversată de braconajul arheologic, unghiul pantei fiind irelevant; aşezarea civilă de pe platoul de NE prezintă uşoare căderi naturale de pantă, pe laturile de SE, E, N şi NV, de cca. 4 – 8 grade, către zonele mlăştinoase înconjurătoare.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întregul platou pe care se află situl arheologic are o formă uşor bombată, axa centrală a acestuia fiind pe direcţia SV – NE; incinta centrală a fortificaţiei, deşi bulversată, prezintă o expunere în rozetă, către toate punctele cardinale, în timp ce valurile de apărare sunt evidenţiate, de expoziţia faţă de Soare, reliefând traiectul acestora, prin opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor ilustrând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei; platoul pe care se află aşezarea civilă prezintă o covârşitoare expoziţie către E şi SE, locuitorii acesteia beneficiind de lumină şi căldură naturală.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie de pământ şi aşezare deschisă.

b. datare: epoca medieval-dezvoltată (sec. XIV-XVI) şi medieval-târzie (sec. XVII-XVIII).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au relevat existenţa unui foarte bogat material arheologic (fragmente ceramice îndeosebi), dispus pe latura sudică a fortificaţiei de pământ circulare, în aşezarea civilă adiacentă. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (32); fragmente ceramice atipice (34); fragmente osoase (3); fragmente metalice (1).

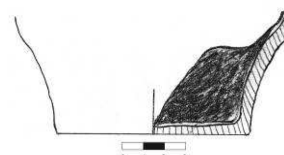
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Satchinez 1_1 a

Foto Satchinez 1_1 b

Desen Satchinez 1_1

Foto Satchinez 1_2 a

Foto Satchinez 1_2 b

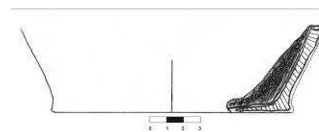

Desen Satchinez 1_2

Foto Satchinez 1_3 a

Foto Satchinez 1_3 b

Desen Satchinez 1_3

Foto Satchinez 1_4 a

Foto Satchinez 1_4 b

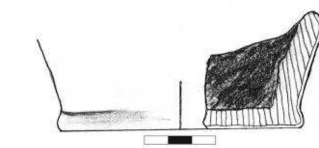
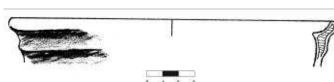

Desen Satchinez 1_4

Foto Satchinez 1_4 a bis

Foto Satchinez 1_4 b bis

Desen Satchinez 1_4 bis

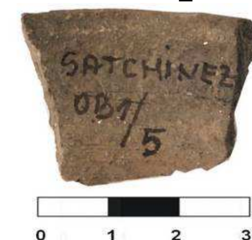

Foto Satchinez 1_5 a

Foto Satchinez 1_5 b

Desen Satchinez 1_5

Foto Satchinez 1_6 a

Foto Satchinez 1_6 b

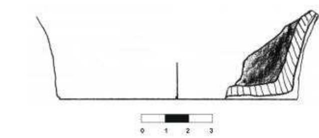

Desen Satchinez 1_6

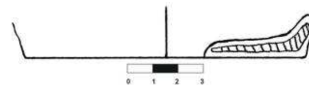

Foto Satchinez 1_7 a

Foto Satchinez 1_7 b

Desen Satchinez 1_7

Foto Satchinez 1_8 a

Foto Satchinez 1_8 b

Desen Satchinez 1_8

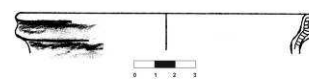

Foto Satchinez 1_9 a

Foto Satchinez 1_9 b

Desen Satchinez 1_9

Foto Satchinez 1_10 a

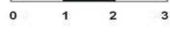
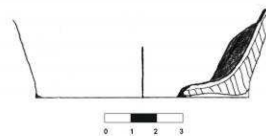

Foto Satchinez 1_10 b

Desen Satchinez 1_10

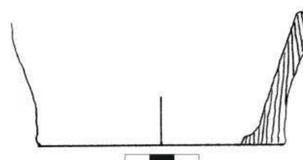

Foto Satchinez 1_11 a

Foto Satchinez 1_11 b

Desen Satchinez 1_11

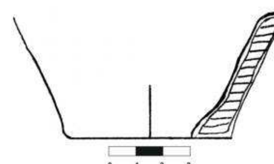

Foto Satchinez 1_12 a

Foto Satchinez 1_12 b

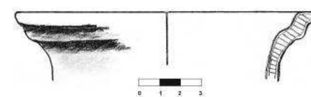
Desen Satchinez 1_12

Foto Satchinez 1_13 a

Foto Satchinez 1_13 b

Desen Satchinez 1_13

Foto Satchinez 1_14 a

Foto Satchinez 1_14 b

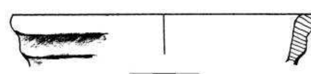
Desen Satchinez 1_14

Foto Satchinez 1_15 a

Foto Satchinez 1_15 b

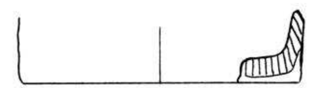
Desen Satchinez 1_15

Foto Satchinez 1_16 a

Foto Satchinez 1_16 b

Desen Satchinez 1_16

Foto Satchinez 1_17 a

Foto Satchinez 1_17 b

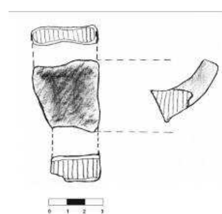
Desen Satchinez 1_17

Foto Satchinez 1_18 a

Foto Satchinez 1_18 b

Desen Satchinez 1_18

Foto Satchinez 1_19 a

Foto Satchinez 1_19 b

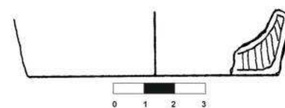

Desen Satchinez 1_19

Foto Satchinez 1_20 a

Foto Satchinez 1_20 b

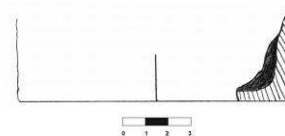

Desen Satchinez 1_20

Foto Satchinez 1_21 a

Foto Satchinez 1_21 b

Desen Satchinez 1_21

Foto Satchinez 1_22 a

Foto Satchinez 1_22 b

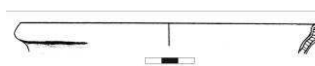

Desen Satchinez 1_22

Foto Satchinez 1_23 a

Foto Satchinez 1_23 b

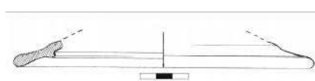

Desen Satchinez 1_23

Foto Satchinez 1_24 a

Foto Satchinez 1_24 b

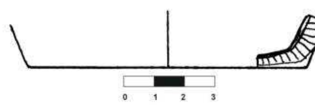

Desen Satchinez 1_24

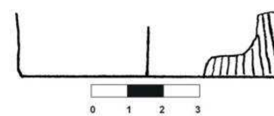

Foto Satchinez 1_25 a

Foto Satchinez 1_25 b

Desen Satchinez 1_25

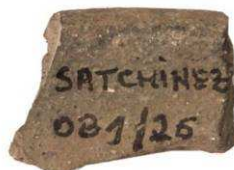
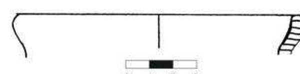

Foto Satchinez 1_26 a

Foto Satchinez 1_26 b

Desen Satchinez 1_26

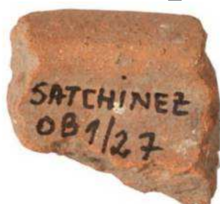

Foto Satchinez 1_27 a

Foto Satchinez 1_27 b

Desen Satchinez 1_27

Foto Satchinez 1_28 a

Foto Satchinez 1_28 b

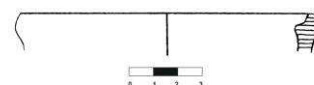

Desen Satchinez 1_28

Foto Satchinez 1_29 a

Foto Satchinez 1_29 b

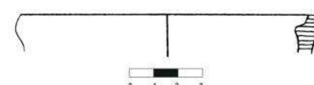

Desen Satchinez 1_29

Foto Satchinez 1_30 a

Foto Satchinez 1_30 b

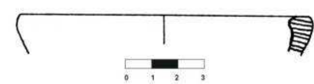
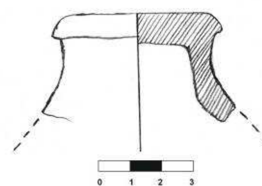

Desen Satchinez 1_30

Foto Satchinez 1_32 a

Foto Satchinez 1_32 b

Desen Satchinez 1_32

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună, dar afectat atât de intervenţiile căutătorilor de comori (în interiorul incintei fortificate), cât şi de construirea DJ 693 Satchinez – Biled pe latura sudică. Aşezarea civilă este afectată de lucrările agricole moderne.

b. stare actuală: suprafaţă pârlogită (în zona fortificaţiei), DJ 693 şi teren arabil în zona aşezării civile.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: amploarea redusă a investigaţiilor arheologice nu a fost în măsură să ofere suficiente date asupra importanţei ştiinţifice a acestui obiectiv. Faptul că „Grădiştea" de la Satchinez este una dintre cele mai bine păstrate fortificaţii medievale de pământ din Banatul de câmpie îi conferă o importanţă sporită şi este de dorit ca, în viitor, cercetările arheologice să se reia spre a se putea stabili datarea şi funcţionalitatea acesteia.

d. importanţa turistică: fortificaţia de pământ este un monument arheologic vizibil, care poate fi lesne integrat în circuite turistice, ţinând cont că este amplasată într-o regiune cunoscută prin obiectivele sale naturale de interes naţional, în speţă Rezervaţia Ornitologică de la Satchinez. Implicarea forurilor competente (autorităţi publice locale, specialişti, ONG-uri, cluburi şi asociaţii de turism) în promovarea şi mediatizarea acestui obiectiv va avea un rol pozitiv în dezvoltarea durabilă a comunităţii.

e. propunere de restaurare: în contextul reluării cercetărilor arheologice sistematice, vor putea apărea elemente arhitectonice care să se preteze la restaurare şi punere în valoare.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 22.10.2006.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studentul Marius Stanciu.

VII. Bibliografie:

Crăciunescu, E., *Răspuns la chestionarul istorico-arheologic al Muzeului Băneţean, I, comuna Satchinez, jud. Timiş – Torontal*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 93-94

Haţegan, Ioan, *Pavel Chinezu*, Timişoara, 1994

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 162

Miloia, Ioachim, *Din activitatea Muzeului Bănăţean, dare de seamă pe 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 59-60

Rădulescu, Alexandru, *Cercetările arheologice de la Satchinez (jud. Timiş)*, în *MCA,* 14, 1980, p. 524-529

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie: scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55

Rusu, Adrian Andrei, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 557

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare; oraş SÂNNICOLAU MARE; "Viile"; mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Sânnicolau Mare, Obiectiv 3.

II. Istoricul cercetărilor:

În jurul aşezării de epoca bronzului de la Sânnicolau Mare „Viile" persistă încă numeroase ambiguităţi, fiind vorba despre descoperiri mai vechi de un secol, efectuate, în marea lor parte de nespecialişti, ca urmare a unor lucrări edilitare. Cu prilejul nivelărilor şi terasărilor pentru plantarea cu vie a unei terase bine profilate de la S de Sânnicolau Mare, în locul numit „Promontor", pe parcela lui I. Fullajtár, la începutul sec. XX se descoperă mai multe obiecte arheologice care atrag atenţia pasionaţilor locali de antichităţi, provenind atât dintr-o necropolă, cât şi dintr-o aşezare[1]. Necropola este amplasată "pe malul unei ape", aproape de fabrica de cărămizi a aceluiaşi I. Fullajtár şi constă din mai multe morminte de inhumaţie, ceea ce face dificilă acceptarea datării sale în epoca bronzului[2]. La 1 km V de necropolă, în jurul anilor 1907-1908, lucrările de rigolare pentru plantarea de vie au scos la iveală numeroase artefacte arheologice. De asemenea, la vremea respectivă, în teren se vedeau trei şanţuri, late de 1 m şi dispuse la o distanţă de 10 m unele de altele, putând fi urmărite pe o lungime de 25-30 m. Şanţurile erau pline de cenuşă amestecată cu pământ, oase şi fragmente ceramice, dintre care se remarcă un vas mare şi unul mic în patru muchii, pe care s-ar fi văzut diferite "desene": cap de om, colibă, copaci[3]. Cea mai mare parte a materialului arheologic descoperit intră în colecţia lui Lajos Kühn, aceasta fiind donată Muzeului Banatului din Timişoara în 1913[4]. Descoperirile de epoca bronzului de la Sânnicolau Mare „Viile Promontor" vor fi preluate în literatura de specialitate ulterioară[5], chiar dacă condiţiile şi contextul descoperirilor nu s-au realizat în urma unor cercetări arheologice propriu-zise.

Pornind de la aceste date, în noiembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind o cercetare de teren a întregului areal cunoscut sub denumirea actuală de „Viile Promontor" sau „Fullajtár", descoperind cu acest prilej 9 puncte arheologice, cu aşezări databile din neolitic şi până în evul mediu târziu.

---

[1] Prezentarea descoperirilor la L. Kühn, *Bronzkori telepröl nagyszentmiklósn*, în *AE*, 30, 1910, p. 537-539.

[2] Vezi şi discuţia la Fl. Gogâltan, *Bronzul timpuriu şi mijlociu în Banatul românesc şi pe cursul inferior al Mureşului*, Timişoara, 1999, p. 107-108 (cu bibliografia); M. Gumă, *Epoca bronzului în Banat. Orizonturi cronologice şi manifestări culturale*, Timişoara, 1997, p. 29-30.

[3] L. Kühn, *op. cit.,* p. 537-539.

[4] Asupra colecţiei Kühn, vezi Fl. Medeleţ, L. Kakucs, *În legătură cu unele vechi descoperiri arheologice din zona Sânnicolaul Mare, aflate în fosta colecţie Kühn*, comunicare la simpozionul *In memoriam Constantini Daicoviciu*, Caransebeş, 1978 (cf. *Cronica activităţii Secţiei de Istorie a Muzeului Banatului (1977-1978)*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 482). Vezi şi V. Cedică, *Descoperiri din prima epocă a fierului făcute la Sânnicolau Mare (jud. Timiş) (fragmente ceramice din Colecţia Kühn*), în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 209; Fl. Medeleţ, *O descoperire de factură avară de la Sânnicolau Mare (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 311, nota 4-6 (cu bibliografia).

[5] Sintetic Fl. Gogâltan, *op. cit.*, p. 107-108 (cu bibliografia şi un comentariu critic); D. Luminosu, *Contribuţie la cunoaşterea istoricului cercetărilor privind Cultura Periam – Pecica de pe teritoriul R. S. România*, în *Tibiscus*, 2, 1972, p. 30; I. Bóna, *Die mittelere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen*, în *AH*, Budapest, 49, 1975, p. 84; M. Girič, *Ansiedlungen der Morischkultur*, în *RVM*, 30, 1986-1987, p. 83; T. Soroceanu, *Studien zur Mureş – Kultur*, Buch am Erlbach, 1991, p. 140.

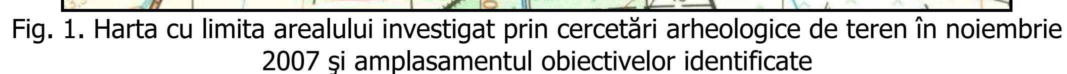

Fig. 1. Harta cu limita arealului investigat prin cercetări arheologice de teren în noiembrie 2007 şi amplasamentul obiectivelor identificate

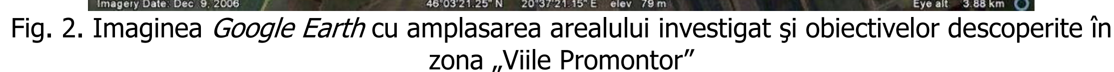

Fig. 2. Imaginea *Google Earth* cu amplasarea arealului investigat şi obiectivelor descoperite în zona „Viile Promontor”

Date fiind ambiguităţile de localizare a obiectivului vizat de LMI Timiş şi în condiţiile în care întreaga zonă deţine un potenţial arheologic deosebit, s-a considerat că obiectivul respectiv **poate fi** un sit de la suprafaţă căruia s-a recoltat o cantitate importantă de ceramică de epoca bronzului şi post-romană (coord. GPS centru sit: 46 03 46 N 20 37 37 E). Situl este topografiat cu Staţia Totală.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Viile Promotor”, „Viile”, „Promontor”, „Via lui Fullajtár”.

b. reper localizare: la 950 m SSE de biserica catolică din Sânnicolau Mare; la 680 m S de stadionul oraşului şi la 1,1 km V de DN 6 Sânnicolau Mare – Lovrin.

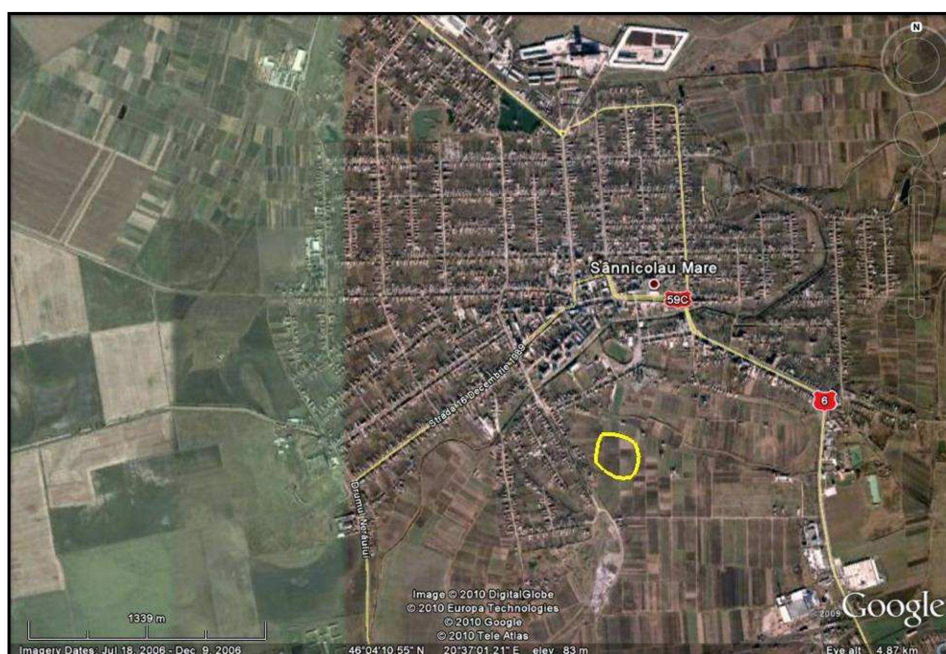
c. reper hidrografic: la 615 m SE de versantul stâng al Pârâului Aranca.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic situl face parte din Câmpia Arancăi, subunitate a Câmpiei Mureşului Inferior, subunitate a Câmpiei de Vest. Topografic situl este amplasat pe o terasă mai înaltă, poziţionată între un braţ fosil al Arancăi şi cursul activ al acestui pârâu. Aşezarea speculeză morfologia mai înaltă a terenului, pe laturile dinspre V, N şi E aflându-se o ruptură de pantă care-i conferea o poziţie favorabilă.

e. coordonate GPS: 46 03 46 N 20 37 37 E.

f. coordonate Stereo 70: 516301; 161903.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

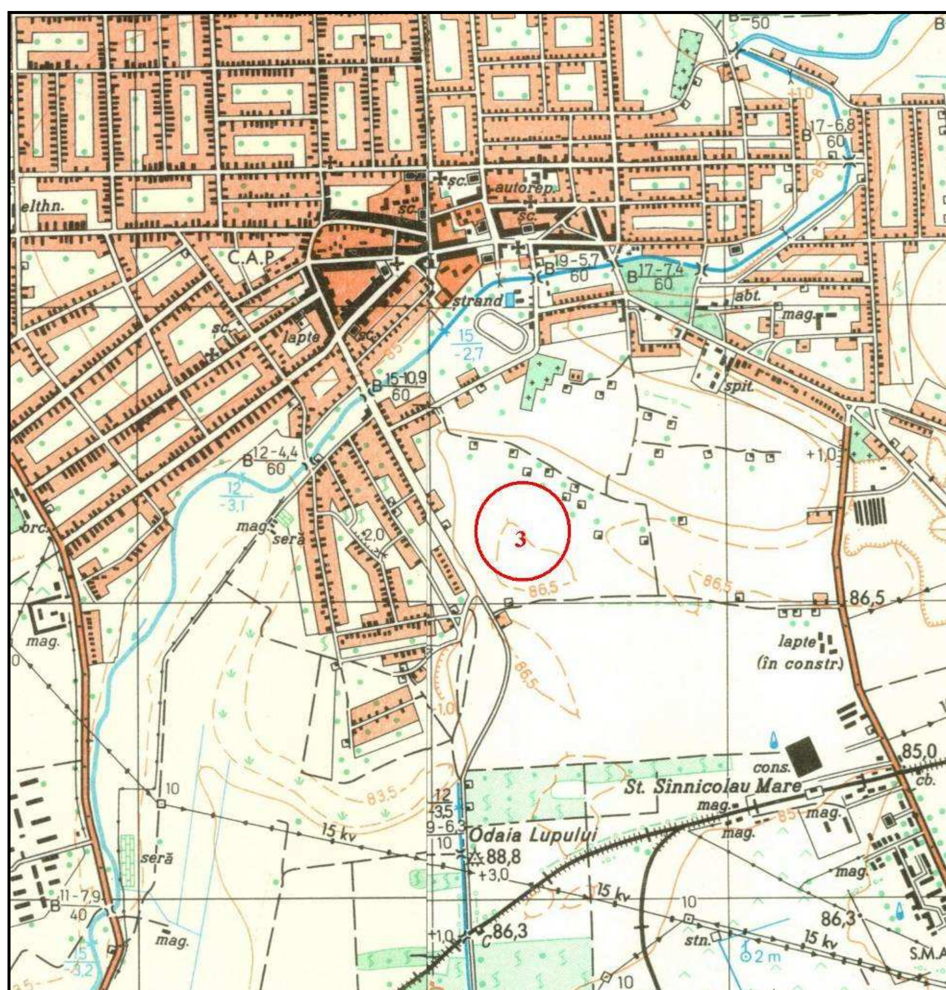

h. imagini de suprafaţă:

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

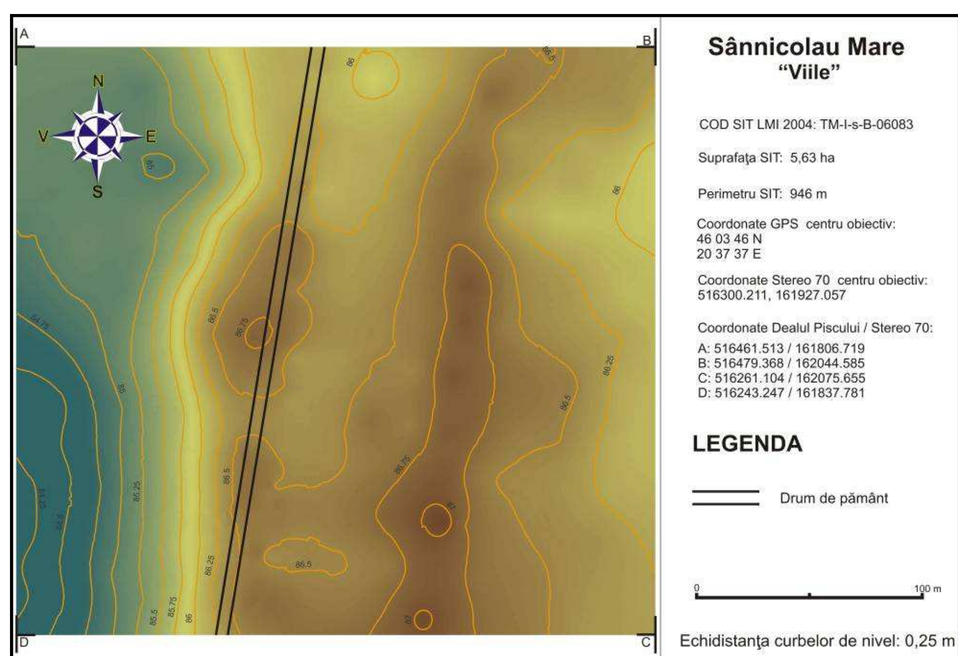

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Sânnicolau Mare 3

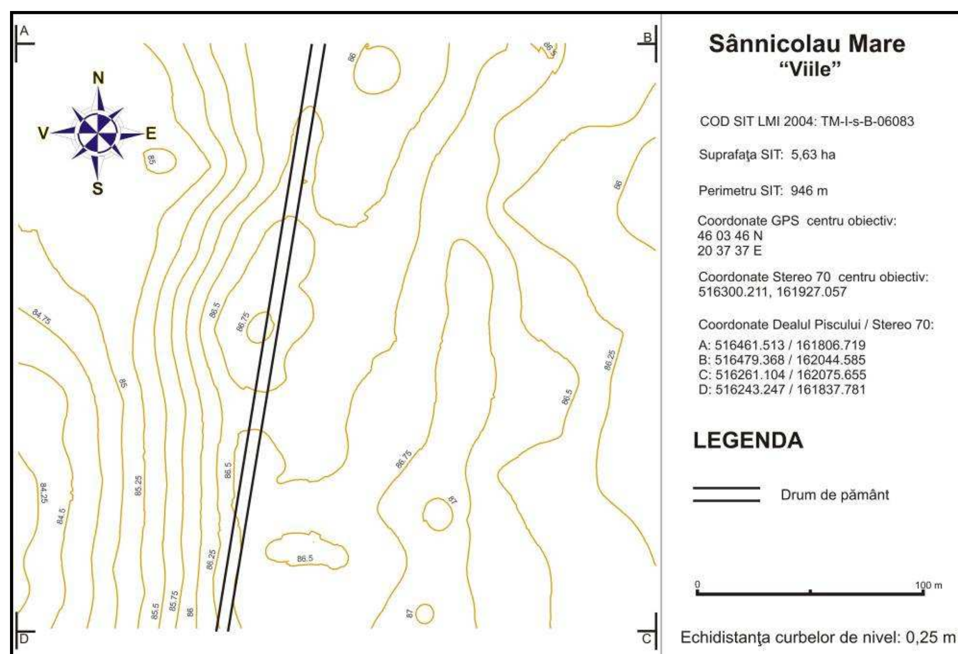

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Sânnicolau Mare 3

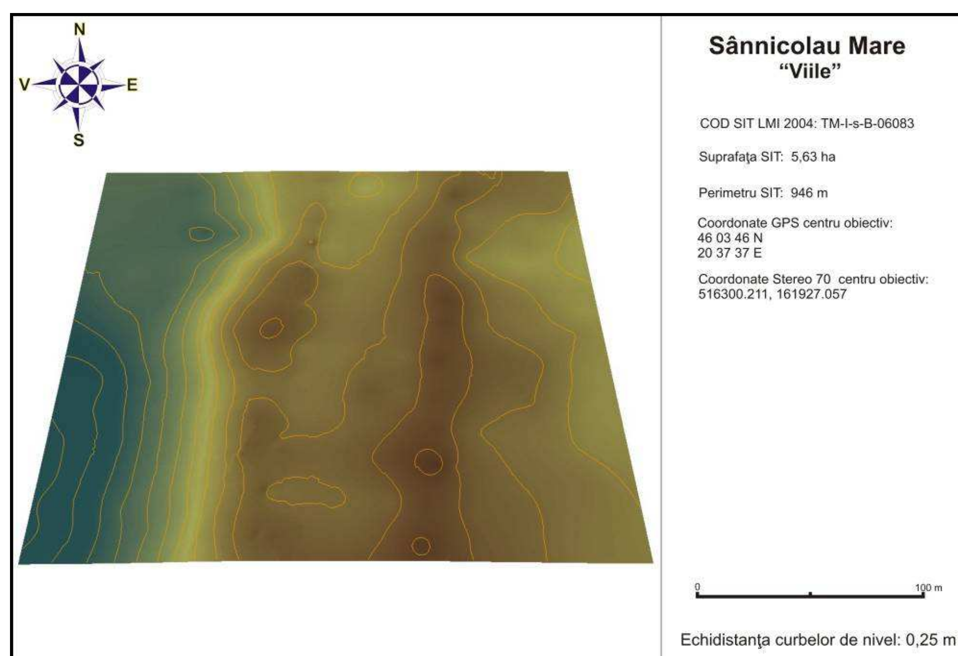
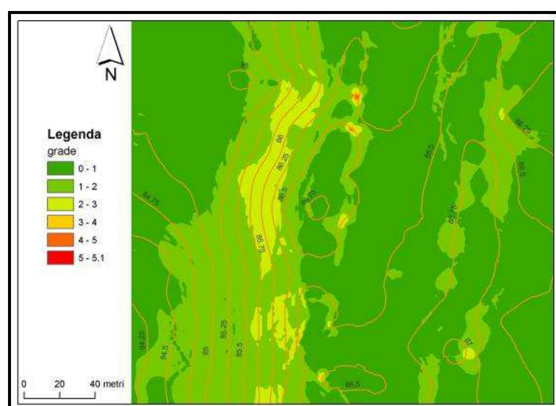
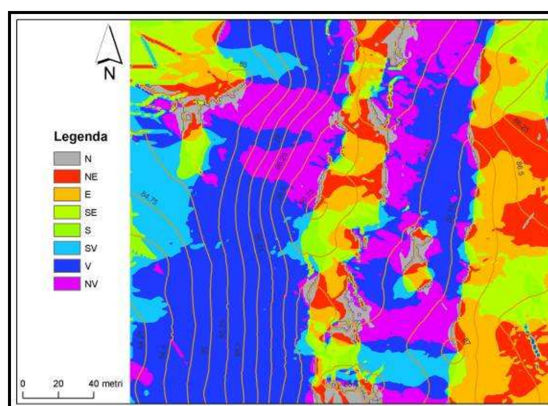

Fig. 4. Planul topografic 3D, Sânnicolau Mare 3

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea este amplasată pe o terasă mai înaltă cu cca. 4 m faţă de terenul din jur, poziţionată între un braţ fosil al Arancăi şi cursul activ al acestui pârâu, speculând morfologia mai înaltă a terenului, pe laturile dinspre V, N şi E aflându-se o ruptură de pantă care-i conferea o poziţie favorabilă; situl nu ocupă arealul întregii terase ci doar partea de NV a acesteia, limita de V a terasei fiind uşor observabilă prin ilustrarea căderii de pantă într-un unghi de 2 – 3 grade; restul terasei are un aspect perfect plan, cu o pantă de maxim 1 grad, insesizabil în teren.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: poziţia perfect plană al platoului terasei pe care îl ocupă aşezarea este perturbată de un drum de pământ care traversează arealul pe direcţia N – S, creând, în acest context, o expoziţie faţă de Soare cu orientare bivalentă, spre V şi, respectiv, spre E, NE, ceea ce nu corespunde cu realitatea iniţială din teren; în situaţia de mai sus factorul morfometric *expoziţie* este irelevant pentru analiza habitatului aşezării, întregul areal beneficiind de o iluminare şi încălzire naturală, pe durata întregii zile.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă.

b. datare: epoca bronzului, epoca post-romană.

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetărilor arheologice de teren, la suprafaţa solului erau vizibile cantităţi importante de material arheologic (îndeosebi ceramică, majoritatea atipică). Lucrările agricole moderne fragmentează şi distrug complexele arheologice şi artefactele scoase la suprafaţă de lama plugului. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (23); fragmente ceramice tipice nedesenate (21); fragmente ceramice atipice (153).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Sannicolau Mare 3_1 a

Foto Sannicolau Mare 3_1 b

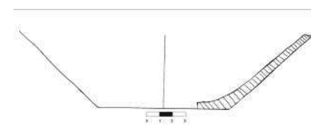

Desen Sannicolau Mare 3_1

Foto Sannicolau Mare 3_2 a

Foto Sannicolau Mare 3_2 b

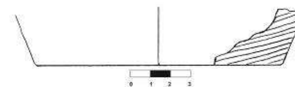

Desen Sannicolau Mare 3_2

Foto Sannicolau Mare 3_3 a

Foto Sannicolau Mare 3_3 b

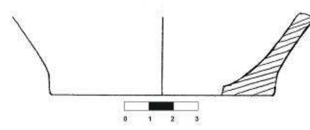

Desen Sannicolau Mare 3_3

Foto Sannicolau Mare 3_4 a

Foto Sannicolau Mare 3_4 b

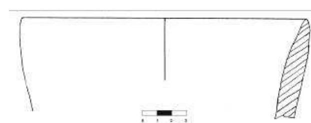

Desen Sannicolau Mare 3_4

Foto Sannicolau Mare 3_6 a

Foto Sannicolau Mare 3_6 b

Desen Sannicolau Mare 3_6

Foto Sannicolau Mare 3_8 a

Foto Sannicolau Mare 3_8 b

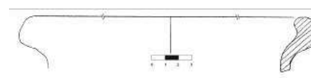

Desen Sannicolau Mare 3_8

Foto Sannicolau Mare 3_9 a

Foto Sannicolau Mare 3_9 b

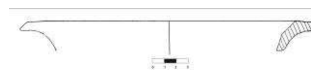

Desen Sannicolau Mare 3_9

Foto Sannicolau Mare 3_10 a

Foto Sannicolau Mare 3_10 b

Desen Sannicolau Mare 3_10

Foto Sannicolau Mare 3_11 a

Foto Sannicolau Mare 3_11 b

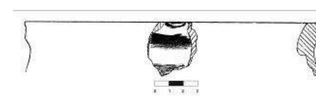
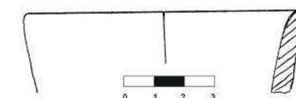

Desen Sannicolau Mare 3_11

Foto Sannicolau Mare 3_12 a

Foto Sannicolau Mare 3_12 b

Desen Sannicolau Mare 3_12

Foto Sannicolau Mare 3_13 a

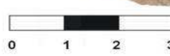
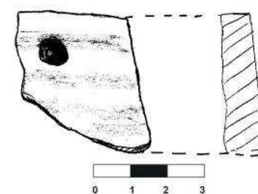

Foto Sannicolau Mare 3_13 b

Desen Sannicolau Mare 3_13

Foto Sannicolau Mare 3_14 a

Foto Sannicolau Mare 3_14 b

Desen Sannicolau Mare 3_14

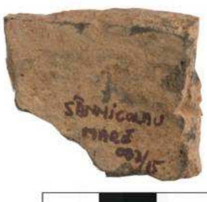
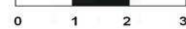
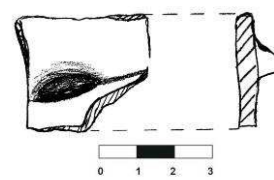

Foto Sannicolau Mare 3_15 a

Foto Sannicolau Mare 3_15 b

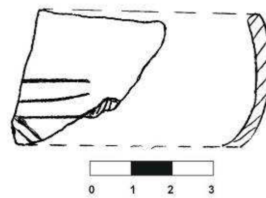
Desen Sannicolau Mare 3_15

Foto Sannicolau Mare 3_16

Foto Sannicolau Mare 3_16 b

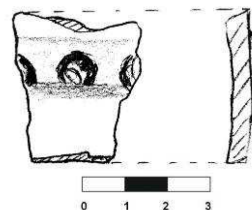
Desen Sannicolau Mare 3_16

Foto Sannicolau Mare 3_17 a

Foto Sannicolau Mare 3_17 a

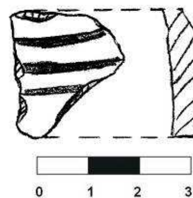
Desen Sannicolau Mare 3_17

Foto Sannicolau Mare 3_18 a

Foto Sannicolau Mare 3_18 b

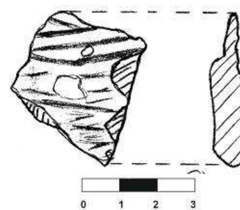
Desen Sannicolau Mare 3_18

Foto Sannicolau Mare 3_19 a

Foto Sannicolau Mare 3_19 b

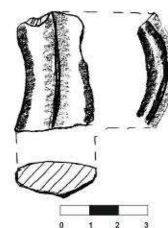
Desen Sannicolau Mare 3_19

Foto Sannicolau Mare 3_20 a

Foto Sannicolau Mare 3_20 b

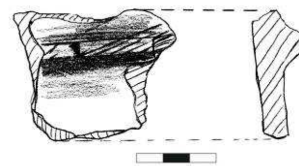
Desen Sannicolau Mare 3_20

Foto Sannicolau Mare 3_21 a

Foto Sannicolau Mare 3_21 b

Desen Sannicolau Mare 3_20

Foto Sannicolau Mare 3_22 a

Foto Sannicolau Mare 3_22 b

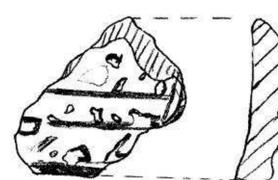

Desen Sannicolau Mare 3_22

Foto Sannicolau Mare 3_23 a

Foto Sannicolau Mare 3_23 b

Desen Sannicolau Mare 3_23

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: actulmente suprafaţa sitului este afectată grav de lucrările de îmbunătăţiri funciare şi hidroameliorative, cât şi de lucrările agricole anuale. Situl este, de asemenea, poluat cu reziduri de la fostele sere care au existat cândva aici, o protecţie a sa impunându-se ca o necesitate.

b. stare actuală: teren arabil şi zonă afectată de deşeuri industriale.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: aşa cum arătam şi mai sus (vezi *Istoricul cercetărilor*), este dificil de precizat dacă obiectivul cartat de noi este cel cunoscut în literatura de specialitate ca Sânnicolau Mare „Viile Promontor” sau „Fullajtár”. Cu toate acestea, cantitatea importantă de artefacte, extinsă pe o suprafaţă de cca. 6 ha, face dovada unui obiectiv arheologic important, a cărui valoare ştiinţifică va putea fi precizată doar de eventuala demarare a unor campanii de cercetare arheologică sistematică.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de investigare şi prezervare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în trasee de turism cultural pentru un public neavizat.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor viitoare campanii de cercetare arheologică sistematică va fi în măsură să precizeze dacă vor exista complexe arheologice care să se preteze la restaurare şi punere în valoare.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 14.11.2007; 22.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar şi studenţii Lucian Vidra, Ştefan Boldior, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Bóna, Istvan, *Die mittelere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen*, în *AH*, Budapest, 49, 1975, p. 84

Cedică, Valentin, *Descoperiri din prima epocă a fierului făcute la Sânnicolau Mare (jud. Timiş) (fragmente ceramice din Colecţia Kühn*), în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 209

Girič, Miodrag, *Ansiedlungen der Morischkultur*, în *RVM*, 30, 1986-1987, p. 83

Gogâltan, Florin, *Bronzul timpuriu şi mijlociu în Banatul românesc şi pe cursul inferior al Mureşului*, Timişoara, 1999, p. 107-108

Gumă, Marian, *Epoca bronzului în Banat. Orizonturi cronologice şi manifestări culturale*, Timişoara, 1997, p. 29-30

Kühn, Lajos, *Bronzkori telepröl nagyszentmiklósn*, în *AE*, 30, 1910, p. 537-539

Luminosu, Doru*, Contribuţie la cunoaşterea istoricului cercetărilor privind Cultura Periam – Pecica de pe teritoriul R. S. România*, în *Tibiscus*, 2, 1972, p. 30;

Medeleţ, Florin, *O descoperire de factură avară de la Sânnicolau Mare (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 311

Soroceanu, Tudor, *Studien zur Mureş – Kultur*, Buch am Erlbach, 1991, p. 140

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare romană; oraş SÂNNICOLAU MARE; "La Fabrica de cărămizi"; sec. II – III; Epoca romană.

b. cod eGISpat 2010: Sânnicolau Mare, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Problematica „aşezării romane" de la Sânnicolau Mare este una dintre cele mai complexe şi cu conotaţii deosebit de importante în ceea ce priveşte apartenenţa Banatului de câmpie la provincia romană Dacia, subiectul suscitând o amplă dezbatere istoriografică în ultimul veac şi jumătate[1]. Nu revine studiului de faţă scopul abordării acestei chestiuni, subiectul fiind tratat exclusiv în contextul discutării „aşezărilor romane" de la Sânnicolau Mare, punctele „La fabrica de cărămizi", „Cărămidăria Veche", „Selişte", „Sighet". Aşa cum se va vedea, întreaga discuţie asupra prezenţei romane în extremitatea vestică a Banatului, porneşte de la informaţii primare foarte vechi, majoritatea din sec. XIX, confuze şi ambigui, pe baza unor descoperiri fortuite şi efectuate de nespecialişti, care au fost apoi preluate şi perpetuate ca şi descoperiri indubitabile în istoriografia modernă.

Problematica controlului roman al văii inferioare a Mureşului, respectiv sectorul Bulci (jud. Arad) – Szeged (Rep. Ungară), este un subiect larg dezbătut în literatura de specialitate, asupra tuturor descoperirilor „romane" din acest sector (Bulci, Cladova, Aradu Nou, Periam, Sânnicolau Mare, Cenad, Szeged) persistând foarte multe urme de îndoială[2]. Situaţia

---

[1] O bibliografie minimală vizează Al Borza, *Informations nouvelles sur le camp romain de Cenad*, în *Dacia, N.S.*, 9-10, 1941-1944, p. 551-553; idem, *Banatul în timpul romanilor*, Timişoara, 1943, p. 77-79 (recenzia critică a lui C. Daicoviciu, *Asupra unor lucrări în legătură cu Dacia romană*, în *AISC,* Cluj Napoca, 4, 1941-1943, p. 302-312; idem, în *Dacica. Studii şi articole privind istoria veche a pământului românesc*, Cluj Napoca, 1969, p. 294-303, unde savantul clujean face un bun „portret" al naturalistului, acad. Alexandru Borza: „autorul dă în cele 120 de pagini un bizar amestec de lucruri bune şi rele, după cum a avut norocul să le nimerească, el însuşi neavând nici un criteriu sigur nici în selecţia lucrărilor consultate, nici în discriminarea critică a celor citate la alţii..."); S. Regep, *A fragment of Roman funerary stelae from Cenad (Timiş County)*, în *SIB*, 22-23, 2002-2003, p. 195-198; E. Nemeth, *Graniţa de sud-vest a Daciei Romane. Probleme actuale*, in *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Cluj-Napoca 2001, p. 411-418; idem, *Relaţii politice şi militare între Pannonia şi Dacia în epoca romană*, Cluj Napoca, 2007, p. 215-236 (cu bibliografia); I. Ferenczi, *Opinii vechi şi noi în legătură cu drumurile între Dacia, Pannonia şi Moesia Superior prin „Barbaricum"*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 111-125 (cu o analiză critică surselor bibliografice despre descoperirile „romane" de pe Mureşul Inferior); P. Hügel, *Trei ipostaze ale Văii Inferioare a Mureşului de la Traian la Hadrian*, în *Ziridava*, 22, 2000, p. 31-37; idem, *Cărămizi romane ştampilate descoperite la Cladova (jud. Arad)*, în *Ziridava*, 19-20, 1996, p. 73-76; N. Gudea, *Der dakische Limes. Materialien zu seiner Geschichte*, Mainz, 1997, p. 6-9; idem, *Limesul Daciei de la Traianus (106) până la Aurelianus (275)*, în *AMP*, I, 1977, p. 97-113; N. Gudea, I. Moţu,, *Observaţii în legătură cu istoria Banatului în epoca romană*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 151-202; I. Glodariu, *Sistemul defensiv al statului dac şi întinderea provinciei Dacia*, în *AMN*, 19, 1982, p. 23-38; A. Mócsy, *Pannonia and Upper Moesia. A History of the Middle Danube Provinces of the Roman Empire*, London-Boston, 1974, *passim*; C.H. Opreanu, *Der Westen des römischen Dakien und das Barbaricum in der Zeit Trajans*, în *Specimina Nova*, 12, (1996), 1998, p. 265-282; D. Protase, *Legiunea IIII Flavia la nordul Dunării şi apartenenţa Banatului şi Olteniei de vest la provincia Dacia*, în *AMN*, 4, 1967, p. 47-72; idem, *Frontierele provinciei Dacia în timpul împăratului Traian*, în *Orizonturi daco-romane*, vol. I, Cluj-Napoca 1995, p. 340-346; Zs. Visy, *Der pannonische Limes in Ungarn*, Budapest-Stuttgart, 1988, *passim*; D. Benea, *Contribuţii la istoria relaţiilor politice dintre Imperiul Roman şi geto-daci (expediţia lui Aelius Catus)*, în *Apulum*, 25, 1989, p. 147-158; idem, *Cu privire la graniţa de sud-vest a Daciei romane. Stadiul cercetărilor româneşti*, în *Apulum*, 45, 2008, p. 29-51 (cu bibliografia); I. Ferenczi, *Valea Mureşului şi expediţia militară a lui Marcus Vinicius*, în *Ziridava*, 18, 1993, p. 39-54; Fl. Medeleţ, *Asupra unor probleme ale prezenţei sarmatice în Banat*, în *Tibiscus*, 1, 1971, p. 69-73.

[2] Sintetic, vezi I. Ferenczi, *Opinii vechi şi noi în legătură cu drumurile între Dacia, Pannonia şi Moesia Superior prin „Barbaricum"*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 111-125; E. Nemeth, *Graniţa de sud-vest a Daciei Romane. Probleme actuale*, in *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Cluj-Napoca 2001, p. 411-418; idem, *Relaţii politice şi militare între Pannonia şi Dacia în epoca romană*, Cluj Napoca, 2007, p. 215-236; P. Hügel, *Trei ipostaze ale Văii Inferioare a Mureşului de la Traian la Hadrian*, în *Ziridava*, 22, 2000, p. 31-37; idem, *Cărămizi romane ştampilate descoperite la Cladova (jud. Arad)*, în *Ziridava*, 19-20, 1996, p. 73-76; N. Gudea, în I. I. Russu (coord.), *Inscripţiile Daciei Romane. Volumul III: Dacia Superior, 1*, Bucureşti, 1977, p. 243-249; M. Grec, *Ştampilă tegulară la Sânnicolau Mare*, în *SIB*, 21-22, 1997-1998, p. 249-251; M. Moga, N. Gudea, *Contribuţii la repertoriul arheologic al Banatului*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 140-142; S. Regep, *A fragment of Roman funerary stelae from Cenad*

aşezărilor „romane” de la Sânnicolau Mare se înscrie în acelaşi context al ambiguităţilor şi al lipsei unor probe ştiinţifice palpabile. Informaţii despre descoperiri „romane” la Sânnicolau Mare (fibule, mărgele, piese de chihlimbar, ceramică, ţiglă, olane, morminte în cistă de cărămidă etc.) apar încă de la mijlocul sec. XIX când, în contextul demarării unor lucrări edilitare în intravilanul, dar şi la marginea localităţii, pasionaţi locali de antichităţi colecţionează piese cu locuri şi contexte de descoperire incerte[3]. O situaţie aparte o reprezintă colecţia lui Lajos Kühn, alcătuită în jurul anilor 1907-1908, acesta adunând un număr important de piese arheologice pe care le donează, împreună cu un catalog manuscris, Muzeului Banatului din Timişoara în 1913[4].

Una dintre colecţiile particulare care stă la baza prezenţei „romane” la Sânnicolau Mare este cea a lui Ştefan Fulajtàr, proprietarul fabricii de cărămizi din oraş de la finele celui de-al doilea război mondial. În urma unor cercetări de teren întreprinse în septembrie 1947 de către Mihail Macrea şi Marius Moga, se studiază şi această colecţie[5], care conţinea „obiecte romane: mai multe vase, foarte posibil urne funerare, o fibulă de bronz cruciformă datând din secolul al III-lea, mărgele din piatră şi lut. Se adaugă mai multe monede romane. Este **sigur** (*s.n.*) că pe terenul ocupat de fabrică şi de cariera de lut a fost un „cimitir roman”, deoarece au apărut schelete deseori când se scotea pământ. Au fost efectuate câteva sondaje, prilej cu care au apărut fragmente ceramice romane”[6]. Pare greu de înţeles cum specialişti precum M. Macrea şi M. Moga acceptă ca şi certitudini descoperirile fortuite efectuate de către proprietarul fabricii de cărămizi din punctul „Cărămidărie”, fără context arheologic (respectiv ceramica „romană”, urnele funerare şi mormintele de inhumaţie). Aceste descoperiri nu au fost niciodată publicate, dacă ele au existat într-adevăr putând proveni şi din alte locaţii. Numeroasele cercetări arheologice de teren întreprinse de către membri proiectului *eGISpat Timiş*, în mai multe etape şi contexte, în intervalul 2004-2007, nu au surprins în zona fostei fabrici de cărămizi nici un fel de piese romane, ci doar fragmente ceramice preistorice, fragmente ceramice cenuşii post-romane şi medieval-dezvoltate. Rezervele asupra existenţei unui sit roman în acest punct sunt foarte întemeiate, neexistând absolut nici un fel de probă autentică în susţinerea unui asemenea punct de vedere.

În acelaşi context al cercetărilor din septembrie 1947, se investighează şi arealul de la E de fabrica de cărămizi, în locul numit „Cărămidăria Veche”, unde se descoperă, de asemenea, fragmente ceramice romane şi partea superioară a unei râşniţe romane[7]. Materialele arheologice nu sunt publicate. Cercetările arheologice de teren din noiembrie 2007, în sezon cu vegetaţie uscată şi vizibilitate bună la sol, nu au evidenţiat urme arheologice în această zonă şi, cu atât mai puţin, fragmente ceramice romane.

Un caz aparte îl reprezintă investigaţiile lui M. Macrea şi M. Moga din punctul „Selişte”, prilej cu care se efectuează săpături arheologice timp de două zile (24-25 septembrie 1947) în „necropola romană” din această locaţie. Publicarea, după 30 de ani, a rezultatelor acestor sondaje, prezintă o necropolă atribuită epocii romane şi din care s-au dezvelit şase

---

(Timiş County), în *SIB*, 22-23, 2002-2003, p. 195-198; C. Timoc, *Despre navigaţia fluvială pe Mureş în epoca romană*, în *Studii de Istorie. Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” Arad*, 1, 2003, p. 57-58; E. Dörner, *Urme ale legiunii a V-a Macedonica la Aradul Nou?*, în *AMN*, 8, 1971, p. 503-506.

[3] B. Milleker, *Délmagyaroszág regiségletei honfoglalàs ellötti idökböl*, vol II, Temesvár, 1899, p. 48-49; I. Berkeszi, *Délmagyarország éremleletei*, în *TRÉT*, 23, 1907, 1-2, p. 38; Gh. Cotoşman, *Din trecutul Banatului, Cartea II. Comuna şi bisericile din Sânnicolau Mare*, Timişoara, 1934, p. 140-141; I. Hampel, în *AE*, 15, 1895, p. 436; idem, *Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn*, vol. I, Braunschweig, 1905, p. 50. Pentru o punere în temă generală asupra colecţiilor particulare vechi de la Sânnicolau Mare vezi şi Fl. Medeleţ, *O descoperire de factură avară de la Sânnicolau Mare (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 311, nota 4-6 (cu bibliografia).

[4] Asupra colecţiei Kühn, vezi Fl. Medeleţ, L. Kakucs, *În legătură cu unele vechi descoperiri arheologice din zona Sânnicolaul Mare, aflate în fosta colecţie Kühn*, comunicare la simpozionul *In memoriam Constantini Daicoviciu*, Caransebeş, 1978 (cf. *Cronica activităţii Secţiei de Istorie a Muzeului Banatului (1977-1978)*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 482). Vezi şi V. Cedică, *Descoperiri din prima epocă a fierului făcute la Sânnicolau Mare (jud. Timiş) (fragmente ceramice din Colecţia Kühn*), în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 209.

[5] M. Moga, N. Gudea, *op. cit.*, p. 140-141.

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem.*

morminte[8]. Descrierea inventarului şi a situaţiei arheologice din necropolă coincide întru-totul cu situaţia relevată de cercetările arheologice sistematice desfăşurate între 1995-2007 (vezi *infra*, fişa sitului Sânnicolau Mare „Selişte", respectiv Sânnicolau Mare 2).

Fig. 1. Sânnicolau Mare „Selişte" – torsul M5/2007, cu fragmente de sicriu (sec. XVII-XVIII)

[8] *Ibidem*, p. 141 şi urm.

Fig. 2. Sânnicolau Mare „Selişte" – înmormântare dublă în coşciuge de lemn (M7 şi M8 / 2007, necropolă medieval-dezvoltată)

Necropola descrisă de cei doi autori nu are nici o legătură cu epoca romană, fiind vorba, probabil, despre morminte databile în evul mediu târziu (sec. XVII-XVIII) sau în evul mediu timpuriu (sec. XII-XIII). În urma a 13 ani de campanii arheologice sistematice (1995-2007), cât şi a numeroase cercetări de teren desfăşurate în sezoane reci, fără vegetaţie (decembrie 2005, martie 2006, ianuarie 2007), pe platoul „Selişte" nu s-a descoperit elemente arheologice care să poată fi atribuite cu certitudine epocii romane, aici fiind relevate vestigii databile din preistorie (epoca bronzului) şi până în evul mediu târziu. Cărămizile, olanele şi mormintele de cărămidă „romane" de pe „Selişte" sunt reprezentate de fragmente de cărămizi medievale care se concentrează în partea de E a platoului, dar care au apărut şi în săpăturile arheologice sistematice, fără a avea vreo legătură cu epoca romană.

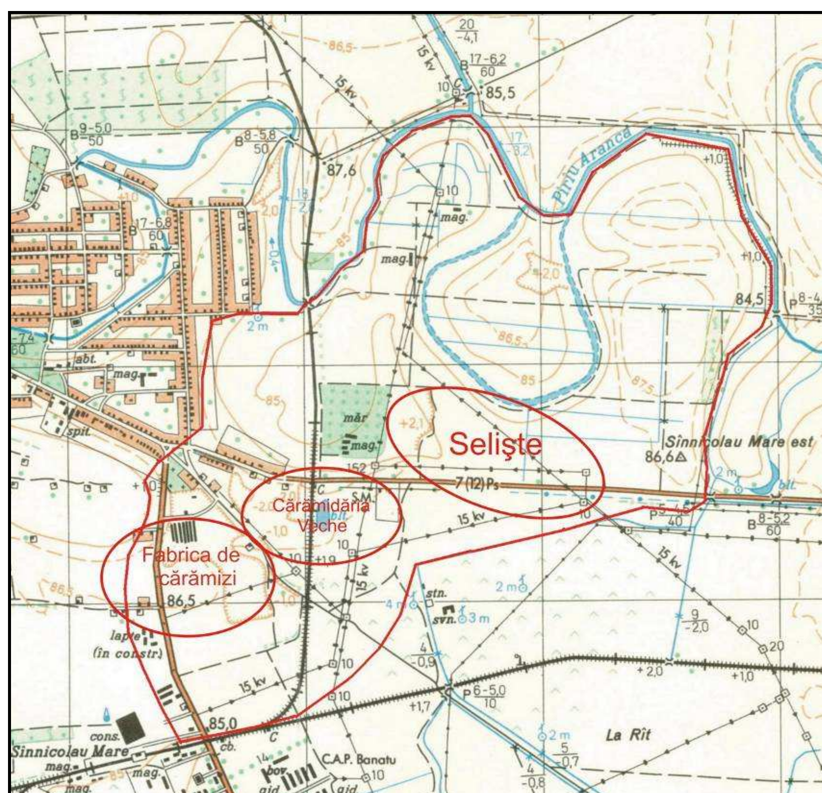

Fig. 3. Amplasamentul punctelor „romane” de la Sânnicolau Mare şi limita arealului investigat prin cercetări de teren (*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

Descoperiri „romane” sunt semnalate şi în intravilanul localităţii, în zona cartierului „Sighet”, dar lipsite de context arheologic, sub forma unor fragmente de inscripţii sau tegule, a căror provenienţă nu poate fi precizată sau verificată. În literatura de specialitate s-au încetăţenit mai multe fragmente de epigrafe şi fragmente de ştampile romane, considerate ca provenind de la Sânnicolau Mare[9]. Şi în cazul acestor descoperiri lipseşte contextul arheologic roman, piesele provenind din descoperiri fortuite, care nu fac dovada existenţei unui sit roman, ci a unor piese romane, care putea ajunge aici în varii moduri, atât în Antichitate, cât şi în Evul Mediu sau epoca modernă.

Pe baza datelor acumulate în urma unor investigaţii care s-au întins pe o perioadă de 13 ani (1995-2007), în hotarul localităţii Sânnicolau Mare nu au fost evidenţiate nici un fel de vestigii romane, chiar dacă au fost cercetate locaţiile vizate de descoperiri atribuite acestei perioade, atât prin săpături arheologice sistematice, cât şi prin cercetări de teren. „Aşezarea” şi „necropola” romană sunt, evident, confuzii ale literaturii mai vechi, dar care au fost preluate, fără verificare faptică, şi de literatura de specialitate ulterioară. Pentru tranşarea definitivă a prezenţei romane pe Mureşul Inferior este absolut necesară demararea unor investigaţii interdisciplinare, prin cercetarea întregului areal vizat. Doar acestea vor fi în măsură să ofere un răspuns ferm şi indubitabil, actualele „dovezi” fiind extrem de vulnerabile în a susţine prezenţa romană efectivă în Banatul de câmpie. Cu toate acestea, zona Sânnicolau Mare deţine un potenţial arheologic extraordinar, care va putea fi pus în valoare de cercetările viitoare, pe terasele Arancăi existând, cu siguranţă, sute de obiective arheologice. Afirmaţia se bazează pe analizarea morfologiei favorabile a arealului, pe studiul imaginilor satelitare, al toponimiei (cu numeroase locaţii cu conotaţie istorico-arheologică), cât şi al analogiei cu descoperiri de teren din regiuni cu un potenţial natural net inferior arealului în discuţie[10]. Nu este exclus, ca în urma unor astfel de investigaţii să se descopere şi situri

[9] N. Gudea, în I. I. Russu (coord.), *Inscripţiile Daciei Romane. Volumul III: Dacia Superior, 1*, Bucureşti, 1977, p. 243-249; M. Grec, *Ştampilă tegulară la Sânnicolau Mare*, în *SIB*, 21-22, 1997-1998, p. 249-251.

[10] Reprezentative în acest sens sunt descoperirile de obiective arheologice în urma unor cercetări sistematice de teren efectuate de către membri proiectului *eGISpat Timiş* împreună cu studenţii

romane certe, dar până la ora actuală toate descoperirile „romane” din zona Mureşului Inferior sunt guvernate de existenţa a numeroase incertitudini şi ambiguităţi.

În concluzie apreciem, pe baza informaţiilor acumulate, că „aşezarea” romană de la Sânnicolau Mare nu există în realitate, iar menţinerea acestei poziţii în LMI Timiş nu se justifică.

III. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: iulie 2004 – noiembrie 2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar şi studenţii Ştefan Boldişor şi Alice Abagiu.

IV. Bibliografie: -

Benea, Doina, *Cu privire la graniţa de sud-vest a Daciei romane. Stadiul cercetărilor româneşti*, în *Apulum*, 45, 2008, p. 29-51

Borza, Alexandru, *Banatul în timpul romanilor*, Timişoara, 1943, p. 77-79

Cedică, Valentin, *Descoperiri din prima epocă a fierului făcute la Sânnicolau Mare (jud. Timiş) (fragmente ceramice din Colecţia Kühn*), în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 209

Dörner, Egon, *Urme ale legiunii a V-a Macedonica la Aradul Nou?*, în *AMN*, 8, 1971, p. 503-506

Ferenczi, Istvan, *Opinii vechi şi noi în legătură cu drumurile între Dacia, Pannonia şi Moesia Superior prin „Barbaricum”*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 111-125

Grec, Marius, *Ştampilă tegulară la Sânnicolau Mare*, în *SIB*, 21-22, 1997-1998, p. 249-251

Gudea, Nicolae, în I. I. Russu (coord.), *Inscripţiile Daciei Romane. Volumul III: Dacia Superior, 1*, Bucureşti, 1977, p. 243-249;

Gudea, Nicolae; Moţu, Iancu, *Observaţii în legătură cu istoria Banatului în epoca romană*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 151-202

Medeleţ, Florin, *O descoperire de factură avară de la Sânnicolau Mare (jud. Timiş)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 311, nota 4-6 (cu bibliografia)

Moga, Marius; Gudea, Nicolae, *Contribuţii la repertoriul arheologic al Banatului*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 140-142

Timoc, Călin, *Despre navigaţia fluvială pe Mureş în epoca romană*, în *Studii de Istorie. Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” Arad*, 1, 2003, p. 57-58

colaboratori în zona Moşniţa Nouă – Moşniţa Veche (64 de obiective arheologice), Liebling (75 puncte arheologice); Lipova – Şiştarovăţ – Varniţa – Ususău – Chesinţ (180 de puncte arheologice).

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare medievală; oraş SÂNNICOLAU MARE; "Selişte"; sec. XII – XIII; Epoca medievală timpurie.

b. cod eGISpat 2010: Sânnicolau Mare, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

Punctul arheologic în discuţie este cunoscut din totdeauna localnicilor ca loc de provenienţă a numeroase artefacte. Cu toate acestea, în epoca modernă asupra acestuia s-au iscat dese confuzii, care au fost larg preluate şi perpetuate în literatura de specialitate[1] (vezi *supra*, fişa Sânnicolau Mare, Obiectiv 1). În contextul cercetărilor arheologice de teren şi al verificărilor colecţiilor lui Ştefan Fulajtàr, în septembrie 1947, Mihail Macrea şi Marius Moga întreprind o „campanie" de săpături de două zile pe platoul „Selişte", descoperind şase morminte de inhumaţie pe care le atribuie epocii romane. Publicarea, după 30 de ani[2], a unui raport de o pagină şi jumătate cu rezultatele investigaţiilor, va „certifica" prezenţa „romană" la Sânnicolau Mare „Selişte", informaţia fiind preluată şi perpetuată ca atare în istoriografia de specialitate.

În vara anului 1994 şi în primăvara lui 1995, Adrian Bejan întreprinde cercetări arheologice de teren pe „Selişte", constatând importanţa deosebită a punctului arheologic. Astfel, în vara anului 1995 se demarează campaniile de cercetare arheologică sistematică. Timp de 12 ani şi pe parcursul a 13 campanii de săpătură, şantierul arheologic de la Sânnicolau Mare „Selişte" a reprezentat şantierul şcoală al studenţilor Secţiilor de Istorie, Istorie – Limbă străină, Teologie – Istorie de la Universitatea de Vest din Timişoara. Campaniile de cercetare s-au concretizat prin trasarea a 34 de secţiuni şi a zeci de casete adiacente pentru dezvelirea unor complexe arheologice[3].

---

[1] Vezi şi discuţia la M. Mare, *Banatul între secolele IV-IX*, Timişoara, 2004, p. 62-63.

[2] M. Moga, N. Gudea, *Contribuţii la repertoriul arheologic al Banatului*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 140-142.

[3] Asupra rezultatelor parţiale ale investigaţiilor de la Sânnicolau Mare „Selişte" vezi A. Bejan, P. Iambor, Şt. Matei, M. Grec, *Sânnicolau Mare, „Selişte", jud. Timiş*, în *CCA – campania 1995*, Bucureşti, 1996, p. 106-107; idem, *Sânnicolau Mare, „Selişte", jud. Timiş*, în *CCA– campania 1996*, Bucureşti, 1997, p. 52-53; idem, *Sânnicolau Mare, „Selişte", jud. Timiş*, în *CCA – campania 1997*, Bucureşti, 1998, p. 201-202; A. Bejan, M. Grec, *Sânnicolau Mare, „Selişte", jud. Timiş*, în *CCA – campania 1998*, Bucureşti, 1999, p. 102-103; idem, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 1999*, Bucureşti, 2000, p. 89-90; idem, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2000*, Bucureşti, 2001, p. 222-224; *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2001*, Bucureşti, 2002, p. 282-284; idem, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2002*, Bucureşti, 2003, p. 271-273; A. Bejan, L. Măruia, M. Grec, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2003*, Bucureşti, 2004, p. 294-296; A. Bejan, L. Măruia, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2004*, Bucureşti, 2005, p. 327-329; idem, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2005*, Bucureşti, 2006, p. 316-318; idem, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA – campania 2006*, Bucureşti, 2007, p. 311-314; A. Bejan, *Cercetările arheologice de la Sânnicolau Mare, Punctul „Selişte"*, în *SIB*, 26-27, 2002-2003, p. 301-304; A. Bejan, L. Măruia, *Sânnicolau Mare „Selişte". Campaniile 2005-2006*, în *SIB*, 30-31, 2006-2007, p. 314-319.

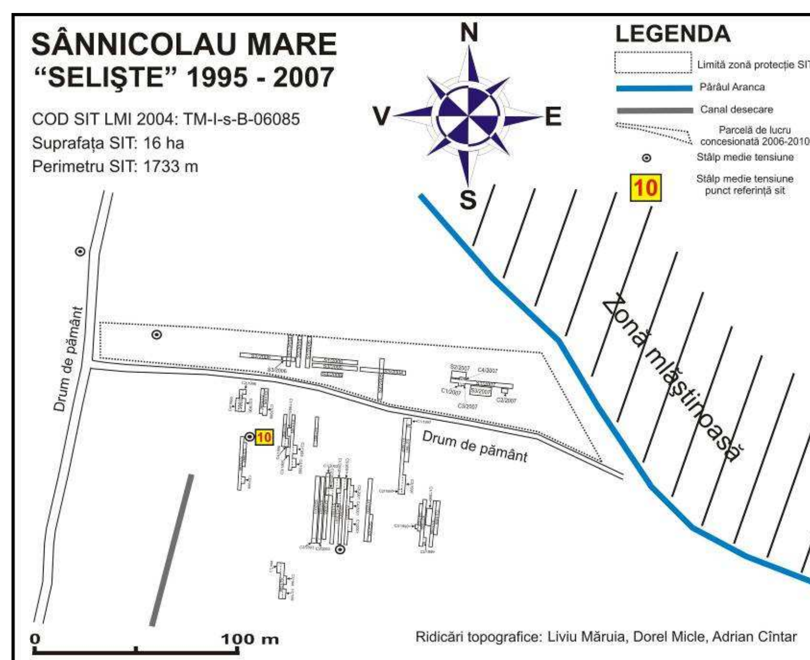

Fig. 1. Plan de situaţie cu amplasarea secţiunilor şi casetelor la Sânnicolau Mare „Selişte" (1995-2007)

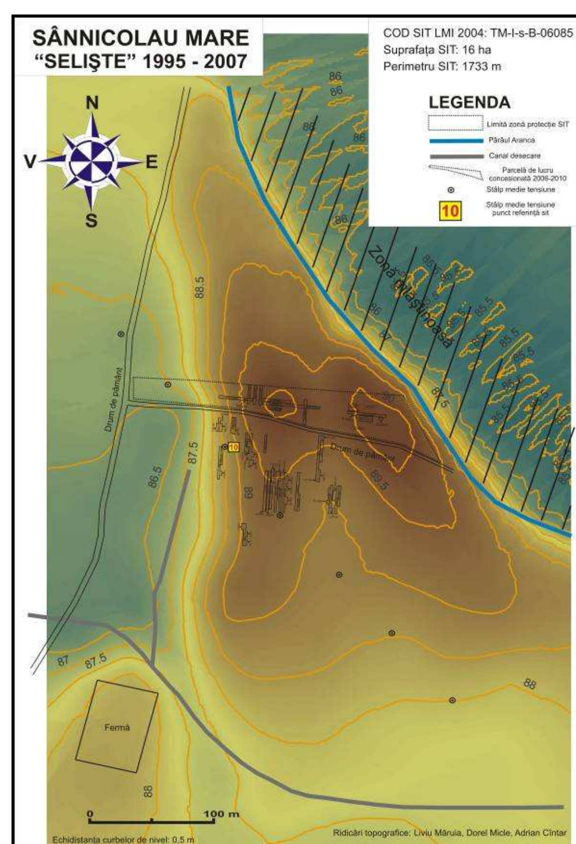

Fig. 2. Plan general de situaţie cu amplasarea secţiunilor şi casetelor la Sânnicolau Mare „Selişte" (1995-2007)

S-a conturat astfel, un sit arheologic de o complexitate deosebită, cu o grosime medie a stratului de cultură de cca. 2 m (sunt sectoare în care stratigrafia depăşeşte 3 m), dezvelindu-se numeroase complexe arheologice databile din epoca bronzului şi până în evul mediu târziu (locuinţe de suprafaţă, bordeie, anexe gospodăreşti, o fântână, ateliere meşteşugăreşti etc.). Materialul arheologic acumulat în urma campaniilor arheologice succesive este substanţial,

reprezentat îndeosebi din fragmente ceramice (unele piese întregibile), dar şi din piese de metal (bronz, fier) sau piatră (râşniţe din tuf vulcanic sau andezit, fragmente mari de micaşist etc.), cu diverse tipologii şi funcţionalităţi.

O situaţie aparte este reprezentată de necropolele post-romană (sarmatică) şi medievale (timpurii şi târzii) din care au fost dezvelite câteva zeci de morminte (majoritatea fără inventar, dar şi un mormânt cu un inventar deosebit, cu plăcuţe, pandantive şi medalion din aur)[4].

Densitatea datelor acumulate în urma cercetărilor arheologice sistematice desfăşurate între 1995-2007 au impus sistarea lucrărilor după campania anului 2007 spre a se putea procesa şi publica impresionantul material faptic sub forma unei lucrări monografice.

În acest context trebuie precizat că publicarea[5] fragmentului de tegulă romană cu inscripţie se încadrează în aceeaşi ambiguitate care guvernează descoperirile de această perioadă din zona Sânnicolau Mare – Cenad. Piesa îi este semnalată lui M. Grec de către un colecţionar local, V. Purcar, acesta afirmând că fragmentul de tegulă „ar proveni" de pe „Selişte", fără alte indicii suplimentare. Pe baza datelor acumulate de cercetarea arheologică sistematică a sitului, dar şi în urma a numeroase cercetări de teren, manifestăm suficiente rezerve privind provenienţa exactă a acestui fragment de cărămidă romană. Piesa, fiind vehiculată în mediul colecţionarilor are, cu siguranţă, o altă origine decât zona „Selişte" de la Sânnicolau Mare.

Ridicarea topografică cu Staţia Totală a întregului obiectiv arheologic este efectuată de către membri proiectului *eGISpat Timiş* în ianuarie 2007, iar în avanpremiera campaniei de săpătură din anul 2007, aceeaşi echipă întreprinde o prospecţiune geofizică a arealului ce urma a fi investigat prin săpătură.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Selişte".

b. reper localizare: la 2,38 km ESE de biserica ortodoxă din Sânnicolau Mare; la 6,37 km V de biserica ortodoxă din Saravale şi la 205 m N de DJ 682 Sânnicolau Mare – Saravale.

c. reper hidrografic: la 190 m S de versantul stâng al unui braţ semifosil al Pârâului Aranca.

d. descriere geografică: situl arheologic ocupă o terasă bine profilată, sub forma unui platou care domină versantul stâng al fostului curs al Pârâului Aranca. Pe latura de NV platoul ia forma unui bot de terasă, cu pante relativ abrupte, dominând cu peste 4 m albia majoră a Arancăi. Poziţia naturală favorabilă, ferită de inundaţii şi cu o pânză freatică coborâtă, a fost speculată antropic, platoul fiind intens locuit din preistorie şi până la începuturile epocii moderne. Intervenţiile moderne, prin canalizări şi săparea unor canale de desecare şi drenaj au modificat substanţial peisajul iniţial.

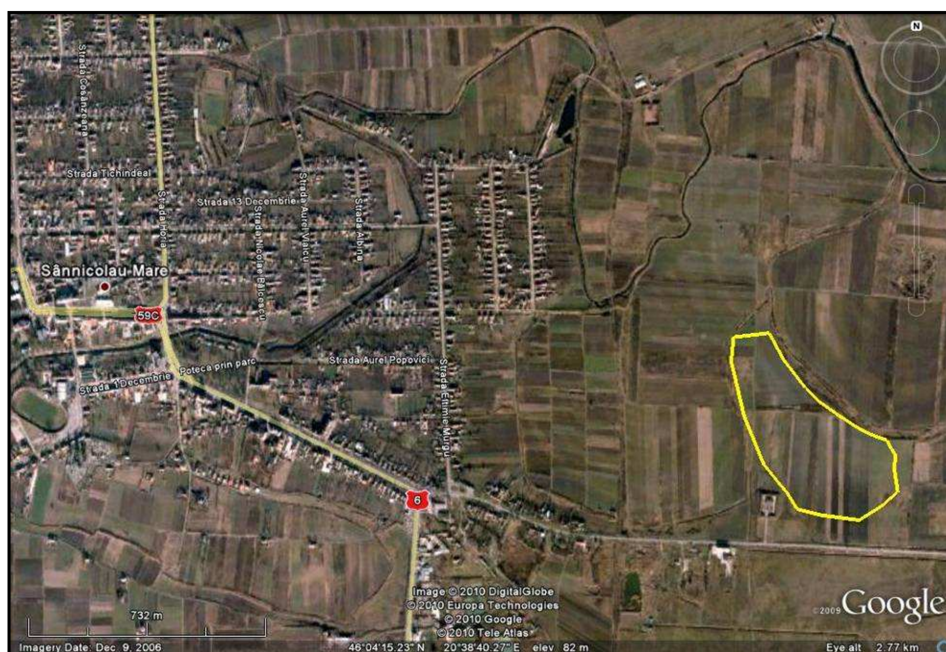
e. coordonate GPS: 46 04 05 N 20 39 26 E; 81,1 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 516759; 164302

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[4] Descoperirile funerare din intervalul 2004-2005 au fost predate spre analizare şi determinare antropologică specialiştilor Facultăţii de Sociologie – Psihologie, Catedra de Sociologie şi Antropologie din Univ. de Vest Timişoara. Vezi şi B. Fluţar, *Aşezarea şi necropola de la Sânnicolau-Mare, studiu istorico-paleoantropologic*, teză de licenţă (coord. cercetător ştiinţific grad II, dr. Eleonora Luca), Timişoara, 2006 (*mms.*).

[5] M. Grec, *Ştampilă tegulară la Sânnicolau Mare*, în *SIB*, 21-22, 1997-1998, p. 249-251.

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 3. Limita de N a platoului „Selişte", Sânnicolau Mare

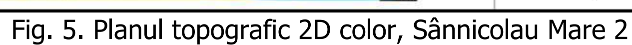

Fig. 4. Platoul Sânnicolau Mare „Selişte" văzut dinspre NE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

Fig. 5. Planul topografic 2D color, Sânnicolau Mare 2

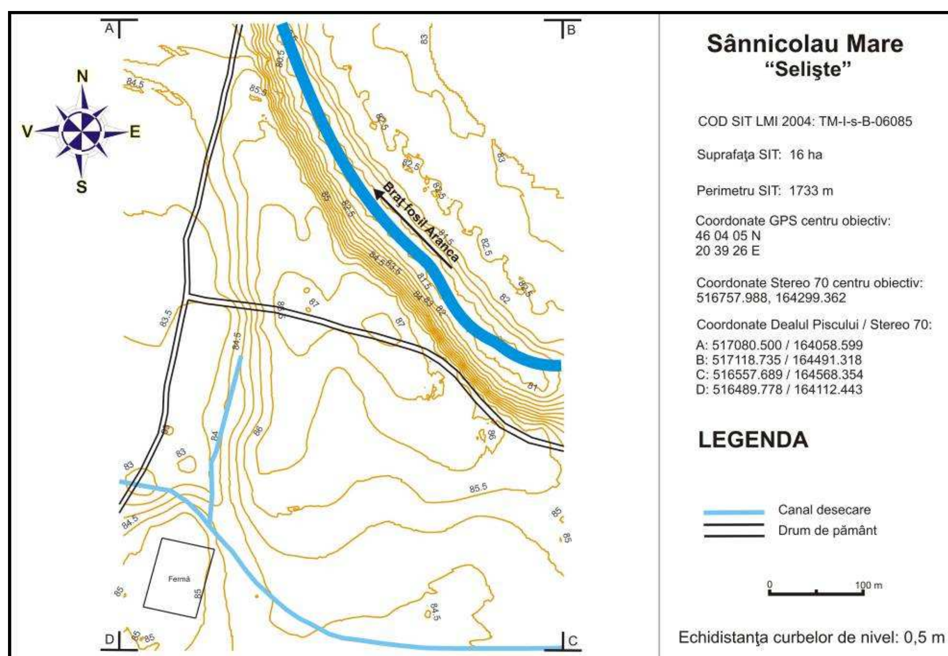

Fig. 6. Planul topografic 2D curbe de nivel, Sânnicolau Mare 2

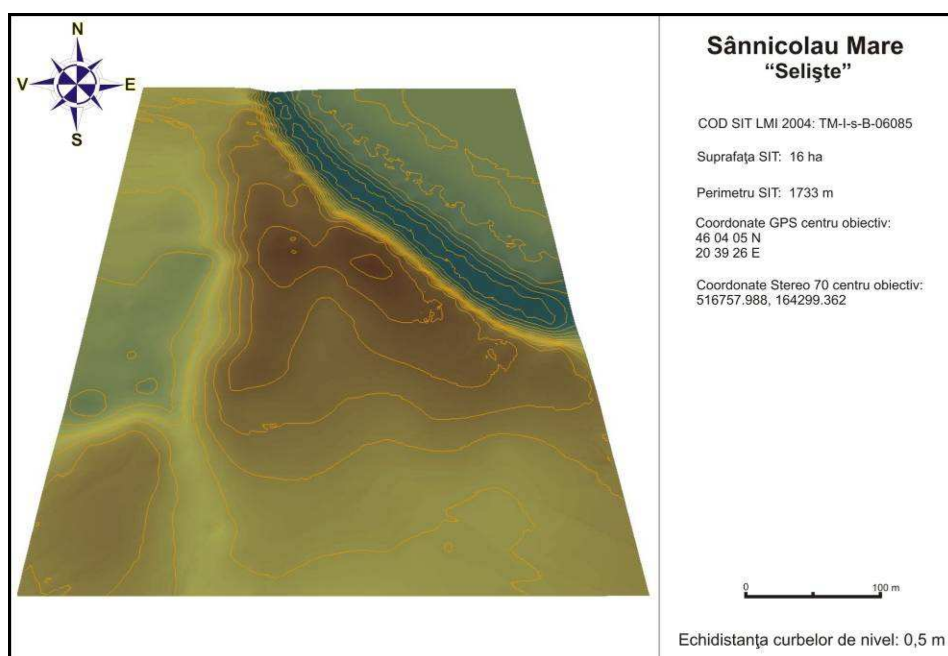
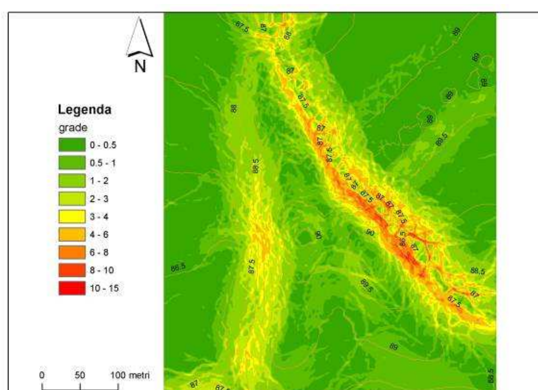
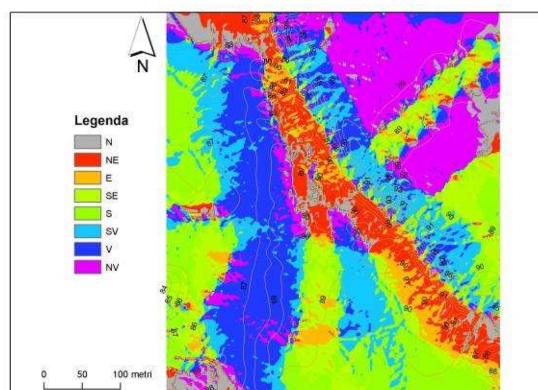

Fig. 7. Planul topografic 3D, Sânnicolau Mare 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află localizată pe podul unei terase (mai înalte cu cca. 3 m decât terenul din jur), extinzându-se până pe botul acesteia, din vecinătatea unui braţ semifosil al Pârâului Aranca; latura de NE a sitului, care flanchează malul stâng al pârâului, prezintă o pantă de cca. 10 – 15 grade, în uşoară eroziune către N, acolo unde se află botul terasei; latura de V a platoului are o cădere uşoară de pantă de 3 – 6 grade, în schimb, spre S, situl se întinde pe podul terasei, a cărei suprafaţă este relativ plană, cu pante de maxim 2 grade, insesizabile în teren.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aspectul de triunghi isoscel cu vârful către N, face ca terasa să prezinte doar trei laturi, dintre care doar cea dinspre braţul fosil al Arancăi să nu poată fi locuită, atât datorită unghiului pantei, cât şi datorită expunerii nefavorabile către NE; în schimb laturile de V şi S au o expoziţie favorabilă, către SE, locuitorii aşezării beneficiind de lumină şi căldură naturală îndeosebi dimineaţa; platoul central are şi el o expoziţie către Soare, cu orientare către SV, benefică locuirii şi activităţilor gospodăreşti.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă şi necropolă

b. datare: epoca bronzului, epoca post-romană, epoca prefeudală, epoca medieval-timpurie, epoca medieval-dezvoltată, epoca medieval-târzie.

c. material arheologic: cu prilejul ridicării topografice din ianuarie 2007 au fost recoltate doar câteva fragmente arheologice, situl fiind investigat prin campanii de cercetare arheologică sistematică între 1995-2007, materialul arheologic descoperit cu acest prilej fiind impresionant. În contextul de faţă este prezentat doar un mic lot de piese ceramice recoltate în timpul ridicării topografice cu Staţia Totală, constând din: fragmente ceramice tipice desenate (5); fragmente ceramice atipice (6); cute gresie (1); fragment metalic (1).

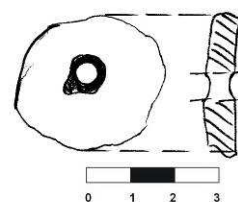
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Sânnicolau Mare 2_1 a

Foto Sânnicolau Mare 2_1 b

Desen Sânnicolau Mare 2_1

Foto Sânnicolau Mare 2_2 a

Foto Sânnicolau Mare 2_2 b

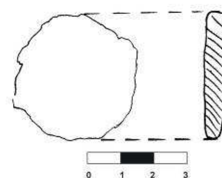

Desen Sânnicolau Mare 2_2

Foto Sânnicolau Mare 2_3 a

Foto Sânnicolau Mare 2_3 b

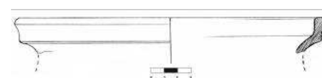

Desen Sânnicolau Mare 2_3

Foto Sânnicolau Mare 2_4 a

Foto Sânnicolau Mare 2_4 b

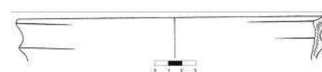

Desen Sânnicolau Mare 2_4

Foto Sânnicolau Mare 2_5 a

Foto Sânnicolau Mare 2_5 b

Desen Sânnicolau Mare 2_5

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: medie, situl fiind afectat de lucrările agricole moderne şi de cele de desecări şi hidroamelioraţii.

b. stare actuală: teren arabil şi pârloagă.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: cele 13 campanii de cercetare arheologică sistematică de la Sânnicolau Mare „Selişte” au relevat existenţa unui sit arheologic de importanţă deosebită, îndeosebi pentru studiul habitatului rural medieval (prefeudal, feudal timpuriu şi dezvoltat) din Banatul de câmpie. Informaţiile acumulate, în contextul în care vor fi publicate monografic, vor reprezenta un reper important în istoriografia bănăţeană de specialitate.

d. importanţa turistică: vestigiile arheologice vizibile la suprafaţa terenului, în stadiul actual de prezervare şi punere în valoare, nu se pretează includerii în circuite de turism cultural.

e. propunere de restaurare: complexele arheologice descoperite în urma cercetărilor arheologice sistematice nu au impus restaurarea şi conservarea lor *in situ*, dar o parte a materialelor arheologice extrase pot fi lesne integrate în colecţiile muzeale locale sau regionale.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 18.01.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar.

VII. Bibliografie:

Bejan, Adrian, *Cercetările arheologice de la Sânnicolau Mare, Punctul „Selişte”*, în *SIB*, 26-27, 2002-2003, p. 301-304

Bejan, Adrian; Iambor, Petru; Matei, Ştefan; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, „Selişte”, jud. Timiş*, în *CCA - campania 1995*, Bucureşti, 1996, p. 106-107

Bejan, Adrian; Iambor, Petru; Matei, Ştefan; Grec, *Sânnicolau Mare, „Selişte”, jud. Timiş*, în *CCA - campania 1996*, Bucureşti, 1997, p. 52-53

Bejan, Adrian; Iambor, Petru; Matei, Ştefan; Grec; *Sânnicolau Mare, „Selişte", jud. Timiş*, în *CCA -campania 1997*, Bucureşti, 1998, p. 201-202
Bejan, Adrian; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, „Selişte", jud. Timiş*, în *CCA - campania 1998*, Bucureşti, 1999, p. 102-103
Bejan, Adrian; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 1999*, Bucureşti, 2000, p. 89-90
Bejan, Adrian; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2000*, Bucureşti, 2001, p. 222-224
Bejan, Adrian; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2001*, Bucureşti, 2002, p. 282-284
Bejan, Adrian; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2002*, Bucureşti, 2003, p. 271-273
Bejan, Adrian; Măruia, Liviu; Grec, Marius, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2003*, Bucureşti, 2004, p. 294-296
Bejan, Adrian; Măruia, Liviu, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2004*, Bucureşti, 2005, p. 327-329
Bejan, Adrian; Măruia, Liviu, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2005*, Bucureşti, 2006, p. 316-318
Bejan, Adrian; Măruia, Liviu, *Sânnicolau Mare, jud. Timiş. Punct: „Selişte"*, în *CCA - campania 2006*, Bucureşti, 2007, p. 311-314
Bejan, Adrian; Măruia, Liviu, *Sânnicolau Mare „Selişte". Campaniile 2005-2006*, în *SIB*, 30-31, 2006-2007, p. 314-319
Fluţar, Bogdan, *Aşezarea şi necropola de la Sânnicolau-Mare, studiu istorico-paleoantropologic*, teză de licenţă (coord. cercetător ştiinţific grad II, dr. Eleonora Luca), Univ. de Vest, Timişoara, 2006 (*mms.*)
Grec, Marius, *Ştampilă tegulară la Sânnicolau Mare*, în *SIB*, 21-22, 1997-1998, p. 249-251
Moga, Marius; Gudea, Nicolae, *Contribuţii la repertoriul arheologic al Banatului*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 140-142

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Cetate de pământ; sat SECEANI; comuna ORŢIŞOARA; sec. XII – XIV; Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Seceani, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

„Cetatea de pământ" din centrul localităţii Seceani este unul din cele mai bine păstrate monumente de acest tip de pe teritoriul Banatului dar, cu toate acestea, informaţiile istorico-arheologice lipsesc aproape cu desăvârşire. Izvoarele documentare atestă satul Seceani încă de la 1256, când apare în disputele de moştenire din comitatul Cenad. Istoria ulterioară a localităţii este bine documentată în izvoare, dar nu priveşte demersul de faţă[1]. Hărţile topografice habsburgice nu figurează explicit o astfel de fortificaţie la Seceani, deşi aceasta este foarte bine păstrată în teren până în ziua de azi. Într-o lucrare despre istoricul cercetărilor de arheologie medievală din Banatul de câmpie, Alexandru Rădulescu menţionează[2] o fortificaţie de pământ necercetată arheologic şi nedatată la Seceani. Pe imaginile satelitare şi pe ortofotoplanuri, fortificaţia din această localitate se observă cu mare claritate, astfel încât localizarea sa în teren nu ridică nici un fel de dificultate.

Pornind de la aceste date, în septembrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind cercetările arheologice de teren şi efectuează ridicarea topografică cu Staţia Totală a fortificaţiei din punctul cunoscut de localnici sub denumirea de „La Cetate".

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „La Cetate".

b. reper localizare: la 250 m SV de biserica ortodoxă din Seceani; 8, 7 km ENE de biserica ortodoxă din Orţişoara şi la 8,2 km V de biserica ortodoxă din Fibiş.

c. reper hidrografic: la 200 m V de versantul stâng al obârşiei Pârâului Valea Zorilor.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic, situl arheologic este amplasat la limita morfologică dintre Câmpia Înaltă a Vingăi şi Dealurile Lipovei, ocupând interfluviul proeminent de la obârşiile pâraielor Valea Zorilor şi Valea Ronului (din confluenţa acestora rezultă Pârâul Valea Viilor, afluent stânga al Pârâului Apa Mare). Fortificaţia de pământ are o bună perspectivă spre VNV, înspre latura vestică a Dealurilor Lipovei.

e. coordonate GPS: 45 58 38 N; 21 19 03 E; 170 m altitudine.

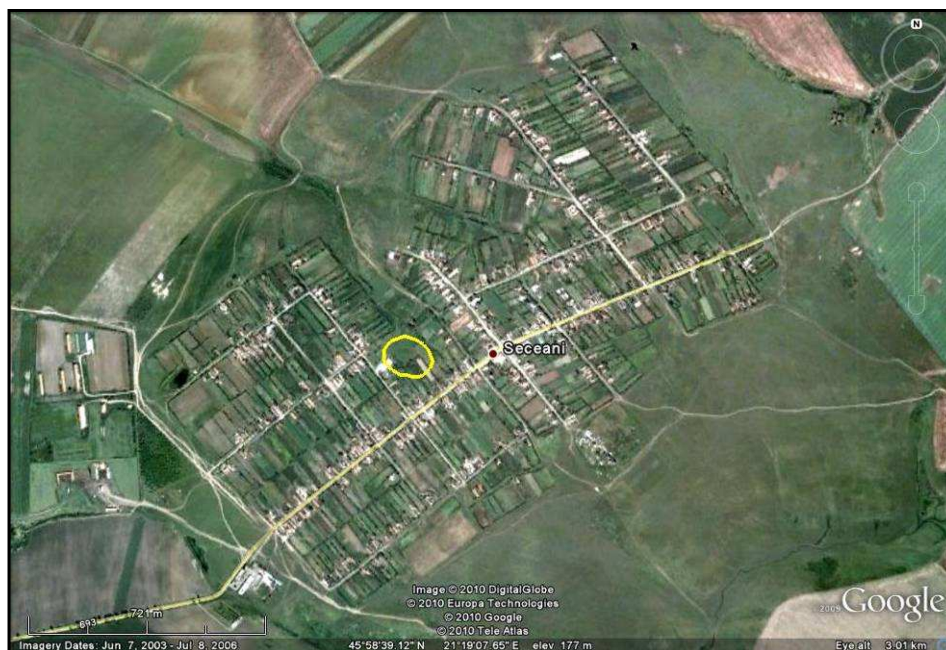
f. coordonate Stereo 70: 504079; 214749.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

---

[1] Asupra subiectului, vezi D. Ţeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului Medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 216 (cu bibliografia); Al. Rădulescu, *Istorie şi demografie în Banatul otoman (1552-1716) – realităţi şi ipoteze*, în D. Benea (red.), *Vilaietul Timişoarei (450 de ani de întemeiere a paşalâcului)*, Timişoara, 2002, p. 77 (cu bibliografia).

[2] Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 67.

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 1. Valea Zorilor văzută de pe fortificaţia de pământ

Fig. 2. Platoul central al fortificaţiei văzut dinspre N

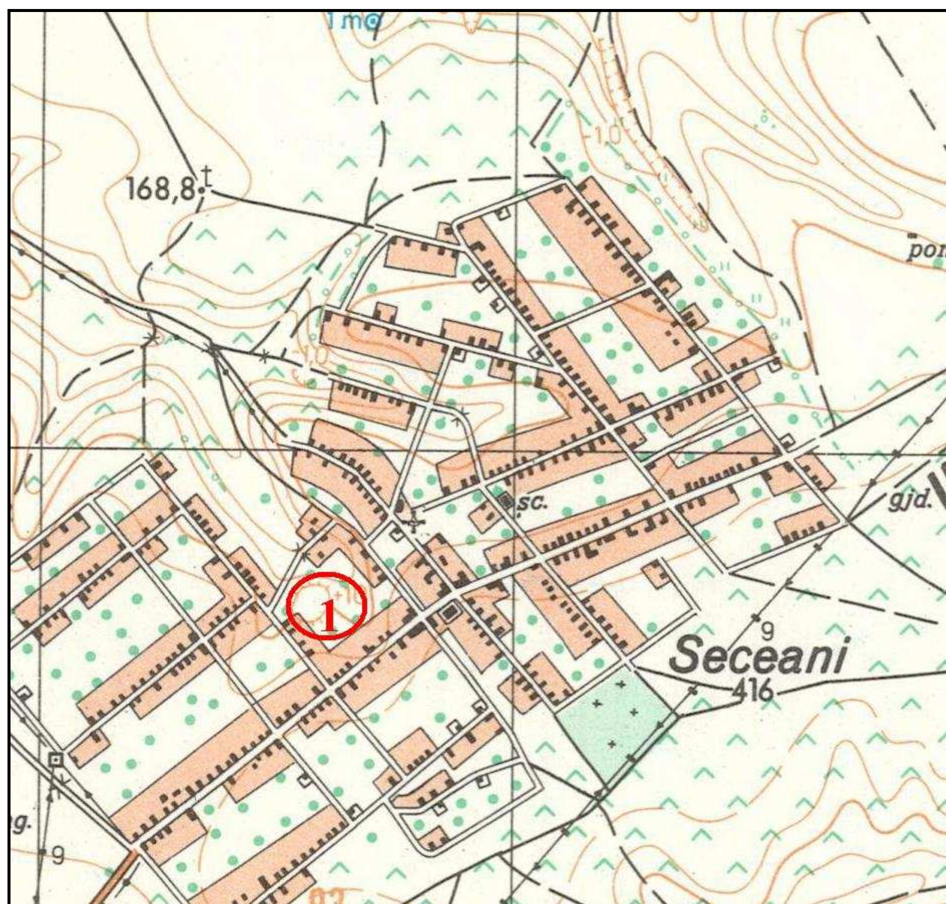

Fig. 3. Sistemul de fortificare de pe latura de NV

Fig. 4. Situl Seceani „La cetate" văzut dinspre V

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

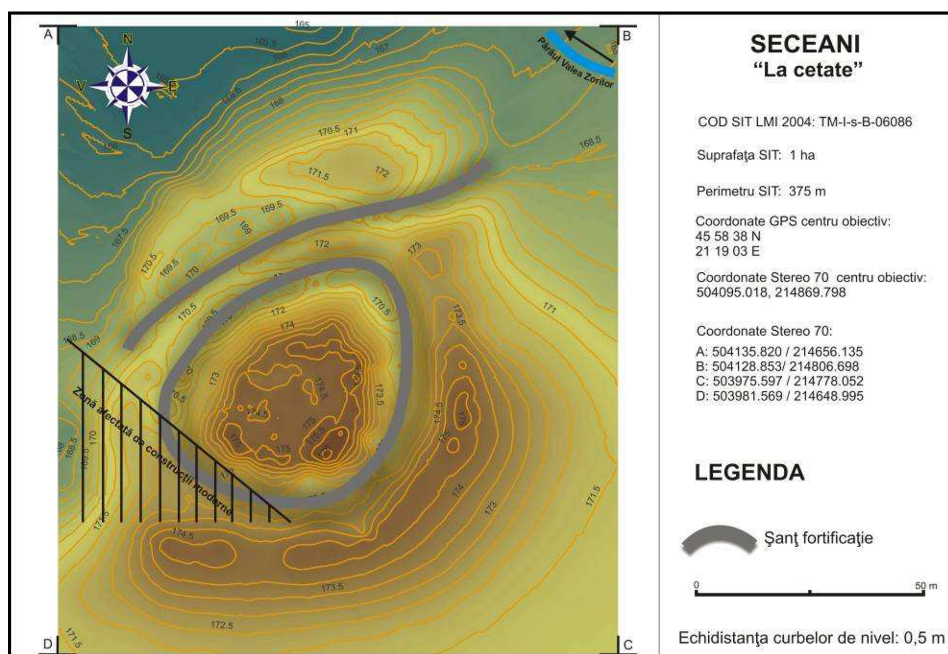

Fig. 5. Planul topografic 2D color, Seceani 1

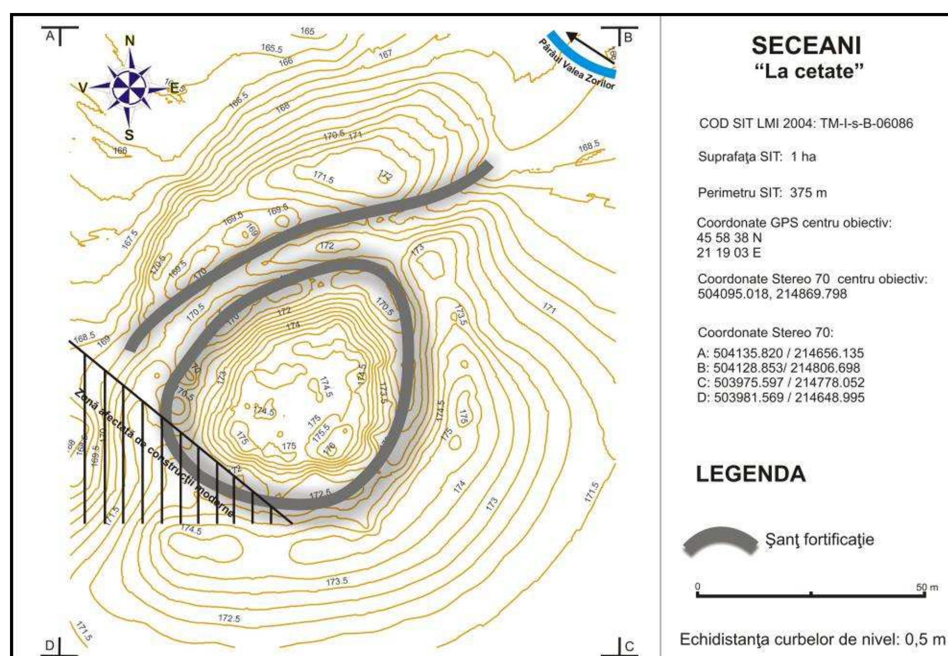

Fig. 6. Planul topografic 2D curbe de nivel, Seceani 1

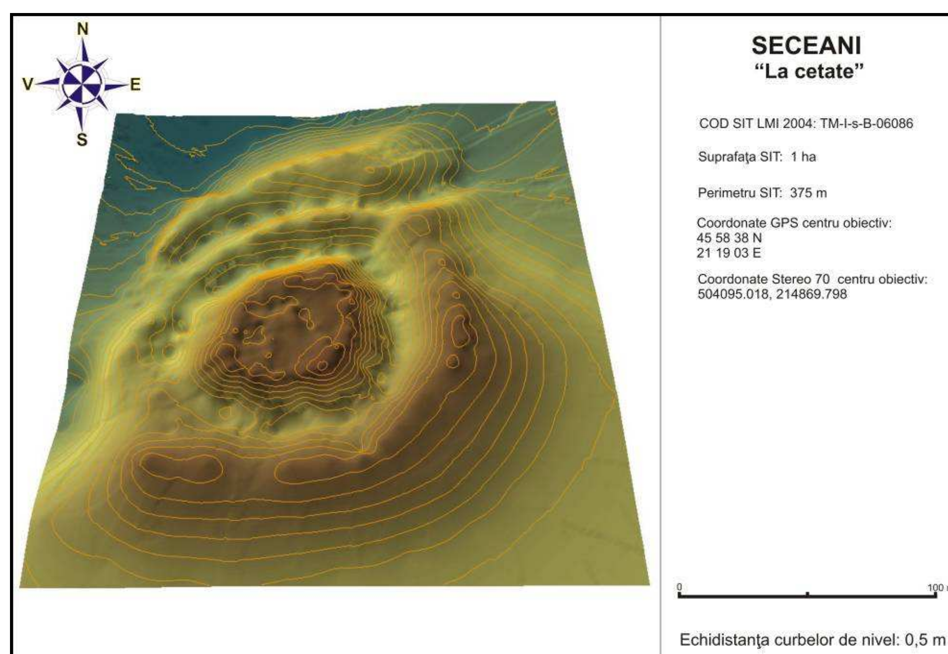
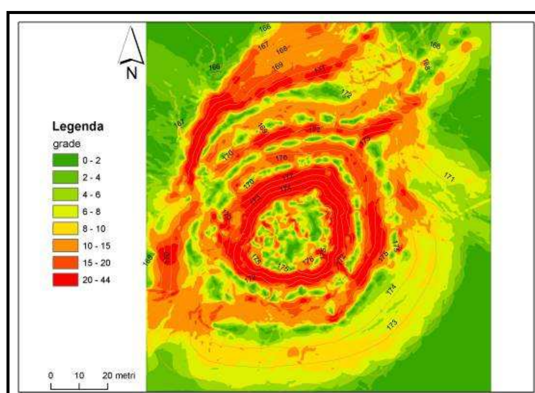
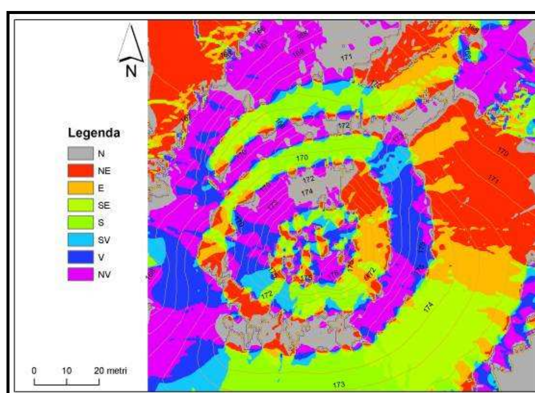

Fig. 7. Planul topografic 3D, Seceani 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia ocupă interfluviul proeminent de la obârşiile pâraielor Valea Zorilor şi Valea Ronului, cu puternice căderi naturale de pantă, pe laturile de NV, SV şi SE, cuprinse între 20 şi 44 grade, ideale prin caracteristicile geo-strategice pe care le conferă; platoul central al fortificaţiei este puternic bulversat de braconajul arheologic, în schimb şanţurile şi valurile de apărare din sistemul defensiv, păstrează pantele antropice, foarte puţin colmatate şi aplatizate, cu valori de cca. 20 – 30 de grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: obiectivul în discuţie, având prin excelenţă rol geo-strategic, nu a ţinut cont de parametrul morfometric *expoziţie*; sistemul de apărare, însă, este bine evidenţiat de expoziţia faţă de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie circulară de pământ.

b. datare: lipsa oricăror investigaţii arheologice nu permite stabilirea epocii de edificare a fortificaţiei, dar periegheza amănunţită efectuată în arealul din jurul monumentului a relevat existenţa unor fragmente ceramice medieval dezvoltate şi târzii. Este foarte posibil ca fortificaţia de pământ de la Seceani „La cetate” să fie o fortificaţie medievală, dar a cărei datare mai precisă, în stadiul actual al investigaţiilor, nu poate fi precizată.

c. material arheologic: în momentul cercetărilor arheologice de teren (periegheze) efectuate cu ocazia ridicării topografice a sitului s-au recoltat de la suprafaţa terenului sporadice fragmente ceramice medieval-dezvoltate şi târzii, descoperite îndeosebi în grădinile localnicilor de pe latura de E, S şi V a fortificaţiei. În interiorul acesteia, în condiţiile în care suprafaţa terenului este înierbată, nu au putut fi surprinse artefacte arheologice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (7); fragmente ceramice tipice nedesenate (3); fragmente ceramice atipice (9); fragmente chirpic (4); fragmente material litic (2); fragmente osoase (1).

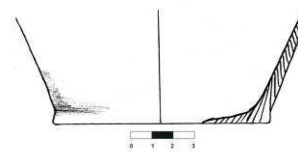
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Seceani 1_1 a

Foto Seceani 1_1 b

Desen Seceani 1_1

Foto Seceani 1_2 a

Foto Seceani 1_2 b

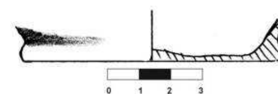

Desen Seceani 1_2

Foto Seceani 1_3 a

Foto Seceani 1_3 b

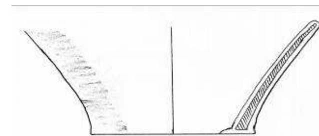

Desen Seceani 1_3

Foto Seceani 1_4 a

Foto Seceani 1_4 b

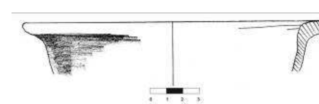

Desen Seceani 1_4

Foto Seceani 1_5 a

Foto Seceani 1_5 b

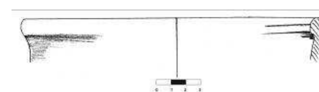

Desen Seceani 1_5

Foto Seceani 1_6 a

Foto Seceani 1_6 b

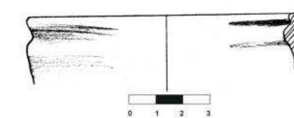

Desen Seceani 1_6

Foto Seceani 1_7 a

Foto Seceani 1_7 b

Desen Seceani 1_7

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună, dar platoul central este afectat de intervenţiile căutătorilor de comori. De asemenea, pe latura de SV a fortificaţiei s-a construit o clădire din beton care afectează parţial şanţul din acest sector. Şanţul sudic al fortificaţiei a fost

transformat în groapă de gunoi de către localnicii care au grădinile şi dependinţele casnice în preajmă. Se impune, cu stringenţă, luarea unor măsuri ferme de igienizare şi protejare a monumentului, spre a se evita distrugerea sa accelerată.

b. stare actuală: teren în paragină, groapă de gunoi, zonă afectată de construcţii, grădini particulare.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: fortificaţia de pământ de la Seceani „La cetate", aşa cum precizam şi mai sus, este una dintre cele mai reprezentative astfel de monumente de pe teritoriul Banatului. Faptul că nu există încă nici un fel de investigaţie arheologică în acest punct impietează asupra precizării funcţionalităţii (fortificaţie cu rost strict militar, biserică fortificată?), elementelor morfo-structurale sau a datării precise (evul mediu?). Cu toate acestea, „cetatea" de la Seceani este un monument arhitectonic, posibil medieval, deosebit de important şi căruia doar demararea unor campanii de investigaţii sistematice în viitor îi vor putea preciza elementele definitorii.

d. importanţa turistică: situl arheologic de la Seceani „La cetate" are de partea sa aproape toate avantajele spre a putea fi integrat în circuite de turism cultural: accesibilitate facilă (în mijlocul localităţii moderne, la doar 10 km de E 671 Timişoara – Arad) şi mult mai aproape de traseul viitoarei autostrăzi; elemente morfo-structurale vizibile în teren (valurile şi şanţurile adiacente au adâncimi de până la 4 m); posibilităţi de cazare la hoteluri sau pensiuni din regiune; apropierea de alte obiective de interes turistic (Corneşti „Iarcuri", spre exemplu). Singurul element care contravine posibilităţii de integrare actuală în circuitele de turism cultural este dat de lipsa investigaţiilor ştiinţifice care să poată preciza „povestea" sitului.

e. propunere de restaurare: demararea unor campanii de cercetare sistematică va fi în măsură să precizeze dacă elementele arhitectonice descoperite se pretează restaurării şi conservării *in situ*.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 17.09.2006.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Mircea Ardelean şi studentul Matei Cosmin

VII. Bibliografie:

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 67

Rădulescu, Alexandru, *Istorie şi demografie în Banatul otoman (1552-1716) – realităţi şi ipoteze*, în D. Benea (red.), *Vilaietul Timişoarei (450 de ani de întemeiere a paşalâcului)*, Timişoara, 2002, p. 77

Ţeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului Medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 216

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare; sat aparţinător STANCIOVA; oraş RECAŞ; "Grădişte"; mil. VI a. Chr.; Paleolitic.

b. cod eGISpat 2010: Stanciova, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

„Aşezarea paleolitică" (mileniul VI î. Hr.!) din punctul „Grădişte" de la Stanciova este, din nou, un sit care a generat dificultăţi în identificarea informaţiilor. Încă de la început frapează două elemente din descrierea listei oficiale a siturilor arheologice ale judeţului Timiş: toponimul „Grădişte" care, în general, este denumirea generică pentru cetăţi, fortificaţii, puncte arheologice vizibile în teren prin elemente morfo-structurale evidente pentru localnici; atribuirea cronologică (mileniul VI î. Hr.) nu aparţine sub nici o formă epocii paleolitice (vezi situaţiile similare de la Izvin „După Vii", Unip „Dealul Cetăţuica", Unip „Oceala"). Verificarea minuţioasă a bibliografiei de specialitate şi discuţiile purtate cu specialişti în domeniu nu au putut evidenţia absolut nici o informaţie despre vreun sit arheologic la Stanciova şi, cu atât mai puţin, despre o „aşezare paleolitică".

Pornind de la aceste informaţii, în noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind informări şi verificări la faţa locului. Toponimul „Grădişte" este binecunoscut localnicilor din Stanciova, care plasează aici o „cetate turcească". La 01.11.2007 se realizează ridicarea topografică cu Staţia Totală a fortificaţiei medievale din punctul „Grădişte", acesta fiind, de fapt, „aşezarea paleolitică" de la Stanciova. Raţiunea şi motivele pentru care în LMI Timiş este menţionat în acest punct un sit paleolitic ne depăşesc puterea de înţelegere, fortificaţia medievală fiind cât se poate de evidentă. Cercetările arheologice de teren efectuate în bazinul Văii Pârâului Gherteamoş (sectorul Stanciova amonte – „Grădişte" amonte) au evidenţiat alte patru aşezări deschise multistratificate (post-romane, medieval-timpurii, medieval-dezvoltate şi târzii), unele deosebit de importante, dar nu şi vreo staţiune paleolitică.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Grădişte".

b. reper localizare: la 2,33 km NE de biserica ortodoxă din Stanciova; la 3,8 km SE de biserica ortodoxă din Nadăş şi la 5,8 km SV de biserica ortodoxă din Hodoş.

c. reper hidrografic: la 50 m E de versantul stâng al Pârâului Gherteamoş.

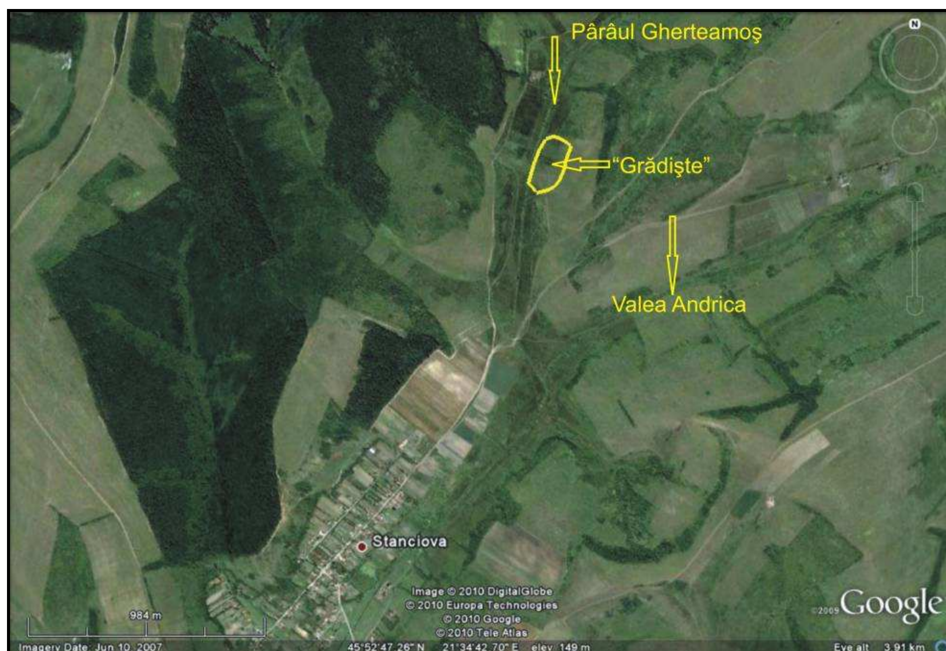
d. descriere geografică: situl este amplasat pe terasa inferioară de pe versantul stâng al cursului superior al Pârâului Gherteamoş, la poalele versantului de NV al Dealului Andrica (235,4 m altitudine), subunitate a Dealurilor Lipovei şi este reprezentat de o fortificaţie patrulateră cu colţurile rotunjită, din pământ, vizibilă în teren, şi de aşezarea civilă dispusă pe laturile de E şi NE ale acesteia. Fortificaţia, cu o suprafaţă de cca. 35 x 35 m, este înconjurată pe laturile de N, E şi S de un şanţ cu o adâncime păstrată de cca. 0,5 m. Înspre latura vestică fortificarea cu ajutorul şanţului era inutilă datorită configuraţiei terenului, în acest sector fiind o cădere de pantă destul de accentuată înspre Pârâul Gherteamoş. Fortificaţia este dispusă pe un bot de terasă, ridicat cu cca. 8 m deasupra luncii inundabile a pârâului sus-menţionat, dominând această luncă pe o lungime de cca. 2 km atât în aval cât şi în amonte. Dealul Andrica se ridică deasupra sa cu cca. 50 m diferenţă de nivel, fortificaţia având exclusiv rolul de a controla accesul pe drumul care merge de-a lungul Pârâului Gherteamoş înspre culmea principală a Dealurilor Lipovei, cu legături înspre Hodoş şi Comeat. Pentru a spori eficienţa acestui punct fortificat, deasupra acestuia, înspre nord, pe două promontorii dispuse cu cca. 40 m diferenţă de nivel mai sus decât fortificaţia, se aflau probabil două puncte de observaţie, cu largă vizibilitate asupra arealului din jur (înspre SV, de-a lungul Văii Gherteamoşului vizibilitate până la Herneacova, înspre N şi E până spre culmile care formează structura centrală a Dealurilor Lipovei). Cele două puncte sunt reprezentate de existenţa a două platforme plate pe care puteau fi amplasate foişoare de supraveghere. Înspre latura de S, la cca. 50 de m de şanţul fortificaţiei se află un izvor cu debit semnificativ, utilizat şi astăzi. Pe întreaga suprafaţă a fortificaţiei sunt numeroase fragmente ceramice, bucăţi de râşniţă din tuf vulcanic şi fragmente de bazalt (nu este exclus, ţinând cont de multitudinea de material litic, ca fortificaţia să fi avut şi structură din piatră). În partea de N şi NE a fortificaţiei, pe pantele Dealului Andrica, dominând fortificaţia, se găseşte o întinsă aşezare deschisă contemporană acesteia. Aşezarea speculează topografia locului, fiind amplasată într-un sector de tasare a versantului, cu expunere sud-vestică, dar ferită de vânturi. Materialele ceramice

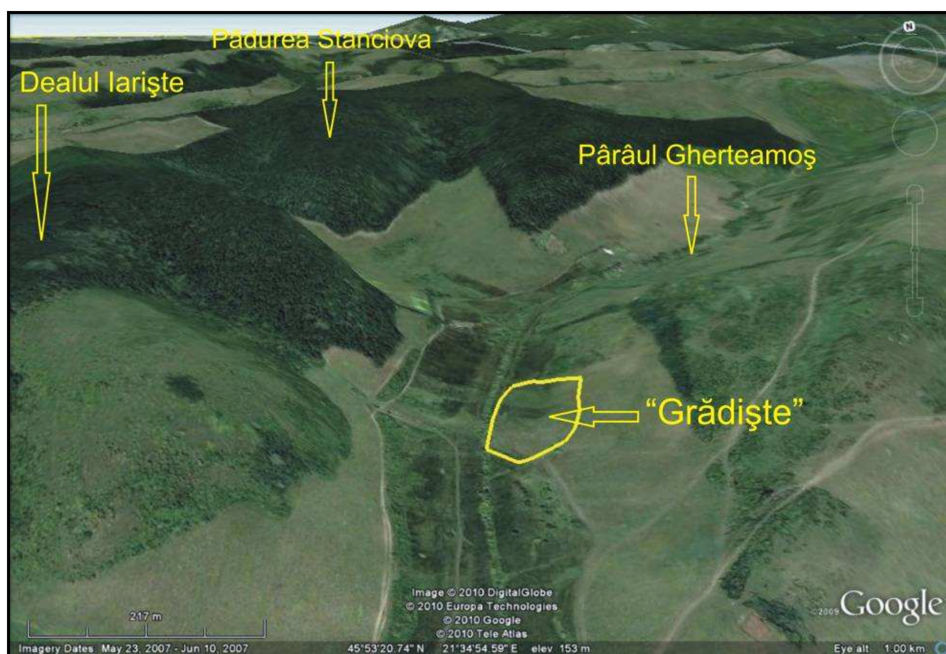
sunt răspândite pe o suprafaţă de 250 x 400 m. Actualmente fortificaţia şi aşezarea deschisă adiacentă sunt acoperite de păşune, răvăşită de mistreţi.

e. coordonate GPS: 45 53 09 N 21 34 55 E; 145,5 m altitudine.

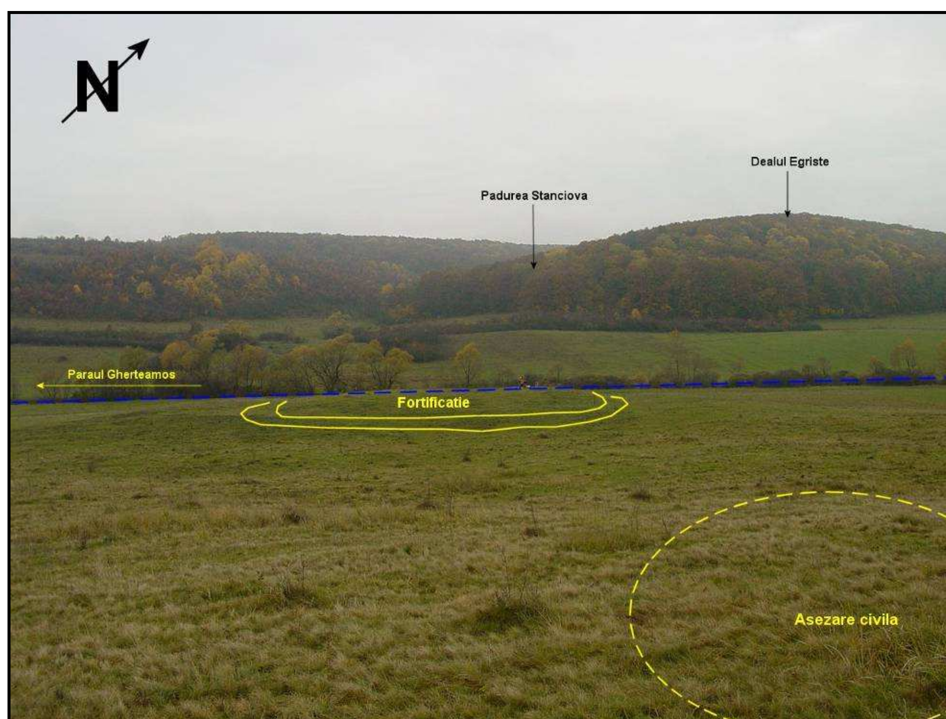
f. coordonate Stereo 70: 493032; 234913.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

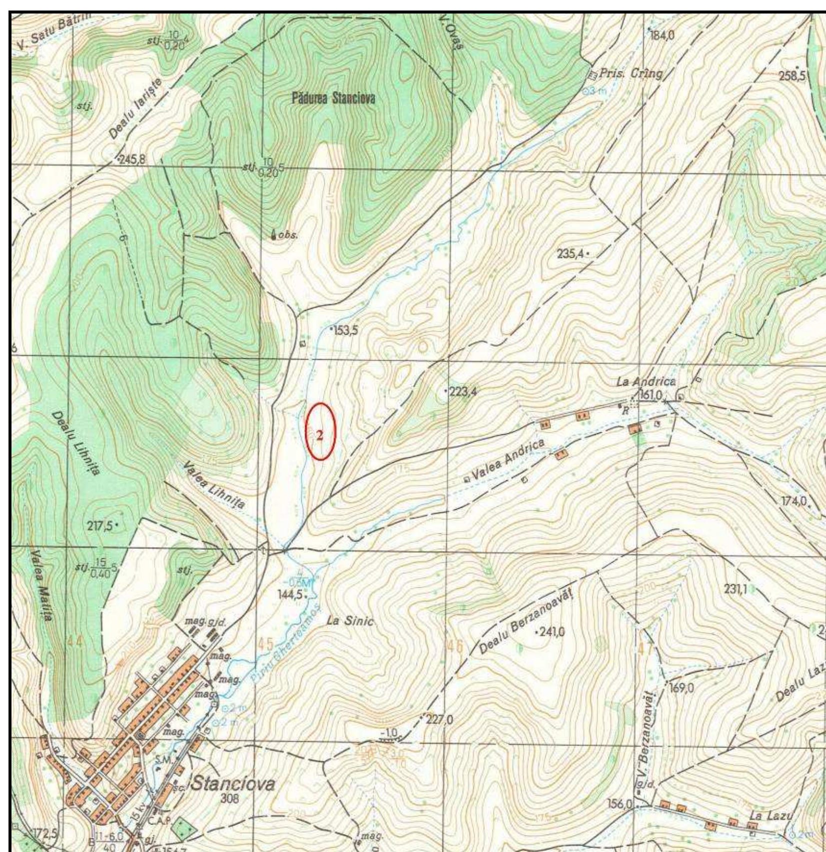

h. imagini de suprafaţă:

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

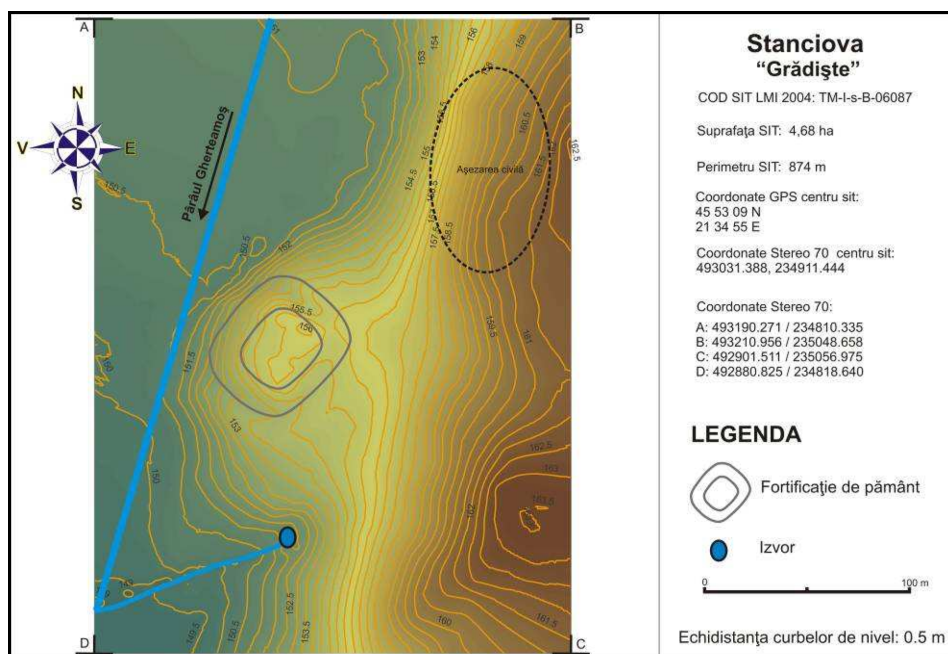

Fig. 1. Planul topografic 2D color, Stanciova 2

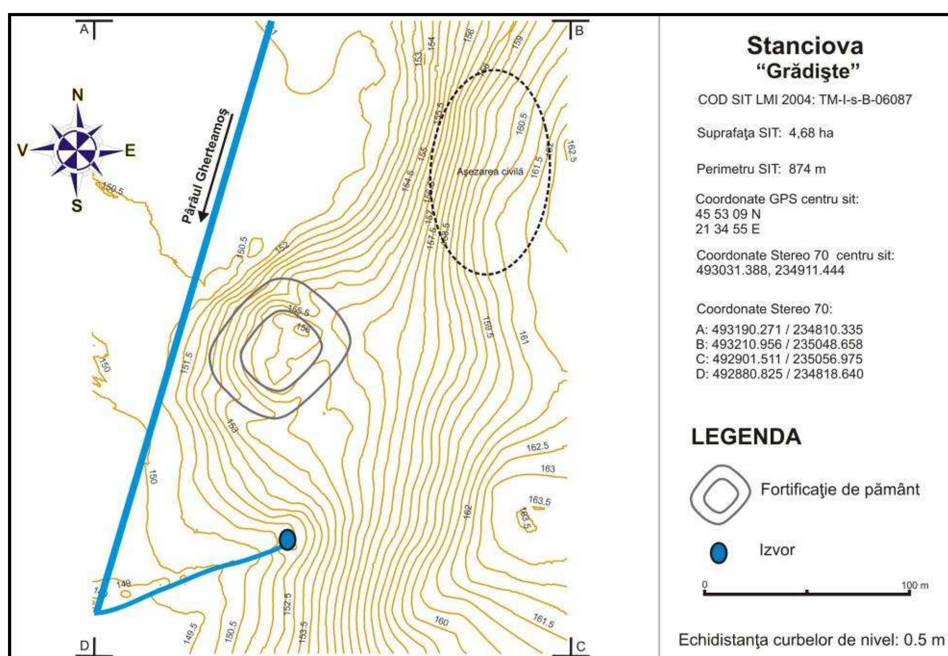

Fig. 2. Planul topografic 2D curbe de nivel, Stanciova 2

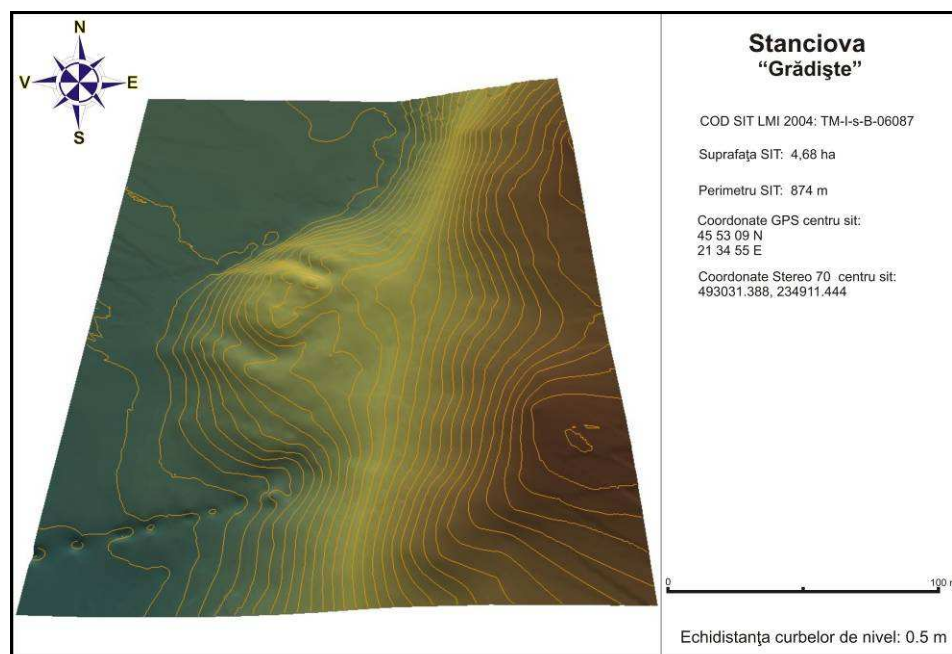
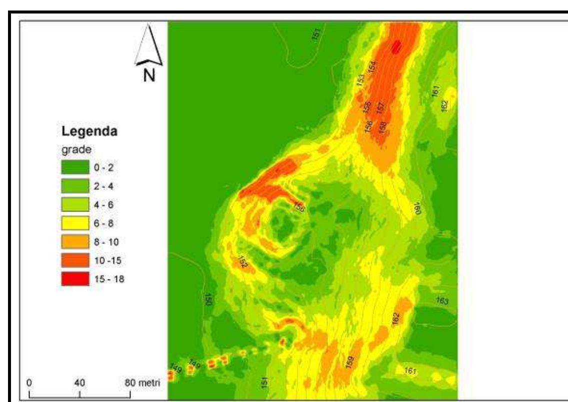
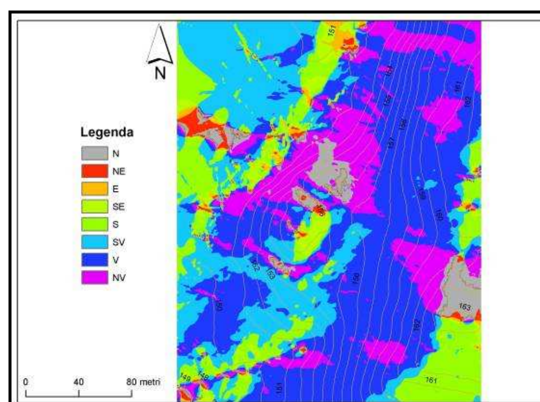

Fig. 3. Planul topografic 3D, Stanciova 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: obiectivul este amplasat pe terasa inferioară de pe versantul stâng al cursului superior al Pârâului Gherteamoş, la poalele versantului de NV al Dealului Andrica, fortificaţia aflându-se la 6 m altitudine relativă deasupra albiei majore a pârâului şi la 7 m altitudine relativă sub terasa mediană a dealului menţionat, pe care se află localizată aşezarea civilă; întreaga platformă a terasei pe care se află fortificaţia are o cădere de pantă naturală, către NE, NV şi SV, de cca. 6 – 10 grade; valul şi şanţul de apărare sunt, în parte, colmatate şi aplatizate, păstrând doar în latura de NV şi NE, o pantă de cca. 10 – 15 grade, în timp ce pe latura de SE valul şi şanţul sunt aproape şterse; platforma incintei fortificaţiei este aproape plană, cu o pantă de maxim 2 grade, insesizabilă în teren; terasa mediană a dealului, pe care se află aşezarea

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificaţia şi aşezarea de la Stanciova sunt dispuse la poalele Dealului Andrica, ce are o orientare, în acest sector, pe aliniamentul SV – NE; ca rezultat al acestei situaţii, întreaga pantă a dealului, pe care se află şi cele două obiective arheologice, are o expoziţie faţă de Soare, către V şi NV, irelevantă pentru fortificaţie dar oarecum atipică pentru aşezarea civilă; ţinând cont, însă, de orientarea naturală a văii, de avantajele geo-strategice ale acesteia, precum şi de existenţa celor două terase naturale ale dealului, speculate de fortificaţie şi de aşezare, la care se adaugă existenţa în imediata vecinătate a acestor, pe latura de S, a unui izvor permanent şi cu debit constant, avem ansamblul factorilor care au prevalat în faţa parametrului

civilă, prezintă o pantă naturală accentuată către NV, de cca. 8 – 15 grade.

morfometric *expoziţie*, în alegerea acestei locaţii.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificaţie de pământ şi aşezare deschisă.
b. datare: preistorie, epoca medieval-timpurie şi dezvoltată.
c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit sporadice fragmente ceramice medieval-dezvoltate şi numeroase fragmente de blocuri de bazalt, utilizate probabil la anumite elemente structurale ale fortificaţiei. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (5); fragmente ceramice tipice nedesenate (2); fragmente ceramice atipice (34); fragmente material litic (1).
d. fotografii şi desene artefacte:

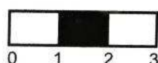

Foto Stanciova 2_1 a

Foto Stanciova 2_1 b

Desen Stanciova 2_1

Foto Stanciova 2_2 a

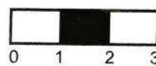

Foto Stanciova 2_2 b

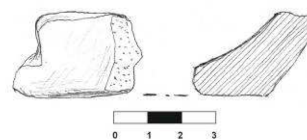

Desen Stanciova 2_2

Foto Stanciova 2_3 a

Foto Stanciova 2_3 b

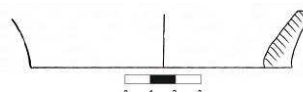

Desen Stanciova 2_3

Foto Stanciova 2_4 a

Foto Stanciova 2_4 b

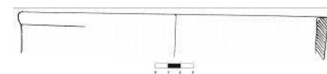

Desen Stanciova 2_4

Foto Stanciova 2_5 a

Foto Stanciova 2_5 b

Desen Stanciova 2_5

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună.

b. stare actuală: păşune.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: fortificaţia medievală de pământ de la Stanciova „Grădişte" se înscrie, şi ea, în categoria fortificaţiilor de acest tip de pe teritoriul judeţului Timiş (vezi cazurile similare de la Alioş „Cetatea turcească", Seceani „La Cetate", Maşloc „Şanţul Turcilor", Sânandrei „Cetăţuica" etc.), asupra sa lipsind orice fel de studiu. Inexistenţa cercetărilor impietează în precizarea funcţionalităţii (fortificaţie cu rol strict militar, biserică fortificată ?), a elementelor morfostructurale (fortificaţie exclusiv din lemn şi pământ sau s-a utilizat şi piatră ?). De asemenea, datarea mai exactă a fortificaţiei şi a aşezării deschise adiacente nu poate fi precizată în absenţa unor investigaţii arheologice.

Obiectivul arheologic, dată fiind starea de conservare bună şi inexistenţa unor obstacole naturale sau antropice (arbori sau arbuşti, ziduri) se pretează lesne unor investigaţii arheologice non-invazive (prospecţiuni geofizice, tomografie electrică, GPR). Acestea vor putea furniza date importante privind structura fortificaţiei şi a complexelor arheologice, în avanpremiera unor eventuale investigaţii prin săpătură.

d. importanţa turistică: fortificaţia medievală de la Stanciova „Grădişte" este amplasată într-un cadru natural deosebit de pitoresc al Dealurilor Lipovei. Accesul relativ facil până în Stanciova, cât şi existenţa în zonă a numeroase variante turistice, reprezintă avantaje extraordinare care ar putea fi speculate în viitor.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetare arheologică sistematică va fi în măsură să precizeze dacă complexele arheologice dezvelite se pretează unor acţiuni de restaurare, conservare şi integrare în circuite de turism cultural.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 01.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Lucian Vidra, Oana Borlea, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie: -

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare sat UNIP; comuna SACOŞU TURCESC; "Oceala" mil. VI a. Chr.; Paleolitic.

b. cod eGISpat 2010: Unip, Obiectiv 6.

II. Istoricul cercetărilor:

În cazul acestui obiectiv arheologic de la Unip (com. Sacoşu Turcesc, jud. Timiş), LMI Timiş 2004 furnizează două informaţii eronate: toponimul „Oceala" este, în mod real, „Ocoale", iar atribuirea cronologică paleoliticului din mileniul VI î. Hr. (!) nu are nici o legătură cu realitatea istorică. Singura sursă bibliografică referitoare la acest obiectiv este reprezentată informaţia sumară din repertoriului lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan[1] (vezi *supra*, fişa Unip 2 pentru citatul extins). Materialul cartografic avut la dispoziţie (hărţile militare habsburgice, harţile topografice 1:25.000, ediţiile 1962 şi 1975) nu furnizează date despre toponimul respectiv.

Pornind de la aceste informaţii lacunare, în august 2007, membri proiectului *eGISpat Timiş* încep documentarea la faţa locului, purtând discuţii cu autorităţile locale de la primăria comunei Sacoşu Turcesc, discuţii care restrâng arealul de investigare. Localnicii din Unip desemnează prin toponimul „Ocoale" un areal vast, de câteva zeci de hectare, amplasat între meandrele fosile ale fostului curs al Pârâului Pogăniş. De fapt, „Ocoalele" sunt aceste braţe fosile, extrem de numeroase între Icloda şi Unip. Apărea evident că situl „paleolitic" la care face referire LMI Timiş putea fi un obiectiv important, poate chiar o fortificaţie „ascunsă" între aceste braţe fosile. Pentru a identifica punctul respectiv s-a impus demararea unei periegheze sistematice, care se putea realiza doar într-un sezon rece, fără vegetaţie. În consecinţă, în noiembrie 2007 echipa revine în teren şi investighează un areal vast, descoperind 11 obiective arheologice, databile din neolitic şi până în evul mediu târziu, dar nu şi vreo staţiune paleolitică. Pe baza experienţei acumulate în studiul altor „aşezări paleolitice" din LMI Timiş reiese cât se poate de clar că sub această atribuire culturală a fost disimulat, posibil cu bună ştiinţă, un obiectiv arheologic din cu totul altă perioadă. Dintre obiectivele arheologice descoperite la Unip „Ocoale" se detaşează, prin densitatea şi extensia artefactelor ceramice, o aşezare deschisă multistratificată (post-romană, medieval-timpurie şi medieval-dezvoltată). În lipsa altor indicii, se consideră că acest obiectiv **ar putea fi** cel la care face referire LMI Timiş 2004, în consecinţă efectuându-se ridicarea topografică cu Staţia Totala. Materialul arheologic substanţial recoltat de la suprafaţa terenului cu acest prilej (la momentul respectiv – noiembrie 2007 – arăturile de toamnă scoseseră o importantă cantitate de fragmente ceramice) este, din păcate, rătăcit în etapele ulterioare de procesare. La revenirea pe sit, în mai 2010, terenul era pârlogit şi acoperit cu o abundentă vegetaţie ierboasă, care nu a permis decât recoltarea unor sporadice fragmente ceramice, majoritatea atipice.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Ocoale".

b. reper localizare: la 1,32 km SE de biserica ortodoxă din Unip; la 3,65 km SV de biserica ortodoxă din Uliuc şi la 3,2 km VNV de biserica ortodoxă din Icloda.

c. reper hidrografic: la 250 m V de versantul stâng al Pârâului Pogănişul Mort.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic ocupă o terasă bine profilată, care domină versantul stâng al cursului, actualmente fosil, al Pârâului Pogăniş. Pe latura sudică a sitului există un izvor, amplasat la baza terasei, care asigura o sursă permanentă de apă. Peisajul iniţial a fost substanţial modificat în epoca modernă prin lucrările de îmbunătăţiri funciare, latura de V a obiectivului fiind afectată de construirea unui canal de desecare.

e. coordonate GPS: 45 38 47 N 21 20 34 E; 91 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 467263; 215143.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 175.

h. imagini de suprafaţă:

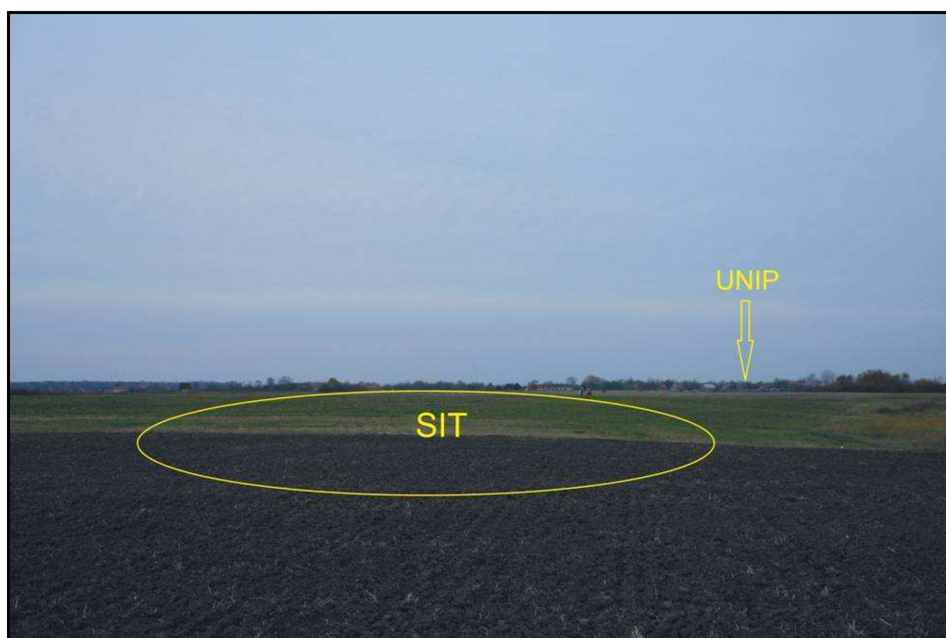
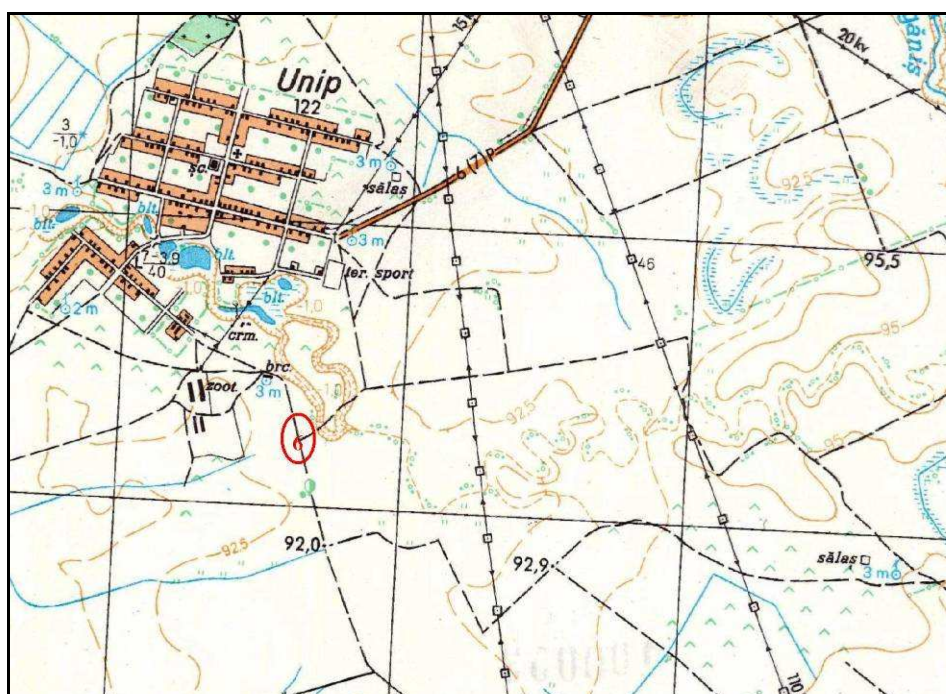

Fig. 1. Situl Unip „Ocoale” văzut dinspre S

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

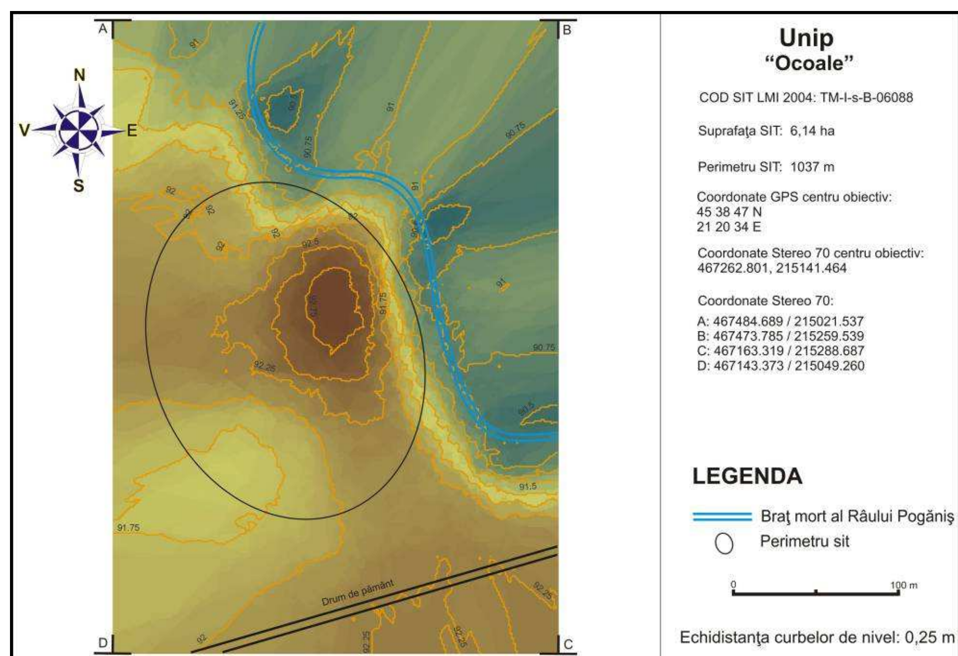

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Unip 6

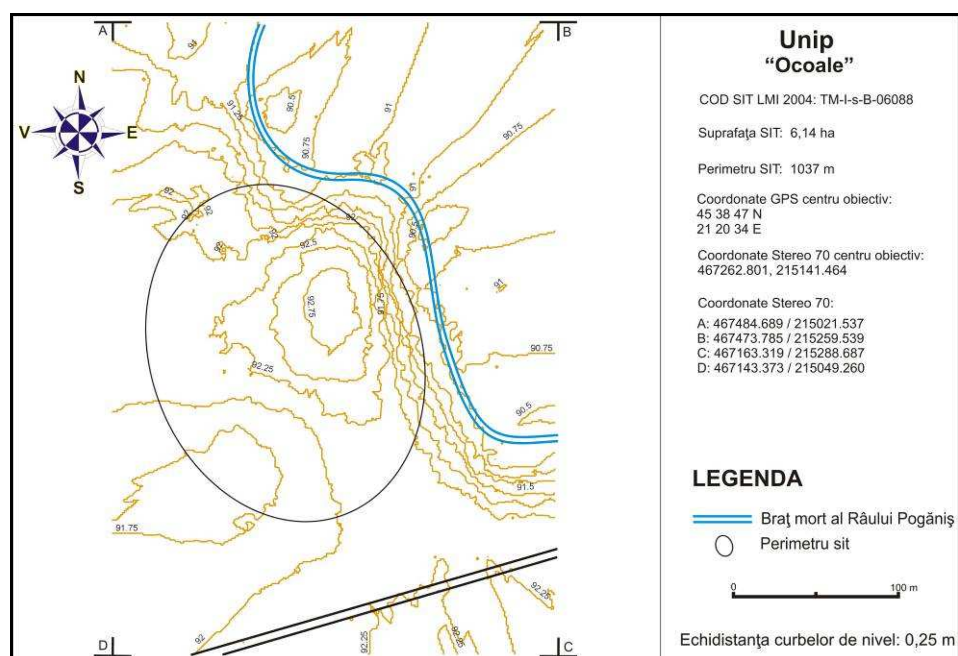

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Unip 6

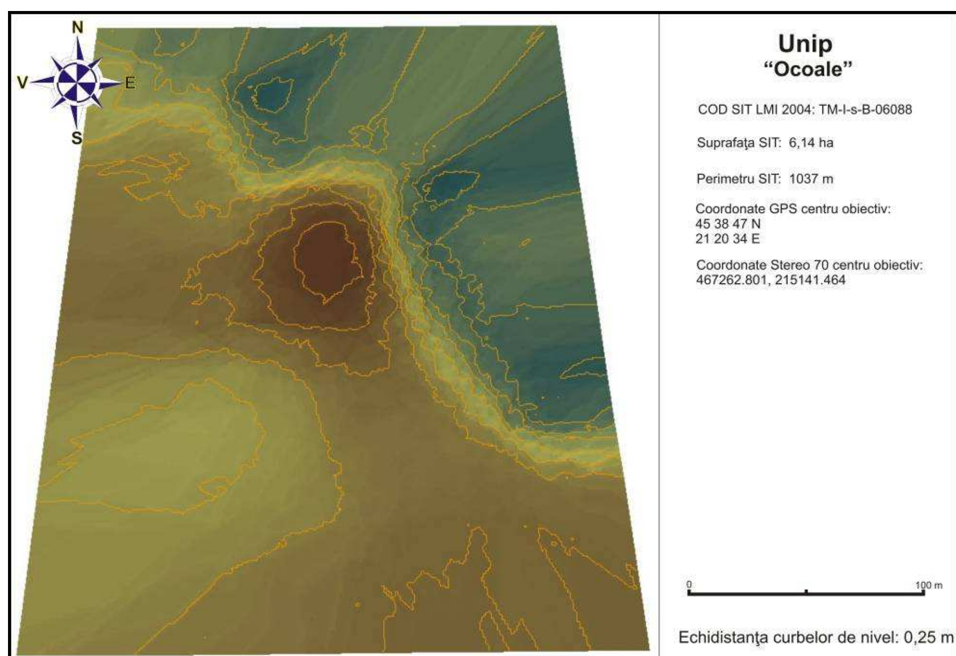
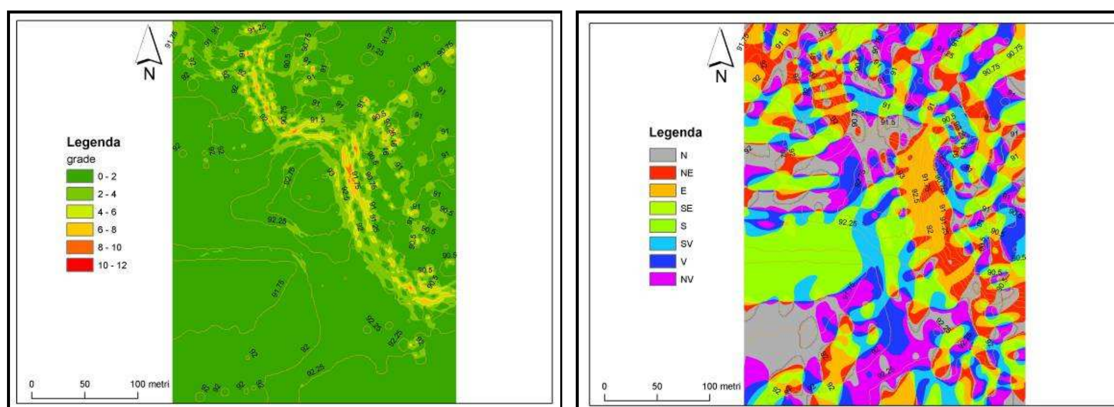

Fig. 4. Planul topografic 3D, Unip 6

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află pe un bot de terasă din versantul stâng al Pârâului Pogănişul Mort, mai înaltă cu cca. 2 m faţă de talvegul pârâului; platoul central ocupat de aşezare este aproape plat, cu o pantă insesizabilă de cel mult 2 grade; laturile de N şi E ale sitului prezintă o uşoară pantă în cădere către albia pârâului, de cca. 4 – 8 grade (doar local 10 – 12 grade).

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: deoarece aşezarea se găseşte pe un bot de terasă uşor bombat, se poate observa că zona cea mai favorabilă, d.p.d.v. al expoziţiei faţă de Soare, se afla pe latura de S şi SE, unde locuitorii puteau beneficia de lumină şi căldură naturală; în condiţiile în care suprafaţa sitului este destul de mică (6 ha) şi puternic aplatizată ca urmare a agriculturii intensive, este greu de spus care a fost rolul factorului *expoziţie* în alegerea locaţiei aşezării.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă.

b. datare: epoca post-romană, medieval-timpurie şi medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: cercetările de teren desfăşurate în perioade cu vegetaţie uscată (noiembrie 2007) au relevat existenţa unui bogat material arheologic, reprezentat din

fragmente ceramice post-romane, medieval timpurii şi medieval dezvoltate, cât şi din fragmente de râşniţe din tuf vulcanic şi fragmente de cărămidă medievală. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (5); fragmente ceramice atipice (22).

d. fotografii şi desene artefacte:

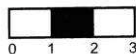

Foto Unip 6_1 a

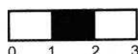
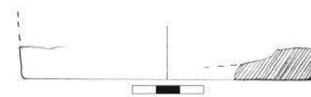

Foto Unip 6_1 b

Desen Unip 6_1

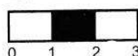

Foto Unip 6_2 a

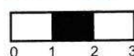

Foto Unip 6_2 b

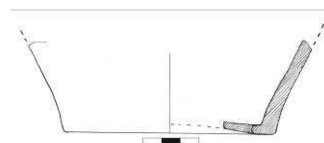
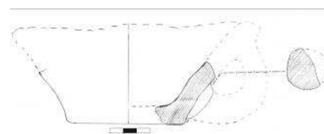

Desen Unip 6_2

Foto Unip 6_3 a

Foto Unip 6_3 b

Desen Unip 6_3

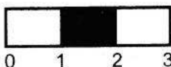

Foto Unip 6_4 a

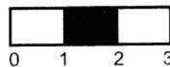
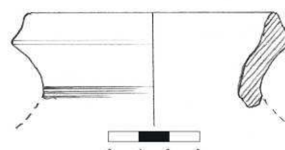

Foto Unip 6_4 b

Desen Unip 6_4

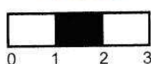

Foto Unip 6_5 a

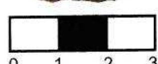
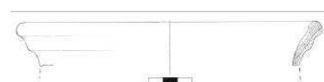

Foto Unip 6_5 b

Desen Unip 6_5

V. Importanţa sitului:

a. starea actuală: teren arabil şi pârloagă.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne. De asemenea, latura de V a sitului a fost afectată de construirea unui canal de desecare modern.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: obiectivul arheologic în discuţie, cercetat deocamdată doar prin investigaţii arheologice de teren, se înscrie în categoria aşezărilor deschise multistratificate (în acest caz post-romane şi medievale), destul de comune pe teritoriul Banatului de câmpie. Doar demararea unor investigaţii sistematice de viitor va fi în măsură se precizeze importanţa şi relevanţa ştiinţifică a acestui obiectiv arheologic.
d. importanţa turistică: în stadiul actual de prezervare şi punere în valoare, obiectivul de la Unip „Ocoale” nu se pretează includerii în circuite turistice pentru un public neavizat.
e. propunere de restaurare: doar demararea unor investigaţii arheologice sistematice va fi în măsură să precizeze dacă complexele arheologice descoperite se pretează unor acţiuni de restaurare şi punere în valoare.

VI. Perieghează:

a. data cercetărilor de teren: 28.08.2007; 06-07.11.2007.
b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar şi studenţii Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Marius Stanciu, Lucian Vidra, Oana Borlea, Alice Abagiu, Ştefan Boldişor.

VII. Bibliografie:

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ion, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 175

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare sat UNIP; comuna SACOŞU TURCESC; "Dealul Cetăţuica"; mil. VI a. Chr.; Paleolitic.

b. cod eGISpat 2010: Unip, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

Singura informaţie bibliografică asupra acestui punct arheologic provine din repertoriul lui Fl. Medeleţ şi I. Bugilan[1] şi în care se spune textual: „Movilele de la Ocoale şi Cetăţuica, declarate rezervaţii arheologice prin decizia din mai 1979 a Consiliului Popular Judeţean Timiş sunt, cu siguranţă, aşezări omeneşti şi nu au caracter funerar. Microtoponimele „La Gomilă" şi „Gomila din drumul Stamorii" desemnează movila din punctul Ocoale". Verificările iniţiale la serviciul cadastral al Primăriei comunei Sacoşu Turcesc, de care aparţine localitatea Unip, nu au putut releva cu precizie locaţia toponimului „Dealul Cetăţuica", acesta nefiind precizat nici în hărţile topografice militare, scara 1:25.000, ediţiile 1962 şi 1975. Discuţiile numeroase purtate cu inginerul agricol din comună şi cu localnicii, au restrâns mult aria de investigaţie, astfel încât în 28.08.2007 am putut identifica în teren respectivul sit.

Faptul că pe teritoriul sitului nu s-au desfăşurat activităţi antropice moderne (lucrări agricole, îndiguiri, desecări, construcţii etc.) a făcut ca acesta să rămână într-o stare de conservare foarte bună. În proporţie de 70 % arealul aşezării fortificate este acoperit actualmente de liziera de NE a Pădurii Unip, restul sitului fiind reprezentat de o păşune sălbăticită şi răvăşită sistematic de mistreţi. De asemenea, pe latura de NV a sitului, în pădure, se observă câteva gropi vechi de cel puţin 30 de ani ale unor căutători de comori (vechime dedusă după grosimea copacilor crescuţi în aceste excavaţii).

Cele 14 zile de cercetări arheologice de suprafaţă, desfăşurate cu ocazia ridicării topografice 3D a sitului din noiembrie 2007, cât şi prospecţiunea magnetometrică întreprinsă cu acelaşi prilej, au relevat, cu acurateţe, elementele constitutive ale aşezării fortificate. Studiul materialului ceramic recoltat în urma perieghezelor impune o datare preliminară a sitului între sfârşitul epocii bronzului şi evul mediu dezvoltat. Cantitatea cea mai importantă de fragmente ceramice este reprezentată de piese încadrabile la finalul primei epoci a fierului şi începuturile Latène-ului, fiind una din locaţiile care se prefigurează a oferi importante indicii asupra genezei civilizaţiei dacice pe teritoriul Banatului de câmpie, alături de cele deja investigate prin campanii de săpătură arheologică sistematică de la Remetea Mare „Gomila lui Gabor" sau Remetea Mare „Gomila lui Pituţ", spre exemplu. Investigaţiile arheologice sistematice, începute în iulie 2009[2], au implicat un studiu interdisciplinar (cercetări de paleogeografie, de paleogeomorfologie, de pedologie şi analiza PH-ului solului, prospecţiuni magnetometrice, analiza imaginilor satelitare şi ortofotoplanurilor, întocmirea de hărţi GIS etc.) şi au avut menirea de a oferi date cât mai complete asupra habitatului zonal. De asemenea, cercetarea sistematică a sitului vizează cointeresarea consiliului local Sacoşu Turcesc, în vederea accesării de fonduri structurale europene, care să permită punerea în valoare, şi din punct de vedere turistic, a numeroaselor obiective de interes arheologic, istoric şi natural existente în hotarul cadastral al comunei, în vederea dezvoltării durabile a unor investiţii. Campania de săpătură arheologică sistematică desfăşurată în septembrie 2010 a furnizat date arheologice extrem de importante pentru habitatul dacic de sec. I î. Hr. – I d. Hr. de pe teritoriul Banatului de Câmpie (datele se află în procesare şi fac obiectul unui raport extins de prezentare a rezultatelor acestei campanii).

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Dealu Cetăţuica".

b. reper localizare: la 3,2 km NV de biserica ortodoxă din Unip; la 2,57 km SSV de biserica ortodoxă din Urseni şi la 4,54 km VSV de biserica ortodoxă din Uliuc.

c. reper hidrografic: la 350 m S de versantul stâng al Râului Timiş.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic aşezarea ocupă un grind, mai înalt actualmente cu cca. 3 m decât terenul din jur. Situl este înconjurat din trei părţi de un meandru fosil al Râului Timiş, iar în cea de-a patra parte, acolo unde se leagă de restul

---

[1] F. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 175.

[2] Rezultatele investigaţiilor din campania 2009 la A. Bejan, D. Micle, L. Măruia, A. Cîntar, *Unip, com. Sacoşu Turcesc, jud. Timiş. Punct. Dealu Cetăţuica*, în *CCA - campania 2009. A XLIV-a Sesiune de Rapoarte Arheologice, Suceava, 27-30 mai 2010*, Bucureşti, 2010, p. 199-203.

terasei a fost săpat şanţul fortificaţiei, având o adâncime păstrată de cca. 3 m şi o deschidere în partea superioară de peste 10 m. Peisajul geografic actual este substanţial modificat de lucrările de hidroamelioraţii şi îmbunătăţiri funciare moderne. Analizând hărţile habsburgice din secolul al XVIII-lea, se observă că obiectivul arheologic era delimitat pe laturile de N, V şi S de cursul propriu-zis al Râului Timiş, actualmente în aceste sectoare fiind un meandru fosil bine profilat şi rezultat al lucrărilor de regularizare şi îndiguire ale râului în discuţie.

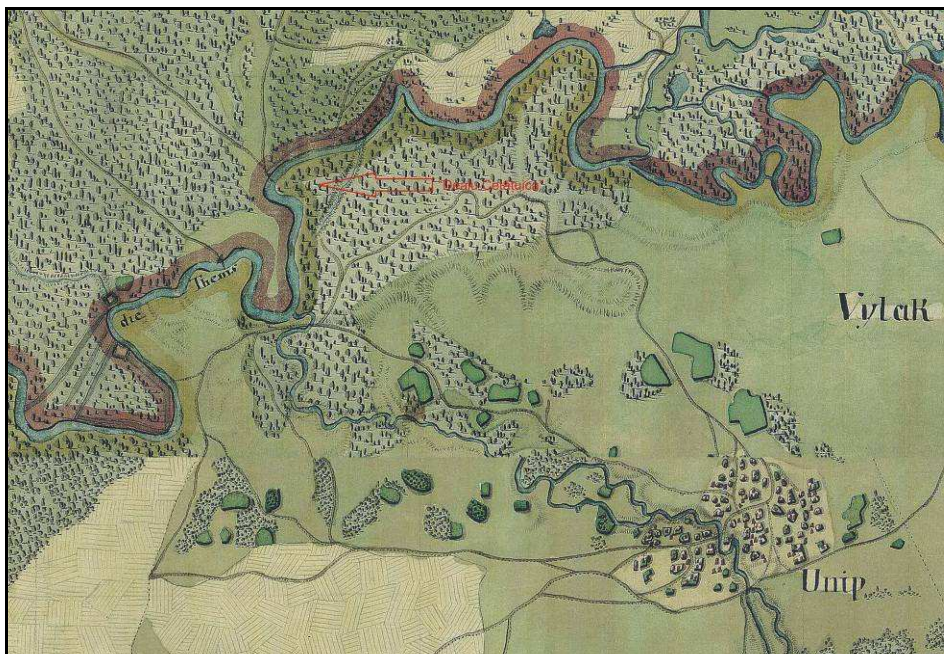

Fig. 1. Amplasamentul aşezării fortificate pe harta habsburgică din 1769-1772

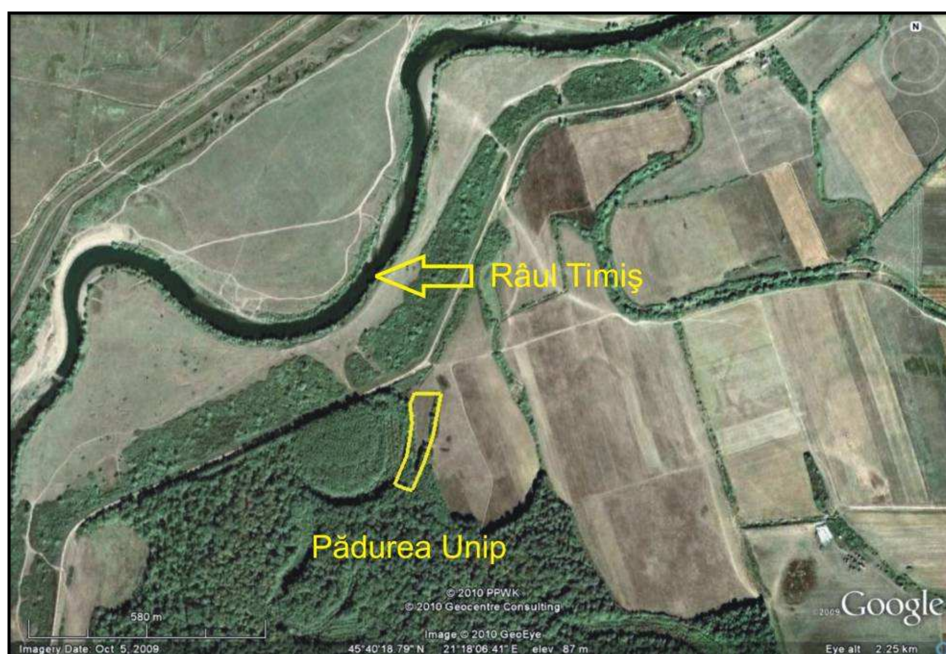
Locuirea succesivă de la sfârşitul epocii bronzului şi până în evul mediu dezvoltat a generat o ridicare antropică a terenului, acesta luând aspectul unui *tell*. Amplasamentul aşezării fortificate este unul deosebit de favorabil, controlând practic cursul inferior al Timişului. Chiar dacă obiectivul arheologic era plasat în imediata vecinătate a cursului de apă, nu era afectat de revărsările periodice ale acestuia, datorită cotei superioare, dar şi datorită disipării undelor de viitură pe o arie vastă, pe numeroasele braţe de divagare existente în antichitate.

e. coordonate GPS: 45 40 11 N 21 17 59 E; 90 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 470009; 211910.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 2. Latura nordică a sitului Unip „Dealu Cetăţuica"

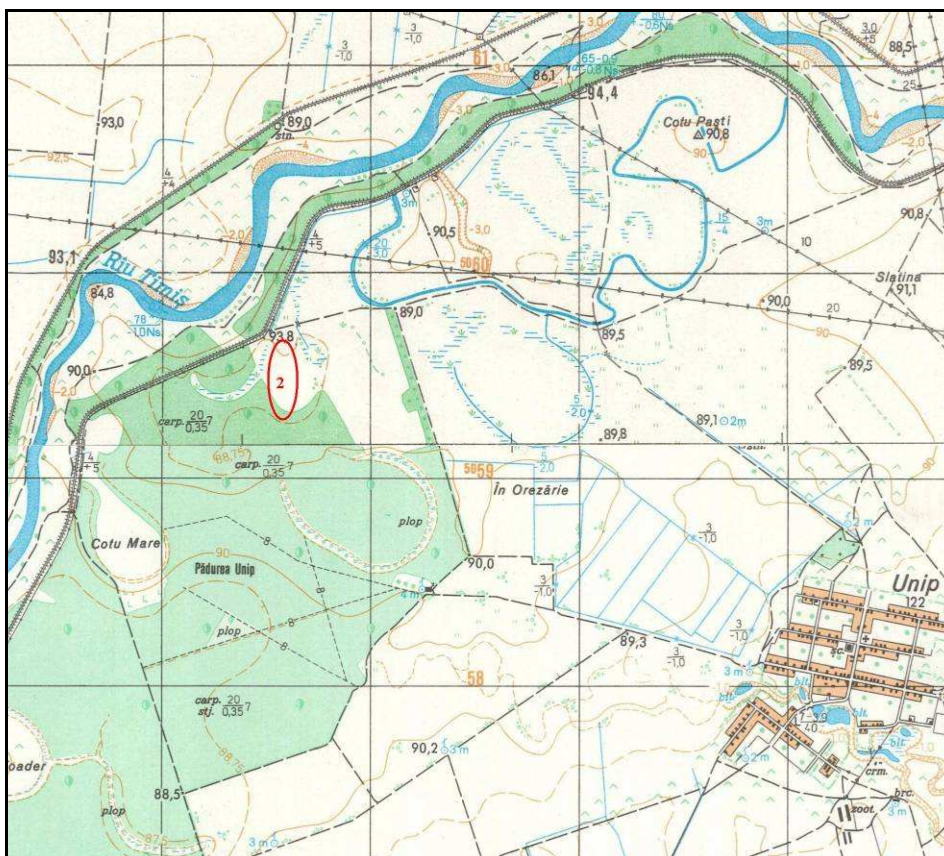

Fig. 3. Latura de E a sitului Unip „Dealu Cetăţuica" în iulie 2009

Fig. 4. Aspect din timpul investigaţiilor arheologice din Campania 2010 de la Unip „Dealu Cetăţuica”

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

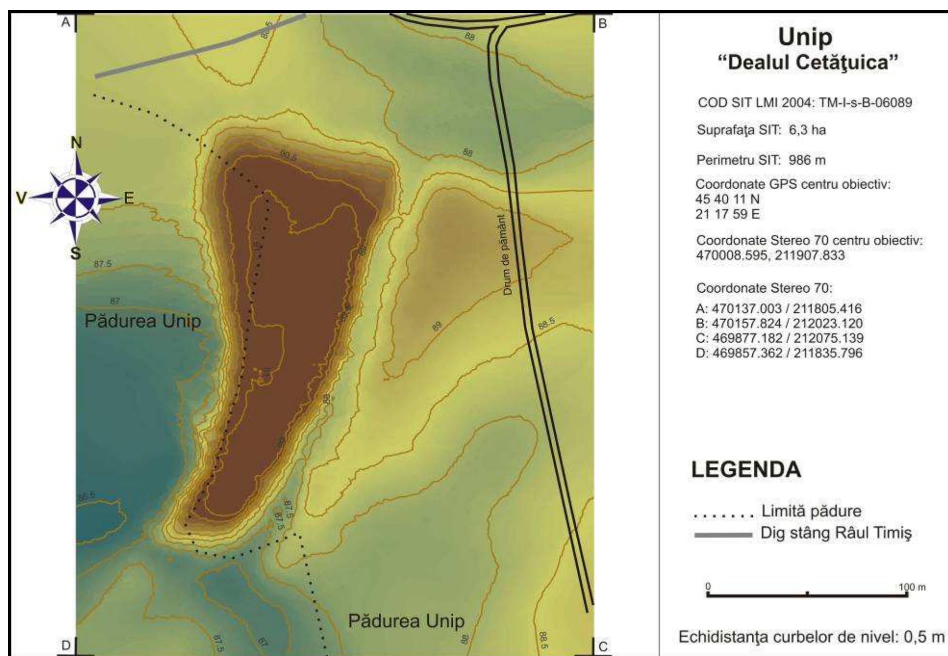

Fig. 5. Planul topografic 2D color, Unip 2

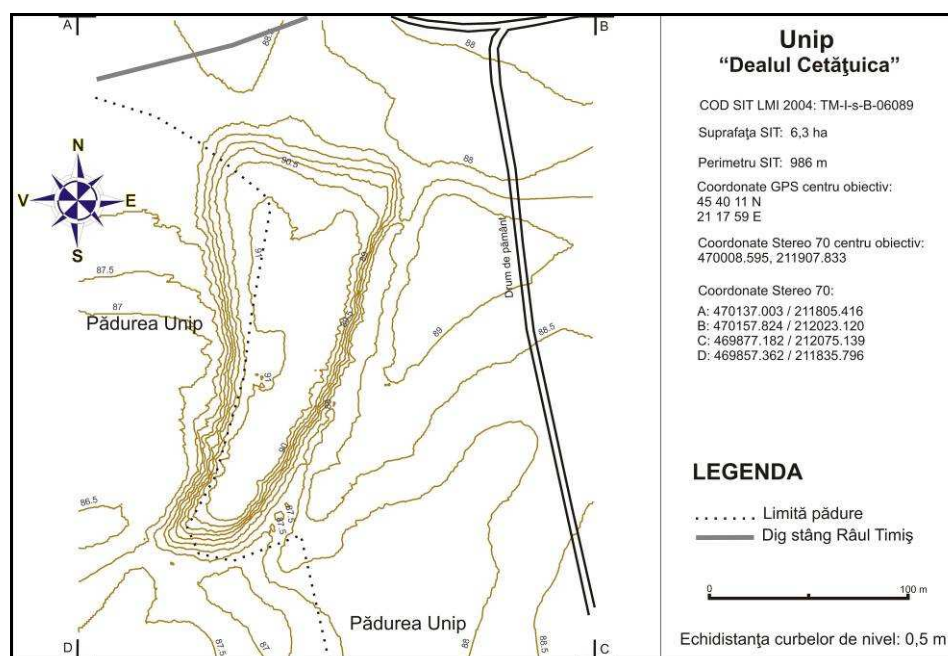

Fig. 6. Planul topografic 2D curbe de nivel, Unip 2

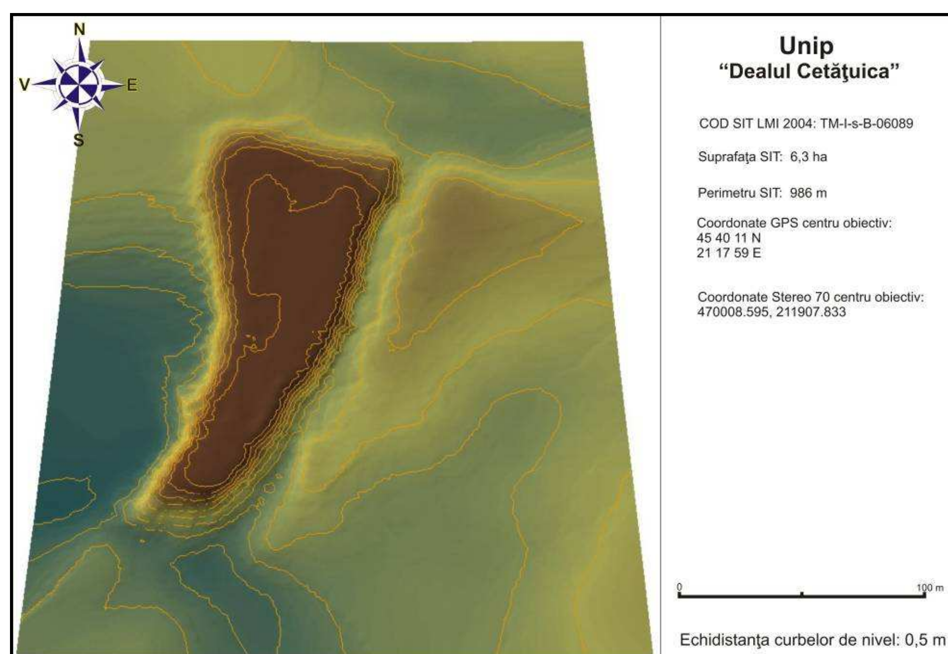
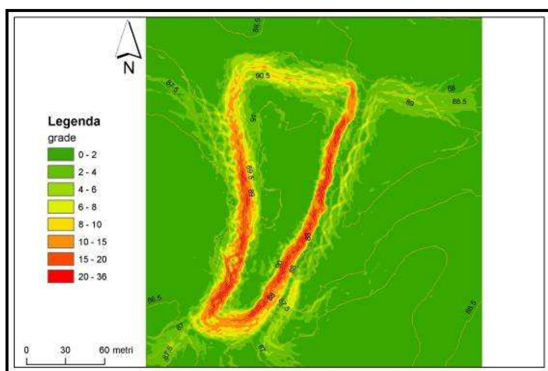
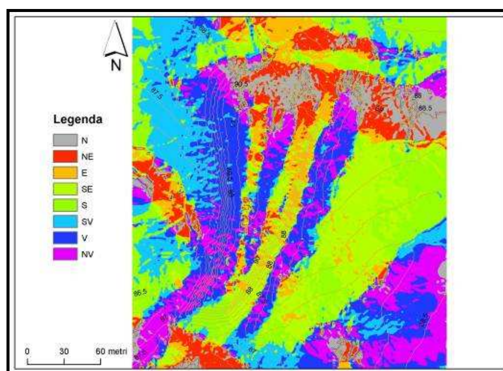

Fig. 7. Planul topografic 3D, Unip 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea fortificată se află localizată pe un grind aluvionar, cu o altitudine relativă de 3 m faţă de terenul din jur; latura de V se afla în antichitate pe malul activ al Râului Timiş, azi doar un braţ fosil, panta fiind de cca. 15 – 20 grade; latura de N a sitului a fost distrusă prin lucrări agricole mecanizate care au colmatat şanţul de apărare şi au erodat coama valului, panta păstrând un unghi de numai 8 – 10 grade; cea mai bine conservată latură este cea de E, unde s-a excavat un şanţ de apărate care desprinde antropic aşezarea fortificată de restul grindului natural, panta păstrând aici un unghi cuprins între 20 şi 36 grade; platoul central este aproape plat, cu o pantă insesizabilă de maxim 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: suprafaţa aşezării fortificate nu este foarte mare (6.3 ha) şi aproape plană, motiv pentru care considerăm că locuitorii acesteia beneficiau din plin de lumina şi căldura Soarelui, analiza parametrului morfometric *expoziţie* fiind irelevant în acest caz; remarcăm totuşi că partea de grind naturală de pe latura de E a aşezării fortificate are o expoziţie excelentă faţă de Soare (orientată spre SE), însă în această zonă cercetările arheologice de teren nu au identificat nici o urmă de material arheologic, ceea ce nu înseamnă că aceste condiţii favorabile nu ar fi putut fi exploatate prin practicarea unei agriculturi de subzistenţă, de exemplu.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare fortificată.

b. datare: epoca bronzului; Hallstatt timpuriu, Hallstatt mijlociu, Hallstatt târziu, Laténe, ev mediu dezvoltat.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit un bogat material arheologic, reprezentat de fragmente ceramice din epoca bronzului, Hallstatt, Laténe şi evul mediu, precum şi din fragmente de râşniţă din tuf vulcanic şi fragmente de lupe şi zguri de fier. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (102); fragmente ceramice tipice nedesenate (25); fragmente ceramice atipice (235); fragment chirpic (8); fragmente zgură de fier (2).

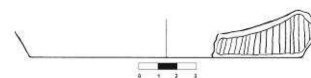
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Unip 2_1 a

Foto Unip 2_1 b

Desen Unip 2_1

Foto Unip 2_2 a

Foto Unip 2_2 b

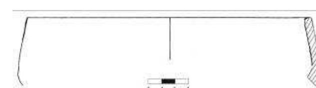

Desen Unip 2_2

Foto Unip 2_4 a

Foto Unip 2_4 b

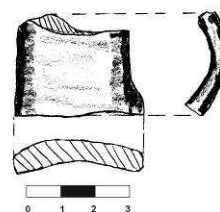

Desen Unip 2_4

Foto Unip 2_5 a

Foto Unip 2_5 b

Desen Unip 2_5

Foto Unip 2_6 a

Foto Unip 2_6 b

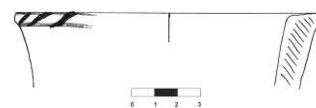

Desen Unip 2_6

Foto Unip 2_7 a

Foto Unip 2_7 b

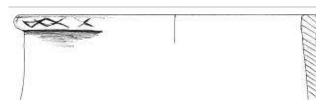

Desen Unip 2_7

Foto Unip 2_8 a

Foto Unip 2_8 b

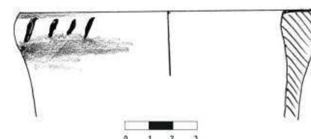

Desen Unip 2_8

Foto Unip 2_9 a

Foto Unip 2_9 b

Desen Unip 2_9

Foto Unip 2_10 a

Foto Unip 2_10 b

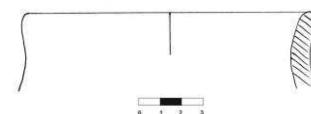

Desen Unip 2_10

Foto Unip 2_11 a

Foto Unip 2_11 b

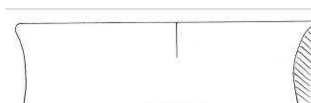

Desen Unip 2_11

Foto Unip 2_12 a

Foto Unip 2_12 b

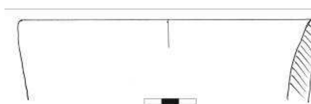

Desen Unip 2_12

Foto Unip 2_13 a

Foto Unip 2_13 b

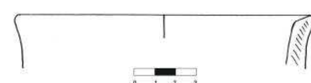

Desen Unip 2_13

Foto Unip 2_14 a

Foto Unip 2_14 b

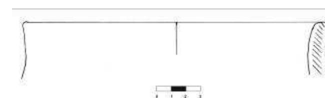

Desen Unip 2_14

Foto Unip 2_15 a

Foto Unip 2_15 b

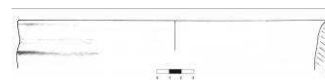

Desen Unip 2_15

Foto Unip 2_16 a

Foto Unip 2_16 b

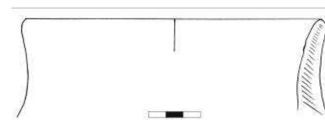

Desen Unip 2_16

Foto Unip 2_17 a

Foto Unip 2_17 b

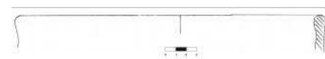

Desen Unip 2_17

Foto Unip 2_18 a

Foto Unip 2_18 b

Desen Unip 2_18

Foto Unip 2_19 a

Foto Unip 2_19 b

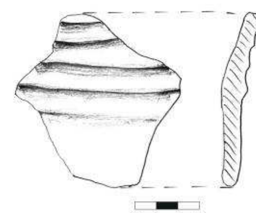

Desen Unip 2_19

Foto Unip 2_20 a

Foto Unip 2_20 b

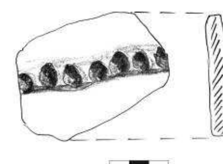

Desen Unip 2_20

Foto Unip 2_21 a

Foto Unip 2_21 b

Desen Unip 2_21

Foto Unip 2_22 a

Foto Unip 2_22 b

Desen Unip 2_22

Foto Unip 2_23 a

Foto Unip 2_23 b

Desen Unip 2_23

Foto Unip 2_24 a

Foto Unip 2_24 b

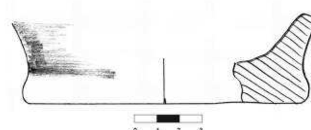

Desen Unip 2_24

Foto Unip 2_25 a

Foto Unip 2_25 b

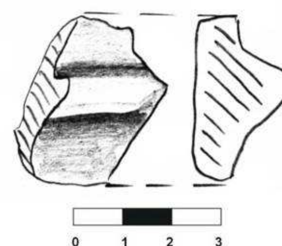

Desen Unip 2_25

Foto Unip 2_26 a

Foto Unip 2_26 b

Desen Unip 2_26

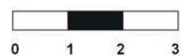

Foto Unip 2_27 a

Foto Unip 2_27 b

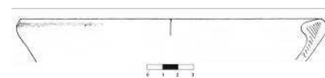
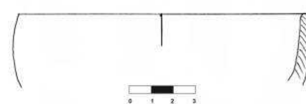

Desen Unip 2_27

Foto Unip 2_28 a

Foto Unip 2_28 b

Desen Unip 2_28

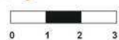

Foto Unip 2_29 a

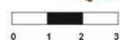

Foto Unip 2_29 b

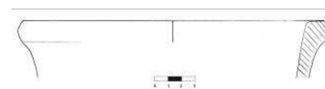

Desen Unip 2_29

Foto Unip 2_30 a

Foto Unip 2_30 b

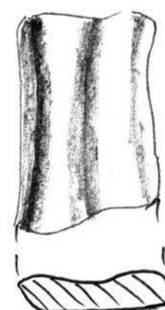

Desen Unip 2_30

Foto Unip 2_31 a

Foto Unip 2_31 b

Desen Unip 2_31

Foto Unip 2_32 a

Foto Unip 2_32 b

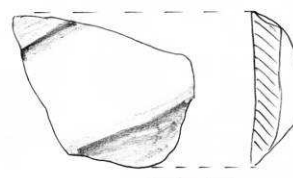

Desen Unip 2_32

Foto Unip 2_33 a

Foto Unip 2_33 b

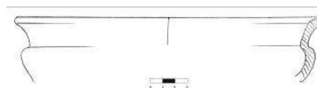

Desen Unip 2_33

Foto Unip 2_34 a

Foto Unip 2_34 b

Desen Unip 2_34

Foto Unip 2_35 a

Foto Unip 2_35 b

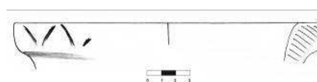

Desen Unip 2_35

Foto Unip 2_36 a

Foto Unip 2_36 b

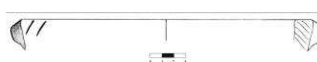

Desen Unip 2_36

Foto Unip 2_37 a

Foto Unip 2_37 b

Desen Unip 2_37

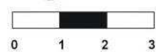
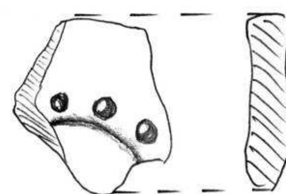
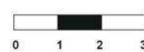

Foto Unip 2_38 a

Foto Unip 2_38 b

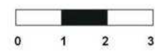
Desen Unip 2_38

Foto Unip 2_41 a

Foto Unip 2_41 b

Desen Unip 2_41

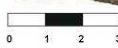

Foto Unip 2_42 a

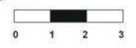

Foto Unip 2_42 b

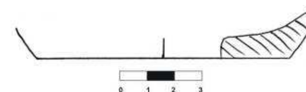
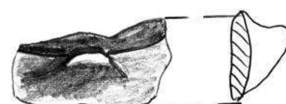
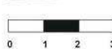

Desen Unip 2_42

Foto Unip 2_44 a

Foto Unip 2_44 b

Desen Unip 2_44

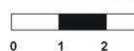
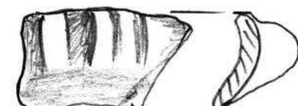

Foto Unip 2_45 a

Foto Unip 2_45 b

Desen Unip 2_45

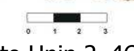

Foto Unip 2_46 a

Foto Unip 2_46 b

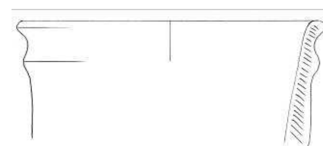

Desen Unip 2_46

Foto Unip 2_47 a

Foto Unip 2_47 b

Desen Unip 2_47

Foto Unip 2_48 a

Foto Unip 2_48 b

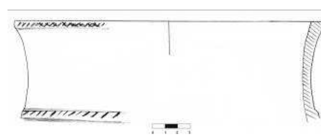

Desen Unip 2_48

Foto Unip 2_49 a

Foto Unip 2_49 b

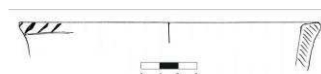
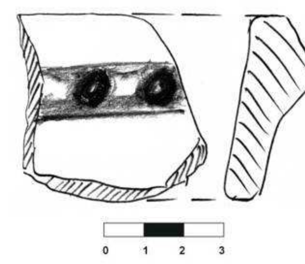

Desen Unip 2_49

Foto Unip 2_50 a

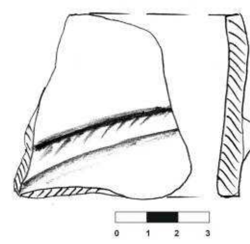

Foto Unip 2_50 b

Desen Unip 2_50

Foto Unip 2_52 a

Foto Unip 2_52 b

Desen Unip 2_52

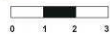
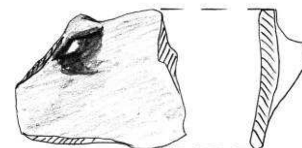

Foto Unip 2_53 a

Foto Unip 2_53 b

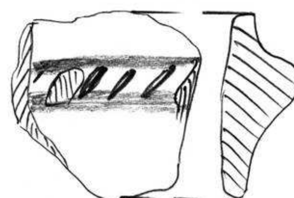
Desen Unip 2_53

Foto Unip 2_54 a

Foto Unip 2_54 b

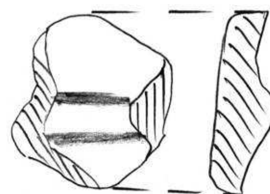
Desen Unip 2_54

Foto Unip 2_55 a

Foto Unip 2_55 b

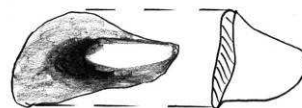
Desen Unip 2_55

Foto Unip 2_56 a

Foto Unip 2_56 b

Desen Unip 2_56

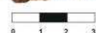

Foto Unip 2_57 a

Foto Unip 2_57 b

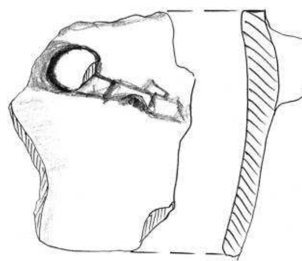
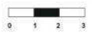

Desen Unip 2_57

Foto Unip 2_58 a

Foto Unip 2_58 b

Desen Unip 2_58

Foto Unip 2_59 a

Foto Unip 2_59 b

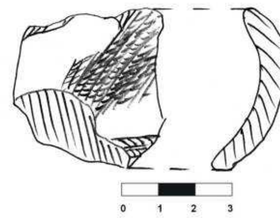

Desen Unip 2_59

Foto Unip 2_60 a

Foto Unip 2_60 b

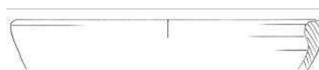

Desen Unip 2_60

Foto Unip 2_61 a

Foto Unip 2_61 b

Desen Unip 2_61

Foto Unip 2_62 a

Foto Unip 2_62 b

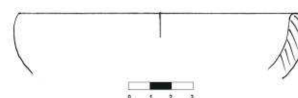

Desen Unip 2_62

Foto Unip 2_63 a

Foto Unip 2_63 b

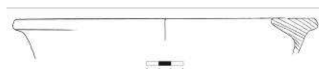
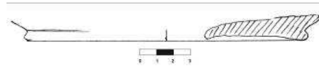

Desen Unip 2_63

Foto Unip 2_64 a

Foto Unip 2_64 b

Desen Unip 2_64

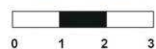

Foto Unip 2_65 a

Foto Unip 2_65 b

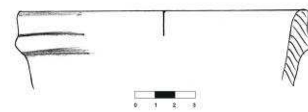

Desen Unip 2_65

Foto Unip 2_66 a

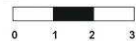

Foto Unip 2_66 b

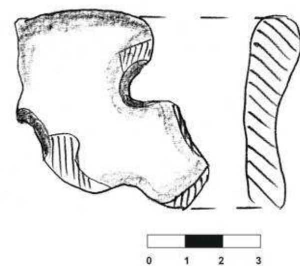

Desen Unip 2_66

Foto Unip 2_67 a

Foto Unip 2_67 b

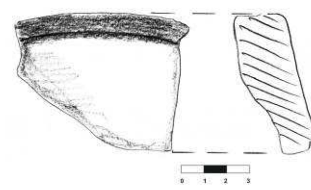

Desen Unip 2_67

Foto Unip 2_68 a

Foto Unip 2_68 b

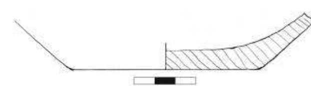

Desen Unip 2_68

Foto Unip 2_69 a

Foto Unip 2_69 b

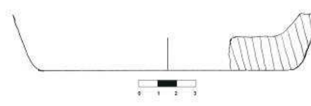

Desen Unip 2_69

Foto Unip 2_70 a

Foto Unip 2_70 b

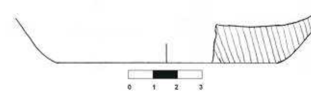

Desen Unip 2_70

Foto Unip 2_72 a

Foto Unip 2_72 b

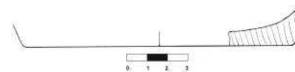

Desen Unip 2_72

Foto Unip 2_73 a

Foto Unip 2_73 b

Desen Unip 2_73

Foto Unip 2_74 a

Foto Unip 2_74 b

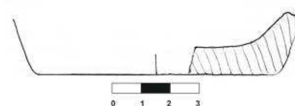

Desen Unip 2_74

Foto Unip 2_75 a

Foto Unip 2_75 b

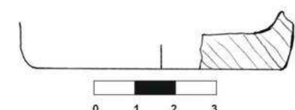

Desen Unip 2_75

Foto Unip 2_76 a

Foto Unip 2_76 b

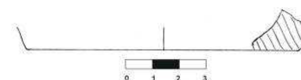

Desen Unip 2_76

Foto Unip 2_77 a

Foto Unip 2_77 b

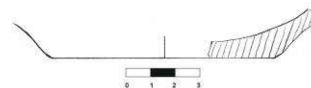
Desen Unip 2_77

Foto Unip 2_78 a

Foto Unip 2_78 b

Desen Unip 2_78

Foto Unip 2_79 a

Foto Unip 2_79 b

Desen Unip 2_79

Foto Unip 2_80 a

Foto Unip 2_80 b

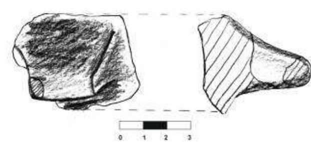

Desen Unip 2_80

Foto Unip 2_81 a

Foto Unip 2_81 b

Desen Unip 2_81

Foto Unip 2_82 a

Foto Unip 2_82 b

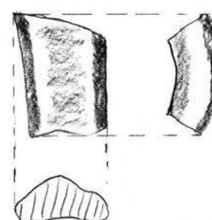
Desen Unip 2_82

Foto Unip 2_83 a

Foto Unip 2_83 b

Desen Unip 2_83

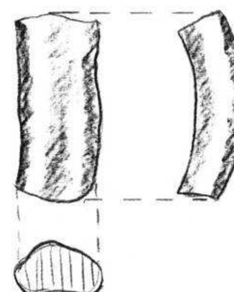
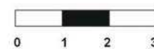

Foto Unip 2_84 a

Foto Unip 2_84 b

Desen Unip 2_84

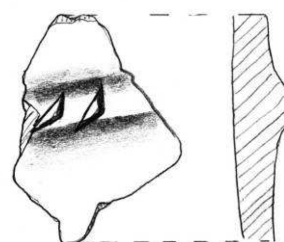

Foto Unip 2_85 a

Foto Unip 2_85 b

Desen Unip 2_85

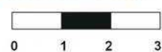
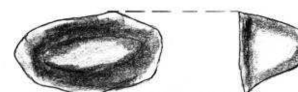

Foto Unip 2_86 a

Foto Unip 2_86 b

Desen Unip 2_86

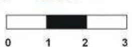

Foto Unip 2_87 a

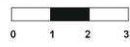
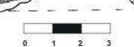

Foto Unip 2_87 b

Desen Unip 2_87

Foto Unip 2_89 a

Foto Unip 2_89 b

Desen Unip 2_89

Foto Unip 2_90 a

Foto Unip 2_90 b

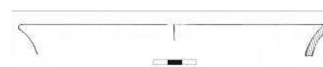

Desen Unip 2_90

Foto Unip 2_91 a

Foto Unip 2_91 b

Desen Unip 2_91

Foto Unip 2_92 a

Foto Unip 2_92 b

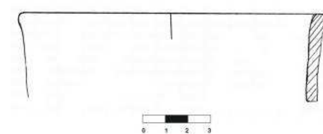

Desen Unip 2_92

Foto Unip 2_93 a

Foto Unip 2_93 b

Desen Unip 2_93

Foto Unip 2_94 a

Foto Unip 2_94 b

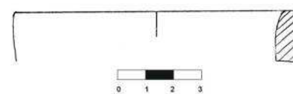

Desen Unip 2_94

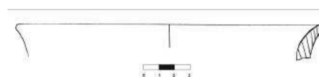

Foto Unip 2_95 a

Foto Unip 2_95 b

Desen Unip 2_95

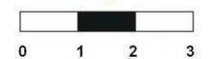

Foto Unip 2_96 a

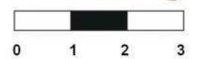
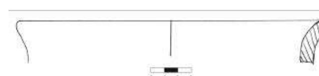

Foto Unip 2_96 b

Desen Unip 2_96

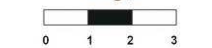

Foto Unip 2_97 a

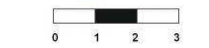
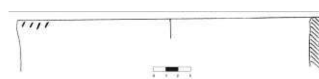

Foto Unip 2_97 b

Desen Unip 2_97

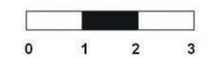

Foto Unip 2_98 a

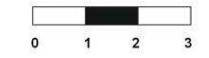

Foto Unip 2_98 b

Desen Unip 2_98

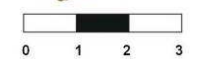

Foto Unip 2_99 a

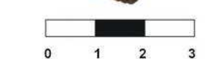

Foto Unip 2_99 b

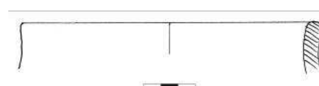

Desen Unip 2_99

Foto Unip 2_101 a

Foto Unip 2_101 b

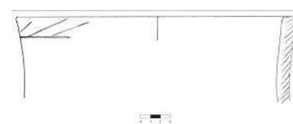
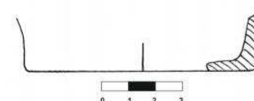

Desen Unip 2_101

Foto Unip 2_102 a

Foto Unip 2_102 b

Desen Unip 2_102

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: datorită condiţiilor actuale specifice (păşune şi pădure), situl prezintă o stare de conservare foarte bună, fiind relativ puţin degradat. Factorii de risc care acţionează asupra sitului sunt atât naturali, cât şi umani. Factorii naturali sunt reprezentaţi de eroziunea terasei, de prăbuşirea naturală a unor arbori uscaţi din pădurea care acoperă în cea mai mare parte situl şi de activităţile intense de scurmare ale mistreţilor, numeroşi în această pădure de stejăret. O altă categorie de factori de risc sunt cei antropici, reprezentaţi de tăierea arborilor din pădure (în toamna anului 2008 o parte din arboretul de pe latura de NV a sitului a fost defrişat, terenul respectiv rămânând astfel expus acţiunilor de eroziune torenţială) sau de braconajul arheologic desfăşurat de „căutătorii de comori”.
b. stare actuală: păşune pârlogită, lizieră de pădure şi pădure.
c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: cercetările preliminare de suprafaţă, desfăşurate pe parcursul a zeci de ieşiri în teren în cursul anilor 2007-2008, au relevat existenţa unui sit arheologic de o importanţă deosebită, demarându-se astfel activităţile de cercetare arheologică sistematică interdisciplinară, vizând[3]:

- cercetarea complexelor de locuire din interiorul incintei fortificate pentru a se stabili natura şi funcţionalitatea acestora;
- continuarea înregistrărilor topografice şi a prospecţiunilor non-invazive (magnetometrie, tomografie electrică, GPR);
- secţionarea fortificaţiei pe una dintre laturile terasei în scopul verificării sistemului constructiv;
- editarea unor modele 2D şi 3D a zonei cercetate arheologic, pentru determinarea actuală a configuraţiei terenului şi reconstituirea elementelor de paleogeografie;
- întocmirea planurilor de detaliu ale unităţilor de cercetare arheologică (scări 1:200, 1:100, 1:50, 1:25), cu poziţionarea în plan a descoperirilor (locuinţe, gropi, ziduri, obiectele de inventar ale complexelor etc.);
- prelevarea de probe de sol pentru stabilirea compoziţiei PH-ului;
- prelevarea de probe pentru analize palinologice;
- prelevarea de material litic în vederea analizelor cu microscopul elecronic de înaltă rezoluţie în vederea stabilirii surselor de materie primă;
- prelevarea materialului osteologic animal sau uman în vederea întocmirii studiilor de specialitate;

d. importanţa turistică: situl arheologic de la Unip „Dealu Cetăţuica”, încă din etapa preliminară de investigaţie, se prefigurează ca fiind unul dintre siturile reprezentative ale

---

[3] Un prim raport al investigaţiilor preliminare interdisciplinare non-invazive a fost prezentat de D. Micle, L. Măruia, A. Cîntar, A. Stavilă, Gh. Ianoş, P. Urdea, M. Török-Oance, Al. Onaca, I. Gergen, *Un model de studiu interdisciplinar de arheologia peisajului: situl arheologic de la Unip „Cetăţuica”, jud. Timiş*, la *Al XXII-lea Simpozion naţional de Arheometrie*, Iclod, 14 noiembrie 2009.

Banatului de câmpie, cu un potenţial ridicat de punere în valoare şi promovare turistică. Pe lângă componenta istorico-arheologică (care se află în curs de investigare), obiectivul dispune şi de alţi factori favorizanţi pentru promovarea turistică: plasarea într-un cadru natural deosebit de pitoresc, într-o zonă sălbatică de pe malul Timişului; apropierea de Timişoara (pe traseul Timişoara – Moşniţa Nouă – Urseni sunt doar 10 km de oraş) etc.

e. propunere de restaurare: demararea campaniilor de cercetare arheologică interdisciplinară începând cu anul 2009 va stabili modalităţile şi mijloacele necesare restaurării şi valorificării patrimoniale a obiectivului arheologic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: august-noiembrie 2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar, Leonard Dorogostaiski şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Marius Stanciu, Lucian Vidra.

VII. Bibliografie:

Bejan, Adrian; Micle, Dorel; Măruia, Liviu; Cîntar, Adrian, *Unip, com. Sacoşu Turcesc, jud. Timiş. Punct. Dealu Cetăţuica*, în *CCA - campania 2009. A XLIV-a Sesiune de Rapoarte Arheologice, Suceava, 27-30 mai 2010*, Bucureşti, 2010, p. 199-203

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ion, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 175

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Tumuli sat VIZEJDIA; comuna mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Vizejdia, Obiectiv 1, T1-3.

II. Istoricul cercetărilor:

Alături de câmpurile de tumuli discutate mai sus, de la Checea sau Nerău, şi cel de la Vizejdia joacă un rol foarte important în înţelegerea fenomenelor legate de movilele antropice de pământ de pe teritoriul Banatului de câmpie, cu o funcţionalitate şi datare exactă încă dificil de precizat, în lipsa unor cercetări arheologice moderne.

Amplasamentul câmpului de tumuli, cuprins între hotarele cadastrale ale localităţilor actuale Vizejdia, Comloşu Mare, Gottlob, Tomnatic, Nerău, Teremia Mare, apare figurat şi pe prima ridicare topografică militară habsburgică a Banatului din 1769-1772, movilele antropice reprezentând repere importante în reţeaua de triangulaţie.

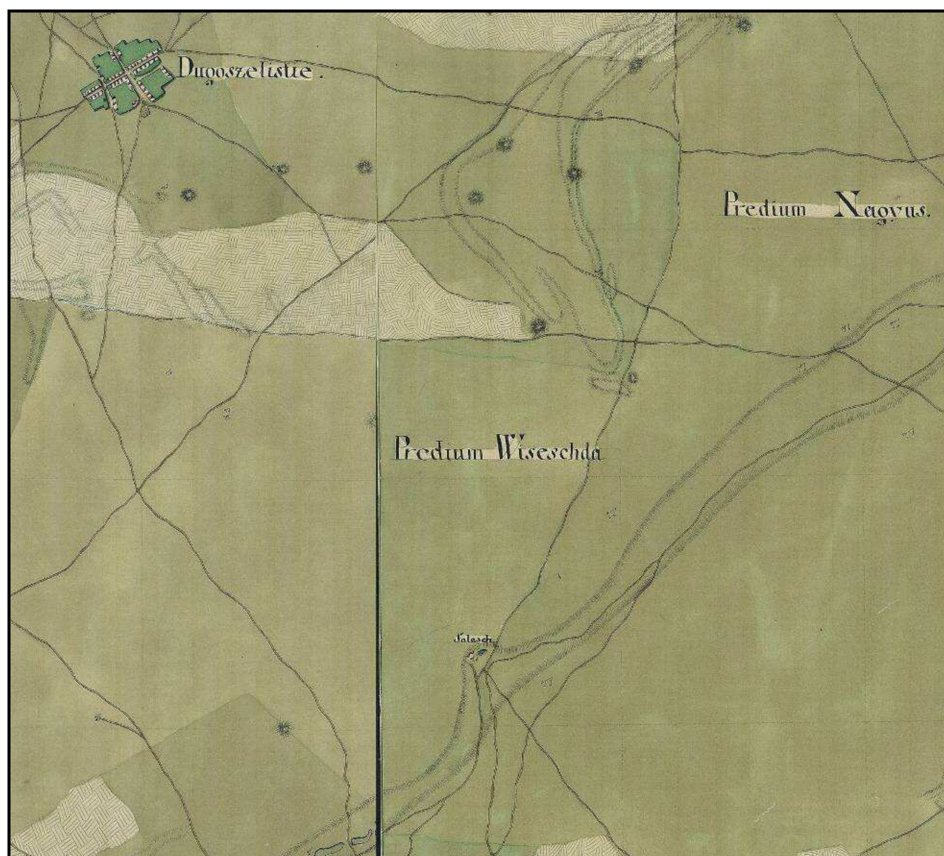

Fig. 1. Amplasarea câmpului de tumuli pe harta habsburgică din 1769-1772

Tumulii şi *tell*-urile din hotarul Vizejdiei intră în atenţia pasionatului arheolog amator Kisléghi Nagy Gyula, care întreprinde mai multe campanii de investigaţii între 1893-1896 şi în 1901. Cu acest prilej, sondează 8 tumuli descoperind, în majoritatea, înmormântări secundare în mantaua lor, cât şi inventare, în general sărace[1]. Investigaţiile de la sfârşitul secolului XIX rămân, şi până la ora actuală, singurele desfăşurate asupra tumulilor de la Vizejdia. Cu toate acestea, ambiguitatea datelor de poziţionare din jurnalul lui Kisléghi (publicat în 2010), face dificilă identificarea tumulilor săpaţi cu un veac mai devreme.

Lucrările agricole moderne, cât şi numeroasele acţiuni de regularizări, desecări şi îmbunătăţiri funciare au afectat grav câmpul de tumuli, aceştia intrând într-un proces de degradare accelerată. Situaţia se observă cel mai uşor analizând involuţia numărului lor pe

---

[1] Asupra rezultatelor investigaţiilor de la sfârşitul sec. XIX de la Vizejdia vezi N.G. Kisléghi, *Torontál megye őstőrténete*, în S. Borovszky, *Torontál vármegye*, Budapest, 1911, p. 321-322; idem, *Archaeológiai Napló*, Szerged – Temesvár,2010, p. 16-25; H. Vaday, *Beitrag zum Fund von Vizesd-Puszta*, în *FA*, Budapest, 37, 1986, p. 197-223; Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 178-180.

hărţile topografice militare din 1962 (unde apar figurate 9 movile antropice de pământ) şi 1975 (8 movile). Repertoriul arheologico-topografic al tumulilor bănăţeni, datorat lui Florin Medeleţ şi Ion Bugilan şi publicat la sfârşitul deceniului opt al secolului XX, menţionează în hotarul Vizejdiei un număr de 4 astfel de obiective[2]. Descrierea şi schiţa de poziţionare a acestora sunt prea vagi pentru a permite omonimizarea cu tumulii verificaţi în teren de către membri proiectului *eGISpat Timiş*.

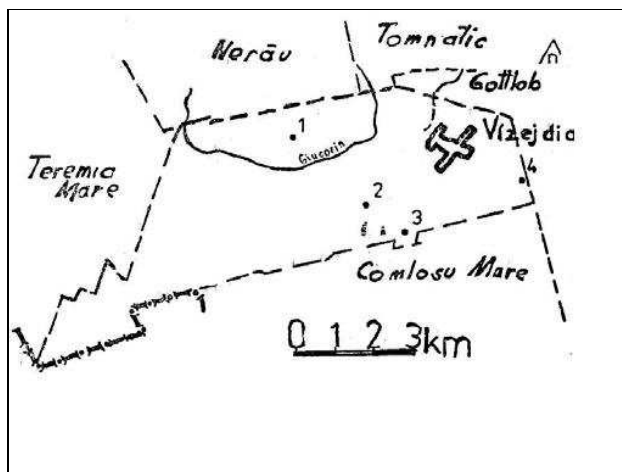
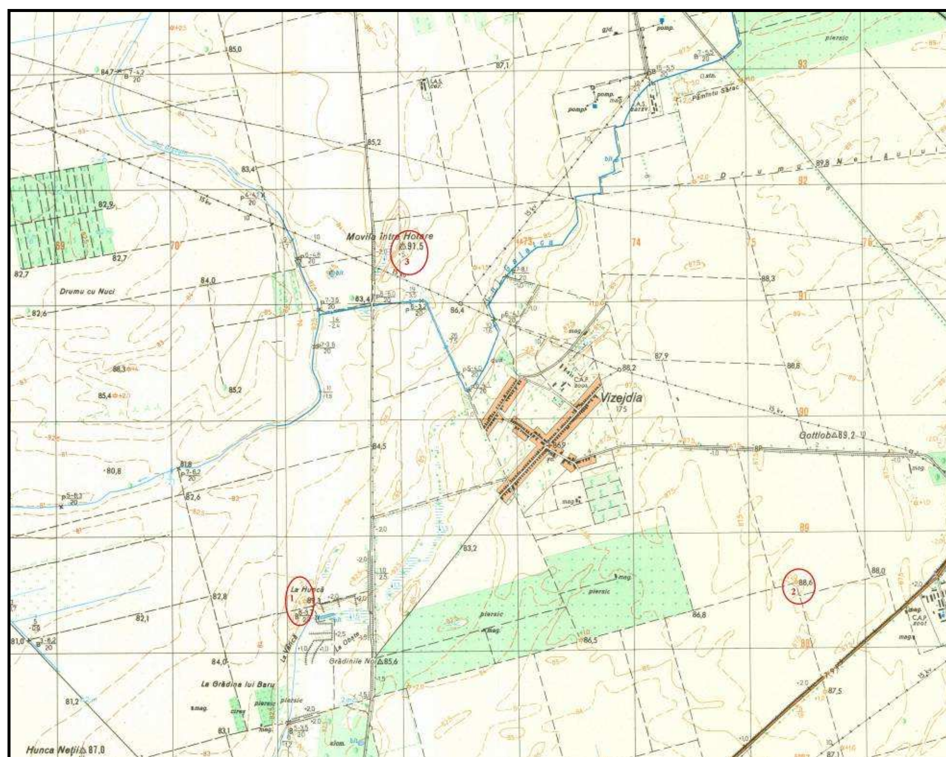

Fig. 2. Amplasarea câmpului de tumuli de la Vizejdia (*apud* Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, fig. 47)

Pornind de la aceste informaţii, în august 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* efectuează verificări în teren, prilej cu care identifică trei tumuli, dintre care doi (T1 şi T2) sunt topografiaţi cu Staţia Totală. Demararea unor investigaţii sistematice de teren, prin perieghezarea întregului areal cadastral al localităţii Vizejdia, va putea preciza, cu certitudine, dacă actualmente se mai păstrează şi alte movile de pământ, aşa cum figurau ele în hărţile topografice din 1975.

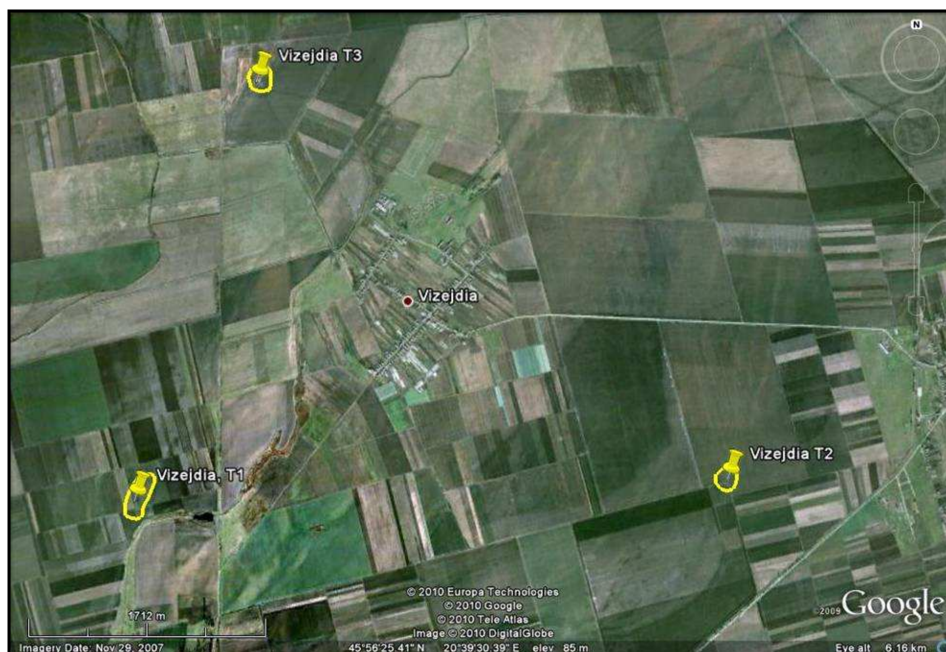
III. Harta topografică cu amplasamentul câmpului de tumuli:

[2] Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 178-180.

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

IV. Imaginea satelitară cu amplasamentul câmpului de tumuli:

TUMUL 1:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: "La Huncă".

b. reper localizare: la 4,36 km N de biserica ortodoxă din Comloşu Mare, la 2,5 km SV de biserica ortodoxă din Vizejdia şi la 7,8 km ESE de biserica ortodoxă din Teremia Mare.

c. reper hidrografic: situl este amplasat pe o terasă mai înaltă de pe malul drept al unui pârâu care formează un lac, bordat de tufe de stuf şi papură, cu un diametru de aprox. 150 m (pe hărţile topografice acest pârâu nu are nume, iar în aval de Comloşu Mare se pierde

într-o zonă mlăştinoasă), fiind la aprox. 200 m N de acesta. Este foarte posibil ca acest pârâu să fie vechiul curs, de dinainte de lucrările de regularizare, ale Canalului Galaţca.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic, situl se află în Câmpia Arancăi, subunitate a Câmpiei Mureşului Inferior, subunitate a Câmpiei de Vest. Topografic, situl ocupă un bot de terasă, bine reliefat în terenul din jur, dominând arealul inundabil de pe versantul drept al acestui pârâu mlăştinos. Terasa este profilată cu aprox. 3 m faţă de terenul din jur, iar tumulul se ridică cu încă 4 m pe această terasă, rezultând astfel un punct cu bună vizibilitate asupra unui areal vast.

e. coordonate GPS: 45 55 46 N 20 37 33 E; 89,3 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 501501; 161030.

g. imagini de suprafaţă:

Fig. 3. Tumulul „La Huncă" văzut dinspre ESE

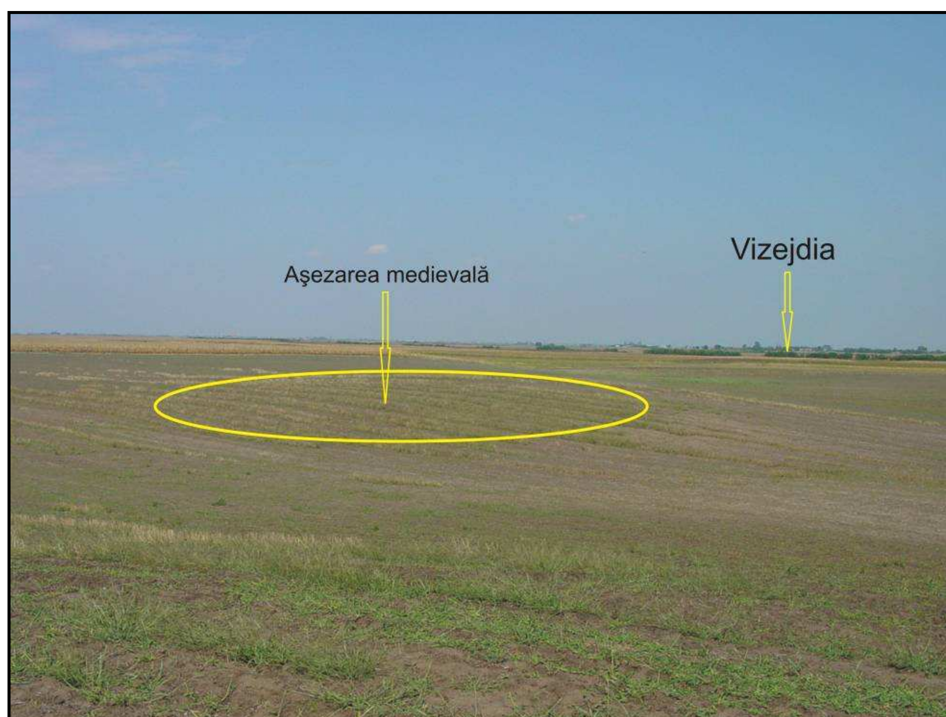

Fig. 4. Vedere de pe tumulul „La Huncă" spre NE

h. planuri topografice:

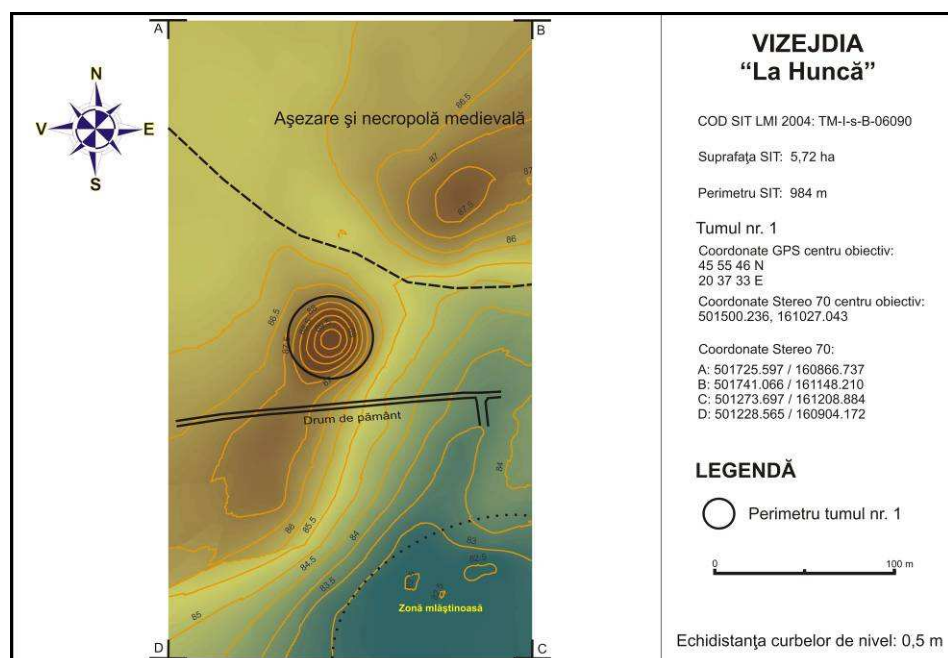

Fig. 5. Planul topografic 2D color, Vizejdia 1, T1

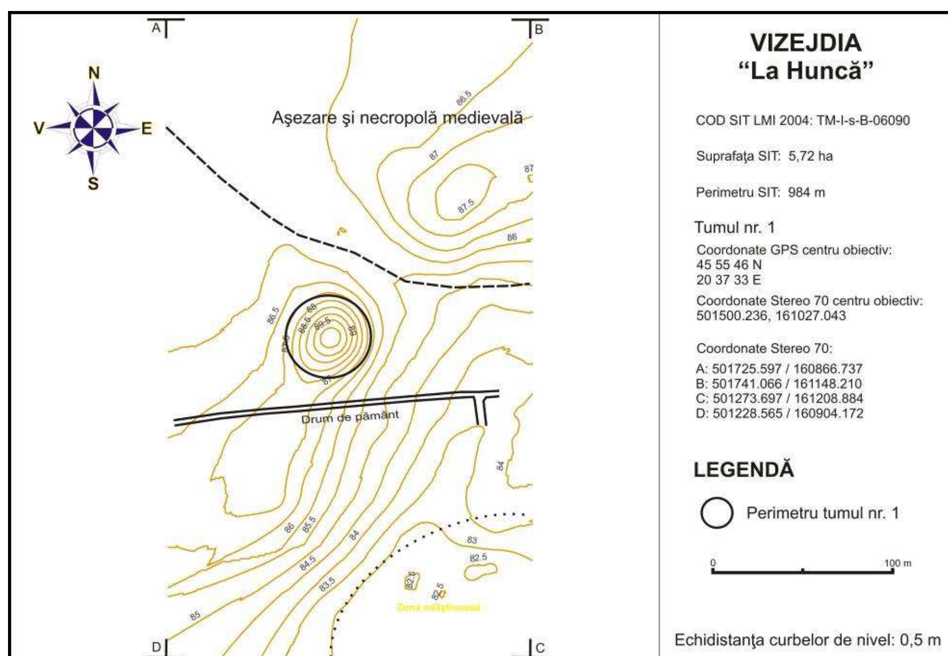

Fig. 6. Planul topografic 2D curbe de nivel, Vizejdia 1, T1

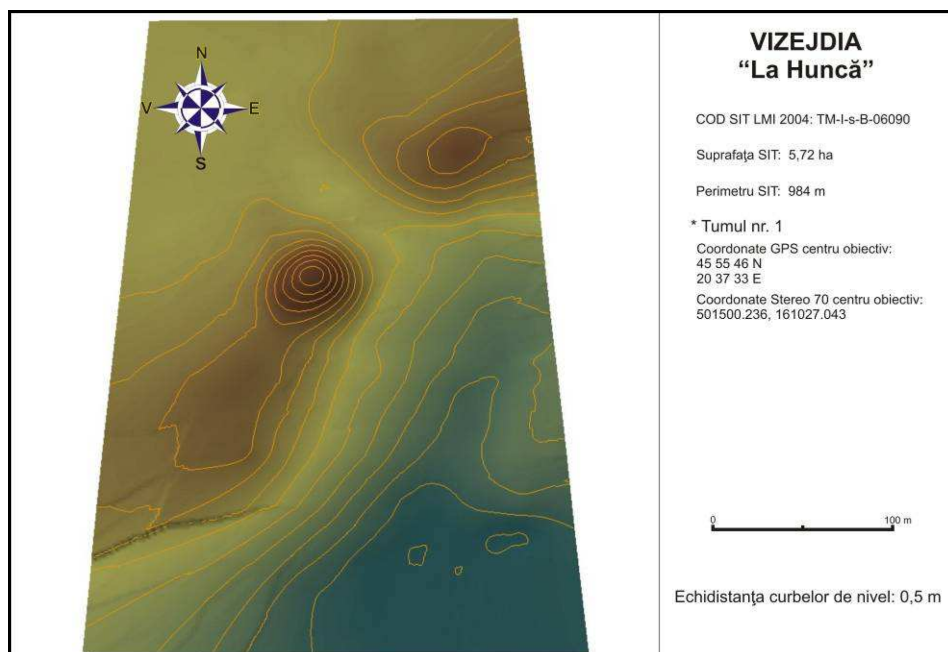
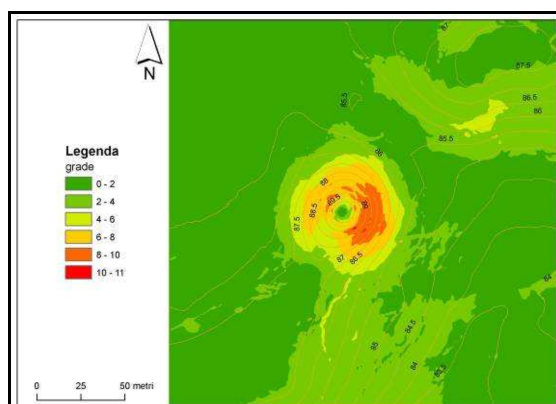
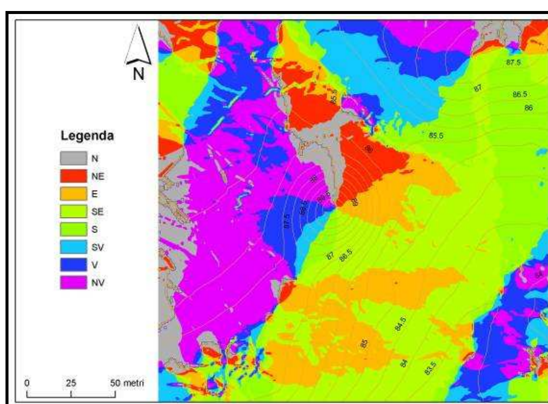

Fig. 7. Planul topografic 3D, Vizejdia 1, T1

i. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: Tumulul 1 se află localizat în câmpia joasă, pe o uşoară platformă mai înaltă cu 0.5 m faţă de terenul din jur, unghiul pantei păstrându-se azi între valorile de 4 şi 10 grade; lucrările agricole intensive tinde să-l aplatizeze pe direcţia NE – SV, aliniament care corespunde versantului drept al unui pârâu fără nume, probabil un vechi curs al Canalului Galaţca; aşa se explică de ce pe latura de NE panta tumului are un unghi mai accentuat (cca. 8 – 11 grade) în timp ce pe latura de SV panta este tasată (cca. 4 – 6 grade).

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: Tumulul 1 prezintă o roză expoziţională, orientată către cele opt punct cardinale; dimensiunea mică a acestuia face ca factorul *expoziţie* să nu fie relevant în analiza geomorfologică a locaţiei arheologice, tumulii reprezentând fie morminte, fie puncte de observaţie şi reper; roza expoziţională ilustrează, cel mult, limita unui tumul în raport cu terenul din jur; interesantă este însă platforma pe care se află tumulul, deoarece, aliniată fiind cu versantul pârâului, oferă o excelentă expoziţie către E şi SE, propice locuirii, lucru dovedit şi de descoperirile arheologice de teren care certifică aici o aşezare deschisă medievală.

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular preistoric (?), aşezare deschisă şi necropolă (?).

b. datare: preistorie, epoca post-romană, epoca medieval-timpurie şi medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: este reprezentat de numeroase fragmente ceramice, grupate în mai multe areale din jurul impresionantului tumul, dar cu predilecţie pe latura de NE a sa. Tumulul este foarte bine reliefat în teren, având o înălţime de cca. 4 m faţă de terenul din jur şi un diametru la bază de cca. 50 m. Vizibilitatea de pe vârful său este deosebită asupra câmpiei din jur, fiind punctul cel mai înalt de pe o rază de câţiva km. Periegheza efectuată pentru stabilirea zonei de protecţie a sitului a arătat existenţa pe laturile de vest, nord şi est a unei întinse aşezări multistratificate, reprezentate de fragmente ceramice şi osteologice (presupunem, aşadar, şi existenţa unei posibile necropole în relaţie cu aşezarea). Inclusiv pe suprafaţa tumulului se găsesc la suprafaţa solului numeroase fragmente ceramice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (56); fragmente ceramice tipice nedesenate (20) fragmente ceramice atipice nedesenate (200); fragment cute gresie (1); fragmente osteologice (2); fragmente fier (1).

d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Vizejdia 1_1 a

Foto Vizejdia 1_1 b

Desen Vizejdia 1_1

Foto Vizejdia 1_2 a

Foto Vizejdia 1_2 b

Desen Vizejdia 1_2

Foto Vizejdia 1_3 a

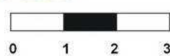
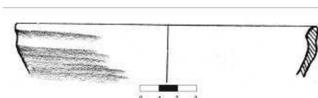

Foto Vizejdia 1_3 b

Desen Vizejdia 1_3

Foto Vizejdia 1_4 a

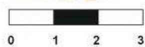
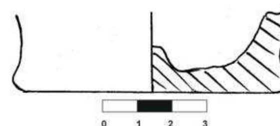

Foto Vizejdia 1_4 b

Desen Vizejdia 1_4

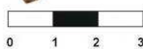
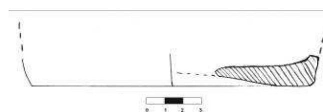

Foto Vizejdia 1_5 a

Foto Vizejdia 1_5 b

Desen Vizejdia 1_5

Foto Vizejdia 1_6 a

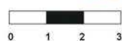

Foto Vizejdia 1_6 b

Desen Vizejdia 1_6

Foto Vizejdia 1_7 a

Foto Vizejdia 1_7 b

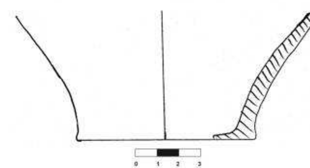

Desen Vizejdia 1_7

Foto Vizejdia 1_8 a

Foto Vizejdia 1_8 b

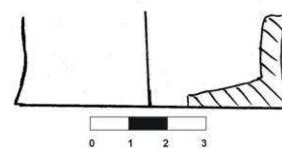

Desen Vizejdia 1_8

Foto Vizejdia 1_9 a

Foto Vizejdia 1_9 b

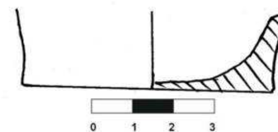

Desen Vizejdia 1_9

Foto Vizejdia 1_10 a

Foto Vizejdia 1_10 b

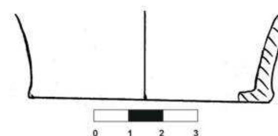

Desen Vizejdia 1_10

Foto Vizejdia 1_11 a

Foto Vizejdia 1_11 b

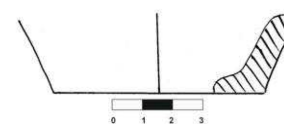

Desen Vizejdia 1_11

Foto Vizejdia 1_12 a

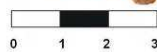
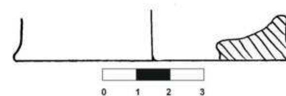

Foto Vizejdia 1_12 b

Desen Vizejdia 1_12

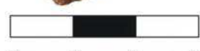
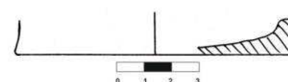

Foto Vizejdia 1_13 a

Foto Vizejdia 1_13 b

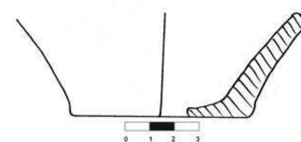
Desen Vizejdia 1_13

Foto Vizejdia 1_14 a

Foto Vizejdia 1_14 b

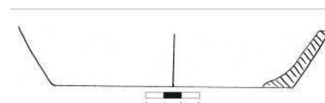
Desen Vizejdia 1_14

Foto Vizejdia 1_15 a

Foto Vizejdia 1_15 b

Desen Vizejdia 1_15

Foto Vizejdia 1_16 a

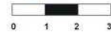
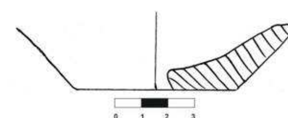

Foto Vizejdia 1_16 b

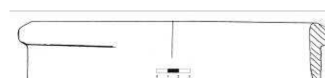
Desen Vizejdia 1_16

Foto Vizejdia 1_17 a

Foto Vizejdia 1_17 b

Desen Vizejdia 1_17

Foto Vizejdia 1_18 a

Foto Vizejdia 1_18 b

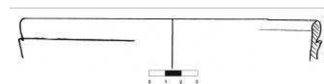

Desen Vizejdia 1_18

Foto Vizejdia 1_19 a

Foto Vizejdia 1_19 b

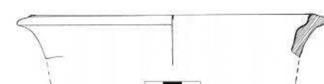

Desen Vizejdia 1_19

Foto Vizejdia 1_20 a

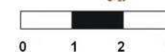
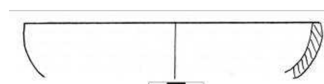

Foto Vizejdia 1_20 b

Desen Vizejdia 1_20

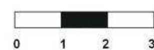

Foto Vizejdia 1_21 a

Foto Vizejdia 1_21 b

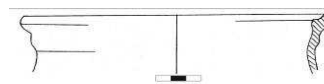

Desen Vizejdia 1_21

Foto Vizejdia 1_22 a

Foto Vizejdia 1_22 b

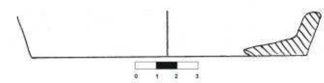

Desen Vizejdia 1_22

Foto Vizejdia 1_23 a

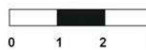

Foto Vizejdia 1_23 b

Desen Vizejdia 1_23

Foto Vizejdia 1_24 a

Foto Vizejdia 1_24 b

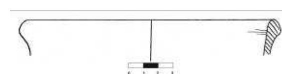

Desen Vizejdia 1_24

Foto Vizejdia 1_25 a

Foto Vizejdia 1_25 b

Desen Vizejdia 1_25

Foto Vizejdia 1_26 a

Foto Vizejdia 1_26 b

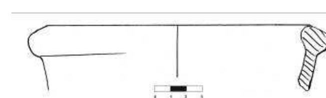

Desen Vizejdia 1_26

Foto Vizejdia 1_27 a

Foto Vizejdia 1_27 b

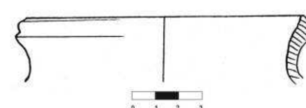

Desen Vizejdia 1_27

Foto Vizejdia 1_28 a

Foto Vizejdia 1_28 b

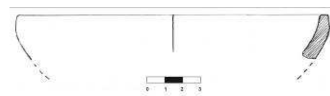

Desen Vizejdia 1_28

Foto Vizejdia 1_30 a

Foto Vizejdia 1_30 b

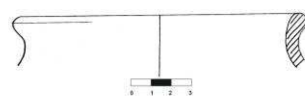
Desen Vizejdia 1_30

Foto Vizejdia 1_31 a

Foto Vizejdia 1_31 b

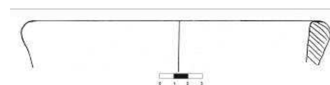
Desen Vizejdia 1_31

Foto Vizejdia 1_32 a

Foto Vizejdia 1_32 b

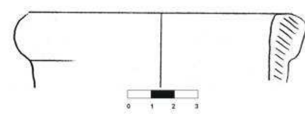
Desen Vizejdia 1_32

Foto Vizejdia 1_33 a

Foto Vizejdia 1_33 b

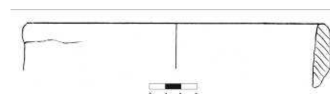
Desen Vizejdia 1_33

Foto Vizejdia 1_34 a

Foto Vizejdia 1_34 b

Desen Vizejdia 1_34

Foto Vizejdia 1_35 a

Foto Vizejdia 1_35 b

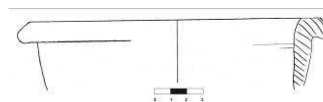

Desen Vizejdia 1_35

Foto Vizejdia 1_36 a

Foto Vizejdia 1_36 b

Desen Vizejdia 1_36

Foto Vizejdia 1_37 a

Foto Vizejdia 1_37 b

Desen Vizejdia 1_37

Foto Vizejdia 1_38 a

Foto Vizejdia 1_38 b

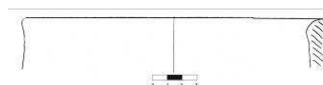

Desen Vizejdia 1_38

Foto Vizejdia 1_39 a

Foto Vizejdia 1_39 b

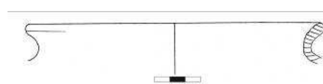

Desen Vizejdia 1_39

Foto Vizejdia 1_40 a

Foto Vizejdia 1_40 b

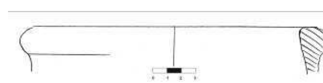

Desen Vizejdia 1_40

Foto Vizejdia 1_41 a

Foto Vizejdia 1_41 b

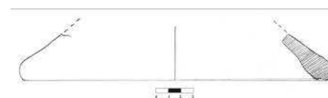

Desen Vizejdia 1_41

Foto Vizejdia 1_42 a

Foto Vizejdia 1_42 b

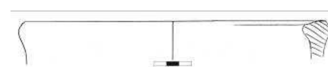

Desen Vizejdia 1_42

Foto Vizejdia 1_43 a

Foto Vizejdia 1_43 b

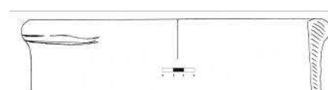
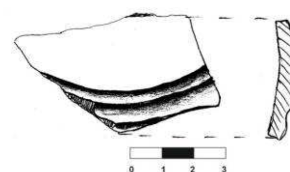

Desen Vizejdia 1_43

Foto Vizejdia 1_44 a

Foto Vizejdia 1_44 b

Desen Vizejdia 1_44

Foto Vizejdia 1_45 a

Foto Vizejdia 1_45 b

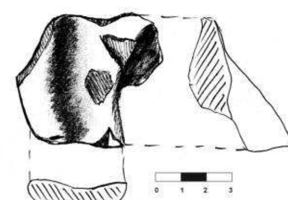

Desen Vizejdia 1_45

Foto Vizejdia 1_46 a

Foto Vizejdia 1_46 b

Desen Vizejdia 1_46

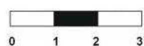
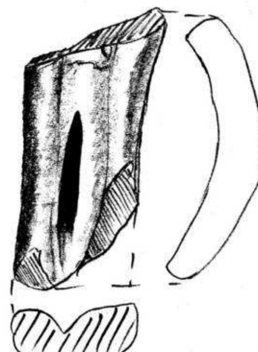
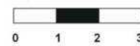

Foto Vizejdia 1_47 a

Foto Vizejdia 1_47 b

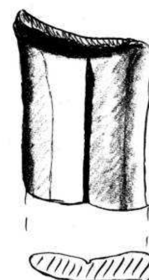
Desen Vizejdia 1_47

Foto Vizejdia 1_48 a

Foto Vizejdia 1_48 b

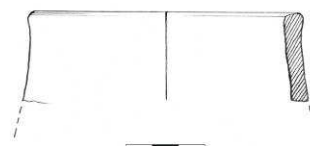

Desen Vizejdia 1_48

Foto Vizejdia 1_49 a

Foto Vizejdia 1_49 b

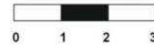

Desen Vizejdia 1_49

Foto Vizejdia 1_50 a

Foto Vizejdia 1_50 b

Desen Vizejdia 1_50

Foto Vizejdia 1_51 a

Foto Vizejdia 1_51 b

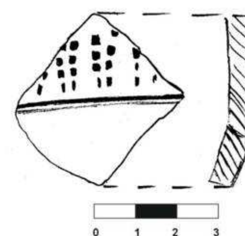

Desen Vizejdia 1_51

Foto Vizejdia 1_52 a

Foto Vizejdia 1_52 b

Desen Vizejdia 1_52

Foto Vizejdia 1_53 a

Foto Vizejdia 1_53 b

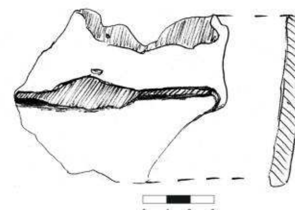

Desen Vizejdia 1_53

Foto Vizejdia 1_54 a

Foto Vizejdia 1_54 b

Desen Vizejdia 1_54

Foto Vizejdia 1_55 a

Foto Vizejdia 1_55 b

Desen Vizejdia 1_55

Foto Vizejdia 1_56 a

Foto Vizejdia 1_56 b

Desen Vizejdia 1_56

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.
b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 2[3]:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Gottlob V".
b. reper localizare: la 2,43 km Se de biserica ortodoxă din Vizejdia; la 2,3 km VSV de biserica ortodoxă din Gottlob şi la 6,18 km NE de biserica ortodoxă din Comloşu Mare.
c. reper hidrografic: la 3,53 km SE de versantul stâng al Canalului Galaţca.
d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat într-o zonă de câmpie plană, fără elemente geomorfologice distincte în peisajul înconjurător (terase, grinduri, cursuri de apă active sau fosile). Acest fapt a determinat amplasarea în partea superioară a sa a unui balize topografice din reţeaua naţională de triangulaţie (baliza a dispărut după 1990, fiind vizibile doar bazele de ciment ale celor trei piloni). Dimensiunile reduse ale movilei, cât şi morfostructura sa, ne îndeamnă a o considera, mai degrabă, ca fiind movilă de hotar decât tumul propriu-zis.
e. coordonate GPS: 45 55 51 N 20 46 52 E; 88,6 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 501421; 165321.
g. imagini de suprafaţă:

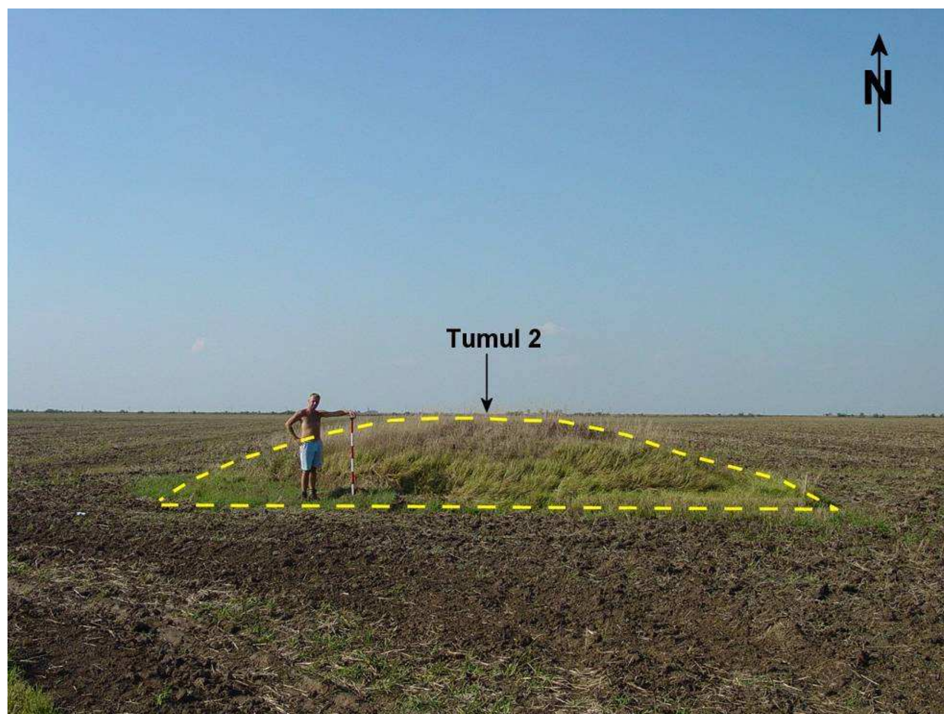

Fig. 8. Vizejdia, Tumulul 2 văzut dinspre S

h. planuri topografice:

[3] Obiectivul arheologic poate fi identic cu tumulul 4 din repertoriul lui Fl. Medeleţ, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 178 (indiciile topografice şi descriptive sunt prea vagi spre a permite o identificare precisă a tumulului).

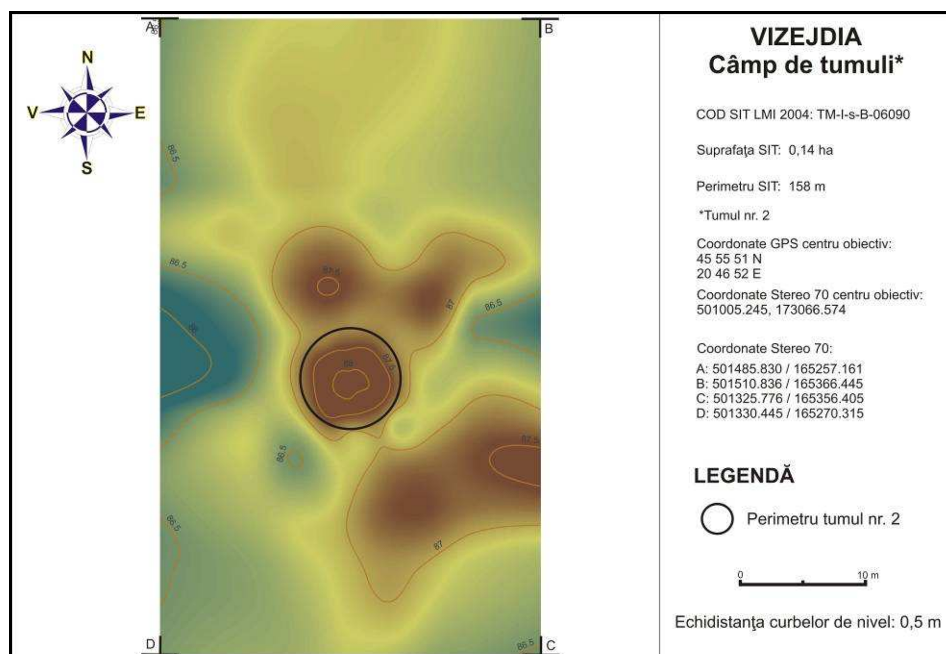

Fig. 9. Planul topografic 2D color, Vizejdia 1, T2

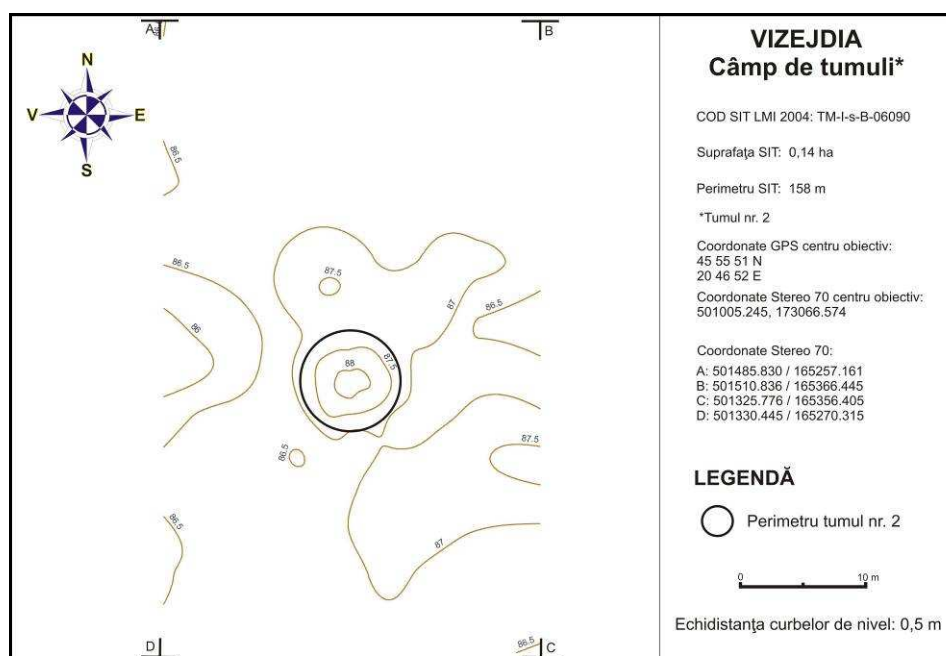

Fig. 10. Planul topografic 2D curbe de nivel, Vizejdia 1, T2

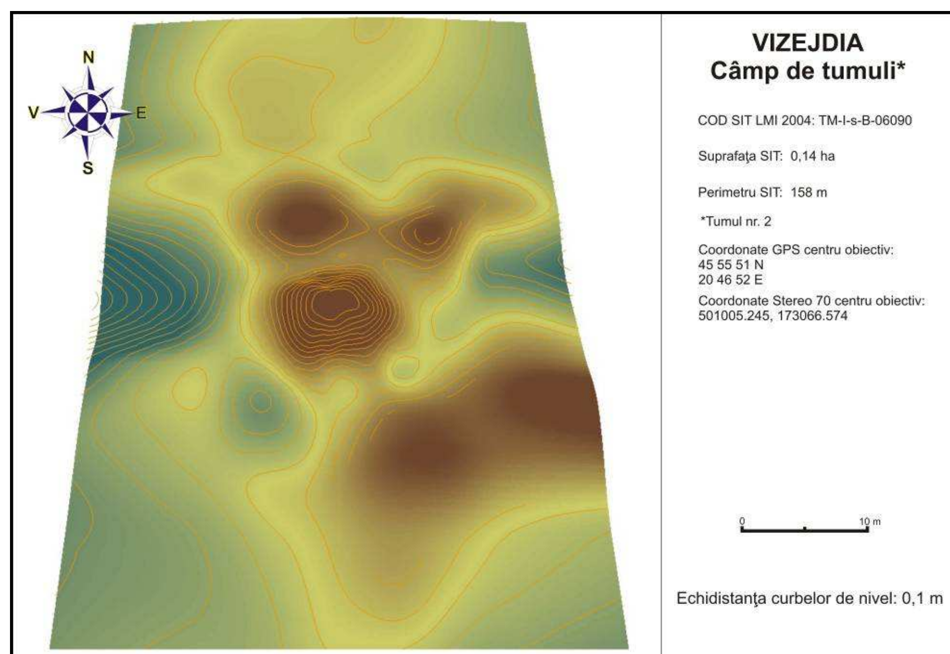
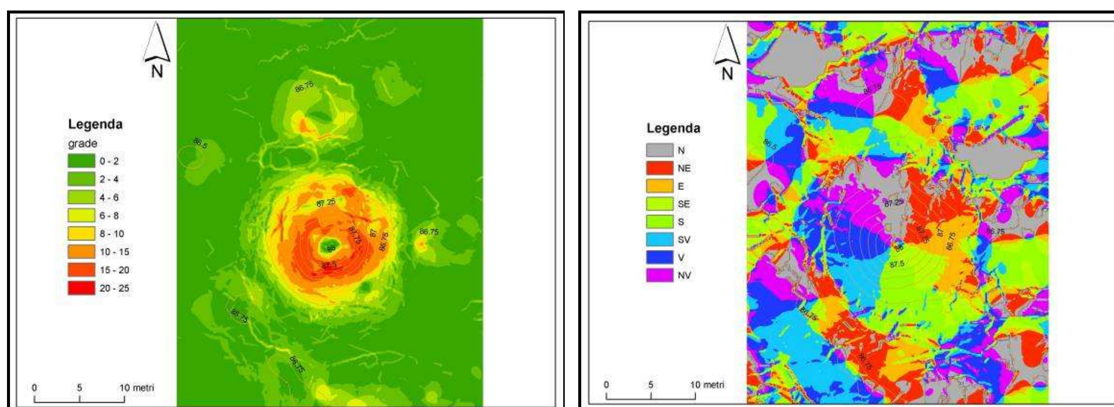

Fig. 11. Planul topografic 3D, Vizejdia 1, T2

i. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: Tumulul 2 se află localizat în câmpia joasă, este perfect circular şi uşor aplatizat, panta având valori cuprinse între 15 – 20 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma relativ conică a tumului face ca expoziţia faţă de Soare să se prezinte sub forma unei rozete cu orientare către toate punctele cardinale, irelevant însă d.p.d.v. al habitatului uman.

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: movilă de hotar sau mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren nu au surprins nici un fel de material arheologic în arealul limitrof movilei de pământ.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare accelerată datorită lucrărilor agricole moderne care „muşcă" anual din mantaua movilei de pământ.

b. stare actuală: teren arabil (arealul limitrof) şi pârloagă (suprafaţa movilei de pământ).

TUMUL 3:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Movila între hotare” (pe harta topografică 1:25.000, ediţia 1975); „Movila Capului” (pe harta topografică 1:25.000, ediţia 1962).

b. reper localizare: la 2,12 km NV de biserica ortodoxă din Vizejdia; la 3,8 km SV de biserica ortodoxă din Tomnatic şi la 6,43 km ESE de biserica ortodoxă din Nerău.

c. reper hidrografic: la 450 m V de versantul drept al Canalului Galaţca.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de un tumul proeminent, cu o înălţime păstrată de cca. 5 m şi un diametru la bază de cca. 50 m, având versanţii abrupţi, ceea ce a împiedicat integrarea acestuia în circuitul agricol. Din punct de vedere geografic, ocupă o terasă foarte bine profilată şi amplasată aproape de punctul de confluenţă al Canalului Galaţca cu Canalul Gigoşin, dominând un vast areal. Din vârful său există o vizibilitate de câţiva km, putând fi pus în relaţie cu alţi tumuli proeminenţi din regiune (vezi *supra*, fişa câmpurilor de tumuli de la Nerău).

e. coordonate GPS: 45 57 24 N 20 38 14 E; 91,5 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 504475; 162078.

g. imagini de suprafaţă:

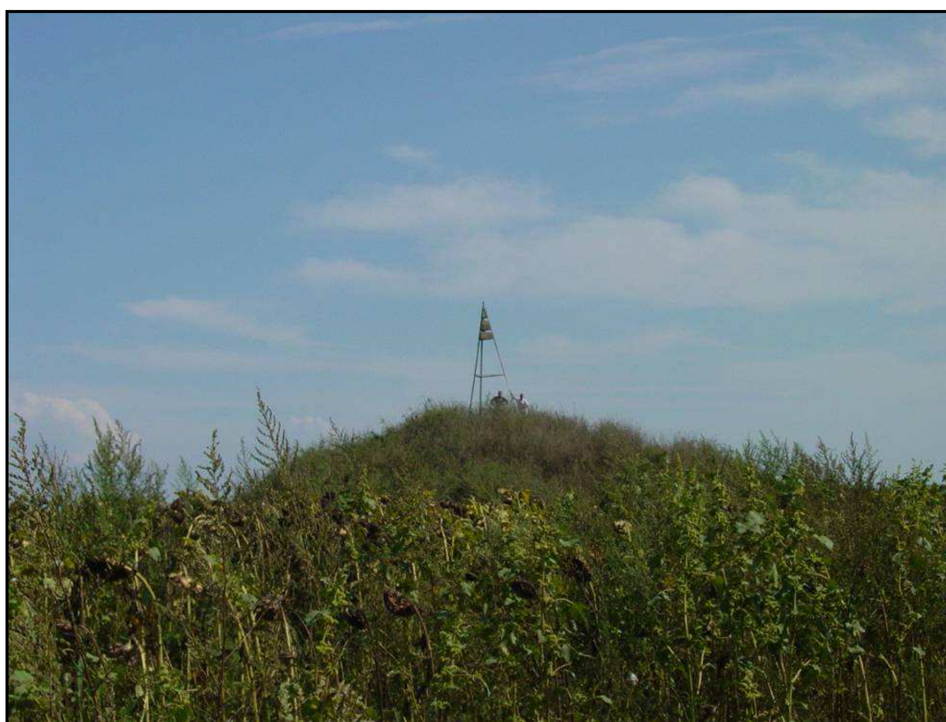

Fig. 12. Tumulul Vizejdia 3 văzut dinspre V

h. planuri topografice: -

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice impietează asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului şi până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren desfăşurate în arealul din jurul acestui tumul proeminent nu au evidenţiat nici un fel de materiale arheologice.

d. fotografii şi desene artefacte: -

3. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: foarte bună.

b. stare actuală: teren arabil (arealul din jurul tumulului); vegetaţie de arbuşti spinoşi (suprafaţa tumulului).

V. Concluzii:

a. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: câmpul de tumuli din hotarul cadastral al localităţii Vizejdia se înscrie în marele câmp de tumuli din vestul Banatului dar care, din păcate, nu s-au bucurat până la ora actuală de atenţia comunităţii ştiinţifice spre a fi investigat prin cercetări arheologice sistematice. Cartografierea exactă şi cercetarea, chiar şi prin metode neinvazive (prospecţiuni geofizice, tomografie electrică, GPR) devine un deziderat de mare actualitate, care ar putea fi demarat în cadrul unor proiecte transfrontaliere (România, Ungaria, Serbia). Datele superficiale care există astăzi despre tumulii din vestul României (peste 300) sunt generatoare de speculaţii privind datarea, funcţionalitatea şi dispunerea lor topografică. Toate acestea se acutizează, în contextul degradării lor accelerate, datorită lucrărilor agricole moderne, astfel încât protejarea lor prin măsuri stricte, concrete şi eficiente devine o necesitate.

b. importanţa turistică: tumulii reprezintă monumente arheologice cu mare potenţial turistic, dar în stadiul actual de dezinteres din partea comunităţii ştiinţifice, obiectivele arheologice de acest tip de la Vizejdia nu se pretează includerii în circuite turistice pentru un public neavizat.

c. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetare arheologică sistematică şi întocmirea unor proiecte de restaurare, vor fi în măsură să precizeze elementele concrete în acest caz.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 21.08.2007.

b. autorii investigaţiilor: Liviu Măruia şi studenţii Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Marius Stanciu.

VII. Bibliografie:

Kisléghi, Nagy Gyula, *Archaeológiai Napló*, Szeged – Temesvár, 2010, p. 16-25

Kisléghi, Nagy Gyula, *Torontál megye őstörténete*, în S. Borovszky, *Torontál vármegye*, Budapest, 1911, p. 321-322

Medeleţ, Florin; Bugilan, Ion, *Contribuţii la problema şi la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 178-180

Vaday, H., *Beitrag zum Fund von Vizesd-Puszta*, în *FA*, Budapest, 37, 1986, p. 197-223

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Aşezare medievală sat VOITEG; comuna VOITEG "Selişte” sec. XII - XIV Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Voiteg, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

Ca şi în cazul altor situri din LMI Timiş 2004, Secţiunea Arheologie, despre aşezarea medievală de la Voiteg „Selişte” nu am putut identifica absolut nici un fel de informaţie utilă. Atât în LMI Timiş 1992, cât şi în Repertoriul Arheologic Naţional, disponibil on-line pe *website*-ul CIMEC-ului este furnizată o informaţie topografică interesantă: situl arheologic se află la „6 km V de sat”. O verificare elementară ne arată că la 6 km V de Voiteg ne plasăm în intravilanul localităţii Ghilad, deci este greu de crezut că aici trebuie căutată aşezarea medievală la care face trimitere LMI Timiş. Încercarea de a identifica toponimul „Selişte” în materialul cartografic avut la dispoziţie nu a avut succes, această locaţie nefiind menţionată pe nici una dintre hărţile istorice sau topografice studiate. Verificarea minuţioasă a bibliografiei de specialitate nu a permis regăsirea vreunei informaţii referitoare la subiectul în cauză.

În atare condiţii, în noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* demarează informările şi verificările în teren. Numeroasele discuţii purtate cu localnicii din Voiteg, dar şi „ajutorul” substanţial furnizat de autorităţile publice locale, nu au permis identificarea de informaţii suplimentare. Pe baza datelor acumulate, s-a decis că situl, dacă el există, nu poate fi identificat în mod real, neexistând nici un indiciu utilizabil. Singura soluţie era demararea unei cercetări arheologice sistematice de teren, imposibilă şi inutilă în acest context, deoarece hotarul cadastral al Voitegului dispune de un potenţial arheologic extraordinar, unde o investigaţie sistematică ar evidenţia, cu certitudine, peste 100 de obiective arheologice[1]. În acest context se întreprinde o investigaţie de teren la V de localitatea Voiteg, prilej cu care se descoperă un *tell* fortificat, databil în epoca bronzului, de la suprafaţă căruia se recoltează un foarte bogat material ceramic. Importanţa extraordinară a acestui obiectiv, în condiţiile în care aşezarea medievală din LMI Timiş nu poate fi identificată, determină membri proiectului *eGISpat Timiş* să decidă topografierea acestuia şi includerea sa în lista oficială a judeţului Timiş.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „La Vii SV”.

b. reper localizare: la 2,14 km V de biserica ortodoxă din Voiteg; la 5,63 km E de biserica ortodoxă din Ghilad şi la 1,22 km SV de gara din Voiteg.

c. reper hidrografic: la 2,7 km E de versantul stâng al Canalului Lanca-Birda.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat pe un bot de terasă care domină cu cca. 3 m un larg areal, cu o altitudine relativă inferioară, inundabil până la lucrările de hidroamelioraţii din epoca modernă. Poziţia este una deosebit de favorabilă, cu vizibilitate largă asupra luncii joase, fiind ferit de inundaţii sau de creşterea pânzei freatice la precipitaţii bogate.

e. coordonate GPS: 45 28 12 N; 21 12 42 E; 82,5 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 448152; 204002.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

[1] Opinia se bazează pe analogii cu realităţi evidenţiate prin cercetări sistematice de teren, desfăşurate, spre exemplu, la Chesinţ (com. Zăbrani, jud. Arad) unde au fost identificate 64 de obiective arheologice inedite; Moşniţa Veche (com. Moşniţa Nouă, jud. Timiş), unde au fost identificate 63 de obiective arheologice inedite după ce s-a investigat sistematic 75% din hotarul cadastral al localităţii; Liebling (comună, jud. Timiş) unde s-au descoperit 52 de obiective inedite după cercetarea a 25% din hotarul localităţii etc.

h. imagini de suprafaţă:

Fig. 1. Situl Voiteg 2 văzut dinspre SV

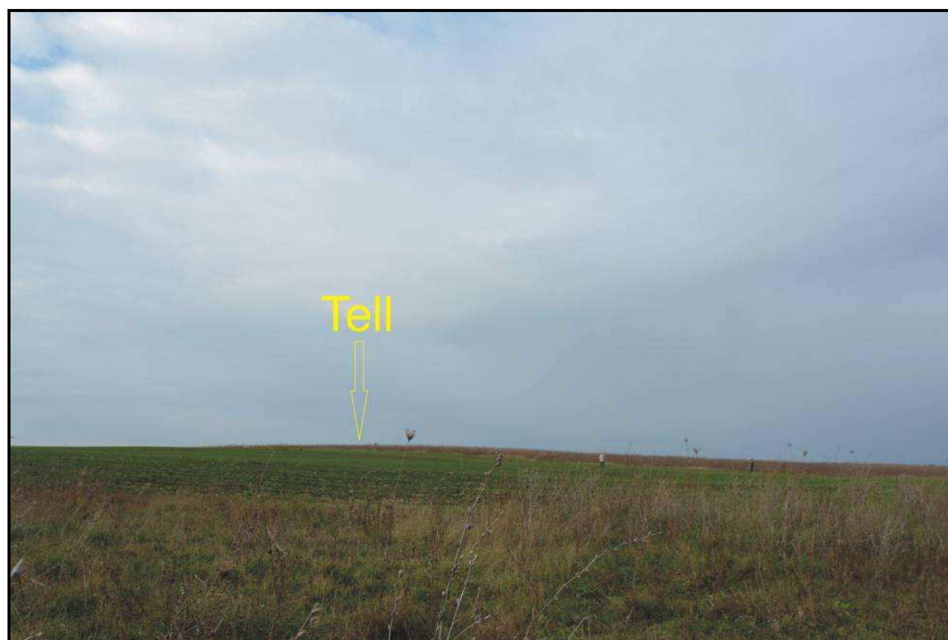
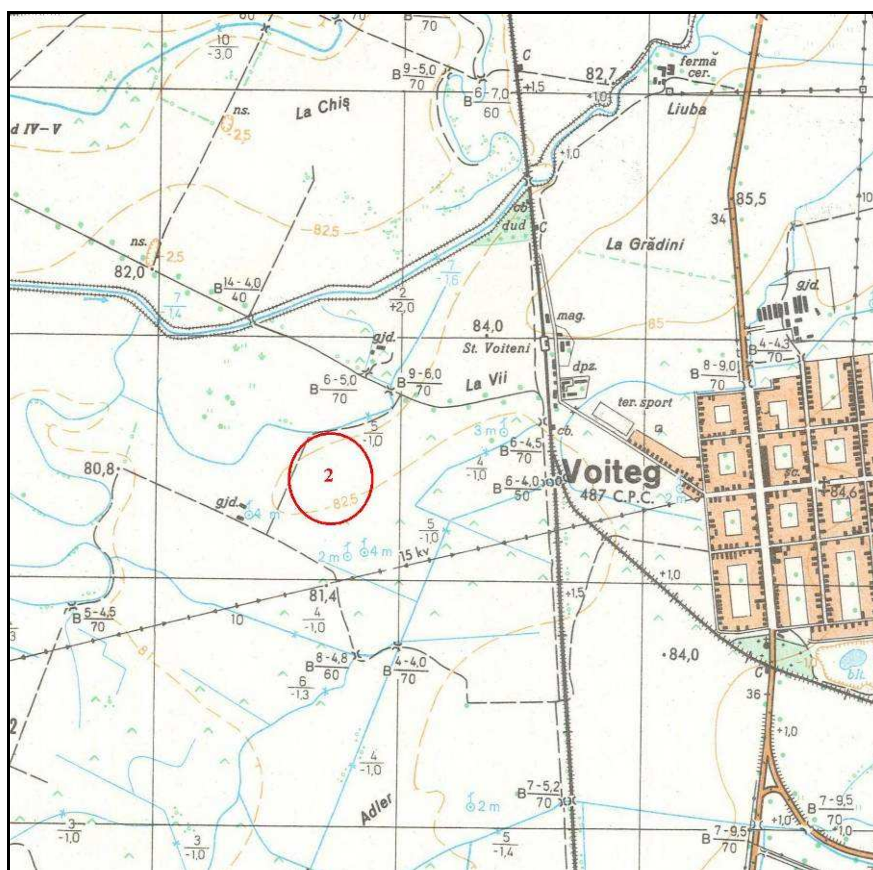

Fig. 2. Voiteg 2 văzut dinspre SE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

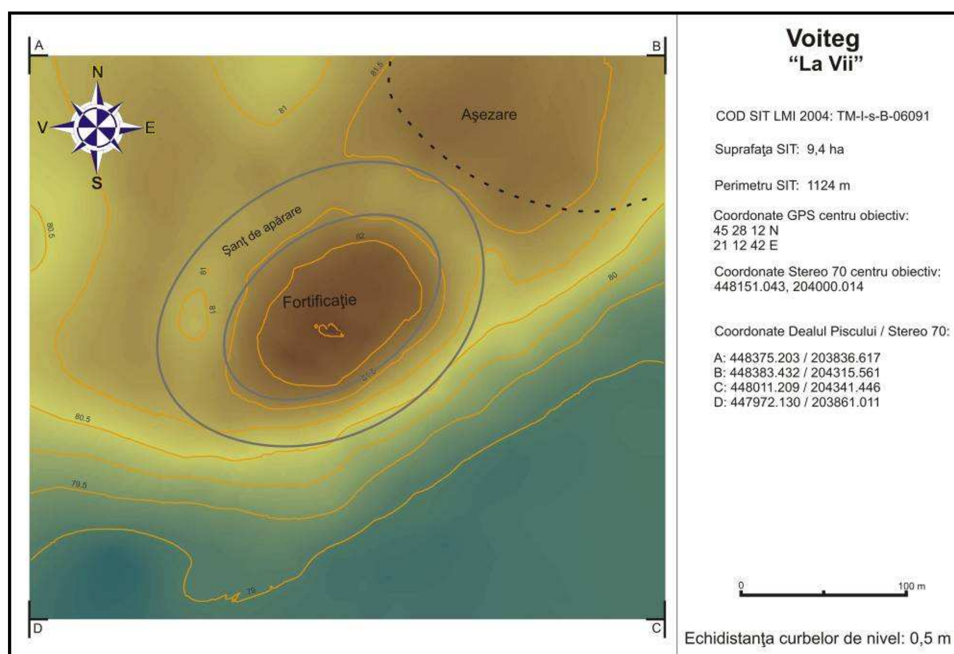

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Voiteg 2

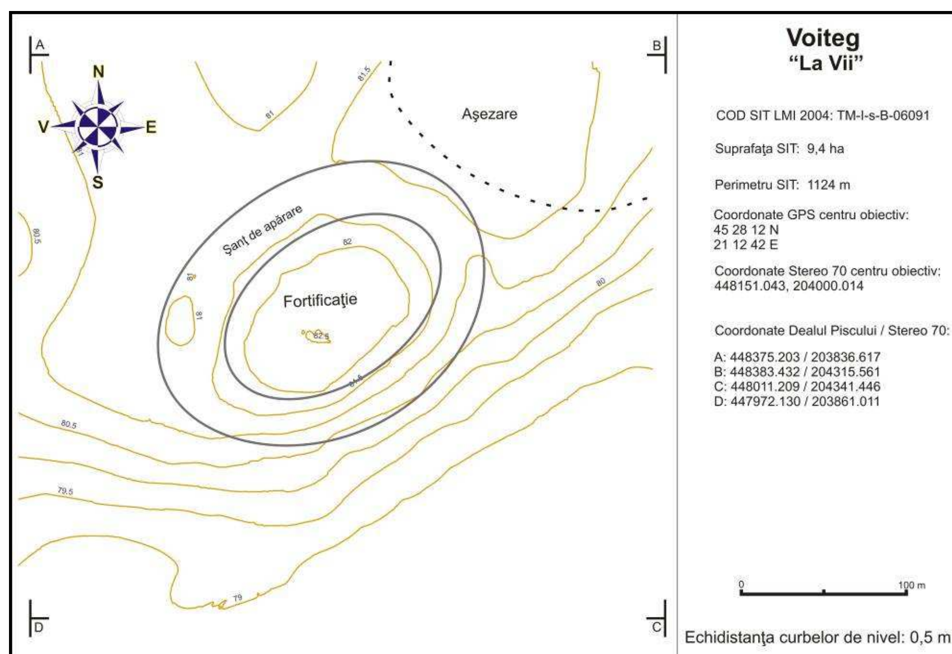

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Voiteg 2

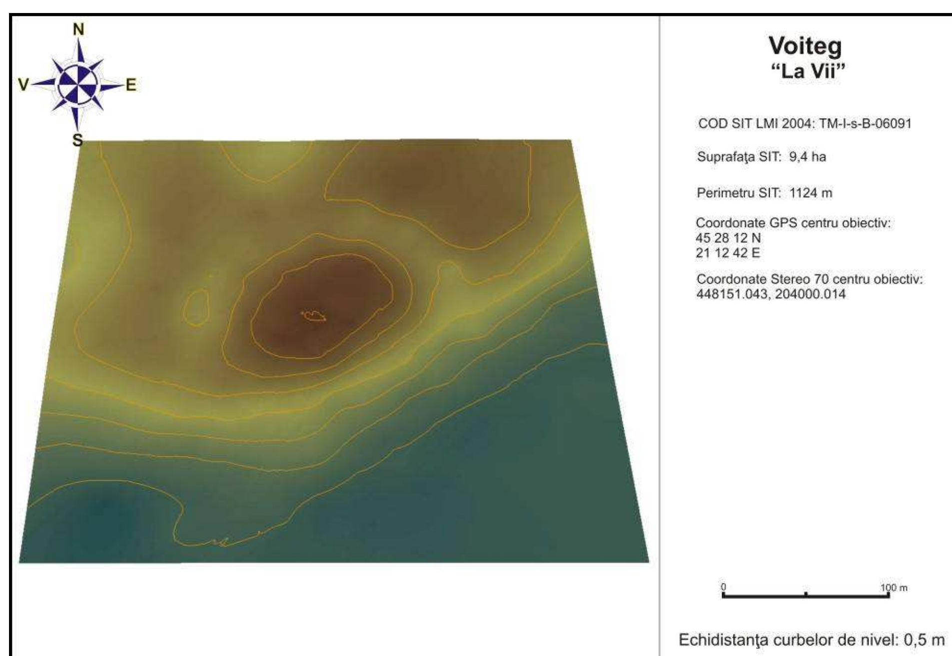
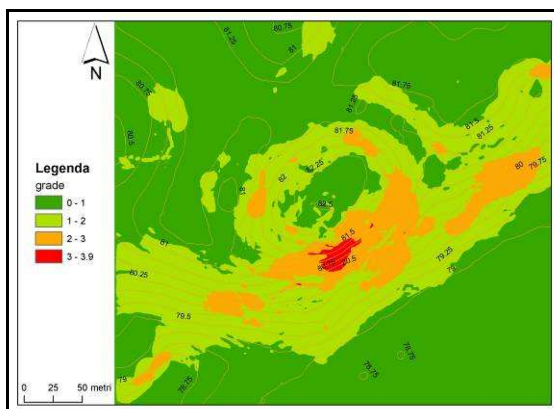
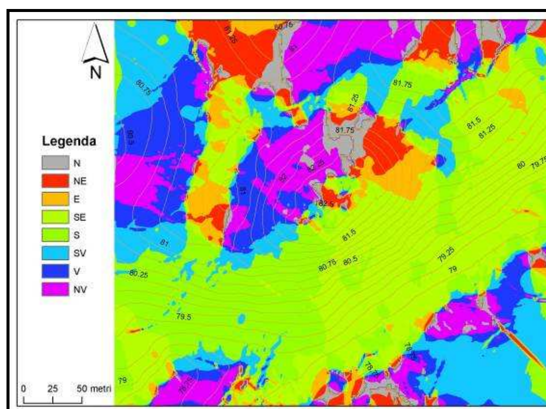

Fig. 5. Planul topografic 3D, Voiteg 2

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: *tell*-ul se află localizat pe un bot de terasă, cu o altitudine relativă de 3 m faţă de talvegul Pârâului Valea Seacă, pe al cărui mal stâng se găseşte; către SE *tell*-ul speculează panta naturală a versantului pârâului de cca. 2- 4 grade, în timp ce pe celelalte laturi panta nu este decât de 2 – 3 grade; platoul central al *tell*-lului este relativ plat, cu o înclinaţie de maxim 1 grad, insesizabilă în teren; pe laturile de NE şi NV se observă un posibil val de apărare, care deşi puternic aplatizat, mai păstrează un unghi de 2, chiar 3 grade pe alocuri.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma uşor bombată a platoului central al *tell*-lului face ca expoziţia faţă de Soare a acestuia să capete forma unei rozete, cu orientare către toate punctele cardinale; de remarcat, totuşi, că întregul versant pe care se află situl are o expoziţie către SE, favorizând încălzirea şi iluminarea naturală a locuinţelor; valul de apărare este evidenţiat, la rândul lui, de expoziţia faţă de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziţia celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevaţie maximă (val) şi minimă (şanţ) a fortificaţiei.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: *tell* fortificat.

b. datare: epoca bronzului.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafaţă au descoperit un foarte bogat material arheologic reprezentat din fragmente ceramice de epoca bronzului, sporadice fragmente medieval-dezvoltate, fragmente osoase animale etc. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (27); fragmente ceramice tipice nedesenate (139); fragmente ceramice atipice (73); fragmente chirpic (5); fragmente material litic (3); nucleu silex (1); fragment fier (1); fragmente osteologice (6).

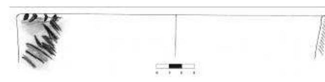
d. fotografii şi desene artefacte:

Foto Voiteg 2_1 a

Foto Voiteg 2_1 b

Desen Voiteg 2_1

Foto Voiteg 2_2 a

Foto Voiteg 2_2 b

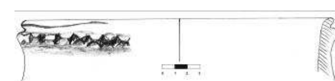

Desen Voiteg 2_2

Foto Voiteg 2_3 a

Foto Voiteg 2_3 b

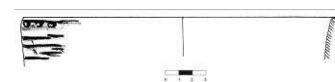

Desen Voiteg 2_3

Foto Voiteg 2_4 a

Foto Voiteg 2_4 b

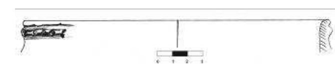

Desen Voiteg 2_4

Foto Voiteg 2_5 a

Foto Voiteg 2_5 b

Desen Voiteg 2_5

Foto Voiteg 2_6 a

Foto Voiteg 2_6 b

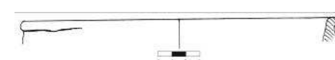

Desen Voiteg 2_6

Foto Voiteg 2_7 a

Foto Voiteg 2_7 b

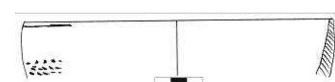

Desen Voiteg 2_7

Foto Voiteg 2_8 a

Foto Voiteg 2_8 b

Desen Voiteg 2_8

Foto Voiteg 2_9 a

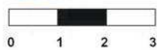

Foto Voiteg 2_9 b

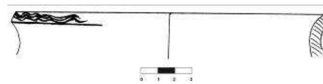

Desen Voiteg 2_9

Foto Voiteg 2_10 a

Foto Voiteg 2_10 b

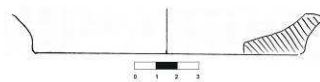

Desen Voiteg 2_10

Foto Voiteg 2_11 a

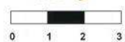

Foto Voiteg 2_11 b

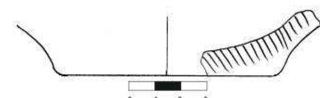

Desen Voiteg 2_11

Foto Voiteg 2_12 a

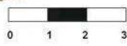
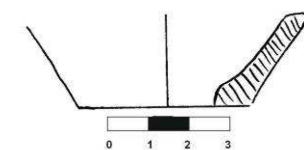

Foto Voiteg 2_12 b

Desen Voiteg 2_12

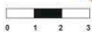

Foto Voiteg 2_13 a

Foto Voiteg 2_13 b

Desen Voiteg 2_13

Foto Voiteg 2_14 a

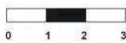

Foto Voiteg 2_14 b

Desen Voiteg 2_14

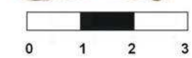

Foto Voiteg 2_15 a

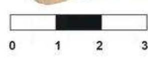
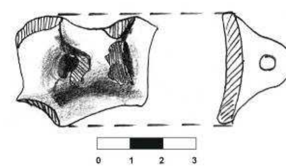

Foto Voiteg 2_15 b

Desen Voiteg 2_15

Foto Voiteg 2_16 a

Foto Voiteg 2_16 b

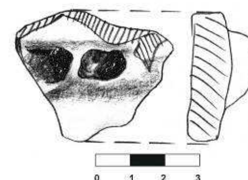
Desen Voiteg 2_16

Foto Voiteg 2_17 a

Foto Voiteg 2_17 b

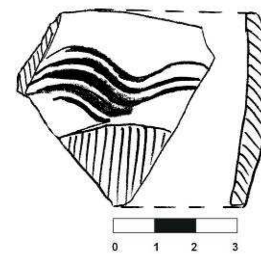
Desen Voiteg 2_17

Foto Voiteg 2_18 a

Foto Voiteg 2_18 b

Desen Voiteg 2_18

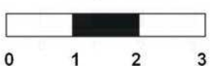
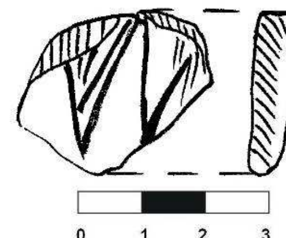

Foto Voiteg 2_19 a

Foto Voiteg 2_19 b

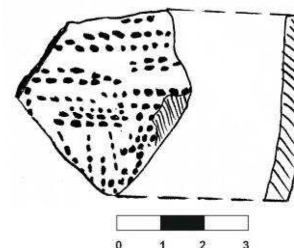
Desen Voiteg 2_19

Foto Voiteg 2_20 b

Foto Voiteg 2_20 b

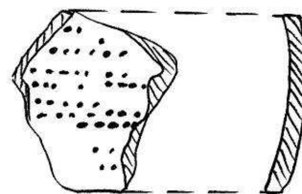
Desen Voiteg 2_20

Foto Voiteg 2_21 a

Foto Voiteg 2_21 b

Desen Voiteg 2_21

Foto Voiteg 2_22 a

Foto Voiteg 2_22 b

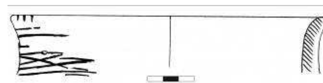
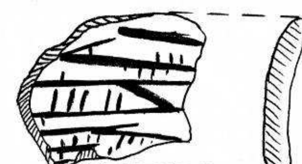

Desen Voiteg 2_22

Foto Voiteg 2_23 a

Foto Voiteg 2_23 b

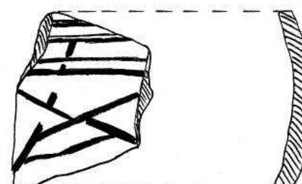
Desen Voiteg 2_23

Foto Voiteg 2_24 b

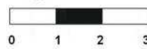
Foto Voiteg 2_24 b

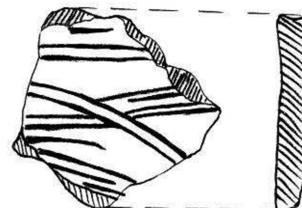

Desen Voiteg 2_24

Foto Voiteg 2_25 a

Foto Voiteg 2_25 b

Desen Voiteg 2_25

Foto Voiteg 2_26 a

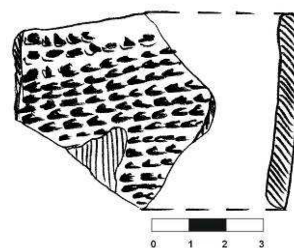
Foto Voiteg 2_26 b

Desen Voiteg 2_26

Foto Voiteg 2_27 a

Foto Voiteg 2_27 b

Desen Voiteg 2_27

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil şi pârloagă.

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: pe baza cercetărilor arheologice de suprafaţă, care au relevat existenţa unui foarte bogat material ceramic, se poate documenta un sit de o importanţă deosebită, pe care potenţialele cercetări sistematice de viitor îl vor putea pune în valoare.

d. importanţa turistică: lipsa oricăror investigaţii arheologice asupra sitului impietează asupra includerii obiectivului în traseele de turism cultural pentru un public neavizat.

e. propunere de restaurare: demararea unor investigaţii sistematice în viitor va fi în măsură să precizeze dacă complexele arheologice descoperite se pretează restaurării şi conservării.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 13.11.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia şi studenţii Lucian Vidra, Alice Abagiu, Alin Bătrân.

VII. Bibliografie:

inedit

I. Date LMI Timiş 2004:

a. informaţii LMI 2004: Situl arheologic de la Voiteg; sat VOITEG; comuna VOITEG La 3 km V de sat (TM-I-s-B-06092); Necropolă sat VOITEG; comuna VOITEG; sec. X; Epoca medievală timpurie (TM-I-m-B-06092.01); Aşezare; sat VOITEG; comuna VOITEG; La 3 km. V de sat; mil. II a. Chr.; Epoca bronzului (TM-I-m-B-06092.02); Necropolă; sat VOITEG; comuna VOITEG; mil. II a. Chr.; Epoca bronzului (TM-I-m-B-06092.03).

b. cod eGISpat 2010: Voiteg, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

La această poziţie din LMI Timiş 2004 există trei componente arheologice distincte: o necropola plană de incineraţie de la sfârşitul epocii bronzului; o aşezare de epoca bronzului, contemporană necropolei şi o necropolă de călăreţi unguri, de tip „honfoglalás”, databilă în prima jumătate a sec. X d. Hr. Obiectivul arheologic de la Voiteg „Groapa cu vulpi” a fost descoperit de Florin Draşovean în 1986. Între 1986-1991 Florin Medeleţ desfăşoară mai multe campanii de cercetare arheologică de salvare, rezultatele investigaţiilor rămânând aproape în totalitate inedite[1]. Din cadrul necropolei plane de incineraţie se descoperă 23 de morminte, care fac din acest obiectiv unul reprezentativ pentru studiul câmpurilor de urne funerare de la sfârşitul epocii bronzului de pe teritoriul Banatului de câmpie, alături de necropolele de la Peciu Nou, Deta, Cruceni, Bobda, Parţa, Timişoara „Fratelia”. Materialul faunistic utilizat ca ofrandă de carne în cadrul ceremonialului funerar este analizat într-un studiu al Georgetei El Susi[2].

Necropola de epoca bronzului intră, în anii ˈ90 ai sec. XX, şi în atenţia căutătorilor de comori, care braconează situl. O parte din piese sunt recuperate şi publicate de către Al. Szentmiklosi[3], iar materialul osteologic uman este analizat de M. Munteanu[4].

În contextul investigaţiilor desfăşurate în necropola de incineraţie de la sfârşitul epocii bronzului, Fl. Medeleţ descoperă şi o necropolă de călăreţi unguri nesedentarizaţi, de tip „honfoglalás”, databilă la începutul sec. X d. Hr. şi din care se dezvelesc 10 morminte[5]. Necropola medieval-timpurie de la Voiteg devine astfel unul dintre punctele definitorii în cercetarea fenomenelor funerare de la începuturile cuceririi maghiare a Banatului[6]. În toate referinţele publicate despre situl arheologic vizat de LMI Timiş, datele topografice de poziţionare exactă lipsesc, astfel încât identificarea acestuia în teren a ridicat dificultăţi, problema putând fi rezolvată doar prin discuţii cu localnicii, care cunoşteau bine locul în care s-au desfăşurat investigaţiile arheologice din deceniul opt al secolului trecut.

Pornind de la aceste informaţii, în septembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiş* întreprind informări şi verificări în teren, prilej cu care se realizează topografierea cu Staţia Totală a aşezării de epoca bronzului şi se întreprinde şi o prospectare magnetometrică a acestui obiectiv.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Groapa cu Vulpi”

b. reper localizare: la 3,09 km NV de biserica ortodoxă din Voiteg; la 5,42 km NE de biserica ortodoxă din Ghilad şi la 6,73 km SE de biserica ortodoxă sârbă din Ciacova.

---

[1] Referinţe generale despre rezultatele săpăturilor la Fl. Medeleţ, *Câmpurile de urne funerare din Banat. Unele probleme ale ritului şi ritualului funerar la tracii nordici timpurii de la sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului*, în *AMN*, 32, 1995, 1, p. 289-302; idem, *Die Urnegräberfelder im Banat*, în *The Yugoslav Danube Basin and the Neighbourning Regions in the 2nd Millennium B.C.*, Blegrade – Vršac, 1996, p. 231-254; M.Gumă, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 151; 153-156; 298; idem, *Epoca bronzului în Banat. Orizonturi cronologice şi manifestări culturale*, Timişoara, 1997, p. 55-56.

[2] G. El Sussi, *Ofrande de animale din necropola de incineraţie de la Voiteg (judeţul Timiş)*, în *TD*, 9, 1990, 1-2, p. 249-251.

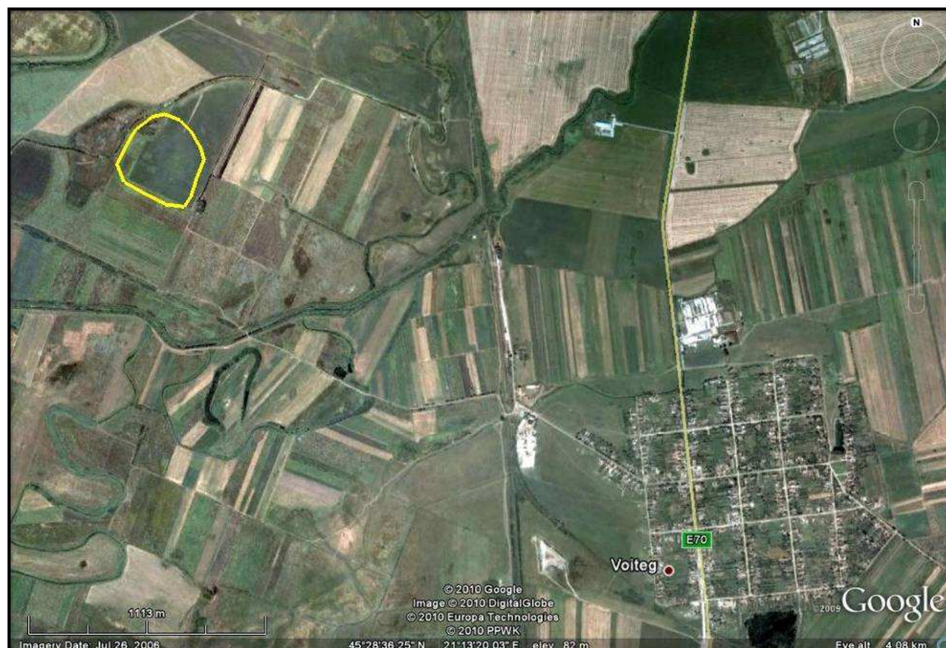
[3] Al. Szentmiklosi, *Câteva morminte plane de incineraţie de la sfârşitul epocii bronzului din hotarul comunei Voiteni*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 197-208.

[4] M. Munteanu, *Consideraţii antropologice asupra unor oase calcinate provenite dintr-o necropolă de la Voiteni, judeţul Timiş, datată la sfârşitul epocii bronzului*, în *AB. S.N.*, 5, 1997, p. 27-30.

[5] Fl. Medeleţ, D.Tănase, E. Gáll, *X. Századi honfoglalás kori temetőrészlet Vejtén (Temes megye, Románia)*, în *AE*, 126, 2001, 1-2, p. 99-112.

[6] Asupra acestui aspect vezi şi Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală din Banatul de Câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55; 62; A. Dragotă, *Aspecte de multiculturalitate spirituală. Rit şi ritual funerar în Transilvania şi Europa Centrală şi de Sud-Est (secolele IX-XI)*, Sibiu, 2006, p. 97; 109.

c. reper hidrografic: la 570 m SE de versantul stâng al Canalului Lanca – Birda.
d. descriere geografică: din punct de vedere geografic situl este situat în Câmpia Timişului, subunitate a Câmpiei de Vest. Topografic, situl ocupă o terasă reliefată cu aprox. 1 m faţă de terenul din jur şi cu aprox. 4 m faţă de talvegul Pârâului Lanca Birda.
e. coordonate GPS: 45 29 02 N 21 12 06 E; 82 m altitudine.
f. coordonate Stereo 70: 449731; 203294.
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafaţă:

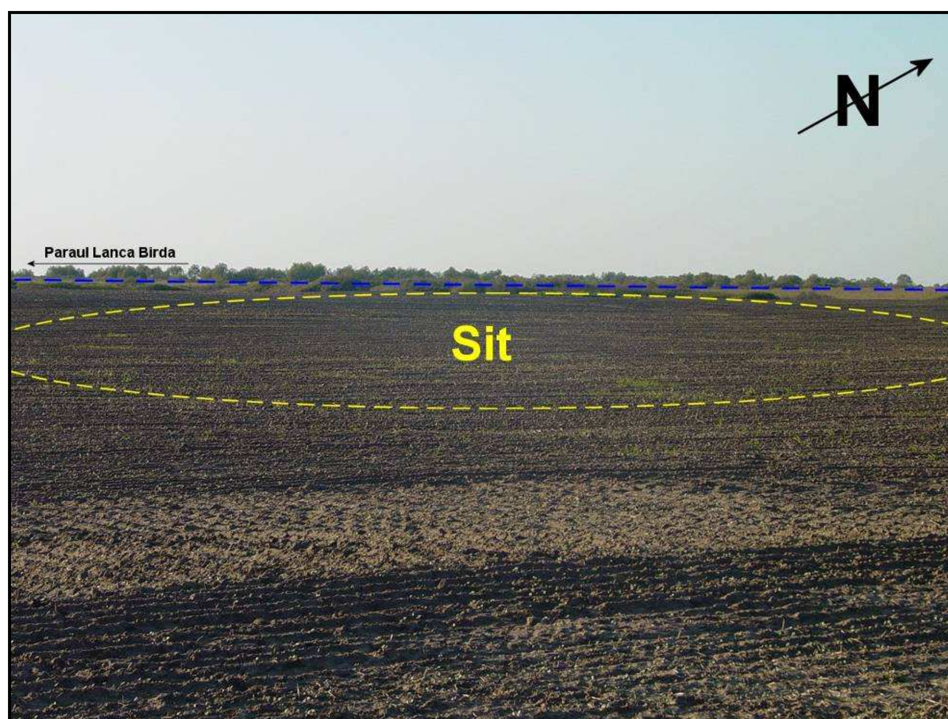
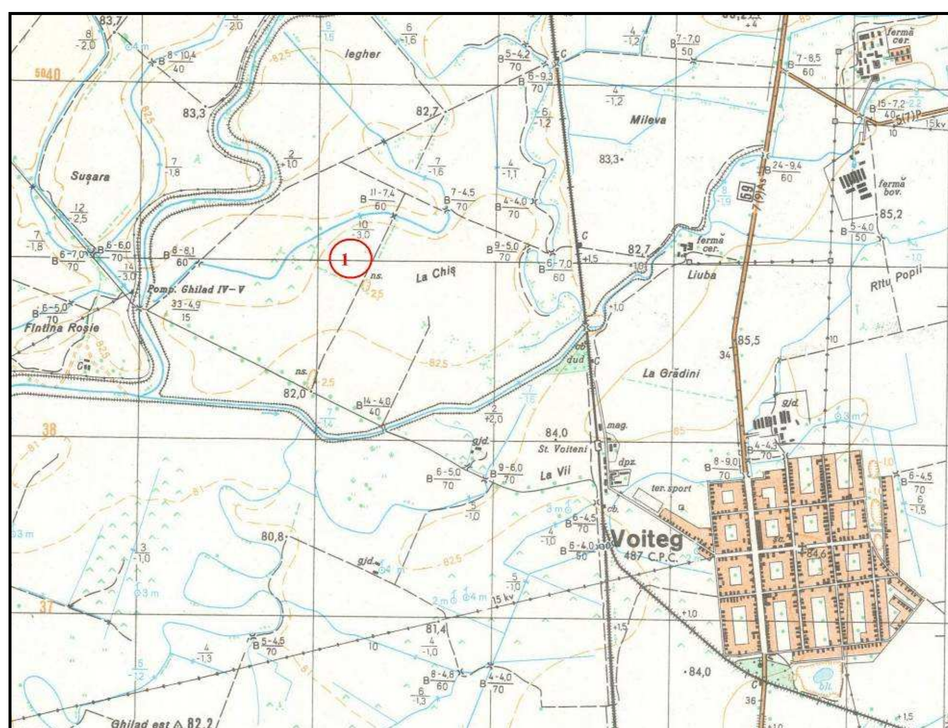

Fig. 1. Situl Voiteg „Groapa cu Vulpi” văzut dinspre SE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(*apud* Direcţia Topografică Militară, ediţia 1975)

j. planuri topografice:

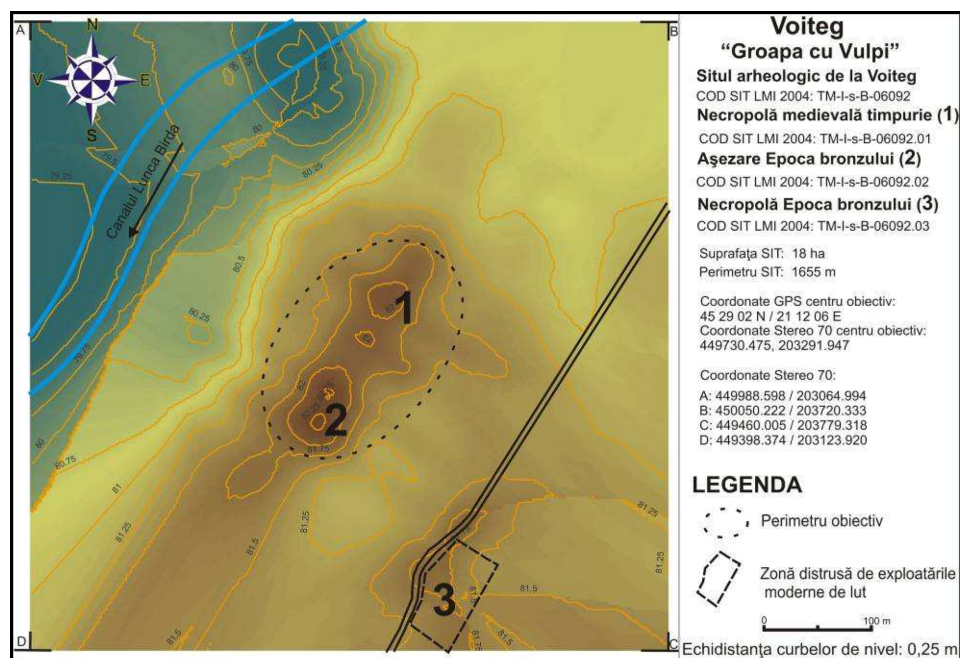

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Voiteg 1

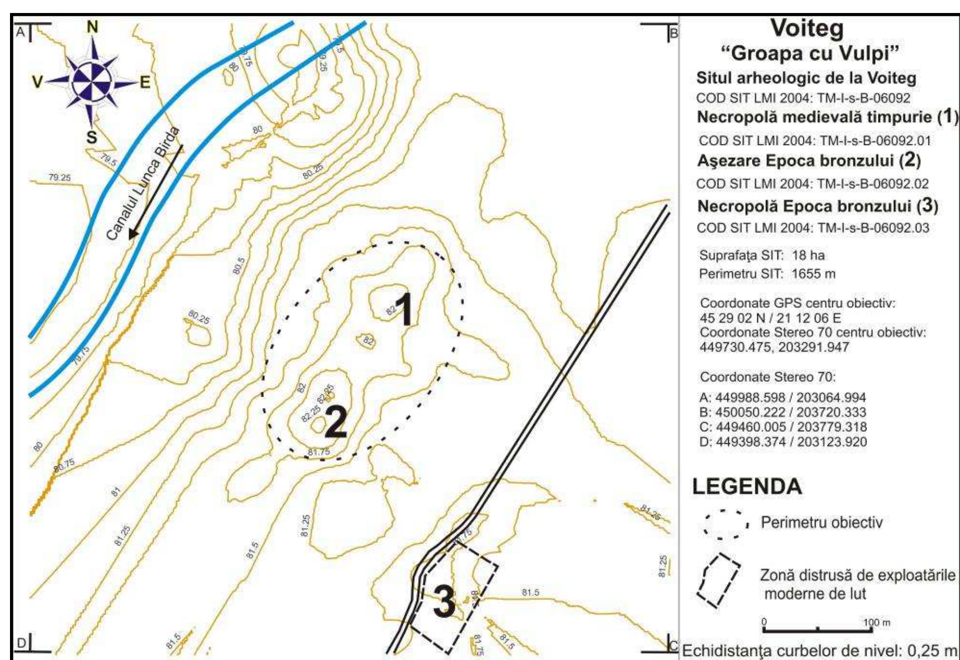

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Voiteg 1

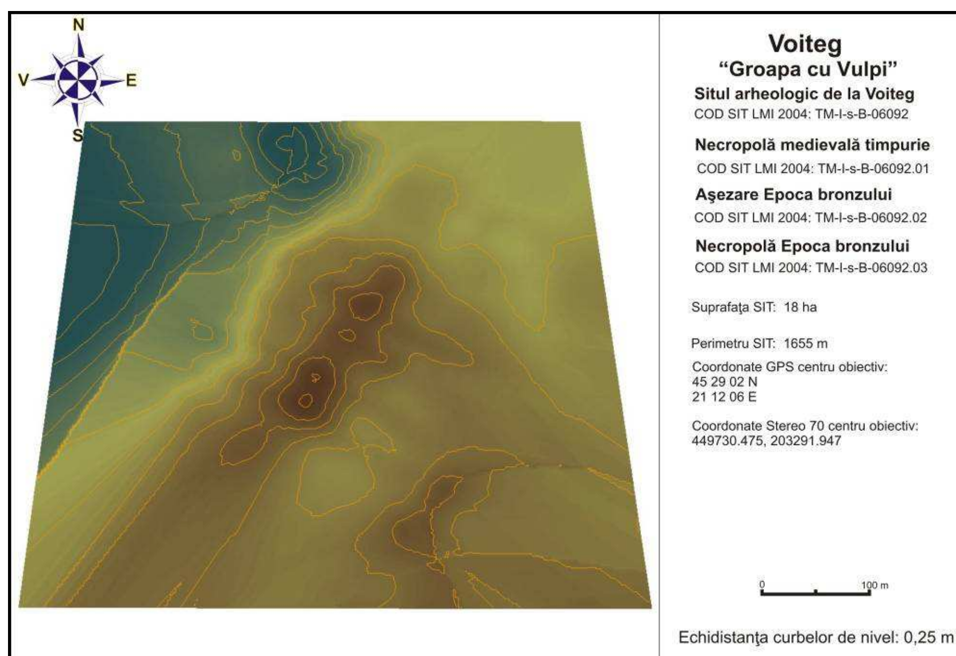
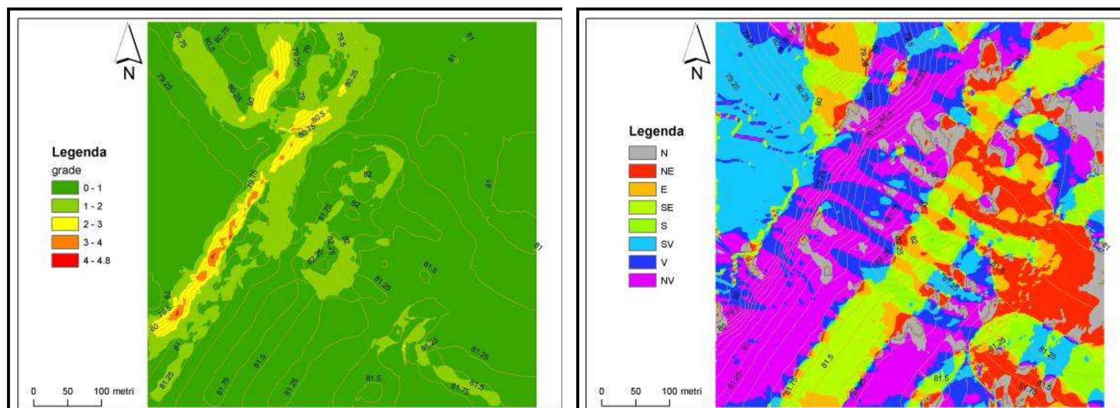

Fig. 4. Planul topografic 3D, Voiteg 1

k. analiza factorilor morfometrici şi morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: aşezarea se află localizată în câmpia joasă, pe o terasă mai înaltă cu 1 m faţă de terenul din jur şi cu cca. 4 m faţă de talvegul Canalului Lunca Birda, pe malul căruia se află; probabil la origine aşezarea a fost un *tell*, azi puternic aplatizat de lucrările agricole intensive (în special de amenajarea viticolă din perioada interbelică, care a lăsat până azi urmele rândurilor de vie), motiv pentru care peisajul iniţial a fost puternic afectat; doar pe latura de NV se mai păstrează o uşoară pantă de 3 – 4 grade, spre talvegul pârâului.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziţie* evidenţiază următoarele elemente morfografice ale sitului: expoziţia terenului a fost puternic afectată de lucrările viticole interbelice care au creat rânduri vălurite de pământ, pe aliniamentul NV – SE, motiv pentru care apar umbriri artificiale care nu corespund realităţii istorice din teren; considerăm că în cazul de faţă, analiza parametrului morfometric *expoziţie*, este irelevantă pentru stabilirea habitatului uman, deşi la origini peisajul ar fi putut dezvălui date concrete privind alegerea locaţiei aşezării.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: aşezare deschisă şi necropolă.

b. datare: epoca bronzului şi epoca medieval-timpurie.

c. material arheologic: situl din această locaţie este reprezentat de trei aspecte arheologice: necropola şi aşezarea de epoca bronzului, precum şi necropola medieval-timpurie. Investigaţiile arheologice sistematice întreprinse în acest areal au vizat exclusiv necropolele de epoca bronzului şi medieval timpurie. Cercetările arheologice de suprafaţă din toamna anului 2007, întreprinse cu ocazia ridicării topografice a sitului, au relevat existenţa unei bogate aşezări de epoca bronzului, dovadă materialul ceramic substanţial, precum şi fragmentele de piese de bronz identificate aici. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (116); fragmente ceramice tipice nedesenate (50); fragmente ceramice atipice (270); fragmente material litic (1); fragment cute gresie (1); fragmente osoase (5); fragmente scoică (4); fragment silex (1); lamă de bronz (1); lustruitoare (2).

d. fotografii şi desene artefacte:

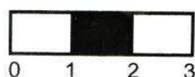
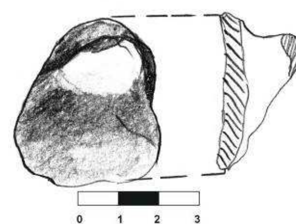
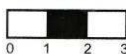

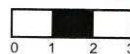
Foto Voiteg 1_1 a

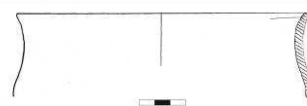

Foto Voiteg 1_1 b

Desen Voiteg 1_1

Foto Voiteg 1_2 a

Foto Voiteg 1_2 b

Desen Voiteg 1_2

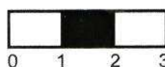

Foto Voiteg 1_3 a

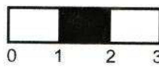

Foto Voiteg 1_3 b

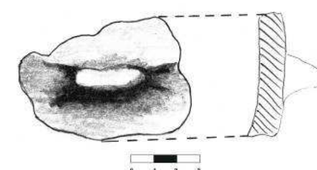

Desen Voiteg 1_3

Foto Voiteg 1_4 a

Foto Voiteg 1_4 b

Desen Voiteg 1_4

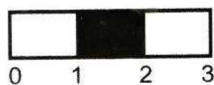
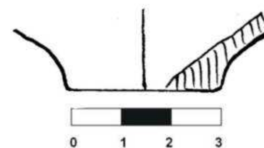

Foto Voiteg 1_5 a

Foto Voiteg 1_5 b

Desen Voiteg 1_5

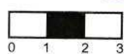

Foto Voiteg 1_6 a

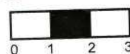

Foto Voiteg 1_6 b

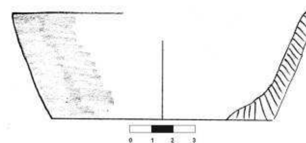

Desen Voiteg 1_6

Foto Voiteg 1_7 a

Foto Voiteg 1_7 b

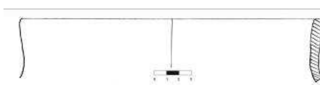

Desen Voiteg 1_7

Foto Voiteg 1_8 a

Foto Voiteg 1_8 b

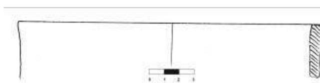
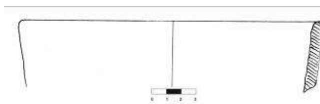

Desen Voiteg 1_8

Foto Voiteg 1_9 a

Foto Voiteg 1_9 b

Desen Voiteg 1_9

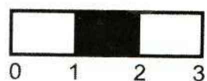

Foto Voiteg 1_10 a

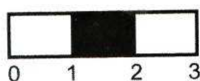

Foto Voiteg 1_10 b

Desen Voiteg 1_10

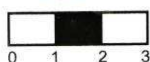

Foto Voiteg 1_11 a

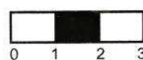
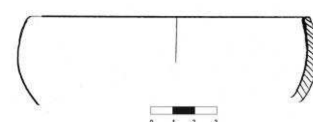

Foto Voiteg 1_11 b

Desen Voiteg 1_11

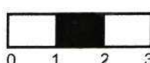

Foto Voiteg 1_12 a

Foto Voiteg 1_12 b

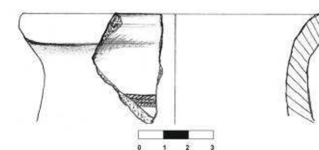

Desen Voiteg 1_12

Foto Voiteg 1_13 a

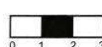
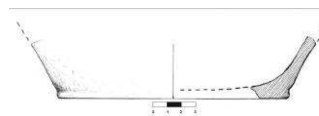

Foto Voiteg 1_13 b

Desen Voiteg 1_13

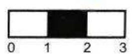

Foto Voiteg 1_14 a

Foto Voiteg 1_14 b

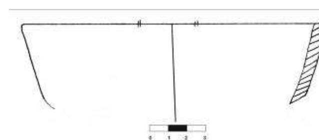

Desen Voiteg 1_14

Foto Voiteg 1_15 a

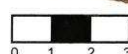
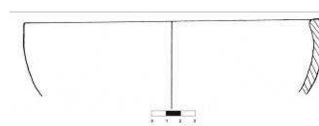

Foto Voiteg 1_15 b

Desen Voiteg 1_15

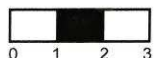

Foto Voiteg 1_16 a

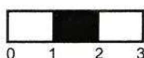

Foto Voiteg 1_16 b

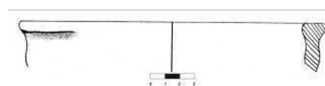

Desen Voiteg 1_16

Foto Voiteg 1_17 a

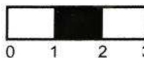
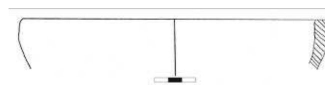

Foto Voiteg 1_17 b

Desen Voiteg 1_17

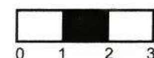

Foto Voiteg 1_18 a

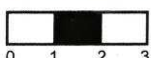

Foto Voiteg 1_18 b

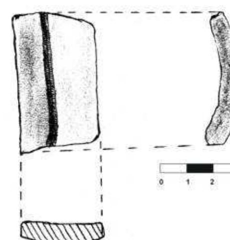

Desen Voiteg 1_18

Foto Voiteg 1_19 a

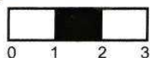

Foto Voiteg 1_19 b

Desen Voiteg 1_19

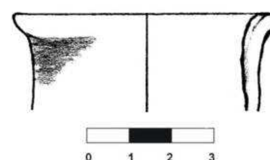

Foto Voiteg 1_20 a

Foto Voiteg 1_20 b

Desen Voiteg 1_20

Desen Voiteg 1_21

Foto Voiteg 1_21 a

Foto Voiteg 1_21 b

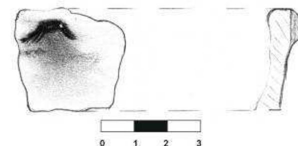
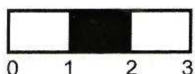

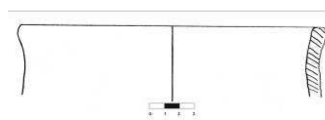
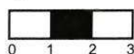

Foto Voiteg 1_22 a

Foto Voiteg 1_22 b

Desen Voiteg 1_22

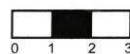
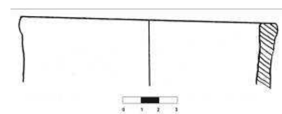
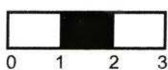

Foto Voiteg 1_23 a

Foto Voiteg 1_23 b

Desen Voiteg 1_23

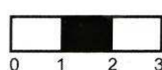
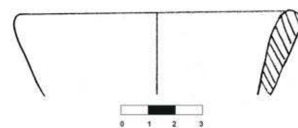
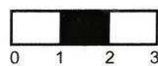

Foto Voiteg 1_24 a

Foto Voiteg 1_24 b

Desen Voiteg 1_24

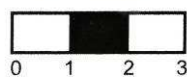

Foto Voiteg 1_25 a

Foto Voiteg 1_25 b

Desen Voiteg 1_25

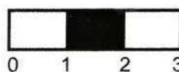

Foto Voiteg 1_26 a

Foto Voiteg 1_26 b

Desen Voiteg 1_26

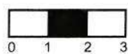
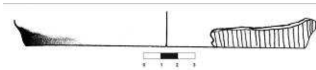

Foto Voiteg 1_27 a

Foto Voiteg 1_27 b

Desen Voiteg 1_27

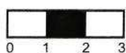
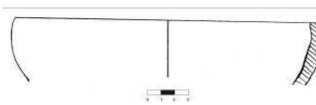

Foto Voiteg 1_28 a

Foto Voiteg 1_28 b

Desen Voiteg 1_28

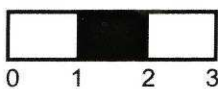

Foto Voiteg 1_29 a

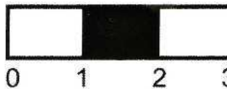

Foto Voiteg 1_29 b

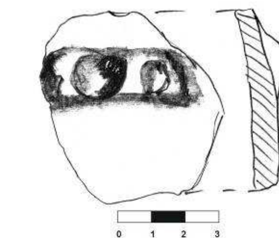

Desen Voiteg 1_29

Foto Voiteg 1_30 a

Foto Voiteg 1_30 b

Desen Voiteg 1_30

Foto Voiteg 1_31 a

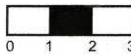
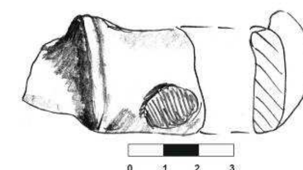
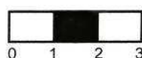

Foto Voiteg 1_31 b

Desen Voiteg 1_31

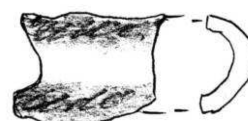
Desen Voiteg 1_32

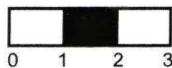
Foto Voiteg 1_32 a

Foto Voiteg 1_32 b

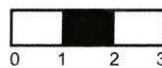

Foto Voiteg 1_33 a

Foto Voiteg 1_33 b

Desen Voiteg 1_33

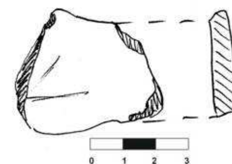

Foto Voiteg 1_34 a

Foto Voiteg 1_34 b

Desen Voiteg 1_34

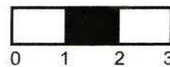
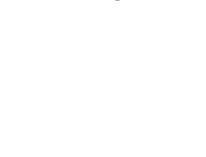

Foto Voiteg 1_35 a

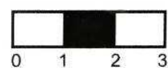
Foto Voiteg 1_35 b

Desen Voiteg 1_35

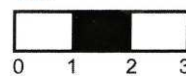

Foto Voiteg 1_36 a

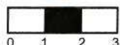
Foto Voiteg 1_36 b

Desen Voiteg 1_36

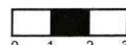

Foto Voiteg 1_37 a

Foto Voiteg 1_37 b

Desen Voiteg 1_37

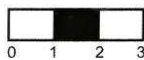

Foto Voiteg 1_38 a

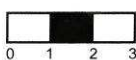

Foto Voiteg 1_38 b

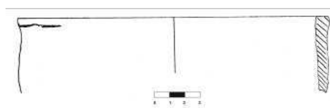

Desen Voiteg 1_38

Foto Voiteg 1_39 a

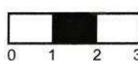

Foto Voiteg 1_39 b

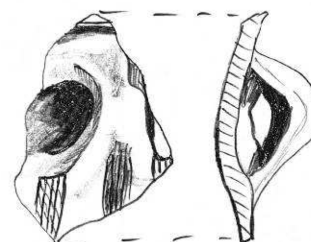
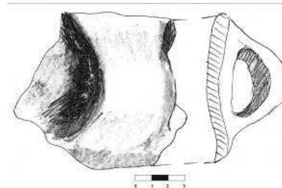

Desen Voiteg 1_39

Foto Voiteg 1_40 a

Foto Voiteg 1_40 b

Desen Voiteg 1_40

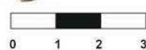

Foto Voiteg 1_41 a

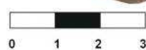

Foto Voiteg 1_41 b

Desen Voiteg 1_41

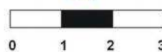

Foto Voiteg 1_42 a

Foto Voiteg 1_42 b

Desen Voiteg 1_42

Foto Voiteg 1_43 a

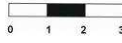

Foto Voiteg 1_43 b

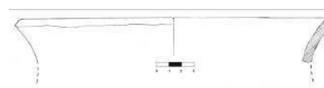

Desen Voiteg 1_43

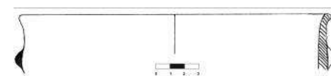

Foto Voiteg 1_44 a

Foto Voiteg 1_44 b

Desen Voiteg 1_44

Foto Voiteg 1_45 a

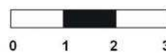

Foto Voiteg 1_45 b

Desen Voiteg 1_45

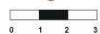
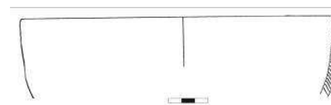

Foto Voiteg 1_46 a

Foto Voiteg 1_46 b

Desen Voiteg 1_46

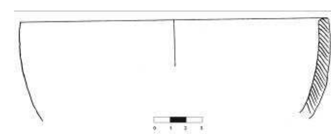

Foto Voiteg 1_47 a

Foto Voiteg 1_47 b

Desen Voiteg 1_47

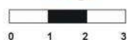

Foto Voiteg 1_48 a

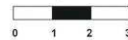
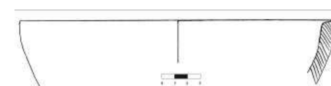

Foto Voiteg 1_48 b

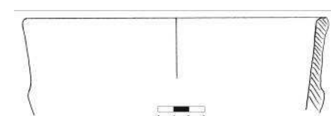
Desen Voiteg 1_48

Foto Voiteg 1_49 a

Foto Voiteg 1_49 b

Desen Voiteg 1_49

Foto Voiteg 1_50 a

Foto Voiteg 1_50 b

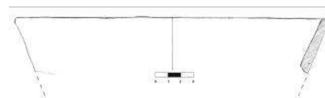

Desen Voiteg 1_50

Foto Voiteg 1_51 a

Foto Voiteg 1_51 b

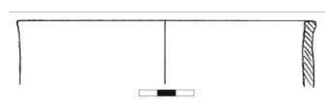
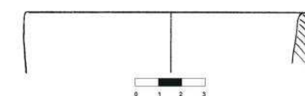

Desen Voiteg 1_51

Foto Voiteg 1_52 a

Foto Voiteg 1_52 b

Desen Voiteg 1_52

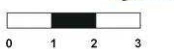

Foto Voiteg 1_53 a

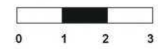

Foto Voiteg 1_53 b

Desen Voiteg 1_53

Foto Voiteg 1_54 a

Foto Voiteg 1_54 b

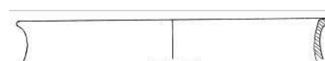
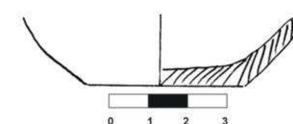

Desen Voiteg 1_54

Foto Voiteg 1_55 a

Foto Voiteg 1_55 b

Desen Voiteg 1_55

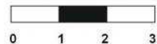

Foto Voiteg 1_56 a

Foto Voiteg 1_56 b

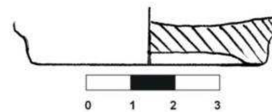

Desen Voiteg 1_56

Foto Voiteg 1_57 a

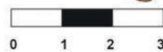
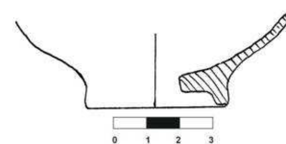

Foto Voiteg 1_57 b

Desen Voiteg 1_57

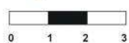
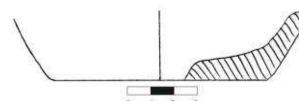
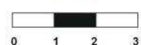
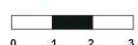

Foto Voiteg 1_58 a

Foto Voiteg 1_58 b

Desen Voiteg 1_58

Foto Voiteg 1_59 a

Foto Voiteg 1_59 b

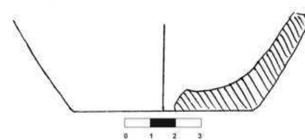
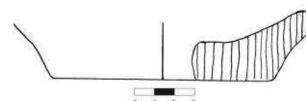

Desen Voiteg 1_59

Foto Voiteg 1_60 a

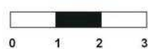

Foto Voiteg 1_60 b

Desen Voiteg 1_60

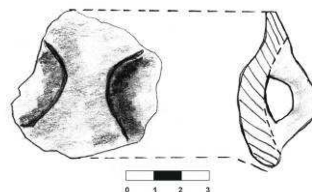

Foto Voiteg 1_61 a | Foto Voiteg 1_61 b | Desen Voiteg 1_61

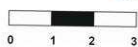

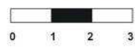

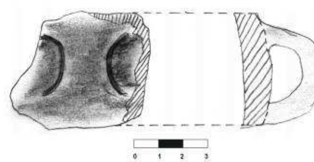

Foto Voiteg 1_62 a | Foto Voiteg 1_62 b | Desen Voiteg 1_62

D

Foto Voiteg 1_63 a | Foto Voiteg 1_63 b | esen Voiteg 1_63

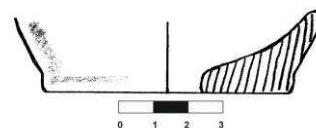

Foto Voiteg 1_64 a | Foto Voiteg 1_64 b | Desen Voiteg 1_64

Foto Voiteg 1_65 a | Foto Voiteg 1_65 b | Desen Voiteg 1_65

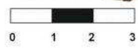

Foto Voiteg 1_66 a | Foto Voiteg 1_66 b | Desen Voiteg 1_66

Foto Voiteg 1_67 a

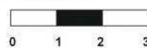

Foto Voiteg 1_67 b

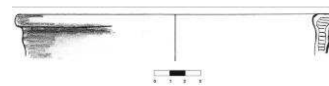

Desen Voiteg 1_67

Foto Voiteg 1_68 a

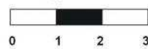
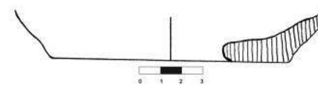

Foto Voiteg 1_68 b

Desen Voiteg 1_68

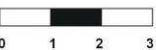

Foto Voiteg 1_69 a

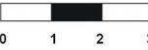
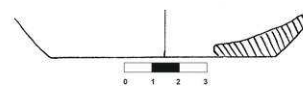

Foto Voiteg 1_69 b

Desen Voiteg 1_69

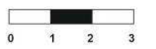

Foto Voiteg 1_70 a

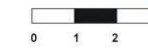

Foto Voiteg 1_70 b

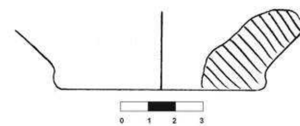

Desen Voiteg 1_70

Foto Voiteg 1_71 a

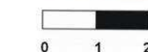

Foto Voiteg 1_71 b

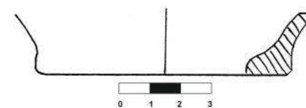
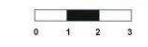

Desen Voiteg 1_71

Foto Voiteg 1_72 a

Foto Voiteg 1_72 b

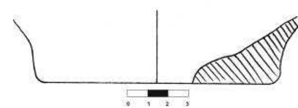

Desen Voiteg 1_72

Foto Voiteg 1_73 a

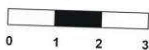

Foto Voiteg 1_73 b

Desen Voiteg 1_73

Foto Voiteg 1_74 a

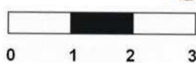

Foto Voiteg 1_74 b

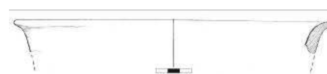

Desen Voiteg 1_74

Foto Voiteg 1_75 a

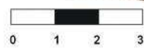

Foto Voiteg 1_75 b

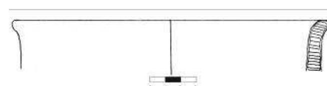

Desen Voiteg 1_75

Foto Voiteg 1_76 a

Foto Voiteg 1_76 b

Desen Voiteg 1_76

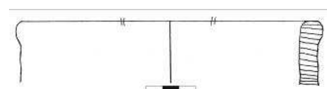

Foto Voiteg 1_77 a

Foto Voiteg 1_77 b

Desen Voiteg 1_77

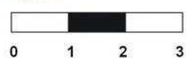

Foto Voiteg 1_78 a

Foto Voiteg 1_78 b

Desen Voiteg 1_78

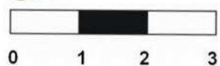

Foto Voiteg 1_79 a

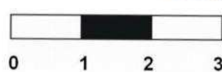

Foto Voiteg 1_79 b

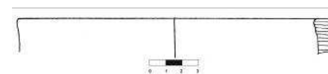

Desen Voiteg 1_79

Foto Voiteg 1_80 a

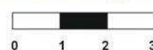

Foto Voiteg 1_80 b

Desen Voiteg 1_80

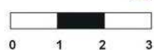

Foto Voiteg 1_81 a

Foto Voiteg 1_81 b

Desen Voiteg 1_81

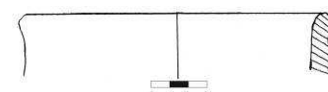

Foto Voiteg 1_82 a

Foto Voiteg 1_82 b

Desen Voiteg 1_82

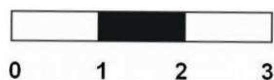

Foto Voiteg 1_83 a

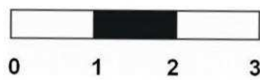

Foto Voiteg 1_83 b

Desen Voiteg 1_83

Foto Voiteg 1_84 a

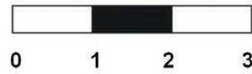

Foto Voiteg 1_84 b

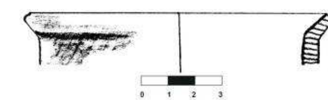

Desen Voiteg 1_84

Foto Voiteg 1_85 a

Foto Voiteg 1_85 b

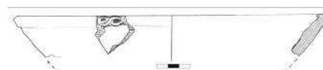

Desen Voiteg 1_85

Foto Voiteg 1_86 a

Foto Voiteg 1_86 b

Desen Voiteg 1_86

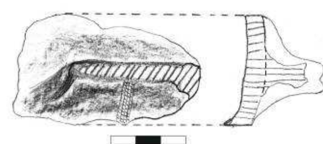

Foto Voiteg 1_87 a

Foto Voiteg 1_87 b

Desen Voiteg 1_87

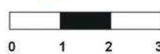

Foto Voiteg 1_88 a

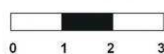

Foto Voiteg 1_88 b

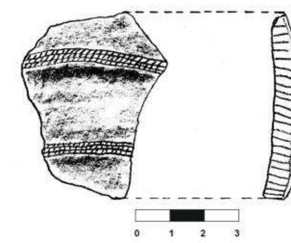

Desen Voiteg 1_88

Foto Voiteg 1_89 a

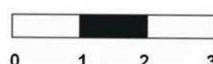

Foto Voiteg 1_89 b

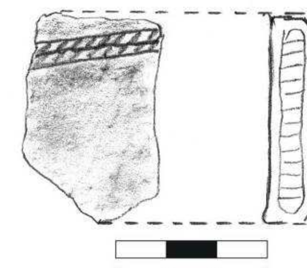

Desen Voiteg 1_89

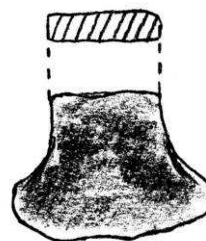
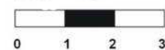

Foto Voiteg 1_90 a

Foto Voiteg 1_90 b

Desen Voiteg 1_90

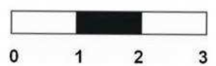

Foto Voiteg 1_91 a

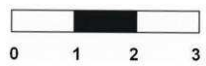
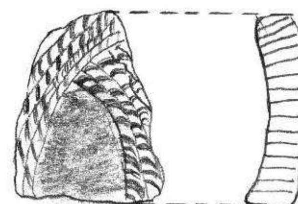
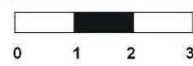

Foto Voiteg 1_91 b

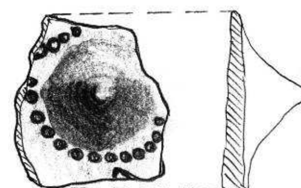
Desen Voiteg 1_91

Foto Voiteg 1_92 a

Foto Voiteg 1_92 b

Desen Voiteg 1_92

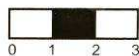

Foto Voiteg 1_93 a

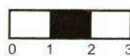
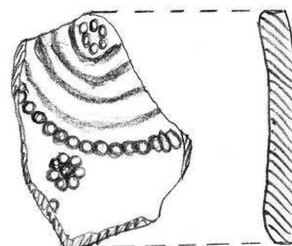
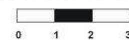

Foto Voiteg 1_93 b

Desen Voiteg 1_93

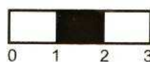
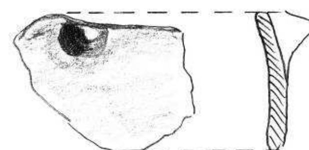
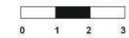

Foto Voiteg 1_94 a

Foto Voiteg 1_94 b

Desen Voiteg 1_94

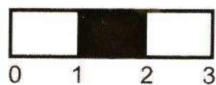
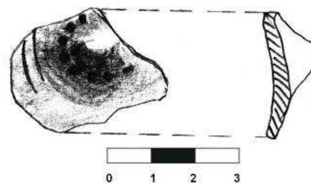

Foto Voiteg 1_95 a

Foto Voiteg 1_95 b

Desen Voiteg 1_95

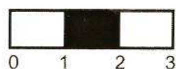
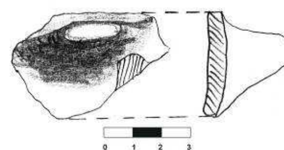

Foto Voiteg 1_96 a

Foto Voiteg 1_96 b

Desen Voiteg 1_96

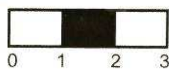

Foto Voiteg 1_97 a

Foto Voiteg 1_97 b

Desen Voiteg 1_97

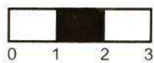

Foto Voiteg 1_98 a

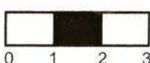
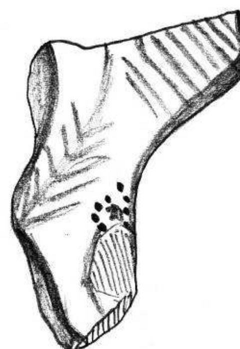

Foto Voiteg 1_98 b

Desen Voiteg 1_98

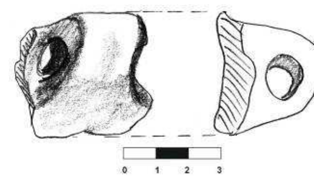

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_99 a

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_99 b

0 1 2 3
Desen Voiteg 1_99

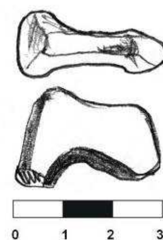

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_100 a

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_100 b

0 1 2 3
Desen Voiteg 1_100

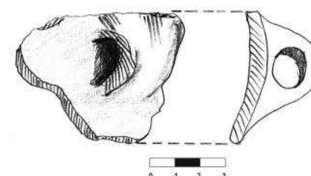

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_101 a

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_101 b

0 1 2 3
Desen Voiteg 1_101

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_102 a

0 1 2 3
Foto Voiteg 1_102 b

0 1 2 3
Desen Voiteg 1_102

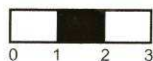

Foto Voiteg 1_103 a

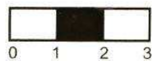
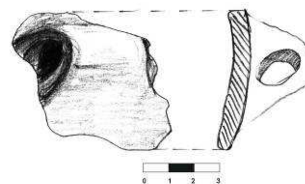

Foto Voiteg 1_103 b

Desen Voiteg 1_103

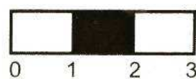

Foto Voiteg 1_104 a

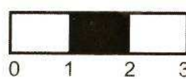
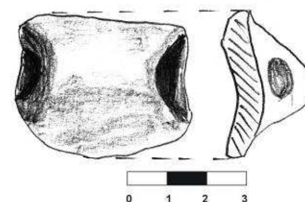

Foto Voiteg 1_104 b

Desen Voiteg 1_104

Foto Voiteg 1_105 a

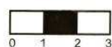
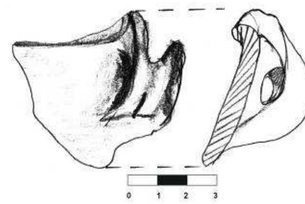

Foto Voiteg 1_105 b

Desen Voiteg 1_105

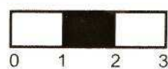

Foto Voiteg 1_106 a

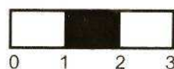
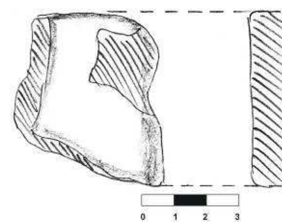

Foto Voiteg 1_106 b

Desen Voiteg 1_106

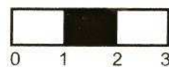

Foto Voiteg 1_107 a

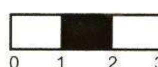
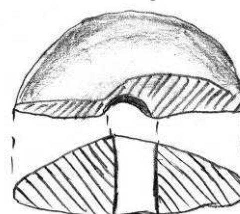

Foto Voiteg 1_107 b

Desen Voiteg 1_107

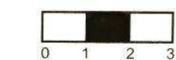

Foto Voiteg 1_108 a

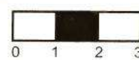
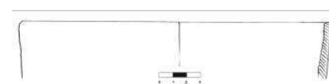

Foto Voiteg 1_108 b

Desen Voiteg 1_108

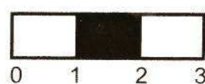
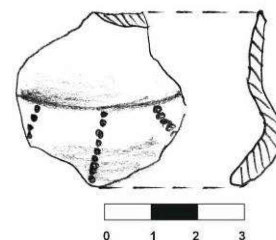

Foto Voiteg 1_109 a

Foto Voiteg 1_109 b

Desen Voiteg 1_109

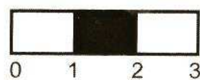
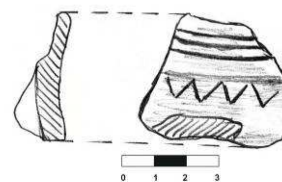

Foto Voiteg 1_110 a

Foto Voiteg 1_110 b

Desen Voiteg 1_110

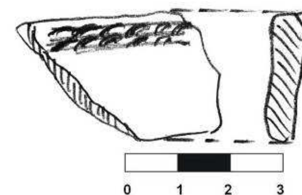

Foto Voiteg 1_111 a

Foto Voiteg 1_111 b

Desen Voiteg 1_111

Foto Voiteg 1_112 a

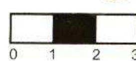
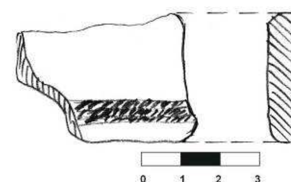

Foto Voiteg 1_112 b

Desen Voiteg 1_112

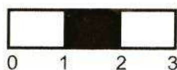

Foto Voiteg 1_113 a

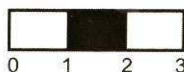
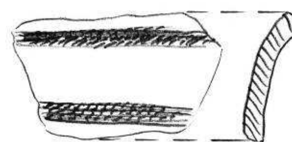

Foto Voiteg 1_113 b

Desen Voiteg 1_113

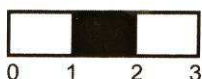
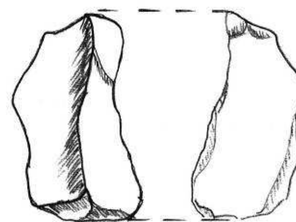

Foto Voiteg 1_114 a

Foto Voiteg 1_114 b

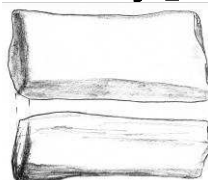

Desen Voiteg 1_114

Foto Voiteg 1_115 a

Foto Voiteg 1_115 b

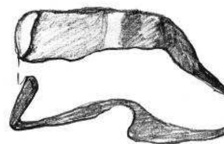

Desen Voiteg 1_115

Foto Voiteg 1_116 a

Foto Voiteg 1_116 b

Desen Voiteg 1_116

V. Importanţa sitului:

a. starea de conservare: slabă, necropola de epoca bronzului fiind afectată de lucrările de extracţie a lutului, dar şi de activităţi de braconaj arheologic. Aşezarea de epoca bronzului este distrusă progresiv de lucrările agricole moderne, la suprafaţa terenului fiind vizibile cantităţi impresionante de ceramică.

b. stare actuală: teren arabil (aşezarea de epoca bronzului) şi zonă de extracţie a lutului (necropola de epoca bronzului).

c. importanţa şi relevanţa ştiinţifică: campaniile de cercetare arheologică sistematică au relevat existenţa unui sit de o importanţă ştiinţifică deosebită, atât pentru studiul fenomenelor funerare din epoca bronzului sau epoca medieval-timpurie, cât şi pentru analizarea habitatului epocii bronzului. Publicarea superficială a rezultatelor investigaţiilor, vitregeşte cercetarea ştiinţifică de cunoaşterea unor informaţii preţioase. Este de dorit ca în viitor roadele acestor campanii să vadă lumina tiparului şi, eventual, să se demareze o nouă campanie de investigaţii, care să abordeze şi aşezarea adiacentă necropolei de epoca bronzului.

d. importanţa turistică: în stadiul actual de prezervare şi punere în valoare situl arheologic de la Voiteg „Groapa cu vulpi” nu se pretează includerii în trasee turistice pentru un public neavizat.

e. propunere de restaurare: nu este cazul, în stadiul actual de investigare şi prezervare a obiectivului arheologic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 22.09.2007.

b. autorii investigaţiilor: Dorel Micle, Adrian Cîntar, Leonard Dorogostaiski şi studentul Andrei Stavilă.

VII. Bibliografie:

Dragotă, Aurel, *Aspecte de multiculturalitate spirituală. Rit şi ritual funerar în Transilvania şi Europa Centrală şi de Sud-Est (secolele IX-XI)*, Sibiu, 2006, p. 97; 109

El Sussi, Georgeta, *Ofrande de animale din necropola de incineraţie de la Voiteg (judeţul Timiş)*, în *TD*, 9, 1990, 1-2, p. 249-251

Gumă, Marian, *Civilizaţia primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bucureşti, 1993, p. 151; 153-156; 298

Gumă, Marian, *Epoca bronzului în Banat. Orizonturi cronologice şi manifestări culturale*, Timişoara, 1997, p. 55-56

Medeleţ, Florin, *Câmpurile de urne funerare din Banat. Unele probleme ale ritului şi ritualului funerar la tracii nordici timpurii de la sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului*, în *AMN*, 32, 1995, 1, p. 289-302

Medeleţ. Florin, *Die Urnegräberfelder im Banat*, în *The Yugoslav Danube Basin and the Neighbourning Regions in the 2nd Millennium B.C.*, Blegrade – Vršac, 1996, p. 231-254

Medeleţ, Florin; Tănase, Daniela; Gáll, Ervin, *X. Századi honfoglalás kori temetörészlet Vejtén (Temes megye, Románia)*, în *AE*, 126, 2001, 1-2, p. 99-112

Munteanu, Marius, *Consideraţii antropologice asupra unor oase calcinate provenite dintr-o necropolă de la Voiteni, judeţul Timiş, datată la sfârşitul epocii bronzului*, în *AB. S.N.*, 5, 1997, p. 27-30

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală din Banatul de Câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55; 62

Szentmiklosi, Alexandru, *Câteva morminte plane de incineraţie de la sfârşitul epocii bronzului din hotarul comunei Voiteni*, în *AB. S.N.*, 6, 1998, p. 197-208

MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR
INSTITUTUL NAŢIONAL AL MONUMENTELOR ISTORICE

LISTA MONUMENTELOR ISTORICE A JUDEŢULUI TIMIŞ. SECŢIUNEA ARHEOLOGIE 2010 (REVIZUITĂ)

Nr. crt.	Cod LMI 2010	Denumire	Cod eGISpat 2010*	Localitate	Adresă	Datare
1.	TM-I-s-B-06051	Fortificaţia de pământ "Cetatea Turcească"	Alioş 1	Alioş (com. Maşloc)	46 01 27 N 21 30 05 E	Epoca bronzului; epoca Latène; epoca prefeudală; epoca medieval- timpurie; epoca medieval- dezvoltată
2.	TM-I-s-B-06052	Aşezarea deschisă multistratificată „Dealul Crucii”	Becicherecu Mic 1	Becicherecu Mic (comună)	45 52 26 N 21 01 59 E	Epoca neolitică; epoca post-romană; epoca prefeudală; epoca medieval-timpurie
3.	TM-I-s-B-06054	*Tell*-ul „Gruiul cu cremene”	Bucovăţ 1	Bucovăţ (com. Remetea Mare)	45 45 21 N 21 23 16 E	Epoca neolitică
4.	TM-I-s-A-06055	Aşezarea urbană medievală „Urbs Morisena”	Cenad 1	Cenad (comună)	46 08 18 N 20 35 11 E	Epoca bronzului; epocă romană (?); epoca medieval timpurie; epoca medieval dezvoltată; epoca medieval târzie
5.	TM-I-s-B-06056	„Câmp de tumuli”	Checea 1	Checea (comună)	T1: 45 44 47 N 20 51 26 E T2: 45 43 58 N 20 50 52 E T3: 45 43 42 N 20 51 09 E T4: 45 43 14 N 20 51 17 E T5: 45 43 29 N 20 51 11 E T6: 45 43 17 N 20 50 45 E T7: 45 43 15 N 20 50 48 E T8: 45 43 32 N 20 50 34 E T9: 45 43 24 N 20 50 36 E T10: 45 43 30 N 20 48 41 E	Epoca bronzului (?)
6.	TM-I-s-B-06057	Aşezarea neolitică „Chişoda Veche – Gomila”	Chişoda 1	Chişoda (com. Giroc)	45 41 56 N 21 11 35 E	Epoca neolitică; epoca medieval dezvoltată
7.	TM-I-s-B-06058	Fortificaţia liniară de pământ „Valu roman	Chişoda 2	Chişoda (com. Giroc)	A: 45 42 08 N 21 11 29 E	Epoca romană (?); epoca post-romană (?)

		II"			B: 45 41 41 N 21 11 30 E C: 45 38 25 N 21 11 51 E	
8.	TM-I-s-A-06059	„Cetatea Făgetului"	Făget 1	Făget (oraş)	45 51 58 N 22 10 26 E	Epoca medieval-târzie
9.	TM-I-s-B-06060	Aşezarea medievală „Sarad"	Giarmata 1	Giarmata (comună)	45 53 04 N 21 20 30 E	Epoca bronzului; epoca post-romană; epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
10.	TM-I-s-B-06061	Situl multistratificat „Mescal"	Giroc 2	Giroc (comună)	45 39 43 N 21 17 04 E	Epoca bronzului; Hallstatt; epoca medieval-târzie; începutul sec. XIX
11.	TM-I-s-A-06062	Fortificaţia de pământ „Cetate"	Herneacova 1	Herneacova (oraş Receaş)	45 53 02 N 21 29 56 E	Hallstatt târziu, Latène
12.	TM-I-s-B-06063	Situl multistratificat „La Pocioroane"	Hodoni 1	Hodoni (com. Satchinez)	45 53 48 N 21 05 32 E	Epoca neolitică; epoca post-romană; epoca medieval-timpurie
13.	TM-I-s-B-06064	Situl multistratificat „Pustă"	Hodoni 2	Hodoni (com. Satchinez	45 54 53 N 21 05 04 E	Epoca bronzului; epoca post-romană
14.	TM-I-s-B-06065	Fortificaţia de pământ „Cetatea turcească"	Ianova 1	Ianova (com. Remetea Mare)	45 49 18 N 21 24 58 E	Epoca medieval dezvoltată
15.	TM-I-s-B-06066	Aşezarea deschisă multistratificată Izvin „După Vii"	Izvin 1	Izvin (oraş Recaş)	45 50 21 N 21 28 33 E	Preistorie, epoca post-romană; epoca medieval-timpurie
16.	TM-I-s-A-06067	„Cetatea Jdioara"	Jdioara 1	Jdioara (com. Criciova)	45 37 42 N 22 07 05 E	Epoca medieval-dezvoltată
17.	TM-I-s-B-06068	Târgul medieval Margina „Lanu Holdele Lungi"	Margina 1	Margina (comună)	45 51 30 N 22 16 52 E	Epoca medieval- dezvoltată; epoca medieval-târzie
18.	TM-I-s-B-06069	Fortificaţia circulară de pământ „Şanţul turcilor"	Maşloc 1	Maşloc (comună)	45 59 33 N 21 27 43 E	Epoca medieval- dezvoltată
19.	TM-I-s-B-06070	Fortificaţia circulară de pământ „La Mănăstire"	Mănăştiur 1	Mănăştiur (comună)	45 50 14 N 22 04 07 E	Epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
20.	TM-I-s-B-06071	Aşezarea deschisă	Dejan 9	Dejan (com.	45 18 04 N	Epoca neolitică, epoca

		multistratificată „Cărămidărie”		Moraviţa)	21 18 37 E	bronzului, epoca post-romană, epoca medieval-timpurie, epoca medieval-dezvoltată
21.	TM-I-s-B-06072	Aşezarea medievală „Satu bătrân”	Moşniţa Veche 1	Moşniţa Veche (com. Moşniţa Nouă)	45 44 54 N 21 18 58 E	Epoca medieval-dezvoltată; epoca medieval-târzie
22.	TM-I-s-B-06073	„Câmp de tumuli”	Nerău 1	Nerău (com. Teremia Mare)	T1: 45 58 26 N 20 36 42 E T2: 45 58 53 N 20 35 57 E T3: 45 58 54 N 20 36 02 E T4: 45 57 37 N 20 34 21 E T5: 45 56 55 N 20 33 46 E T6: 45 56 52 N 20 33 50 E	Epoca bronzului (?)
23.	TM-I-s-B-06075	Fortificaţia de pământ „Călăşturi”	Opatiţa 1	Opatiţa (oraş Deta)	45 25 02 41 N 21 16 38 53 E	Preistorie, epoca medievală-timpurie; epoca medieval dezvoltată
24.	TM-I-s-B-06077	Aşezarea fortificată multistratificată „Movila cu Şanţ”	Periam 1	Periam (comună)	46 02 50 N 20 51 02 E	Epoca bronzului; epoca sarmatică (?); epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
25.	TM-I-s-B-06078	Situl multistratificat „Gomila lui Gabor”	Remetea Mare 2	Remetea Mare (comună)	45 46 36 N 21 23 37 E	Hallstatt, epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
26.	TM-I-s-B-06079	Situl multistratificat „Cetate – Sasvar”	Remetea Mare 1	Remetea Mare (comună)	45 46 26 N 21 21 56 E	Hallstatt; epoca post-romană; epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
27.	TM-I-s-B-06080	Staţiunea paleolitică „Dumbrăviţa”	Româneşti 1	Româneşti (com. Tomeşti)	45 49 05 N 22 19 19 E	Paleolitic superior
28.	TM-I-s-B-06081	Situl arheologic multistratificat „Peştera cu Apă”	Româneşti 2	Româneşti (com. Tomeşti)	45 47 47 N 22 21 01 E	Epoca eneolitică, epoca bronzului, Hallstatt, Latène
29.	TM-I-s-B-06082	Fortificaţia circulară de pământ „Grădişte”	Satchinez 1	Satchinez (comună)	45 56 10 N 21 01 26 E	Epoca medieval-dezvoltată; epoca medieval-târzie
30.	TM-I-s-B-06083	Aşezarea deschisă multistratificată „Viile”	Sânnicolau Mare 3	Sânnicolau Mare (oraş)	46 03 46 N 20 37 37 E	Epoca bronzului; epoca post-romană
31.	TM-I-s-B-06085	Situl arheologic multistratificat „Selişte”	Sânnicolau Mare 2	Sânnicolau Mare (oraş)	46 04 05 N 20 39 26 E	Epoca bronzului; epoca post-romană; epoca prefeudală; epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată;

						epoca medieval-târzie
32.	TM-I-s-B-06086	Fortificaţia de pământ „La Cetate"	Seceani 1	Seceani (com. Orţişoara)	45 58 38 N 21 19 03 E	Epoca medieval-dezvoltată (?); epoca medieval târzie (?)
33.	TM-I-s-B-06087	Fortificaţia de pământ „Grădişte"	Stanciova 2	Stanciova (oraş Recaş)	45 53 09 N 21 34 55 E	Preistorie; epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
34.	TM-I-s-B-06088	Aşezarea deschisă multistratificată „Ocoale"	Unip 6	Unip (com. Sacoşu Turcesc)	45 38 47 N 21 20 34 E	Epoca post-romană; epoca medieval-timpurie; epoca medieval-dezvoltată
35.	TM-I-s-B-06089	Aşezarea fortificată multistratificată „Dealu Cetăţuica"	Unip 2	Unip (com. Sacoşu Turcesc)	45 40 11 N 21 17 59 E	Epoca bronzului; Hallstatt; Laténe; epoca medieval-dezvoltată
36.	TM-I-s-B-06090	„Câmp de tumuli"	Vizejdia 1	Vizejdia (com. Gottlob)	T1: 45 55 46 N 20 37 33 E T2: 45 55 51 N 20 46 52 E T3: 45 57 24 N 20 38 14 E	Epoca bronzului (?)
37.	TM-I-s-B-06091	*Tell*-ul „La Vii"	Voiteg 2	Voiteg (comună)	45 28 12 N 21 12 42 E	Epoca bronzului
38.	TM-I-s-B-06092	Situl multistratificat „Groapa cu Vulpi"	Voiteg 1	Voiteg (comună)	45 29 02 N 21 12 06 E	Epoca bronzului; epoca medieval-timpurie

* Câmpul *Cod eGISpat Timiş* din tabel, reprezintă indicativul numelui şi numărului de obiectiv, utilizat în procesarea datelor arheologice ale siturilor descoperite în urma investigaţiilor de teren în intervalul 2006-2010 de către membri proiectului *eGISpat Timiş*.

MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR
INSTITUTUL NAŢIONAL AL MONUMENTELOR ISTORICE

LISTA MONUMENTELOR ISTORICE A JUDEŢULUI TIMIŞ. SECŢIUNEA ARHEOLOGIE, 2010
POZIŢII DIN LISTĂ PROPUSE SPRE RADIERE

Nr. crt.	Cod LMI 2010	Denumire	Cod eGISpat 2010	Localitate	Argument
1	TM-I-s-B-06049	„Cioreni”	Timişoara 1	Timişoara (municipiu)	Situl a fost distrus aproape complet în anii '80 de lucrările de hidroamelioraţii şi amenajarea teritoriului, iar complexele arheologice au fost epuizate în urma cercetărilor arheologice de salvare. Actualmente terenul este steril arheologic
2	TM-I-s-A-06050	„Calea Aradului, 1”	Timişoara 2	Timişoara (municipiu)	Fragmentul de ruină din „Parcul Botanic” face parte din fortificaţia habsburgică a Timişoarei, trebuind transferat la Secţiunea Monumente Istorice a LMI Timiş, constituind acelaşi ansamblu cu monumentele TM-II-a-A-06103 şi TM-II-m-A-06103.03.
3	TM-I-s-B-06053	„Cetatea Dosul”	Bencecu de Jos	Bencecu de Jos (com. Pişchia)	Verificările minuţioase ale bibliografiei de specialitate, a materialului cartografic, toponimic, informările în teren la localnici şi autorităţi publice locale, cât şi cercetările sistematice de teren nu au identificat obiectivul arheologic.
4	TM-I-s-B-06074	„Gomila”	Ofseniţa	Ofseniţa (com. Banloc)	În urma analizei bibliografiei de specialitate şi a materialului cartografic, s-a identificat locaţia sitului, dar acesta a fost distrus complet de lucrările agricole şi de amenajarea teritoriului în epoca modernă. Actualmente câmpul de tumuli de la Ofseniţa „Gomila” sau „Sieben Hügel” nu mai există în teren.
5	TM-I-s-B-06076	„Selişte”	Padureni	Pădureni (com. Jebel)	Verificările minuţioase ale bibliografiei de specialitate, a materialului cartografic, toponimic, informările în teren la localnici şi autorităţi publice locale, cât şi cercetările sistematice de teren nu au identificat obiectivul arheologic.
6	TM-I-s-B-06084	"La Fabrica de cărămizi”	Sânnicolau Mare	Sânnicolau Mare (oraş)	Informaţiile din bibliografia de specialitate, bazate pe descoperiri de la începutul şi mijlocul sec. XX, nu au putut fi documentate prin cercetările arheologice sistematice de teren. Locaţia este bulversată şi distrusă total de gropile pentru extracţia lutului de la fosta fabrică de cărămizi.

* Câmpul *Cod eGISpat Timiş* din tabel, reprezintă indicativul numelui şi numărului de obiectiv, utilizat în procesarea datelor arheologice ale siturilor descoperite în urma investigaţiilor de teren în intervalul 2006-2010 de către membri proiectului *eGISpat Timiş*.

ArheoGIS. The Archaeological Heritage database included in The Historic Monuments List of the Timiș County

ABSTRACT

The *ArheoGIS* study. *The Archaeological Heritage database included in the Historic Monuments List of the Timiș County* is based on the scientific research project *eGISpat Timiș. The topographical repertory of Historic Monuments List sites of the Timiș County (LMI). Archaeology Section*, project that had the following partners: the West University of Timișoara (The Faculty of Letters, History and Theology, Department of History and The Faculty of Chemistry, Biology, Geography, Department of Geography) and the Ministry of Culture and Cults, The Direction for Culture, Cults and National Cultural Heritage of Timiș County. The activity of scientific research itself was conducted over a period of four years (August 2006 - August 2010), during which several work stages have been covered.

Since 2004, the University of the West began the purchase of specialized equipment and software, without which such an undertaking would not have been possible, at least from a technical point of view. Also, from the beginning it must be mentioned several specific aspects that concerned the topographical activity of archaeological objectives listed in LMI Timiș 2004. A first aspect concerns the training of research team members who were to conduct an interdisciplinary investigation of an archaeological site, which needs highlighting and differentiating of the anthropic elements from the natural ones in the case of topographical surveys applied in Archeology. In most cases, the survey of archaeological sites in Romania were made through companies specialized in topography, their specialists being **surveyors working under the supervision** of archaeologists. The Timiș eGISpat project specific, which had as main objective the **identification**, **demarcation** and **surveying** of the archaeological sites located throughout the county area and nearly half did not have any indications of location, did not allow companies specialized in topography to be involved in the project, as surveying costs were, in these circumstances, far too high. The *Timiș eGISpat* project members had many archaeological field research activities before its launch, resulting in surveying, among others, of the archaeological sites at Jupa "Tibiscum", Mehadia "Praetorium", Sânnicolau Mare "Seliște", Şag „Mlaca”, etc. Following the field experience and in order to enhance the volume of information contained by topographic surveys, the research team imposed as necessary to collect accurate topometric terrain data for 3D reconstruction of archaeological objectives, in addition to the usual landscape plans.

Another specific element for starting such a project was given by the difficulty of establishing its administrative structure. The specifications have been defined and established in such a way as to include as many of the necessary elements of a detailed archaeological record. Standards of such records, items that were to be completed, the typology of maps, drawings and topographical plans, precise tracking markers, which leaves no ambiguities and confusions, data processing procedures, etc., have been proposed, in the absence of such formal criteria and standardized nationally by our team. In compiling the model for the site record the research team had to go through a lengthy legal and administrative documentation activity, to take account of regulations, procedures and recommendations of the competence forums and to propose amendments of these, in those points where the theory was outdated by practice. For the results to correspond to standardized and unambiguous criteria at every stage of research, from the stage of documentation, field research or data processing, the team went through the same steps, of course adjusted to the objective realities of each archaeological site.

For the carrying of the ***eGISpat Timiș*** project there were two contracts signed, contract number 1966 from 21.08.2006 (part 1) and contract number 30 from 08.08.2007 (part 2), having as contractor the Ministry of Culture and Cults, The Direction for Culture, Cults and National Cultural Heritage of Timiș County and as provider the West University of Timișoara (The Faculty of Letters, History and Theology, Department of History and The Faculty of Chemistry, Biology, Geography, Department of Geography) through the project director

Lecturer PhD. Dorel Micle, and its members, Assistants Liviu Măruia, Mircea Ardelean and Adrian Cîntar.

The research activity launched for the *eGISpat Timiș* project was based on the Timiș County Historic Monuments List. Archaeology Section, Edition 2004. The official list of archaeological monuments in Timiș County, which appears as such in all institutions with responsibilities in the national cultural heritage, from the county fora to the Ministry of Culture, includes 57 items, divided into sites of national importance (Class A, 5 positions) and sites of local importance (category B, 52 positions). The 57 site records do not address as many different archaeological sites, but in many cases, it is the same landmark, but with the archaeological elements from different eras. Simply by studying the Timiș County List of Historic Monuments, Archaeology section shows, under these conditions, the existence of 44 separate locations from the list of 57 locations that had to be identified in the field.

The 57 positions in the LMI of Timiș County 2004 are, compared with those of neighboring counties, Arad (142 positions), Hunedoara (136 positions) or Caraş-Severin (305 positions), in an inferior report that does not reflect, not even by far, the objective realities on the ground. Nationally, Timiș occupies the penultimate position by number of sites being "overcome" by Braila County, most other counties having at least 130 items of archaeological monuments included in the LMI.

The structure of this list of monuments, from the information available to us, it seems that has been made in a first form, in May 1979, when it was approved by the Council of Timiș County. Thereafter, it was completed and reformulated in 1992, 2003, 2004 and recently in 2008, but without incurring significant changes. Since from the beginning of the documentation research on the objectives contained in LMI of Timiș County 2004, we found widespread elements that made the project works develop with difficulties, sometimes insurmountable.

There are sites that are not found anywhere in the literature consulted by us or the information is general and superficial (there are cases where documentation research of certain sites lasted throughout the period of two years of the project, during which many discussions were held with specialists archaeologists familiar with the ground realities in the Timiş County, but without any result!). The most representative examples in this context, are the sites in LMI of Timiş County 2004 at Bencecu de Jos – Cetatea „Dosul" (medieval fortress), Giarmata – „Cetăţuica" (medieval fortress), Izvin – „După Vii" (Paleolithic settlement), Pădureni – „Selişte" (Neolithic settlement), Ianova – „Cetatea turcească" (Turkish fortress, *Sic*!), Ofseniţa – „Gomila" (field of Bronze Age mounds), Voiteg – „Selişte" (medieval settlement), Stanciova – „Grădişte" (Paleolithic settlement), Giroc (Bronze Age fortification), Unip „Ocoale", Unip „Dealu Cetăţuica" (Paleolithic settlements), Moraviţa „La cărămidărie" (Neolithic settlement), etc..

Chronological attribution of the sites has been another specificity element present in LMI of Timiș County 2004. Many of the sites included in this list proved to be, when verified on the ground, completely erroneous from a chronological and cultural attribution point of view. In this general context, we want to bring to attention only the Paleolithic sites' cases at Izvin „După Vii", Unip „Dealul Cetăţuica", Unip „Oceala" (*sic!*), Stanciova „Grădişte" or the one of the Roman site from Sânnicolau Mare „La fabrica de cărămizi". Intensive field research that focused, in the case of uncertain sites from the localization point of view in LMI, on a wide area of investigation, showed numerous inconsistencies in of the official list of historic monuments archaeological sites of Timiș County.

Based on the information provided by LMI of Timiș County 2004, the next step was aimed at the bibliographic and cartographic documentation in order to obtain information needed to precisely identify the archaeological objective on the ground.

In the preliminary stage of identifying the sites, we were not interested in the entire bibliographic information about the concerned archaeological objective but only in those data that helps to locate on the ground, the information details to be addressed in the context of writing site records. As we mentioned above, the volume of information regarding the 44 distinctive archaeological sites has been varied and can be divided into the following categories:

a) archaeological sites investigated by systematic excavations, published results have not led to difficulties in identifying their location: Timişoara „Cioreni", Bucovăţ „Gruiul cu

cremene", Chişoda „Gomila", Făget „Cetate", Herneacova „Cetate", Hodoni „Pocioroane", Hodoni „Pustă", Jdioara „Cetate", Mănăştiur „La mănăstire", Opatiţa „Călăşturi", Remetea Mare „Gomila lui Gabor", Româneşti „Dumbrăviţa", Româneşti „Peştera cu Apă", Sânnicolau Mare „Selişte", Satchinez „Grădişte";

b) archaeological sites investigated by systematic excavations, with results published partially or completely unpublished that posed difficulties in site identification: Voiteg „Groapa cu Vulpi";

c) uninvestigated archaeological sites, with superficial bibliographic information but which are visible monuments, known to locals or identifiable on topographical maps or satellite imagery: Alioş „Cetatea turcească", Chişoda „Valu roman", Ianova „Cetatea turcească", Maşloc „Şanţul turcilor", Seceani „La cetate" etc.;

d) archaeological sites specified in LMI Timiș, found in documentary sources, but their actual field identification involved the investigation of a large surface: Giarmata „Cetăţuica";

e) archaeological sites with incorrect chronological LMI allocation, without bibliography, but which could be identified in the site by linking to other categories of information (discussion with the locals, map information or analysis of the indicators revealed from satellite images): Izvin „După Vii", Unip „Dealu Cetăţuica", Unip „Ocoale", Stanciova „Grădişte" etc.;

f) archaeological sites specified in LMI, about which could not be found any information and that could not be identified in site: Pădureni „Selişte", Bencecu de Jos „Cetatea Dosul";

g) archaeological sites listed erroneously in LMI Timiș 2004, Archaeology Section, but easily identified by their visibility on site Timişoara „Parcul Botanic" (obiectiv care ar trebui să facă parte din Lista Monumentelor Istorice. Secţiunea Monumente Istorice);

h) archaeological sites specified in LMI, but which could not be identified on site and were replaced with items more representative of the administrative area of the same locality: the Periam Hallstatt and Laténe burial ground replaced with the objective Periam „Movila cu şanţ", and the Voiteg medieval settlement „Selişte" replaced with the Voiteg fortified *tell* „La Vii SV".

The cartographic material used for the documentation stage consisted of modern topographic maps, scale 1:100.000 and 1:25.000, issued by the Department of Military Topography, editions 1962 (black and white version) and 1975 (color version), which represented very useful tools. Also, in certain situations (Becicherecu Mic, Moşniţa Veche, Remetea Mare, Sânnicolau Mare, Sacoşu Turcesc, etc.) the local public authorities kindly allowed us to consult the cadastral plans scale 1.2000, 1:1000, which offered us important information for the identification of the archaeological objectives. The large scale cadastral plans which contain the Area Urban Plans (PUZ in Romanian) of the community represent useful tools for establishing the juridical statute of the archaeological objectives listed in LMI, having as finality their integration in the protected area, established by the legislation in effect.

In terms of importance in the implementation of the project of the Google EarthTM software, its imagery quality was lower during the project development when compared to its current quality. Between 2006 and 2007 the area of coverage with high resolution images was limited to the existence of a few strips, grouped by the axis Timișoara - Arad, so most of the Timiș county area, especially extreme eastern, western and southern regions did not have such a facility.

To conduct fieldwork the investigation team was formed, as a rule, of minimum an archaeologist and of up to four students, familiar with field research. Within the project, conducted between August 2006 and December 2007, the field research involved the following members:

- Dorel Micle (Lecturer PhD, archaeologist); Liviu Măruia (Assistant, archaeologist): coordinated the field research for the identification and demarcation of the archaeological objectives; Total Station operator, Prism Reflector operator;
- Adrian Cîntar (Assistant, archaeologist): Total Station operator, Prism Reflector operator, member of the field research team for the identification and demarcation of the archaeological objectives;
- Mircea Ardelean (Lecturer PhD, geographer): Total Station operator;

- Leonard Dorogostaiski (engineer, volunteer): member of the field research team for the identification and demarcation of the archaeological objectives, Total Station operator, Prism Reflector operator;

- Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Oana Borlea, Lucian Vidra, Marius Stanciu, Cosmin Matei, Ştefan Boldişor (students, volunteers): members of the field research team for the identification and demarcation of the archaeological objectives, Total Station operators, Prism Reflector operators;

- Alexandru Berzovan, Alice Abagiu (students, volunteers): members of the field research team for the identification and demarcation of the archaeological objectives;

Besides these, to field activities have also participated, occasionally, the following students: Tiberiu Uritescu, Tiberiu Olah, Mihaela Vasile, Alina Apostu, Daniela Şuticău, Margareta Măndoiu, Natalia Mihai, Alin Bătrân, Teodora Titiroaga, Cristina Băltăreţu, Radu Răzvan, Borteş Andrei.

The special hardware used during the development of the project was acquired through funds for laboratory equipments financed by the Ministry of Education and Research and also through The West University of Timișoara own funding. A part of the equipment was acquired during the development of the project. The logistics used during the data acquisition and processing stages consisted in the following equipments:

- Automobiles Dacia 1310; Dacia Logan (personal property)
- Total Station Leica TCR 1205 and accessories (tripod, pole and prism reflector)
- Total Station Leica TC 407 accessories (tripod, pole and prism reflector)
- GPS Receiver MIO P550
- Graphic station FS Celsius M440
- Motorola Two-way radios
- Leica A8 Laser Distometer
- Sony Cybershot DSC-R1 digital camera

Identification, demarcation, topographic surveys, archaeological data collection and restoration of the environment for objectives located throughout the county also generated some specific elements. The fact that almost half of the sites listed in The Historical Monuments List of the Timiș County, Archaeology Section, did not have any indications regarding location, has determined the pursuit of intensive archaeological field surveys held in the most diverse and sometimes difficult conditions, as tens of kilometers walked per day through plowing, mud, dirt fields, slopes of hills or mountains.

For topographical surveying we used two Leica Total Stations, TC 407 and TCR 1205, and their accessories (tripods, poles and prism reflectors). The first operation consisted of identifying the site and its limits on the field, for this purpose a systematic field survey of the area was necessary. After determining the limits of the site, the team went on to choosing the point of station in such manner that a location could survey as many visible characteristic points. The geographical coordinates of the station point were determined (lat/long) and they were converted to Stereo 70 coordinates. In some cases the characteristic points were obscured by vegetation or by various forms of relief thus it was necessary to change the station point, operation that could occur several times. The personnel required for surveying consisted of two or three people: a total station operator and one or two prism reflector operators (the more complex and extensive archaeological sites required the team to work with two prisms). The prism operators were people familiar with archaeological research, in order to establish proper limits and characteristic points of the site. Characteristic points were measured at intervals specific to the local situation: if a settlement was widely spread, cleared in the relief which could be identified only through traces of pottery material culture, landmarks and measured points to demarcate the site and altitude (to achieve the 3D representation) were distant (5-8 m); for sites where the walls or foundations can be seen, the distances between characteristic points were between 0.2 and 1 m.

After the completion and handing over of the data, according to the stipulations of the two scientific research contracts, the historical and geographical information and the archaeological material collected in the field between 2006 and 2007 were processed in detail in order to create a monographic presentation. From the beginning, we must state that the intention of the study is to present and to unitary approach the data collected from the field,

without claiming to create a classical archeology study. It must also be taken account of the fact the most archaeological objectives in LMI Timiș 2004 have not been systematically investigated, so, the material gathered from the field can be considered novel.

Starting with the primary data processing of the archaeological material until the editing of the detailed site records, the research team members covered more stages over two years. As we mentioned above, in the context of the activity of LMI Timiș archaeological objectives identification, several hundred archaeological sites were discovered, most of them novel. The archaeological material processing was carried unitary, including both objectives listed in LMI, and also the collateral, non-LMI. The result is thus an important volume of information that led to the appearance of "strange" indicatives for the LMI objectives generated by the global processing of the archaeological material (for example: Giroc, Obiectiv 2; Unip Obiectiv 2; Unip, Obiectiv 6; Stanciova, Obiectiv 2; Dejan, Obiectiv 9 etc.).

The first operation consisted in cleaning and sorting of the archaeological material collected in the field. Then each artifact was photographed at a high resolution (minimum 7 MP), the photographs were made from two angles (front/back). An important element was the large number of artifacts that had to be photographed in a short time and under conditions of good quality, so there were many technical methods and formulas applied for the efficiency of the process. Storing digital information (about 125 GB, representing more than 100.000 photos of artifacts), but also the efficient operation of this information led to the creation of information databases.

Raw archaeological material was sorted, counted and classified, and the typical and representative pieces were drawn. This activity, given the large volume of data was carried out by several people (students), which could lead to some lack of unitarity in the drawing rendering style. Drawing artifacts took place under the coordination and supervision of archaeologists familiar with this activity.

After being drawn and marked with the specific indicative (location, objective and artifact number), archaeological pieces were photographed once again to scale. Each of these photographs has been then processed in Corel Photo-Paint 12, to dispose of shadows or backgrounds and separate files have been created, and specifically named. The drawings were scanned and processed in the same editing program, aiming to also remove and clean image blur pixels, each drawing was then exported in. jpg, and specifically named.

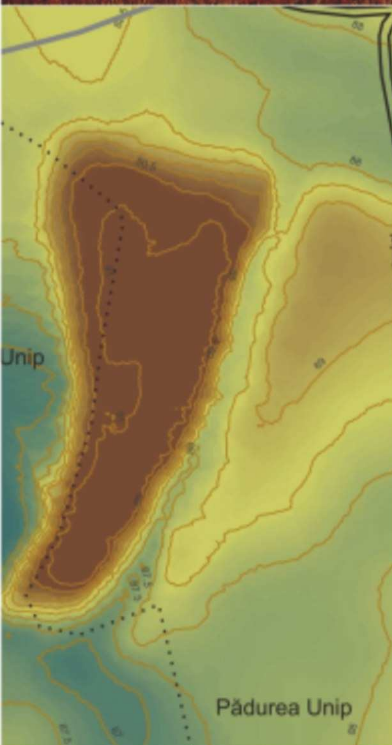
For the editing of detailed site records a complex activity of bibliographic documentation in detail was necessary for each objective, which was then corroborated with the other data categories: geographic, topographic, archaeological, etc.

The theoretical part of this work includes thematic articles that point to a part of the activities carried out during the scientific research project and during the following data processing stages.

As a whole, the activity of editing *eGISpat Timiș - a model of archaeological heritage management* involved a substantial effort spread over four years under the auspices of the phrase that should rule any activity: **teamwork**.

Prezenta carte, prin editura Bioflux, are recunoastere CNCSIS (acreditare 2008-2012)

ISBN 978-606-8191-23-2